

تصویر ابو عبد الرحمن الکوردی

جہمہوریہ تی کوردستان

نیکوئینہ و دیہ کی میژووی و سیاسیہ

مہحمود مہلا عززت

مہ حمود مہ لا عززت

جہ مشورپہ تی کوردستان

لیکۆلینه وهپیه کی میژووی و سیاسیه

سلیمانی 2001

- ◆ ناوی كىتىپ: جەمھورىيەتى كوردىستان
- ◆ بابەت: لىكۋالىتەمۇرە
- ◆ ناوی ئورۇسىر: مەجمۇە مەلا غىزەت
- ◆ تايپ: شىروان غىزەت/ تارا رەئووف
- ◆ مۇنتازى كۆمپيۇتەرى : سەيران عبدۇلرەھمەن
- ◆ تىراز: 750 دانە
- ◆ رۇمارەى سىپاردىن: (252) ى 2001
- ◆ چاپى يەكەم: سەلىمانى 2001
- ◆ چاپ و ئۇلىسىتى دەرگەى سەردەم

زنجىرە كىتەبى دەرگەى چاپ و پەخشى سەردەم (124)

ئاومۇزۇك

لاپەرە

3	ئاومۇزۇك
7	پېشەكى
11	دەروازىيەك

بەشى يەككەم:

19	نوسىنى مىژۋى جەمھورىيەتى كوردىستان.
----	-------------------------------------

بەشى دوۋھەم:

29	* سەرنەجىك لەكۈمەنگە كوردھوارىيە سىرۇشتى گەشەكردىنى.
31	پارى يەككەم - كوردىستان، مەيدانى شەرو داگىر كىردى.
35	پارى دوۋھەم - پىرسى ناسىرۇشتى گەشەكردىنى كۈمەلايەتى لە كوردىستاندا.
45	پارى سىنھەم - كوردىستان و سىياسەتى دەۋلەتە داگىر كىر و ئىمپىريالىستىكان.

بەشى سىنھەم:

	* ھۇو يارمەتىدەرەكانى بىھىژىۋونى بىزۇتسەرى كوردايەتى و دامەزلىنىنى جەمھورىيەتى كوردىستان.
49	
52	يەككەم: ھۇو يارمەتىدەرە خۇيىيەكان.
61	دوۋھەم: ھۇو يارمەتىدەرە نەرمەكەيەكان.

بەشى چوارھەم:

- 65 بەرمو دامەزاندنى كۆمەلە و رىكخراوى سياسىيى لە
كوردستانى ئىراندا.
66 *كۆمەلى ئىستىخلاسى كوردستان.
67 *كۆمەلى جىيەاندانى.
70 *ھزى ئازادىخوۋانى كوردستان.
(كۆمەلى ئازادىخوۋانى كوردستان).
74 *كۆمەلى ۋە.
95 *ھزى دىموكراتى كوردستان.

بەشى يېنھەم:

- 117 دامەزاندنى جەمھورىيەتى كوردستان.
پارى يەكەم:
119 سەرەتاي وتوۋىز و ھەلوئىستى سۆلىيەت لە دامەزاندنى
قەوارەيەكى كوردى.
124 دوا بىروراي سۆلىيەت و لايەنگىر كوردنى دامەزاندنى
كۆمارى خودموختارى.
129 دامەزاندنى جەمھورىيەتى كوردستان.
پارى دووھەم:
144 جەمھورىيەتى كوردستان
146 ناۋى مېژوۋى قەوارەكە.
155 خودموختارى و سەرەخۇيى لەجەمھورىيەتى كوردستاندا.
160 جەمھورىيەتى كوردستان خودموختارىو.

بەشى شەشم:

- 185 تۈزۈلمەرى سۈرۈشتۈرۈش ۋە خەسەلمە تاپىپەتتەيىمگانى
جەمھۇرىيەتى كوردستان.
پارى يەكەم:
- 185 ھەلمەنگاندنى چىنەيەتتى سەرگەردايەتى ھزى
دېموكرات ۋە جەمھۇرىيەتى كوردستان.
- 188 قازى مەھمەد لەناو رووناكىي مىژۋودا.
- 190 رۇلى مىژۋويى سەرگەرد.
- 204 گەلتوگۇز خۇدەمۇختارى.
- 207 دېپلۇماسىيەتى كورد لەناو سىياسەت ۋە نۇتقەمگانى پىشەوادا.
پارى دوھەم:
- 245 سەرەك ۋەزىران ۋە لىئىرسراۋلى تىرى ھزىب ۋە كۇمار
پارى سىئەم:
- 252 سىماۋ خەسەلمە ديارەمگانى جەمھۇرىيەتى كوردستان.

بەشى ھەشەم:

- 261 *نەستەكەوتەمگانى جەمھۇرىيەتى كوردستان.

بەشى ھەشتەم:

- 277 *جەمھۇرىيەتى كوردستان لەمەيدانى زۇرانبازىدا.
پارى يەكەم
- 279 *ئالۋىزەمگانى چوارەمورى كۇمار.
- 284 *پەيمانى نەوت لەنئىۋان ئىران ۋە يەكەتتى سۇلىمەندا.
- 298 *كوردستان ۋە ئازەربايجان لەمەكەبەرى يەكەرتۈودا.
- 303 *رۇژر ساتەمگانى دوايى ۋە كارەسات
- 308 *كوردستانى ئىران دواي روخاندنى جەمھۇرىيەت.
پارى دوھەم:

- 309 *لەسەرەك كۆمارىيەتە بۇ ئاۋ زىندانى داڭلىقكە.
- 312 *پىششەراي گەل لەبەردەم مەھكەمەي (بەدوى سەرايى)دا.
- 316 *پىششەرا لەدرو مەھكەمەدا.
- 320 *بەرەو سىندارەو دەسىيەتنامەكەي پىششەرا.

بەشى ئۆھەم:

- 331 بۇچى جەمھورىيەتى كوردستان ۋا بەئاسانىي روخىئەرا...؟

بەشى دەھەم:

- 357 دەرس ۋ پەندەكانى ئەزمۇونى جەمھورىيەتى كوردستان.

بەشى يانزدەھەم:

- 367 تېروانىنىكى ئۆي لەجەمھورىيەتى كوردستان.

- 386 *كورتەي لىكۆلىنەرەكە بەزمانى ئىنگلىزى.
- 389 *كورتەي لىكۆلىنەرەكە بەزمانى عەرەبى.
- 392 *لىستى سەرچاۋەكان.
- 396 لە بەرەمە بەلاۋكراۋەكانى نووسەر.

پېتىشەكسى

جەمھۇرىيەتلىك كوردىستان رووداۋىتىكى مېژۋىسى و سەردەمىكىنى ھۆكۈمەتلىك خۇمالىيى گۈرۈگ و ھەستىيەرى نەتەۋەكەمانە، بايەخەكەنى لىكۋىلىنەۋە توۋىزىنەۋە لىروداۋەكەنى، پېن لىدەرس و پەند بۇ ئەمپۇر بۇ ئايىندە خەبەتلى مىللەتەكەن و ئەزەۋى ھۆكۈمە خۇمالىيى، زىاتەر لىۋە ئەۋ مېژۋە دوۋە ھەل رەخسەۋى ئاۋ سالاۋى نىۋە يەكەمى سەدە يىستەم بۇر كە لىئاۋ بارودۇخى نىۋەۋەلەتەدا خۇلقاۋ بۇر بە دەرەت و فرەستىكى ئىتۇز كە سەردەتلى بەدەستەنەننى مافە مېژۋىيەكە نەتەۋە كوردى لىۋە بېيىزىت...

لەبەرەۋەنەۋە ھەل لىسەردەتلى ژىئەنى ئوسىن و لىكۋىلىنەۋە، بايەخەكەنى تايەتەم بەروداۋەكەنى تەمەنى كەمەلەمەك سەلە جەمھۇرىيەتەكە و نەزىك بەيىنچ سەلە ئەزەۋەكەنى مەھاباد داۋە. بۇ زىاتەر لىسەنى سەل نەچىت لىئاۋ روداۋو بۇۋارو بايەتەكەنى ئەم مېژۋە باس و لىكۋىلىنەۋە بۇۋەكەمەۋە سىمىنارو پەننىم لىسە گۈرۈۋە، بەرەم و لىكۋىلىنەۋە بۇۋەكەمەكەن، چ ۋەك كەتەب و ئامىلەكە چ ۋەك باس و بۇۋەكەمەكە لىرۇۋەنەۋە گۇۋارو بۇۋەكەمەكەنى كوردىستان و دەرەۋى ۋەتەدا گەيشتەۋە سەۋىرەك، كە كەتەبەنەۋە كوردى و بۇرلى كۇمارناسى دەۋەمەند بىكەن.

بەتايەتەنى لىۋ سىن ئەزەۋى ئەۋ سىن ھەل مېژۋەۋە لىسەۋە يىستەمەدا خۇلقاۋ دوۋەنەۋە، مەبەستە: ھۆكۈمەتلى و مەلىكەيەتەكە شىخ مەمەۋى نەمە لىباشۋى كوردىستان (1918-1924)، ۋە جەمھۇرىيەتلى كوردىستانە لىئاۋچە مۇكرىان (1/22-12/17-1948)، لىگەل ئەزەۋەكەنى ئەم ھەل مېژۋىيەۋە ئىستە كەلەكوردىستانى عىراقدا لىۋاسى ھەيە، ئەۋ روداۋە سىن ھەل مېژۋىسى ئاۋ زەمىنەمەكى سىياسى ئىتۇز كە كۇمەلىك ھۇۋ ھۆكەرى پىكەنەننى ھەل يەكەيان لىۋەنى تەدەچەن، كىشەكەنى سەردەمى ژىئەنى ھەل يەكەيان و نەمانىان... لىيەكچۈۋى زۇرى تەدەيە... ھۇۋ ھەل مەمەكەنى رەخسەندە ئەزەۋەكەن... ئاسەتى بارودۇخە سىياسى و جىۋەستراتىجى و مەملەتەن و رەۋىسى رووداۋەكەن... ھەكەمەرى گۇۋارو

كارىگەرىيەكانى سىر ئالۋىسى ۋە پىلانمىكان.. رۇلى زەلەيزمىكان ۋە ئاكۇكى ۋە مىلانى
 لىسىر مەسىلە ئابورى ۋە ئاۋچە جوگرافىسى ۋە ستراتىيەمىكان.. ھەر مەشىمىكانى ئاۋخۇ
 دەۋرىيەشت ۋە عامىلى زەلەيزمىكان ۋە رۇلىيان لىئاۋچەمىكاندا. ئىوانە چەند ھۇ ۋە لىئاۋچەمىكانى
 گىرنگ ۋە سىرەمىكىن كەلەمىسى سىر رۇدولومىكاندا بىمىچىۋىزىسى زەمىن ۋە زەمان ۋە موعامىلە
 نىۋىنەۋلىتىيەمىكان نۇر ھۇ ۋە عامىلى لىمىچىۋىيان تىۋدايەمى ۋە كىرگى لىكۇلىنەۋى نۇرەيان
 لىسىر بىگىرنت.

مىتۇدى نوسىنى باس ۋە لىكۇلىنەۋىمىكان مەنەمىچىسى ۋە پىشت بىستۋە بىرىنەۋى
 زانستىسى لىكۇلىنەۋىمى ۋە تۋىزىنەۋىمىدا، زانستىسى ۋە بابەتتە لىكۇلىنەۋىمى
 شىكىرەنەۋىمىكاندا... پىشت بىستۋە بىمىلگەمە رەسەنەمىكانى سىرەمىسى جەمەۋىيەت
 ھى ئاۋ لىر شىفەمىكانى دەۋلەتمىنى ھاپىۋەندىن بىمەزەمەنەمى بىمەكۇكى ۋە مىلانى
 لىسىر ئاۋچەمىكى لىسىرەمەمىكاندا...

لىكۇلىنەۋىمى ۋە تۋىزىنەۋىمىكانى نۇر تۋىسى نەم بىرەمەمى كىرەۋە بىمەنەۋە بىشەۋە،
 بىمەنەۋەمىكى كىرەۋە ۋە كىرەۋەمى دەۋرەۋەمىكى نەستىم پىگىرەۋەمى كەلەۋەۋى
 بىگىرەۋى ۋە چىرى بىمىچىنە ئاۋ دىئەۋى نوسىن ۋە لىكۇلىنەۋىمىكان لىسىرەمە جىيا جىياكاندا،
 بىلگەمەمى سىرچاۋە رەسەنەمىكان بۇ لىكۇلىنەۋىمىكان.

بەشى يەكەم بۇ جۇزى نوسىنى مېژ بىرەۋە زانست ۋە بابەتتەمىكى تەرخان
 كىرەۋە... لىمەشى دۈۋەمى-دا باس لىكۇمەلگەمى كىرەۋەمى بىسەرنەۋەمى خىرا.

لەۋىۋە باس لىمە جەنگ ۋە پىگادەنەۋەمى كەلەۋەمىكاندا ۋە بۇ كىرەۋەمىكانى
 ئىنچا ھۇكارمىكانى دەخىرەنە بىر باس ۋە شىكىرەنەۋەمى چۈن بۈۋەنە ھۇ
 ناسىرەۋەمى كەلەۋەمىكانى كۆمەلگەمى كىرەۋەمى... دۈا بىمەۋى ئەۋەش رۈنەۋەمى
 دەخىرەنە سىر سىياسەتى دەۋلەتە داگىرەۋەمى ئىمپىرىالىستەمىكان.

بەشى سىنەم، لىسىر بىزۋەنەۋەمى كىرەۋەمىكى كە چۈن لىسىرەمى ھاتنى
 لىشكىرى سۈرەمە گەلەۋە ھۇ يارەمەتەۋەمى خۇنقاۋەن ۋە راستەۋەمى كارى خۇيان لىسىر
 بىمەۋە بۈۋە بىزۋەنەۋەمى كىرەۋەمىكى كىرەۋەمى نەمىش چۈن ھۇمەمى زەمىنە ھەلەۋەمى
 دىمەۋەنەۋەمى جەمەۋەمىكى كىرەۋەمىكان بۈۋە.

لىمەۋەنەۋەمى تەشە دەخىرەنە سىر ھۇمە سىرەمىكى بىرەۋەمى خۇمەمىكان.

لەبىشى چۆلرەم-دا باس لەكورتەيك لەمىژىيى بۆتتەردى پىنكەينانى رىڭخراوى سىياسىي و چالاكىيەكانى ھەر رىڭخراۋە دىمىڭرەت، ھەر لەكۆمەلى ئىستىخلاسى كوردستان و كۆمەلى جىيەندەنەرە تا ھزىي ئازادىخولزانى كوردستان، كۆمەلى ۋە ھەزىي دىمىڭرەتلى كوردستان لەئاۋىاندا باس لەبۆۋكولرەم چالاكى و ئامانجەكانى ھەرىكە دىمىڭرەت، پەمەرلەردىك لەمەيدانى ئامانچ و رىڭخراۋەيى، پەرنامە، سىياسەت و ستراتىجى ھەرىكە لەم ئور رىڭخراۋە.

بەشى پىنچەم-يش سەرەتەكانى ژيانى سىياسى و چالاكى و پىۋەندىيەكانى كورد بەجىيەھانى دەۋرۈپىشتى دىمىڭرەتە پىش چاۋ... تا سەردەنەكى باكۆۋ سەرەتەي و تۈۋىژ ھەلۈنەستى سۆلىيەت و ئورالكانىيان و ئىنجا سۈرۈپۈنى كورد لەسەر ۋەرگرتى مالى خۇي لەدامەزەندى جەمھۇرىيەتنىكى خۇدموختار لەگەلىاندا باس لەچۆرى دامەزەندى دام و دەرگاۋ و ەزەرتەكان دىمىڭرەت.

روناكىي دىمىڭرەتە سەر ئاۋى مىژۈيى قەلەرەكە بىمناۋە ھۆكۈمەتىي و دەرەتەيەكانەنەرە، لەگەلىشىدا بەلىكۆلىنەرەيەكى پەر لەبەلگەس بەلگەنامە نەرە دەسلەمىزەت كە قەلەرەكە جەمھۇرىيەتنىكى خۇدموختار بۈۋە نەك سەرىيەخۇ.

بەشى شەشەم بۇ تۈۋىژنەرەم ھەلسەنگەندىكى چىنايەتى و كۆمەلەيەتىي سەرگەردايەتى ھزىي دىمىڭرەت و جەمھۇرىيەتى كوردستان تەرخان كراۋە، ئىنجا روناكى دىمىڭرەتە سەر سۈۋەت و خەسەتە تاييەتەيەكانى جەمھۇرىيەتى كوردستان... بەشى جەتەمىش تەرخانە بۇ تىشەك خەسەتە سەر سەرەنجەمى دامەزەندى و روخاندى كۆمارە بەدەرخەستى قازانچ و دەستكەرتەكانى جەمھۇرىيەتى كوردستان.

لەبەشى ھەشتەمىش دا گەلىك لىكۆلىنەرە لەسەر چەندىن رۈدۈۋ دىيارەدى سەردەمەكە دىمىڭرەت، باس لەناكۆكى و مەلەنەيەكان، ئالۋىيەكانى چۆلەرەدى كۆمەلگەي كوردەۋلرىي، پىلانەكانى ئورمان بەتاييەتى ئەرەش، كەنەرەش بۈۋە ھۇي پىنكەتلى ھەردۈۋ كۆمار بەرىكەمەتنىكى سىياسىي و سەريازى... ئىنجا چۆن تاران ھەلى لەيەك دەرەپىنى لەم ئور كۆمارەدى دەرە، لەۋىۋە بۇ بەسەرچۈنى سەردەمى روناكى قەلەرەكە دەرەمەتنى ئاكۆكىيەكان و بۇ رۆۋ سەتەكانى دوايى و رۈدەنى كارەسات... گرتى قازى مەمەد و ھارپىكانى مەھكەمەكردن و ھۆكەمى لەسەندەردەن و چۆرى جىيەمەن كوردى.

لەبىشى نۆمەمدا باس لەو ھۆۋاكتەرلەنە ئەكرىت كە جەمھورىيەتى كوردستان-
يان روخاند... بۆچى و ئاسان روخىنرا.. لەناويدا ھۆبە خۇبى و بەرمكىيەگان
روناكيان لەخىرتە سەر.

دولەمدوای ئەوانەس لەبىشى دەمەمدا بەرس و پەندەگانى جەمھورىيەتكە
لەدامەزاندن و روخاندن و سەرەنجامگاندا لەخىرتە بەرچاۋ...

لەكۇتايىشدا لىكۇلىنەرەيمكى تىروئەسەل لەسەر ئەزمونەكەى مەھاباد كە تەمەن
پېنچ سال و جەمھورىيەتكەى كوردستان كە نۆزىك بەسالىنگى خايدان، بەسەر باسى
تىروانىنىنگى سەردەم لەجەمھورىيەتكەى كوردستان لەخىرتە بەر دىدى خۇبىنەر.

دەبو ئەم بەرمەمە گەل پاشكۇ بەگرتە خۇى، بەتايىبەتى پاشكۇى ناو، نۆد
لەبەلگەنامەگانى سەردەمەكەى لەگەل بووايە، گەلەك نەخشەر وئەى جۇرلو جۇرى
بەگرتايەتە خۇى، بەلام نەبوونى كات و گەورەبوونى بەرمەمەكە دوو ھۆى سەرمەكەن
لەبەدىنەمەينانى ئەو خواستەنە.

دېسان ئوخاندنى ئو كىتېبە ئەتەمكەى زانائ ھەلەكەتووى كورد دوكتۇر كەمال مەنھەردا بەردەكەرى. كاتىكە بۇ ھەلى لەچاپدانى، بەرمەمكەم خستە بەردەستى، تا لەرىنمايى و بۇچوونەكانى ئاگادارم بىكات، لەرىش بەتەمەيك وەلامى دولەكەمى داپەرە كەلپەردە، ئو بەشەى پېۋەندىى بەر بۇچوونەرە ھەيە دەخەمە پېش چاوى خۇندەرى ئازىز:

پوختەى ئامەكەى دوكتۇر كەمال مەنھەردا ھەمدە:

بەرزىكاك مەمەد

دەوى سەلەى زۇرم

دەبو لەندەمىكەرە وەلامى ئەمەكەت بەدەمەرە، ھەندىكە كارى تەبەتەى خۇم بوو ھۇى دواكەرتەم، دەوى ئېۋوردەنت ئەمكەم.

بەردەى بەرمەمكەتەم خۇندەمەرە. سەپاسى بەرات ئەكەم كەندەمەنت بەرى مەن بەرمەبەرى بەزەت.

ۋەبەكورتى ئەل لایانائەى بەياما ھاتون ئەيانخەمە بەرچاوت. ھەوادارم سوديان ھەبەت.

بەر لەمەمەرە شت پەرزەبەت ئەمكەم، بىگومان خۇت ھەلەك كەردەمەرە دىلەمەزەنە ۋەستەتە بەرمەمەكى پە كەك بەغەتە بەردەم خۇندەمەلەى كورد. رەبازى زانەستى لەنەسەنەمەتە ئاشكەرا خۇى نەشان دەرە، ھەرچەندە لایەنى تەبۇرى زۇر زالە ەەرە جاروبار لەزمەنەى ۋاقەق دەرى خستەتەرە. دىمەرە سەر ئەم بەسە. ئەل ھەسەلەى بۇ بەسى مەئۇت تەرخان كەردەمەرە بۇ كورد پەۋەستە چەنگە تەبەستە مەئۇر لای نەمە بەر لەمەمەرە شت پەيەمەلدەن ۋەبەرەنى ھەستى پەۋتە. ئەچەند شەۋنەكەدە دەكومەنتە ۋەبەلگەى چەكەت ھەنەۋەتەرە كەسەرچاۋەى پەسەن بۇ لىكەندەمەرەى بەسەرھەتەكانى مەھەباد. زۇر چەكەشە كە نەستەكارىى ئاۋەزەكە شەۋەزى نەسەبەتەنەمەرە ۋەك خۇيان نەسەۋتەرە.

لەمەرەى زەمانەرە بەرمەمەكەت بەكوردەى بەكى پاراۋو تەسەكە سەنە نەسەرەمەتەرە كەمەمەريان مەرجى پەۋەستە بۇ نەسەبەتى سەركەتەتە. لەگەل ئەمەش چەند

تېببىي يىمەكلىك ھەيە ئىنسانىيەت ئىقتىسادىغا بىرچا، ديارى خۇت بىرلار دەمەت
پەسەندىن يا نا...

دوای تېببىي يىمەكلىك ئىقتىسادىغا بىرچا، ديارى خۇت بىرلار دەمەت
- ھىوادارم لىمەن بىرچا، ديارى خۇت بىرلار دەمەت
دوای بىرچا، ديارى خۇت بىرلار دەمەت. ئىقتىسادىغا بىرچا، ديارى خۇت بىرلار دەمەت
ئىقتىسادىغا بىرچا، ديارى خۇت بىرلار دەمەت. ئىقتىسادىغا بىرچا، ديارى خۇت بىرلار دەمەت.
ھىوادارم لىمەن بىرچا، ديارى خۇت بىرلار دەمەت. ئىقتىسادىغا بىرچا، ديارى خۇت بىرلار دەمەت.
ھىوادارم لىمەن بىرچا، ديارى خۇت بىرلار دەمەت. ئىقتىسادىغا بىرچا، ديارى خۇت بىرلار دەمەت.

غەلىبە سەلەمەتلىك ئىقتىسادىغا بىرچا، ديارى خۇت بىرلار دەمەت

ئىقتىسادىغا بىرچا، ديارى خۇت بىرلار دەمەت

1979-6-10

* گۇلزارى كوردىستان، گۇلزارى يىرى خىزىي دىموكراتىي كوردىستان (4) ژمارە.

* گۇلزارى ھەلە: (4) ژمارە.

* گۇلزارى گروگالى مىندالنى كورد (4) ژمارە.

* گۇلزارى نىشتىمان، گۇلزارى كۆمەلەي ژك (9) ژمارە لىگەل يەك رۇژمىز.

* گەللىك پۇكرادى سەردەمەكە ۋەك: ھەلەكۆك، پەيان... ھەتد.

دووم: * (557) بەلگەنامەي لىپىرسراۋى كۇمار لەۋلە: (4) نامەي پىنشىۋا قازى
مەمەد، نامەكالى كۆمىتەي ئاۋەندىي خىزىي دىموكراتىي كوردىستان، پىرۇتۇكۇلى
ئەنجۈمەن (مەجلىس) ئەلەسەرائى ھىزىي دىموكراتىي كوردىستان، پىرەۋو نامەكالى
ۋەزەرت ۋە سەزۇكى سىتادو لەرماندەۋ سەزلىكى ھىزەمكەن، جەگە لەۋ دۇكومىنىست ۋە
بەلگەنەي پەيۋەندىيان بەتۇمارى نامەي ھاۋو روىشتو، ئازۋە ۋەكە تەلەمەنىي
تەسلىم كىردن... تاد (7) نامەي سەيلى قازى، سەدان نامەي جەنرال ھەمەرشىدخانى
پانە، (3) نامەي جەنرال بارزانى، (5) نامەي جەنرال ھەمەرشىدخانى شەرىلى، نامەي
گەللىك لىپىرسراۋى تىرى ۋەك: مەمەدى ئاۋەلەدە، جەلەلەي كەرىمى،
ھەمەلەھمان زەببەي، مەئالى كەرىمى، ئەھمەي ئىلاھى، مەمەد قودسى، مەستەفا
خۇشناۋ، مەھاج، رەئىس بەكر ھەمەلەكەرىم ھەزىزى، ۋەھاب ئاغاى جۈندىيانى،
ئەھمەد خانى قارۋالى، ھاشەمى خەللىل زادە، نۇرى ئەھمەدى تەھە، ھەل بەگ
شىرەزادە، ھەمەنەمىن خانى قادىرخان زادە، مەجىدخانى ھەمەرشىد خان ۋە مەرادى...
تاد) ھەمەۋ ئەمانەم ئەنارزى 1973 دا لەھمەرشىدخان ۋە مەگىرت ۋە (3) بەرگى
(دەۋلەتى جەمھۇرى كوردىستان) لەسالانى (1992)، (1995)، (1997) دا لەسۋىد بەچاپم
گەياندەن ۋە ئىستاش بەرگى چۈرەمە بەدەستەۋىيە كەلگەللىك بەلگەنامەي تىر
دەگىرئەخۇي، لەناۋ لەۋ ئەمانەد ژمارەيەكەيائەم لەبراياش ھاۋكارى ئەم مەيدانەم
ۋە مەگىرت ۋەك لەشۋىنى خۇياندا ئەمانەم بۇ كىردەن.

لەۋ ماۋانەي نۋاي نۋسىنى كۇمارى مەيلى مەھاباد، جەگە لەمەچاپگەياندەن سىن
بەرگەكەي دەۋلەتى جەمھۇرىي كوردىستان، كەتە ئەۋ كاتە بۇ يەكەم چارە لەمىژۋىي
سىياسىي ۋە نەرشىيى ئەتەۋەيىي كوردە كارتىكى ۋە گىرنگە ھەستىيار بەكرىۋ
ژمارەيەكەي ۋە زۆر لەبەلگەنامەي سەردەمەكە، بەۋ جەزە بىخىرنە بەرەست

مىژنوس و نوسىران. زياتر لوانى گەل ئىكۆلىنىمى نووسىنى مىژووى و سىاسىم لىسىر ئىزمونىكى مەھابادى كۆمارىكە لىكۆلارو رۇتاسىكانى ناومومى دىرموى ولات بۆلۈكردۈتمە كەبەگشتىيى دىبىنە بەشىكى گىرگ لىدولەمەندىكىنى بەرمە نۆيىمكە، بۇ زياتر سوود وەرگىرتىش لىيان، ھەرىكە بەپىنى دىبەشپوونى بەشەكان و بابەتى ھەرىشە، خراونىتە تەك ئەم چاپە.

سىيىم: ئەم دەپانزە سالى واپىرودا گەل خويندىكارى كورد لىدىرموى ولات تىزى دۈگىتۇرلو ماستىرمەكانىيان لىسىر كۆمارى مەھاباد بۆلۈكردىمە، گەل مىژوونوس و نوسىرانى تىر چەندىن باسو ئىكۆلىنىمى نوويان لىسىر ھەندى لىيەنى تىر كۆمار بەچاپ گەياند، لىولاتىش ژمارەيەك لىخويندىكار لىزانگىزى سىلنىمانى و سەلاھەندىن بۇ خويندىنى بالا لىگەل لىيەنىكانى رۇتاسى رۇتاسەنوسى و شىيرو شاعىران و بابەتى تىر خەرىگەن. نەوانەش ھەموو گىرگىيەكى تىر دىمەن بەبولى زانستىيانە لىنووسىنى مىژووى جەمھورىيەتى كوردستان كەچەند لىيەنىكى تىر نادىيار دىخەنە بەرياس و تۆزىنەمى ساغىردىمە.. سوود وەرگىرتەن لىبەشىكى ئىوانە بەم بەرمە نۆيىمە دىرەكەمىت.

چوارەم: لىئاو ئىرشىفەكانى دولەتاتى ھاوپىنەند بەھەرىمەكىم بەم ئىزمونە مەھابادىمە، زۇر نامى بروسكى گەل دۈگىمىنتى گىرگ ھەن، كەتانىستە ھەندىكىيان نەخراونەتە بەردەست، لىو ئىرشىفەندە گەل ھەلى دىپلۇماسىيانە ژمارەيەك لىياسىيەكانى كورد لىگەل لىپىرسىرانى زاپىزەكان دىكەنە بەرچا و كەبەيەخىكى زۇرى مىژوويان ھەيىو روئاكىي دىخەنە سىر ئەم لىيەنى پەيۋەندىيەكانى كورد بەدىرمە.

لىئاو ئىوانەشدا لىيەنىكە لىسىر يەكەنە لىسىردەنىكانى پىشەوا بۇ تەورىز دىرەكەمىتوودە كەلەگەل جەمىر پىشەورىدا مارشى سىريازىي بەبەردەمىياندا گوزمە دىكات و ئەمانىش سەلامىي سىريازىيان بۇ دىكەن. دىسان بەشى لىوانەش وەك سىرچاودە بۇ ئەم چاپە نۆيىە سوودىيان لىوەرگىراودە.

پىنچەم: ھەر لەق سالاندا گەئى بېرەمەرىيە يادداشتى ئېپرسىراو پان ھاۋزىيىنى كۆمار بۆلۈمىگە، يەنىگە لەۋنە (يەمىرەنى كۆرد)، كەمىزا مەھمەد ئەمىن مەنگۈپى نوۋسىيەتتى و لەم دۈيىمەدا لەدوۋ بېرگدا چاپ و بۆلۈكرەيەمە... كەنگەلىك لايىمى نادىپارو شارارو لەبىسەرەتەكانى سەرەمەكە پادىشاھىگە گەنگەيىمەكى مېژوۋىيى نۆزى ھىيە. دىيەن سالىك بۈۋ كۆرد نازار ئەزىياسى ەولە، گەئى دىيەمى ھەندى ئېپرسىراۋنى ەك مەلا قانرى مەھرىسى، سىدىق ھەيدەرى، نوۋسىيەكانى ەمەدولقارى ەباغى... تاد.

شەشم: نۆكۈمىنتىكى تىرى گەنگە كەلمە سالانە دۈيىمەدا كەتۈتە بەرەست، بۆلۈكرەنەمە ەسىيەتەمەكە پىنچەرايە، كەپاستەمۇخۇ پىنچە لەسەندەرەدانى نوۋسىراۋ ەمەكەكى لەمۇلارنى مامۇستەي كۆرد ژمارە 24 ۋە 25 سالى 1995/دا بۆلۈكرەنەمە لەشۈتتىكى تەردا، ەك خۇي ەمىخەنە پىنچە چاپ. دىيەن گەنگەلىك زانبارى لەسەر جۆرى روخانى كۆمارەكە، گەتتى قازىمەكان و دىگەيى كەندىيان و لەسەندەرەدانىان كەتۈتە بەرەست.

ھەتەم: لەسالانى ژىمانى ئەلگەدا، لەگەل گەنگەلىك نوۋسىراۋ مېژوۋىيەس و خەمخۇرەنى زىندوكرەنەمە مېژوۋى مەھاباد نوۋسىراۋدا، بۈيىن بەدۇست و ھاۋكارو گۆپىنەمە بېرەپار بەلگەتەمە لەم مەيدانەدا بەتەبەتتى: برايان: دۈكتۈر ئەمىرى ھەسەنپۇر، سەلاھۇددىنى مەھمەدى، مامۇستە شىنخ ەزەدىنى ھوسەينى، ھەسەنى قازى، د. ەمبەس ەل، د. جەمەلى ھەسەنپۇر، كەرىمى دانشار، جەگە لەدەمەنىيى ژمارەكە لەمۇلارۋاۋانى كۆمار ەك: مامۇستە مەلا رەھىمى ەمبەسسى، مەيزا ەل ھوسەرىيى كەگەئى لەباس و ھوسەكانى روۋدەمەكانىان روۋنكرەمە.

ھازىنى سالى پار دۈيى روۋاكەيى بېيىنى (كارۋانى بىن كۆتەيى)، ئەزگەي چاپ و پەخشى سەرمە لەرگەي دۇست و برايانى نازىم كاك شىركۇ بىنكەس و كاك رەشوف بىنگەردو كاك دلشاد ەمەدوللۇ بېرى لەچاۋدەنەمە كۆمارى مىللى مەھاباد-پان لام بۆلۈندەمە، لەرەستىدا نەمە ھاندەرم بۈۋ كەدەست بەو كارە بىكەم لەرەشەمە ھەر نەمەبۈر بەمۇزى خولقانى بېرى بەرەمەيىكى ئۆي، كەلام ەيە بەو نەمەۋكە نەولەمەندو

زىيارىيە ئونيانەم لىكۈلىنەرە پشت بەستۈرە بەلگەنامەي رەسەن، جىگەي
 رەزاسەندى كۇمارناس و خۇنئەرن بىت و ئەرشىفى جەمھورىيەتى كوردستان و
 كىتەبخانەي كوردىي پىنەمەلەمەندەر بىت، بۇيە دەبىت پىشەكى سۇپاسى ئەرەن و
 مەمۇر ئىسۇزانەي تەرىكەم كەكەم و نۇر يارمەتیدەرى رووناكىي بىيىنى ئەم چاپەي
 جەمھورىيەتى كوردستان بوون، بە تايىمەتى بە ئىنگىلىزىي كەرنى پىشەكىگە لەلەيەن
 م. فازل حەسەن مەمەد بۇ بە غەربىي كەرنى م. مەستەفە سالىح كەرىم و كاك دىرا غەربەج،
 مامۇستا قادىر مىرخان بە نەخشەسازى بەرگ كەكەتى خۇي بۇ كاروانى بىن كۇتايىش
 ھەمان ئەرەكى گەرتە ئىستۇي خۇي، لەكۇمپىيوتەركەرنى باسەكان خوشك و برايان (تارا
 رەئوف) لەمۇنتاچكەرنى (شىروان غەزەت) و (سەيران عەبدولرەھمان) و لەئامادەكەرنى
 بۇ چاپ (شىروان تۇلىق) لەپىنداچونەمەشدا بۇ ھەلەبەرى و رىگەستىنى سەرياسەكان
 پىشەرەمە ئەمەد، بەختيار مەلا غەزەت.

بەشی یەكەم

نوسینی میژوی
جه مهوریه‌تی کوردستان

[illegible]

لەنووسىنى سىركەتوانەى مېژۇدا نەشايو نەگونجاو ە جەو بۇ سۇزو عاتىقەى
بىنەناغە شەل بىكرىو جەزو ئارەزوى ئوسەر چىى گەرەك بىت ئەو ەخرىتە سەرکاغەزو
تۇمار بىكرىت، دەخىت و پىوئىستە لەسەر مېژونوس كەلايمە ەمەجۇرمكانى روودار
لەنواى روودار بەسەر بىكاتەو ەلەكلىدا راست و دروست لەمەنىو چەوتىى كەمو
كورتىى و ئاىروست لەمەكانىان، بەرپرسيارىيەكان، لەمەك جىابىكرىنەو روناكىى
بخرىتەسەر يەك بەيمەكان... سەنگو پىوانەكانى نرەئاندىن بەپىنى زەمان و زەمىن و
بارودۇخ و ەلومەرچەكانى ەرىلەر قۇناغە بن، روودارەكان و نەمگىرەكرىن و بەپىنى
جىاوازىيە جۇزارچۇرمكانى سەردەمەكان، ەلەسەنگاندەمەكان بىكرىن و ەوكم ەرىارى
لەنجاگىر ەلەبەنچىرىن... چۈنكە ەر بەم شىوانە دەتوانىن روودارەكان ەك روۋيان
دەو، نەك ەك دەخوازىن، تۇمار بىگەين، مېژوئىيەكى بىنەروو دەلەسە پەمىنە
بەردەست نەمەكان تا رەبرەوى مىللەتەمەكان لەبەرچا و بىت و بزانىن چۇن و بەپىى ج
رۇبارىك لەنا و ەلەبەزو دابەزىنەكاندا گەيشتوونە سەردەمى ەاز، چۇن گەشمەكرىنە
ەمەلەيەمەكان بوون و ەزى پەكەكەوتن و ئالۋىزى و شىواندەمەكان چىبون... بەر رۇبارو
لەنا و نەر تىگەمىشتانەر بەمىتودە زانەستىانەكى نوسىنى مېژوۋە دەتوانىن مېژوۋى
نەو ەنوسىن بەر جۇرەى كەبوو، ەر بەر جۇرەش دەتوانىت لەرەبرەوى خۇمان

نبوده. بر مانایه‌ی که در خستنی هلمو که موکورتیه‌کان شورده‌ی و نرمیه بؤ
نتموهو میژ و مکی.

لەبارى راست و نىوستيشدا ئەر جۇرە دانو بۇچۇناتە دەبنەمۇ شىئولەندى و شاردنەمۇ راستىي و دورىگەرگەتەمۇ لەپىيازى زانستىي، ئەرەبە مايسە چىۋاشەكردن و شىئولەندىن، نەرگا داخستە لەنەمۇ ئوۋو تازە پىنگەمىشتەمگان كەلەر بوردى خۇيان و گەلەكەيان نەگەن، بەمىژى نىشتەمانەكەيان نامۇيەن، كەك لەنەمۇ و پەندەمگانى وەرەنگەن، لەر بوردى باورباچەلەيان دابچىن، بەمەش نەتوان دەرس و پەندەمگانى ئەر رابوردە بەگەن سەرمەشقى رىبازى ئوۋى زانستىيەن داھاتوۋى كوردەيتىي.

[illegible]

نوعی لهه‌مویی نامۆتره، شو دياردانه ميژووي نوو و سه‌دهمه‌كهشمان دهگه‌نتره، به‌ميژوي چه‌مه‌ره‌مي گورده‌ستان‌نشه‌وه، هه‌هه‌هه له‌م سالا‌نه‌ي دو‌به‌دا

* ھەر لەبەر ھەستایەری و وڵاتی مەزنی نوێش، لەھەرفێ ۱۹۹۷دا بەیارمەتی و پشتگیری سەوزکی ھەرفێ گوردستان و سەوزک وزیران نوێشێ نەتەوی گوردستان ھەمان دەستەواژە و بۆ بەگەم جەر لەستەروێ نەتەوی گورد، نوێشێنکی نەتەوی لەو جەزە یگر تەو، کە بەگەننامی جەزە بەجەزی ھەموو سەوزە و سەوجەمی پەرە وڵاتی سەلەبی و ھۆکومەتی و لەھەرفێ نەتەوی نەتەوی گەسان یگر تەو...

بەدىستېنشىغىرىسى خەلقى بىيىنى نەك خۇمان، گەلىكە لەبلاۋىرلۇمى سىرىمى كۇمار كەوتتە بەرىستەمان دەك لەپىشەۋە ئامازىم بۇ كىرەۋىن، بەتايىمى رۇۋنامە گۇلارەكان. كە لەلەرشىلەكانى لەندەن و كىتەپخانەى كۇنگرە لەۋاشىتۇن و لەو رۇمانەى رۇۋنامەى كوردستان كەلەلەرشىلەى (سەۋەن) داپە لەلەندەن كەكانى خۇى كۇنسۇلى ئىنگلىز، ديارە ھەر لەسەرىمەكەدا، دوابىۋاى يەك (30) رۇمارە لەو رۇۋنامەى لەنئىرۇت بۇ (نەنگى گىتى تازە) لەو گۇلارەى كەئىنگىلەزەكان، بۇ زىباتر پەروپاگەندەى خۇمان لەمىراق، بلۇيان لەكردەۋە، دواى سود وەرگرتەن لەنئىرەن بۇ لەندەن. بەو جۇرە لەو رۇمانەمان بۇ پارىژلۇ كۇبىيەكانى كەوتتە نەست ئىمەمانان... رەنگە لەو رۇمانەش كەلەكەتەپخانەى كۇنگرەدا لەۋاشىتۇن ھەن، ھەر بەشىۋەمەكى لەو بابەتە گەشەتتە لەو كىتەپخانەى كەۋمارەكەى دەك لەمىم مابىن زىباتر لە (20) دانەى*. كاتى خۇى دۇكتۇر شەمىرى ھەسەنپۇر لەسەر مىكروفىلەم دانەمەكى بۇ سۆيەد بۇ تاردەم.

مىژۋى لەزمونەكەى مەھاباد، كەلەلەم لەزمونەكەى مەھاباد، مەبەستەم لەو كەش و ئارۋەما نىمچە ئازادىيە كەلەلەى لەۋەى لەشكەرى سۈرى سولەيت ئاۋچەكانى سۈرى ئىرانى دىگەرەد، مەھەندى ئاۋچەى كوردستانىشەۋە، بەتايىمەتى مۇكرىان كە تادامەزەندى كۇمار، چولر سال و يەتەمەنى كۇمارىشەۋە نەزىكەى پىنچ سالى خايدە. لىتر دواى ماۋەمەكى كەم لەۋەنەۋەى بىرى ئازادىيە چولەى رۇشەنەن بۇ بەدىستەننى مافەكانى كورد، كۇمەلەى (ژك) دامەزەلۇ كەوتە چالاكىيە و پىۋەندىيە و گۇلارە بىمان لەكردەن، دوايىتە لەجىگەى ژك، ھەزى دىمۇكراتى كوردستان دامەزەلۇ، زۇدى نەبەد، جەمھورىيەتى كوردستان بەۋەندەۋە، كەمەلەسالىك رۇ (1-22) تا 17-12-194۷) لەۋەدوايىدا بۇ چارەكى تە لەو بەشە دىگەرەكەيەۋە.. جا مەبەستەم لەلەزمونەكەى مەھاباد سەرجەمى لەو رۇگەرەيە كەمەكەۋتە ئىۋان دامەزەلەندى ژك و رۇخاندەن جەمھورىيەتى كوردستان.. چۈنكە باسكردەن لەمىژۋى كۇمار ئوقسان و ئا كەمەلە دەرەجىت ئەگەر پىشەمەكى لەو رۇدولە گەنگەنى

* زۇد چارە كۇمارلۇ چ زۇلەۋى ئەۋسەن لەگەلە مەھاباد بەكەلەدەنئەۋەندەن كەس نەۋەزەى دەرەۋەن، تە بەكەلەنئەۋەن بۇچەنەكەس مەۋەدە كە مەھاباد دىلە مۇكرىان لە سەۋەندەۋە دىلە كوردستانى رۇخەلەت بۇ، بىۋەچالاكى كەلە تەكەكەشە، لەۋە سەۋەكەكەيەۋە، ھەر لە دەرەۋە بۇ.

كەزەمىنەي لەمدايىكېيىنى كۆمارىگە بوون، تېنەگىمىن و وردىكارىيەكانيان تۇمار نەكەين. بەتايىمىتى مىژۋى ژەك ھزى دىمىكرات و كۇمار، ەك ئەزمونىكى گىرگ و زىندو، جىڭايەكى ديارو رۇشنى لەمىژۋى ئەتمى كورددا ھەيە كەندەتوانرۇت بەپلەيەكى تازە لەمىژۋى ئوئى گەل كورد دابىرۇت، بىگرە ھەيە كەداسەزاندنى ژەك بەسرەتاي ناسىئوناليزمى ئوئى كورد دابىرۇت^{*}

لەگەل ئەمەشدا كەنوسىن و لىكۇلىنەمە لەسر مىژۋى كۇمار، لەگەلىك رۇئامو گۇقاردا بۇكرامەتەرە، گەلىك بەرەمەم و تىزى دىكۇرلو ماستەر كەرتە بەرەمستى خۇنەر كەتپا ياندا چەندىن باسو رادو بۇچوون ئامارەي پىكرارە، سەرەمەي روناكىي خستەسەر گەلىك لايەنى شارارەي ئەزمونەكە، بەتايىمىتى دواي بەدەستەگەيشتى ئەم بۇكرامو بەلگەنامو مىكروفىلىم و فىلمانەي چىزۇگەكانى سەرەمەكەمان بۇ باسەكەن.. لەگەل ئەمەشدا تانىستا ئەتوانارە ەك پىئوست، راستىي سەرەم رۇدولەكانى ئەم ئەزمونە تۇمارىگىرۇن، ئەينىيە ھەشاردولەكان بىرۇنەمەر روناكىي، تانىستا گەلىك بۇشاين لەمىژۋى كۇماردا مەمەتەرە بەتايىمىتى لىكۇلىنەمە لەسر بارودۇخەكانى كوردىستان و ئىزان لەپىش و لەكاتى كۇماردا، ھۇ يارەتەدەرەكانى دامەزاندنى كۇمار بەسرەمەكىي و ناسەرەمەكىي، راستەرخۇق ئاراستەرخۇق، راستىي رۇلى يەككىتى سۇقىت و ئازىباچان لەداسەزاندنى روخاندەكەشدا تەمومۇزىان لەسرە.. لوجىكانەي ھەلسەنگەندى سەرەمەكىي ھزىب و كۇمار، رۇلى ھەرىكەيان، شەرو پىكادەكەكەن، ئەينىيەكەكانى چوارەمورى بەشىكىيان، سىمەي سىمەي كۇمار، خۇدەمۇختارىوون يان سەرەمەخۇبوونى كۇمارەكە، ئاشتىي-و بەستارەيى لەمورى ئابورىي و سىياسىيەمە بەكۇمارى ئازىباچانەمە، رۇلى ناسىئوناليزمى ئازمورى ئەمەشدا، راست و دوستىي ئاوي كۇمارەكە ھەمبۇنى بېرىرى رەسمىي يان ئەمبۇنى لەسر ئەم ئاومو لەسر دامەزاندنى ئەنجومەنى ەمەزىران، رۇلى بارزەننىي ھەزەكەي لەكۇماردا، بۇچى ئەم ھەزەم بارزەننىي خۇيان گەمەندە ئەم، رۇلى جەمەلەكانى تىرى كۇمار بەتايىمىتى ھەمەشەيدخانى بانە، بۇچى كۇمارى بەجىنەيشت.. گەشەكەندە ھەمەلايەكەكەن، رۇلى لەپەزەي خەمەلەندى ناسىئوناليزمى كوردىدا ئەم بەشەم بەشەكانى تىردا، رۇلى پارچەكانى تىر، رۇئامو

* بىرەنە نوبەتەكانى دىكۇر ەمەلى ەل-لەگۇقارلى گىرگە دا.

[illegible]

«همه به دلالت پیشه‌ها دور و سینتنامه‌ی به‌جی می‌شود، یعنی‌کیان شخصی و نورم‌های تر سیاسی که چای تا نیستا تنها شخصی که با او کار و تهره کمر است و خد پیش له‌سیدارم‌دان نوسراوه نورهش وک له‌شونتی خودا ده‌بیرنت له‌م دوا به‌دا با او کار به‌وه.

-رودادەكانى رۇڭگارى روخاندنى كۆمارو خۇ بەدەستەمەدەنى سەرانى،
پۇرسەكانى دانىغا يەردەن لىقەلەردەدەنى لىقەلەردەدەنى لىقەلەردەدەنى لىقەلەردەدەنى
كۆمارەكە، ەك يەنەست روكانىيان لىقەلەردەدەنى لىقەلەردەدەنى لىقەلەردەدەنى لىقەلەردەدەنى

نوسین و زمانی قسمکردن و نوتق و تارو نیملاو ریزمان و ناستی گمشکردنی
لسمردمهکهدا، رۆژنامسو رۆژنامه‌نوسیی، نوسرو شیرو شاعیران و رۆلیان
لسمردمهکهدا، لایمنی شاپوری و ژانیی فرمانبرو کاریمدهستان و موچهو
مانگانمیان، بازگانیی و کشتوکال و ناستی گمشکردنیان.. تاد. وه‌گه‌لیک لایمنی تر
که‌نیویستیمان بنوسین و لیکولینهوه هه‌یه.

ئوسىيىنەنەي دەك گوتارى سىياسىي، بىرەمبەستى ھاندان و جۇشدانى خىبات، تىكىمىل
 بىرەستىي رولۇمىكان بىگۇن، پىنۇستە رۇبازى تايىستىي ھەرىمەكىيان پىارۇنۇنۇت..
 كاتى ئەرە ھاتۇرە ھەلى زىياتر بىرۇت بۇ ھەرىنەشنى زانىيارىي ناو ئەرشىفەكان،
 كۆكرىنەرەي بەلگىنامە شۇنۇنەرەكانى كۇمار، كاتى ئەرە ھاتۇرە ئەرشىف بۇ
 سامانى مېژۇيى نەمەرە چى تايىست بەلەزمونىكى دەك جەمھورىيەتى كوردىستان
 بىت و چى بۇ ھەمۇر بولمەكانى ئەرشىف بىت، لەناوومو لەمەرەي ولات
 دابىمىزۇن و بىگۇنە مەلۇمەندى لىكۇلىنەرە.. تا دۇرۇمەكانان چىتر زەلەرىمان
 پىنەبەن و ئەرە زىياتر لەسامانى مېژۇيىمان نەمەرەتۇن.. كاتى ئەرە ھاتۇرە
 كەموشىيارىي ئەرە لايمەنە زىياتر بىگۇن تا بەمبەستى خۇشمان، دەك لەرۇخانەكەي
 كۇماردا كرا، تۇمارو بەلگىنامە بۇلۇكرولەكان لەناونەبەن.

من ناليم ئەم بەرمەمە نۇيەي مېژۇي كۇمار ھەمۇ ئەرە لايمەنە بىسەردەكاتەرە،
 ھەمۇ كەلن و بۇشايىمەكان پىر دەكاتەرە، دىسان ناليم بىن كەمۇگورتى نايىت، بەلام
 لەتوانم بلىم دواي زىياتر لەسىي سال لەلەزمونى ئوسىن و لىكۇلىنەرەم لەسەر
 جەمھورىيەتى كوردىستان و بۇلۇكرىنەرەي ئەرە بەرمەمانەي كەكەلنەنكى گەورەيان
 لەبورى كۇمارناسىي و لەنرشىف و كىتەپخانەي كوردىيدا پىرگۇتەرە.. ئەم چاپەي
 جەمھورىيەتى كوردىستان لەزۇر رومە نۇيە، چەندىن باس و لىكۇلىنەرەي گىرنگو
 زانىيارىي زىياتر خۇلەتە سەر باسەكانى تر، لەناو دىدېكى ئوئۇ زانىيارىيەكى زۇد
 دەلەمەندەرەم سەرنەم لەباسەكانى كۇمارى مىللى مەھاباد داۋەتەرەم كراۋىش
 بەلغەي ئەم بەرمەمە نۇيە تا ئەرە ئاستەي كە ھەرەك چۇن بۇ چاپى يەكەمى
 كۇمارى مىللى مەھاباد گوتومە ئەرە يەكەم كىتەپ بوۋە كەمۇرەك لەسەر كۇمارى
 مەھابادى ئوسىيوم دواي بەرمەمەكى ولىام نىگلىت-يش دۈۋەم بەرمەمە بوۋە..
 لىزەشدا دىلن و بىنەچ دۈر دىلەك ئەمە يەكەم بەرمەمەكە كەتالەستىتا بىر بابەت و
 زانىيارىي بۇچوۋنى ئوئۇ تۇرۇنەرەم بابەتتە، لەدوۋتۇنى كىتەپتەكە لەسەر
 ئەزمونەكەي مەھاباد روناكىي بىيىنەت و كەتەبەتە بەرمەست خۇنەرەن.

پارى يەككەم

كوردستان مەيدانى شەرقى داڭلىق كورد

لىكۈلىنىمۇ ئوسىن شىركەتتەمۇ بىرچا نەزىرىن لىسىر ھەر روداۋىنىك، پىئوسىتىيان بەباش تىگەشتىنى بارىدۇخە بابەتتىى و خۇسەمگان و بەزلىنىنى ھۇو ھەلومەرجە جولىنىمۇ قودىرتە رۇلىبىنەرمەكانمۇ ھەيە، نەبىت رەخنىس بەراۋىرودى دەستىنىشانىردىنى دىارەمى ھەلىو پىيانىكردىنى كارە نامۇو دۇ بەرمۇتە ئاسايىمەكان، ئرخاندنى روداۋو ھەلىسەنگاندەمەكان بەپىنى كات و سات و شوۋىن و سەرمەمى روداۋەكان بن، دىچىن لىياساكانى گەشەكردە ھەمەلايەمەكانى كۆمەل، گەشەكردە كۆمەلايەمەتى و سىياسىي و ئابورىي و ئايىتى و مەزمىي و لىكرىيەكان بگەين ئوسا دەتوانىن زەمىنەي و ئىنەگىرىي بۇ روداۋىكى مىژۋىيى بىخولقەنن،... لىبەرنەوانمۇ بۇ تىگەشتىنى بارىدۇخى سەرمەتا، سەرمەتاى رەخساندىنى زەمىنەي ياس و لىكۈلىنىمۇ لىئەز مۇنەمەي مەھاباد، دىچىت لىكۈرپانە ھەمەلايەمەكانى موكرىيان و كوردستان و ئىزان بگەين، لىرەمەتى كاروانى سىياسىي و ئابورىي و گوزەرانى خەلك لىئاۋچە جۇر بەجۇرەكان بگەين... لىكۈشەي سىياسىي كورد وەك مىللەت، لىسەرتاسەرى ئىزاندا بىكۈلىنىمۇ بزانن چۇن روداۋەكانى ئاۋخۇو ئاۋ ئىزان و ھەرنەمەكە كارىيان لىسىر يەك كوردوۋ، چۇن بەرژەمەندىيە ئاكۈكەكانى نىۋەمەلەتان بونە ھۇي داڭلىق كوردى رۇر لىئاۋچەكانى ئىزان لەلايەن ھىزەكانى يەككىتى سۇقەيت و ئىمپەراتۋرىيەتى بەرىتانىاۋ لىدوايشدا ھىزەكانى ئىمەرىكاۋە، چۇن بەرژەمەندىيەمەكانىيان روۋبەروو بوۋن و مانۇرە سىياسىيەكان و گوشارە سەربازىيەكان رۇلىيان بىنىيى... چۇن ئىوانە كارىيان كوردە سەرم نەتمە رۇنەمەستە و چەمساۋەكان.

جەمھۇرىيەتى كوردستان لىبەشنىكى بچوكى كوردستانى ئىزاندا لىئاۋچەي موكرىيان و ئاۋەندى مەلەمەندەمەكە كەمەھاباد بوۋ دىمەزىنەرا، لىپانتايىيەمكى بچوكى لىس بەشەي كوردستاندا بىو كەلەسەداسىيى روۋبەرى كوردستانى ئىزاننى دىگەرتە⁽¹⁾ موكرىيانىش، بەتايىيەتى مەھاباد، ھەر لىزوۋىيەمەكە بەبەراۋىر لىگەل ئاۋچەكانى تىرى كوردستانى رۇزەلەتەدا، سەنتەرى رۇشنىرىيى و شاعىران و بىرى نىشتەمەنپەروەرىيى و كوردايەمەتى بوۋ، لىگەل نەمەشدا لىرەۋى گوزەرانى خەلك و لايەنى

چالديران، كوتته ژوردمستی دولتی عوسانییه، هر به پنی شو پیمان، جۆریك لیسریه خۆی مینشینمکانی گوردستانی راگیاند، وک پاداشتی گوردمکان که به سولی مه لا لیدریسی بتکیسی یارمستی میزنگانی عوسانیاندا. لیسریه ماندا گورد خاوهنی دهیان حکومت و مینشین بوی که میندیکیان هر لیسدمکانی ناوهراستمه دامزادبون، بزنهری بتوانن یکبگرن یان حکومت یا مینشینکی وا بهیز هلبکورت که بتوانیت شو میرایمتیانه یکبغات و دولتیکی یکگرتو پیکبیتیت... بۆیه شو مینشین و حکومتانه، سیریخۆی و نیمچه سیریخۆی خۆیان پاراستبو، به لام شرانه، زیاتر شو ماواندا بوی که شو بوو زلهیزه ی هر نیمکه به شو شۆری یکترییه خهریک بوی و هریمکه سولی راکیشانی نام شو میران لدا.

نوی سرکوتتمکی چالديران، سولتان سلیم کورت نهخشه دنان بۆ راکیشانی میرانی گورد، پینشمکی کورت هیمن کردنهریان به دلیا کردن لهپاراستنی مولک و مال و حوکمرانیان، لینجا لیسره تاش تشرینی دوومی سالی 1515 ع دا سولتان سلیم فرمانیکی بۆ و گرهوه تیدا دانی نا به سیریخۆی مینشینمکانی گوردستان له کاروباری ناوخواندا، بهوش مینشین سوننه مزه بکانی بهرهمی خستهر ژر دهسه لاتی سولتانی عوسانییه. بۆ زیاتر دلنیا کردن میرمکانی گورد له بوانامه یکدا، سولتان سلیم به لینی دا که:

- 1- پاریزگاری سیریخۆی مینشینمکانی گورد بکات.
 - 2- حوکمرانیی مینشینمکان له باوگهره بۆ کوپ بمینیتمه (بهوهرسه بیت).
 - 3- عوسانییه گان یارمستی گورد بدن لههموو شرنیکا که توشیان دهیت، هر به جۆره گوردمکانیش یارمستی دولتی عوسانی بدن.
 - 4- زهکات و باجی شرعی بدریت به خزینه دولتی عوسانی.
- شو سهره ماندا نریک به (46) مینشین گورد همبون، جۆری پیومندی ناوخواو ریکخستنی جۆری ماملیمان لیسر شیوه نیمچه لیدراییهک بوو... به لام سولتان سلیم بهر نهخشیه شو پیومندییه تیگداو هریمکه یانی بهستمه به دهسه لاتی ناوهمدییه، لهوش بووه هۆی زیاتر لاولزبوننی شو مینشینانمو رنگه خۆش کردن بۆ روخاندنیان.

لەدەرژمەپێدانی زۆرانبازییە خوێناوی و چەنگە و ژوانکەرمەکی عوسمانییەکان و سەفەرەییەکانداو زیاتر بەھێزبوونی دەولەتی عوسمانی و سەپاندنی دەسەلاتی لەناوچەکەدا، دواي ئەوەی، بەکاتی، مەترسیی بەرنگاریبوونەرەیکەتر لەئازادا ئەما، سەفەرەییەکان ناچاربوون ھەل بۆ داخوایەکانی تورکە عوسمانلییەکان داھێنن، ئەوەبوو مەلانی ئی ئەر پەلیە لەساڵی (1639 ع)دا بەمۆرکەرنی پەیمانیک لەئێوان سولتان مورا دی چۆرەم و شا عەبباسی سەفەریدا وەستێنرا... لەو پەیمانەداو بۆ یەکەم جار بەرەسمیی سنووی ھەردوو دەولەتەکە لەگۆردستاندا دیاریکراو بەپێی پەیمانەکە زۆریە ناوچەکانی کوردستان بەرەسمیی کەوتنە ناو قەلمەرەوی دەولەتی عوسمانییە... دەسەلاتی سەفەرەییەکانیش لەپشت چیاکانی زانگۆزدا ماوە.

دواي ئەوەی بەسەپاندنی خواستەکانی دەولەتی عوسمانی بەسەر ئێرانییەکانداو لاویزبوونی لەووی سەریازیە... وەدواي لەشکرکێشیەکانی تورکە عوسمانییەکان لەئەوروپاداو رووبەرەبوونەرەوی ئەوروپاییەکان و شکاندنە ھێزەکانیان لەنزیک ئیبرا، ئیتر ھێزەکانی دەولەتی عوسمانی بەناچار ی گەشەنەرەو پاشەکشییان لەو مەیدانەدا کرد... بۆیە کەوتنە زیاتر چەسپاندنی دەسەلات و ھێزەکانیان لەوێ ئەلەدا بەنەخشەیی روخاندنی مەنشینەکان.

ئەم سیاسەتەش لەسەر دەمی سولتان مەحمودی دووھەمدا پەرەگراوە، بەتایبەتی دواي ئەوەی مەترسیی ھێزەکانی (مەھمەد عەل پاشا)ی لاوەلاکردو رێگەی ھێرش و پەلاماردانی خۆش کرد... ئیتر یەکەیکە مەنشینەکانی گۆرد دەروخێنراو ھوکی پایتەخت ئەسەپێنرا... بۆیە سەرەمەیکە رەش لەمێژوی ناوچەکەدا، ئەستێپێکە... زیاتر ھێزو توانای گۆرد بۆ خەزەتی داگیرکەر بەکار دەھێنرا، دەرەبەگ و سەرەک عەشرەتە دوکەوتوو زۆردەرەکان بەھێزەکران و دەرەبەگە پایەگای چەسپاندنی ھوکی بێگانە... بێئەرەیی بۆوانرێت سوود لەو ھەل و دەرەبەگانە وەرگیرێت کەناو بەناو دەرەبەگان، پۆ نمونە ھوکی ئێلیسی (کەریم خانە زەند 1746-1774 ع)¹ کەزیاتر لەچارەگە سەدەیک ھوکی سەرئاسەری ئێرانی کرد، بێئەرەیی لەووی سیاسییە... سویدیە بەگۆرد بگەمەنرێت... دیسان ھوکی ئێرانییەکی (عەل خانە زەند 1774-1790 ع) نمونەیکە ترە لەو ھەلە ھەلکەوتووان

جەنچىرو ئامرازە كۆنەمگان و گاو ئىستىدارى بوو. ھەرچەندە سامان و كانگەي مەدەن
نۆر بوو، بەلام ئىوانى تا سىردىمى ئىس ھەلە مېژوۋىيەش بەكارھاتىن، ھەر
لەيىرەمەندىيە ئىولمە سىرمايەدارەكان بون، ئىرىئان و كىشكەرنىشىيان بىق
بازارەكانى نىيەي خۇرئاو بەشىكە بوو لىنەخشەي داگىرەكەرو ئىولمەي سىرمايەدار..
بارودۇمەكانى كوردىستان و ئىس بەشەي كۆمارەكەي لىسەر يىنگەنزا بىس جۆرەبوون.

كۆمۈلگەي كورد، دىك ھىمىو كۆمۈلە دىكەتورمىكانى تىرى ئەم جىھانە بوو،
شېۋىيەكى تايىمىتىي و لەرنەنەبىۋى بەمۇزىمە نەگرتوۋ، لىزەدا مەبەستە
لەياساكانى گەشكەردن و گواستەنە بوو بۇ قۇناغە كۆمەلەيتىيەكان و جۇدى
دەمىشېۋىنى كۆمۈلگەكىيە بەچىن و بەش و تۈزۈلە جىياچىكانە، بەلام رىبازى
تايىمىتىي خۇي لەناتاسايى گەشكەردنە ھىبوو، كەشە ھۇكارانەي لەسەرمە
باسكران خولقىنەرى ئەم دىارەمە بوو، كەجۇرىك لەتايىمەتتىي و خەسەلەتە
تايىمەتتىيەكانى پىۋە دىارو رەخساۋ بوو، زىاتەر سەرمەنجامى ئەم ناناىي بوو
بوو، بۇيە دەتوانەرنى چىن و بەش و تۈزۈلەكان لەكۆمۈلگەي كوردەلەرىدا
ئەم جۇرە بۇلەن بىكرىن:

دانیشتوانی دینهات و شاروشاروچکهکان: جوتیارى همزرو مامناومندی،
 پزولیتاریای کشتوکال و زمو، دهرههگ و خان و بهگ و ناغاو خاومن مولکهکان..
 بهگشتی دوو چینی سرمکیی پیکهاتهی دانیشتوانی شو تاوچانهبوون، دهولمهمنو
 چینی خاومن لوبرمت و پایهی کومه لایمتیی کهبه پینی تاوچمکان دهگوردران، بو
 نمونه: لماناچهکانی کرماشان و بهشمکانی باکوری لاجان کودا، دهرههگ و خاومن
 مولکی گموره همبوون، لهدوروبری سرمهشت و تاوچهکانی باشوری موکریان
 ناغای گموره مامناومندی همبوون کهیکه میان بهژماره کهمبوون.. کهچی لهرژر
 ناوچهی تردا ناغاو خاومن مولکی بچوک بچوک همبوون.

لشاره گمرک‌کاندا... تا ئەر سەردەمانە، هەرچەندە ورنە پێشەسازیی نەستکردو کەسەبەت و بازرگانیی و کرێکاری خشت و بیناو مانیفەاکتۆرەو پڕۆلیتیری زەوی‌وزار، ڕۆی دەرگەوتۆی دانیشتوان بـوون، سەرمایەداری ورنە ورنەو لەسەرخۆ، بەتایبەتی لەشارەگمرک‌کاندا، سەری دەرەیناو و پێوەندییە سەرمایەدارییەکان تادەهات زیاتر دەبوون، لەگەڵ ئەوانەشدا جیاوازییەکی زۆر گەورە لەنێوان ناوچە

دېھاتىيەمگان و ئەر شارائىتىدا دەپىنرا، تا ئەر پەلە مېۋىيىلەنە، روخسارى خىلەمكىي و جوتيارىس، بوۋىسى دەسلەت و نەۋزى سەرەك ھۆۋە گەۋرەمگان و خاۋەن مولكە زەلمەكان ئاشۇكرابوۋ.

[illegible][illegible]

لمبرنومى هم چينه تازه پيگميشتووه، بمرطه ديووى ناو ريزى كارگرانى
پيشه سازيى فرزانو كارگو كارخانه گوركان نمبو، بزيه قومردتى چونه ميتدانى
نمو بوراندى نمبو، جيئى سمراميدارى پيشه سازيى و تكتيك ماشين و

گەشەكردەنگانى لايىنى زانست و زانبارىيە پىشكەرتوو بالا كىردو مەكان نەبوو، لەگەل ئەومەشدا، بەپىنى گەشەكردەنگانى چىنە كۆمەلەيتىيەكان و ئەو مەلومەرجە رەخسىوانە، كرىنكارى خانویرە نۆرەمبوو، رەنجبەرو سەپان و شوان و گاوان و پالەو بىنكارمەكانى تری لادى كۆچى روومو شارەمگەرەمەكانیان دەست پىدەكرد، لەناو تىكەلەيمەكى لەسەرخۆو كەمتر دەركەرتوودا چىنكى نوژی كەم قورەمتر سەرى دەركەمەنا.. بۆیە شۆوێ بەرەمەمەنەن، ئالوگۆرێكى بىچىنەمى بەخۆیەمە ئەدەمىنى.. لەگەل ئەو گۆرەنەنەشدا سەروشتى كۆمەلگەى ئاچەمى مەكرەسان وەك هەموو بەشەكانى تری كوردستانى رۆژمەلەت بەنیمچە دەرمەبەگى و خێلەمى مایەمە، پێومەندىيە دەرمەبەگىيەكان لەچەمەندىن جۆرو شۆوێدا زال و بالەمەست بوو، كەشتوكال بەرەمەمەنەن لەناوچە دىنەتەمەنەكان و لەنێو خێلە نىشتەمەنەبوو مەكاندا باوبوو، لەگەلەشدا بەخۆكردنى مەرومەلەت و ئازەلەلەرى و مەروبوومەكانى، ئابووریيەمى خێلەمى هەنابوو نەلەو.. لەنێوان ئەو دوو شۆوێ بەرەمەمەنەنەدا چەشنىكى تر، تىكەلەكە لەمەردووشۆوێكە دەركەمەرت و ديارەمى نىشتەجىبوونى كۆچەرمەكان فراتر دەبوو.

ياساو دەسەلەتى ئاچەمى بەدەست چىنە بالەمەستەكەرە بوو، هەرچەندە زۆرەمیان وەبەستەى چىنى حوكمەران و پايمەگای بەرەمەمەنى داگیركەر بوو، لەگەل ئەومەشدا لەناوچەكانى كوردستاندا، هەر ئەو بالەمەستى ئاچەمى بوون، ياساو دەسەلەت لەودا رەنگیان ئەدايمەو.

فرانكوبوونى پەيوەندىيە بازەكانى شارە گەرمەكانى ئێران، گەورەو فرانكوبوونى پىشەسازىيە نەوت، زىاتەر بازەمەكانى ئىيرانى بەدەولەتە سەرمایەدارە پىشەسازەكانەو دەبەستەو، كەل و پەل و كالاى ئەو وڵاتە بازەمەكانى داگیرەكرد، ئەومەش كارى دەكردە سەر پىشەسازىيە دەستكرد.. ئەو فرانكوبوونەى بازەرى سەرمایەدارىيە و زىاتەر بەستەرەوێى بەوڵاتانى پىشەسازو سەرمایەدارەو چەند ئەنجامەنكى گەرمەكانى ئێوە خۆلە:

يەكەم: هەرچەن و تاقەو دەسەلەتەلەرىكى نەتەوێى خاوەن نەفوزو هێز كەوالبەستە بەسەرمایەدارىيە پىشەسازىيە زەلەيزەكانەو بووبەت، تاقەمى حوكمەران لەوان بوو،

پاری سنهام

کوردستان و سیاستی دوله‌ته داگیرک‌رو نیمپریالیست‌مکان

له‌میل نهمه‌دا ک‌م‌کوردستان گۆزه‌پانی شه‌روش‌ه‌و له‌شکرک‌ینشی داگیرک‌مران بوو، ک‌م‌م‌ه‌و‌ی‌ان‌ه‌و دوو‌چاری و‌یران‌کاری و‌دان‌یش‌توان‌یشی توشی کوشت و کوشتاریکی نۆز بوو، به‌زۆری کوته‌ک ک‌راونه‌ته سوت‌م‌م‌نیی جه‌نگ، ک‌م‌ه‌و‌دا زیات‌ر نا‌کۆکییه مه‌ز‌م‌بیه‌م‌کان ک‌راونه‌ته لا‌ک‌تری هه‌له‌ه‌م‌ت‌اندن و ته‌هره‌دانی کورد و را‌ک‌یشانی بۆ مه‌یدانی جه‌نگ. ک‌م‌گ‌یش‌تونه‌ته مه‌رام‌م‌کانیان، نه‌وسا نه‌خشه‌ی تاولنده‌وه‌ی کوردیان داناوه، به‌را‌گۆز‌ان و سه‌پاندنی ژیان و کولتوریکی نامۆ، به‌ش‌یواندنی می‌ژوو داب و نه‌رت‌ه‌ کۆمه‌لایه‌تیه‌م‌کان، به‌گواستنه‌وه‌ی خه‌لم‌کانی کورد بۆ سه‌ر سه‌روورمه‌کانیان تا بیه‌ نه‌ شوره‌ی پاراستنی له‌و سه‌وره‌نه.

به‌گ‌شتی سیاستیکی ره‌گ‌زیه‌رستانه‌ پ‌ن‌ه‌ه‌و‌ک‌راوه‌ بۆ نه‌وه‌ی سه‌ر‌ینه‌وه‌ی شو‌ینه‌وارو رو‌خ‌ساری کورد و کولتورو زمان و می‌ژوو‌ه‌که‌ی ئاسان به‌ک‌ر‌یت، تا کوردستان بیه‌ته‌ پارچه‌یه‌کی نه‌زه‌ل و لا‌تی نه‌ته‌وه‌ی بالاد‌ه‌ست و داگیرک‌مر، تا شو‌ینه‌واری کوردی له‌سه‌ر نه‌ه‌یل‌ر‌یت... که‌ده‌نگی ئا‌ه‌ه‌زایی و داوای ماف‌م‌کان به‌زیویه‌ته‌وه‌ نه‌گ‌ر له‌ساد‌ه‌و سا‌ک‌ار‌ترین شیوه‌شدا بو‌یت، و‌ا به‌را‌گ‌رو ئاسن و‌ه‌لام درو‌ه‌ته‌وه‌، بۆ به‌ره‌ده‌وامی له‌و داگیرکردنه‌، سیاستی به‌رسی‌کردن و نه‌خو‌ینه‌ده‌وار‌یک‌ردن پ‌ن‌ه‌ه‌و‌ک‌راوه‌، ده‌ره‌به‌گ‌و سه‌ره‌ک خه‌له‌ و‌ه‌به‌ست‌م‌کان ک‌راونه‌ته مه‌قاشی ده‌ستیان. ئیتر چه‌رساندنه‌وه‌و زولم و زۆری دوولایه‌نه‌ به‌ره‌ده‌وام بوو.

کاتیک ئێران، به‌کوردستان‌یش‌ه‌وه‌، ک‌را به‌بازاریکی گه‌رمی ده‌وله‌تانی سه‌رمایه‌دار، ئیتر سن‌کوچ‌که‌ی نیم‌پریالیزم و ده‌وله‌تی داگیرک‌رو تاقه‌ و‌ه‌به‌ست‌م‌که‌ی ناو‌خۆ، چه‌رساندنه‌وه‌ی هه‌مه‌لایه‌نه‌ی خۆیان سه‌پاند‌وه‌و و له‌ها و به‌ره‌ده‌وام‌ده‌یه‌یه‌ یه‌م‌کان‌گه‌ر‌م‌کان‌یا‌ندا در‌ی‌ژه‌یان پ‌ن‌ده‌وه‌.

له‌به‌ر ئیشتی به‌ره‌ده‌وام‌ده‌یه‌م‌کان و بایه‌خی سه‌راتیجی کوردستان، ده‌وله‌ته‌ نیم‌پریالیست‌م‌کان به‌ره‌ده‌وام یاره‌تیه‌وه‌و پ‌ا‌ل‌یش‌تی ر‌ژیمی داگیرک‌ه‌روه‌وه‌، بۆ در‌ی‌ژه‌دان به‌داگیر و دا‌به‌ش‌کردن و چه‌رساندنه‌وه‌، هه‌م‌یشه‌ له‌ه‌ژنی داه‌ه‌زاندنی ده‌وله‌تی سه‌ره‌خۆ بوون بۆ کورد، له‌ه‌ژنی جیا‌به‌وه‌وه‌و یه‌م‌گ‌رتنی کوردستان، به‌ره‌ده‌وام

چؤل کرد لەمکاتەى سەریازی روس ئابلولەى دابوو.. لەسالى 1805دا سەرکردەکانى سوپای قەیسەر کەوتنە تەقلەلای تازە بۆ راکێشانی کوردەکان..⁽⁷⁾

قەیسەرەکانى روس هەردەم کوردەکانى ئەمدیو قزاقاسیان ئەک هەر بەپیاو و ژێردەستەیان دانابوو چەوساندویانەتەر، بەلکو زیاتر لەمەش هەولیان داووە بیانگەنە کۆتەمکى دەستیان بۆ داگیرکردنى کوردستان و هەموو ناوچەکانى تر، بۆ گەشتنە ئەنجامدانى تەواوى ئەخشی بەدەستپێنانی ئامانجەکانیان. خۆ ئەگەر ئەو مەبەستەشیان بەدەست نەهێنا، وایە هەولێ بێلایەتکردنى کوردەکانیان داووە، جارى واش بۆوە هەر کەمەترسییان لەجولانەرەیکدا پێشبینی کردبێت و چێیان لەتوانادا بووبێت بۆ ئەناوێردنى کوردیانە.

لەسەرەتای سەدەى نۆزدەهەدا لەشەرى نێوان روس و تورکدا (1828-1829) کورد یارمەتیدەرى سوپای روسیا بوو، ئەمەش سەرەتایەکی تر بوو بۆ روسەکان بۆ راکێشانی خێلەکانى کوردو بەکارهێنانیان لەکاتى پێویستدا.. گەلێچاریش هاوکاری دەولەتى داگیرکەرى کوردستان بوون بۆ لێدانى بۆژەنەى کوردایەتى، بۆ ئەوە لەشۆڕشەکەى شەمزیان دا (1880-1881ع) کاتێک بێتوانایى بۆژەنى قاجار لەبەرەنگاریبوون و ئەناوێردنى شۆڕشەکە بۆ روسەکان ساغبوووەو داواى یارمەتییان لێکرا، قەیسەرى روس ئەو هەلەى قوژتەر، لەژێر فەرمانەى (ئالخانوف)دا لەشکرێکى نارد، شان بەشانی ئەویش قاجار کەوتنە هێرش و پەلامار.. قەیسەر بەرەشەرە نەرمەستا، بەلکو کەوتە هاندانى عوسمانییەکان، ئەو بوو بەهێزى هەرسى دەولەت، بێبەزمییانە کەوتنە لێدان و پەرمووزەکردنى شۆڕشگێزان و ئەناوێردنى جولانەرەکە ئەویش شێخ عوبەیدوللای ناچارکرد کە عەریزەیکى سەد هەزار لێمزیی کۆبکاتەموو ئاواستەى دەولەت گەرمەکانى بکات ئاچاری ئاوارەبوونى کورد بکەن.

لەسالمەکانى کۆتایى سەدەى نۆزدەهەدا، روسەکان کەوتنە دلدانەرەى کوردەکان، نیکولای دووم جەمەلەر ئاغای شکاک و عەبدولەرزاق بەدرخان و سەید تەمەلەر ئەو شێخ عوبەیدوللای بانگ کرد (1889) و دیدەنێى کرد و بێمەزەملێک دیاریبەرە بەرپێنایى کرد.

لەپەیمانى سایکس بیکۆشدا (8) روسەکان توانیان کوردستانی پاکور بکەنە بەشى خۆیان.. سەرچاوەى ئەو سیاسەت و ئاھەزایەتییهى روسەکان، زیاتر ئەوانکردنى

ههست بهرداریوون له پهیمانی سایکس پیکۆ لهباکووری کوردستان، نه ههست بهرداریوون له فرهنسا لهکوردستانی باشور، سهن دیاردو روولوی هینه نهامۆ چاوهره وهنمهکره بوون که میژوی کوردستانیان بهبارنگی نااساییدا وهچرخاندو سهرجمی کارو پهیمان و روداو هگانی تریان بهدری کورد ئاراسته کرد. بهتایبهتی دواي نهوهی نهو نههسره سیاسییانهی ئینگلیز کهگاره سهرهکیه هگانیان لهههستداریو، لهدری داسهزاندنی دهولهتیک بوون بۆ کورد، ههچهنده گهئ نههسری تر، دۆستانه لهگهئ چاره سهری گیشهی کورداریوون، ژۆ لهتیر سهراو دام و نهزگا دهولهتیه هگانی دواي هینهتی و له سهرخۆ ههنگاو ناشیان نه کرد، لهگهئ نهوانهشدا و ههچهنده هکومداری و مهلیکایهتیه کهی شیخ مهحمود لهباشوری کوردستاندا به سهن پهله دا گوهره کرد 1918-1924، دیسان شوهرشی چهکداری، لهههههگانی نیوان ههروو پهیه هکدا له دواي روخاندنی دوا پهلهی مهلیکایهتیهی باشور، هه به بهردوام بوو که دوا په رههه به شههه ناو بهاریک

(ناواری 1931) کۆتایی هات.

ئەمەنىيەت سەركردەسى ئەر رەببازە بۇر كە لەندى دامتەندى دەولەت بۇر كورد،
لەندىرەندەسى ھەلۋىستىدا ئەمەش رورون ئەمكەتەرە كە:

(بۇ جارىڭى تۈگەپتىن ئازى پىڭكەينى ئاممىۋىيە ئىقتىسادى كۆرۈنۈشى
 ھۆكۈمەت ئاممىۋىيە ئىقتىسادى ۋە ئاممىۋىيە ئىقتىسادى ئاممىۋىيە ئىقتىسادى
 ئاممىۋىيە ئىقتىسادى ئاممىۋىيە ئىقتىسادى ئاممىۋىيە ئىقتىسادى ئاممىۋىيە ئىقتىسادى)¹⁸

لەدەوای يەكەم جەنگى جىيان و روودلەوكانى ھاويزۆمەند بەمەشرووتىيەتمە لەئێران
لەو بەشەى كوردستان بەگشتىيى لەتار جۆركە لەخاموشى ئەژىا، تا دووهم جەنگى
جىيان و جىنگى پوونى لەشكرى سۆر لەمەندى ناوچەى كوردستان كەسەوش
رۆشنجىو نىشتەمانپەرەرانى كوردى لەو بەشەدا جۆلەند، بەتايبەتى لەموكریان.. نىتر
لەو سەرەتاى زەمىنە خۆشكرەن سوو بۆهەلە مێژوويەگەو خولقاندنى
لەزۆمەنگەى مەھاباد.

دووم جيتكى جيهان ميدانيكى پان و بىرىنى بۇ ويلايمتە يىمگرتوومكانى
ئامريكا، رەخمەند، ۋەك گەۋدەتەن قۇرمتى خاۋەن تەڭنىكى نوۋو لەشكرىكى پەر
جەك و بىلەن ئاۋورىيەكى لىن نەھاتو ھاتە مەيدانەۋ، بىمارمىتى ھەمەجۇر

بىلەشكەرى پۇشتىمۇ پەرداخ و پېرچەكەرە، يەككە لەو مەلبەندەنى كەمبىزى سوپاى
خۇي تىيادا چەسپاند ناوچەكانى خواروى ئىزان بوو، ھەروەك چۆن بايەخىي
بەجىنگە ستراتىجىي تۈركيا ئەدا بەھمان شىۋە ئىزانىش بوو بوو چەقلى نەخشەى
ئايىنىدە.. ئەوانەش ئەك ھەر بەھۇي ئەوت و بازارو كەرسەى خارو ئەو جۆرە
خوستانەو بوو، بەلكو ئابولقەدنى يەككىتى سۆلىت و ھەستان بەرامبەر
تەشەنكەرنى مەترىسى كۆمۈنۈم، يەككە ئەمانجە ستراتىجىيەكانى ئەمرىكا بوو..
ئەمەبو لەسەرنەجادا ۋەك گەورەترىن ئەولەتى غاۋەن قەورەت ئەھەرىم و
ناوچەكانىدا بوو بەھاۋەن ئەسەلات و دەست بەسەرگەرنى ناوچە ئەوتتەسەكان و
مەلبەندە ستراتىجىيەكان.. بۇيە كوردايەتى لەو ناوچەيەدا لاۋز كەم جۈلە بوو،
گۆرۈنەكان بە و جۆرە ئەمەو كەگەشەكەرنەكان ئاسايى و سەوشىي بىن.. كۆمەلگەى
كوردەلرى ھەر بەدواكەتۈۋىسى ھەزەرىسى ئەمەۋىندەلەرى مایەو.. لەبەرنەۋە
لەسەردەمى جەمھورىيەتى كوردستاندا ئەمەتۈانى رۇلى كارىگەر لەچەسپاندەن و
بەرگەرىگەرن لىتى مەنەت، ۋەك ئەدۋايدا ئەتەو ماسەكاندا روناكمان نەھەنەسەر.

به راویزو سهرچاومکانی به شی دووهم

1- دكتور عبدولرحمان قاسموف له (كوردستان والاكراد) نسلت: روبرى
كوردستانى نيران (124950) كيلومتر چارگوشه روبرى گشتى كوردستان
(409650) كيلومتر چارگوشه، كوردستان والاكراد، طبعه بيروت 1970 ص 12.

2-چالديران: بۇلىكىگە نۇزىك شارى تەۋرىزە، تىنىدا گەۋدەتەرىن شەپ لەنىۋان ھىزى سەلمەرىمگان و عوسمانىيەكاندا بويىدا، لەلمەنجامىشدا عوسمانىيەكان سەركەۋتەن و يەمەنى چالديران-يان سەياند، شەرو يەمەنكەشى ھەر بەناۋى ئەر دۆلەۋە بوو.

3- کمریم خانی زمند لسانی 1746ء دا خولوی لیئرانی گرت، پرمیرمه دمه لاتی خوی دمه سپاند، کمرته لیدان و لغاوبردن نوژنه گانی، نوای لهوی نوری نوری نوری نازیباچان، نسفهان، شیراز، عراقی عمجم، مازندران و گیلان-ی گرت همو لیئرانی خسته ژیر رکیت و دمه لاتی خویمه، بهدادپهرومی و عادیلو سورچاکی ناوی دمرکرد، سورچاک و زلفا و زیرک و دوربین و لیئاتو بوو، له 1774ع دا کزچی کردو لیئرانی بؤ کورمه گانی بهمنه نشست. لغا و فاکوکی و شمر لسمیر

بەشى سىنھەم

هۆۋ يارمە تىدەرەكانى بەھىزبۇۋنى
بزوتنەۋەى كورد ايه تى و دامە زراندىنى
جە مھورىيە تى كوردستان

يەكەم :هۆۋ يارمە تىدەرە خۇيىيەكان.

دووم : هۆۋ يارمە تىدەرە دىرەكىيەكان.

[illegible]

لېږه‌شدا زيات روڼاكيي دمخه‌ينسمر شو هو يارم‌تيدهره خۇيى و
 دهرمكيه‌كانه‌ي رۇليان بينى له‌بورژانده‌ي كوردايه‌تي و دامه‌زاندنى
 جمهوريه‌تى كوردستان له‌موكرواني كوردستانى ئىزلاندا.

يەككەم

ھۇنۇ يارمەتلىرىمىز غۇبىيەكان

-1-

بۈيۈك ئەلەمىزى كۆرۈڭ گەشەنەمىز ئاسىيۇنالىزىمى كۆرۈڭ

لەسەر زارلۇمى ئەتمە، قەم، ھۇنۇ، رەگەز، ئاسىيۇنالىزىم بەتلىگەشتىنى سەرمەم
مانا سىياسىيەكان، گەلىك قەسەكلەمۇ باس و لىكۈلىنەرە نوسەرلە، چۈنە ناو
لرۈزى ئەم باسانمۇ شىكردىنەرە ھەر يەككە ئەم زارلۇنە مەبەستى ئەم چەند دېرە
نېيە، ئەوانە چەند باسنىكى سەرمەخۇر گەنگەيان پېرۈستە .. مەبەستى سەرمەكىمان
لېرەدا تېگەشتەي ئەتمەيە بەمانا كۆن و كلاسكىيە بەكارەينەرلەمگە كەپلەيمەكى
گۈنەرمەيە لەنئوان ئەتمە بەوانا كۆن و ناسەرلەمگە كەزىاتر نەزىكە لەچەمكى
رەگەز، وئاسىيۇنالىزىمى نۆي بەم گۇرەنە سىياسىي و شارستانىي و دىموكراسىيەنەي
بەسەر رەگەز ئەتمەدا ھاتوون و ئەم تېگەشتە مانا نۆيەدا خۇي بېيىنەتمە.

ۋەشە ئەتمە: (Nəvə) ئىنگىلىزىي و (الامە) سەرمەيى و (ئەتمە) كۆرۈپى
لەتلىگەشتە زانستىي و لىكەندەمە جىيا جىياكاندا، گەلى پېئاسەي بۇ كرلە، پېندەچى
زۇر جەر، دەرەشتەكانى ھەرەكەت ئوقۇردى پېئاسەكە لەبازنەي بەرمەمەندىيە
سىياسىي و جۇگرافىي و ئابورىيەكانى ناو دەولەتى ئەتمەي كارىدەستەرە بويىت، بۇ
نەمۇنە پېئاسەي ستالىنىزىمى بۇ ئەتمە لەناو بازەنەي ستراتىجى ئاسايشى دەولەتە
يەكگرتوۋەكانى يەككىتىي سۇلفىيەتمە بۈرە .. كەلمەش گەرمەرتىن ئاگۇكىي لەناو
ھەم پېئاسەكە ھەم نەخشەر سىياسەتى دەولەتدا بۇ مەغلۇ چۆرى بەرئەمبەردى
ئەتمەمۇ گەلان و كەمىنەكانى ناو سەنورى جەمھورىيەتمەكان خولقاند، روخانى
يەككىتىي سۇلفىيەت گەلىك نەپەنىي ئەم بابەت و سىياسەت و مەغلۇنە خەستەرە،
دەمەزۇلەندى جەمھورىيەت بۇ ئەيان ئەتمە، لەھەمان كاتادا رۇككەمۇتنى رەگەزە

«مەمۇرە مەلا ھەزەت، ستراتىجىكى نەتمەي لەكرە، دىستېنگات، گۇللار و رېبازى نۆي، ژمارە 21،

كەلۈنى يەككىسى 2000

«مەمۇرە مەلا ھەزەت، دەولەت ئاسىيۇنالىزىمى كۆرۈڭ، گۇللار ئويكەر ژمارە 3.

نەتەرەببەيەكان لەگەڵ يەكترى، نيشەتەجىگىرەنى رەگەزى روس لەكۆمارەكانى بەلتىك و ئاسىيائى ناوەرەست بۆ وابەستەكەرنى مىللەتەنى ئەر و لاتانە بەروسىيارە، وا مەحكەم پىنەرەوكران كەدراى ئەر لىكەملەشەنەى يەكەتتى سۆلفەت و سەرەخۇيەونى ئەر كۆمارەنەش، نەتوانن سەرەخۇيە ئابورەسى و سەريازى تەرەلە بەنەست بەيئەن.. لەگەل ئەرەنەشدا پەرتەيلەوه پىگەرنەى كەمايەتەيەكان. بۆ نمونە: كورەى چىچانەكان، يەك رۇخسارى رەگەزەپرەستانەى ئاوا ئەرە ئىونەتەرەببەيەى رۆنەمە بەنەا و سۆسەلەستەكە بوون.

[illegible]

«بوونی کۆمهله خەڵکیکی نیشتمجن و سەقامگیر لەماوچمەک، ولایت، کەماوەمەکی میژویی واپێکەر ژباپن کەمەگەرتن و پێکەر گرێدرلوییەکی هەمەلایەنی لەنێوان خەلکەکەدا خولقاندین و یەکیتییەکی وای هێناپێتە ئارام کەئامادەین بەرگری لەمۆزان و جێگە بەرژمەندیەکانمان بکەن.

–بوونی زمانیکي يه کگرتوو کما مرزاي لمي کگميشتنی خلمکه بئت، هم
لژياني رۆژنمر هم لملالوگژي بيروپووا ناخاوتن.. زمان بربړې پشتي نتمويه،
هرچنده بۆچوونی وا هاتۆته ناروه کمنو گرنگييه چاران ناهن بزمان. بهوي
گمليک دياردهی نم ولاتو شو ولات. بوونی چنده شينمو ديالکتی جياجيا،
هرچنده کم دورويه کيش له نيوانياندا هبئت، به دياردهيه کي ناسايي دمرتفه
قلم، لگمل شوهدا دوسقوونی زمانی يه کگرتوو لهنوسجن و رۆزمان و لهدهدا،
روخسارنکي گرنگي خملويي نتموه سقامگر بوونی بنه ماگانتي.

“هونى نەيزو نىشتەمانىكى تاييەتتىى نەرتۇ كەماۋەدىكى ۋا بەسەر ژىئانى دانىشتولنىدا تىيەرپويۇت كەرىشەى ئابورىو ھۆگىرى كۆمەلەيتتىو زەمىنەمەكى سىياسىي ۋا ھاۋا ئامانچى ۋاى رەخساندىت كەنتەۋانرۇت سىماي دىمۇگرافىي بەئاسانىى تىكەبدىرت ۋا بىرەنگارىپوون رەگەزى تىرى لەسەر نىشتەجىنى بگۇرت.. چونكە مەنرۇى ژىئانى نەرتۇمەلە خەلكە، ھاۋا بەررەۋەندىو چارەنۋوسىنى ۋا

ھەمىننە ئاراۋە كەنەتوانىزىت بىز بىرەرەكانى، گوشارو ھىز لىمەكان جىياكانىمور شورى لىمىنلانىدا دروست بىگىزىت، چونكى پەيۋەندىيە مېۋىيەكان بەمچىگرافىياو سىنگى مۇۋاپىق تېپەلگىنىيەكان سىلماگىرەۋون.

- ئىمى كۆمەلە خەلگىم ھارپىۋەندىيى بەنىشتمانەكىمەرە، خىساۋەندىرلىتىيى مېۋىيەكى تايىبەتتىيى ۋاى خۇللاندىن كىمەۋا ئامانچ و بىرەمۋەندىيى يەمگىرتوۋ، ھارۋىۋە ھەستە ۋە نەستى نىشتمانىيى ۋە نەمۋەيى ۋا پتەمۋە سىلماگىرەۋىت كەتتىگىرا بىنە ۋاكتەرى يەمگىرتە لىمى ھەرەشەكان.

- كەلتۈرۈ داب و نەرتى كۆمەلەيىتى ۋە خورموشت و رەقتار لىمەلەيىرگە ۋە ۋە كۆمەلەيىتى ۋە نىشتمانىيەكاندا، سىماۋ خەسەلەت تايىبەتتىيەكانى ۋا جىگىرەۋىت كەلەمىلەت ۋە گەلانى تىرى جىياكانىمور.

- بىرەمۋەندىيە ئابورىيەكان ۋاكتەرنىكى گىرەنگى يەمگىرۈۋە دروستىۋونى بىرەمۋەندىيە ھارۋەشەكانى خەلگە، بەگىشتىۋ، ھى چىنە جىياكانى كۆمەلەگە بەتايىبەتتىيى، بەلام ئەمە، ئىمى بۇچۈۋە ئاسەلەننەت كەمۋونى ئابورىيى يەمگىرتوۋ لىمىۋان نىشتمانىكى پارچە پارچەكەلۈدا بەنەمەيەكى دروستىۋونى نەمۋە نەمىلەت، بەتايىبەتتىيى ئەگەر پىۋەندىيە سىۋىيەكان نەمۋە ھۆكارى دىۋانىكى ۋا كەكۈلتۈرۈ زىمان و داب و نەرتە كۆمەلەيىتى ۋە ئامانچە نەمۋەيەكان ۋا لىمە تىزلىنىت كەپىنگەرەلگەندىيان زەھمەت بىت و خرابە خانەى دروستىۋونى گىرۋىسى جىياچىياۋ دور لىمە.

ھەرچەندە كۈرد لىمىزەمانەرە دىگىۋ دابىشكەرەۋ ۋە، چەرساۋە زۇلەلنىكەرەۋ ۋە، ھەرلىكى نۇر ئارۋە پۇ تۈندىمور شىۋەندى پىشەماكانى ۋەك مىللەت، بەتايىبەتتىيى كۈلتۈرۈ زىمان و نەرتە كۆمەلەيىتىيەكان.. لىگەل ئەۋەتەشدا، تۈلۋىۋىتى خۇي نىشتمانەكى بەتايىبەتتىيە جۈرەجۈرەكانەرە پىارلىزىت و لىگەل گەل و نەمۋەكانى ئارۋىۋى جىياۋزىت.. ھەرچەندە نەمىۋەنۋە دەۋلەتى تايىبەتتىيى بۇ خۇي دابەلەزىنىت، سەبارەت بەمۋە ۋاكتەرە زانراۋەكان، لىگەل ئەۋەتەشدا بىرەمۋەم لىكۈشش و خەباتى بىۋچاندا ۋەۋە تا بگاتە ئامانچە مېۋىيەكى. ھەرچەندە ۋەۋە تۈلۋاى جۈلۋەۋەى نىشتمانىيى كۈرد لىكۈرەستاقى رۇۋەلەلەدا ۋەك باشۋى كۈردىستان نەۋۋە، دىسان لىۋاى يەكەم جەنگى جىيەۋ ۋەك باگۈرۈش نەۋۋە، بەلام

خەلىكى كورد تاييىتىيىمىكانى خۇيان پاراستوۋە، ھەرچەندە بۇ زۆرىيى زۇر، لەو سەردەماندا دەستبەردارى نىشتىمانى خۇيان بىۋىن ۋە خۇيان بىنۇرانيى ۋە كوردى ئۇرانيى دىئاۋە، لەگەل ئەمەشدا لەگەل گەلانى تىرى ئۇرلندا خۇيان بىجىيانو خاۋەن تاييىتىيى لەقەلم دۈۋە، ھەر ھەلەكە بۇ ئەمەل بىزۋىتەمەيە رەخسايىت، ھەلى بىۋىن ۋە سەلماننى دۈۋە دۈۋە مالى خۇي كىرەۋە، بۇيە لەمەسەلنى زەمىنە ئىمچەنلەنمەكەدا دۈۋە ھاتتە ناۋەۋە لەشكىرى سۈر، بۇ سەمەلنى خۇي، بۈۋىنى خۇي، ھاتتە مەيدانمەۋە، بۇ ئامانچەكانى خۇي خەبەتى كىرەۋە، ھەنگاۋى بەرەۋە دۈمەنلەننى كۇمار ناۋەۋە باۋەشى بۇ كىرەۋە.

-2-

راپەرىن ۋە شۇپشەكان لەدۇكى داگىر كورد ۋە چەۋسەلەنمەۋە لە پىنناۋى رىزگارىدا

لەبەرنەۋە كورد لەنۇۋان سەن ئەمەۋە خاۋەن قورەتەدەۋە، كىرەۋە دۈۋە مەۋىۋە مەۋىۋە لەقۇناغە جىياجىياكاندا خاۋەننى ئىمچەراتقۇرتى كىرەۋە، بۇيە ھەمىشە مەلەبەندى شەۋە داگىر كورد بۈۋە، ئەمەلەۋە رەجەننى بۇ ئەمەلەۋە نەۋەتە خاۋەننى ھەيۋەتلىكى ۋە كەمەۋەلىتى خۇي دۈۋە رەزىنەت، ھەمىشە چەۋسەۋە دەمەستى داگىر كەرن بۈۋە.

ھىچ بولۇپمۇ ئاشتىيەنە لەبەردەمە نەۋە ۋە، بىۋەتەۋە، دۈۋە ئامانچەكانى بەدەستەيىنەت.. بۇيە بەنچاۋى رىگە چەك چەكەلەي ۋە راپەرىن ۋە شۇپشى چەكەلەي گىرەۋە.. ھەرچەندە لەو كارۋەندە دۈۋە چاۋى ۋە رەنكەلەي ۋە كوشتارى زۇر ھاتوۋە، دىسان ئەۋە ھەيۋە گىرەكە خۇسەلەندەن گەشەكەرنى بىزۋىتەۋە نىشتىمانى بۈۋە، نەيان مەنەشەن ۋە راپەرىن ۋە شۇپشى لاپەركەكانى مەۋىۋە كوردىان نەخشەندەۋە، بۇ نەۋە: مەنەشەكانى ئەرەلەن، بابان، بۇتان، سۇران، بادىشان، شۇپشەكانى شەمەزىنان، شىخ مەمەۋە ۋە كەمەلەۋە مەلىكەيەتەيەكە، شىخ سەھىدە دەرەسە ۋە رەزەنە ۋە راپەرىنەكانى ۋە، بايەزىد، بەھلول پاشا ۋە يەزەنەشەن.. تاد. لەناۋ ئەرەنەشدا شۇپشى شەمەزىنان ۋە شۇپشەكەي باشۋە كوردەستان بەسەركەدەيتى شىخ مەمەۋە بەزەنچە، شۇپشى خاۋەن خەسەلەن نىشتىمانى ۋە

لنکار یگری ژبانی سیاسیی و ټکنولومی و خهباتی یه گرتوی خه لکانی ناو و ټکنولواو کڅو کومل که یارمه تیده ی گه شو فروان گرتی باز نه ی خه بات، له شوونی خیدا بهرینی باس ده کرت.

—4—

تۆرپۈنى جەڭ لەناوچەي موڭغۇل يەڭگە ئوشاننى ئەرەبى شا

دوای جینگجیوونى ھېزەمگانى لەشكرى سود لەئاوچەمگانى سەروى ئىيران، دەستپېژندنى جموجولى سياسىي، دەرۇخانى دادو دەرگاگانى دەولەتى لەگەنكە ئاوچەدا، نەرتەشى تاران دووچارى شەپزەيىو ھالەنبوون بوو لەرەوتى سياسىيىو چارەنووسى رۆژنى شا، بۆيە لەگەنكە شوئىن سەريازەمگان چەمكيان فەئى ئەدەلو گيانى خۇيان دەرياز ئەكرد. بەھۆى ئەو روخان و ئارزۇمىيە ئەو ئاوچانەدا چەمكىكى نۆز كەوتە دەست نىشتەمانپەرەزان، سەريازە كوردەمگانىش بەچەمەمگانىانەو دەگەرەنەو شارو شارۇچەكو دىھاتەمگانىان، ھەندىكيان تا بىياتوانىايە چەمكى تەريشيان لەگەل خۇيان ھەلەمگەرت، تەرمو ھۆزەمگانىش ھەردەلى كۆكردنەو كەينى چەك بوون، بەتايەمەتى كورنى عەشاير ھەر لەمەدەفەيەو عاشقى چەكو چەمكەلرەى بوون، ئىتر گيانى چەمكەلرەىو خولياى بەمكارەينانئان لەگەل خواستى رەگارىيدا تىكەل ئەبوون، ھەرچەمە ئەم ديارەى چەمكەلرەىيە بىززان ئەبوو، بەلام ئەلەى دووھەو ھەولى پارىزەگارەكردنى شارەگان لەرەوېوتى ھەندى عەشەرەتى چاۋچەنكە، پەنويەستى بەچەكو چەمكەلر ھەبوو، سەرمەجامىش ئەدەمەزانەنى كۆمارو پارىزەگارەكردنى رۆلو كارەگەرى خۇيان ھەبوو.

-5-

بوونی که سیتیبه کی وک میشه وا قاری محمدم

يەكخىستىنى سىرەك ھۆزۈ خېلەكان لەيەك بىرمو بۇ بەداگىيىگەر، كارۈنكى ئاسان نەبو، كارۈنكى زەھمەت و پر لەگىزىو گۆل بوو، بەتايەستى ئوژىئەتەيەكى ئاشكەرا

لەنئۇن چەندىن تېرە خېلىدا ھېچ، لەكۈمەلگەي ۋا ئەخۇندەوارو دولكەتتۇدا
 گېيەنى تۇلە ئەپەزنى ياساۋ سەپاندنى ھۆكىمى خېل پالى بەسەر كۆرۈمەلەيدە كېشە
 بۇر، بۇرە ھەر تەنھا كەسپىيەمكى بەناربانگ ۋ خۇشەرىست ۋ نىشتەمانپەرۋەر
 زېرەمكى ۋەك قازى مەھمەد دىتولنى ئەوانە يەك بقات ۋ ئەرانىش ئامانەن بەرەبەرى
 ئەو كۆردەيمەننى بىكەن... لەبەشنىكى تاپەتەيدا بەدۋورۇرۇنى قەسە لەسەر رۇلى
 پېشما ئەكەن، لەرۇدا خەسەلەتە كۆمەلەيتى ۋ ئايىنى ۋ سىياسىي، ئاسراۋىي ۋ پەس
 پايە تاپەتەنكەن، خۇشەرىستىي ۋ جېگەي لەناۋ كۆمەلەنى خەلگەدا، پەس تۇلەنى
 دەرەيى كەسەرچاۋەي ھەندى ھەنگاۋى گەنگەن كەپارە پولىيان پىۋىستە، رۇلى
 لەسەرەمى سەرەك كۆمەلەيدە... لەرۇدا رۇناكىي دىخۇرەتە سەر ئەو لايەتەنە... لەرۇدا
 كەسپىي پېشما باش دەرەمكەن بۇرە تۇلەنى ئەو رۇلە گەنگە بېيىنىت.

-6-

رۇلى شاعىر نووسەر رۇناكىر ۋ خۇندەوارو سەرەك خېلە نىشتەمانپەرۋەرەمەن

ھەر لەسەرەمەن رەخسانى ئەو نىمچە ئازادىيەي بەمۇزى بوۋنى لەشكىرى سورەۋ
 خۇلغا، شاعىر رۇشنىرەننى مەھابادو دەۋرەيەرى، نووسەرەن ۋ خۇندەوارەن كەتتە
 چالاكىي ۋ رىياكەندەرەي جەمەۋەرى كۆرد، گۇلارى نىشتەمان ۋ بۇكرەۋە
 بەيەنەمەننى تىرى كۆمەلەي ۋ رۇلىكى گەنگەن ئەو مەيدانەدا بېنى، ھەمەسەنى
 خەلگەن بەجۈلەند، ھەلى كۆكەندەرەي نىشتەمانپەرۋەرەن ئەدا لەدەۋرى كۆمەلە
 بۇكرەۋەمەننى، دىۋى ئەمەش داسەنرەندى ھۇس دىمەكراتسى كوردەستان ۋ
 بۇكرەندەرەي رۇنەمەز گۇلارى كوردەستان، گەلەك نووسەرە شاعىر ۋ خۇندەوارەن
 لەدەۋرە كۆپۈرە، بەشىرە نووسىنەمەن رۇنەمەز خەلگە شارو دىنەتەن ئەكەد...
 ھەرچەندە خۇندەوارە كەم بۇر دىسان ئەمان بۇكرەۋەمەننى بۇ ئەخۇندەوارەن
 دىخۇندەۋەرە. گۇلارى نىشتەمان ۋ رۇنەمەز گۇلارى كوردەستان، ھەلە، گەۋگەلى
 مەندالنى كۆرد، ھارارى كۆرد، بۇكرەۋەمەننى ۋ ھالەكۈكە نووسىن ۋ شىمەرى دەيان
 رۇناكىر ۋ شاعىرەن تىدا بۇكرەۋە-تەرە.

-7-

بۆشایی ئیلارین و پینویستین پرکوردنموی

داگیرکردنی ئیلارن له لایهن هیزمکانی بمریتانیاو یهکیتی سواییتمره بونههوی خولقانی بۆشایی بمرنوبوردن، نهوش لهسهرههجامی رووداوهمکانی جهنگو شوینهواری نۆرنایازیههمکان لهسهر بمرنوموندیههمکانو بههوی دلوخانی دامو دهزگای رژیسی شاهه بوو ههلوهمشانی نۆریهه دایهرو دهزگاکانی دهولت، باقولهیکردنی نهترمش و راگردنی سهریازهمکان، حالهتیکی وایان خولقاند که جگه له پهککهوتنی کاروباری بمرنوبوردن و ههلههوسورانی نهکههمکانی سهرشانی دهزگاکان، بهلکو ههرشهیهکی جیدیش لهسهر نهمن و ئاسایشی مههاباد خولقا، نهوش هاندهریکی باش بوو بۆ جوالاندن و هاندانی لایهسراوانو دلسوزان بۆریگهو شوین دانان بۆ پاراستن و راگردنی هیهنی و ئاسایش، بۆیه بههرهسان کهوتنه تهگیج بۆ ریکخستنی کاروباری ناوچهکهو پاراستنی لهکوشتن و تالانیو شهپی خهلهکیی. قازی محهمهد یهکهه کهمس بوو کهلهو مهیدانهدا رۆلی خۆی بینی، گهه دامو دهزگا هینرانه ناروه، هیزکی چمکدر سازکراو ئاسایشی پندهپاریژرا.. نهه دهستپیشفریهانه ههم توانای کوردیان لههخو بمرنوبوردندا دهرخست، ههم بهوه زهمینه بهو دامهزراندنی جمهورییهتی کوردستان.

-8-

رۆلی ریکهراوو روناکجهانی باشوری کوردستان له پیکهینانی ریکهراوو

هاوکاری سیاسی

هزیسی هیسولو لایهسراوه سههرمکیهمکانی کهکوردستانیی یهوان لهکوردوهو نامانجی سههرمکییان یهکخستنهوهی کوردستانو دامهزراندنی دهولتی نهتهویهی

دوھەم

ھۇ يارمە تىدەرە دەرەكىيەكان

بەينى تىزىرىۋ لىكەنەرە كلاسسىكىيەكان كەت ئىستاش لاي زۇر لەنوسىرو
مىژنوسان دەۋاسى ھەيە، ھۇر فاكتەرە خۇيىەكانى ھەر رووداۋىكىسى مىژۋىسى
بەسرەكىيى ۋە رىباز ۋە چەرەخىنەرە دەرەكىيەكانىش بەناسەرەكىيى ۋە لاۋەكىيى دىنارون،
ئىتر لەمەيدانى سەرەكتەندە بىن يان شىكىستى ۋە زۇركەوتىن.

رەنگە ئەر بۇچوۋىن ۋە لىكەنەرە بۇ ھەندى رووداۋ ديارە دوست بىن، بەلام نەك
بۇ ھەموو.. چۈنگە لەباروۋىخى ھەلگەۋەتى ئاۋ ھەندى رووداۋ، ھەلومەرجى ۋادىنە
ئارلەر كەنەر بۇچوۋىن لەجىگەي خۇيدا ناھىلىت، بىگرە پىچەرەنەشى دىكەتەرە..
ئەگەر نەۋەي سەلمىنەرى ئەر بۇچوۋىن لەسرەنچامەكانى يەكەم ۋە دوھەم جەنگى
جىھانىي سەرنىچ لىبەدىن، ۋە لەجىھانى ئەرۋپاۋ ئاسىيادا چەندىن نەۋە بەرچاۋ
دەكەن ئەگەر ھەر لەسۋورى ۋەلەكەي خۇشامدا بۇ نەۋەي سەلمىنەر بىگرەن، ۋە
روودامكانى كوردستانى باشور لەبەرچاۋمان قوت دەبنەرە.. بەتايىمەتى پىكەننىانى
ھۆكەملىرىيەكەي شىخ مەھمۇدى نەمەر 17/11/1918 ۋە ئىنچا دوو پەلەيتر
لەملىكايەتتەيەكەي 1922-1924، لەگەلىيەندە بەستەنەرە ئەر پارچەيەي كوردستان
بەمىسۇزۇتەميارە، پىكەننىانى ئەر عىراقەي ئىستە، كەراسىتەرخۇ نۇ بەخۋاست ۋە
ئىرادەي گەل كوردستان ۋەلەتە شەرەيەكەي ۋە سەرگەدەكەي بۈۋە، ۋە لەر
پۇسانەدا رۇلى كارىگەي گەلەكە لەنەسەرە سىياسىيەكانى ئىنگلىزۋ لەدۋايىشدا
دەۋلەتى برىتانىا، باش روۋنەبەنەرە كەچۇن ھۇر يارمەتيدەرى راستەرخۇ ئەر
روودالەنە، فاكتەرى گەنگ ۋە سەرەكىي بۈۋىن، ھەم لەداسەزەندىن ۋە روخاندنى
دەۋلەتەكەي باشۋور ھەم لەدەگەرەندى كوردستانى باشۋور سەپاندنى
كولونىيالىزىمكى دۈكەۋتۋ ۋەبەستە بەخۇي، بەسرە كوردستاندا.

ئەگەر نەۋەشەرە بىنە سەر سەرنەچدان لەرودامكانى دوھەم جەنگى جىھانىي ۋە
سەرەنچامەكانى، لەئاۋچەكەدا، ۋە روودامكانى ئاۋ ئىزان ۋە پىكەننىانى ھەردو
كۇمارى خۇدەمۇختارى ئازىربايجان ۋە كوردستان دەكەنە بەرچاۋمان.

لەبەرەنەرەي لەبەشەكانى تەدا زۇرتەروناكىي دەكەنەسەر ئەر لايەمانە بۇيە لىرەدا
ھۇر يارمەتيدەرە دەرەكىيەكان بەگۈرت ۋە پوختى باسەدەكەن.

ھۆيەمكى گىرگىدو سەرمەكى ئاۋ ئەر ھۆيەمكى ئەتەۋ بازىنە دەرەمكىيەكاندا دانەمىزىن، كەلەرەستىدا گىمەرەترىن فاكتىرى ۋەرچەرخىنەرى رورەۋەكان لەنەنجامىشدا دامەزەلەندى جەمھورىيەتى كوردىستان، ھاتتى لەشكىرى سۈرى سۆلەيت بىو بۇ ئاۋچەكانى سەروى ئىيران بەتەۋچەى موكرىانى كوردىستانى ئىرانلىشەۋە، كەلەۋايدىدا، بىو بەھۆيەمكى راستەرخۇى مەلەلانىسى زەلەزەكان ۋە تەلەلەيان بۇ ئەنجامدانى رىئەكتەرتەن ۋە پەيمانەكان لەسەر ئىران، بەمەبەستى كەشەنەۋەى لەشكىرى سۈرى سەپاندنى دەسەلاتى خۇيان ۋە سۈستەردى شۈرايەك بۇ بەرەستەردى كۆمۇنىزىم ۋە ئەۋلەكەردى سۆلەيت لەو سۈرۈرىدا، ئىنچا بۇ گەمەزەلەندى ھەلەلەيەنە لەلەيكە، ۋە بۇ مەۋگەركەردى دەست بەسەرلەرتى ئەۋەت ۋە بازىر ۋە ئاۋچەى ستراتىجى لەلەى ئورەم. لەۋەنەشەۋە ھەمەشە گۇشار ۋە مەۋلەرى سىياسىي دەستى پىئەرد...

لەگەل ئەۋەنەشدا گەلەكە ھۆى دەرەمكى راستەرخۇۋ ناپاستەرخۇ، كەم ۋە زۆر كارىان لەسەر گەشەنەۋەى كوردەيەتتى ۋە لەۋايدىشدا پىئەھىتەننى جەمھورىيەتى كوردىستان كەرد، لەۋەنە:

جولەنەۋە شۇپش ۋە راپەرنەكانى گەلەن لەنەرى دەگەركەن ۋە چەۋسانەۋە لەپىتەۋى سەرفەزىي ۋە دەۋلەتى سەرىخۇدا، لەۋايدە راپەرنى گەل ئازەرىيان ۋە لەۋايدىشدا دامەزەلەندى كۆمەرى خۇدەمۇختارى ئازەرىيان بىو.

شۇپشى ئۆكتەۋىر ۋە بۆۋەۋەۋەى بىرى سۆمەلىيەستى، دەنگى ئازادىي ۋە بۆۋەۋەۋەى ھەۋلى زەلەزەكانى خۇداۋا بۇ زەگارىي گەلەن ۋە بۆۋەۋەۋەى چەۋرە بەندەكەى ۋە سۈنى سەركە كۆمەرى ئەمەرىكا، لەگەل پەيمان ۋە بەلەنەكانى بىرىتەنىۋا ۋە مەنسا بۇ سەرفەزىي گەلەن، پەيمانى ئەتەسسى ۋە ئەۋەنە بىرىاردەنى مەلى چارەى خۇنوسىن ۋە بەلەننى سەرفەزىي ۋە پاشان لەنەنجامى سەركەرتەكانى سەرى دىمەكراسىي لەنەرى ئازىز ۋە ئاشىز ۋە كۆرەنە گەۋەكان لەنەنىدەۋ خۇلەقاندنى دەيان قەۋەرى ئۆۋ دەۋلەتى سەرىخۇ... ئاد. ئەۋەنە چەند ھۆيەمكى تر، بۇنە سەرجاۋەى خۇلەقانى بىرى ئازادىي ۋە گەشەنەۋەى ھوشيارى سىياسىي ۋە ھاتتەكەيەى كۆرە كۆمەل بۇ خەبەت لەپىتەۋى ئامانچەكانى گەلەدە، دىسان زەمىنە خۇشكەرىش بىو بۇ بەرەكەردەۋەى ۋە تەسۋەى ھىۋا بەپاشەمۇۋۇ بۇ دامەزەلەندى كۆمەرى كوردىستانىش.

بەشى چوارھەم

- بەرمو دامەززانلىقى كۆمەلەو رېكفرادى سىياسىي ئەكوردستانى ئىراندا
- كۆمەلى ئىستىغلاسى كوردستان.
- كۆمەلى جىھاننانلى.
- حزى ئازادىغوزانى كوردستان، كۆمەلى ئازادىغوزانى كوردستان.
- كۆمەلەي ژ.ك
- حزى دىموكراتى كوردستان

بهره‌و دامه‌زاندنی کۆمه‌له‌و رێکفرای سیاسی

پێویستی دامه‌زاندنی کۆبو کۆمه‌له‌و رێکفرایو حزبی سیاسی له‌سهره‌نجامی پێداویست و گۆڕانه‌کانی ناو کۆمه‌له‌وه‌ سه‌رده‌ره‌یه‌ن.. ئاره‌زوو خواسته‌کانی کۆمه‌له‌انی خه‌لك به‌گشتی، یان چینه‌کی گه‌شه‌کردو، له‌ده‌ره‌نجامی خواست و پێویستییه‌ هه‌مه‌چه‌شنه‌کان بۆ سه‌ره‌ه‌زیوون له‌گۆڕانه‌ی خراپ و چه‌وساندنه‌وه‌ی کۆمه‌لایه‌تی، سیاسی، ئابوری، نه‌ه‌وه‌یی، شایه‌یی، سه‌زه‌یی.. تاله‌ه‌سته‌کردن به‌زۆله‌و زۆری ئه‌و لایه‌نه‌وه‌ خواستی سه‌ره‌ه‌زیوون لایه‌ن به‌خۆلایه‌زیوون و ده‌گه‌رنه‌ ئاره‌زی خه‌بات و به‌ده‌یه‌نه‌ی داخۆزییه‌کان.. تا له‌گۆڕانه‌ی خراپ و ژيانیه‌کی ئواکه‌وتووی ژێریاری چه‌وساندنه‌وه‌ی نه‌ه‌وه‌یی و کۆمه‌لایه‌تی، کۆمه‌له‌انی خه‌لك سه‌ره‌ه‌زیوون بگۆڕینه‌وه‌ بۆ مه‌له‌به‌ندیه‌کی باش و پێشکه‌وتنه‌تر.. له‌وه‌شدا به‌ته‌نها بوونی چه‌وساندنه‌وه‌و زۆله‌و زۆرداری به‌س نییه‌، هه‌ر ته‌نها هه‌سته‌کردنیش به‌وه‌ هه‌موو شتی که‌ نییه‌، به‌لكو به‌گه‌رنه‌وه‌ نه‌خه‌شه‌دانان رووه‌و پێکه‌ینه‌انی ئه‌و ئاره‌زی خه‌باته‌ش ه‌وێ کاریگه‌ره‌، له‌وه‌ش ته‌نها پابه‌ندی ئه‌و هه‌سته‌کردنه‌ به‌چه‌وساندنه‌وه‌و زۆله‌و زۆردارییه‌وه‌ نییه‌، هه‌رچه‌نده‌ ه‌وێه‌کی گرنگ و جۆلینه‌ره‌، له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا پێویسته‌ خه‌لكانی رۆشنه‌بوو نووسه‌ره‌ نه‌شته‌نامه‌یه‌وه‌مه‌کان ه‌زوریان هه‌یه‌ت، چونکه‌ پێش هه‌مووان به‌و به‌ه‌یه‌ی ئه‌و نه‌شته‌نامه‌یه‌وه‌مه‌کان ه‌زوریان به‌رنگه‌و شێوه‌ی سه‌ره‌ه‌زیوون و پێویستی پێکه‌ینه‌انی ئاره‌زی خه‌بات و خۆلایه‌تی زه‌مینه‌ی نه‌سته‌پێکه‌ردنی کاروانه‌که‌، بۆیه‌ ده‌به‌ ئه‌وکی چالاکی و سه‌خته‌ری گۆڕنه‌وه‌ی نه‌شته‌نامه‌یه‌وه‌مه‌کان له‌ده‌وری، ده‌به‌ خاوه‌نی به‌ری پێکه‌ینه‌انی ئاره‌زی داڕشتنی دروشم و داخۆزییه‌کان و دیارکردنی رێگه‌و شێوه‌ی خه‌بات و به‌و گۆڕنه‌وه‌ی ه‌وێیاری سیاسی، به‌ی پێیه‌ی گه‌له‌یه‌یه‌وه‌ کۆبو کۆمه‌له‌ی خۆلایه‌تی، کۆمه‌له‌ خه‌لكیه‌کی خاوه‌ن داخۆزیو دروشمی هاوبه‌ش و ئامانجی سیاسی و کۆمه‌لایه‌تی و نه‌شته‌نامه‌ی نه‌یه‌، له‌یه‌که‌، یه‌که‌مه‌گه‌رن و ده‌به‌ خاوه‌ن ئه‌وه‌یه‌کی یه‌که‌گرتو بۆ گه‌یه‌شتنه‌ دایه‌ دروشم و ئامانجه‌ نه‌شته‌نامه‌یه‌وه‌مه‌کان، له‌وه‌وه‌ سه‌خته‌ره‌وه‌ خواست و ئه‌وه‌ی کۆمه‌له‌انی خه‌لك یه‌که‌مه‌گه‌رن و کۆمه‌گه‌رنه‌وه‌ له‌سه‌ر رێبازی

خەبات و لەناو كاروانى بۆتەنمەى نىشتەمانىي و روومو ئامانجەكانيان
سەرگەردايمى دىكۆرەن.

ھەرچەندە لەسەرەتاي سەدى بىستەمدا رۆژھەلاتى كوردستان جەمەولنىكى
سىياسىي و چالاكىيەكى ئەوتۇي لەو مەيداندا بەخۆزە نەبىنى، پىنگەينانى كۆپو
رەنگەراوى سىياسىي و كۆمەلەيەتتىي وانەبوو كەلمەسەر شانۆي روودارمەكان رۆلى
بەينى، سەبارەت بەگەل ھۆكەمە پىش ھەموو يانەمە داگەرگەردن و چەرساندەمە و
ھەژلەي و نەخۆندەمەراي و خامۆشبوونی ھوشيارى سىياسىي و ھەست و نەستى
نەتەرەي بوون... لەگەل ئەوانەشداو لەبەر خودى ئەو دياردانە، بەشە ھەلەبەردەم
روناكەرمەكە كارى كرابوو سەر، بەپىنى ھەلومەرج و بارووخەكانى ئەس
سەردەمە ھوشيارىبوو ھە.

كۆمەلى نىستەخلاسى كوردستان

بۆيە (بەر لەشەرو لەسەلەكانى شەپدا لەم بەشەي كوردستاندا كۆمەلى
"نىستەخلاسى كوردستان" بەگەرمى كەوتبوو ھەروەشە يەكگەرتنى كوردو
سەرمەخۆي كوردستانى بەرگەردبۆزە) ⁽¹⁾.

ئەمەش گۆزەننىكى چاوينى بوو لەچالاكىي سىياسىي و ھەولى سازكەردنى
رەنگەراوى يەر نەتەرەي كەمەروشمى يەكگەرتن و سەرمەخۆي بەرەكەتەرە، ئەم بەرو
چالاكى و ئامانجە ھەم بەسنوورو ھەم لەناو تاقىمىكى بچووك لەمەلەكانى رووناكەيرو
نىشتەمانەپەرمەردەبوو كەنەيدەتوانى كار لەمەوتى روودارمەكان بكات. ھۆى سەرمەكىي
ئەمەش ھەر لەبەر ئەو پىنگەتەر ئەو بەسنوورى و خەسەلەتەكانى تەرى رەنگەراوكمە
نەبوو، بەلكو بارووخ و ئامەتتىي گەلەكەردىي كۆمەلگەي كوردەمەراي و ھەلومەرجە
ناسروشتىي و ئاڤاسايەمەكان، تا ئەو رۆژگارە، بۆلى كارى لەگەورەتەريان نەمەدا،
ئاسان كارىان تەنەمەكرا...

كۆمەلى جيهانداى

بەلەم بېرۇ خواستەكەى كۆمەلى ئىستىخلاسىي كوردستان ژىاۋ لەناۋ لاۋغىكى تەسكدا بېرەوام بىو، بۆيە (ھەر لەر دەرۋىرەش دا سالى 1912 كۆمەلى "جيهانداى" لەكوردستانى ئىزان دامەزىنرا، ئەم كۆمەلە دەپويست خەباتى كورد بېرېبازىكى راستدا بېرې لەچولرچىۋەيمەكى يەكگرتۇدا كۆى بگاتەۋە)^(۱).

ئەم جەموجولۇ ھوشيارىو چالاكىيانە تاقىن لەرۋناكىرلى ئاۋ ئەم كۆمەلەنەى تىكەل بېمىزۋەنەۋى (مەشروتىيەت) كورد، ھەرچەندە ئەۋە ديارەيمەكى پۇستەيڭ بىو لەچالاكىي سىياسىي، بەلەم لەسەرنكى تەرەۋە بىوۋەزى ھەرچەرخانى بىرۋەش و ئامانچە كوردستانىيەكە بېرەۋ ئىزانىكرەن، لەسەر چالاكىيەكانى ئەم سەردەمە دىكتۇر سەيد ەمزىز شەمىزىنى نوسىۋىتى و ئەلى:

"رۇلەكانى كوردستان ھاۋىەش بىوون لەجولەنەۋى (مەشروتىيەت)، شۇرېشى 1905-1911 لەئىزان داۋ دىروستكرەننى (ئەنجۋەن)ى شۇرېشگىز لەشارمەكانى مەھاباد و سەمە سەقزۇ كرەماشان بۇ بىرگىرى لەشۇرېشى ئىزان"^(۲).

شان بەشائى پىكەتېئانى كۆپۇ كۆمەلەى سىياسىي و ەك كەرنكى بىستراۋ تەۋاكرەى مەبەستەكان لەر رىكخراۋانە، چاپخانەۋ چاپ و چاپەمەنى و بىلۇكرەۋ، ھۆى گىرگىن بۇ بىلۇكرەنەۋى ھوشيارى سىياسىي و ئامانچەكانى رىكخراۋە سىياسىيەكە سۈۋدە دىستەكەۋەكانى لىيان.. ئەۋانە ھۆكارىكى گىرگىن بۇ پەرۋەردەى سىياسىي و قولىكرەننى ھەست و ئەستى ئەتەۋەيى و ھاندانى خەلك بۇ ھاۋىەشكىكرەن لەخەبات، بۆيە رۋناكىرلى ھوشيارو نىشتەمانپەرۋەر كەلەر سەۋىيەندەلەزۇر ئەبۋون، دەرەكان بەرۋالى چاپەمەنى و بىلۇكرەۋە كىرەۋە كەۋتۈۋە ھەلەلەن بۇ بەدەستېئانى چاپخانەۋ چاپ و دەرەكرەننى بىلۇكرەۋە.

"... لەم سەردەمەدا مەبەلەۋەزاق بىرەرخان لەسالى 1913دا لەشارى خۇى كۆمەلەكى رۇشەنچىرى دامەزەلەۋ نىيازى بىو چاپخانەيەكىشى بۇ دابىن و رۇژنامەيەكىش بىو ئاۋەۋە دەرەكان لەزىر سەپەرشتىي ئەۋدا قوتابخانەيەكىش بگاتەۋە. ھەنگاۋى ھەرە گەۋرەۋ ىر ماناى ئەم كۆمەلە بىرېتىۋو لەكرەنەۋى يەكەم

فیزیکه (قوتابخانه)ی کوردیسی لهشاری (خۆی) بهپاره‌ی کۆکراوه‌ی دانیشتوانی ناوچه‌که خۆیان...⁽¹⁾

[illegible]

“لەشویاتی ۱۹۱۳دا عبدولقەزاق بەدرخان لەرێنگەیی وەکیلی کونسولی روسیە (هەخۆی) دلاوی لەروسیا کرد. رۆژەلات و کوردناسی بەناویانگ ئۆدیسی بنیری پۇ کوردستان پۇ دانانی رۆزمان و لەرەنگ بەزمانی کوردی وەرگێڕانی بەرەمی ئەمەبی روس پۇ سەر زمانی کوردی و هەروەها دواوایی کرد بەشینکی کوردی لەدەزگای رۆژەلاتناسی پتوگراد دا بەزێنن کەلەبیری ئەو دەبوو یەکەم فرمانی بریتی بێ لەدانانی (ئەلف وین) ی روسی.”^(۶) ئەو رۆلە بەدرخانێکەکان درێژە یەکەم هەولنی سەرکەوتوی ئەکرێنی رۆژنامەیی کوردستان بوو. کە مێقەد بەدرخان لە ۲۲-۴-۱۸۹۸دا لەقەهیرە یەکەم ژمارەیی بڵاو کردبوو.

جولانەمەى سەمەيل خانى سەمكۆ جگە لەمەى رۆلىكى باشى بىنى لەبۆر كەردنەمەى
هۆش و ەستىي نەمەى، سەمەى شەمەى كەداخوزىيە نەمەىيەكان و
سەرىخۆي، نامانچى سەمەى سەمكۆ بوو، سەردەنەمەى بۆ لەمەىكەى باشورى
كوردستان و ئەم پىشوزىيە گەمەى لەسلىمانى لىكرا، تا رادەمەىكەى باش خەلىكى
كوردى وورپا كەردەمەى.. چاپ كەردن و بۆر كەردنەمەى رۆزى كوردو تارىكەستانى ەجەم
(1921) و رۆژنامەى كوردستان-يش لەشارى ورمى (1922) هۆمەىكەى تىر بۆر كەردنەمەى
گىيانى نىشتەمانەمەى بوو، جگە لەمەى كەمەارىكى لەمەى چۆرە، ناستىي
بەتەنگەمەياتنى سەمكۆ لەرەخات لەمەىدانى رۆژنامەگەمەى و ناستى تىنگەيشتنى
لەمەى لایەنە گەنگانە.

* سردانه کسی مستطاً پاشا پسرولکی بز لای سحابیل خلقی سحرکوز بلور کرده لوی شو دیندارو پرسپیلو دلاسه کاب.
زیردکی سحرکوز لامتاجو خراسته نغتمویه گانی شو دودره یخن. برواته گزافلوی عاشوستای کردو. (اماره 8).

بىر جۈرە، وردە وردە سەنگى لەخۇڭەيشىن و زۇلى لەجولانەرەى نىشتىمانىدا باشتىر نەزەكەرت، گەشەكەرنە سىياسىي و كۆمەلەيتىيەكان و ژيانى سىياسىي و روناكېرىي باشتىر نەبوون و خەلكى رۇشنىچو نىشتىمانپەرورەر لەيك نەيك نەبوونەرەو نەكەرنە ئاخاوتن و مشتومەى سىياسىي و پىئومەندىي كەرن بىرەوناكېرانى پارچەكانى تىرى كوردستانەرە، ھۇشى سىياسىي زياتر نەگەشاوەر، ھەرچەندە لەناو گرۈپكى بچوكى روناكېراندا بوو:

"لەسالىكانى 1927-1930دا، كۆمەلەيكى زۇر بچوكى سىياسى كورد دەرەزەبوو، كەلەكەل راپەرەنى (ئارارات) و (خۇيەون) پەيوەندى ھەبوو لەكەل كوردستانى عىراقلىش چاروبار پەيوەندى رادەگەرت، ئەوانەى لەبەرەنەبەرەيمەتى ئەم كۆمەلە بچوكەدا ناسراپەن، بىرىتى بوون لە: (قازى مەمەدى شەھىد، شىخ نەمەدى سىرەلادا، قازى كاگە خەمەى بۇكان "مەلا مەمەد سادىقى قىزلىجى"، مەلا نەمەدى قەوزى"⁽¹⁾. ھەمە دەلەن قازى مەمەدو سەيف-ى قازى و چەند روناكېرىكى تىرىش لەمەھابانو نەروپەرەى ئامادەبوون، ناوى كۆمەلەش (كۆمەلەى ژيانەرە) بوو. ئامانچى سەرەكىي كۆمەلەگە پاراستن و پەرەپەندەنى زمان و نەمەى كوردى بوو، كەتەپ و رۇژنامە كەلەسلىمانىي كوردستانى عىراقەرە نەنەردا لەنەو ئەنداسەكانىدا ئەم دەست و نەو دەستى نەكەرد.

ئەم كۆمەلە لەقارغىكى ئەسكى كارو فرماندا مايمەرە نەيتوانىي بېتە رىكخەلەنكى جەماەرەى، بۇيە نەشەتوانى رۇلىكى ديارىكارو بېيەن و چىگەى خۇى لەناو كۆمەلەنى خەلكدا بگاتەرە، نەيتوانى گەشە بگات، ھۇى سەرەكىي ئەو ديارەيە ديسان نەخوئەندەرەى و ھەزەرىي بوو، كۆمەلەگەكە كەلەر سەردەمەدا نەخوئەندەرەى لەئاستىكى زۇر تەرساكادا بوويەت، رەنگە لەسەدا نەمەدو پىنچ زياتر نەخوئەندەرەى بوويەت، نەى چى پىشەيەكە لەكۆمەلەگەى وا نەكەرد.

دوايەتەر بەرەو لاوازىي و ھەست بەجولەنەكەرن و بەرەو ئەمان و لەبەرچوونەرە گوزەرى نەكەرد. بەلام روناكېرى نىشتىمانپەرورەركان كەوتە سەر رىيازى پىكەيەنانى رىكخەستنى كارامەو باشتىر تا سەرەنچام، كۆمەلە ئازادىخاوتەنى كوردستان پىكەيەنرا.

كۆمەلى ئازاد يىغولغانى كورد

ئەمەب بەگشەتتىن شىئەرو شاعىران بەتايىبەتى شاعىرلىقى گىرنگى روناكېرو نىشتىمانپەروەران بىرە بۇ خەبەت ئەندى دىگىرىدەن چەرسەندىنە، رىگىيەكى كارىگىرەبىرە بۇ ھەندەن وورىا كىرىنەنە كۆمەلەنى خەلەك.. زىاتىر لىرەش كۆپۈكۈپۈنەنە شىئەرى، ھەر لىكۈنەنە رۇلى خۇيان بىيىنە لىكۈكۈرەنە شىئەرو ئەمەب دۆستان، لىر كۆپۈكۈپۈنەنە شىئەرو ھەندەن شىئەرو ھەندەن شىئەرى باش ھەندەن شىئەرى چاۋىننى ھەمەسى خەلەك بىرە، شىئەرىك بىرە بۇ چەندى تۈۋى نىشتىمانپەروەرى بىرەندى ھەستى دىلەنەنى خەلەك.

ھىمىنى شىئەرو نىشتىمانپەروەرى، سەرىمى پىش پىكەنەنى كۆمەلى ۋەك بەم جۈرە باسەمەكەت:

".. جىنگايەكى تىرىش ھەبىر كەتەكەن ئاۋى يىنە، لىر جىنگايە ھەكۈى لىر لاۋە بىر كەمەلە نىشتىمانپەروەرىان كەتەكەن سەرى، زەبىيەسى رەسۋىلى مىكەيلى و قىزلىسى ئانەنەنە شىئەرى سەبىدى و زۆر كەسى تەم لىر ئاسەن.. لىر رەفلىقە كۆپى ئەمەبى بچەكى كوردىان پىكە ھىنا و بەنەننى شىئەرى كوردىيان نەخۋەندە.. چەند شىئەرىش ھەبىر بەنەننى شىئەرى خۇيان باۋەكەندە.. بەتايىبەتى شىئەرىكەنى سەبىلى قازى.. ئاگىرىان نەكەندە" ^(۱).

لەگەل لىر چالاكىيە بەسۋەندە، روناكېران لىر چالاكىيە بەسۋەندە، ھەلى باۋەكەندە بىرى نىشتىمانپەروەرى و تىندىنەسى رىگارىيەلەن لىر، خولىا نۇزىنەنى رىگەيەك بىرە كەزۈلى خۇيان لىر خەلەكە بىيەن.. لىر لىر چالاكىيە بىرەنەنەندە دىسان بىرى پىكەنەنى كۆپۈكۈمەلى سىياسىيان لا گەلە بىر.

لەسەمەلى سالى 1938/دا كۆمەلىكى سىياسى پىكەنەن ئاۋەندى لىر رىگەلە سىياسىيە خاۋەن ئامانچە ئەتەۋەيە، ئاۋچە مەكەلەنى كوردەستەن ئىران بىر، ۋەك باس نەكەن لىرەنەنە دەرەكەتەنەنى ئەم كۆمەلىيە: مەلا سەبەلە دىلە، (مەلا جەجۇ)، ھەمەن لىرە، سەبەلە ھەمەن زەبىيە بىرەنەنى سەزىن مەلەندە.. كۆمەلەكە نىۋى كۆمەلى ئازادىيەلەن كوردەستان بىر.

ئەم رىڭفراۋە ئونىيەى بۇرۇنچىلىق بىر كۆرۈنۈشۈمۇ مۇشتۇمى روناك بىرلىك كۈتايى سىيمىكانى سەدى بېستەم، پەندۇ چۆر ئاۋىراۋە:
 - كۆمەلى ئازادىيۋولزى كوردستان.
 - كۆمەلى ئازادىيۋولزى كورد.

سەرىنچا كىشىلەر لەمىزۋى ئەم رىڭفراۋە ئىرمە، جگە لەم ئوسىيەنى بەندە كەلەچاچى يەكەم دۈشمەن كۆمەلى مىللى مەھاباددا بۆلۈكرامە (1984 و 1986) بەدەمگەن بىسەركراۋەتەمۇ زۆر كەم لەسەرى نوسراۋە. لەم ئوسىيەنە ئەمگەنە كىتەبى - كوردستان والحرکة القومية الكردية - جەلال ئالەبانى - يە كەلەم رۈۋە دەلىت: لەسەلمەكانى 1939-1942 دا رىڭفراۋەكى بېكۆلە بىنارۋى (ھزىسى ئازادىيۋولزى كوردستان) ۋە بەرپەرى دىكتۇر (ھەزىز زەندى) كارى كەلەم رىڭفراۋە ھىچ پىزۇگرامم بۆلۈكرامەكى بەجىنەمىشتە تەنھا بۆلۈكرامەك نەمىت، كەلەمىش بەمۇنەى ھاتنى لەشكىرى سۈرۈۋە بۇ باكۇرى ئىران بۆلۈكرامە كەتپىدا خۇشحالۋى خۇى بەرپەمى ھاتنى لەشكىرى سۈرۈ ھەزىزۋە دىۋاى مافى چارەنۋوسى بۇ كەل كورد لەمىزان كوردۋە.

لەكەل ئەم ئوسىيەندا مەم جەلال ھەندى زانىيارى گىرگى دىكەشى سەبارەت بەم ھزىە تۇمار كوردۋە.

دوكتۇر كەمال مەزەم ئەمەد (لە (دراسات في تاريخ التراث الحديث والمعاصر) ھەندى زانىيارى لەسەم ئەم رىڭفراۋە تۇمار كوردۋە.

ھىمەنى شاعىر زۆر بەكۈرتى تەنھا لەمەك دېڭىدا ئامارە بۇ ئەم ھزىە ئەمكەت.
 دىسان سەبەلۈپە ھەم زەبىجى لەمەندى ئوسىيەندا ئامارەى بۇ ھزىسى ئازادىيۋولزى كوردستان كوردۋە.

تەنلىستا زانىيارىيەكى ئەرتۇ ھەزىرەى كۆمەلمەكە دەستەمكەتۋە كەلپا خاۋەنى پىزۇرۇم پىزۇگرامم بەرنامەمۇ گۇڭار پان بۆلۈكرامە بۈۋە يەنە...؟ نەبىن رىڭفراۋەكە بىناغەمەكى پتەم رىڭفەستىنىكى ئونى ۋاى نەبۈۋىن كەتۋاتى ئەنجامدانى كارى لەم بايەتەنى ھەبۈۋىن. لەكەل ئەۋەتەشدا ئەم كۆمەلمە بەسەرمەتەى رىڭفەستىنىكى ئونىر ئەۋەنى پىشۋو دەرەنئى.. ھەۋەك ھەۋەشەنى كۆمەلمە لەقەسۋىياس ۋ گىلتۇگۇكانىيەندا

باسى ئەمگەن. ئامانچى سىرەمكىي رىڭفىرلۇمگە ئەتمەيمىي بۇرۇ، لەپىرى كۆمەلەيتىمىرە
پىڭشەكتۇتوانمىر بۇرۇ، باسى رىڭگارىي كۆرۈ ئەمگەن.

لەسىرمەنى پىڭشەكتۇتوانى كۆمەلى ئازادىفۇلزانى كوردىستان، چالاكىيەمگەنى بەسئور
بۇرۇ، چۈنكە سىرەمكىي رىڭفىرلۇمگە بەرئەسە بۇرۇ... بەلۇم كەلەشكىرى سۇرۇ گەيشە
ئوچەمگەنى سىرەمكىي ئىزان، ئوچەمى مۇكرىمانىش بۇرۇ بەشەك لەناوچەمگەنى رىزىر
ئەسەلەنى ئەم لەشكەر، چالاكىيەمگەنى رىڭفىرلۇمگە زىاتەر ئاشكەرلۇرۇ... يەكەك
لەمەنگەن گەلگەمگەنى كۆتەي سىيەمگەنى سەمەي بىستەمىش بۇرۇ كەمىزى تۇمەي
ئىزان لەمەندى ئاروشارۇچكە لەمكوردىستاندا رىڭفىرلۇمگە خۇي پىڭشەكتۇتوانى كەمە
بەمەمگەنىي بىرى ئەتمەيمىي كوردىيى بۇرۇتەمەي كوردەيتىي.

ئەلەن حەزىرى ئازادىفۇلزانى كوردىستان كەلەمەندى شۇندە بە "كۆمەلى
ئازادىفۇلزانى كوردىستان" ئاويرا بۇرۇ، لەمەنگەنى حوزەمىرەنى سالى 1938 لەمەنى
مەھاباد لەلەين: ئەمىز زەمەندى كە بەمۇكتۇر ئەمىزى زەمەندى و ئەمىز ئالەمانىش ئاسرا
بۇرۇ. مەلەي دۇدۇ، ئەمىرلۇرەمەن زەمىي، حوسىن فرۇمەن (حوسىن رەزگەرى)،
مەمەندى ئەمەلرۇمەن چەمە روناكىيۇ ئازادىفۇلزانى دىكە ئەم ئەمى كوردىستانى
ئىزان و ئوچەمى مۇكرىمانەمە دامەزىفۇر، ئەمىز زەمەندى بەسەمۇكى حەزىمە داندا.

ئەم حەزىر، ئەمچەمە ئامانچى ئەتمەيمىي بۇرۇ پىنەندىيى بەمۇناكىيەنى
پارچەمگەنى تەمەمەمە، بەتەيىمەنى باشۇر، بەلۇم زىاتەر لەزىر تەمىرىي حەزىرى تۇمەدە
بۇرۇ، پىيى ولبۇر كە پىشتىوانىي سۇلەيت بۇ كوردەمى سىرەمكىي بەمەستەنەنى
مەفە ئەتمەيمەگەن، پىنەچەن گۇشەرى حەزىرى ئەمەن و ئازەر كەرى خۇيان
كەلەپتەسەر رىبازى ئەم رىڭفىرلۇم. ئەم لەم سەمەندەمەندە بۇرۇ كەلەمە گۇلارۇ
رۇتەمەگەنى گەلۇرۇ، رىن، رىان، ھارۇ، ئەمەشەنە مۇكرىان.

ئەم حەزىر لەمگەل حەزىرى ھىوادا پىنەندىيى و ھارۇكارىيان ھەمەمە، بەتەيىمەنى دۇي
دەلگەرىنى ئوچەمگەنى سىرەمكىي ئىزان لەلەين لەشكىرى سۇرۇمە.

لەمگەل ئەمەشەنە ئەمەتوانىي پەرە بەمچالاكىيى و رىڭفىرلۇمگەنى خۇي بەدەت، لەمەش
زىاتەر بىرۇكەي پىڭشەكتۇتوانى رىڭفىرلۇمگەنى نۇي لەمەشكى ھەمەندى بەمۇناكىيەندە

* بۇرۇتە ئەمەنەمەك لەمىزى ئازادىفۇلزانى كوردىستان، ئالەي ئازادى رۇمەلۇ رۇي 1995/12/10.

چەمبەزەنچە گۆزەلەتەن، بەرە بەرەش نۆزەنچە ئەندامە چالاكەتلىكلىرىنى ھاۋىيەتلىك بولۇپ
بۇچۇرۇن ھەلە نۆزەنچە، ئەندامەنچە كۆزەلەتەن.

يەنىكە ئە چالاكەتلىكلىرىنى كۆزەلەتەن ئازادىقۇزۇن، بۇقۇرۇنچە بەيئەتلىك بولۇپ
كەتتەدا پىنچۇشەلەيلى خۇي ئەندامەنچە كۆزەلەتەن، ئەندامەنچە كۆزەلەتەن
ئەندامەنچە كۆزەلەتەن گەل كۆرۈپ ئەندامەنچە كۆزەلەتەن، ئەندامەنچە كۆزەلەتەن
كۆرۈپ كەيەتەنچە كۆرۈپ بەتەنچە كۆزەلەتەن بەتەنچە كۆزەلەتەن.
زىيەتەنچە، بەيئەتەنچە كۆزەلەتەن چالاكەتلىك ئەم كۆزەلەتەن بەيئەتەنچە كۆزەلەتەن
بەيئەتەنچە كۆزەلەتەن، ئەندامەنچە كۆزەلەتەن كۆزەلەتەن بەيئەتەنچە كۆزەلەتەن
كۆزەلەتەن بەيئەتەنچە كۆزەلەتەن، ئەندامەنچە كۆزەلەتەن بەيئەتەنچە كۆزەلەتەن
ئەندامەنچە كۆزەلەتەن، ئەندامەنچە كۆزەلەتەن بەيئەتەنچە كۆزەلەتەن، ئەندامەنچە كۆزەلەتەن
چالاكەتلىكلىرىنى ئەم كۆزەلەتەن بولۇپ كۆزەلەتەن بەيئەتەنچە كۆزەلەتەن.

ھەرچە چۈنچە ئەم كۆزەلەتەن، بەيئەتەنچە كۆزەلەتەن ئەم كۆزەلەتەن كۆرۈپ
بۆلۈنچە كۆزەلەتەن، ئەم كۆزەلەتەن ئازادىقۇزۇنچە بولۇپ كۆزەلەتەن بەيئەتەنچە كۆزەلەتەن
بەيئەتەنچە كۆزەلەتەن ئەندامەنچە كۆزەلەتەن، ئەندامەنچە كۆزەلەتەن بەيئەتەنچە كۆزەلەتەن
كۆزەلەتەن بەيئەتەنچە كۆزەلەتەن، ئەندامەنچە كۆزەلەتەن بەيئەتەنچە كۆزەلەتەن
ئەندامەنچە كۆزەلەتەن.

بەلەم جۈلۈنچە روناكلىرىنى كۆزەلەتەن ئەندامەنچە كۆزەلەتەن، ئەندامەنچە كۆزەلەتەن
ئەندامەنچە كۆزەلەتەن، ئەندامەنچە كۆزەلەتەن بەيئەتەنچە كۆزەلەتەن، ئەندامەنچە كۆزەلەتەن
ئەندامەنچە كۆزەلەتەن.

كۆمەلەي ژ.ك.

ھەرچەندە ھزىسى ھىوا رۇلىكىسى چاۋنى بېنى لەرىنمايىگىرنى روناكېرنى كوردىستانى ئىيران، بەتايىمىنى لەئاۋچەي موكرىيان، بەھاندلىيان بۇ پىنگھىننى رىئىخراۋىكىسى ئوئىز سىرەدەم گونچاۋ لەگەل گۇپپانەكان، لەگەل ئەمەشدا نىشتىمانپەرۋىرانى چالاكى ھزىسى ئازادىفۋازى كوردىستان و شاعىر روناكېرنى ئاۋچەكمۇ بەشە وشىارپۈرەكەي كۆمەلگەي كوردىمۋارىسى ھاۋبەشىيەكى كارىگىريان لەمەۋلەدھىننى كۆمەلەي ژ.ك دا كورد.

جگە لەوانە ھاۋنى لەشكىرى سور بۇ ئاۋچەكمە، ھەرەسھىننى ئەرتەش و دامودىزگاي رۇنم لەر بەشەي كوردىستانى رۇژھەلات، بۆرۈۋىنەمەي يىرۋاۋەي دىموكراسىيى و گەشەكردىنى ھەستى نەتەۋەيى و ھوشيارىسى سىياسىي لەئاۋ بەشە رۇشنىبەرمەكەدا، نەماش كۆسپى ھاۋۋچۈن و رەۋىنەمەي تىرس و نەستپىگىرنى پىنۋەندىي و ئالۇگۇپى يىرۋاۋ چالاكىي ئاشكرا.

ئەوانە زەمىنەيەكى لەباريان ھىننايە ئارلۈ، روناكېرە كورد پەرۋەرمەكان كەۋتە شىتومر لەسر پىنگەۋەننى رىئىخراۋىكىسى نەتەۋەيى، ھەست و نەستى نەتەۋەيى لاي ئەوانە لەر ئاستەدا بىر كەدەرك بەنەركەكانى سەرشانىيان بىگەن، پىنۋىستىي پىنگھىننى كۆمەلەيەكى سىياسىي و نەتەۋەيى بەكارىكى مىژۋىسى و ئىركىكى نىشتىمانى بۇلن.

تائىستە مىژۋىيەك نىيە كە ھەۋو مىژۋىنوس و ئوسىرنى رۈۋدۈمەكانى ئەزۋەنەكى مەھاباد، لەسر لەر رۇژۋ سانگو سانلى كۆمەلەي ژ.ك-ي تىندا دامەزىنرا رىئىكەۋىن... ئىنانەت لەئاۋ دالەزىنەرنى ژ.ك-يىشدا جىۋاۋزىسى بىرۋا ھەيە... بۆۋكراۋەكانى ژ.ك-ۋ ھزىسى دىموكرات لەسرەدەمەكەدا رەسەتتەين سەرچاۋەن بۇ لاۋەلاكرىنى ئەم ئالۇزىيە:

-لە رۇژۋىزى تايىستەدا كە ژ.ك لەنمارەي سالانى 1322-1323دا بۆۋىكرەدەمە.. ئوسراۋە كە 25-ي گەۋرۇژ جىۋىنى سىرى سانلى كۆمەلەي ژ.ك. س. مەلا قادىرى مودىرىسى لە دىدەننىيەكى سەيد مەمەدى سەمەدى، ۋەك لەنمىلەكەكى ئەمدا "ژى.كاف، چىۋو؟ چى دەۋىست؟ ۋەچى لىنەسر ھاۋ؟" مەھاباد-1981

تؤمار کراوہ: نہایت دامنزدندہ کہ لہ 25-ی شہریوری سالی 1321 ہمتای
ریکوتی سپتامبری 1942 بوو...

سید محمد سعیدی... دحلن: "رؤزی 25ی موردد (گلایون) 1321 (16 نووتی
1942) واتہ 16 تہموزی 1942 حیزبی کؤمعلی ژک دامنزدو جیژنی سالرؤزی
دامنزدنی لساننی 22 (43) 23 (44) 24 (45) و (46) گیرا."

ہرچی نیگلتن-ی کورہ (16 سپتامبری 1942) یەرؤزی دامنزدن دامنیت...

بہلام رحیمی قازی دحلن کؤمعلی ژک لمانگی ژومنی 1938 لہمہاباد لہلایمن
چند روٹاکیجری نیشتمانپورہ دامنزدو...

نیدارہی ناوندی کؤمعلش لہنامیہ کیدا بڑ (مولوتوف) کہ 28ی دیسامبری
1944 دہری دمخات کہ "حیزبی شیمہ لمانگی یونی سالی 1938 دامنزدو..."

لہرژنامہ کوردستانیشدا، سید محمد سعیدی حمیدی، بہونہی شہیدبونی
محمدی نانہوازادہ دہنوسیت: نانہوازادہ سالی 1320 (1941) داخلی (حزی
نازادی کوردستان" بوو...

لہو رۈژہدا، چند کورد پەرور دلسۈزۈک کمرشاریان لہ (15) کس زیاتر
نہمبوو، ہمویان سریمچینی ناوہراستی کؤمعلی لکاسبکارو نوکاندرو بازرگانی
بچوک و خەلکی شاری مہاباد بون... نہوانہ ہرمو باخی حاجی داود کەلەنزیک چمی
سابلاغوہ بوو، کەوتنەرئو لہوئ یەکیان گرت، لہوئدا کەوتنہ قسەو ناوگۆہی
بیروداو مشتوم لہسر بارودۈخی نەتەرکەیان و رۈگە ی رزگاری لہداگیرکردن و
چەوساندەرەو بەدەستہینانی مافی نەتەرہ... ہمویان گەیشتبونہ نہو ہرواہ
کەبەبن کؤمعلیکی سیاسی و ریکٹرولیکی نوئ ناتوانئ دەست بەچالاکیی و
خەباتی رۈک و پۈک بکری... بہوئ پۈوہندی سیاسی و ہرایانہیان لہگەل حزی ہوا،
نوئنەرانی نہو حزی ناماہی نہو مشتومو دانیشتن و کاری بہولەدہینانی
ریکٹرلہوہ نوئیہکە ہوون.

* ہروانہ: حسی قازی، بڑپورنیک سہارت ہنڈلری دامنزدن کؤمعلی ژمانی کورہ،
گولاری گزیگ ژمارہ: 17، پایزی 1997.

** د. رحیمی قازی لہکتیپیکی دستورسا (قاضی محمد وجیش وھانی ہش ملی خلق کرد" ہروانہ:
حسی قازی حسان سەرچلوی نلورار.

*** حسی قازی، سەرچلوی نلورار، نمیش لغوسینکی: حامید گورہری وەرگرتوہ...

كۆمەلەي ژيانەمەي كورد (ژ.ك) ئەدايك بوو

ئەسەر نامى ژ.ك كەتاي كورتىكرالەي كۆمەلەي ژيانەمەي كوردە بىان كوردستان.. دەمىكە مشتومرو ئالوگۇزى بېروراي جۇرلۇ جۇر ھەيە، ئەم ئاۋا ئەي كەلەن ئەر مشتومراندە قەيەن ئەسەر كوردە: (كۆمەلەي ژيانەمەي كورد) (كۆمەلەي ژيانەمەي كوردستان) (كۆمەلەي ژيانى كورد) (كۆمەلەي ژيانى كوردستان)..

ئەلەي ئاۋى كۆمەلەيەن بەيەكەم ئاۋىرەمە ئەمانەن: د. ئەزىز شەمىزى، جەمال ئەبەن، رەھىمى قازى، ئەبىدولقەھمان قاسىمى، ژىگالىنى، د. گولمىرادى مىرادى، د. بۇرھان ياسىن، ئەبىدولقەھمان ھەزرى، د. ئەبىدولقەھمان مىرادى، ئەلەي بۇرھان، ھامىدى گەمەي.

بۇ ئورەم ئاۋ ئەمانەي خۇلەمەن:

ئەبىدولقەھمان شەرىف، م. د. جەلالى پور.

بۇ سىنەم ئاۋ:

روزىلىت ى كۆپ، ۋەدىيە جۈمەيە، قازى مۇھەممەد، ئەلى ئەبىدولقە.

بۇ چۆلەم ئاۋ: ئىگەت ى كۆپ، تومابو، ھەسەن شەرىف، كرىس كۆچەر، رىچارىد ئا. ھوبى، قەرىمكۆھى ۋە كەمال، روزىلىت ى كۆپ..

ئەم ئاۋىرەنەش ئەم جۇرە، پىنەچىت بەلگەتەمەيەكى رەسەن ۋە پىنەمەمە لاي ھىچ يەكەك ئەم مېژۇنۇس ۋە نۇسەرەنە نەيىت، بەلام ئەمەي جىگەي سەرنج ۋە دۇنياكارە ئەم باسەدا ئەم مېژۇرەيە كە ئەمەننى تاپىتەي كۆمەلە خۇي ۋە ئەم يادەي يەكسال بەسەر تىيەپۇنى داسەنراندەننى ھىزى دىمۇكراتى كوردستان كە بېرورەي ئەم داسەنراندەن بەدەنراندەننى ژ.ك ۋە دەپىستىتەرە.

بەم جۇرە كۆمەلەي ژ.ك (كۆمەلەي ژيانەمەي كورد) ئەدايك بوو ئەدەمەنراندەننى ژ.ك-دا ئەم ئاۋەي خۇلەمە ھاۋىشپۇن:

1- ھەسەن رۇگەي.

2- مەھمەد ئاۋۇزادە.

3- عبدالرحمان نیامی.

4- عبدالرحمان زهیری.

5- نجمه‌الدین توحیدی.

6- علی محمودی.

7- عبدالرحمان گیانی.

8- قاسم قادری.

9- عبدالقادر مدرسی.

10- محمد نسیانی.

11- سید حمیدری.

به‌لام وایسم لیگلتن، دامینز شمرانی کزملی ژک شم ناوانه‌ی خورده دهستنی‌شان نکات: (8)

1- عبدالرحمان خلوی.

2- محمد نمین شرقی.

3- محمد نانوازاده.

4- عبدالرحمان زهیری.

5- حسین فروهر.

6- عبدالرحمان نعمتی.

7- قاسم قادری.

8- به‌لا عبدالقادر.

9- قادر مدرسی.

10- محمد هیکلی.

11- عزیز زمانی.

12- محمد یاقو.

13- میر حاج امیرالهدیه.

سید حمیدری نامی: نیمش دهستیهک لای خوینده‌وار بووین گمناورنکی به‌تین لهدرونماندا بلنسه‌ی همبوو، به‌لام نکات رنگه‌یمکی روناکمان له‌پیش نه‌بوو وه‌نمان دزمانی چپ‌بکین، نو تین و مه‌له‌ 25 شمهریوری سالی 1321 ی همتای

نجمه دین توحیدي (کارموند)، حامید مازوچی، عدل مهحمودی (مأموستا)، محمد سلیمی، محمد سعید حافزی (المکرماشان قازی بوو)، سعید تاهیری هاشمی (المکرماشان مالا بوو)، نافع مزهر (کارموند لاسان) و عبدولقار دماهی (سیامک) نمانه دامزیننرو نندامانی کمرتی دووهی (ژک) بوون...

وه رلیتی ژئ. کاف لنگل حزی هیوای عراق، سعیدی همه قالی بیستانچی بوو کبهرستی بن غایهتی زهحمهتی نمکینشا ماوهی دووسالان (حوسین فروهس) "حوسینی زیننگران" رئیس کوملهی ژئ. کاف بوو.

په چوره لاسر دامزیننرانی ژک چند بیرایمکی جیاجیا هبووه، تانیستاش بهیلگی ژک خزشی لیستهی ممانه پینکراو نمکوتوته بهر دست.

له پرس و پا لنگل زهییعی ناوی دامزیننرانی ژک-ی بهم چوره نویسوه:

1- حوسین فروهر

- 2- عبدولرحمان زهییعی. 3- عبدولرحمان نیما. 4- عبدولقار مدرسی.
 - 5- نجمه دین توحیدی. 6- محمدی تانمرازه. 7- عدل مهحمودی. 8- محمدی نساچی.
 - 9- عبدولرحمان کیانی. 10- سدیق حمیدری. 11- قاسم قاری.
- دوکتور عبدولرحمان قاسموش هر نو ناوانهی بهدامزیننری ژک نویسوه: جلیل گادانیش، مالا عبدوللا داودی، حوسین فروهر، عبدولرحمان زهییعی، عبدولرحمانی نیما، عبدولقار مدرسی، نجمه دین توحیدی، محمد تانمرازه، عدل مهحمودی، محمدی نساچی، عبدولرحمانی کیانی، سدیق حمیدری، قاسم قاری، عزیز زمندی، محمد یاوه، محمد عیسی، بهدامزیننرو کارگیر، ژک داشاوه، میرحاج و مستفا خوشناویشی بنویننرانی حزی هیوای کز دستانس عراق ناووس کردوه کبمشداریمان لهدامزیننراندنمکدا کردوه.

"بهوانه: د عبدوللا سردوخ، کوملهی ژانموی کوردو کوملهی جیوا، گلزاری گزینگ، ژماره 14 ژستای 1997 (1375)

"بهوانه: سعید محمد سعیدی، ژئ. کاف چیرا؟ چی دروست؟ وچی لیحات؟ مهلباد 1981.

"بهوانه کوملهی ژانموی کوردستان، جوتیار تزییق، کوردستانی نسو ژماره 1401 ی وژی 1997/4/7.

مەخمەدى شا پەسىندىش ھەمان ئەر ئاۋاتى دەستىنىشانتىرورە كەمام جەلال لىكتىبەكەيدا "كوردستان والەركە التحريرة القومية الكردية...." نوسىۋى ئەرەبىن كەئەم لەقىسەر باس لەسەر ئەر ئاۋاتە ناۋى (عەلى رەيھانى) ش دەپات* ھەندى كەسىر ئاي ۋايە كەمەزىز زەندى-ش كەدامەزىنەر سەرۋكى ھزىبى ئازادىخۋالانى كوردستان بوو 1938-1942 ئەمىش لەقىستى دامەزىنەرنى ئۆك داندەنى*.

مەخمەدى شا پەسىندى لەسەر ناۋى كۆمەلە ئىلەن: (ئۆك) ۋاتە (زىيانەرەى كورد)* زىاتەر لەۋاتە لەسەر ناۋى كۆمەلە ئۆك چەندىن بۇچۈۋى جىيا جىيا ھەيدە. د. عبدولرەھمان قاسىمۇ لە "كوردستان و كورد" د. كەمال مەزەر سەدراسات (ئى تارىخ ايران الحديث والمعاصر. كەرىمى ھىسامى بە) كۆمەلەى زىيانەرەى كورد) ناۋى دەپەن. ئارچى روزىلەت-ئىش ئىلەن (لەمە 16 ئاينى 1943) دا ۋاتەزە ناۋى كورد كەزىرەيان ۋەدە يازىگان ۋە ئەرمانبەرى بچۈۋكى ئاۋشارىۋون (كۆمەلەى زىيانى كوردىيان دامەزىلەند)***

بىلەرە لەۋچۈنەكەيدا: لەلىكەندەرەى ئاۋو سالى دامەزىلەندى ئۆك دا ھەلەى كوردە. دامەزىلەندى كۆمەلەى ئۆك گۇرەنلىكى سىياسىي گەرە بوو لەبۇتەنەرەى كوردەيەتتى ئەرەبەشەى كوردستاندا، رىكخسىتلىكى نۆى و سەردەم بوو. بەزىكەندەرەى ئەرۋشى مېژىسى يەككەرتەنەرەى كوردستان و دامەزىلەندى دەۋلەتى ئەنەرەى بەپەلەمكى نۆى جولانەرەى نىشتەمانى كوردستان داندەرنەت. لاخستى خەبەتتى چەكدارىيە ۋە پەناپەرنە بەر لايەنى روناكبەرىيە ۋە ھوشيارىيە سىياسىيە ۋە رىياكەندەرەى كۆمەلەنى خەلە ۋە خوتەندەرەى كوردى، رىيازىكى نۆى بوو، ئەك ھەر تا ئەر سەردەمە، بگەر تا نىۋسەدە ناۋى دامەزىلەندەكەشى. لەكوردستانى عىراقدا ئەنە مېژۋونۋوسى بەناۋبانگ مەخمەد ئەمىن زەكى بەگ لەسەر زەرەى زىيانى شەرى چەكدارىيە بەزەلى ۋە ئاشكەرا قەسەى كوردە... بۇيە:

(كۆمەلەى ئۆك) بەھۋى بەرنامەى نىشتەمانى ۋە چەشنى رىكخراۋەسى ۋە ھەلسۇپانىيە، بەخىزىيە. لەسەرئەسەرى كوردستان لىق ۋە پۇسى ھاۋىشت ۋە كۆمەلەنى زەھەمەتلىش ۋە يازىيە ۋە ئاسىبىكار ۋە شىرەتەكەنى كوردى لەدەۋرى خۇى كۆكردەمۇ

* بېۋاتە: ئاللى ئازادى. ژمارە 25-خۇلى دورەم، 1992/5/31، لەقىسەى مەخمەدى شا پەسىندى پەرە ۋە رەگراۋە.

** 50 سال خەبەت - كۆتە مېژۋىمكى ھىزىي دىمۇكراتى كوردستانى ئىپران، جەلپىل گادەنى، بەرگى يەكەم- 1996 20

*** بېۋاتە: مەۋستە، ئى كۆمەلە، ئارچى پۇزۇلەت. ۋە رەگىپەنى ئە ئىنگلىزىيە مەكەرم قەرداخى، كوردستان ر.ئ. ژمارە (1680) 1998/8/20.

لےبرواندنہی ہستی نہتواریستی و وریاکردنہروی سیاسی خصلتدا نہخشینکی گرنگیی مہو...^(۱).

مہلا قادری مودبررسی لیسر سیاست و ریبازی خہبات و ستراتییی کؤمعلہی ژاک ہم جؤره آسان نکات:

1- بناغہی داسنژاندنی ژئ. کاف لہروی تجربہو رووداوه میژوویمکان بؤیان دہرکوتووه کمہس بران بؤ چک غیری چارمشی و بہدہختی بؤ گہل کورد هیچ برہمہنکی دیکہی نیہ یان دیتن بہچارو بوون لستاریخدا لہو مسئلہی پن سلعاندہوین نہتوسنؤکی.

2- بناغہی لساسی کؤمعلہی ژئ. کاف لیسر لہو راستہقینہ کہگرنکترین ہنگاو بردنہ سری سہتی لہرہنکی گہل کوردہ... تاد.

3- لہرونکگی دیانہتہو لہبرنہوی کہ(دینی لیسلم) زیاتر لہمزار سالہ تیکمل بریانی ماددی معنوی گہل کورد بوو، بہہشیک لہرہنکی گہل کورد حیساب دہکری وہ ژئ. کاف ریزنکی تایہت بؤ لہو ٹایہنہ پیرؤزہ دامن... تاد.

4- چوار دہستہ (تاقم) دہیان توانی بینہ لہندامی ژئ. کاف، بہلام ہرگیز نہیان دہتوانی بہپلہی سہرؤکی ژئ. کاف بگہن، لہو چوار دہستہش بریتی بوون لہ: ناغا، شیخ، مہلا، سہید... تاد^{*}.

دہرگای بوونہ لہندام لہرک دا تا رادہیک کراوہو لیسر ہنچینہی کورد بوون بوو... شیوہی وہرگرتنہکمش لیسر ہنچینہیہکی کلاسیکی بوو، پیویست کرابوو کمہر کوردیک بیہوی بیہتہ لہندام، لہکؤیوونہویہکی نہیننی و لہبرہمی دوسن لہندامدا سویند ہلقورٹان ہدی کہ:

1- خہیانہت ہنہتہوی کورد نکات.

2- کؤشش بؤ خودموختاری کوردان بکات.

3- هیچ رلژنکی (نہیننیہکی) ریکشراو، نہہزمان، نہہقلم، نہہنیشارہت، ناشکرا نکات.

4- ہمتا ناخری عومری ہر لہندام بیٹ.

^{*} ہرانتہ: سہد کسہدی سہدی. ژئ. کاف چہوآ چی دہست؟ وہی ہسہرات مہلاباد 1981.

5- تمولوى پيالونى كورد بىلرلى خۇي و تمولوى ژاننى كورد
بىخوشكى خۇي بزانى.

6- بىلن لىزنى كۆمىلى ژان كاف نىيىتە ئىندامى ھىچ رىكخروو ئىستىيەكى تر.
ومىيرى ئىو سىن كىشى، كىشىكى دىيىكى ئىندامىسى⁽¹⁶⁾.

لەۋىي پىنكەيئان و بوون بىئىندامى كۆمىلى ژان ھىلن بىرەۋىيەكانى خۇي و
باس دىكات: "تا رۇژى 25 گەلاۋىژى 1321 ي (ئابى 1942) كۆمىلى ژان دىمىزا،
ئىلانى ئىو كۆمىلىيان دىمىزان دىستانى پىشوى مەن بو، مەن لىو سىرۋىيەندىدا
لەۋىيىز بووم و لەۋىژى دىمىزاننى كۆمىلىدا خوزورم نىبو، كىمەشەۋە بىمىزى
زىبىيى كىمىيىزە سال بو دۇست بوۋىن بىكۆمىلى ئاسىندىرام، لىمالى يەكەن
لەۋىستەكانى خۇم كەپاشان زانم ئىندامى ژامىيەكى كۆمىلىيە بىقورئان و ئالاي
كوردستان و بىشەۋى خۇم بىشەۋىر سۆندىيان دام بىزمان و بىقەلمەۋ بىشەۋىرە
خەيانت بىئىتەۋى كورد و ئىندامى كۆمىلى نىكەم..."⁽¹⁷⁾.

بۇ زىاتر رىك و پىنكەۋى كارۋىارى كۆمىلى لىنىسانى 1943 دا لەچىيەكى نىزىك
شارى مەھاباد (خۇلا پىرستان) كۆۋىونەۋىيەكى لىراۋن كرا نىزىكى (100) ئىندامى
ھاۋىيەش بو، بۇيە زىاتر لەشۋەۋى كۆنگردە بو وەك لەكۆۋىونەۋىيەكى ئاساۋى. لىو
كۆۋىونەۋىيەدا پاش لىدوان و كىلتوگۇ گەلىك بىلرلى گىرگى درا لىوانە:

- گۇلارەك چاپ بىرەت و بىيىتە ئۇرگانى كۆمىلى، بىرۋىلەۋىلىستى تىا رۋن
بىرەۋىلەۋىلىستى (نىشتمان)دا.

- كۆمىلى پىمىۋىندى بىسۆلىيەتەكەۋە بىكات بۇ باسكردى مىسەلى كورد و داۋاي
پارمەتى كىرەن و پىشتىۋانى كىرەن بۇ لىۋەۋى بىتۋانى مالىە نەۋىيەتەۋىيەكى
بىمەست بىيىت.

- ھەر لىو كۆۋىونەۋىيەدا كۆمىيەۋى ئاۋمىندى كۆمىلى ھەلپىزىردا⁽¹⁸⁾.

- ۋشەۋى نەيىنى بۇ كۆمىلى ئىندامەكانى دىلنىت تا بىمىزەۋە يەكترى بىناسىن،
كەبەۋىزە بو: (خاپىرستى شىتەكى باشە)⁽¹⁹⁾.. ئامانچى سىرەكىي كۆمىلى ژان
لىو قۇناغەدا خۇدموختارى كوردستان بو.. وەكۋ لەبلاۋىكراۋەۋى نوسىن و گۇلارە
نىشتمان دا دىرەۋىرا، لەگەن لىۋەۋىدا سىرەكرداۋىيەكەكى لىو بىراۋىدا بو كەنايىت

رەئىسلىك ئورگانى كوردىستانى ئىران دا قەتئىي پەرمان بۇ ئورمان مەھسۇلاتىنى
 ئەمەن شەرقى بۇ كوردىستانى عراق ئورمانلىرىدا بۇ كوردىستانى تۈركىيە*
 ئىسماعىل خەلق شادىمىس و عوسمان دىننىش بىنۇئىنىرى ۋە بۇ مەھسۇلات ئورمانلىرى،
 قەدىرى بەگ بىنۇئىنىرىمى كوردىستانى سورىدا قازى مەلا و مەھسۇلات ئورمانلىرى كوردى
 تۈركىيە، ئەلدايىدا كۆپۈنۈشمەككى سىن قۇلى ساز كرا، ئە: قاسم قادىر ئورمانلىرى
 كۆمەلە، شىنخ غوبىنۇللا زىنۇ ئورمانلىرى كوردىستانى عراق و قازى مەلا و مەھسۇلات ئورمانلىرى
 كوردىستانى تۈركىيە ئەلچى (ئەلچى) كەمەتۈتسىمى سىنۇرى سىياسى تۈركىيە
 عراق و ئىران، مەھسۇلات بىنۇئىنىرى شەرقىيە كۆپۈنۈشمەككى بەكۈنۈشمەككى
 سىنۇرى ئاويرا، دىلىكۈلىنىمە ئەلچى بىنۇئىنىرى خەلقى كۆمەلە رادى
 گەمەككى، گەمەككى ئەل ئەمەلەككى بىنۇئىنىرى سىنۇرىمى كوردىستانى پەمەككى بۇ
 مەھسۇلات دىنۇرى تا رەمەككى خەلقى ئەلچى كوردى مەھسۇلات سىنۇرى پارچەككى
 بەك. مەھسۇلات ئەل بىنۇئىنىرى مەھسۇلات كەمەككى مەھسۇلات، بەلەم مەھسۇلاتى كوردى
 بىنۇئىنىرىمى بۇ بەكۈنۈشمەككى كوردى خەلق. بەتەبەككى مەھسۇلاتى مەھسۇلاتى
 مەھسۇلات پەمەككى بىنۇئىنىرى كەمەككى سىنۇرىمى كوردىستان بىنۇئىنىرى.

مەھسۇلات ئەلچىدا ئورمانلىرى چالاكەككى كۆمەلە مەھسۇلاتى كوردى بەتەبەككى مەھسۇلاتى
 ئورمانلىرى يەككى سۆلىمە، بەتەبەككى كۆمەلە مەھسۇلاتى و مەھسۇلاتى، مەھسۇلاتى
 زەمەككى و قاسمى ئىلخانىزادە مەھسۇلاتى دىنۇئىنىرىمى مەھسۇلاتى خەلقى و رۇلى
 سەمەككى ئاستى رەكۈنۈشمەككى كۆمەلە مەھسۇلاتى بۇ ئەلچى مەھسۇلاتى رەكۈنۈشمەككى
 ئەلچىدا مەھسۇلاتى بەلەمەككى مەھسۇلاتى رۇلى ئەلچى ئەلچى چالاكەككى ۋە،
 بەسەككى.

بەسەككى كۆمەلە ۋە ئەلچىدا مەھسۇلاتى نوسىن و رەكۈنۈشمەككى پەمەككى
 بىنۇئىنىرى پارچەككى تىرى كوردىستان و پەمەككى مەھسۇلاتى رەكۈنۈشمەككى، پەمەككى
 بەلەمەككى سۆلىمە. ۋە رەمەككى مەھسۇلاتى سىنۇرىمى كوردىستانى
 ھاتە مەھسۇلاتى خەلقى. مەھسۇلاتى بىنۇئىنىرى شەرقى بەسەككى بەكۈنۈشمەككى خەلقى

* مەھسۇلاتى كوردى عراق كوردىستان مەھسۇلاتى سىياسەتلىرى: د. مەھسۇلاتى مەھسۇلاتى
 كۆمەلە مەھسۇلاتى خەلق. مەھسۇلاتى مەھسۇلاتى.

سىلەمىنەمۇ بىگۇندانى دۆستەكانى: ئازىر يايگان و روسەكان، ئەمۇ بۇچوون و ھەلو ئىستىيان ھەببۇ... كەنەش، تارادەيەكى باش سەرىخۇيى دەرۋەزىنى بېرىر لەسەركىدايەتتى ئۇ-دا نەردەخات. چگە لەمە ئەمۇشيان بەبەشنىك لەبەرنامەكى ئۇك دانادە كە ئامرازنىكى تىرى ھوشيار كىرەنەمۇ بەننىرتە ئارادە.

يەكەك لەم ھەنگاۋە گىرەنگەنى ئۇك ھەلپەننا، ئاساندنى كىشەى كورد بىو بەنلەننى سەردەمەكە بەتايىبەتتى بەرۋوسەكان، بەر مەبەستەى كەمۇلەتى يەكەتتى سۇلەيت بېنەت بەپالپەشتى كورد بۇ بەدەستەننى ئامانچەكان، لەمەشدا سەركىدايەتتى ئۇكاف لەم راستىيە گەيشتىو كە سەبارەت بەرەى ھىزەكانى ئەمۇ نەلەتە ھاتۇنەتە ئاۋچەكەمە، جۇرە ئامادەيەكىشيان ئىدائە كە ئاۋورەك لەمكورد بەدەنەمە، سەردەمەكەش سەردەمەى گەرمەى پېرۋاگەندەى سۇلەيت بىو كەقەلەى سەفرانى گەلەنە، خۇ نەلەتەنى خۇرناۋاش ئاۋرىان لەمكورد نەدەدائەمە، بگەر يارمەتيدەرى ئۆرنەش بىو، بۇيە ئەمۇ ھەنگاۋە لەگەل پەوتى رۇدلوكاندا ئەمگۇنجا، بەلام ئەقلى سىياسىي كوردو كەمى ھوشيارى سىياسىي لەگەل سىياسەتى پېر لەپنچۈپەنەى روسەكان و گۇئ ئەدان بەمەسەلەى مىللەتەنى ژۇر دەست، بەپنچەمەنەى قەسە دىعائەى بەلەننەكانىانەمە، ئەمانە ھىنەنە لەمەكەدوربىوون كەلەيەكەگەيشتەننىكى جۈوت لەگەل بەرۋەمەندىيەكانى ھەردوولا مەحال بىت... لەم دۇكۇمىننەنەى ئۆرەدا نەمانخەنە بەرچاۋ، روسەكان خۇيان ئاستىي دىلەسۇزى و مەنەنى كورد بە يەكەتتى سۇلەيت نەردەخەن، لەگەلەشياندا بەدگۇمانىي و گىيانى ئامۇزانەيان ئاشكەرا ئەمگەن.

بەمەر حال رەبەرنى ئۇكاف، بەپنى تىگەيشتەنى دورۇ لەنەننىيەكانى ژۇر پەردەمە ئەمۇ رىبازەيان گىرەتەىر، بەتايىبەتەش مىللەتنىكى بېنەشتۈپەنە بىنەردەتەيان سەركىرە ئەمكەرد، نەوشم و ئامانچەكىشيان ھەلگەرتەو، ھەرچەنە پەمۇل ياساىي و ھەق و مۇئەللىمە بىو، بەلام لەگەل ئەمۇ ھەلۋەرجانەى سەردەمەكە ئاكۇكىي و مەلەلەن و بەرۋەمەندىيە ھەمە لايەنەكان و ئاكۇكىيەكانى ئىۋان زەننەمەكان و پەيمەنە نەننىيەكان ئەمگۇنجان.

بۇ ئەمۇ مەبەستەش ئۇكاف دوو ئەندامىي سەركىرەمۇ كارامە بۇ پىۋەندىيى بەلەنرەسراۋانى يەكەتتى سۇلەيتەمە تەرخان كەد كە ئەمبۇلەرجەمان زەبىيەى و قاسمى

ئىلخانى زادىمىيون ئەمە بەشى ھەر لەبىر رۇشنايى بېيارمكەي كۆيۈنمە
 ھەلۋانەكەي (خۇلا ھەرىستان) بۇر.

بەشىك ئەمە ئەرشىفانەي ئەمە سەردەمەي يەككىتى سۆلىيەت كە كەوتۈنەتە
 بەردەست، نۇر ئەمە پېۋەندىيانەي خەستۇتە پۇر.. ئەيەككە ئەنەمەكەي ھەسەنۇل
 سەركۇنۇسۇلى يەككىتى سۆلىيەت ئەتەورۇز ئەمەتۈرە:

"۱۹۹۴ يىلى ۱۹۹۴ كۈپى يەككىكە ئەسەركە ھۆزەكەي كۆرد "ھۆزى دېيۈكەي"
 بەنارۋى قاسىمى ئىلخانى زادە ھاتە لامۋ رايگەياند كەلەمەھاباد رىئەخراۋىكى ئەيىنى
 كۆردىيەن پىكەپىنارە كە ئەمە زەيىچى ۋە ھەل پەيەنى ۋە سەنەف كەرىمى ۋە... ھەتە
 ئەندەمەنى سەركەدەپەيتى ئەمە رىئەخراۋەن. ئەمە رىئەخراۋەيە كۆلارۋىكى تايەپەتى ھەيە
 نۇرگەنى نەمەندى ئەمە پارتىيەيە كەتەنەستە چەند رۇمەيەن لى بۇكەتۈرە..

دەۋى ئەمەي كۆنۇسۇل دىرۇرە بەنۇسەيتى قەسەكەي ئىلخانى زادە ئەدەت ۋە
 ئىنچا ھەنۇسەيت:

"مەبەستى رىئەخراۋى ئەمە گەيشتە بەسەرىخۇزى ۋە ئازادى كۆردەستەنە. ئىلخانى
 زادە وتى: ئىمەش ھەمەنەي قوتەبخانەمە چەپەمەنەيەن بەزەمەنى خۇمان ھەيىت ۋە
 بەرۋەبەرىيەتى كۆردى ۋە... ھەتە مان ھەيىت، بەلام ئەمە بەيىن يارمەتى ھەمە،
 زەھەتە بگەيەنە مەبەستى خۇمان.

كۆردەمەك ئەمە باۋەردەن كەدۇستەر گەلەنى بچۇك، ئەمەش گەل كۆرد، يەككىتى
 سۆلىيەت، لەبەر ئەمە ئەمە ئازادى گەل كۆردەمەن ئەدەستى يەككىتى سۆلىيەت ھەيىت.
 بۇيە ئەمە دەۋا ئەكۇنۇسۇل سۆلىيەت ئەكەيەن كەدەلارگەيەمەكەنمان بگەيىنەتە ھەلەتى
 يەككىتى سۆلىيەت ۋە، ئەمە ھەمەنەي كە سۆلىيەت كۆردەن ئەزىرە بالى خۇزى بگەرت ۋە بۇ
 ئازادى كۆردەستان يارمەتەيەن بەت.

ھەيىش ئەمە ئەمە گەتە كەنەستە يەككىتى سۆلىيەت ئەشەپ دەيە ھەلەتى
 ئەكۇلەنەي ئەمە پەرسىيەنەي نەيە.

ئىلخانى زادە وتى كەلەمە ھەمە تەدەگەت، بەلام لەبەر ئەمەي كەشەپ خەرىكە
 كۆتەيى دىت ۋە بەم زۇۋانە ۋە تۈۋىزى ئاشتەيەنە ھەست پەدەكەت، داخۇزى ئەمەيە
 كەدەلەتە يەككىتى سۆلىيەت ئەسەر داسەزەندەن مەبەستى ئەمە رىئەخراۋەيە
 ئاگادەلرەكەتە، لەبەر ئەمەي گەل كۆرد ھەيۋەي بەيەككىتى سۆلىيەت ھەيە.

بەلەم ئەر رۇژنامىيە، كەلەلەيەن ئىنگلىزىمكەنەرە دەردەچىت، بەمۇستى ئەگاتە كوردىستان. ئىنگلىزىمكەن ئەر رۇژنامىيەدا ئەسەر پۈرۈلۈمكەن شەرە سەركەمۇتەمكەن خۇيان لەبەرمكەن شەرەدا شت بۇلۇمكەنەرە، ھەرەدا ھەنۇسەن كە ئىنگلىزى دۇستى ھەرە نۇزىكى گەلەن بچۇكەر ھەمىشە يارمەتى ئەر گەلەنەي دەرەدەت، كە بۇ سەرمەخۇزى خۇيان تېدەكۇشەن. ئەسەر دەرەكۇشەن سەن زەمبەشى بەلەنئەدا كە نۇسقىمەك ئەمەرمكەن ئەر رۇژنامىيە، كە ئىنگلىزىمكەن بەزمەنى كوردى دەردەمكەن، بگەمەنئە دەستمان"

ھەسەنۇف

سەركۇنۇسۇل يەكئىتى سۇلەيمەن ئەمەنۇف

بۇ دەرخەستنى ھەلۈنەستى سۇلەيمەنكەن لە ژاۋ ئەر دەرەنەيان بەتەبەتەيى و ئەكئەشەي كورد بەگشەتەي، ئەندە بۇچۇشە مەكسىمۇف م. بالۇنەزى سۇلەيمەن ئەنئەران. ئەسەر راپۇرتەكەي ھەسەنۇف نەخەينە پەنەش چاۋ.

"لەر پۇرتى مەكسىمۇف م. بالۇنەزى سۇلەيمەن ئەنئەران

1944-11-13

بەپەننى راپۇرتى ھەرەن ھەسەنۇف كەلەگەل قاسىمى ئىلخانى زەدە سەبەرەت بەپارتى ژۇگاف ... ۋەدەمكەن كە ئەم پارتىيە تەھەتتى سۇپاى سۇلەيمەن بۇ ئىنەران ئەدەيكەبۇرە ** چالاكەتەن ئەندەمەنى بىرەتەن ئەنئەلخانى زەدە زەمبەشى ۋەھەبى

* ھەرەنە گۇفارى رەبۇرەن. ژاۋرە 22-1997، ھەندەن بەلگەر بۇچۇر ئەسەر كۇمەلەي ژۇگاف، ئەنئەلەپەر ھەرەسەي ئەنئەلەپەرە كەدەيە بەكۇرەي- ۋەرگەن ئەنئەلەشەن ۋەرەشە دەرەسەي رۇسەي فەندەلە ف-94، نۇ 30، 65، 348، ل. 149- گەلەنەك دەرەمەنتى تەرى ھەرەسەي ئەسەي دەرەسەلەرە كەدەنەسە بەكۇرەي بەلگەرە كەدەنەسە.

** ۋەرگەننى رۇسەيەكە ئەنئەشەت ئەم بۇچۇرەنەرە ئەدەرە كەنەنەگە نۇسەبەشەي (دەرە ھەسەت پەلەرى نازادەلەلەننى كەدەسەتقەلەم ۋەدە، ھەسەتە مەكسىمۇف ئەدە نەبۇرە، چەنكە ئەدەكەن ئەسەر ژۇگافە نەكە پارتى نازادەلەلەن، جەگە ئەدە ھەچ بەگەنەك ئەدەرە ۋەرەنەلەرە ئەدەكەنى ھەتتى سۇپاى سۇلەيمەن ئەدەيكە نەبۇرە، بەلگەرە ژۇگاف ئەدەي ھەنەرە پارتى نازادەلەلەننى ئەنئەشە ھەتتى ئەدە سۇپايدا ئەدەيكەبۇرە... پەنە ۋەدە ئەنئەتە سەسەكە بەم جەزە يەتتە: "ۋەدەكەن كە ئەم پارتىيە ئەدەكەنى ھەتتى سۇپاى سۇلەيمەن بۇ ئىنەران ئەدەيكەبۇرە"

بىلورىيان. پارتىيىنىڭ ئاۋىرلاپ پارتىيىگە ئاسىيۇنالىيىتىگە گۇۋاھلىرى نىشتىمان ئۇرگانى ئەم پارتىيىمىگە كەبىنەنىڭىنى ئەتىۋىز ئەردەچىت.

ئىركى ئىمە بىرەمبەر بەم پارتىيە دەپ ئەمە بىت كەبەردى لىكۇلىنەردى لىسەر بىكەن، ھەردەم رەبەرەكان و ئەندامانى چالاكى بىناسىن و لىش و كارى رەبەرەمەتى و ئالوگۇر كىردىيان ئەستىيۇرەنەمەن و لىپاۋىرتى دىلەتتە زىاتەر لىسەر ئەم پارتىيە ئاگاڭلارمان بىكەنە"

لىپاۋىرتىكى تىردە كۆمىسارۇف-كۆنسىۋى سۆلىيەت-لەمەزلىيە لە 1944/دا دەنوسىت:

"رەڭگىراۋى ھەردە جىدى كەبەنگەلەردى سەربەخۇزى كوردىستان دىكات كۆمەلەى رۇڭكافە. گەرچە بەدەلەمە ئىمە زەنبارىمان لىسەر ئەم رەڭگىراۋە كەمە. بۇيە ئەمە كەباس دىكەرت پىشەكەيە.

رەڭگىراۋ شەنەكانى ئەم پارتىيە ئەزەردى شارو ئاۋچەكانى كوردىستاندا ھەيە. ھەردە لەتارەن و ئەتىۋىزەش رەڭگىراۋى ئەم پارتىيە ھەيە. نىشتىمان ئۇرگانى ئەم كۆمەلەيە كەبەنەنىڭىنى ئەتىۋىز ئەردەچىت و تائىستە شەش رەمەردى ھەرچە، لەنىشتىماندا وتارى نىشتىمانەردە دەنوسىت، كە دىلەى يەكەرتى كوردان بۇ ئازادى و سەربەخۇزى و پىشەكەتەن دىكات، ھەردەم لەنىشتىماندا لىسەر مەنەردى شۇرەش ئۇكەتەردە ۋەلە دەنوسىت و ۋىنەى لىنەن و ستالىن و قارەمانەكانى كوردى سۆلىيەت، كەلەشەردى دەۋەمى جىھاندا دۇى دىگەرەكانى ئەلمان بەشەلەردىيان كوردە، لەلەپەردەكانى نىشتىماندا خۇيان دەنوسىت.

رۇڭكاف رەڭگىراۋى لاۋانى پىشەكەتەنە. ئەندامانى رەبەرەمەتى كۆمەلەى رۇڭكاف بىرەتەن لە: قازى مەمەد، مەمەردىيان، شىرەھىمىيان، سىزە غەل رەھمانى، سولتەنەن و... ھەتە كۆمەلە دۇى رەۋرەتەردە ھەلەدەت بايەخىكى سىياسى بەدەتە بىرەتەنەردى كورد.

ئەم رەڭگىراۋەيە بەمەمەردە تەۋەى خۇيەردە دەپەرتەشتىۋەنەى ۋەلەكارى ئىمە بۇ خۇى بەدەستە بىھىتەت، دىكەرتەن بىلەن زۇرەى سەركەردەكانى كورد كەباسى "سەربەخۇزى كوردىستان دىكەن" ئەلەن ئەم سەربەخۇزىيە تەنبا بەيەرمەتى يەكەتە

سؤلیت به دست دیت و بؤ نام کارهیش نامان نامادی همور چشنه هاوکاریمکن
 لگمل یه کیتی سؤلیتداو دملین لهسیاستی کؤلونیا لانهی شینگلیز تنیا دعبن
 چاوهرنی کؤیلایمتی کوردان بکرت. به لام نام و تانه پندمچیت معبستینکی گؤلویان
 بهدواوه بیئت. کوردکان بهقازنجیانه ئیستقا لگمل ئیمدها بهداشتی برین، نامان
 بهدیانهوئ خویان له پشت ئیمدها بهشارنموره. به لام هیچ کاتیک سرکرده گوردکانی
 کورد بهدلسؤزییموره لگمل ئیمدها نابن و تاسر هاوکاری کردنیان لگمل ئیمدها
 نامینئت. سرکردهکانی کورد لاسر کیشسه سرکیمیکان (پرنسپیمکان) و قوناشه
 گرنگکانی زیاترکیمین و بهینیان لگمل شینگلیز مگانسو سریمخؤسی کوردستان لای
 نامان بهمانای بهش نمکردنی نام سرور سامانیه کله چهوساندنموره ا پیکهاتوره.
 همورما بهدیانهوئ نام سرور سامانیش بیاریزن و کمتر لهبرموره ندیمهکانی گمل
 کورد یه دکنموره. بهقازنجی شینگلیز مگانیشه که کوردکان بهروشمی سریمخؤسی
 کوردستان خویان بهنیمموره بهبسترو بهم چشنه شک و گومان لاسر خویان لادمن.
 بهم چشنه نامان بهداشتی دزمان ناموی کمخویان بهشارنموره، له لایمکی ترموره
 بهدیانهوئ شیرانییمکان بهم چشنه نئی ئیمه هانبدمن، نام پرسیاره جینی سرمنجهو
 پنیوسته لیکؤلینمویهکی قولی لاسر بکرت.

• نطریار همواسی، همان سرچاره، 94، 29، 1965، 332، 17-18.

-همر له گمل نام دؤکومینتتهداو چند ژماره بهکی تری گؤلاری راپورن ا گملیک بلسر خواسر مهسدهی
 تری گرنگی نام بابخانه بلور کرونموره، کلمه استیدا گملیک نهیتی و بلس گرنگی وای تینایه کهرونایکی
 دهفته سر روده اوه کتی سودهی پیش داسوزانفنی جمهوریتی کوردستان، بؤ نام معبسته پروانه
 ژماره کاتی: 23-1998، 24-1998، 25-1998، 30-2001، گؤلاری راپورن. که نام راپورنانه
 ده گرته خویان:

-راپورنی شریفیؤل بهریرسی کؤمملی پیورندیه کاتی کوتوری سؤلیت له گمل لازمایاتی نیران.

-لهیاهشته کاتی نشوف 18 ای مارنی 1945.

-له راپورنی کونسولی سؤلیت لاسکر.

-راپورنی دنورنی جیگری کونسولی گهری یه کیتی سؤلیت لهخووز، که دملاری قازی هممه
 بهدورودنی بلسه کات دوی گماتوهی لئانان.

-یاداشتی سرکؤنوسولی سؤلیت لهخووز.

لەرستاندا ئەر بۇچۇن و تېنەگىشتن و تەمەخۇلۇزىيە بوو كەلەدوايىدا روسەكانى خىستە بەردەم ئەر بېرىارەى كە گوشار بخەنە سەر كورد بۇ لاخىستنى ژك، لاخىستنى ئامانچى سەرمەخۇلۇزىيە و يەكفىستەنەرى كوردستان.

ئەگىنا ژك لەرستاندا مەيلى سۇلفىمەتخۇلۇزىيە لەمىزى دېموكرات كەمتر نەبوو... ئەر دېدەمى و قىسانەى غەبىلەرەمەن زەبىيەى و قاسمى ئىلخانىزانە، ئەر راستىانە دەستەمىن، بۇ زىاتر روونكرەنەرى ئەر بېوانە ئەم بەماننامەيەى ژك لەسەر مەسئەلى ئىمتىيازى نەوت:

"بۇژك لەرستانى تشرىنى يەكەمى 1944 لەمەناباد كۇبوونەمەيك لەمالى غەل رېحانى رىكخرا، چاومەروانى قازى مەمەد دەكرا بۇ ئامانەبوون... پاش ھاتن و ئامانەبوون و قىس و تووژ، ھەستاو ئەر سوئندەى خوارد كەبەمەرجى ئەندام بوون دالرابوون... لەم روومە ئىگەلت و دىئووسىت: "لەمالى ئەمەدى ئىلاھى (24) ئەندامى كۆمەلە چاومەروان بوون... لەپىش دا قاسم قادىرى و قاسر مودەرسى لەگەل قازى مەمەد نەرىارەى بەئەندام بوون قىسمان كورد، بىئەووللى قەبولى كورد... لەدوايىشدا ھەرچەندە قازى مەمەد ئەندامى كۆمەيتەى ئاوەندى نەبوو ئىتر رابەرو دەمەراستى كۆمەلە ھەر ئەم بوو..." (25).

ھەيە دەللى ھەر ماوەيەكى كەم بەسەر ئەمەدا تېپەپى، ئىتر بەسەر كەردەى كۆمەلە ھەلبۇئەرا.

ھەمىنى شاعىر لەبىرەمەرىيەكانىدا لەسەر ئەر رودلوانە بەم جۇرە دەدوئ: "پىشەوا قازى مەمەد ئەندامىكى سادەى كۆمەلە بوو و ئاوى نەپنى (بېنايى) بوو... وسەزۇكى كۆمەلە كەپپاۋىكى بۇ تىكۆشەرو ئازاو پاك بوو لەكانى رابەرىدا ئەما..." (26).

رتورېژى سەرنوسەرى وۇژنامەى نەرمەن لەگەل رەبەرى كوردەكان (22 دېسامبىرى 1945).

رتورېژ لەگەل جىنگىرى سىياسى و پارلامەنتى سەزۇك وەزىرانى ئىنەن سوزلەرى ئىجىز - ئى ژۇرئەى (1946).

- پەلەشتى رتورېژى سەركۇنەلى يەكىتى سۇفەت لەماكۇ سەلەمەن - وى - 22 ئاگۇستى 1946.

رتورېژى قازى مەمەد لەگەل وۇژنامەى ئىبان ما (ئىران ما) و وۇژنامەى رەبەرى (رەبە).

- لەسەر رودلەكەى سىياسى لەنار ھۇزەكەى كورد لەنارچەى ماكۇ لەيەكەن تەپرىل تەيەكى ئۆكۇزىر.

ھەر بىر داھانانە تۈننى چاچقانەيىكى دەستى بىگېنۇ لەسەھاباد دايىمەن ئىن... " (22)

بۇ ئىروشمە ئەتىرەيىيە گىرنگەكە، سەرىغۇزى ھەمۇر كورد، رۇلى دىپلۇماسىيى ئۇ، ۋا ۋىدە ۋىدە ئاشكرا دەپنە، بەلگەنامەكانى ئاۋ ئەرشىفى كۆمارەكانى يەككىتىي سولپىمى روخاۋو ھەندىك ئەرشىفخانەى تىركە ۋا ۋىدەۋىدە نەكەنە بەردەست، ئىر رۇلە مەزىنە دىپلۇماسىيە ئاشكرا نەكەن، كە ئۇ لەس سەرمەت زوۋەدا بەمۇزى رۇبەرەكانى ۋە بەرپەرسان لەس كاروبارە پىنى ھەستەن، بەتايىپىتىي غەبەلەپە ھەمان زەمبىيى ۋا قاسمى ئىلخاننەزادە*

لەسەر چالاكىيەكانى كۆمەلەى (ئۇ،) د. عبدوللۇ مەروخ دەپنە:

"... گەرچى (ئۇ،) ئۆز ئەزىيا بەلام لەس ماۋە كەمەى تەمەنىدا لەبۇرى رۇننامەگەرى كوردى ۋە نەدەب ۋە مەنى كوردىشدا ھەلىكى باشىدا. ئۇ ئۇمارە كۆلارى نىشتەمان ۋە دور رۇن ئەزىزى (سالى 1942-1943 ۋە سالى 1943-1944) ى باۋو كىرەۋە، ئاۋى دۈنئەدە مانگەى سال بەزەمانى كوردى بۇ يەكەمجار (ئۇ،) بەكارى ھىنا. ھەمۇھا دىيارى كۆمەلەى (ئۇ،) بۇ لاۋەكانى كوردىشى لەسالى 1942-1943 دا لەچاپدا كە برىتەيە لەس ئامىلگە، دىيارى مەلا مەمەدى كۆزى، گول بۇزىرك لەدىۋانى ھاجى قانارى كۆزى ۋە دەستە گولكىكى جوان ۋە بۇن خۇش لەباغى نىشتەمان پەرومى ھاتوۋەتە بەرەم ۋە لەگەلەك بەيانى سىياسى بەۋنەى رۇدەلوى سىياسى ۋە كۆمەلەيەتى جۇر بەجۇرە ۋەك لەپاشكۆزى بەلگەنامەكاندا دەپنەن... پىشكەشكەردى شائۇگەرى دايكى نىشتەمان... پەرومەدەكەردى چەندىن كەندى سىياسى، ئۇمارەيەكى ئۆز لەندەپ ۋە ئوۋسەرو شاعىرى پاىە بەزىشە لەقوتەپخانەى ئۇ نەركەت..."

* لەبەكەنى خەزى دەۋر كراتر كۆسارى كۆرەستەن ئۇمارە بەدەۋەردى ئۇ قە لەسەر رۇلى گىرنگى پىشەۋا قازى ھەمەد دەگەن.

* بۇ سود ۋە گىرگەن لەر بەلگەنامە سەرى گۆلارى ۋە پەن، ئۇمارەكەنى سالى 1999 يەكەن.

** بەدەتە دۆكتۇر ھەمەللا مەروخ، ھەمان پەرو سەرچاۋە... جەگە لەپالەكى سىياسى ۋە لەسەزەننى لى ئۇ لەكۆرەستەنى خەلق... كەسەزەتە برايم نەمەد گەل" لەپەروپەكەنى خەزى ئۇ لەسەر ئۇ لەكەندى لىپەر سەرى پەرو، لەسەر رۇدەۋە سىياسەت كەتەن بۇ دەگىرەتە، بەلەپەنى لە: پەروپەكەن، لەسەزەننى لى ئۇ، گۆلارى گىرنگە، ئۇمارە 13.

ھۆزى دېموكراتى كوردستان

سەرمەنچامەكانى ئوھەم جەنگى جىيەھان و سەركەتتى بىرەى دەولەتاتى دېموكرات بىسەر سازىم و ئاشىزەمدا، ھاتتەكايەى گەلى دەولەتى سۇسيالىست و فرولانپوونى بىرەى سۇسيالىزم و خولقانى شورەى ئاسنىن و دوستكردنى چەكى ئەتۇم لەلايەن ئەمىرىكايەكانە، ئاچاركردنى زاپۇن بە زەبىرى بۇمباى ئەتۇم بەخۇيەدەستەمەدان و قېولكردنى مەرجەكانى دەولەتاتى سەركەتتو دواى ھەردو رووداوەكەى ھېزۇشېما و ئاگازاكى، دەستېنكردنى سەرمەتاي جەنگى سارد، بەرەرمەكانى لەسەر دەست بەسەرلەگرتنى ئاۋچە ئەوتى و سەراتىچىيەكان، مەملەنى لەسەر ئېزان بۇ ھېزۇجىگىگى كەرن تېيىدا و مانەو بۇ دەست بەسەرلەگرتنى ئەوت و ئاۋچە گەرنەكان، مەترسىي پلۇيوونەو كۆمۇنىزم... ئەو رووداۋو گۆرلەنەو گەلى ديارەى تەر بارودۇخىكى ئوئېان لەجىيەھان و لەئېزان دا ھېنايە كايەو. گەلانى ئېزان بەگشتى و گەلى كورد بەتايەتتى وشيارىووە، روناكېو نىشتەمانپەروەرانى كەرتە چالاكى و خەباتى ئاشكرا.. ديارە لەتا و شارو ئەو ئاۋچانەى دەسەلاتى رۇئىمان تېدا ئەمابو، يان ئۆز لاۋز بووېو، گەلى رەتكەتەن لەئېزان زەلەزەكان و تارائىشدا نېمزا كرابو كەتاياندا چارەنووسى ئېزان و پارىزگارەكردنى يەككىتى ئەرزو ئاۋيان بۇ مەزگىر كەربو، لەگەل چۆلكردنى ئېزان لەلايەن ھەرسىن دەولەتە گەورەكەو، يەككىتى سۇلفىت، بەرىتانىا و ئەمىرىكا، دواى كۆتايى ھېنان بەشەر بەشەش مانگ.. بۇيە مەملەنئېمكى ئاشكراو مانۇفراى سىياسىي ھەمچەشەن و شكات و شكاتكارى لە UN و گوشار دەستيان پېكرد.

ئەو ھەلومەرجانە ھىوايان لاي كورد گەشاۋەكردو ئاينەدى خۇى روناك دەپپىنى و تېكۇشەرمەكانى چالاكانە كەرتە تەقەلاى بەدەستېئاننى ئامانچەكان: يەككى ئەو گۆرلەنەى ئەو بارودۇخە ئوئېانە دەيانفواست مامەلەيەكى ئاشكراپو، ھېنانەكايەى زەمىنەيەك بوو كەلەگەل ئەخشەو ئامانچەكانى يەككىتى سۇلفىت بگۇنچەن، ھەنگاۋى گەرنى ئەو مەيدانە، يان سەرمەتاي ھەنگاۋە گەرنەكانى ئەو مەيدانە كەزىاتەر لەدووم سەردانى ۋەلدى كورد بۇ باكو ھەركەت، دامەزەندىنى ھزىنكى دېموكرات و ئاشكراو خاۋەن لېئەرسراۋانى ئاسراۋېن، كەجىگەى كۆمەلەى

ۋەك بىر ئىتەرە، بۇچى؟ لىبىرئەم ھۆيانەي كەلەدۇايدىدا روناكىيان دىخىرتەسىر... گەل
لىبىرئەم كورد لىو گۇپپانە خالى دىببون:

"ئىستەيەك لىبىرئەم كىرەن و ئىندامانى كۆمەلەي ۋەك ھاتتەسىر لىو بىرۋايە،
كەچىن بىچىن كوردنى بىرنامەي كۆمەلە لىمەلومىرچى ئىستە، جىھان و كوردىستان دا
ئىمگەن كەمە، بۇيە بىرنامەيەكى كورد و ئونىيان كەلگەل ھەلومىرچى لىو
سىرەمى دا دىگۈنچە گەلەم كورد لىو ۋى سىنى خەزەلومى 1324-1945 يەكەم
كۆنگەرى ھىزى دىمۇكراتى كوردىستان لەشارى مەھاباد گىراو لىو بىرنامەيە
پەسندىگرو رىنگىراوى ھىزى دىمۇكراتى كوردىستان ھەر لىسەر بىناغەي رىنگىراوى
كۆمەلەي ۋەك دامەزى" (12).

بىرۋاي لاخىستنى ۋەك و پىگەنئەنى ئەم ھىزە ئونىيە، ھەندى كەس دىگىنئەرە بۇ
لىبىرئەم لىو ئازىرپاچانى سۆلەيت، لىمە ئىگەلتن يەكەكە لىوانە، لىم رومە ئەم
دەنوسىن: "ئەنرەل ئاتاكشىوۋ سەركەردەي ئەسەرە سىياسىيەكەنى روس لەنارزىپاچان
بەلەزى مەمەدى گوت: كاتى ئەرە ھاتەرە كۆمەلەك لەناسراوانى كورد سىر
لەيەكىتى سۆلەيت بىدەن، بۇ باسكەرنى پاشەۋىزى كوردىستان..." (13).

ھەلۋەشەنى ۋەكەل بۇچى؟

لىسەر ھىزى سەرمەكىي دامەزەندىنى ھىزى دىمۇكرات بەلاخىستەن و چاۋپۇشىن
لىبىرئەم ۋەكەل، لام وايە چەند ھۆيەكە كە ھەندىكىيان راستەخۇ پىنەندىيان بە
بۇچۈرەكەنى لىبىرئەم لىو سەكەنەرە ھەيە لىسەر ئامانچ و داخۇزىيەكەنى
كورد...

ھەرچى لىبىرئەم سەرمەكىي سۆلەيتەكەن بۇ، بىرەمەم جەمەتەن لىسەر
ئەرە كوردە كە دىبىت كورد ئىستەردەرى دىلۋى سەرىخۇيى بىن...

ئاشمۇۋ ھەل ئەكەبەزۋ لىرپۇرتىكەدا (بەھارى 1945) دىنوسىت:

"بەپىنى دىستورى مۇسكۇ ئىمە لەمانگى ئاب پەيۋەندىمان لەگەل پارتى ۋەكەل
گۇرپە. لەچاۋپىكەرتەكەندا لەگەل ناسراۋەكەنى كورد ئىمە بەشىۋەيەكى
پارىزانە(احتياىات) تىمانگەيانەنەن كە ئىمە پىمان وايە بىرۋايەرى "سەرىخۇيى بۇ

"لەنگىرتى دوھىسى فابرىقەسى 1945، ئەمىرە حەمان زەمبىشى ۋە قاسىمى ئىلخانى زادە ھاتنە لام داۋايان لىنگىردىم كەنجىازەيان بەدىتىن، رىنگىراۋى پەيۋەندىيەكەنى كۆلتۈۋىرى لىگەل سۆلىمەت لىگەلدەستان دوست بىگەن ۋە سەرىمخۇش بىت. كاتىك ئەم مەسلىمە بۇ جەنابى ئەمىرە حەمان زەمبىشى روۋىنگەدەمور پىموت كە ئىمە ناتوانىن پىنشىنارى ئەموتۇ قەبۇل بىگەن، زەمبىشى ۋە: ئەگەر ئىمە لىكىسى ئەم رىنگىراۋە پىنگىننىن ۋە ناۋى لىبىننىن رىنگىراۋى پەيۋەندىيەكەنى كۆلتۈۋىرى لىگەل سۆلىمەت. لەمەلامى پىرسىيىرى مەن كە بۇچى ئەۋانە نايانەۋى ناۋى لىبىننىن "كۆمەلى پەيۋەندىيەكەنى كۆلتۈۋىرى ئىران لىگەل سۆلىمەت" زەمبىشى ۋە: "ئىرانلىكان ئىمەيان خۇش ئاۋىت ۋە رىزەمان ئىناگەن ۋە بەچاۋىكى خىراپ ۋە سەكرە سەيران ئەگەن، لەمەنەمە ئىمە خەنەگەن ناۋى بەشى پەيۋەندىيەكەنى كۆلتۈۋىرى سۆلىمەت ۋە ئىرانى پىنۋە بىت، بەلگە باشتە ناۋى "بەشى يان لىكى كۆمەلى پەيۋەندىيەكەنى كۆلتۈۋىرى سۆلىمەت" بىت.

مەن جارىكى تەمەلەمە بۇ زەمبىشى روۋى بىگەمە كە بۇچى ئىمە پىنشىنارى ئەگەن ناۋى پەيۋەندىيەكەنى كۆلتۈۋىرى ئىران لىگەل سۆلىمەت پىنۋە بىت، لەمەنەمە كە ئىران دەۋلەتلىكى دۆستە ئەمە ئاۋىت ئىنكار بىگەن، بەپىنچە ئەمە ئەم پەيۋەندىيە كۆلتۈۋىرى ئەمە كە دوستىان ئەگەن ھەچى بىۋات دەپن بەپىزە بىگەن.

بەكارەنەنى ۋەشى "ئىرانى" ھەمۋە جارىك ھەم زەمبىشى ۋە ھەم ئىلخانىزادە قەلىس ۋە تەۋە ئەگەردە، ۋە: "ئەگەر ۋەلىكى ۋەك سۆلىمەت، كەسپاكە شىكەستى بەلەشكىرى ئەلمان دەپنەت، ئەنئەنە بىرەست دەپنە دانىشتۋانى بەدەختى كورد كە زۇر بەرە ھەمەت ئەتۈۋەت ئەسەدە پىنچى دانىشتۋانى خۇندەۋار بەكۆلتۈۋىرى تىدا بىت، دەپنە چىگات؟ " زەمبىشى ۋە: كە ئىمە چارەشتەن گەلەن كە ھىچ كەس پارەتەنكەن ئادەت. مەنىش ۋە بىچ ۋەلەنى جەنابى زەمبىشى؟ دۋى ئەۋە كە شەرىپۇل ئىزە بەپۈرتەكە ئىدەت ئىنچا دىتەۋە سە ئەسلى ھۇ دىدەنەپەكە: لەمەلامى پىرسىيىرى مەن كە خىيان بۇ سەۋىكى كۆمەلى پەيۋەندىيەكەنى كۆلتۈۋىرى لىگەل يەكەنى سۆلىمەت دىۋە، كەدە: زەمبىشى ۋە: بىرە گەمە جەنابى قاسىمى ئىلخانىزادە. بەپىزە ئىلخانىزادە: رەلىكى ۋە بەكۆلتۈۋىرى خۇندەۋار ۋە مەنى ۋە مەمە ۋە فارەسى ۋە كوردەنى دەۋەت ۋە خۇندەۋار ۋە: رەسە كۆنە، خۇندەۋار ۋە

گەياندۆتە "بانە" لەمە دەچىن قشورنى كۆكرلەۋى ئىيران لەسەقزەمە بچىن شارەدىنى بانەش داگىر بگات، بىم بۆنەمە جەمە پەشىد خان بۆلىمەنى توسىيەمە دەلى:

"... پۆلكۇنىك (سەرەنگ) سەلىم ئاتا كەشپۇف بىلىنى پىندلەۋ، ھەر كاتىك لەنىۋان ئاۋىرلەۋ ئىرتەشى ئىراندا شەپ ھەلگىرىسى، دەۋلەتى سۆلىيەت يارمەتى بەجەمەپەشىد خان دەكات ياخود پىش بەچورنى ئىرتەشى ئىران دەگىرى، بەلگى ئىمە كۆتە لەكۇنسۇلى سۆلىيەت مەجۋەد".

ئىستە جەمەپەشىد خان دىۋان ئىدەكات پىش بەمىرىشى ئىرتەشى ئىران دىرى ئىمە بگىرى، ئاكورەمەكان لەشۋىنى تەمە بەمانايمە دەچىن يارمەتى پىن دەگەيمەن. ھەمەما ئىزىن مەدىن ئىرتەشى ئىران دىرى جەمە پەشىد خان لەتەك كەكە ۋەرگىرى. ئىنگىلىسەكان لەمەراق، تەنگ بەمەشەمە كورەمەكان مەدىن ۋە دەچىن دىنى ئىمە تەنگەنە بۇ شەپى دىرى ەمەمەكان بىن".
ھەمەنى ئاۋەندى ۋەك

دىسان لەسەر ھەلۋەشلى ۋەكەف

قازى مەمەد لەدىنەنىيەكى رۇۋنامەنوسى ھەلۋەشلى ئاۋەندى دەنگۈياسى - تاس - راستەخۇ ئىمە راستىيە دەركىنىيەت كە چۆن ۋەكەف ھەلۋەشاۋ گەلەك شتى تر باسەمەكات:

تەرىز 17 ئىنۋەي 1946

رۇۋنامەنوسى ھەلۋەشلى تاس لەگەل سەمۋىكى كۆمىتەنى ئاۋەندى پارتى دىمەركاتى كوردستان قازى مەمەد سەمۋىكى ئىنجەسەنى كوردستان حاجى بابەشىخ ۋەتەنلى كە. قازى مەمەد ئاۋى ئىمە بەمىرىشى باسى گەلەك شۇپش ۋە راپەرىن دەكات ئا داپۇخانى ئىدارەنى ھەمەمەتى ... ئىنچە ۋەتى:

"لەم مەمەد ئىمە پارتى ۋەنى كوردەمان (ۋەنەمەنى كوردستان) مان پىك ھىنا كە رىكخەلۋەمەكى نەنى بىمە، بۇچۈنەكى ئاسىۋانلىستانەنى ھەمەمەستى پىك ھىنانى دەۋلەتىكى گەمەرى كوردستان بىمە. نەسەلەتەلەنى ئىرانى بىشە ھەمەلى

چاندنى دۆڭمنايمىتى نىئون خېلەمكەنى كوردىيان دەدا. بەلام بەمكۇتايى ھاتنى شەپ ھەممو ھەلەمكەن بەرىگەي دىمىوكراتىدا رۇيشتەنە پىش. پارتى ژىئەنرەي كوردىستان لەلەيەن ئىسەرە ھەلەموشىئىرايەمو ھزىسى دىمىوكراتى كوردىستانمان رىئەختەست. بەدروسىت بۈۈنى ھزىسى دىمىوكراتىسى كوردىستان ئىسە بەيەمكەجەي كۇتايىمان بەدۆمنايمىتى نىئون خېلەمكەن ھىئاو داخولۇي رىئەبرايمىتى خېلەمكەنمان بۇ دەسەلات ۋەرگرتەن لەئاۋىرە..."

لەمەمان دىدەمىدا لازى ئەلئىت:

"28 ئىيۇن 1945 كۇنگرەي نوۋىنەرنى باگۇرەي كوردىستان بەرىئەبرايمىتى ۋە سەمۇكايمىتى ھاجى بابەشىخ ئەنجۈمەنمان ھەلەبۇرەد. لەرئەكسوتى دەي مانگى دىئەمەرى 1945 ئالاي ئەتەبرايمەتەمان لەسەر بىئەي ئەنجۈمەنى كوردىستان ھەلەكەرد ۋە كوردەمكەن سۈنەندىيان خولەد كە ھەتاكە كوردىك مەيىت كەس ئاتەۋانئىت ئەم ئالايە لەبەرىت ۋە رۇڭى ھەلەكەردى ئالەكە بۈۈيە جىئەتئىكى ئەتەبرايمىتى كورد..."

لەسەر ئەمانى ژۇئەف ۋە پىئەكەنئەنى ھەك...

جەگە لە روسەكەن نەخشەي ھەلەموشانى ئەرە دامەزەندى ئەم، كۇمەلئەك لاۋى ئاۋ سەركەرايەتتى كۇمەلەش ھەتەبۈنە سەر ئەر باۋەرە كە دەيىت كۇرەن لەئەروشمەكەندا ھەيىت...

لەم بۈۈمە غەنى بۇرەيان ھەمانپەي ھەبۈۋە ئەلئىت:

"دورشمى كۇمەلەي ژۇئەف بۇ ھەممومان جىگەي رىئەزە دەزانئەن بەتەمراۋى بەرگەي لەماڭى گەلەكەمان دەكات، بەلام رۇڭگار جۇرئەكە كە ھىچ لايەنئىكى جىيەن دەكۇكى لەداخولەمكەنى ئەمەزۇڭى ژە ئاكەت، گەيشتەن بەر ئامانجە رىئەمەكى پەم ھەلەزە ئىشەۋە ئەمەزۇكە ئاسۈيەكى رۈۈن بۇ ئەم ئاۋاتەي بەدى ئاكەرى. كەۋاتە پىئەيىستە ئىسە چاۋىك بە داخولەمكەنماندا بەخشىنئەن ۋە لەگەل ھەلەمەرج رىئەيان بەخەين ۋە لايەنئەريان بۇ بەدۆزىنەۋە. بەراي مەن داۋاي ئەمەزۇمان دەبىن لەچەۋرەچىۋەي ھاكى ئىئەندا ھەلەسەنگىنەندى ۋە شتەك لەپەزۇگراسى خۇماندا بگۈنەيىن كەدەمگەل ئەقلى ياساۋ دەستۇرى ئەمەزۇي ئەۋلەتى ئىئەن بگۈنەن. بەيىنى ئەر بۇچۈنە پىئەيىستە

• بېرەنە: - ئەلەسپەر ھەراسى، ھەمان سەرچاۋە.

• - مەبەستى لەپەرتى دىمىوكراتى كوردىستان، ھزىسى دىمىوكراتى كوردىستان.

ناوې کومېلش بگړېږئ و قالبيکي نوئ دانين کلمگل بروشمه تازه کمان
بيتمه...

کاتیکش باقرؤف لگئل نوينمې کوردان کؤيوووه:

"باقرؤف کموته باسکرښې بزوتنومې کوردو ناوېزگمکې... ښېجا پمېجې بؤ
نومړه راکښا کومېله بېر باره ئيستاي ناتوانيت شتيک بدمست بهينيت،
جولانومک پښتاکمريت لگس بېسکرگرايمې پارتيمکي ديموکرات و
کوردستاني نيميت..."⁽¹⁷⁾

عمېدولقاري دېباغي، لاسر بارونڅمکاني سمرېمو رؤزگارمکاني پښ و
سمرمې جېمهوريمې کوردستان، که بؤ څوې هاوړياو هاوکارونې ځمبا ته درو
برؤزگمکې بووه، ناوا لسان دمکات:

"... لمر باخه څمليو بوو، هاتېوېمېر، زمانې کوردې کلمزېماني رمزا شا
لدمغه کرابو، بېووه زمانې رسمې، رؤژنامو گؤلاره کوردې بېگان لمرپاشانې
کوردستان چاپ و پلؤدمېوونوم، نديب و شاعرانې وک: څالمېن، سيد کامل،
حقيقي، هزرا، هيمن، شينوار، عتري و چمندين نووسمې وک حېسمې لزلجې
بېشيمو برهمه هممېرنگې بېترڅمکانيان زمانمکيان ژياندموه.

بېلې لمر کؤماره ساوايه لمرامې کممې نزيک بېسانې، بې 7 ماشينه کؤنومو
بېنېوونې نوکټورو موهمدين و پېسپؤرموه باڅيکې رازوې پيکېښا کلمېستاش
پاش پمېجا سال و بېدوای روځانې کؤمارمکې، حيزمکې نمونې نېزم و
دلسؤزې بې، روځانمکېشي تيکڅکاني سياستې يکيتې سؤليت لمرامېمېر
سياستې لمرېکا و بېرېتانيا بوو، نه لارايېمې دولتمې تاران"

لگېرلنومې و لدمکېدا، لمر لېبرسراوانې کورد، لمر پښنيانو رنمايېميان
وهرگرت و کموته سمر رېبازې پيکېښانې لمر حزيه نويمه... له 15 ي ښې / 1945دا
کؤنگرې دامېزانمې حزيه لمره بېباد بېسترو نوينمې ناوچو شارؤچکې

بېرانه:

-حامېد گرهېرې، هسان سمرچاره، 144.

-غني بلورېان، ناله کؤل، کؤرديرو ناساد کړنې حامېد گرهېرې.

"بېرانه" عمېدولقاري دېباغي، گؤلارې گزينگ، ژماره 13 نويش لېکړ کړلوي "کوردستان" ژماره
230- پير، وهرېگرتووه.

ئازادكرلومكان و مەھاباد تێیدا ئامادەبوون.. پاش قسەر مشتومڕو شیعەر خوێندنەومو باس لەباروئۆخەمکانی کوردستان و ئێران و جیهان، مافەکانی کورد بەدەستپێنانی خودمۆختاری دیارکرا.

لەر کۆنگرەیدا قازی محەممەد بەپێشسەرۆکم ئاوانەش بەکۆمیتەی ئاوەندیی هەلبێژێران^(*):

- 1- حاجی بابەتێخ
- 2- محەممەد حەسین سەجەل قازی.
- 3- مەتەن کەریمی.
- 4- سەید محەممەد ئەبییان.
- 5- مەهدولەرەحمانی ئێلخانیزادە.
- 6- ئێساخەیل ئێلخانیزادە.
- 7- ئەحمەدی ئێلامی.
- 8- خەلیل خوسەوی.
- 9- کەریم ئەحمەدان.
- 10- حاجی مستەفا داودی.
- 11- محەممەد ئەمین موحەبێ.
- 12- مەلا حەسین مەجلی.
- 13- مەحمود وەلی زادە.
- 14- محەممەد رەسوول دڵشاد.
- 15- محەممەد ئەمین شەریف.
- 16- مەهدولەرەحمانی زەنجی.

لەسەر لیستی ئەندامانی کۆمیتەی ئاوەندیی، نەرایەکی بڕینەرەوه هەیە نەلیستیکی بێ مشتومڕ ئەتاردایە. بۆ نمونە دەلێن محەممەد رەسوول دڵشاد بەسکرتێری کۆمیتەی ئاوەندیی هەلبێژێراوە. کەچی لەهەندێ ناسی رەسمیی ھۆزێکە ئیمزای (بەلوریان) دەبینرێ*

* بڕوانە مەحمود مەلا عەزەت. دەرئەخی جەمھوری کوردستان 3- 1997.

یەکیەکە لەکارە گرنگەکانی کۆنگرە پێڕەوان بۆو لەسەر ئەو بەرنامە نوێیە بۆ
 حەزیمە ئەمانەمکرایوو، وەک ئێرەدا دەقی ئەوای دەخەینە پیش چاو.
 لەسەر ئەو دانیشتنە هەژنی دیموکراتی کوردستان لە 16 ئای 1945 ئەم
 ئاگادارییە خوارەو بەئیمزای (61) کەس لەئۆنەرانی پێڕەوانە و لادینی و بازەکان و
 سەرکە تێرەو دایەرمەکانی ئەولەت و پیاوانی ئایینی و خاوەن مۆلە بەزمانی کوردی و
 فارسی لەشاری مەهاباد و دەرۆبەری بۆلۆگرییە.

بەسمیل لاهی رحمان و رحیم

ئاگاداری هەژنی دیموکراتی کوردستان

هاوێشتەانیان.. برلیان..

ئاگری شەری دووھەمی جیهانی کەلەلایەن وەرژوخەرازی دیموکراتی وەبەدەستی
 دۆزمنانی ئازادی دەست پێکرایوو بەیاسکی بەهێزی سەربازانی و لەتەکانی
 هاوێیمان کۆنەرەو، جیهانی دیموکراتی سەرکەوت وەجیهانی فاشیزم
 کەمەبۆیست نەتەرەکان و گەلانی جیهان بەخاتەرێز ئەسارەتی مستیک رێگر و خۆین
 خۆر بەتەرەو ئابوت بوو هەر چلۆنیک کەچاوەروان ئەکرا رێگە ئازادی بۆ نەتەرەو
 گەلانی جیهان ئاوا ئەکراوە ئەمەق ئەوای گەلانی گەرە و چکولە جیهان ئەیانەوئ
 لەم رێگەییە کەتارە کراوەتەرە سود وەرێگر، ئەوان ئەیانەوئ لەم وادەیی
 کەلەپاکتی مێژویی ئاتلانتیک دا ئەروە سود وەرێگر، ئەوان ئەیانەوئ کاروباری
 خۆیان و چارەنووسی خۆیان بەتەرەو خۆیان بەجێبەجێ.

ئێمە، کوردەکانی کەلەنێران ئەژێن بەسەرژایی چەندین سال خەباتمان کردووە
 و لەم رێگەیدا قوربانییەکی زۆرمان داوە، بەلام حاکمە دیکتاتۆرەکانی ئێران هیچ
 کاتێک بۆ بیستنی پێویستیەکانی ئێمە ئەمانەبۆون و ئەمانەت ئەیان هێشتووە ئەو
 ماڵانەش کەبەگۆڕە قانونی ئەسلی ئەروە بەئەلالت و ویلاپاتەکان سود وەرێگرین.
 ئەوان بەهێزی گۆللە و بۆمب و تۆپ و گرتن و تەبەید و کوشتن و یەخسێکردن و ئەسلی
 ئێمەیان داوەتەرە. بەتایبەتی لەسەرەمی دیکتاتۆری بیست سالی رەزاخان دا ئێمە
 بۆ ئەبەرکردنی جەل و یەرگی نەتەرەوئ کوردیش ئازاد ئەبۆین. ئەوان بەهێزی
 نوکەنیزە، بەهێزی ئەفسەرە نزو خاين و رێگرەکان ئەوای مەوجودیەتی ئێمەیان،

ژيان و ناموسی ئێمه‌يان خستبوه ژێرپى. نه‌وان بو نابودکردنى ئه‌سلى ئێمه له‌هه‌ج چه‌شته کاره‌ساتێكى درێندانهر بێن شه‌رمانه نه‌په‌رینگار نه‌تسه‌وه. ئاخه‌ر ئێمه ئاوه‌میزادین، ئێمه‌ش میژو، زمان، ره‌وشوین و ده‌بى تایبه‌تى خۆمان هه‌یه‌و ئه‌وانه‌مان خۆش نه‌وه‌ی. بۆچی ئه‌بى مافی ئێمه په‌شیل بگه‌رت؟ بۆچی ئاهیلان کوردستان به‌ینه ولاتیکی خودمختار و هه‌هه‌رگه‌ی ئه‌نجه‌مه‌نى و یلايه‌تى به‌ره‌ کله‌قانونی ئه‌ساسی ده‌ دیاری کراره کاروباری به‌ره‌وه به‌ره‌رت؟

هاو نیشتامانی خۆشه‌هه‌ست، په‌یوسته ئه‌مه‌ی بزانین که‌مه‌ق ئاوه‌رت، به‌لکه‌و ئه‌ستێندهرت. بۆ ئه‌وه‌ی ده‌قی خۆمان، ده‌سه‌لاتی نه‌ته‌وايه‌تی و هاو جیگه‌ی خۆمان وه‌ده‌ست به‌هێن ئه‌بى خه‌بات بکه‌ین. بۆ ئه‌م خه‌باته په‌گه‌یه‌تی و په‌ک گه‌رتن په‌یوسته، بۆ ئه‌مه‌ش ته‌شکيلات و نه‌سته‌ی په‌ش ره‌و په‌یوسته.

دامه‌زێندن و ده‌ست به‌کاربوونی هه‌یزى دیموکراتی کوردستان له‌مه‌هاباد بۆ ئه‌م ئامانجه به‌ره‌یه. ئێوه، هاو نیشتامانی خۆشه‌هه‌ست، ئه‌بى چاره گوێی خۆتان ئاواله بکه‌نه‌وه، له‌ده‌وری هه‌یزى خۆتان وه‌خه‌به‌هه‌ین وه‌بو وه‌ده‌ست هه‌ینانى مافی قانونی و نه‌ته‌وايه‌تی خۆتان فیداکاری بکه‌ن. هه‌یزى دیموکراتی کوردستان سه‌روه‌ و ره‌گه نیشان ده‌ری ئێوه‌یه. به‌ته‌نیا له‌ژێر ئالای ئه‌م هه‌یزه‌دا نه‌ته‌وه‌ی کورد له‌هه‌ته‌ری تیدا چون نه‌جاتی ئه‌به‌یت وه‌هه‌و جودیه‌ت و ناموس و په‌یوسته‌مکانی نه‌ته‌وايه‌تی ئه‌و پارێزگاری ئی ئه‌که‌رت. به‌ته‌نیا به‌هه‌وی ئه‌م هه‌یزه گه‌ل کورد ئه‌توانیت له‌نیوسه‌وری ده‌وله‌تی ئێران ده‌ خودمختاری نه‌ته‌وايه‌تی وه‌ده‌ست به‌خات.

هاو نیشتامانی خۆشه‌هه‌ست... ئێمه جیا له‌مافی قانونی و ئه‌نه‌مانی خۆمان شه‌تیکی ته‌رمان ناوی. شه‌وعاری ئێمه له‌و به‌ندانه‌ی ژێره‌وه‌دا به‌هه‌واری نیشان ده‌اره، ئه‌م شه‌وعارانه به‌خوینه‌وه و هه‌هه‌مه‌و په‌یاویکی کوردی ده‌ی ده‌ی.

ئهمان ئه‌وه‌هه‌ستی ئێمه

1- نه‌ته‌وه‌ی کورد له‌ده‌خای ئێران ده‌ بو هه‌هه‌سۆراندنی کاروباری مه‌مه‌للی خۆی سه‌ره‌هه‌و ئازاد به‌یت وه‌هه‌سۆری ده‌وله‌تی ئێران ده‌ نه‌ته‌وه‌ی کورد خودمختاری خۆی به‌خاته ده‌ست خۆیه‌وه.

2- مافی خۆبێندنی به‌زمانی زگ ماکی خۆی هه‌به‌یت وه‌هه‌هه‌وی کاروباری دايره‌مکان به‌هه‌وی زمانێ کوردی به‌ره‌وه به‌ره‌رت.

3- لەسەر ئەساسى قانۇنى ئەساسى ئەنجومەنى وىلايەتى كوردستان بەرزوى
 ھەلبۇئەدى، بەتەرەوى كاروبارى كۆمەلايەتى و دەولەتى رايگا و مەچاودىريان بەسەردا
 بىگات.

4- كارىمەستانى دەولەت ئەمى بەبى قىسە لەشەنگى مەھەللى بىن.

5- ئەمى لەسەر ئەساسى قانۇنىكى گەشتىدا لەنيوان لادىيى و خاوەن مولكان دا پىك
 ھاتىك پىك بەيىندىت وەفوا رۆژى ھەر نوك لا دايىن بگىرىت.

6- ھىزى ديموكراتى كوردستان تى ئەكوشىت كەلەخەبات دا بەتايىبەتى لەگەل
 ئەتەرەى ئازەريايچان و مەگەلەكانى تىرى كەلەخانەريايچان ئەزىن (ئاسورىيەكان و
 ئەرمەنىيەكان و ھەتە) يەككىتى و برايتىيەكى تەرەوى پىك بەيىنىت.

7- ھىزى ديموكراتى كوردستان بەئامانجى بەرەوپىش بەردى كشت و كەل و
 بازىرگەنى كوردستان وەپەرەپىدانى كاروبارى ھەرمەنگە و تەندروستى وەباشتر
 لىكردى زىانى شايرى و مەنەرى گەل كورد دەست ئەكات بەسودەرگرتن
 لەسامەنەكانى سەروشتى و كانگاكانى كوردستان وەلم بەرگەمەرە تى ئەكوشىت.

ئىمە ئەمانەرى بەتەرەوى كەلەكانى ئىزان ھەل تىكوشىنى بەئازادى بەدىت بو
 بەختەمەرى و پىش كەوتنى نىشتەمانى خويان.

بۆى كوردستانى خۆدەمەختار و ديموكرات (27)

لەسەر ھەلومەشەنى ژە و دەمەزەندى ھىزى ديموكراتى كوردستان. رۆنى ژە لە
 پەرسەى ئەركەوتن يان پىنگەمەرى ناسىيۇنالىزمى نوى، قازانچ و زىانەكانى
 ھەلومەشەنى ژە لەپەرى سىياسى و رىكفرلەپى و ئەرونى و كۆمەلايەتتەمەرە چەوون؟
 ئەوانەى گەل باسى تر، ئەو سەردەمانەمەرە تانىستە جىگەى باس و مشتومەن... ئەو
 رەوناكەيرانەى كەچەندە سەلىكە لەگەل باس و لىكۆلەنەمەرە ئەناسىيۇنالىزمى كوردى و
 رەواەمەكانى ئا و ئەزەمەنكەى مەھاباد خەرىكە نوكتور مەھاس وەل- يە كەمەگەلەك
 دىدو بۆچونى ئۆيە تىپورى و رەكانى خۆى پلۆكردۆتەرەو لەسەرىشى بەرەوامە...

ئەم راي ژۆر لەمىژە: ئۆس و ئۆسەرمەكان رەقەمەكەتەرە* لەتسەكانىدا
 بۆچونەكانى مەن رەت دە. ئەمە كە بۆ پەشەمەچوونى مەسەروى ناسىيۇنالىستى

* لەرەشتەمەرى چەوونەمەكەتەرە... خۆدەمەختار قەسەردا دەلەت ۱۹۷۰- ۱۹۷۱- ھەراگەزەلى باسى
 كۆمەلەى زىكەب رەگا، وەرەكەت. رەت دە. رۆسى ۱۹۷۱- ھەراگەزەلى پەدا كە گەشتە پىكەھەتە

پێڕه‌و پرۆگرامی حزبی دیموکراتی کوردستان⁽¹⁾

هه‌سلی یه‌كهم

1- ناوی حزب (حزبی دیموکراتی کوردستان)ـ.

2- بیهانی حزب له‌سه‌ر ئهم بنچینه‌نهن:

پاستی، دادیپه‌وه‌ری، شارستانی، وه‌ پێویسته‌ هه‌موو پیه‌په‌وو یاساکانی حزب
چهن بچهن بگه‌ژن پاش ئه‌وه‌ی کۆنگره‌ بپاری له‌ سه‌ر ئه‌ده‌ت.
3- قه‌لمه‌و گوله‌ گه‌م نیشه‌نه‌ی حه‌زه‌.

هه‌سلی دوهم

4- ئامانه‌ی گه‌وه‌ی حزب له‌ قه‌زاقی ئیستادا پارێزگاری کردنی ماله‌کانی خه‌لکی
کورد له‌ سنووری ده‌وله‌تی ئێراندا، مسوگر کردن و به‌ده‌سته‌یه‌نانه‌ی ده‌یه‌یت له‌ هه‌موو
ئه‌و ناوچه‌نه‌دا که به‌ده‌ریزه‌یی میژوو تیا یا ژیاوه‌و زه‌حمه‌تی کیشه‌وه‌ خود موختاری
خۆی ده‌یه‌یت.. ئه‌م له‌ کوردستاندا دیموکراتیه‌ت له‌ بنچینه‌دا بۆ ده‌سته‌کوتی خه‌لک
یه‌یت و هه‌موو خاوه‌ن ماف بن له‌هه‌له‌بژاردنی ئه‌نجومه‌نی شواری میللی یه‌ ئه‌وه‌ی
جیاوازی ئه‌نه‌وه‌یی و مه‌زمه‌یی و تاینی ده‌یه‌یت.

5- ئامانه‌ی حزب گه‌شه‌کردنی دیموکراتیه‌ته‌ که بناغه‌ی ئه‌مه‌ش خه‌بات کردنه‌ بۆ
سه‌رکه‌وتنی مێژ.

6- حزب له‌گه‌ڵ ده‌وله‌تی ئاوه‌ندی دا هه‌یج جۆره‌ دوژمنایه‌تییه‌ک و ئاگوکی یه‌کی
نیه‌، به‌لام خه‌بات ده‌کات بۆ چه‌سپاندنی ناشتی و گه‌شه‌کردنی له‌هه‌نگی و
تهندوستی و کشتوکالی خه‌لکی کورد، که ئه‌وانه‌ هه‌مووی به‌هۆی ده‌سه‌لاتداریه‌تی
چه‌رسینه‌وه‌ ده‌که‌وتن و وه‌ بۆ ئه‌مه‌ش ئه‌م مافی خود موختاری ده‌یه‌یت.

هه‌سلی سێهه‌م

7- کۆکردنه‌وه‌ی دارایی و باج رێک بخات و هه‌کو پێویست ده‌رامه‌ت دا به‌ش بگه‌ژت.

8- ئه‌یه‌یت یه‌که‌م هه‌نگاوی هه‌کومه‌تی میللی ده‌سته‌کرن یه‌یت به‌ ئاوه‌دان کردنه‌وه‌ی
وولات و پێکه‌یه‌نانه‌ی ده‌سته‌گاکانی ئابوری و سیاسی، بۆ ئه‌مه‌ش زیاتر له‌ سێ له‌ سه‌دی
ده‌رامه‌تو ده‌سته‌کوت ئه‌ده‌یت به‌ هه‌کومه‌تی ئاوه‌ندی.

9- له بېټ هممو لمرانېراني بهرنيو ېړندو سياسي و کشتوکال کورد ېن، هر کاتيکيش پنيوېست به شارمزيان بو دتلوانريټ له دهرموه بهيټرين وه د بېټ هممو کاروباريکي کومه لايه تي و دولتي بهرمني کوردي بټ.

10- حزب خعبات دمکات بڼ گمشه کورنسي کشتوکال و کړنسي مېکېنو به کارهيناني، خعبات دمکات بڼ نه وه ې بهرېومي جوتياران به باشي بهرېوشرنت.

11- حزب خعبات دمکات بڼ لاهودان کورنېمو تندرست باشي دنيها، بڼ نه ميشتني کڅسپمکاني ريگه ې هاتوچو کړن له نيوان دنيها ته کاند.

12- بهرگري و پاريزگاري کړن له ژباني سياسي و نابورې و فرهنگي و تندرستي هممو زده ميکيشاني کورستان ېن نه وه ې جياوازي ميللي و نه موهي و لايي ليک بهرنيو.

13- بلوکورنېمو زانست و شارستاني له ناو خملکي کورستاندا به پوره پيښي خوښدن له لوتابخانه کاني سرمتايي و لاهودېدلو به زماني کوردي له لوتابخانه دا بخوښدريټ.

14- بهر کورنېمو راهي ژبان و شارستاني خملک بهرنيو کورنسي ملېمېدي زانست و کتيخانه شانوو شوي ياري.

15- گېرانه وه لمرانېره کوردمکان که له دستگاکاني بهرنيو ېړندو لاشکرو شوښمکاني تردا نيش دمک.

16- پنيوېسته په پوهندي نابورې و فرهنگي لگېل دولستان دا به تايېتي دولتي معزني يکيټي سوليت بېستريټ به رهچا کورنې بهرنيوېدي ميللي.

17- بڼ نه وه ې خودمختاري کورد بتوانريټ دلولو مالېمکاني خڅي دهرېخات بڼي هېټ له کڅيونوېمکاني ميلستان دا بڼ سودي ژباني مړولايېتي نه بېستريټ لاهود بټ.

18- حکومتې خود رختاري کورستان مافي نه وه ې هېټ له کاندې دهرهينراون دهرهينريټ بهر لايي ، خڅيد: دپه وريټ دمکات.

قەلى چۈرەم

19- بۇ مەسئۇلەردىن بىرىدىن بولغان خەلق ۋە بۇ شەھەرگە كىرىش ۋە خۇشگۈزەرنى ئۆزىگە ئېلىش مەسئۇلىيىتىنى ئۆزىگە ئالىدۇ (ھەتتاكى) ۋە مەسئۇلىيەت بولمىسۇن.

20- ئەمىت مەسئۇلىيىتىنى ئۆزىگە ئالىدۇ ۋە مەسئۇلىيەت بولمىسۇن. شەھەرگە كىرىش ۋە مەسئۇلىيەت بولمىسۇن. شەھەرگە كىرىش ۋە مەسئۇلىيەت بولمىسۇن. شەھەرگە كىرىش ۋە مەسئۇلىيەت بولمىسۇن.

21- ئۆزىگە ئېلىش ۋە مەسئۇلىيەت بولمىسۇن. شەھەرگە كىرىش ۋە مەسئۇلىيەت بولمىسۇن. شەھەرگە كىرىش ۋە مەسئۇلىيەت بولمىسۇن. شەھەرگە كىرىش ۋە مەسئۇلىيەت بولمىسۇن.

22- مەسئۇلىيەت بولمىسۇن. شەھەرگە كىرىش ۋە مەسئۇلىيەت بولمىسۇن. شەھەرگە كىرىش ۋە مەسئۇلىيەت بولمىسۇن. شەھەرگە كىرىش ۋە مەسئۇلىيەت بولمىسۇن.

ھەممەيىنىڭ كۆرۈنىشى

1324

كانۇنى يەككە 1945

بۇ مەسئۇلەردىن بىرىدىن بولغان خەلق ۋە بۇ شەھەرگە كىرىش ۋە خۇشگۈزەرنى ئۆزىگە ئېلىش مەسئۇلىيىتىنى ئۆزىگە ئالىدۇ (ھەتتاكى) ۋە مەسئۇلىيەت بولمىسۇن. شەھەرگە كىرىش ۋە مەسئۇلىيەت بولمىسۇن. شەھەرگە كىرىش ۋە مەسئۇلىيەت بولمىسۇن. شەھەرگە كىرىش ۋە مەسئۇلىيەت بولمىسۇن.

حزب، نوئۇ ئاشكارىلا لىبارى زەمىنەى خەبەت گونجاوتر بون، گەشمەگىزىنىكى تىرى بىزۇتەنەى كوردەيمەى و پەلەمەكى نوئۇ بو لە جولانەى رىزگارىى نەتەى كوردە دا، بەتەپەتى بىزۇتەنەى جوتىارى و تا رەمەمەكىش كىزىكەرى سەرى نەرىنا ەمچەندە لاۋىزىون، جگە لەمەش فراۋان بوۋىى بىنگەى حزب بە زورىەى ەمشايرەكان.. بوۋ بە ەزى نەسەلات پەيدا كىزىنى سەزۇكەكانىان نەك ەم لە ناۋچەى خۇياندا بەلگولە نەزگەى ەزىشەدا شوئىنى خۇيان كىزىۋەو جىگەىيان بەچەند سەمەگىزىمەكى چالاك لىزۇ كەد.

(ەمچەندە بەدەلەۋە ەزىى سىياسى و كۇمەلەيمەى نەو ەمەتەى كوردەستان، بو بەمەزى نەو، كە ەئىندى نەمەمەكى ەمەپەست و مەمەگەى، خۇ بىزۇنەتە ناو سەمەگىزىمەى ەمەزىۋە، بەلام سەزۇكەيمەى قازى مەمەد ەك پىسەۋىكى زاناو تىكۇشەرو خۇشەرىستى خەك كارىكى ۋاى كىزىۋە كە زورىەى خەلگى كوردەستان بە ەمەزىرو كىزىكارو كاسەكارو پەۋناكەرو ەى دىكە لە نەورى ەمەزى ەمەزىۋە) 29
بەو جۇرە رەزەكانى حزب شەپۇلەكى گەۋرە لە ەمەزىرو كىزىكارو كاسەكارو رۇشەنەرو لەقۇ و مەلا پەۋى تىكەد، زورىەى زۇرەان نەسۇزى و سۇزى نىشتەنەپەمەرى پالى پىۋە نابون..

پەكەك لە كارە گىزەكانى ەمەزىى دىمەكراتى كوردەستان، كە تەۋەكەرى ەمەگەمەكى كۇمەلەى ۇك بو.. بەرىمەكانى كىزىنى ناۋچەگەرى و ەمشايرەى بو.. زۇر لە سەمەگەكان بەمەزۇشەرو ەمەلى پەكەتى ناو رەزەكانى گەلىان نەداو چىيان لە نەست بەتەپەى بۇ قەلاچۇ كىزىنى ناكۇكى و دۋەمەكى لە نىۋ خىل و ناۋچە ەمشەمەكانداو پەمەمەگىزىنى جەمەۋە بەگەيانى نەتەۋەىى و نىشتەنەپەمەرىى، نەپانكەد.

خەبەتى حزب نەرى نىمەپەلەزىم دەگەكەران.. گۇشەگىزىنى جەمەۋە بەو باۋەرە، پەمەمەندى نۇستەيمەى لەگەل گەلانى پەرو سازادىخۇز.. ناسىنى نۇستە و دۋەن بەمەمەۋە.. نەۋانە لەنەسەن و رۇزنامەى قەسەى زۇر لەسەمەگەكان پەمەخىيان پەنەمەرا.. بەرىمەكانى ەمەزىۋە و نازىمەيان بەمەكەكى گەۋرەى سەرشانىان نەزەنى.

رەنگە نەو ەزىە پەكەم ەزىى كوردەىى و كوردەستانى بوۋىتە كە لە پەۋگەمەمەدا باسەى دىمەكراتىى و مەلى سۇف بەكات ۋەمە جۇرە بە زەقىى بىكاتەبەشىكە لە

پہرگرا مەکی و بایەخبەدات بە مافی ژنان و بەپیویستکردنی مافی ئافرەتان کە وەک پیاوان بەکاریان بەیشتن. دیسان دواکردن بۆ ئامادەبوونی ئۆنسەرانی کورد لە "کۆبونەرە" میلەتان "دا هەم داوایەکی رەواو هەم ئازایانە بوو.

لەسەر هەموو ئەوانەشەرە، گەرەتترین هەنگاوی ئەو حیزبە بەپرەرموچوونی دامەزراندنی کۆمارو پێکھێنانی دام و دەرگاگانی بوو وەک لەشوێنی خۆیدا قسەیان لەسەر دەکەین.

هەر پێش دامەزراندنی جمہوریەتی کوردستان بەچەندین سال بەرفۆمەبرایەتیەکی لەشیوەی خودمختاردا دامەزرێنرا بوو، تاپارێزگاریی ئاسایش و هێمنی و ژبانی خەڵک بکۆت و کاروبارەکانیان بەرفۆمەبڕێن... بۆ ئەنجام دانی ئەو کارو ئامانجانە، چەند دەرگاگە دامەزرێنرا لەوانە (هەینەتی رێسەیی میلی) کە لەسەر مەتاداو تابانگەشی پێکھێنانی کۆمار پێشوا قازی محەممەد سەرۆکی بوو، هێمنی شاعیر بەسکرتێر هەلبژێرا، وە "کۆمسیونی تەبلیقاتی حیزب" بۆ سەرپرشتی کردنی چاپەمەنیەکان. (30).

بۆیە.. دامەزراندنی حیزبی دیموکراتی کوردستان بۆ سەرگردایەتی بزوێنەرە کوردایەتی وەک حیزبیکی نیشتمانیی بۆ هەموو چینه سەرەرزخوێزەکان، لاپەرەییەکی گەش بوو لەجولانەرە نیشتمانی و رزگاربخوێز گەل کورد لەکوردستانی ئێراندا.

پهراوینزو سهرچاوه‌کان

- 1- د. کمال مزه‌ر له‌محمد، کوردستان له‌سالم‌کاني شمېر يکمې جېهاندا، چاپي به‌دا 1975- ل 36.
- 2- د. ع. شهنويزي، الحركة القومية التحررية للشعب الكردي، صحيفة خدمات به‌داد 1960.
- 3- د. کمال مزه‌ر له‌محمد، سهرچاوه‌ي ناوېرو، ل 37، 38.
- 4- د. کمال مزه‌ر له‌محمد، همان سهرچاوه، ل 39.
- 5- کريمي حيسامي، کاروانتيک له‌شه‌ميداني کوردستاني نيزان، چاپي 1971، ل 10 او 11.
- 6- هين، تاريخ و روڼ، چاپي 1974، ل 15.
- 7- هين، همان سهرچاوه، ل 20.
- 8- William Eagleton, *The Kurdish Republic 1946* London 1963, p.133.
- 9- کريم حيسامي، سهرچاوه‌ي ناوېرو، ل 13.
- 10- William Eagleton, *op. cit.*, p.34.
- 11- هين، سهرچاوه‌ي ناوېرو، ل 20.
- 12- William Eagleton, *op.cit.*, p.35.
- 13- William Eagleton, *ibid.*, p.35.
- 14- هين، سهرچاوه‌ي ناوېرو، ل 21.
- 15- کريمي حيسامي، سهرچاوه‌ي ناوېرو، ل 13.
- 16 او 17- گزاري نيشتمان، ژماره 4و 4 سالي 1322، ل 27 او 28.
- 19- William Eagleton, *op. Cit.*, 35.
- 20- هين، سهرچاوه‌ي ناوېرو، ل 23.
- 21- William Eagleton, *ibid.*, p.35.
- 22- هين، همان سهرچاوه، ل 21 او 22.
- 23- هين، همان سهرچاوه، ل 22، 23.
- 24- William Eagleton. *Op.cit.*, p.45.
- 25- William Eagleton. *ibid.*, p.45.
- 26- William Eagleton *ibid.*, p.134.

27-ئەقلى ئەم ئاگاڭلارنىڭ كاك كىرىم ھەددە پۇنى گەياندەم: ئەرىش لەبراندەرتىمە
 ۋەرى گىرتىپو كەلەسلىدا لەدوكتور رەھىمى قازىيەرە ۋەرىگىرلەۋ... كەلەم تىببىيەنى
 لەسەر ئوسىمىو مەنىش بەپىيۇستەم زانى كەتتىبىيەنىگە ۋەكو خۇزى بىنوسم كە بەم
 چۆرەيە: (كاكە، ئەم ئاگاڭلارنىڭ ئىمزاى قازىو سىزۇكەكەنى تىرى كۆمەلى "ۋە"ى
 پىئو ئىيە چۈنكە ھىشتا ۋە خۇزى لەخۇنەگىرلەۋ، بەلام ئەم ئاگاڭلارنىڭ لەلايەن
 قازىيەرە ئوسىراۋ ۋەلەكۇبۇنەرى نەيتى كۆمەلى ۋە پەسەندەكرابو.
 ئەم ئاگاڭلارنىڭ لەسەر پارچە كاغەزىكى جىياۋزدا چاپ كرابو، لايىكى بەگوردىو
 لايىكىشى بەلارسى. بەرەزە ۋەشەيىكى كەگوردى نەبۇن لەلايەن بەندەى لەتەرخۇرەۋە
 كوردلەۋ، لەمانادا ھىچ ئەستەكارى ئەگەرە.

بىر

رەھىمى قازى.

بۇ ئەم تىببىيەنى رەھىمى قازى كە دەلىل ئەم ئاگاڭلارنىڭ لەكۇبۇنەرى كۆمەلى
 ۋە-دا پەسەندەكرەۋ، ھىچ سىرچاۋەيىكى تىر باس لەۋە ئاكا. زىياتىر لەۋەش ھىچ
 بەلگەنامەيىكى تىر بەدەستەرە ئىيە كەباسى ئەم چارەنوسەى كۆمەلى ۋە بىكات
 كەلەۋەش جىنگەى سىرنەجە رەنگە زىياتىر ھەر لەدەسەزەلەندى ھەزى دىمەكراتىدا
 بىندەنگىش لەو كرابىت، يان بەجىگەرەۋى ئەم دائىرائىت بەلام ۋەك لە شۇنى خۇزىدا
 باسكرا پىنشىۋا قازى مەھمەد باسى ئەۋەى كىردوۋە كەخۇيان ۋە پان
 ھەلۋەشەندۇتەرە، دىيارە خۇنەرى بەرۋىز سىرنەجى لەۋەش دەرە كەچۈن ۋەسەكان
 ھانى كوردەكانىيان ئەدا بۇ دەسەزەندى ھەزىكى ئوۋا ئەم بەلگەنامەنى ئاۋ
 ئەرشىفەكان كەلەشۇنى خۇزىندا باسكرا ۋەسەكان ۋەسەكانىيە ۋەسەكانىيە
 لەچارەنوسەى ۋە.

28-ئەقلى ئەم پىئو پىزۇگراۋە لەگۇلارنى تودە (ئۇرگانى رەتەلەۋى شۇپىشگىزى
 ھەزىزى تودەى ئىتران لەدەمەۋى ۋەت) ۋەمارە 19 ل 30 لەلارسىيەرە ۋەرىگىرلەۋ، ئەم
 گۇلارەش لەدەقە كوردەيەكەۋە ۋەرى گىرتوۋە... ۋەلەبىرەۋەى كوردەيەكى ئەستە
 ئەدەكەت، بۇيە ئاچارىۋەم سەر لەنۇن لەلارسىيەكەۋە ۋەرى گىرتەۋە سەر كوردى.

29-كىرىم جىساسى، سىرچاۋەى ئاۋىراۋ، ل 24.

30-ھىمەن، سىرچاۋەى ئاۋىراۋ، ل 23 ۋە 24.

نەمە وئەنە يەككىك ئەبلاوكرامكانى كۈمەلەي ژىن كافە كەھە لونسىت و بۇچوونەكانى
 لەسەر روداومكان دەرئەخات و چۇن ويستويەتلى بەو جۈرە كارانە لايەتگىرىيى سۇقپەت
 بۇ مەسەلەي كۈرد بەدستېھىنىت.

دە ئەر ۱ ۱۰ كىرە ۱۰۰۰

بە نلوی پەزىلەت كىمور ۱۰۰ بەرور

بە پان نەلى زىلەر ۳۱۲ رۆژى تۈرۈمى خىزەل ۱۰۰۰۰

تۈرۈم پان نەلى كىمور
 تۈرۈم پان نەلى كىمور
 تۈرۈم پان نەلى كىمور
 تۈرۈم پان نەلى كىمور
 تۈرۈم پان نەلى كىمور

تۈرۈم پان نەلى كىمور
 تۈرۈم پان نەلى كىمور
 تۈرۈم پان نەلى كىمور
 تۈرۈم پان نەلى كىمور
 تۈرۈم پان نەلى كىمور

تۈرۈم پان نەلى كىمور

تۈرۈم پان نەلى كىمور

تۈرۈم پان نەلى كىمور

تۈرۈم پان نەلى كىمور

تۈرۈم پان نەلى كىمور

تۈرۈم پان نەلى كىمور

تۈرۈم پان نەلى كىمور
 تۈرۈم پان نەلى كىمور
 تۈرۈم پان نەلى كىمور
 تۈرۈم پان نەلى كىمور
 تۈرۈم پان نەلى كىمور

تۈرۈم پان نەلى كىمور
 تۈرۈم پان نەلى كىمور
 تۈرۈم پان نەلى كىمور
 تۈرۈم پان نەلى كىمور
 تۈرۈم پان نەلى كىمور

تۈرۈم پان نەلى كىمور
 تۈرۈم پان نەلى كىمور
 تۈرۈم پان نەلى كىمور
 تۈرۈم پان نەلى كىمور
 تۈرۈم پان نەلى كىمور

تۈرۈم پان نەلى كىمور

بەشى بېنچەم

دامەززاندىنى جەمھۇرىيەتى كوردستان

پارى يەكەم

سەرمەنى و تونۇتۇ ھەلۈنستى سۇقىيەت لەدروستکردنى قەوارىيەكى كوردى.
دوابىروراي سۇقىيەت و لايەنگىرکردنى دامەززاندىنى كۆمارى خودموختارىيى.
دامەززاندىنى جەمھۇرىيەتى كوردستان.

پارى دووھەم

جەمھۇرىيەتى كوردستان !
ناوى مېژوويى قەوارىكە
خودموختارىيى و سەرىيەخۇيى لەجەمھۇرىيەتى كوردستاندا
جەمھۇرىيەتى كوردستان خودموختار بوو

پارى يەكەم

ئەسەر سەرتەي وتۇنۇ كورد ئەگەل ئازىرو سۆيىمەكەندە، ئەسەر چۆرى
 مەشۇمە ۋا سەرتەيىمەكەن ئىپتىساروانى ئازىرايىنجان ئەسەر دوو دىيوى سەرتەي
 ئىران سۆيىمە، ئەسەر چۆرى پىئوئەندىيە ھەمە لايىمەكەن كوردستان ئەگەل
 ئازىرايىنجان، ئەسەر بىرىرى داسەزەندىنى جەمەورىيەتى كوردستان... قەسەرلەر
 نوسىن و لىكۆلىنەرە ۋەكۆرلەنەرە، ۋەزەنە تائىستە ئەمە لايىقانە ھەقى خۇيان
 ئەدرلەرەتە، جەگە ئەرەي تەمومۇ ئەسەر ئەمە پىئوئەندىيەنەرە پىئوئەندىيەنەرە
 ھەلۋىستە شىۋەي قەلەرەيەك بۇ كورد بىۋە ۋەزەنە ۋەزەنە ۋەزەنە ۋەزەنە
 ۋەزەنە، تائىستە ۋەك پىئوئەست قەسەن ئەسەر ئەسەرلەرە، ۋەزەنە ۋەزەنە ۋەزەنە
 رەۋناكىي زىتەر بىۋەتە سەر ئەمە ۋەزەنە، ئەمە نەيىنى ۋەزەنە ۋەزەنە ئەسەرچاۋە
 جىيايەكەنەرە پەردەست كەرتەن، بىرەنە ھەرتەن لىكۆلىنەرە نۆيىمەكەن
 ئەمە سەرتەمە...

سەرتەي وتۇنۇ ھەلۋىستە سۆيىمە

ئە پىكۆلىنەرە ۋەزەنەك بۇ كورد

رەۋدەرە كۆرەنەكەن سەرتەي دووھەم جەمەكى جىيەن ۋەزەنە كۆتەي پىئەنەنە
 داگەرەنە بەشەكەن سەرتەي سەرتەي رۇزەنە ۋەزەنە، بەشەنەكى گەرتەكى
 كوردستانى رۇزەنە ۋەزەنە، ئەلەيەن ئەشەكى سەرتەي سۆيىمە، دەرەخەنە
 ئەرتەش ۋەزەنە دەرەخەنە ۋەزەنە، گەشەكەنە ۋەزەنە كوردەيەنە، ئەلەنە
 دەرەخەنە ۋەزەنە شاين ۋەزەنە ۋەزەنە كەرتەن شاينە ۋەزەنە ۋەزەنە ۋەزەنە
 تەختە شاپەتە بۇ كوردەكى (ھەمە ۋەزەنە) بەشەنە ۋەزەنە، بەشەنە ۋەزەنە ۋەزەنە
 ھەنگەرە ۋەزەنە شاپەتە ۋەزەنە ۋەزەنە پەلەنە پەلەنە پەلەنە پەلەنە.

ئەگەل ئەلەنەشە، چالەكەكى خۇنەندەرە رەۋناكىيە ۋەزەنە ۋەزەنە،
 سەرتەيەنە ۋەزەنە گەشەكەنە پەرتە دىمەكەسى ۋەزەنە گەشەكەنە ۋەزەنە
 بەدەستەنەنە مەلەكەن، پەرتەنە ۋەزەنە ۋەزەنە ۋەزەنە ۋەزەنە ۋەزەنە
 ھەتەچەن، تەكەنەنە پەرتەنە ۋەزەنە سەرتەيەنە ۋەزەنە ۋەزەنە ۋەزەنە ۋەزەنە

زىياتر لەۋنەش ، ھەر لىكۆنەرە سۇقۇيەت و روسىكان كىم و زۇر بايىمخيان بەكىشەي نەتمەيى كورد نەدەبوو، مەسئەلى كورد لاي ئەوان شتىن نەبوو كارى لىسر بگەن يان كارىكى بۇ بگەن... لىم ئامادەبوونەي لەشكىرى سۈرىشدا گۆپلەنكى چاۋرۇنى نەبوو، بەلەم جۇرىك نەبەيوو چاۋەرۋانى ھەبوون... كەتۋاپش لىرەبوو ھەنرايەرە، نەمۇنەي پىچەۋانە نەكەۋتە بەرچاۋ، نەمۇنەي نۇرەيەتى كوردو يارمەتىي دىگەن كەرنەي كوردستان زۇرۇن لەۋانە:

-بىدەنگى روس و سۇقۇيەتمەكان لىرەپەرىن و شۇپشەكانى كورد، مەمەلى خىل و ھۇزىان نەكردو تەنھا بۇ نەستەكەرتى خۇشيان.

-لاخستنى پىۋەندىيەكانى كورد بەرۋەسكانەرە بۇ يارمەتى و سەرۋازىي.

-بىدەنگى رادىۋو گۇۋارو رۇژنامەكان لەو زۇلم و زۇرەي لىكورد نەكران...

-بىدەنگى لىكۆپو كۆپۈنەرە جىھانپەيەكاندا...

-ۋەلەم نەدانەرە سىن نامەي شىنخ مەحمۇدى نەمىر كەسەر كەردى بىزۋتەنەرە رىزگارپىخۋازى لىكوردستانى باشوردا نەكرد(1918-1931).

-يارمەتى و ھاۋكارىي مەستەل كەمال شەتاتۋرە لىدەرى خۋاست و دلۋا پەۋاكەنى كورد.

-بەنەپراستەخۇش گەۋەرتىن زىيانى لىكىشەي كورددا كاتىن بەكشەنەرە لىبەرەي جەنگى نۇرەنەلمان، نەست بەردەربوۋ لىپەيەمانى سايكس-پىكۇ كە بەرە گەۋەرتىن پارچەي كوردستان- كوردستانى پاكور- كە بۇ لەو دىنەربوۋ كەۋتەرە نەست تۈركەكان.

سەرەتاي دىگەن كەرنەكان لىنەزىزدا، پەكوردستانىشەرە پىن نەخشەي دىبەشكەرن بوو، بۇيە لىكشەنى ھىزەكانى بەرىتەنەيادا تا مەھاباد نەمەستا، بەلەم ماۋەيەكى كەم لىم ئاۋچەيەدا مايسەمە لىدەۋايىدا كىشايەرە دوۋارە روۋەو سەقزۇ ئاۋچەكانى خۇرۋوۋى رۇژاۋا..

بۇيە لەشكىرى سۈر زىياتر جىنگەر بوو، لىپەرسراۋانى كەۋتە پىۋەندىي و باشكەرنى لىگەل سەرەك ھۇزۇ خەلەكانى ناسراۋادا، مەبەستى سەرمەكىيان لەۋانە راگرتىنى ھىمەنىي ئاۋچەكە بوو، پاراستنى ئاسايش و زىياتر جىنگەركەرنى شۇيىن پىنى خۇيان

بىر... بىن ئەمەلىي ھېچ جۈزۈ بەرنامىمىكى سىياسىيى و نەخشىمىكى تامامەكرالويان ھەيئەت... بۇيە سەرمەي پۈتۈندىيەكان ھىوايەكى ئىرتۇقى ئى سەرز نەدەمبۇر.

كاتتىكىش دىواي چەند مانگىن لىمبۇرنى لەشكرى سور لەناوچەمكەدا(لەنەيلوئى 1941)دا ئاگاكارى سەرزە و ئاودارنى خىل و ھۆزەكانى ئاۋچەي موكريان كرا كە وەلدە پۇتەك بېيىن بۇ سەردانى يەمكىتى سۆلىيەت. وەلدەكىسى ئۆزەك (30) كەسىسى بەخۇشەيلىمكى ئۆزەمە روومە ئىرتۇقى لىمبۇرنى روومە باقۇ بوونەمە. لەناودارەكانى ھاۋىش لەمەلەكە:

ئازى مەمەد، ھاجى بايەشىخ، زېرۇ بەگى ھەركى، ھاجى قەرمى ئاغاى مامش، كاگە ھەمەزەى مامش، مەجىد خانى ميانداۋى، ھەسەن تېلۋى شىكاكە، رەشىد بەگى ھەركى... و چەند كەسىكى تەرىش كە ھەرىكە و دوان لەشخىل و ھۆزەك دائىرلېۋىن... (2) لەمەردەنەكەدا گەل شۇنى كىشتوكالى و كارگەي پىشەسازى و سىنەماۋ شانۇگەريان پىنشىيان دان كەلەگەل جەمەلە باقروقى، سەمەك ھەزىرانى ئازىبايجانى سۆلىيەت، كۆيۈنەمە، ئەم بەگىشتى، باسى بارى جىھان و يەمكىتى سۆلىيەت و ئازىبايجان و كوردى كورد بىن ئەمەلىي كەمۇزۇر باسى ماف و داخولۇيەكان و مەسەلەى كورد بگات، بۇيە كوردەكان بەمەن ئەمەلىي كارىكان بۇ كورد كوردىيەت و بەمەن ئەمەلىي بەلنىنكى وايان بەرىتى ھەمەلە گەلەنەمە، نەشگوتىن كە ھەندى داۋاي خىلەكى بۇ ھىشتەنەمە چەكە چەكدارى كراۋە رەنگە كە ئەم لىپەسراۋە بەوانە رازىسى بوۋىت، دىسان باسى ئەمەلەك كەبەيەخىكى تايىبەتتىيان بەقازى مەمەد داۋە، جگە ئەمەلە ھەندى دىيارى دراۋە بەمەلەمانى وەلدەكە ھەندىكان تەلەنگى رالويىيان بەپارەى خۇيان كېرى بەيىنكى وا گەلەنەمە كە سۆلىيەت يارەمەتى كورد ئەدات... (3)

جەمەلە باقروۋ لىمەن سەرمەي بەمەسەلەى كورد و ئەگەرى باس ئە داۋاكانى وەلدەى كورد ئاۋۇك بوو، يەكەم وەك سەرتىرى پارتى كۆمۇنىستى كۆمۇرى ئازىبايجانى سۆلىيەت. ئوۋەم: وەك ئازە، يەمەكى بەدلى و گيان ئاسىئونالىست. سىيەم: وەك شىيە... زىياتىرىش ئەمەلە لىپەسراۋە بەمەسەلەكە ئاتەكانى ئۆزەك بەستالىن بوو، تونىرەمە بەزەبىرىش بوو.

ھەرچەندە دۆزى كورد لاي سولەيت ېرىتى بوو لەكىشەي خېل و خېلگىرى و ھەر بىم چۆرەش لەو سەرەتايدا وەك سەردەمەكانى راپېردوو، مامەلەي ئەكرەو لەسەرى بەردەوام بوو.

دوور ئىيە لەو ھەلۋىستەي يەككىتىي سولەيت لەبەرتىشكى ئەمانەي خوارەو ېوېن:

يەكەم : راپۇرت و راپۇزچەنەكانى ھزىمە كومونىستەكان كەپاستەرخۇ دۇ بەبزووتنەوي نىشتەمانى و ئەتەويى كورد ېوون.

دوھەم: سەرچاوەيەكى تە دامو ئەزگا تايەتەكان ېوو كە زياتر بۇ كاروبارى جاسوسى و كۆكردنەوي زانيارىيەكان كارىان ئەكرەو. شارەزايانى ناو ئەم چۆرە ئەزگايانەش كەپتەندىيان لەگەل كورد ھەبوو، بۇ كۆكردنەوي زانيارىي ئەم تاقەش زياتر ھەلۋى چەرەشەكرىان لا كۆدەبوو.

لەبەر ئەوانە سالەكانى 1945-1941 تىنەپېرىن بىنەوي ھەنگارنىكى وا روو دلاو داخولزىيە نىشتەماننىيەكانى كورد بىرۇت.

لېرەشدا ئاكىرى كىشە گەنگەكانى بەردەمى يەككىتى سولەيت ئامارە بۇ ئەكرىن كە گەنگەكانىيان:

-شونەنەلرى دوھەم جەنگ بەتايەتى ئەو ھەموو وىزانەكارى و ئابورى روخاويى و كوشت و كوشتارەي دوچارى ئەو ولاتە بوو..

-مەملەنىي نىوان ھەردو بەرەي خۇرلاو خۇرەلات، بەرەي سوسىيالىزم و كاپىتالىزم و سەلمىنەوي سەكرەدايەتى ھزىسى شىيوعى و ھكۈمەتى سولەيت لەپووبەرووبونى جەنگىكى ئوئ..

-لەدايەكبونى گەل لەولاتانى سوسىيالىست لەپەروپاي رۇزەلات و خواستى سولەيت بۇ چەسپاندنىيان، وەك رۇنى سوسىيالىستى و وەك ئەولەت.

-ئەمەرىكا و ئەستەكردنى بومبەي ئەتۇسى و ئەركەوتنى توناي روخىنەرى، دواي بەكارەينانى لەپەرووشىما و ئاگانەكى..

-تەقەلەي روسەكان بۇ ئەستەكوتنى ھەندى بەرەمەندىي و ئامەنەبوونى بۇ قورىانى دانی گەرو ئەي پىناوئەدا..

“مۆڭرىنى گەلىكە پەيمان و رىكەوتن بەمبەستى، ھەم پاراستنى يەككىتى ئەرۋ
 ئاۋى ئىزان و ھەم چۈنە ئەرۋەى لەشكىرى ھەرسىن زەھىز: يەككىتى سولەيت-
 بەرىتانيا وە ئەمىركا لەئىزان ئاۋى بېرئەرۋەى جەنگ و لەۋاۋەى شەش مانگدا..

ئاۋا پېرۋاى سۆلەيتو

لايەنگىرىي پىكەئىننى خۇدەمۇختارى

رۇشنىرە نىشتەنپەرۋەرەكانى موكريان لەسر ئاۋ زەمىنە رەخمسار و كەشە
 ئىمچە ئازادە، پەيئۇمىدىي ئەمانەۋە، بەتايىمەتى ئاۋى ئەرۋى ژەك پىكەئىنرا و گۇلارنى
 نىشتەن بۇلۇگرايەرە، بەرپەسىيارنى كۆمەكە كەوتتە پىنۋەندى بەلپىرەسراۋانى
 روسەكانەۋە، لەم بۇلاردا غەبىدولەرحەمان زەمبىشى و قاسمى ئىلخانىزادە رۇلىكى
 چاۋىنى و چالاكانەمىان بىنى، كەنەرشىفەكانى چەند كۆمارنىكى “يەككىتى سولەيتى
 روخاۋ” بەشىكى گىرەنگ لەم پىنۋەندىيەن تۆماركەنۋە، ديارە بەھۋى راپۇرتى
 كۆنسۇلەكانىيان لەتەرۋىز و رەمىن... وەك لەجىگەى خۇبىدا روۋناكىي
 خراۋەتسەر كەمىكىيان.

زىياتر لەۋانە كورد بۇ خۇى جۇزى لەئىدلەرى خۇى داسەزاندېۋ، تەنەت
 ھىزنىكى چەكدارلىشى پىكەئىنناۋو تا ئاسايشى مەھاباد و دەۋرۋەرى پىارۋىزىت،
 ھەيئەتى رەئىسەى مىللى بەسرۇكايتى قازى مەمەدو گەل پەرفۇمەرىتى پىنۋىست
 پىكەئىنرا.. لەگەل ئەۋانەشداۋ تا كۆتايى جەنگ ھىچ جۇرە گۇڭدانىكى و
 لەھەلۋىستى سولەيتىمەكان روى ئەدا... ئاۋى ئەۋەش سەركەۋىتى دەۋلەتە
 دىمۇكراتەكان بەسر ئازىزەۋ فاشىزەدا، رىگەى مىللانىنى لەبەردەم زەھىزەكاندا
 كىرەۋە، بەرپەرىكەننىمەكى ئاشكرا لەسر: جىبەجىكرىنى پەيمان و رىكەوتنەكان بۇ
 چۆلكرىنى ئىزان كەوتە روۋ ئازەلەزەكانى خۇلشاۋ دەست و الاۋىر بىن لەدانانى
 نەخشەى ھىز جىگىكرىن لەئىزان، ھەر يەكە بەشىۋەى خۇى:

بۇ روسەكان: “وھىگوتنى ئىمتىيازى ئەۋت، ئەگەر ئەۋانۋىت دەست بەسر
 ئاۋچە كۆتۈرۈلگۈرەكانى ئىزاندا بىگىزىت. سەردەرھىننى شەرى ساردو مىللانىنى
 ئايدۇلۇجى و سەۋرى قەلەمپەۋى بۇك فرولان كىرەن. بەتايىمەتى ئىزان بۇ ھەردى
 بۇكى خۇرەلات و خۇلشاۋ ئاۋچەمەكى ستراتىجى و ئاۋورىي نۆڭ گىرەنگ بوۋ.

بۇيە روسىمىكان كەۋتتە فراۋانكرىنى پۈتۈندۈيىمىكانىيان لەگەل كوردو ئازەردا.

دوای ئەمەدى رۇزىيەۋۇز گۇشارى سىياسىي لەسىر سۆڧىيەت زىاتر دىكرا،
ھەمەشە شىكايەت كىرىن لە UN، لەبەر ئەمە ھۇيائەنى تىر كەباسكران .. ئەمەلە
ھەلۈمەرجىنىكى وای ھىتايە ئارادە كەھلۈنستەكە ۋەك جاران ئەمىننىت، دىمبۇر كار بۇ
سانۇلۇرى سىياسىي ۋە ئۆزىنەمەدى كىارتى گۇشار بىكرىت تاپىنە بەشىنىكى گىرنگ
لەمەللىنى ئايدۇلۇجى ۋە سۈرى قەلەمەمەدى بىلۈك فراۋانكرىن.

روسىمىكان كەۋتتە فراۋانكرىنى پۈتۈندۈيىمىكانىيان لەگەل كوردو ئازەردا، بۇيە
لەمىۋەدى دۈۋەمى سالى 1945دا جەنەپال سەلىم ئەمەكشىۋە(3) كە لىپىرسراۋى
سىياسىي بۇر لە تەۋرىن، ئاڭادارى قازى مەمەدى كىرد كە كاتى ئەمە ھاتۋە
ئۆنەسرانى كورد سىر لەپىرسراۋانى سۆڧىيەت بىدەن ۋە سىر لەنۈن دالۋو
داخولزىيەمىكانى خۇسان ۋە مەلە ئەتەمەيىمىكان بىخەنە پىش چاۋىسان ۋە دوای
پارمەتتىيان لىپىكەن.

ئەم دالۋو ھەلۈنستە ئۆنە سەرەتەيمىكى باش ۋە چولنىنەر بۇر بۇ كورد،

لەسىر ئەمە دالۋايە ۋەلەدىك بەم جۇرەدى خۇلۋەۋە پىنكەپىنرا(4)

1- قازى مەمەد-سەرۋىكى ۋەلە

2- سەپى قازى

3- مەتافى كەرىمى

4- ھەلى رەھمانى

5- قاسم ئىلخانۋازە

6- ھەبىۋللا ھادى ھاش

7- كاگە ھەمەزى ھاش

8- نۇرى بەگى بەگۋازە

لە 21ى خەرمەنانى 1924دا ۋەلە بەرەمە باڭۇ كەۋتەپىن. لەگەشتىدە پىشولزىيەمىكى
گەرم كىرا، لەلەيىن لىپىرسراۋانى كۇمارى ئازەربايجانى سۆڧىيەتەۋە چەپكەگۈل
پىشكەمى ئەندامانى ۋەلەمەكە كىرا، دوۋىتەر گەمەنرەنە شۈننى ھەۋەنەمەدى تاپەتتى.
لەۋۇزى دۈۋەمەدا (لايۋ) لەگەل مەتافى كەرىمى دانىشت ۋە دوۋى كىرد كە ھەم
داخولزى ۋە پىشنىيارىك ھەمە ئامادەدى بىكەن تا بىگەمەننىتە جەمەلەر باقروۋ تەۋەرىش

لمگمل لیټرسراواتی سموو خۆی باسیان بکات و قسهی لسممر بکمن، دواى نهموى نهمدمامنى وهلمهکه داواکاتیان نهمنیشان کردو قاسمى ئیلخانیزاهه، روونوسى کردن، بهمۆی (لایول) وه گهمهترابه باقروول.

هر کس روزی که می‌تواند از ناگادری نندامانی و ولد کرا که خویان ناما می‌کند تا بچنه دیدنی جه عطر باقرواف.. نندامان کهوتنچئی تا گمیشتنه باره‌گای باقرواف.. دیوای دانیشتن و به‌خبرهاتن.

ئەم كەسە قەسەردەن، ئەيەكتەر گەيەشتىنى ھەردەۋلا زەھمەت ئىپادىسى، چۈنكى خەلىقنى مەھاباد جەۋرە ئاشنايتتىمەكەن ئەگەر زامانى ئازەرنى ھەمىيە بەھۇۋى ئۆزىكىسى بولۇشى ھەندۇ ئۆزى شاربۇچىكى تىنكەل ئەمەردە ئازەرنى، جەگە ئەمەشنايتتى ئەگەر ئۆزىنى تەسۋىۋىدە، بۇيە ئەمەك دەگەنلىكتىن..

چەغلەر باقاروف لەقەسکانیدا ھەلنۆستی یەکیئینی سولایەتی شەیدەکرەموو
نەویست نەندامانی وەلەمکە کوردیان پێنەحالی بکات. بەتایبەتی ھەلنۆستی
یەکیئتی سولایەت بەرامبەر کەمبەنە نەتەرەییەکان و شێوەی یارمەتیدان و
ھاوکاریکردنێان تا بگەنە ماڵە نەتەرەییەکانمان...

ئۇ يەرۋار ھەلۋىستەي باقروڧ، زەمىنەي ئايدۆلۈجىيى و ئىتەمۋەيى خۇيان ھەبۇر
كە لەناو بۇچۇن و بەرۋەندىيەكەنى ھزىي شىۋەي ئازەربايجانى سۇڧىيەت لەلەيەك و
ھەلۋىستى ئاسىۋئالەيستانەي ئازەرىي، لەلەي دۋەھەم، ھەرچەندە دۇ بەيەك بۋون،
بەلام بۇ باقروڧ ھەم بەھەل وەرگرتن و ھەم وەك دالەسۇز بەھزىەكەي لەناو
مەرامەكانىدا پۇڭكەۋە گزىي دەدان و كارى لەسەريان دىكرد، زىاتەر لەۋەش ئىمى
سىياسەتلىكى دالەنرۇۋى مۇسكۇي پىيادەدەكرد كە ئىم ھەلۋىستەي باقروڧ
ئاۋىنەكەي بۋو. بۇيە بايەخدان بەپرسەي ئازەربايجان و ھەلىي بىستەمۋەي پەرسەكەي
كورد پىيەۋە، بۋوۋ نەخشەيەكى سازكراۋ، كاتىڭكەش لەقەسەكانى ئىم دالەنەشتەندا
گەمىشتە سەرباسى مەسەلەي كورد وتى:

(ئېئران لەچوار گەل: فارسی کەبەفارسی قەسەدەگەن، گەلەکی کەبەزمانی گەلەکی، نازەریایەانی بەزمانی تۆرکی وە گۆرد بەزمانی گۆردی قەسە دەگەن، لەتەینەدا هەر گەلەکە لەمانە دەگەن بەمانی خودەوختاری، دەبێت یەکمە جار نازەریکان پێنی بگەن.. هەر ئێ یەنۆست بەوە ناکات گۆرد بەلە لەوە بەکات کە خودەوختاری وەرگرت..

تاپەخساندىنى ھەل ئەپار، لەبەرئەمرو چاڭگىر واپە جارىئ ھەممو گەل يەك پىرىئ، بۇيە پىئويستە جارىئ كورد لەمچولرچىئوئەي خودموختارى ئازمىرپاچاندا بىئىئىئەمرو بەمەرلىزى بىئىئ... (5)

ئوئىئەرنى كورد بەم بۇچوون دىئاوئە رازى ئەپوون، پىرىشيان لەمرو ئەمەكردەمرو كە كورد بەمەرلىزىرپاچانەمرو بىئىئىئەمرو، سووربىوون لەمىر دىئاو رەولو مالى خۇيان كە وەك ئازمەكەن بىئە خاومەن خودموختارى، وەك گەل ئازمەرى برا بەمەك چا و سەمىر بىكرىئ، لەم مشتومەلەندە قازى مەمەد زۇر لەمىرخۇو ھىمەنە كەوتە قەسەكەرن، بۇ باقروپ-ى روونكردەمرو كە كوردىش دەيمەئىت و مالى خۇيەمى كە خودموختار بىئەت و سوورىشە لەمىر وەرگەرنى ئەم مالى خۇي.

دىئاو ئەمرو جەمەلەر باقروپ ھەلئىدا كە وەلەمەكەي كورد بەمخواستەكەي خۇي رازى بىكات، كە لەمرو گەمىشەت ئاتولنى كورد رەزەمەند بىكات، ئوئىئەرنى سوورن لەمىر خودموختارى بۇ كوردەستان، ئەمسا:

"مىشتىكى بەمىر مەزەمەكەيدا دىئاو بەمەنگىكى بەمىز گوتى لەبەرئەمرو يەمكىتى سولەيەت لەمەرلەيە، كورد سەرىستىي خۇي وەرەمگەرنىت.. قازى مەمەدىش بەمەمەن دەنگى بەمىز گوتى: گەل بىن دەمەلەت پىئۇشخالە بەم دەستەي بۇي دىرئۇ دەمەرنىت، وە ئەك ھەر ئەم دەستە دەمگوشىئەت بەلەكو ماچىشى ئەكات.. (6)

دىئاو ئەم سائە مەزەمەكەيەي خەرنى دىئەرنى كوردى تىئە دەمىنرا.. ھىلاكىي و دىئەمەنگى و ئاتومەدىي گۆپەن بۇ خۇشى و شادى و ئومەدو خۇشەرىستىي دۇستى ھاوکارو پارمەتەمرو..

دىئاو تىئەپەرونى كورد بەمىر ئەم دىئۇشىي و سەمەستىيەدا، چا خورايەمرو دىئىشتوان ھەمەرئەمرو.. ئەمسا كەوتە سەم باسى دىئاو پىئويستىيەمەن بەمەيەتەي: چەك و جەمەخانە ماشىن و پارەوپول و ئازوقە.. ئاد.. دەپو يەمكىتىي سولەيەت ئەم پىئويستىيەنە بۇ دەمەرنەندىي خودموختارى و پارىزگارىكەرنى، دىبەن بىكات.. بۇ ئەم مەمەستانە قازى مەمەد ھاتە قەسە ئەم سەمگەزىشەيەي گىئەپەمرو:-

(ئالغايەك تانچىيەك بەلادىيەك دەمەخىشەت، بۇ زۇرى دىئاو كەبەلەي لادىي دىئەمرو لاي ئالغا و سەمەستىيە زۇر زۇرى ئالغا ئەكات، بەمەرنى ئەم سەمەسە ئەكات كە ئالغا كە چاومەرنى ئەم ھەممو ستەيشەي ئەمەكەرد، بۇيە سەمى ئەم سوور دەمەيئەت و ئەلەيئ:

باشە تۇ پىم ئالنىت ئاخۇ خەلاتىكى واپچوگ ئەم ھەموو سوپاسە ئەمىنىت؟ لادىيەگە
 ۋەلامى ئەداتىمۇ ئىلىت: لەبىرىمىزى ئانچىيەكت پىيەمىشىم، تانجى بۇ راورو
 رايوش كەرسەسى راورو ئىچىرى پىيۈستە، كىمىرەو ئىسپىشىم ئەدەيتى، دىيارە
 ئىسپەكمىر ھاۋىدە ئۆيىمگە بىن لانس بىن خوارىن ئاۋىن، بۆيە ئەۋلەشم بۇ دابىن
 ئەمگەيت... جامىن ئەم ھەموو شاتەم ئەمىرتىن ئىتەر چۆن ئەمىدە رەزەمىدو بەم جۆرە
 خۇشحال ئاب...^(۷)

بە شىۋىيە، بە يىرە قولمۇ سىزۋكى ۋەلىدى كورد دىنىشتان دىخاتە ئاۋ قولايى
 روۋدەمگە، ئاشكراي ئەكات كە كارىكى ۋا گىرنگ، دىمىزەندى خۇدموختارى،
 ھىندە ئاسان نىيە كە ھىر بەم بىلىن ۋا سەنە دىۋايى بىت ۋەلى بىگىرت، قازى
 مەمەد ئەم راستىيە خىستە پىش چاۋى باقۇۋ كە كورد ھەمان دىۋاي لادىيەگە
 لەۋان دىۋىت، بۆي دەرخت كە چۆن يەكتى سولەيت ئامەيە يارمەتى بىدات بۇ
 خۇدموختارى، ئەبىت ھىر بەم جۆرە پالەشتى بىكات ۋا يارمەتى بىدات، كەرسەسى
 دىمىزەندى ۋا بىر پىيۈمەردىن پارىزگارەيدى بۇ مەۋگە بىكات..

دىۋاي ئەم كۆرتە چىۋۇگە، ۋەك (ئىگىلتن) بۇمان باس ئەكات، باقۇۋ بىلىن ئەدات،
 بىلىنى ئاردى ھەموو پىيۈستىيەكى شەۋ بەرگى ئەدات، بەتەك ۋە تۇپ ۋەمەش ۋە
 تەمىگە ۋا يارمەتى پارە، بەمەرگىرتى قوتابى ئەدەنىشتەگى سىرىيازى ئەمىرۋىز
 بەتاردى چاۋىخانە بۇ مەھاباد.

بەم ھىۋو بىلىنەنەرە ئۆتەرنى كورد گەرنەرە مەھاباد كەۋتە سىر رىيازى
 بەدەپىنەنى بەشىكى گىرنگ لە ئاۋاتە دىۋىنەگە كورد.^(۸)

لېرەدا پىرىيەرىك خۇي ئەسەپىن ۋە پىيۈستى بەۋەلامەنە ھەيە:

بەم بۇچى ۋەلى رۇڭگارە تەمىگە ۋەختەدا يەكتى سولەيت كەرتىتە سىر ئەم
 بىرۋچۈنە كە ئازمۇ كورد خۇدموختارى خۇيان دابەمىزىن ۋە دىۋاي تىپىرەۋى
 ئەم ماۋە رۇرە بەسەرىۋىدا ئەۋچەمگە بەسە سىردەنى يەكەم ۋەلىدى كورد بۇ
 باقۇ...؟ دىۋاي تىپىرەۋى ئۆيىگە چۈر سال بەسەزەمەنى ئەم بىرەردە كە بەمۋو
 ئەمىزەمە ئەم بىرەردە...

مەملەننى ھەردو زەھىزى ئەمىرىكا ۋە بىرىتانيا ئەگەل يەكتى سولەيت ئەسە
 ئىران، ئەمەت، ئاۋچە سىراتىچى، ھەمەشە كۆمۈنەم. ئەمەشە ھەردو ئەۋلەتە

رۇشائەتكە بۇ ئاچارلىرىنى سوللىيەت بۇ جەننەتلىرىنى رىئەتلىكەن بۇ كىشىلەرنى
لەشكىرى سۈر لەشكىرى، ۋە مەترىسى يەنە بۇنى جەننەتلىكى ئۆي ۋە ھەمىشە چىكى
ئەتىمى تاقىكلار ۋە لەشكىرىلەر ئاگاھلىق، ئەلەنە ئاۋەزلىكى گۇرۇشى سىياسەتى
سوللىيەت بۇ لەشكىرى. سىياسەتى مەلەن ۋە ھەمىشە بىرەنەگارىيەنى سىياسەتى
بەنەنەلىرى سىياسەتى لەشكىرى خۇي ۋە لەنەنە ئۆي ۋە ھەمىشە پەنەنەلىرى
لەشكىرى خۇي ۋە لەنەنە ئۆي ۋە ھەمىشە پەنەنەلىرى خۇيدا زىيەتلىرىنى
بەنەنەلىرى سىياسەتى.

بەنەنەلىرى سىياسەتى 1945 بۇ بىرەنەلىرى چالاكى ۋە ھەمىشە
رىئەتلىكى رىئەتلىكى كۆرۈنۈشلىرى ئۆتەنەنە. نەسەتلىرى بەنەنەلىرى چالاكى ۋە
ھەمىشە، بەنەنەلىرى بىرەنەلىرى گۇرۇشى... گەل كۆرۈنۈشلىرى گەمىشە،
نەمەش يەكەم چار بۇ يەكەتلىرى سوللىيەت، ھەمىشە لەنەنە مەترىسى سىياسەتى ۋە مەنەنەلىرى
دەنەنەلىرى ئاۋەنەنەلىرى خۇيدا بۇ، ئاۋەنەلىرى بەنەنەلىرى يارەنەلىرى
دەنەنەلىرى خۇيدا بۇ.

دەنەنەلىرى جەمھۇرىيەتلىك كۆرۈنۈشلىرى

بارلىقى ئۆي كۆرۈنۈشلىرى ۋە لەشكىرى، ھەمىشە سوللىيەت ۋە
ئەنەنەلىرى لەشكىرى بەنەنەلىرى، ۋە لەشكىرى رىئەتلىرى كۆرۈنۈشلىرى
دەنەنەلىرى كۆرۈنۈشلىرى ۋە لەشكىرى بەنەنەلىرى ۋە لەشكىرى بەنەنەلىرى
مەمەتلىرى ۋە لەشكىرى گەل كە ۋە لەشكىرى بەنەنەلىرى ۋە لەشكىرى بەنەنەلىرى
ئەنەنەلىرى بەنەنەلىرى بۇ رەنەنەلىرى پەنەنەلىرى ئۆي رىئەتلىرى سىياسەتى كۆرۈنۈشلىرى...
لەنەنەلىرى ۋە لەشكىرى بارلىقى ۋە لەشكىرى 11-كەنەنەلىرى يەكەمى سىياسەتى
1945 دەنەنەلىرى پەنەنەلىرى سىياسەتى ۋە لەشكىرى بەنەنەلىرى ۋە لەشكىرى بەنەنەلىرى
دەنەنەلىرى كۆرۈنۈشلىرى خۇيدا بۇ، ئەنەنەلىرى ۋە لەشكىرى بەنەنەلىرى
رەنەنەلىرى كۆرۈنۈشلىرى ۋە لەشكىرى بەنەنەلىرى...

بۇ سىياسەتى كۆرۈنۈشلىرى ۋە لەشكىرى بەنەنەلىرى جەمھۇرىيەتلىك كۆرۈنۈشلىرى
ھەمىشە ئۆي كۆرۈنۈشلىرى ۋە لەشكىرى بەنەنەلىرى جەمھۇرىيەتلىك كۆرۈنۈشلىرى

17-12-1945 ئالاي سىن رەنكى كوردستان لەمەھاباد ھەلكرە.. لەو كۆيۈنمە مېژۈيىمدا قازى مەھمەد ئوتلىكى دا، بىر جۆرە ئاۋچەي موكرىان بىشارو شارۋچكە دىھاتىيەمە بۈرە ئاۋچىيەكى پەر لەجموچۇل ھاتوچۇر چالاكىي سىياسىي و روناكچىي...

سەرەتاي سالى 1946 خەلكى كورد لەشارو شارۋچكە دىھاتەكاندا لەموكرىان لەكەش و ھەيەكى ئۇندا نەريان، كەوتبۈنە ئاۋ پەيەكى ئوئ لەريانى سىياسىي و ئامادەي بۇ رورورور گۆپدانلىكى ئوئى پەر لەھىوا، چاۋەرورنى ھەلھاتنى رۇزى ئوئى كوردستان- يان ئەكرە... ھزىي ديموكراتىي كوردستان بانكى سەرجمەي دانىشتۋانى كورد بۇ كۆيۈنمە لەسابلاخ، رۇزى ئوئى رۇبەندەن(1-22-1946)، سەرەتاي چورەم ھەلھەي يەكەم مانكى سالى 1946، زەمىن شارى مەھابادو شوئىن مەيدانى چورچرايە...

جەماۋەرى كورد بەجوتيارو ھەزىر كاسىكارو دەرلەمەندو شىنخ و ھەلاۋ ئاغاۋ سەرەك خىل، بەزىن وندالو لاۋو پەرەمە چەند رۇزىك پىش كاتى دانراۋ، بىرمو مەھاباد كەوتبۈنەي... لەو رۇزە ھەر ئاسمانى مەھابادى سەرئەسەر گوتبۈو، سەمۇل شەقام كۆلەكانى داپۇشىي بوو، رۇزىكى ۋاي مانكى رۇبەندەن ئاناسايى بوو، چۈنكە لەسالىنى ترو ھەمان كاتدا، بۇ خەلەك زۇر ئاسايى نەبوو بېزىنە سەر شەقام كۆلەكانو دىھات و مالى خۇيان بەجىن بەيلىن، بىن ئەۋەي گويى بەدەنە بېجىگەيى و ساردو سەرماو سەمۇلەندەن.. چۈنكە شەپۇلى خەيالى خۇشىي، بەدەيىنئانى ئامانچى سەدان سالى باۋو باپىريان ۋا لەبەردەمدا...

لەقۇزى ئوئى رۇبەندەندا مەھاباد بەگشەي و سەيدانى چورچىرا بەتايىبەتى بەرگىكى ئوئيان پۇشى بوو، ھەر لەبەرمەيەيەنى ئەو رۇزەمە ھەرەك خەلەك لەخەرىكىي ئورورورۇر راپەرئىنرابىن، بەيەركى ئوئى و بەھىۋاي گەشەمە بىرمو مەيدانى چورچىرا ئەكەتەنەي لەمەيدانى چاۋچرادا دەرزى ھەلەبىرايە ئەدەكەرتە سەر زەمى... كۆمەلانى خەلەك چاۋەرور بوون، چاۋريان بېرەبۈرە شوئىنى ئوتكەن، چاۋەرورنى دىھكى ئوئى ھەرلى ئوئى بوون.

"لەم كاتەدا پىشەرەي خۇشەۋىست لەئىنو سەلامى ئىزەمى و چەپلە رىزانو ھورور ئىھساسات و شەرقى و شەرقى لەقۇلەمەي كۆمەل دا ۋەدەكەرت و پىشەرەي بەزى لە

کاتیکدا که نندامه‌گانی کۆمیتە‌ی مرکزی له پشت سەری نهاتن و نالای سێ رنگی گوردستان له‌راست و چەپی تریبون له‌یهتیزان دا بوو ئه‌ستۆی به‌ری بۆ ناسمان هه‌لینا بۆ نۆوی ئیجلاڵی فەرموو. موئابیلی به‌رنامه‌یک که‌له‌پیش دا سازکرا بو به‌ته‌راوی حوزار رۆژپاشی فەرموو پاشان تەشریفی له‌تریبون هاته خوار و به‌پیش ته‌راوی گوردان و گرده‌هان و نه‌سته‌ی سەریازان و پیشمه‌رگه‌گانی گوردستان دا هات و هه‌موو ته‌ماشاکردن و به‌همه‌وان رۆژپاشی فەرموو، له‌م کاته‌دا به‌ده‌ستوری معاوێی فەرمانده‌ی هه‌موو هیژ له‌ایمن سەریازان و پیشمه‌رگه‌گان و توپخانه‌ی گوردستان ده‌ ده‌قیقه‌ بیه‌چان به‌ئیقتیضای سەریه‌ستی گوردستان و ناساندنی ره‌ئیس جمهوری گوردستان شینگ کرا.

پاشان له‌کاتیک دا که‌ده‌نگی هه‌را به‌چو بۆ ناسمان و له‌قه‌لی میتینگ دا موزیک و سرودی ملی گوردستان ئی‌ده‌راو ده‌خوێندرایه‌وه‌ برای خۆشه‌یست غنی خسروی شه‌هراری مه‌هاباد به‌پێی ده‌ستور هاته‌ پیشه‌وه‌ به‌ته‌رتیبی ژیره‌وه‌ میتینگى نیفتتاح کرد و تی:

"نه‌من غنی خسروی شه‌هراری مه‌هاباد ئه‌و مو‌قه‌قیته‌ گه‌ره‌یه‌ی که‌میله‌تی کورد له‌پاش هه‌زاران قوربانی دان ئه‌ورو له‌ته‌جیه‌ی له‌عالییه‌ت و کارزانی و میله‌ته‌په‌رمی له‌وقوله‌اده‌ی پیشه‌راوی مو‌عه‌ضه‌ی گوردستان جه‌نابی قاضی محمد نصیبی بووه‌ په‌روزی و مو‌باره‌ک‌بای به‌مه‌قامی گه‌ره‌ی پیشه‌راوی سه‌زن و میله‌تی ره‌شیدی کورد عه‌رض ده‌که‌م وه‌ میتینگ و جه‌له‌سه‌ی ئه‌ورو به‌نیوی شاری مه‌هاباد نیفتتاح ده‌که‌م و به‌دیکی خاویز و پاگه‌وه‌ ده‌لیم به‌ری پیشه‌راوی مو‌عه‌ضه‌ی گوردستان."

له‌وایه‌ نا‌غای خسروی به‌رنامه‌ی میتینگى به‌ته‌رتیبی ژیره‌وه‌ به‌ئیطیلاعی حاضران گه‌یاند:

- 1- ده‌رای جه‌نابی مه‌لا حسین محەدی
- 2- نو‌طقى جه‌نابی پیشه‌راو ره‌ئیس جمهوری گوردستان
- 3- نو‌طقى جه‌نابی حاجی بابە شیخ
- 4- نو‌طقى نا‌غای مه‌هد حسین خانى سەف فاجى
- 5- له‌شعاری نا‌غای هه‌زار شاعری ملی

- 6- ئەشەرى ئاڭاي ھېمەن شەھىرى مېلى
 - 7- خېتاپى ئاڭاي سېد مەھمەد بەگزادە
 - 8- ئوغللى ئاڭاي شېخ ھەسەن شەمس الدىنى
 - 9- ئوغللى ئاڭاي ھەرخان
 - 10- ئوغللى ئاڭاي زىرۋەگ
 - 11- ئوغللى ئاڭاي مەھمەد ئەمىن مېنى
 - 12- ئوغللى ئاڭاي سېد مەھمەدزىز
 - 13- ئوغللى ئاڭاي ئابراھىم ئەھم
 - 14- ئوغللى ئاڭاي مەھمەد فېيىق ئالە بەگى
 - 15- خېتاپى ئاڭاي ئانەتۇزادە
 - 16- سەردى مەھمەد سەي كوردەستان
 - 17- سەردى مەھمەد سەي پەروانە (كېچان)
 - 18- خېتاپى ئاڭاي ۋەلىمە سەدەپان
 - 19- خېتاپى ئاڭاي خەجىمەت جەدى
 - 20- سەردى مەھمەد سەي گەلاۋىز
 - 21- سەردى مەھمەد سەي سەھەدەت
 - 22- خېتاپى ئاڭاي ھەسەن ئېلخاننى زادە
 - 23- خېتاپى ئاڭاي مەھمەد ئادى ⁽¹⁾
- پېشەۋا گەپشەت ۋەگەتە قەسەمگەردن:
ئوتلى جەنابى پېشەۋا قازى مەھمەد *

* بېدەنە ۋەزىنەسى كوردەستان ژىمارە 10/11 ۋەزى 1946/2/6 گەمەشەتتى ژىمارە (10) بىم جەزە بۇد:
جەزەنى سەھەمەزىر ئېستېلال كوردەستان يادروشىنى ئەستېزە خۇشەمەتتى كوردەن سەرنەج ۋاگەشەم
لەبەز كوردەنەزى نە ھەلەز ۋەزەزە سەزەزە ۋەزە نەتەزەبە گە پەرسىيەزىگەش دەھىنەتە نەلەزە، نەزەبە گە
بۇجىس لەۋزە گەش پېش نە ژىمارەنەدە، لە 22- ئانا 3-2/1946 بېلۋەنە كرايەزە؟ بۇجى نەزەك بەدەزە ھەتتە
نە بېلۋەنە نەزەبە ۋاگەتە...؟

به سرزمین کمره سگوندان تنیدند همی درای مالیکیه می ملیسی دروندا به سرهات و سربایلی تاریخیان یه کمره عومومن تنیدند شیرین. خاوه می ناداب و عادات و رسومی ملیمیکی وان که هیچ جزیره سده ممر حمراسینک نه می توانیوه سستیبهک له باغای ملیمی می دروندا پیدا بکا.

کورد له قه دیدم دا هه زلزلن پادشاه و هوکمدار و تشکیلاتیان بووه. هه له م کوردستانی نازادی ئیستادا بنهاله می ئومرای موکری که سر سلسله می درون ئه می سیه مدین بووه تا (1020 ی کۆچی) بیلیستیقلال یه له دووی یه ئه می سیه مدین. سارم بهگ، شیخ هه می، ئه می بهگ، ئه می پاشا، تادگاهان قوبادخان به دهمسته لات و قوبه مته ره حکوممتیان کردووه.

میله می ره شیدو به میرمی کورد له مومو دروو زه مانیکدا هه کس له میالی ئیستیلای نیشتمانی دروانی بوو بی به رنگاری بوون و به میرمه کانیان کردووه له میچ فیداکاریک دهستان دانمهراندووه. له پاش له ده مستچوونی هوکمدارشیان بۆ و مگیره خستنه موی نازادیدا و چانیان نه دله، به دلنکی نه مته به میزو عزمینکی هینه سایه مته تیکۆشاوان تانیستا هیزنکی وا پیدا نه بووه بتوانن تیکرا له میان بکا، میره کویره یان کوشتووه بابان سهریان هه دله. بابانیان به دهمنگ کردووه نه مده لان بلیند بوون. نه مانیان له ممرزی دله بکلیسی به مرز بوونه موه هه زلری دیکه ی وهک دران.

تا له دوا بیاندا له پاش شهر می به مینولمیهل پنشووه که دیکتاتوری ئیران و تورکیا هاته سر کار و زمان و عادات و مزه به و خسوسیات میلی کوردیان به جاریک لاوژو کزو کمه لت کرد. له میچ وه حشییه ت و برده مییه ک رانه رستان، خوئندن و نووسینی زمانی کوردی مهنور و پۆشین لیاسمان قه مغه بوو.

نه یان ده میشت له میچ جزیره مزایا و حقوقینکی به شرییه ت به شمان به ی. رنکای فیزیوونی عیلم و سانه متیان لیجریه بوینه ره، هه ر رۆه به هانه مکه و هه ره می به تشقه له یه ک دهسته دهسته پۆل پۆل کوردی هه زلرو به دبیه خیان هه م و ته به یه دکرده ده یان کوشتن و له مینیان ده برن هاسل و ده سه ده جی ئه میله ته بیچاره یان ده برده بۆ خویان و نه مانیشیان به سی و رووت و قووت ده میشته ره.

تالەشمىرىيەمى 1320دا قىرىشتە ئازادى دەستگاي دىكتاتورى و قاشىستى
 رىزاخانى تىك شىكاند، كورد سىرى لىو ھىمىو قشارو ئەزىيەتە كىمىن قارىغ بوو،
 قەبرى ئىسساسى كورد، چۆن دەپنە قەبرىست ئىستىفادە بىكات، و رىنگاي سەلاح و
 ۋەدەست خىستى ئازادى لىو مىللەتە چىيىمى چىگا، پىلوانىكى بىيىر ھۆش و
 بەشەرف كە نۆر لىمىز بوو خۇنشاۋى دلى خۇيان دىخولرىمىو بۇ زەلىلى لىو
 مىللەتە دووگىل لىدەروونىان دىھاتە دىرى نۆر زو تەشقىسىاندا كەمەختى كارمى
 لىو قورستە دەپنە بەرە ۋەگىرى و لىو تەلو لىو رۆزىيە كە پىشتا و پىشتان
 چاۋمەروانى بوون. يىكجارو خىزا، بىنچان و راونىستان. دەستيان بەكار كورد ھزى
 دىموكراتى كوردستانىان تەشكىلدو بەدەستورىد ھىرىكى كاروبارى مىللى بوون و
 بەچارىكى ورو بەدىقەت ئىحتىياج و پىداۋىستى كوردىان تەشقىس دلو بەدى كورد.
 لەپىش ھىمىو شىتىكدا ئىختىلاڧ و دوۋبەركاشى ەشائىرى كە بەدەسىسە و
 ھىلەبازى ئىستىعمارچى و دىكتاتوران بۇ ئىستىسمارو خولردن و كېروساندەمە و
 لىو مىللەتە بەقەلى خۇيان: "تەفرەقە بىيەندلزو ھوكومەت كون" دەبەينى
 خىستىبوون و تا ئەندازەيك لىو ئاپرە بلىنەى ساندېو براى دايكو بابى لىك
 بەزاندېو يەكتى لىگۇپى ھەلگىراۋو ئىۋى ەشەرتە... ھىرىكى كەئەسبابى ئەم
 نىفاق و پىرش و بلاۋىيە بوو قەندراۋ ەومەن لىزىر عىنۋانى ھزى دىموكراتى
 كوردستاندا.. يەك دل و يەك زمان..... چەند مەرسەى كچان و كوپانمان كوردەمە.
 مەرسەى شەوانەمان دايىر كورد كىتەپ بەزمانى كوردى تەرجەمە كران..

كوپ و كچ و پىلۋى گەۋرە لىمەندارىسى شەۋانە رۆژانە بەزمانى كوردى دىخولردن
 لەبىياتى ئەمەى شەش ەمەت سال ھىرىكى خۇيىندىن و لىۋىۋونى فارسى بىن
 لەمانگىك و دو مانگدا دەپنە خۇيىندەلرو ھىمىو شىتىك دىخولردەمە دىخولردن.

بۇ ئاساندى لىقەتى مىللى و دىرخىستى ھىياتى ئەدەبى و قەرىمىكى كورد بۇ
 رەگىمىاندى ھالارى خۇمان بىگۇنى -ئىپاى بەشەرىيەت و عدالەت موختاجى
 ۋەسىلەى چاپ و پلاۋكردەمە بوۋىن، چاپخانەى نۆر چاك تەشقىسىس كراد داندرا
 لەشارى خۇماندا بەزمانى خۇمان بەچاپخانەى خۇمان گۇلارو رۆژانە بەرەدەچىن و
 بىو فىكرو داخولزى ئىمە لەندىادا پلاۋ نەكاتەمە.

سەرئىچ راكىشسەر لىمۇ بەرنامىيەنى دىۋى رېئىمىدان و پىشكەشكىرىنى كىسايەتتىمىكان و ئوتقاندن لەلايىمى غەنى خوسرىۋىيەمۇ.

لەگىل ئوتقى پىشسەمۇ، ھىچ جۈرە بېرىمۇ ئامانەتەك نەبۋە بۇ بانگەشەنى دامىزاندنى جەمھورىيەتەك، بۇ ئاۋ لىئاننى كۆمارەك، بىلگە ھەر لىسەر زارو لەناۋغىنى قىمىكاندا ئاۋى جەمھورىيەتنى كوردىستان نەبىرا، لەپۇزنى دىۋى شەرىش گەل ئاۋى تىر نەگەتە سەر زارو سەرلاپەرەگەنى كوردىستان، ۋەك لەشۋىنى خۇيدا زىاتىر روۋناكى ئەغىنە سەر ئىم دىيارەيە.

دىۋى ئوتقى پىشسەمۇ سەر جەمى ئىم كىسايەتتىيەنەنى ئاۋىيان دىيارى كرابور يەك يەك ئوتقى خۇيان پىشكەش بېجەمۇمەرەك كورد...

بەمەر حال ئاۋىردىنى ئىم قەۋەمىيە كە ۋەقەمەكى كوردو باقروۋ لىسەرى پىنكەتەن كە خۇد موختار بىت، ئىم ئاۋ ھىئانەنى بېجەمھورىيەتنى كوردىستان جۇرئى لەبىرىرى ياسايسى ۋە سەمى دەدات بەناۋى قەۋەمەكە دىكرئى ھەر ئەم ئاۋە بەرە سەمى ئەقەلم بىرئى ۋە بىكار بېئىرئى...

دىۋى شەرى پىشسەمۇ لەناۋ نەنگە ھەۋارو چەپلەرۋاندا شۋىنى ئوتقاندنى بەجىنەشت.

نەستىكرا بەتەقە ھەر دەمانچە تەنگە بىشانە لەشۋىنى خۇيەمۇ لەناۋ زەمەنى تەقەدا خۇشچالى ۋە كامەرنىيى خۇى نەرىمەپى، ھەرەك ھەرەكەلە ئامانەبۋان لەلاى خۇيەمۇ دامىزاندنى كۆمارەك رابگەيەنەت.

ھەنگاۋى گەنگە لىمۇ ئىم كۆيۈننەمۇ ئاھەنگە رابگەيەنەنى پىشسەمۇ سەرەك جەمھورىيەتنى كوردىستان پىنكەتەننى دىمۇ نەزگە ۋەزەتەمەكان، گەمەرتىن نەركى سەرشانى رەلىس جەمھور لىئىرسىرلانى تىر بۋون، پىش شەرى بىگەيەنە ئاۋ نەزەۋى ئەم باسەمۇ.

باشىر ۋايە تىشەك بىخەمە سەر سىن لايەنى گەنگە كە ھەۋىيەنەنن ھەم بەرەگەيەنەنى دامىزاندنى كۆمارو ھەم بەپىنكەتەننى ئىدارە ۋەزەتەمەكانەمۇ.

* تېببىي: لەنەتەكە پىشسەمۇدا ھەنەن رەشە ھەمە روۋن تىبە ياتالغۇتەنەمۇ، شەرىش بەھۋى نەبىرىنى نۇسخە نەسلىيەكە لەبەردەستىر خرايىسى نۇسخە كۆپەيەكەيە، بۇيە ئىم شۇتەنەدا چەند نۇسخەيەك دىلرەۋ.

يەكەم: لىكۇيۈنئەمە (مىتېنگ) بىيىت ھەزەر كەسىپىگەكى لىمەمان رۇژدا كرا، ھەر وەك لىمىستلىقتا يەككى گىشتى دابىن، بىنۇنىتەرى نەتەمەي كورد دالرابىن. چەند پىرارىنكى نۇز گىرنىگىيان راگەمەند كە لىشۇنىتىكى تىردا نەبىيىن...

نوروم: پىش داسەزلىندىن راگەمەندى كۆمەر، بۇ ماۋەي نۇزىك بىمچۈر سال ئەر ئارچەپەي سىئورى جەمھورىيەتى كوردىستان نەبىگىرئەمە جۇرئ لىخۇدموختارى راگەمەندىلارنى خۇي ھەبۇر، ھەر وەك پىشەمە لىكەتلىك كۆزىگە لىكەل ھىندى لىمۇدىرلىنى جەرايىدى تاران: ئاغاى تەمەزلى خاۋەنى رۇژنامەي (ئىرانى ما)، ئاغاى عەبباسى شاھەندە خاۋەنى رۇژنامەي (فەرمان)، ئاغاىيانى بوزورگى عەلەمىي و ھورمۇز ئورسەرنى ئەر رۇژنامەي (رەھبەر ئىرانى ما) لىمەلامى پىرسىارەكانىندا گوتى:

"... لىمەلەمەي كە ئىمە لىمەلەمەتى ئىران لىجىراي قانۇنى ئىساسىمان نەمۇ و نەمانەمۇ بىخۇدموختارى لىئىر بىمەدەنى ئىراندا بۇرئىن، خۇدموختارىشمان وەگىرەكەتتە..."

كە لىنى پىرسا: چەند وەختە ئىنگۇ خۇدموختارن؟ وەلامى دەرە كە:

"چۈر سالە خۇدموختارى داخلىمان ھەيە"

لەپىرسارى: چلۇن خۇدموختارى خۇتان ھەلەمەسۇرئىن؟ گوتى:

"لىمە ولاتەي كە تۈانىمەنە خۇدموختارى نىو خۇمان نەكار بىكەين نەگەل نۇنەرانى گەمەرى مەلەمەتى كورد كە چەندىكە لىمەي پىش لىمەباد ھازىر بۈون لىنخاباتمان كىرە ھەيئەتىكى (9) نەمەرى بىنۇنى ھەيئەتى مەللى ھەلەزىرئىرەن و سەزۇكى ئەر ھەيئەتە بەخۇمە..."

سىنھەم: ھەر وەك لىمەلەمە ناسازم بۇ كىرد، پىش وەخت ئالاي كوردىستان پەزىكرايەمە، (17-12-1943) نەمە لىكۇيۈنئەمەيەكى جەمەلەمەرىدا بۈو كە پىشەمە ئامادەي بۈو پەتارىنكى گىرەگە مەزۇرىيە و لىمەچەپە رىزاندا ئالاكە ھەلەكرا... قىسە باسش لىمەلە ئەر ئالايە نۇرە، لىئەردا چەند تىشكىكە نەمەيە سەر بۇچۈنە سەركەيەكەن...

ئالاي كوردىستان جىالوزىيەكى نۇز گەمەرى لىكەل ئالاي تاراندا نەبۇر، نۇر ئىيە نەمەش ھەر بۇ جەخت كىرد بۈويىت لىمەلە نەبۇنى خۇلىيەي جىابۈنئەمە

خۇبەستىنمۇ بەخۇد موختارىيەمە.. گەل رابۇزچوون و نوسىن ھەيە كەنەخشەمكىشانى ئالاقە دەگەن ئىنەمە بۇ سەردەمىكى زووتر لەپىنگەيتانى جەمھورىيەتى كوردستان...

دەرشتە ئالاي كوردستان دەك دەرەمگە ئۆز گۆزەنسى بچوگىسى بەسەردا ھېنراۋە، ئالاقە چوار گۆشەيەمكى لاگىشى: سۈر لەسەرەمە، سېى لەناۋەمراست، سەوز لەمخوارەم، رۆزىكى زەرد لەناۋەمراستى سېيەمگەدايەم بەگۈلە گەنەمىك بەمانەيەمكى دالەمخراۋ دەردەرلەمۇ لەپشتىمە قەلەمىك ھەيە.

وليام ئىگلىن دەريارە ئالاقە ئىلىت: (9)

"كوردەمگە ئىران بەيارمەتى بىرلەن ئالايەمكى سىن رەنگىيان ھەبۇر، لەسەرەمە سۈر، لەناۋەمراستدا سېى، لەمخوارەم سەوز، دالەناۋەمراستىدا رۆزىك ھەبۇر كە گۈلە گەنەم دەردى گرتىۋ، لەپشتىمە چىيەمە قەلەمىك ھەبۇر...

ئەخمەد شەرىفى لەر رورەمە ئىلىت: (10)

"ئالاي سىن رەنگى ئىران لەسەر بىناكانى دولەت داگىرا بەپىچەمەنە ئىم ئالايە بەزىادەردى گۈلە گەنەم بەزىكرايەمە بەناۋى ئالاي نازادىي كورد

بەراي ئاۋىراۋ ئالاي كوردستان ھەمان شىۋەم جۆزى پىنگەتتى ئالاي ئىران بو، بەسەر خولەردى ھەردو رەنگى سەرۇ خولەزىادەردى گۈلە گەنەم."

عەلەدەين سەجەدى ئىلىت: (11)

"سەرەتا پارچەيەمكى سۈر، پاش ئىم، سېى كەبەشەندەزەي چوار ئىمەندەي سۈرەكە، پاش ئىم سەوز بەشەندەزەي بەشەن لەچۈرەشە سېىيەكە لەناۋەمراستى پارچە سېىيەكەدا نىۋەكۈرە رۆزىك، بەسەر رۆزەكەمە قەلەمىك، لەم لاۋ لەۋلاي رۆزەكەمە دوو گۈلە گەنەم بەرەنگى زەرد لەسەرلەردى ھەمانەم بەشەكلى چەنەن نوسرا بو دولەتى جەمھورى كوردستان"

ئىمەي كەبەشە لەسەر لاپەمەي بۇلۇگىراۋە دەپىنرەت. ئالاقە بەدو جۆر دەرەمگە ئۆز:

يەكەم سىن رەنگى سۈر سېىو سەوز كەلەمەزىلى و پانەيدا بەلەمەن يەكەن لەناۋەمراستىدا ئارمى كوردستان دالەناۋە، ۋەتەن لەناۋەمراستى بەشە سېيەكە. ئارمى كوردستانىش بەر جۆرەيە كەلەنەكەدا دەپىنرەت. ئىمە لەسەرەمى جەمھورىيەتدا لەنەكەنى سەرەتا بەجۆرە دەپىنرەت.⁽¹²⁾

ئەمەلىي دىۋان كۆمۈرۈ ئەم سەردەمانىدا تەبىئىي ۋە بۇتە ئالاي نەتىجىسى، ئەم سىن رەنگىيە/ئەسەرەمە سۈرۈ ناۋەراست سېۋىيە خۇلەسە سەۋىيە كە ھەر سىن بەشەكە بەشەكەمەكەن! ئەمەراستى سېۋىيەكەدا رۇڭنىكە بەشەكە زەرد....

دىۋانەيەككى تىرى ئادىيار، ئەمەزىنەمەي پىيەكەننى ئىنجۈمەنى ۋەزىران ۋەزەرتەكەنە، ۋەك ئەمەرىيە ۋەم، پىش دۈي رىيەندەن ۋەم ۋەمەي چۈرە سەل ئىدارەيەك ھەمەي بەنەۋى (ھەيئە رەئىسەي مەللى) كەلە كارۋ فرەمان ۋە ئاستى ياسايدە، ئەجىيەككى ئىنجۈمەنى ۋەزىران ۋە. ۋەدەيە دۈي رەگەيەندەن دەرەندەن كۆمەر ئەم ھەيئەتەيەن فرەۋان كەربەت، چۈنكە ئائىيەتە، ئەمەي بەلگەنەمەيەك، ئەمەي رەمەيەك ئەم رەمەيەي رۇڭنامەي كۆرەستەن كەتەيەتە كەتەنەتە بەرەست. كە ھەم رۇڭنامەي ھەزى ۋەم رۇڭنامەي ھەكۈمەت ۋەم، پىيەكەننى ئەم بابەتەم نەمەيەيەك كە باس ئەيىكەننى ئىنجۈمەنى ۋەزىران بەكەت، زىيەتە ئەمەش ھەندەن ئەمەزەكەن بەمەزەرت ناۋەراۋە، ئەمەمان كەتەدا ئەۋەنى تە ھەر بەنەۋى ئاسايسى خۇي ناۋەراۋە... ھەكۈتەن كەلە 11 شۈيەتەدا ناۋى ۋەزىرەكەن بەم جۈرە بىلەۋكەنەمە:

1- ھاجى بەشە شىخ	سەرەك ۋەزىران	(رەئىسەي ھەيئە رەئىسەي مەللى كۆرەستەن)
2- مەھمەد ھەمەن سەيىنى ئازى		ۋەزىرى جەمەك ۋەزىرەمەرى سەرەك كۆمەر
3- مەھمەد ئىمەن مەيىنى		ۋەزىرى ئاۋخۇ
4- ئەمەد ئېلەي		ۋەزىرى ئاۋەرىيە
5- كەرىم ئەمەدەيەن		ۋەزىرى پۇستەۋ ئەلەگەرى
6- ھاجى ھەمەدەمەن ئېلەنەزەدە		ۋەزىرى ئەگەرى (مەشۋى)
7- مەنەلى كەرىيە		ۋەزىرى ھەمەكە
8- سەيىنى ھەمەدەرى		ۋەزىرى ئەلەنەتە
9- خەلەل خەۋەرى		ۋەزىرى كەر
10- ھاجى سەمەلە ھەمەدەرى		ۋەزىرى بەزەكەننى
11- مەھمەد ۋەلى زەدە		ۋەزىرى كەشۋەكەن
12- ئېسەمەل ئېلەنەزەدە		ۋەزىرى رەگەۋەن
13- مەلە ھەمەن مەجەرى		ۋەزىرى سەل
14- سەمەد مەھمەد ئەۋەرىيەن		ۋەزىرى ئەنەۋەرىيە

بۇ ئاۋىردىنى ۋەزىرەكان كەمە جىياۋزىيەك دەريارەى چەند ئاۋىك ھەيە، بۇ نەمۇنە ئەللىمەدىن سەمچادى، لىلىمىستىكرىنى ئاۋەكەندە باسسى مەلا ھەسەين ۋەزىرەتكەى نەكرەۋە.

ۋەلىم ئىگەتتى، ئاۋى سىدىق ھەيدەرى ۋەزىرەتكەى نەخسەتۋە لىمىستى ۋەزىرە ۋەزىرەتكەنەۋە. ھەيدەلەھمان ئىلخانى زانەى بەرئەبەرى دەرمەۋە دانەۋە. (13)

مىژۋەنۋەسى تە ھەيە باسى ۋەزىرەتى بازىگانى، تەبلىقات ئاگەن.

نەجەفلىقى بىسيان، باسى ۋەزىرەتى دانە ۋەزىرەتى تەندىۋەستى نەكرەۋە. (14)

سەيد ھەمەد ئەيۋىيان ۋەلا ھەسەين مەجەدى لىلىمىستى ۋەزىرەندە دانەنەۋە.

چەكە لىلىمىستىكىنەنى ۋەزىرەتكەن ئاۋى ئەم كەسانەش ۋەك بەرئەبەرى گەشتى بەم جۇرە ئاۋىرەن:

ھەلى رەھمانى بۇ ئۆمەكرەدى زەۋىۋەز

ھەلى خەسرى كەۋەۋەرى لۋان

سەيد پىرە كەۋەۋەرى ئارەۋەنى

ئەھمەد ھەلى دەرمەۋە ۋە ۋەلى

چەكە لىگەتتى ئاۋى تە كەچىگە پايەى كۆمەلەيتى ۋە سىياسى ۋە ۋەزىرەتى گەنگەيان ھەبەۋە، لىۋانە قاسسى ئىلخانى زانە كەلەسەردەمى ۋەك دا لىگەت زەبەبەى رۇلىكى گەنگەى لىلىمىستىكىنەنى دەرمەۋەى كۆمەلەدە دەبەبەى.

ۋەلىم ئىگەتتى ئەم ئاۋانەش ۋەك بەرئەبەرى گەشتى دەست نىشان كەۋەۋە: (15)

سىدىق ھەيدەرى، ھەزەر، ھەمەن، ھەيدەلەھمان زەبەبەى:

لەمچاۋىيەكىتلىكىدە لىگەت مىژا ھەلى خەسرى لەمچاۋىيە 1997 دە بەرئەبەرى لىۋەلى

خەۋى ۋە رىكەۋەلى جەۋەتەن دەۋە، ئەۋەشى دەرخەست كە ئەم يەگەم كەسەن بۋە كەلەندەۋەى مەھابەدەۋە قەسەى كەۋەۋە...

سەيد پىرە ۋەك لەمەندەنى سەچاۋەدە باسگەۋە لىپەسەۋەى بەندىخانە بۋە.

سۋەپاى چەكەلەر، ھەلەسەردەنى خەۋەمۇختارىيە چۋەر سالىيەكەۋە، زەبەبەىيەكى

ھەبەۋە. كەسەبەى قازى بەرئەبەرى ھەزەر دىمەكرات دانە لىگەتتى ھەنگەۋەى گەنگە ئاۋە. (16)

* بىرەنە: مىژا ھەمەد ئەمەن مەنگەۋەى، بەسەۋەنى كەۋەۋە، بەرگە يەگەم

شىۋەي رىڭخىستىنى ھېزىر قىرماندىكى ئىسىم بىنچىنەيمىكى سىرپازىي تارلىمىك مۇدىرن بولۇپ، بەتايىيەت ئىس ھېزىنەي كە ئىمىيان ئىلمىسى كوردى باشقۇرۇلغان بارىزىدە، دىۋى شىكىستى شۇشسى بارىزىنى 1945 - سىنورىيان بىرلىك خۇيان گىماندىمەھاباد رۆلىكى گىرنگىيان ئىس سىپايەي كۆمەردە بىشى لىوانە:

- كۆلۈنل مەستلا خۇشتاۋ سىرگىدى لىكى 1 لىمىزى بۇكان مەشەقە لىمىر

- كۆلۈنل مەستلا خۇشتاۋ سىرگىدى لىكى 2 لىمىر بىرماندىمى

- كاپىن بەگ مەستلا خۇشتاۋ سىرگىدى لىكى 3 لىمىر بىرماندىمى.

- مۇلازىم ئۆزى لىمىر مەستلا خۇشتاۋ سىرگىدى لىكى 4 لىمىر بىرماندىمى.

- مەستلا خۇشتاۋ سىرگىدى لىكى 4 كەلەستىدا ئىم رۆلى ئىكەنلىكى پىراكتىكىنى لىكى چۆلەدە بىشى.

- مەستلا خۇشتاۋ سىرگىدى لىكى 4 كەلەستىدا ئىم رۆلى ئىكەنلىكى پىراكتىكىنى لىكى چۆلەدە بىشى.

- كاپىن (مەستلا خۇشتاۋ سىرگىدى لىكى 4 كەلەستىدا ئىم رۆلى ئىكەنلىكى پىراكتىكىنى لىكى چۆلەدە بىشى.

- كۆلۈنل مەستلا خۇشتاۋ سىرگىدى لىكى 4 كەلەستىدا ئىم رۆلى ئىكەنلىكى پىراكتىكىنى لىكى چۆلەدە بىشى.

- مۇلازىم ئۆزى لىمىر مەستلا خۇشتاۋ سىرگىدى لىكى 4 كەلەستىدا ئىم رۆلى ئىكەنلىكى پىراكتىكىنى لىكى چۆلەدە بىشى.

- كۆلۈنل مەستلا خۇشتاۋ سىرگىدى لىكى 4 كەلەستىدا ئىم رۆلى ئىكەنلىكى پىراكتىكىنى لىكى چۆلەدە بىشى.

- پەلى جەنرال - چىش بەم ئاۋانە بەخشا

- مەستلا خۇشتاۋ سىرگىدى لىكى 4 كەلەستىدا ئىم رۆلى ئىكەنلىكى پىراكتىكىنى لىكى چۆلەدە بىشى.

- مەستلا خۇشتاۋ سىرگىدى لىكى 4 كەلەستىدا ئىم رۆلى ئىكەنلىكى پىراكتىكىنى لىكى چۆلەدە بىشى.

- مەستلا خۇشتاۋ سىرگىدى لىكى 4 كەلەستىدا ئىم رۆلى ئىكەنلىكى پىراكتىكىنى لىكى چۆلەدە بىشى.

- مەستلا خۇشتاۋ سىرگىدى لىكى 4 كەلەستىدا ئىم رۆلى ئىكەنلىكى پىراكتىكىنى لىكى چۆلەدە بىشى.

- سىرگىدى لىكى 4 كەلەستىدا ئىم رۆلى ئىكەنلىكى پىراكتىكىنى لىكى چۆلەدە بىشى.

- جەگە لىوانە گەلىك كەسى تىر پەلى سىرپازىيان بەم چۆرە درايە:

- مەستلا خۇشتاۋ سىرگىدى لىكى 4 كەلەستىدا ئىم رۆلى ئىكەنلىكى پىراكتىكىنى لىكى چۆلەدە بىشى.

- كۆلۈنل مەستلا خۇشتاۋ سىرگىدى لىكى 4 كەلەستىدا ئىم رۆلى ئىكەنلىكى پىراكتىكىنى لىكى چۆلەدە بىشى.

- مەستلا خۇشتاۋ سىرگىدى لىكى 4 كەلەستىدا ئىم رۆلى ئىكەنلىكى پىراكتىكىنى لىكى چۆلەدە بىشى.

- مەستلا خۇشتاۋ سىرگىدى لىكى 4 كەلەستىدا ئىم رۆلى ئىكەنلىكى پىراكتىكىنى لىكى چۆلەدە بىشى.

-مختار لہجہ سہلج،

-گاہکوں خدایں مومنانی۔

—گاہقین جنسین روحیہ زائدہ۔

- گاجان محمد مازوخی۔

-گاہکوں کی فہرست-

- گیارہویں فیصلہ: سبقتی۔

- گاتھ، سلف، فیسٹو،

— 00000000000000000000000000000000 —

-جملہ و جملہ کے ساتھ:

— **مفتی محمد رفیع رحمانی**، قاضی عالی، دارالافتاء، دارالعلوم دیوبند

1- **مقدمه:** در این مقاله، به بررسی نقشه‌های ذهنی و نقشه‌های مفهومی در یادگیری و تدریس می‌پردازیم.

وګڼ نمونه‌ي پېراردان لاس‌سره کارو فرمانني سرعوازي و سرچاودي پېرارد لاس‌عيزي جمهوريتي کورستاندا لږه‌دا چمنه نمونه‌دک دغه‌ښه نقش‌هاو...

380/15 : شماره:

325-3-1 : JAW

ہفت روزہ دیپک کو اتار کر دستان

مستاد، قاروق،

* به جُستامه و زلزلت

پات پولکونیک اغای محمد ناتولزاده، کتبه‌هوی حکم ژماره 29/307-2-25-
بیمعاونی سیاسی وزارت هیزی کوردستان انتصاب کراوه پراسیر بنو بمخشانامیه
له‌غیابی وزیر هیزی دوتوانی له‌جملساتی سیاسی و غیره‌ی مشکله‌ی وژدافتانان و
مملکت. برز، مملردا شرکت مکا.

وزیر اعلیٰ، جمہوریہ بھارت، کوردستان

سید لاضی

386/15 :مبارك

* بررسي: مهدي محمد علي عزیزی، د. ج. ک.، ب. 1392، فصلنامه علمی و کاربردی: (83) و (84).

هیڤی دیموکرات کوردستان

بەخشنامە وزارت*

مایۆر جعفر کریمی کەبەمۆی حکم ژمارە 306 بەمعاوینی حەری و زارتی هیڤی کوردستان انتساب کرۆه بەرامبەر بە بەخشنامەیە لەقیایی و زیردا هتوانی لەجەلساتی حەری و عەشایەری و سایر جەلساتی دیکە، مریوط بەقسەتی حەری و مەرمۆی هیڤی لەوزارتخانان و هەیشەتی بەری حەزب بواڵد تەلیمات و مشاورە بەدریە شەرکەت بکا. و لەبەتە پیک هینانی تەراوی اموراتی هیڤ بۆ قسەتی سیاسی بەئاویرای مەرمۆ اسپاردلۆه.

وزیر هیڤ جەمەوریەتی کوردستان

سیف قاضی (17)

بەریاری دانانی محمد نائەزادە بەمعاوینی سیاسی و مەزەنتی هیڤی کوردستان و زۆلی لەمەزەنتەگەدا، لەبەخشنامەکاندا نەردگەوی کە فرمانی دامەزاندنی ئەفسەر و پە پێ بەخشین یان بەزکردنۆه، وەزیری هیڤ نەری کردۆه وە یەکیک لەمعاوینەکانی، حەری یان سیاسی یان سەرۆکی مەلتەری و مەزەنت جێبەجێی کردۆه.

بۆ زیاتر شۆڤەوونۆه بۆ ناو ئاستی رێکخستنی هیڤی دیموکرات، بەشو یەمەکانی هەر لاق و لەماندەییە، جۆری چەک و تەقەمەنییەکان، شۆڤە و ئەنجامدانی فرمانە سەریازی و کار و بەریار و اسپاردەکان، ئازوقە و خوارەمەنی و جۆری دابەشکردن و قنیاتی هەر پێشمەرگە یان چەمکەرێک، ژیان و گۆزەران و نەراستی چەمکەرەکان، جە و بەرگ و نیشانی پە جیا جیاکانی کەسانی ناو هیڤی دیموکرات، سەرچاوەی داها و یارمەتی و جۆری رێکخستنیان، شەو نەبەردییەکانی بەرەکانی چەنگ و نێژی و زۆرەوێرەکانی ناویان، خەسەتە عەشایەییەکانی ناو سوپا و زۆلیان لەکارکردنە سەر و وەوێرەکان... زۆلی سەرە عەشیرەتەکان لەسوپا و هیڤەکانی دیموکرات و لەبەزەکانی چەنگەدا، شۆڤە و فرمان نەکردن و راگەیاندن، ئاستی جێبەجێکردنیان، زۆلی وەزیری هیڤو چەتەرەکان و سەرە کۆمار لەتەرەستەکردنی

رووداۋمىكان و خولقاتىنى زەمىنەى بەرىرمىكانىى دوزىمن، دىدويۇچونە جۇرەجۇرمىكان
 لىسىر روداۋە سىياسى و سىرىيازىمىكان... تاد ئىرانىو گەئى باس و خولاس و روداۋى
 زۇر گرنگ لىبىرگىمىكانى يىگىم و دووم و سىنىمىى مەولەتى جىمهورى كوردىستان
 1992 و 1995 و 1997 لىسويد بەچاپم گىياندوزىن، بلاقىرلەنەتەومو بەپىنويىستىم نەزىنى
 لىزە دىزىلەيان پىنەم.

پارى دوۋەم

جىمهورىەتى كوردىستان

سەبارەت بىر بارودۇخە ئالۇزۇ پىر لىگىزىوگۇلەنىى كە جىمهورىەتى كوردىستانى
 تىدا بەرەلەد بىو، ئىر دۇخە ئالەبارەى پىرىو لىمىكۇكى و مەللىسى لىسىر ئىران و
 بەرۇمەندىيىمىكان لىو سىر زەمىنەدا، لىبىر ئىرانە ەكۇمەتەكى لىسىر زەمىنەىمىكى
 پىتىم و ەلومەرجى پىسىو دانەمىزا، بىن پىتناسەى ياساىى و سىياسىى و ئاۋچەىى و
 ەرىمىى و نىۋەلەتى(نىۋەتەمەىى) ەاتە ئارلەو مایەو، لىئاو ئاۋەمەىى نەشەو
 نەاشتى يان پەوېرەوۋىوۋى رۇزەنى پىنكەلەندا، كارى ەكرد، بەجۇزى كەمەتەلەن
 ەكۇمەتەكە بە ەكۇمەتى جەنگ ئاۋ بىمەن، بەتاپەتى زۇرەى ەىرە زۇرى
 لىپىرەلەو كارىمەستان، لىگەل كارى سىرىازى و مەزگەلەردى پىندلويىستىيىمىكانى
 بەرمىكانى شەى خەرىك بوز.

لىبىر ئىرانە، ەىرچەندە كۇمەلنى كىارو ەمەنگاۋى بەسۋود و باش و جىگىر
 لىمەيدانەمىكانى سىرىيازى و سىياسىى و رۇشنىجى و ياساىى و كۇمەلەپەتىى و
 بىرۋەمەردەدا ئىنچام دىران، دىسان دىارەى جۇزى لىئالۇزى و بىن نەخشەىى
 لىكاروبارىدا ەمەو، بوزى شە سىرچاۋە لىياسادانان و جىنەجىكەردىياندا، ەمە
 جۇر(ئار) بەكارەنەان لى(شەۋەى مەولەتى و ەكۇمەتى) نەبوزى پىرپارى رەسىمى و
 ياساىى بۇيان و بۇ گەئى كارى گرەنگى تە بەرچاۋ ەكەون.

لام وایه ئەوانە ئەناو ئەو ئالۆزێانەدا، بۆ ئەو سەردەم و رۆژگاری کورد زۆر نامۆ نەبن، بەرپەختەیی زۆر گەوره دانەنن. بەلام نامۆ سەیر لەوەدا یە کە لەم سەردەمەدا ئەوانە بەردەوام بۆ زیاتریش بشتیوێنن، ئەوەی هەبوو وەک خۆی باس نەکرێ و ئەوەی نەهەبوو بۆی بۆلەنێ و پێوەی بکێنێ. جەزو خواستی ناو بۆچوونی بێبەلگە بۆزێنێ ئەو مێژووەکەیدا، ئەوەی یارمەتیدەری ئەم جۆرە دیاردە ئاسایییە، نەهەبونی ئیکۆلینەری بابەتی و زانستییانە گەل لایەنی مێژووی سیاسیی، سەریازی، بەرپەرایی، کۆمەڵایەتی، ئابووری و دیپلوماسیی ئەزەرنەکە. بۆیە کاتی ئەو هاتوو، ئەوەندە لەبەردەستبونی بەلگەنامەو شوێنەواری مێژووی سەردەمەکە یارمەتی دەن، بۆ ئەو ئەو هەموو بۆچوونە بکێن، ئیکۆلینەری زیاتر لەسەر ئەو لایەنە بکێن... ئەوەدا هەڵدەم رووناکیی بۆ ئەوە دوو لایەنی هاوێنەد بەوانەو گە (ناوی قەوارەکە) و مەسەلە خودمۆختاری و سەریەختی. ئەمە مەهۆریەتی کوردستاندا.

باش وایە پێشەکی ئاواژە بۆ چەند پرتەسپێکی رێبازی مێژوونووسێ بکەم کە نووسەر مێژووناس لەنوسین و ئیکۆلینەریاندا خۆیان پێوە دەبەستەو.

* لەنوسین و باسو خواست لەسەر هەر پوودلۆکی مێژووی، پێویستە پەنا بۆ بەلگەنامەو شوێنەواری سەردەمی باسکە بکێن، تەبەقەیانەو پەو بۆچوونەکان بکێن، بابەتی و زانستییانە ئیکۆلینەری بکێن و داپۆزێن. ئەوە بەرنامە ناوێ بۆچوون و پەو تیۆری ئەسەلمێنراو داپۆزێ و پەپێنن.

* ئەتۆزێنەو ئیکۆلینەریان، ئەم مێژوونووس بۆچوون و پەکانی خۆی لەسۆزو جەزو خواست و ویستی شەخسی لایەت و تێکەلی راستییە مێژووییەکانی ئەکات، شەری سیاسی و کۆنەق... لەمەلانی و ئاکۆکی حەزاییەتی بۆ ئەو ئەمەلیت کار لەمۆتی بکێن ئەو ئاسایی و زانستیانە بکەن رێگە ئەو رۆ و کێنە پەو بەرنامە بەمۆمێ داگیرکەر کار بکەن سەر هەڵێنجانێ راستییەکان.

* هەڵدان بۆ رووناکی خستەسەر پوودلۆو دیاردە مێژووی، وەک هەبونی روویانداو، کە هیچ پێوەندییەکی بە خواست و بۆچوونی ئەو سەردەمی ئەسەردەمی نوسین لەسەر پوودلۆو کە نییە، کاری ئەو بابەتە مانای لایەنگیری بۆچوونێکی جیاواز

يان دژ بەرە نىيە، دورە لەرمەواج پىئادى سىياسەتى ئەم پارتى و ئەم رۇنخۇراو، دورە لەمەلسەنگاندن بەنكىش و پىئوانەى ئەمەزۇ ئەم سەردەمە، دەبن بەتنگەشتىنى قولى ھەمەلايەنەى روداۋەمگان، ھەلە دەستىشان بىرگىزىت و رەخنە بىگىزىت و نەرخاندن و ھەلسەنگاندن ئەنجامبەرىت.

* لەباسى سەرىخۇ يان خودموختارىۋونى جەمھورىيەتى كوردستاندا، دەبن پىئاسەى رەزاسەندى ھەرىكەيان لەمەرچاۋ بىگىزى. لەبەماۋ زەمىنەى پايمەگاكانى رەخساندى ھەرىكەيان بىگەين. ساغۇرەنەى ئەم يان ئەمەيان ئابىن بۇ مەبەستى سەردەم، بۇ شانازىگەرنى پىئانە، دەستگەوتى تەسكى ھەزايەتى بىن. ئابىن بۇ ئەم مەبەستانە، راستىيەمگان لەبەزىن و ئاپاست بىخەنە جىنگەيان.

* ھەلەدان بۇ سەلماندى خودموختارى-ۋونى جەمھورىيەتەكە لەماۋ سەنۋورى ئىزارىنداۋ سەرىخۇۋون لەماۋەرىيان ماناى ئەمەنىيە كەنۋوسەر لەگەل نەى خودموختارىيە دەيە دژ بەسەرىخۇيە يان بەپىچەوانەۋە.

كاتىن سەزۇف دىتە سەرىخەلسەنگاندن و بەرۋەردىگەرن و رەخنە كەم و كورتى نەرخەستىن، ئەمە دەبىتە باسنىكى جىياۋزۇ پىئويستە پىئوانەيان لەگەل بارۋەنخ و ھەلەمەرچە رەخسەۋەمگانى ئەم سەردەمەدا بىگەنچىزى و بىگىزىتە سەنگى جىياۋزىي نىۋان دىندۇ بۇچۋونى ئەم سەردەم و ئەم سەردەم.

ئاۋى مىژۋىي قەۋارەكە ۱

رەشەى ئاۋى قەۋارەكە

يەمكىن لەم باسانەى دورە لەم پەرنسىيەنە شىۋىنەندراۋە، ئاۋى ئەم قەۋارەيەپە كەلمەۋەگىريانى كوردستانى رۇزەمەلات داسەزىنرا،² بە بىن لىكۋلىنەۋەم گەلەنەۋە بۇ سەردەمەكى تىگەشتىنى روداۋە دىيارەمگان ئاۋى لىنراۋە، بىن ھىچ بەلگەنامەيەك، (ئاۋ) داتاشراۋە بەكارەمەنەن، نەخۋازىزى بەسەپىنەن و بىخەنە جىنگەى ئاۋە مىژۋىيەكە، ھەپە ئاۋى كەتتەب و بەرەمەم سەرياسى لىكۋلىنەۋەى ئوسەرن بەئاۋى قەۋارەكە ۋەردەگىزى يا تىكەل بەئاۋە مىژۋىيەمگانى دەمكات... دەبن ئەۋەى خاۋەن بەرەمە يان ئوسەر خواستى ئەۋە يىتە كەسەرياسى كەتتەبەكەى، بەئاۋى مىژۋىي

يەكەم: ئاۋىيى ھۆكۈمەتى:

* ھۆكۈمەتى مىللىي كوردىستان: لەپۇڭى رەگىياندىنى داسىزاندىنى جەمھۇرىيەتى كوردىستان، لەكۇيۇشەمە مېژوۋىيە يېسىت ھەزەر نەلەرىيەكەي دەۋى رېئەندەنى 1324/د، لەئەۋ دالەۋ راسپارەكاندا، ئاۋىيى قەلەرەكە بىمەجۇرە ھاتۇرە:

((...)) لەپۇڭ ئارەۋىيى ھۆكۈمەتى خۇمان ئىزھار ئەكەين و لەكۇمىيەتى مەركەزى ھەزىس دېمۇكرات و ئەنجۇمەنى خۇمان خولەيش ئەكەين و ئىختىيارى ئەدەينى:

1- لەپۇڭ چىڭا ياندا كەلەستە كوردى تۇدا دەۋىن بەلەستەلەل ئەۋەل بەگا.

2- ئىنتىخاۋاتى مەجلىسى شورا ئەست پەن بەگەن.

3- ھۆكۈمەتى مىللىي كوردىستان و ھەزىران و ئىدىرەكانى ساز بەگەن... ھەتدە.

لەپەستىدا ئەم ئاۋە ھۆكۈمەتتە ئەگەل مەۋشەم و داخۇزىسى خۇدەمۇختارىدا جەۋت ئەمىن، بۇيە بۆۋ و بەكارەنەنى لەقۇمە بەرەكەت ئەبۇرە، چا ئەگەر ئاۋىيى تەرى قەلەرەكە، چى ھۆكۈمەتى و چى ئەۋەلەتى، لەئەۋادا ئەبۇنەيە و پەس ئەكەربانەيە، وادەتەنە ئەم ئاۋە ھۆكۈمەتتە بەرەسەمى و ياسايسى و پەرىارى تەيەست بەئەۋى قەلەرەكە دابەنەيە. بەتەيەستە ھەر ئەم ئاۋە بۆۋ كەسەر پەش بۆۋ كەرنەۋى داسەزەندەنى جەمھۇرىيى كوردىستان ھەزىس دېمۇكراتى كوردىستان ئەيەكەم كۆنگەرى داسەزەندەۋ لەپەرنەكەشەدا بىمەجۇرە ئەۋ ئاۋە دىارى كەرنەۋى:

"ئەمىن ئەكەم ھەنگاۋى ھۆكۈمەتى مىللىي ئەستەكەن يەت بەئەۋەدان كەرنەۋى ۋەتەن... ھەتدە.

جەرى ۋەش بۆۋە(پەشەۋ) خۇي ئەۋ ئاۋە ئەقەسە و تەردە بەكارەنەۋە.

كەلەۋە ئەم ئاۋە ھەر ۋە بەرەكەت ئەسەر زەران ئەبۇرە بەكارەنەنەۋە. ھەزى بەرەسەمى و ياسايسى ۋەگەرتەنى ئەم ئاۋە ھۆكۈمەتتە ھەر ئەۋەدە نەيە، بەلەۋە ئەۋەشەدە كەلەۋەدەۋەنى گەرنەگى ۋەك بەستەن و مۇگەرنە پەمەنى يەكەستە و پەرىەتى ھۆكۈمەتى كوردىستان و ئازەربەيجانەشەدا ئەۋ ئاۋە بەكارەنەۋە، ئەۋەسەنى ئاۋى ئەندەمانى ۋەقەكەي كوردە بىمەجۇرە ئەست پەكەۋە:

(جەنابى قازى مەمەد رەيسى ھۆكۈمەتى مىللىي كوردىستان)

دەسەن ئاۋى سەيلى قازى بەم جۆرە ئۆۋەسەۋە: مەمەد ھەسەن ھەسەنى

قازى(ۋەزىرى ھەزى ھۆكۈمەتى مىللىي كوردىستان)7

لەگەڵ ئەوانەشدا ئەم ناوە لە نووسین و لەسەر زار کەسجار بەکارهێنرا، ئەوەی سەرئێشتا دەتوانی، زیاتریش لێڕەسەراوانی پلە یەکەمی حکوومەتەکانی حەزەیی دیموکرات بوون بەکاریان دەهێنا. بۆ نموونە زیاتر ئەوەی ئاماژەی بۆ کرا: مەواوینی کۆمیتەیی مەزگەزی حەزەیی دیموکراتی کوردستان. 8

دیسان لەسەر ئەو کاغەزەکانی ژمارەیهک لەدام و دەرگاگانی حکوومەت بۆ نامەنووسین بەکاریان دەهێنا کە ئێستەیان لەبەشی سەرەوێی ئەو کاغەزەکاندا دەرشتبوو، لەگەڵ ئەو کە ئێستەیاندا (حکومەتی مێڵلی کوردستان) لەسەرێی نووسینەکانەوه نوسرا. 9

* حکومەتی کوردستان:

ئێک بەر ناوە حکوومەتییهی باسکرا، یان ئەوانەیه هەر ئەو ناوە بەم جۆرە بەکورتکراوەیی بەکارهێنراوەتە مەبەست (حکومەتی کوردستان) بۆ... ئەوەی زیاتر بایەخی ئەم ناوە دەرمانە، ئەلەین بێرترین دام و دەرگای ئەوانە بەکارهێنراوە، واتە (هەینەتی پەنێسە مێڵلی کوردستان) کە لەهەموو یەکدا، مەبەستمان دوا پێشخاندنی قەوارەکان، نووسەرێک بە (ئەنجومەنی وەزیران) ئاویان بردووە، چونکە لەسەرەوێی ئەوانەکاندا ئەم ناوە بەکارهێنراوە. نموونەیی شێوەی بەکارهێنانی ئەم ناوە ئەلەین هەینەتەر:

رۆژنامەیی کوردستان لەمەردنی (کالێن)دا، دوا ئەوەی باسی مەردەکانە ئەم بێرمانی بەکورتکراوە:

(...بەم بۆنەیهوه رۆژی 14-15/3/1325 مجلسی تەزکیرو عەزەلەری ئەلەین حکومەتی کوردستانەوه گەڕاو شای کوردستان لەسەریانێی ئەوێی ئیدارەگانی کوردستان نیو ئەوانەشتەبوون) 10

- حکومەتی مێڵلی دیموکراتی کوردستان:

ئەم ناوە بەهەمەن لەسەر زار بۆموو بەکارهێنراوە، بۆیه هەر بە ئەگەشتیش لەرۆژنامەیی کوردستاندا ئەکەوتە بەرچاو. پێشەوێکی زیاتر لەهەزەری شەخسەیهوه ئەلەین یەکدوو نوسەرە بەکارهێنراوەتە نووسەرێک.

* ھەيئەتلى رەئىسەي مىللى كوردستان

ئەم ناۋە بە تايىپەتى لە رۇژنامەداۋ پېئىش راگەياندىنى جەمھورىيەتى كوردستان، پېئىكھاتوومو قازى مەھمەد سەرزۇكى بۈۋە دىۋاى ئەم راگەياندىنىش پېئىكھاتوومو قازى مەھمەد سەرزۇكى بۈۋە دىۋاى ئەم راگەياندىنىش زىاتەر لەھەممو ناۋە ھكۈمەتتەيەكەنى تەر بەكارھەندراۋە.

لەدىۋاى دامەزىندىنى جەمھورىيەتى كوردستان، سەرزۇكايەتتەيەكەنى بە ھاجى بابەشىنخ" سەپىزىدراۋ ئىتەر بە(رەئىسەي ھەيئەتى مىللى كوردستان، يان رەئىسەي ھەيئەتى رەئىسەي مىللى كوردستان"¹¹ ئاۋدەبرا، ھەندى جارىش لەبرى (رەئىس) سەرزۇك بەكارھەندرا. چار چار ھەر بە(ھەيئەتى مىللى) ئاۋدەبرا ديارە ئەمەش ھەر بۇ كوردكەندەرەۋ ئاسان لەسەر زار بەكارھەندان بۈۋە 12

كارو ناۋى ئەم دەرگاي بەرئۆمەردىنە، ۋەك(ئەنجومەنى ۋەزىران) بۈۋە... كە لە دىۋاى روخاندىنى جەمھورىيەتكە، زۆر لەنوسەرو مېژوونوسان ئەمىيان بەكارھەندراۋە. زۆرىش ھەر وایان زانىومو ۋەمزانن كەلەسەردەمەكەشدا ئەنجومەنى ۋەزىران(بەكارھاتوۋە كەركە لەپېشتەر گوتە ھەرگىز ئەم ناۋە بەكارھەندراۋەم نەنوسەراۋە ھەر ۋەك رۇژنامەسۇ كۆلگارى كوردستان ۋە بەلگەنامەكان بۇمان روۋندەكەندەرە.

بەلام خودى ئەم ناۋە (ھەيئەتى رەئىسەي مىللى كوردستان) بۇ سەردەمە ئۆيەكەنى ئىرا دامەزىندىنى كۆمار شتىكى تازمو دافەندراۋ نەبۈۋ، چۈنكە ھەر پېئىش ئەمە بۇ بەرئۆمەردىنى ئەم(خودموختارى)يەنى چوار سال بوۋەبەردىۋام ئەم دەرگاي بەرئۆمەردىنە بەم ناۋەمە ھەبۈۋە. ھەر ۋەك پېشەرا قازى مەھمەد ئامارە بۇ كەردىۋو، كاتەن ئىدەپەرسەن: (چەلۋۇن خودموختارى خۇتەن ھەلەمەسۋورپۇن؟)" بەمچۆرە ۋەلام دىداتەرە:

"ئەم ۋەلاتەنى كە تۈۋىۋىمانە خودموختارى خۇمان ئەكارەكەمەن ئەمگەل ئۆيەندەرنى كەركەرى مىللەتى كورد كەچەندىك لەرەنى پېئىش لەمەپاد ھازد بوۋن انتخاباتمان كەردى ھەيئەتتىكى 9 نەفەرى بەئىۋى ھەيئەتى مىللى ھەلەپۇزىردان ۋە سەرزۇكى ئەم ھەيئەتە بەخۇمە.."¹³

ۋاتەنپېش راگەيانىدىن داسەنزاندىن كۆمار، پېشەۋا خۇي سىرۇكى ھەيئەتى رەئىسەي مىللىي بۈۋە. ئاۋەكەش بىمەجۇرە لىژمارەكانى رۇژنامەي كوردستاندا كەلەپېش راگەيانىدىن كۆمار چاپەمكراۋ پلاۋەمكرايەۋە، ۋەبەرچاۋ دىكەۋى.

لەباسى ئەم ھەيئەتى رەئىسەي مىللىيەدا (ئەنجۈمەنى ۋەزىران) دەپن نامازە بۇ ديارەيەكى سەير بىكرى ئەرەش پلاۋەمكرايەۋى لىستەيەكى تەۋلۈ ۋەزىرو سىرۇكى ئىدارەكانى ھكۈمەتەكەيە، ئەلەۋژنامەي كوردستان ۋ گۇلارى كوردستان ۋ ھەلەلدا ئەم لىستەيە دەپنەي ۋەنەلەمچ شۈننىكى تردا... بۇيە بۇچۈۋى جىياجىيا ۋ جىياۋز لەدەستىنەشكانى لىستەي ناۋى ۋەزىرو ۋەزىرەكان ۋ سىرۇكى ئىدارەۋ ناۋى ئىدارەكاندا ھەيە ناۋىردى ھەيئەتەكەش پەنەجۈمەنى ۋەزىران، ھەر لەبەر ئەۋەيە كەلەپاستىدا ھەيئەتەكە ھەر ئەم رۇلەي بىنيۋە، رەنگە ھەر بۇ نەرخستى نىت لەخۇدەمۇختارى ۋ نەۋۋى مەيلى جىياۋنەۋە ئەم ناۋ ھىلەۋەتەۋە.

دوۋەم - ناۋى دەۋلەتى:

دىسان بۇ ناۋى دەۋلەتەش بەھمان شىۋەي ناۋى ھكۈمەتەيەكە، چەند جۇرەك ناۋ بەكارەنەۋە نوۋسراۋە كەنەمانەن:

*دەۋلەتى جەمھۇرى كوردستان:

ھەرچەند ئەم ناۋە زۆر كەم بەكارەنەۋە، بەلام بايەخ ۋ جىگەي مېۋۋى تايەتى خۇي ھەيە، چۈنكە ئەم تابلۇيەي كە بۇ ۋەزىرەتى فەرەنگى كوردستان سازكراۋو كەبىرىتى بۈۋە: ئارمىك، كەلەسەرەۋەي بەشىۋەي چەنەبەر "دەۋلەتى جەمھۇرى كوردستان" لەۋزىشەۋە (ۋەزىرەتى فەرەنگ) نوۋسراۋو. 14

تائىستاش لام روۋن ئەۋەتەۋە كەي ۋ چۇن ۋ كى ئەم تابلۇيەي داپشتۋە؟ ئەۋە نەپن كەلەبەرنامەكەي ھزىسى دىمۇكراتى كوردستاندا، كەلەپېش داسەنزاندىن جەمھۇرىيەتەكەدا پلاۋكراۋو. نامازە بۇ نىشانەي ھزىكە بىمەجۇرە كراۋە: "قەلەم ۋ گولە گەن نىشانەي ھزىە". 15

ئىتەر بېنەۋەي باسى ئەۋە بىكرىت كىنۋوسچى ۋ گولەگەنەكە چۇن بۈۋە، يان قەسە لەسەر نىۋكۈرە پۇژمەكەي ناۋ ئارمەكە بىكرى. بۇيە روۋن نىيە كەتاي ھزىسى دىمۇكراتى كوردستان مەبەستى ئەۋە، ئارم ۋ تابلۇكە بۈۋە يان ئەم؟ چۈنكە دىكەۋى ھەر قەلەم ۋ گولەگەنە، بىنەۋەش ئارم ۋ تابلۇ، بىكرىتە نىشانە يە سىمبۇل، دۋى ئەۋەش

* جەمھۇرى كوردىستان (جەمھۇرىيەتلىك كوردىستان)

لەنار سەرچەمى ئاۋە ھۆكۈمەتلىك دۆلەتلىككەندە، ئەم ئاۋە بەشىۋەمەكى فرالان بەكارھېتىراۋە زىل بۈۋە بەسەر ئاۋەكەنى تىردە، زىياتىش لەۋە جۆزى لەۋە سىمىيە ۋە ياسايسى بۈۋىشى بەخۇۋە گىرتۋە، سىبارەت بەگەل ھۇ لەۋە:

“ئۆزىيە ئۆزى ۋە تارىيىتىنى ئۆزى رەگەيەندىنى قازى مەمەد بەپىشەۋى كوردىستان ۋە دىمەندەندى جەمھۇرىيەتلىك كوردىستان لەۋۋى رەبەندەندە (جەمھۇرى كوردىستان) يان (جەمھۇرىيەتلىك كوردىستان) بەزار گۈتۈۋە لەۋۋە نامەي كوردىستاندا ئۈۋە سىراۋە 19

“دىسان لەسەرچەمى ئەۋ ئاۋەنگەنەي بەم بۇنەۋە سازگەن، ۋە تارىيىتىن ھەر ئەم ئاۋە يان بەكارھېتىنا.

“ئەۋ سۈندە مېۋىيەي كەپىشەۋە ھەۋۋە لىپىر سىراۋە پىشەمەگەن سۈندە يان پىخۋار، ئاۋى قىۋەمەي بەجەمھۇرى كوردىستان “جەمھۇرىيەتلىك كوردىستان” بىراۋە ئۈۋە سىراۋە 20

“لەۋۋە لىپىر بەگەمەمەگەن بەرگەمەگەن دەرۋەتلىك جەمھۇرى كوردىستاندا “جەمھۇرىيەتلىك كوردىستان” ئۈۋە سىراۋە 21

“لەۋۋە يەگەمەي زىۋەي جەمھۇرىيەتلىككەندە، لەۋۋە نامەي كوردىستان ۋە گۇۋارى ھەۋۋە كوردىستاندا، زىياتىر “جەمھۇرى كوردىستان” بەكارھاتۋە ئۈۋە سىراۋە.

“ئۈۋە سىراۋە شاعىران زىياتىر “جەمھۇرىيەتلىك كوردىستان” يان ئۈۋە سىراۋە 22

يەگەن لەدىرە سەنچەكەشەكە لەبەكارھېتىنا ئەم ئاۋە دۆلەتلىككەندە لەۋۋە سىراۋە كەۋۋە ئەۋ ئاۋەگەنەي بەسەر جەمھۇرىيەتلىك ئازەرىيەندە ھات، ئاۋى پىكەتەكەي لەگەل تاران- كەسەن دىيارەي: مۇرگەن پەمەنى ئەۋ، كىشەنەۋەي لەشكەرى سۈر، ئىمەكەندە پىكەتەكەي تەۋرەن- تاران بەپەي ۋە چەرخەنى دىمەن، ئەم ئاۋە ئاۋى سەرەك يان رەئىس جەمھۇرىيەت ئۆز كەم بەمەگەن بەكارھېتىنا، بەتەپەتلىك ئاۋى سىنەم دىيارە. لەمانگەگەن ئاۋى تەمەنى كۇماردا ئەم ئاۋە ھەۋۋە ئاۋەگەن تەۋرەن نامەي گۇۋارى كوردىستان ۋە ھەۋۋە بەكارھېتىران يان دىمەن بۈۋ.

بىر جۈرە لىنرېمىي باسقۇچتا دىمۇكراتىي كىملىكى (كۆمۈرى دىمۇكراتىي كوردىستان) (كۆمۈرى كوردىستان) لىمىدىمىي جەمئىيەتتى كوردىستاندا لىمىدىمىيە تاپووخاندنى لىمىدا نىمىن، لىمىدا رىمىكەنى رۇمىمىي گۇمىرى كوردىستان ۋە لىمىدا بىمىر نىمىنراۋى ۋە نىمىنسىرلىن.

لىمىنەت بۇ بىمىر چىيە ۋە بىرچاۋ ناكىمىن، دىمىن لىمىي ھىمىو بىلگىمىكەنى ناۋ بىرگەمىي دىمىلىتى جەمئىيەتتى كوردىستاندا لىمى دوۋ ناۋە نىمىنرەن ۋە ھىمىرگىز بىمىر نىمىنراۋى، بىلگىمىي خۇدى ۋە شەي (كۆمۈرى) لىمىدىمىي جەمئىيەتتا ھىر بىمىر نىمىنراۋە. دىمى رىمىن ۋە بىمىرچىمى سىمىمىكە لىمى ۋە شەيە ھىمىنرايە نىمىنراۋە. قىمىمى سىياسى ھىمىنراۋە بىر جەمئىيەتتا. كىمىمى ۋە شەي. كۆمۈرى لىمىل ۋە شەي دىمۇكراتىي يان نىمىنراۋى بىمىر دىمىنراۋە ھىر لىمىدا نىمىنراۋە.

بۇيە ناۋى (كۆمۈرى دىمۇكراتىي كوردىستان) نىمىلىكى مىمىمىي نىيە، سەپاندنى ۋەك ناۋى مىمىمىي، شىمىنراۋى مىمىمىي ناۋەكەمىي ھىمىمىي زەقە. چۈنكە ناكىمى دىمى رىمىن لىمى سىمى لىمى بىمىمىيە خاۋىن چىمىن ناۋە، تازە بىمىنراۋى دىمىنراۋى ۋە بىمىمىي دىمىنراۋى داۋا بىمىنراۋى كە بىمىنراۋى جىمىي ناۋە مىمىمىيەكەن. دىمىر ناۋەكە ۋەك ناۋى كىمىمىي بىمىمىي، بۇ نىمىنراۋى نىمىمىي ناۋەكەمىي بۇ خۇلادان لىمىمىي بىمىنراۋى نىمىمىي ھىمىمىي كىمى سىمىمىيە ۋە نازانە لىمىمىيەكەن ناۋە نىمىنراۋى ھىمىمىي ناۋىمىي تىمىمىي.

كىمىمىي ناۋى مىمىمىي ۋە سىمىن ھىر لىمى ناۋەكەن كىمىمىيەكەن، لىمى ۋە بىر رىمىنراۋى باسەكە، شىمىمىي گۇمىمىيەكەن لىمىمىي دىمىمىيەكەن جەمئىيەتتى كوردىستان (جەمئىيەتتى كوردىستان)، بىمىنراۋى (دىمىمىيەكەن جەمئىيەتتى كوردىستان) بىمىر بىمىنراۋى.

بۇ ناۋى ھىمىمىيەكەن "ھىمىمىيەكەن مىمىيەكەن" كىمىمىيەكەن (ھىمىمىيەكەن جەمئىيەتتى كوردىستان) بىمىر بىمىنراۋى.

ھىمىمىيەكەن چىمىن ناۋىمىي تىمىمىيەكەن لىمىمىيەكەن دىمىمىيەكەن لىمىمىيەكەن، لىمىمىيەكەن دىمۇكراتىي، كۆمىمىيەكەن جەمئىيەتتى مەمىمىيەكەن... ھىمىمىيەكەن لىمىمىيەكەن چىمىمىيەكەن باسەكە تىمىمىيەكەن خۇمىيەكەن.

*خودموختارى و سەرىيە خۇزىي ئە جەمەيەتلى كوردستاندا

خودموختارى يان سەرىيە خۇزىي جەمەيەتلى كوردستان باسنىكى تىرى شىنۆندراو ئالۇزىگراو، سەبارەت بەگەل ھۇ، ئەوانە:

-ئالۇزى و تىگچىزىي بارودۇخەكە.

-يارى و مانۇلرى سىياسى زەھىزەكان و تاران.

-باش حالىنەبۇون لەكاروانى سىياسى و دىپلۇماسى ئەزموونەكە سەركردايمەتى

كورد و بازەكانى دەورى و ئاستى مەنەلى ئاچار لەساتوكاتى پىئوستدا.

-ئاسان حالىنەبۇون لەسىياسەت و ھەلوئىست و قىسم و تارى پىشەوا، بەتايىبەتى

لەپلە جىياجىياكانى ئاۋ پىچو پىئەئى وەرچەرخانە پىچ لەمەترسىيەكان و رووداۋە ئاراستەكراۋەكاندا.

-باش ساغەنبۇونە لەسەر ئاۋەزەك و بىنەما و مانا و واتاى خودموختارى و

سەرىيە خۇزىي و جۇرى ھەلسەنگانەن و بەراۋردىان لەگەل جەمەيەتلى كوردستاندا.

-باش حالىنەبۇون ئە: مۆلەقىي و ھەلواسراۋى ئەزموونەكە مەھاباد، بۇشايى و

كەلىنى ياسايى و سىياسى، بىن دىئەپىدەئانى ئاۋچەيى و ھەرىمى و نىۋە ئەتەۋەيى، وەنەبۇنى ھەلوۋەرجى دىمەزەندىنى لەبار بۇ جەمەيەتلىكى تەۋا سەرىيە خۇ.

-باش حالىنەبۇون لەھەلوئىستى روسەكان، ئازەركەكان، تاران و خواست و داۋاى

ھەرىكەيان.

-تىگەلگەردىنى ھەزو خواستى خۇز سۇزى خۇشەۋىستى، شەرى سىياسى و

كۆنەلەين و ئاكۆكى و مەللانىنى كۆن و ئوۋ و پىچانەۋەيان لەئاۋ باس و خواسى خودموختارى و سەرىيە خۇزىيەۋ گەلىنىكى تر...

نۇر لەشارەزاۋ ئوۋسەران، بىن دىۋەپىدەن و چوۋنە ئاۋ مەبەستى ساغەردەۋەي

باسەكە، خودموختارى جەمەيەتلىكەيان سەلمەندەۋە، بەم لايەدا خۇيان

ساغەردەۋەتەۋە گومانىكىيان لەۋە نىيە. ھەشە بەپىچەۋەنەۋە بىتەرەي ئا ئىستاش

لەكۆلەينەۋە باسنىكى تىۋەتەسەل و سەلمەنەر كرابىن، يان بۇۋەركابىتەۋە، ئەمەش

خۇزى لەخۇزىدا ھۇيەكى گرىنگى تىرى ئەۋ شىۋەندەيە.

لاشم وايە ھېچ لىكۈلىنمەيەك ساغكەرمەو سەلمىتراو ئايىت تا شەو خالانەي
سەرمەو شەم لايەنەي خوارەو روون يەكالا ئەكرىنەمەو بەخشى تېلۇسەكى
سەرچەمى بارودۇخ ھەلومەرچەككەن ئى وىنەگىر ئەكرى:

يەكەم) كوردو جەمھورىيەتەكەي و لايەنەمخۇبىيەكەن و ھارەيئە: دىي... سار
بەرودادەكەنەو بۇچوونى ھەر لايەكە پادەي دورو ئۆزىكەن لىقايەكە:

- لايەنى پەسى: لىئاو مامەنەي ھكۈمەتەكەدا، رلو بۇچوونى سەرك جەمھور
كە سىياسەت و ئامانچەكەن بەرئەبەر بە لايەنەكەن ھارەيئەندو چارەنوسسان
بەنەزەنەكە دەردەخەن.

- نووسرو شاعران بە تايىبەتى و جەماۋەرى كورد بەگشتى.
- ئاستى ئامادەيى كورد لىو مەلۇمەندە بچووكەدا بۇ كارىكى وا گەرە
دوۋەم) تاران ھەلۇنىستى بەرئەبەر بە جەمھورىيەتى كوردىستان و
نەخشە ستراتىجى.

سېنەم) كۇسارى نازەريايچان وراستى ھەلۇنىستى بەرئەبەر بە جەمھورىيەتەكە،
بەتايىبەتى نەخشە كارىان، گىرقى سەنور و ئاۋچە تېكەلەكەن.

چوارەم) يەكەننى سۆلەت و سىياسەتى بەرئەبەر كورد، ھەلۇنىستى لىسەريەخۇبى
كۇمارەكە بەيى نەخشەكەن بۇ ئىران و ئايىندە ئاۋچەكە.

پېنچەم) برىتانىا و ئەمىركا ھاۋكارىيان لىگەل تاران، نەخشەيان بەرئەبەر
بەگورد و نازەركەن، ھەرەھا دەۋلەتى تۈركىيا و عىراق و رۇلىان لىھاۋكارى و پىلاندا
لەڭزى كوردو كۇمارە ساۋاكەي.

شەشەم) بارى جىۋىزلىتىكى كوردىستان و رۇلى لىخۇلقاندنى كۇسپ و تەگەرە
لەبەردەم خۋاستى سەريەخۇبىدا

ھەرەم، لايەنى ئابورى و ئەبورى، جىنپىگەي خۇلقاندنى ئابورىيەكى زەمىنە
پتەر كەدەۋلەتى سەريەخۇبى لىسە دايەنەرى و بەردەوام بىت.

ئەلەي لىسە سەريەخۇبۇنى جەمھورىيەتى كوردىستان ساغېۋنەتەرەو
ئامادەن ھېچ بوۋچوونىكى تر گۆى لىبگىن. سەبارەت بەچەند بەنەما ديارەيەكى
نەر قەۋرەيەكە كرەۋنە. ئەگەي سەلمىنەرى بۇچوونەكەيان، ئەگەر روناكىي

بىخېرىتە سىر ئىمى بىنەماۋ ھۆكۈمرانلىقى دەپنە سىرچاۋى ئىمى جۈرە يىرۇبۇچۇرنا، ۋا
لەماندا دەپنە ئىشەنچى:

“بۇنى يىرۇ ئامانچى سىرىيەخۇيى لەمىشكى ئۆزىي خەللى كورددا، بەتايىيەتى
خۇنىندىمۇرۇ رۇشنىرۇن ۋىنجا يەكەن لەمىسپارە گرىنگەكانى كۆيۈنەمە يىست
ھەزەر لەمىرىيەكەي دىۋى رۇبەندۇن: (لەمى جىگايەندا كەنىستا كوردى تىدا نەزىن
بەستىقلاي ئىمۇر بگا. (23)

“لەمىزىلەندى بەرۇمەپرايەتتىيەكى خۇسالى ئازاد لەمىستىۋەردانى رۇنىسى
داگىركىر، بەناۋى جەمھۇرىيەتى كوردستان، ھەلپۇرۇنى سىرەك كۇمار، لەمىزىلەندى
ۋەزىرەتى ھىزى دىمۇكراتى كوردستان، دېرۇشتى سىرۇكتۇرى سىپايى ۋىدىرۇ.

“ھەلپۇرۇنى ئالاي سىن رەنگى كوردستان، بۇنى ئارمۇ تابۇ، مۇسىقا سىرۇدى
مىللى رۇرەسىمى سەردان ۋىدۇ پىشۇۋىزى جىزۇنە نەتەۋىيى ۋىيەنىيەكان.

“نەمانى شۇنىمۇرۇ دىمۇمەزگا ۋەرتەشى دىگىركىرۇ زۇلمۇ ئۆزۇ چەوساندەمە.

“بۇرۇنەمەي كۆلتۈۋۇرۇ لەمەپۇ زىمانى كوردىسى، بۇنى مىدىيى ئازاد
تارادەيەك (رادىۋۇرۇ ئامە گۇلار...)

“سىرىستىيى نوسىن ۋەسى ھاتۇچۇ كوردەمەي قوتابخانەمۇ خۇنىندى بەزىمانى
كوردى.

“مەمەلى دىپۇماسسى لەگەل كۇمارى ئازەربايجان ۋە تارادەيەكەش يەكەنى
سۇلىت، گەلتۇگۇرۇن لەگەل تاران ۋەك لايەنىكى خاۋەن ئامانچى دىۋى لەزۇركارى ۋە
لەمىزى دىگىركەنەي رۇم.

“مەمەلى لەگەل بەشەكانى تىرى كوردستان ۋە بۇنى ھىزىنكى گرىنگە
كەلەكوردستانى غىراقەمە گەمىشتىۋۇنە ئاۋچەكە. 24

“بەكارەنى ئازادەي سىرىيەخۇيى، سىستىقلاي ئامۇ تەماۋ، سىرىيەخۇيى ۋە
يەكەستىنەمەي كوردستان ۋە.. لەلايەن پىشەۋۇ لىپىرسىرۇنى تىرۇ رۇ ئامە گۇلارى
كوردستان ۋە بۇ كۇرۇمەكانى تىر، دىسان لەۋتارۇ ئوتقدا، بەتايىيەتى لەپەلى يەكەسى
مىزۇۋى جەمھۇرىيەتى كوردستاندا.

لىزەردا نەكەرنى پىرسىن ئايا ئەۋنە بىس بۇ سىرىيەخۇيى قەۋرەكە؟
سىرىيەخۇ بەماناي ۋەشە، ۋەتە جىبابۇنەمە لەمەشى ئىزان ۋە پىچاندەنى ھەمۇ جۈرە

پۈتۈندىيەمكى دىگىن كىرگەن زىيانى ئاۋ سىنورى ئىران لىقروى پىرئومىردىن، جۇگىرالى، سىياسىي ۋە ياساىيەتتە.. جگە لىقرو، لىقستنى ھىلۇستىت ۋە پىرئارى لىقانى ھاپىنۇمىد بىسرىخۇزى جىمھورىيەتى كوردىستان، كىلەستىدا خاۋەن ۋە سىرچاۋى پىرئارى چارنىۋىسسىز بولۇپ، نىكە ھىر بۇ كورد، بىلگور بۇ كۆزى مەسلىمەكەنى ھاپىنۇمىد بىمىزان ۋە ئاۋچىمىكە، ماناى تىنەگەشتىن لىمانا ۋە ھىلۇمىرچ ۋە پىندلۇسىستىيەمەكەنى بولۇپ جىمھورىيەتتىكى تىل ۋە سىرەخۇزى.

ماناى دورىيە لىزانىارەمەكەنى ھاپىنۇمىد بىمىزانى چەندىن دىلەت ۋە لىتى فرەمەتە ۋە لىشۇەى فىدەرىالى ۋە كۆنلىرىلىدا كەمىرىمەكەنى چەندىن قىلار ۋە كۆمەرى خاۋەن ھىلۇمىرچ ۋە دىيارەى ۋە كور بولۇپ سىرەك كۆمەرى، نىمىزىمىنى ۋە مىزان، ئاۋ ئارم تا ئىندامەتى U/N بولۇپ پىنئاسەى ياساىي ئاۋخۇ ھىرئىشەۋ، كەپنىاسەى ئاۋ دىلەتلىش دىگىرئەۋ، كەلگەرى لىمانەى ئاۋ جىمھورىيەتى كوردىستان زىاتىرەبىل ۋە كەمىر نىمىزان. روىخانى يەككىتى سۆلىت، كەلەى لاولى دىمۇكراسىي ۋە لى سەلامەتى ھىزى داپلۇسىرى دىكتاتۇرى يەك چىنى بولۇپ، بىمىزان لىكەل دىلەتلىش تىرە بۇمان دىرەمەت كەجىمھورىيەتەكەنى ئاۋ سىنورەكەى لىچى ئاستىدا بولۇپ، چۈنكە بىرۋەخاندەكە ھىر يەكە ۋەك دىلەتلى سىرەخۇ، بىمىزانى ئۆز لىمىلۇمىرچە گىرئەكەكەنىيەۋ، ھاتىلەنارەۋ، تەنھا پىنئاسەى ئىۋەدىلەتلىش گەمەك بولۇپ كۆز ئاسان دىستىان كەمىر، دىيارە لىقروى ياساىي ۋە سىياسىيەۋ، بۇزە لىدەلەتلىش بىمىزانى ھىنئەۋ تا دىمەنى ھىلۇمىرچى دىمىزانلىش جىمھورىيەتەكە ھىندى دىيارەى ۋە كور ئاۋ ئارم، كەمەۋ نىمىزان بولۇپ كۆمەرانەى ئاۋ يەككىتى سۆلىت، بىمىزانى بىرچاۋ. يولۇسلاپلىش نىمىزانى تىرە بۇ لىم بۇچۇرە.

لىكەرى ۋە دىر سىرئە بىمىزان سىر لىم لىمانەى رەخسانلىش ھىلۇمىرچى سىرەخۇزىيان پىۋەبەستىر بولۇپ، ئاۋچەى ۋە ھىرئى ۋە ئىۋەتەۋەى، جگە لىلەى بىرەمىر كەكورد خۇ بولۇپ، ۋە تابلۇ سىياسىيەكە بىمىزان دىتە بىرچاۋ:
 - رىئىسى تاران، راستىخۇ لىدەى جىمھورىيەت ۋە سىرەخۇزى نىمەۋەى كورد ۋە ھىمىر چۇرە ھافىتىكى نىمەۋەى ۋە دىمۇكراسىي ۋە مىلى بولۇپ...

-دەولەتتە تىرى سەرسىز، تۈركىيە، ئىراق، راستىنلا دۆلەت، بارى جىزىقلىقلىق تەۋە ئىشلىرىنى، ھاۋاكارىيان بۇ روۋشانلىق جەمھۇرىيەتى كوردىستان دەك، پەيمانى سەد ئاباد (1997) بىلگىلىكى ئىش بۇچۇنى.

-ئەمىرىكا، ئىنگلىز راستىنلا دۆلەت جەمھۇرىيەتى كورد بولۇپ، ئەك ھەر ئەمىر سەرىخۇنى، بىلگۈۋەك خۇدومۇختارىش، بۇيە بەمەمۇ جۇرئ ئەگەل رۇندە بولۇپ.
-ئازەربايجان يەكەم دۆستى سىرتاتىچى ھاۋاچارەنۇس بولۇپ، ھەرچەند ئەمەلىي ئاشكارىدا دۆستى يارمەتدەر بولۇپ، بەلەم گەمگى بولۇپ كوردىستان بەپاشكۇنى خۇيەمە بېستىتەرە، ھەر ۋەك بەشەك ئەلەزەربايجان سەيرى دەك.

-يەكەتتى سۇلەت، ئەلەزى سەرىخۇنى بولۇپ، بىگە كارىكى ۋاشى ئەكەم كەمەك خۇدومۇختارىش بىنەتەرە، ئەپىنەۋى بەرەمەندىي خۇدە ئامەنى ھەمۇ جۇرە ھاۋاكارىيەك بولۇپ ئەگەل تارەندە، بۇيە ئەلەكەمى مانۇرە سىياسىيەكە، ئەپىنەۋى ئەتەندە، سىن سىرتاتىچى خەتەنەرى بەسەر سەركەدەيتى كوردە سەپەندە، مەبەستە: سىرتاتىچى بەرگەرى ۋەجەۋلەن، سىرتاتىچى گەتەگۈۋە نەمە ئىلەنى ئەمەنەنە تارەن، سىنەمەش: دۆشەم ئامەنە خۇدومۇختارى ۋەنە ئەتە ئىزەندە ئەمەن بەرەنەخەندە بىتە ھەرەكە ئە شۇنى خۇشەدا رەۋەكە سە رەپۇرتى كۇنەۋەكەنى سۇلەت ئەتەچەكە، كە زۇر بەرەۋى بەنەنەنەنى ئەك يەن گەتەۋە كە ئىزەن دۆستەنە، ئەمەش دەرەست كە لەيەنگەرى ئىزەن ئەك كورد چۈنەكە كوردەن ھەر بۇ گەمە سىياسىيەكە دەرەست..

بۇيە ھەمۇ زەلەزەكەن ۋە تارەن ئەچەندەن پەيمەن ۋە ئەكەتەۋە كۇبەۋەنەندە بەرەنەنە دەرەكە: ((زەلەزەكەتتى ئەزە ھاكەمەت ۋە سەرىخۇنى ئىزەن بەگەن. پەيمەن ئەمەستە زەرەرى يەكەتتى ھاكەمەت ۋە سەرىخۇنى سىياسى ئىزەننى ئىدەن. كەرى ئەكەن زەن ئەۋ يەكەتتەيە ئىزەن بەتە، دەرە شەش مانگ ئەپەنەۋى جەنگ ئىزەن چۇل بەگەن.)) 25

سەمەن ھەمۇ ئەمەنە جەمھۇرىيەتى كوردىستان ھەچ كەتەن بەمەنە يادەشتە دەرەۋەزى جەبەۋەنە ئەتەنە ۋە دەرەۋەندە دەرەۋە سەرىخۇنى ئازەدى ئارەستە تارەن، مۇسكۇزەلەزەكەنى تەرە ئەكەرەۋە، بە رەمەنى دەرەۋەندە ۋە پەنەسەن ۋە پەۋەندە دەرەۋەسە ئەكەدە، بەلگۈۋە تەرەۋى ئەقەلەي ئەسەر ئەۋە چەر

كردىمۇ ۋە ۋەكە ھۆكۈمەتتىكى خۇدوموختارىي خۇلقاۋى ناۋ بارو ھەلىكى سىياسى، پىئاسىيىنى ياسايشى بۇ بىخولقن. تەئەت ئەر رەستەيە كەلە پەرنامەكەي د.ك. دا دائىرا بىور، كەمەلدانە بۇ ھارەشەيى كىرىن لىكۆيۈنەرەي دەرلەستان، بىر لىجىبەجىگىرىنى ئىكرايەرە.

جەمھۇرىيەتى كوردستان خۇدوموختار بىور

پىش ئەرەي لىئاۋ كۆنۇلۇجى وتارو دىدەنىي رۇئانە ۋ پۇتۇكۇلى پەيمان ۋ ئوسىنەكەنى (پ.ك) ۋ بىلگەنە سەلمەنەركەنى خۇدوموختارىيۈنى جەمھۇرىيەتى كوردستان بېيە ناۋ سەلمەندى خۇدوموختارىيۈنى جەمھۇرىيەتى كوردستان، باش ۋايە لىرەبگەين ۋ بىزەن بىرى "خۇدوموختارىي ۋ مەبەستى "سەرىخۇيى" لىئاۋچەكەدا چۇن پەيدا بۇرۇن لىكۆنۇسەرىيان نەرىئە...

لەپىش دامەزلىدىنى جەمھۇرىيەتى كوردستان ۋ ھزى دىمۇكرات ۋ بگەرە كۆمەلى (ك.ك) پىشدا، بىر ۋرۇشى سەرىخۇيى كوردستان لى خۇندەۋرۈ بىشەك لىخەلىكى شارو رابەرۈ سەركەدەكەنى كورد جىگەلى خۇي گرتىۋ... تا ئەر سەردەمە ئامانچى سەرجەمى رابەرۈن ۋ شۇپشەكەنى كورد ھەر سەرىخۇيى بۇ...

بەلام لىر پەيە سەردەمى دىگىرىگىرى ئىئەندا، لىر بەشە رۇئەلاتى كوردستان، بىرى دامەزلىدىنى قەلەمەسەكى خۇدوموختار ھاتەنارۋەر زىاتەر لىرۋەسەكەنەرە ئىستېنىشخەرى كرا. ھەرچەندە رىشە بىرى خۇدوموختارىي، بۇ كورد، دىگەر ئەرە بۇ سالانى 1918-1924، ئۈي يەكەم جەنگى جىيەنى، ئىنگلىزەكەن، لىسەرتادا دىئانىۋىست كوردى باشۋورى كوردستان بىرە رازى بىكەن تا ئىستېبەردەلى سەرىخۇيى بىت، بۇيە مەلىكەيەتتەكە شىخ مەحمۇدى نەمىريان بەزۇرى ھىز رۇخاند. لىمەيىدا لىرەش پەشيمان بۇنەرە كە ھۆكەمەتى تايىبەتى خۇي لىئاۋلات ۋ دەرلەت ۋ سۇزورى جۇگرافىيە بەزۇر دوستكراۋەكەدا ھەيىت، ئىتر رۇسەكەن ۋ ئازەركەن، ۋەك بىرارىتىكى سەقەمگى، سۇۋرۈۈن لىسەر لىرەم، كوردىشيان پىن پازى كوردىۋ، بەلام بەلەي گەۋرە سەرتا لىرەبۇ كە دەرۋىسترا كورد بىە ئازەرىيەكەنەرە بىسەتتەرە. بۇيە كەۋتە ھەۋلەن بۇ دامەزلىدىنى قەلەمەكى لىر جۇرە.

پېنشىرا قازى محمد ئامازە بۇ بوزۇ دەمىزىنى ئىش قىلارە خۇدۇختارە تەمىن چولاسالىيە دىكات كەلەپېش دەمىزىنى جەمەتچىيەتكەدا پىنگەپىزىرەبۇ بىلەمەي ئاۋىر لىيىرىتەمە يارمەتتى بىرىت، ەك لىدەيىدا ئامازەي بۇ دىكەم، دىيارە رۇسەكەن ئىمەي كۆمەركەنى ئاۋ سىنورى يەكەتتى سۆلەيتان بۇ ئامازەيىجان دەخۇست، ئىمەبۇر دىۋى بگىرەم بەرمەيەكى زۆر لىئاۋ جەمەت سۈرۈپۈنى يەكلايەنەي كۆرە خۇيدا... بۇ ئىمەش پەخسا. بەلەم لىپۇرى پراكتىكە يارمەتتى ەنەخەي سىياسى جۇرئەتى تىرەبۇ، ئىش خۇدۇختارىيە سەبارەت بەر مەلۇمەرجانە، ەس لىسەرمەتەۋە كىرا بە ئامانچى خەزى دىئۇكرات، لىچىگەي ئامانچەكەي (ژ.ك) كەسەپەخۇيى ەمەۋ كۆرە بۇ.

لىسەپەرى دۈمەي ەلەمەكەي كۆرەدا بۇ باكۇ(سىپىتامبىرى 1945)، جەمەپىر باقۇرۇف سەركە كۆمەرى ئامازەيىجاننى سۆلەيت، زۆر ەمەلەدا لىئاۋ كۆمەرى خۇدۇختارى ئامازەيىجاندا، كۆرە بەخۇدۇختار رازى يىت، بۇ ئىمە ئىمەنەي زىيانى كەل ەنەمەكەنى ئاۋ سۆلەيتى بۇ باس كۆرەك...۷۰

بىن ئىمەي ئاۋىرەۋ بىتوانىت ئۆتەنەنى كۆرە بەرە رازى بىكات، كۆرە سۈرۈپۈ لىسە سەپەپەخۇيى بۇ كۆرەستەن... كەمەپەست لىمە سەپەپەخۇيى بۇ لىئاۋمەريىجان ەلەيىلەۋون بۇ بەخۇدۇختارى لىئاۋ ئىزەندا، ەس ەك خۇدۇختارىيەكەي ئامازەيىجان. لىدەيىدا لىئاۋ قىسەۋ تارەكەنى سەركە كۆمەردا دىمەۋ سەن ئەم لايەنە. بەلەم ئامازەكەن لىمەردەۋ دىۋى سىنورى، بەكەمەۋە خۇستى خۇيان بەسەپەند، چۈنكە كۆرەدىان ئىمەقلى كۆمەرى ئامازەيىجان كۆرەبۇ، لىپۇرى ئاۋىرەۋىيەمەتتى چەك لايەنى سىياسى ەگەتۈگۈۋ ەاتۈۋچۇۋە، بەرەنەپىر بەرە لىپۇرى قىسە ەلەۋىستى سىياسىيەۋ كۆرەدىش سۈرۈ بۇ لىسە ئىمە سەپەپەخۇيە تاسەپەمەۋ ەمچەرخان..

راسىيە ەلەپىنچەراۋەكەن.

لام وايە زىادەپەۋى ناپىت ئەگەر بلىم پېنشىرا قازى مەمەد، ەك يەكەم لىپەرسراۋى سىياسى ەسەپەزى، شارەزاۋ ئاگادەركراۋ ەمەندى لايەنى نەپنى، تىگەپىشتەۋ لىكەلى گەتەۋ كۆسەپ ەمەۋى رۈۋەۋەكەن ەمەندى لايەنى مەنۇۋەرە سىياسى ەسەپەزىيەكەن..دىپلۇماسىيەنە ەمچۈۋەۋ مەمەۋە دىكەد. لىساتى گۇرەن ە

ۋە مەزكۇر خاندەن بەزى ئەنگەندە، لەكاتى پىئۇستە، پاشەكشەى ئاچار ۋە سەپاۋى دەگەرد، ھەلۋىستى خۇسازدانى بەنچاچارى ۋەردەگەرت، زىرەكانە دژەگەردلى بەرامبەر ھەنگاۋى خراپى دۆستە ھارەپەمانەكە ئاشكەرا دەگەرد... ۋەردەگارى ۋەشە رەستەكانى ئاۋ ۋەتارەكانى گەلى مەسەلەى ھارەپئەندە بەرەنەۋ بەر خۇدەمۇختارى ۋە سەرىەخۇبەۋە ۋەردەگەنەۋە... لەپەستىشدا ھەندى لەر رەستەنەى ھارەپئەندە بەر باسەۋەن، جۇرە تېپەلەكشەى ۋە تېكە ۋەرىيەكەن تېدا ھەپە كەمەلەنچەكانى مەبەست لىيان ئاسان ئىيە.

بۇ پەنابەرنە بەر بەلگەنامە ھەلۋىست ۋە قەسە ۋەتارى لىيەرسەۋەن، بۇ سەلمەندى خۇدەمۇختارى ۋەرنى جەمھۇرىيەتى كوردەستان، باشتەۋايە لەخزى دىنۇكراتى كوردەستانەۋە دەستەپىيەكەن كە، تەنھا چەندە مانگەك پىش بەلۋەكەرنەۋە دەمەزەندى جەمھۇرىيەتى كوردەستان، پىكەپىنەۋە(16ى ئاگۇستى 1945) ۋەۋە رەبەۋ دەمەزەنەۋە ئەۋ قەۋارەپە(22-جەنۋەرى 1946)

لەپەلگەيەندى دەمەزەندى ھەزىمەكە ئامانچەكەى ۋە دەرۋەزەۋە:

"ئەتەۋەى كوردە لەدەخلە ئىزەندا بۇ ھەلسەۋەندى كارۋەپارى مەھەللى خۇى خۇدەمۇختارى خۇى پەتە دەست خۇبەۋە"

بەرەبەرەش ئەۋ ئامانچەى خۇدەمۇختارىيە لەتەۋ سەنۋەرى ئىزەندا بەرەۋ سەلمەگەۋەۋە دەچۋە، تالەبەرنەمەكشەپە بەمچۇرە دەستەنەشان كرا:

بەندى دۋەۋە-ئامانچەى گەۋەۋەى ھەزب لەقۇۋاغى ئىستەدا پارىزەگار كەردى مەلمەكانى خەلەكى كوردە لەسەۋەرى ئەۋلەتى ئىزەندا ۋەمەسۇگەر كەردەۋ بەدەستەنەكانى دەپنە لەمەۋەۋە ئەۋ ئاۋچەندە كەبەرنەۋەپى مېۋەۋە تىياپا ۋەياۋەۋە زەھەمەتى كېشەۋە خۇدەمۇختارى خۇى ھەپنە لەبەى لەكوردەستاندا دېمەكراتىيەت لەبەنچەندە بۇ دەستەكەرتى خەلەكە پىت... ھەتە 27

بەر جۇرە ئامانچەى ھەزىمەكە بەۋەۋەى ۋە پىن تەۋەۋە دەستەنەشان كراۋە...

لېزەۋە تا ئەۋ كاتەى جەمھۇرىيەت دەمەزەنەۋە، ھېچ جۇرە گۇزەنەكە بەسەر ئەۋ ئامانچەى ھەزىمەكە ئەھەت ۋەمەكرا. سەلمەنەۋەى ئەۋ بۇچۋەنەش، ئەۋ دېدەلى رۇۋنامەۋەۋەسەپە كەخاۋەنەنى رۇۋنامەى (ايران مەۋ) ۋە(فەرسەن)ى تارەنى لەگەل پىشەۋەدا ئەنجامەنەدا... كاتەى لىيە دەپەرسەن: (لەتەۋەنەۋەى كوردەن بەرەبەرى جەنابەت جۋى ۋەۋەۋەۋە استەقلال كوردەستانىان دەۋەى! ايا راستە؟" ئەۋەلامەدا: (خەپ

راست ئىيە، لەبەرئەمەي كە ايمە لەدولەتى ايران اجراي قانونى اساسيمان دەوى و دەمانەمەي بەخودموختارى لەژىر بەيداغى ايراندا بژىن و خودموختارىشمان وەگىرەتتووه."

پ: چەند وەختە ئىنگو خودموختارىن؟

و: چوار سالە خودموختارى داخلىمان ھەيە... 28

تائىرە، ئەمەي پەيوەندىي بەسەرگىدايەتى حەزب و كۆمارەو ھەيە، ئەمەي ناوى سەريەخۇيە لەئىزان، ئەمەي ناوى داسەزاندنى دەولەتى سەريەخۇي كوردستانە، ئەباسكراو، ئەمەي لىنگراوئەتەو، بەلگەو بەدروش خراوئەتەو، بۇيە لەبەردەم خۇناكاكەدەكەرد بۇ بلاقەردەمەي داسەزاندنى ج.ك. ھىچ جۆرە گۆرانىك ئەكراو ئەماتە ئاراو، بەلام وەك بىرو وەك ئامانچ لەمىشكى تىگۆشەو نىشتەمانپەروراندا ھەبورو دەگەشايمەو.

لەداسەزاندنى جەمھورىيەتى كوردستاندا ئەگەر بىرارى سەريەخۇيە ئابابە، وادەبوو پىشەمكى(ح.د.ك) پەرگەمەكەي بگۆزىبابە، يان دەبوو دواي ئەو ئەو گۆرانە بگراپابە، ياخود لەدەوى رەبەندەندا سەرەك كۆمار بلاقى بگىدايەتەو، يان لەو رۆژەدا بلاقەدەكرايمەو، وە يا رۆژنامەو گۆلارى كوردستان تۆماريان دەكەرد. جگە لەو، ئەو سۆيئەدى لەو رۆژەدا لەبەردەم (قورتانى مەقس و نەقشە والاي كوردستان)دا پىشەلو ھەموو لىبەرسىزان و ئامادەبووان سۆيئەدىان پىخورد... جۆرئ لەراگرتنى بەلانسى سىياسى لەگەل ئازەرياپچاندا وەبەرچاو دەگرتى كەبەمجۆرە بوو:

(ئەمەن بەخودا، بەكەلامى عەزىمى خودا، بەئىشتەمان و بەشەرافەتى مىلى كورد، بە الاي مەقسە كوردستان سۆيئە دەخوم كەتا اخە ھەناسەي ژيانەو رۆلەندى اخە ئنوكى خوينەم بەگيان و بەمال لەرى راگرتنى سەريەخۇيە و بەرگەردەمەي الاي كوردستاندا تىي بگوشم و نەسبەت بەرئىمى جەمھورى كوردستان و يەكەتى كورد و ئازەرياپچان مەتيح و وەلادار(ب) 29

لەبەرامبەر ئەو سەريەخۇيە-دەيارە لەئازەرياپچان-ئەو "يەكەتى و مەتيحى و وەلادارىيە" بۇ راگرتنى بەلانسەكە پىنۆست و گرىنگ بوو. چونكە ئازەرمەكان بەردەوام خواستى خۇيان لەمەبەستەكەيان بەرامبەر بەكورد ئەدەشەردەو، ئەمەي سەرگىدايەتى كوردى ئاچار دەكەرد بۇ ئەو جۆرە بەلانس راگرتتە، يەو جۆرە رەستەو

زارلوانه، بهستنه‌وی کۆماره‌که بوو به ئازەریایجانوه، ئەک هەر لهروی تابورییه‌وه به‌لکو لهروی سیاسیشه‌وه، چونکه رووسه‌کان زیاتر راسته‌خۆ مامه‌لی ته‌وریزیان نه‌کرد ئەمەش بووه‌ هۆی ئەوه‌ که‌ پێشوا له‌مەندی بۆنه‌ی تردا قسه‌ له‌سه‌ر ئەو جۆره‌ کێشه‌ دیاردو له‌و جۆره‌ بابته‌ بگات. به‌رامبه‌ر به‌وه‌ سه‌رگرده‌یه‌تی ئازەریایجان. بێ‌گۆندان به‌واتر به‌ره‌وامیشه‌ له‌ئاو قسه‌و کردلدا، گوشاری خۆیان نه‌خسته‌ سه‌ر سه‌رگرده‌یه‌تی کورد... هەر لێره‌شه‌وه، وه‌دوای ئەو سه‌وره‌بوونه‌، پێشوا ناچار بوو که‌ له‌ راستی هه‌لوێست و خواسته‌ی کۆماری ئازەریایجان به‌ئاشکرا به‌جه‌ماوه‌ بگه‌یه‌نێت و به‌هرونی پاسی سه‌ره‌خۆ ئیستیقلال کوردستان له‌ئازەریایجان بگات، لێره‌دا ئەها دوا‌ی نه‌ پۆز له‌بۆگه‌رنه‌وه‌ی دانه‌زاندنی جهمه‌ورییه‌ت وه‌ له‌جێژن و بانگه‌ێشتنی جه‌معه‌ر کهریمی به‌بۆنه‌ی سه‌ره‌خۆیی و ناساندنی پێشوا‌ی کوردستان (12 ی رێبه‌ندانی 1324) له‌ئاو وتاره‌که‌یدا پێشوا به‌مجۆره‌ په‌نجه‌ بۆ ئەو مه‌سه‌له‌ سیاسیه‌ درێژ ده‌گات:

"...ئهم‌وو که‌ استقامان ده‌وی پهیوسته‌ که‌مه‌وو کاریک خومان جی‌به‌جی بکه‌ین لولی ادعای خومان کرد که‌له‌ حدودی ده‌وله‌تی ایرانه‌دا خودموختاریمان ده‌وی یانی ایران احتیاجی مه‌ رفع بگا و ملت کاری بکا.

دوو دله‌ له‌لایه‌ن ئازەریایجانوه‌ بو ته‌وریزیان بانگ کردم که‌له‌ ئازەریایجاندا گریمان هه‌بی نه‌من پێشهادی واته‌ قبول نه‌کرد چون‌ ملتی کورد چوار ساله‌ که‌ خودموختارم دوا‌ی استقلال و تیک خسته‌نه‌وه‌ی ته‌وا‌ی خاکی کوردستان ده‌کا. زۆرم پی گران بوو که‌له‌و حقه‌ی ده‌ست هه‌لبه‌گیر و احساساتی ئیوه‌ مانعی نه‌وه‌ی بو که‌ایمه‌ به‌خودموختاری راسی بێن چونکو که‌ مه‌دی ئەو چه‌ند رۆژه‌ی که‌ جێژن گه‌راوه‌ احساساتیکی ایوه‌ نواندوتانه‌ وینه‌ییکی حساس و کامله‌ ده‌بی دنیا بزانی که‌ کورد لیاقتی استقلال و سه‌ره‌خۆیی هه‌یه. 30"

لێره‌دا خواست و چاوتیجێ و گوشاری ئازەریه‌کان بۆگه‌ردانی کورد به‌خۆیانوه‌ دیاره‌، به‌رامبه‌ر به‌وه‌ پێشوا سه‌وره‌به‌ سه‌ره‌خۆیی، لێره‌دا واته‌ی سه‌ره‌خۆیی و سه‌ره‌خۆبوون... روونه‌، چونکه‌ راسته‌خۆ قسه‌که‌ی به‌رامبه‌ر ئازەریایجان و دواکه‌میتی، خۆ نه‌وه‌ش ده‌زانێن که‌ ئازەریایجان خودموختار بووه‌ دوا‌ی سه‌ره‌خۆیی نه‌کردوه‌، کوردیش له‌و سه‌ره‌به‌نده‌دا خۆی به‌ها‌وه‌ده‌رو شه‌ریکی

بەشىنچى رۇڭشەنلەش كوردىستان. ديارە مەبەستىم سەرىمخۇيى تەلۋە لە ئىزان و جىياپوونەمىيە لەولەت و دولەت، ئەمەش ماناي دامەزولەندى دولەتى ئەتەلەيتىي ئازادە لەمەمور روۋىمكەرە.

كەمەر لەسەن ھەلەتە دىۋى ئەم پەيمانە، لەكۆيۈنەمەي 1325/2/21 جارىنكى تىر بۇچوۋى تايەتلى پىنچىمەن بۇ(سەرىمخۇيى)يەكە لەم وتارەي ئەم رۇڭشەيدا بەمەجۇرە مەرىمخات:

".. ئەمنا لەپاش ئەمەي كەلمەستە استقلال تام و تەمەمى خوشمان بەمەست ھىناپو وەلى لەھكۈمەتلى مەركەزى مەلۇم بەگىن و بەدىئايەش نىشان بەمەن كەلمەست كە ئەم كارانەمان كىرەدە لەپەر مەخالەفەت لەگەل ئەستەگاي دىكتاتورىيە ئەلپىنكى كورد لەبرايتى فارسان ھاشا بگا يا بە ايرانىيەتلى خۇي الفتخار ئەمكا...." 32

ھاشا ئەمەردى كورد لەبرايتى فارسان، ئىقتىدار كوردى كورد بەئىرانىيەتلى خۇي، تەلۋە دوۋرۈ پىنچەمەنەي سەرىمخۇيى بوۋە، رەستەي "ئەمە استقلال تام و تەمەمى خوشمان بەمەست ھىنا" لەگەل ئەمەندە ئەم ھەر يەك ئەگەرمە بەلكو تەلۋە دۇ بەمەكەن، ئەمگەر مەبەست لەم رەستەيە بەسەرىمخۇيۈن لەئىزان دابىرەت. بۇيە و لام وايە كە مەبەست لەمە ھەر سەرىمخۇيۈن بوۋە لەئازەرىياجان.. چونكە ئەگەرى پىنچىمەن لەيەك وتاردا بۇ يەك مەبەست لەمچەند رەستەيمكى پىنچەمە بەستارودا، دوۋ بىچو دوۋ وئەتە دوۋ رەستەي تەلۋە دۇ بەمەكە كۆيەكەمە.

ھىنانەمەي ئەم شەۋنەنە بۇ سەلمەندى خودمۇختارىۋى جەمھورىيەتلى كوردستان، ئەمنا بۇرۇن كوردەمەي ھەقىقەتلى ئەم قەۋرەيە كەمەبوۋە.

دىسان قەسە لەسەر سەرىمخۇ ئەمەۋى كۆمەركە لەئىزان ھەر بەم نىيازەيە، ئەم بۇ مەبەستىكى تىرى پىنچەمەنە كەمگەۋا لاپەردى دوشمى سەرىمخۇيى و جىنچىگەردى خودمۇختارى، ناپەچەن و ئاپەمە بوۋە! چونكە لەم سەرىمەمەدا، ۋەلمەنە ئەم بازەمەي كىچىمە ئالۋىيەنەي دەۋرى قەۋرەمەي كوردەيان دابىو.. ھەر دەتۋارە ئەمە بەگرايەم ھەر بۇ ئەم ئامانچە خەبەر بەگرايە. بۇ بەرىمەمەي تىنچۇشان بۇ چەسپاندى ئەم خودمۇختارىيە، لەمنا كىچىمەكەنى بەرىمەمە جەمھورىيەتەكە تىنچىشەن لەئالۋىيەمەكەنى نىۋە دولەتان كەپەستەخۇ كارىمان لەسەر رەمەت و پاشەمۇڭى ئەمەرد.

پیشوا هئولی لایه لاکردنی لئو کۆسپانهی دندا کهمماتنه بمرهم سیاست و دیپلوماسییەتی هاوپیئوند بمر ریئازمەو... تینگەیشتنی لئو کۆسپانهی ریگەیی خۆلادلان لییان لئە نامەیی سەرک کۆماردا باش یەکاڵا دهنەو کەمیەوئ کاربەدەستانی کوردی ئی حالی بکات:

1325/4/13"

اڤای فرماندهی هیزی بوکان و منقلقی سرا

و هجواب نامه ژماره 10/471-3-1325

هەر کاریکی جزئی ئەلان دەبی ئەگەر ئەو زامە بێن الملی تییق بگری چه جای کاری مە کە کلیه لە بو ئەوئ ئەمە مجبورین لئەری صلەمە تاسمکن بی ناتوانین بەری دایا بروین، ئەو تاخیرە ای وەیه دندا ئەمن ئەتو بە پەلەترم... 33

بەر جزره پیشوا قازی محمد ئەگەرئ وگۆلی ناو و چوار دەوری جەمهوریەتی کوردستان گەیشتموو... دەیزانی کەکارە بچوو و کەمرەکان ئەوایی بارو بۆخی نێو دەرمان کران، کێشە کورد گشتیی بوو، دابراو بێ پیئوندی نەبوو، بەستراوەی بەرژمەندییەکانی زەهیزی خاوەن بەیار بوو مەبەستم یەکیئتی سۆفیەتە. بۆیه بەرنگەیی گەفتوگۆ بۆ خودمۆختاری ئەناو سنووری جوگرافی و ساسیی ئێراندا خەباتی خۆی دەرژە پێداو... کەشەرو پێکدادان رویداو، ئەترس و ئازایانە هەلوئەستی خۆی و لەسەر حەقوونی هیزی جەمهوریەتی کوردستانی ئاشکرا کردو، بە نامەبوونەو بۆ راگرتنی ئارام و ئاسایش و پێکەاتن لەبەرەکانی شەڕیدا.

کەروبوو تا ئێره خودمۆختاری و مانەو ئەناو سنووری سیاسی و جوگرافی ئێراندا و مەکوو خۆیان ماوەتەرە، بێ هیچ گۆڕانی... بە لێرەشەو بچینه ناو پوودەرەکانی هاوپیئوند بەگفتوگۆ سەفەری پیشواو بۆ تاران.

لەکۆتایی مانگی 4/1325 دا کاتی ئەندامی هیئەتی نووسەرانی (رەهەب) دیدەنی سەرک کۆمار دیکات و لێی دەپرسن:

(چە راپێتەیکە مەعنەوی ئەنیوان ئەرتی کوردستان و ئێرانیاندا هەیه؟ لەوەلامدا دەلی: هەروەک لامان بو ئامانجیک کە ئەزادی و سەرەخۆیی حەقیقی و بەراستی ایرانە کار دیکەین" 34

نیم قسم را و هملوئسته زود داشکراو سنووردلره... ناکری لگهل
 جمهوریهتیکی سریهخودا یکردی بگرن، بهتایبهتی پیش نیم دیدمیه لملوتیکدا
 همان را و هملوئستی بهمجوره دهرخست:

"...و مهربوگمان خیریکی برقراری آزادی لملوتاسیری ایراند... و
 نومیدوارم که بهیارمعی خودای و لیدلکاری عشایرو کورانی کورد بهزویمکی زود
 الای سی رنگی کوردستان لملوتاسیری کوردستان و هملوت تملوای ایران
 بهمریتمه... 35"

لیرهده لملوت که بهبهستی پیشوا لملوای کوردستان هر کوردستانی ژنی
 بهستی رژیمی شا بهوه. بهتایبهتی لهوش بهونه که کوردستانیکی سریهخوی
 تملوو بهمانای وشه، له (ملوتاسیری کوردستان) بهک دولتی نازادو یهنگرتوو،
 لهیچ رویمکهوه لگهل (ملوای نیران) یهنگرتومه. بهلکو تنها لملو بهبهستی
 خودموختاری و خویستهتمه بهنیرانیکی دیموکرات و نازاددا یهنگرتومه، و هر
 لینگدانممو بچوونیکسی تر بو لهومکرت واهله بهبن دودور بهبن لملولی
 بهبهستمکانی سرگردایمکی کوردو جمهوریهتی کوردستان.

سرمه کومار له دیدمیهکی پهیمانی (نارنسی فرانس پریس) دا له
 1946/6/1 لهولامی پرسپارتکی ناوبرلوا بهمجوره بهبهستمکانی زیاتر
 شیدمکاتمه:

"... کورد رازی لهی لهگه حکومتی ناومندی بریاریدا قانونی دیموکراتی
 لهملو ایراندای بهی بهی بگری و دان بنی بهر قانوندا که لیستا لهکوردستاندا
 سبهارت بهخویندنی کوردی و لوتونومی بهریو بهبرایمکی ناوچهیی و لهشکر کاریان
 پی لملری... (کیشهی کوردستان بهملوای مسهلهیمکی ناوخریبه لهی لملیون
 کورد خوی و حکومتی ناومندی دا له بهل بگری لهگه نیمه لهملو پی دلمگرین
 لهملر دلوای لوتونومیکی جوژی بو ولاتمکمان گوناخی حکومتی ناومندی به
 کهمیچی نهکردوه بو باشترکردنی و مزعی نیمه بهراستی حمز لهکین ریگای
 پیشگرتن بگرن.

نیمه حمز ناکمین لاسایی لهمریکا یا روسیا بهکینممه، بهلام لهوش رهت
 لهکینممه کهمکو نارمل ولاتانی شارستانی برین. 36"

نیوانسی تهوژو تاراندا تمها له خالی (13) میندا بهمجوره ناوی کوردو مافهکانی هاتبوو:

"حکومت موافقت لهما کورد هکانی نازمربایجان له (مزایای) لهم ریکوتنه کملک وریگز، تا پولی پینجهمی سرمهتایی بهزمانی خویان بخوینن، کهمایهتی هکانی دانیشتووی نازمربایجان، وکورو ناسوری و لهرمنی مافیان لعی تا پولی پینجهمی سرمهتایی بهزمانی خویان بخوینن... 38"

بهمجوره خواست و تمعه هکانی نازمربایجان، هرچهنه بهکاتی بوو، هاتدی و کوردستان خزنرایه ناو نازمربایجانوه، لهخاو من جهمهو رییهتیکی (خودموختار) و (سرمهخووه خرایه ریزی کهمایهتی به نیشتمان هکانی وک لهرمنی و ناسوری، مه بهستم نیشتمانی نهوایه تیبه لهو ناوچاندا، لهیرو ههولی یهکفستنهوهی سرمهه روزه لاتی کوردستان و شادبوونی بهو نازادییه، کهوته ناو تهقه لای پاراستنی لهری دهلوی و دهتوانی بهیتریتوه.

لهوانهش خراپتر نهو بوو کهکورد هیچ رنگه چاره یهکی تری له بهر دهدا نه بوو کهدر بهو رنگه کوتنه بوستن، تمها لهتهراتیف رازی بهوون بوو، ههولی خو گونجاندن بوو لهگال لهم گۆپانه پر لههترسییه، سرمهتای دره کردار لهجهمهو رییهتی کوردستاندا بهنووسینی رۆژنامهی کوردستان ده رکوت. لهیه کهم ژماره ی دوا رنگه کوتنه کی تاران و تهوژو کهکو رووداوهی تیدا خرایه بوو، لهژور سر دینوی (هلی اختلافات له نیوان نویز هانی تاران و نزیایجان) ده نووسن:

(شهی 1325/3/24 وادیو خهبری دا که اختلافات له نیوان حکومتی تاران و نزیایجاندا له 15 مابدا هل کراو په میعان له لایمن اغای مزفر فیروز معاونی نهخت وزیر تاران و اغای پیشهوهری سرهک و هزیری نزیایجان شهی نیوپراو بهمازا گمیش و بهم بونیه اغای مزفر فیروز له رادیوی تهوژو نو تکی کرد... 39)

به ژماره ی نایینه ی پ.ک لهیه کهم لایه دهدا لهژور سر یاسی (دهنگ و باسی ههفته) دا دوا لهری باسی رنگه کوتنه که دهکات، بهشی بهکمی دهنگو یاسه که واکوتایی پینده هینیت:

"... بهگوزره ی لهم اتفاقییه حکومتی خودموختاری نزیایجان لهشکری ملی خوی دهی بهلام بهناوی امنیه بو موهاقهزه ی داخلی دهنا سرت... 40)

ئینجا بەشی دووهمی دنگویاسەکه لەئێژ بایسی (مەسئەلی کورد)دا وا دەست پێدەهات:

(پێنە سەرۆکاری مەسئەلی کورد خۆیندەهواره خوشەریستەکان هەر وەکو دەزانن مەسئەلی کوردی بەرامبەر دنیای شتیکی بەترسە پیشوای مەزەمان لەبەرئەم نەقشە بەسیاسەتی حکیمانەیی خۆی مەسئەلی کوردستانی ایران بەمەسئەلی ئێزرایچانی بەستۆمەرە لەمەشدا مەعدای قازانج هیچ ئێزیکمان نەکردووە چونکە مێللەت ئێزرایچان هەر وەکو مێللەتی کورد لەئێژ چەنگالی استعمارو چەپوکی دیکتاتۆری رزا خان دەنالی لەهەرچی ناحیەیک نەقسانیان بویسی مێللەتی ئێزرایچانی نەقسانیان هەبو لەبەرئەو رەهەبەری دانامان پیشەرای خوشەریست هیچ مانەیکی نەدیووە بەلکو بەزۆری زانیووە امرو مەسئەلی کورد دەبی 41) (بە) مەسئەلی ئێزرایچان بکریت دەلیلیشم هەر وەکو دەبینین لەروژی ئەوەی ئێزرایچان هەرچی شتیک بو مێللەتی ئێزرایچان کرابی بو مێللەتی کوردیش کرابو لەهەر قەسەتیک دەست پەرکردنەوێ نەقسانیان کرابو... هەت، نووسینەکه لەسەر پاسەکه دەهوات تادەگاتە (تەبئیی قانۆن اساسی ایران و اصولی دیموکراسی مەزەنەیی خۆیندن بەزمانی کوردی لەسنەر کرماشان، وەمەسەلی نەنجومەنانی ولایەتی کوردستان... هەت) که (وا دەردەکەوی شارەکانی کوردستان چونکە هەمووی بەزانیکی گەلتوگە دەگات تابی یەک مەکز دەبن... هەت) 42

بەو جۆرە لەو پەلەی وەرچەرخاندنەدا که، بەرەمەمی پیلانی فێلبازانەیی تاران و بەرژمەندی خۆخوازی یەکیتی سۆلیەت و بێلێن و پەیمان شکاندنێ ئازەرایچان بوو، بۆ دەستکەوتنی تەحەج و خواستەکان، کورد کەوتە ناوێ لوی ئۆژمەن و ئۆست و ناخەزانییەو، بۆیە بەناچاری پاشەکشەر سازشی سەپینراوی دەکرد، دەبوو بیکات. مەبەستی سەرەکی ش پارێزگاریکردنی ئەوێ دەلوێ و ئەگۆنچێ بۆ کورد هەولی بۆ بەدێ. ئیتر ئێرەشەو ناوی جەمهورییەتی کوردستان، سەرە جەمهورییەت، سەریەخۆیی و خودمەختاری تادەهات کەمەر بەکار دەخێزان... چونکە ئەگەر گۆڕانەکاندا یەکیان نەدەگرتەو. ئەگەر سەرەنچێک لەو رۆژنامانەیی کوردستان بەدین کەلمەبەردەستدان، ئەو راستییە بەروونی دەردەکەوی. لەوێ زیاتر، ئەو بەدەوێ لێرەسراوانی کۆماریش کەم و بەدەگمەن ئەو ناوانەیان بەکار دەهێنا، هەول دەهات

لەنار بارودۇشى تازەدا خۇ بگوئىچىن، بەزراۋەي ئوۋ خۇيان رايىنن، زىاتىر باسى ئەر بابەت و لايمەنە بگىزىن كە پىئومەندىيان بەئىزان و يەككىتى ئىرانمە ھەمە.

سەيلى قازى كەلمەمۇ لىئىر سىراۋانى كۆمار زىاتىر لەقەسەكانىدا ئاۋە، جەمھورىيەتى دەھىناۋ باسىدەمگەرد، لەقۇزى جىزىنى چىل و يەكەمىن سالى مەشروۋى ئىراندا ئوتقەنكىدا، بەمچۇرە دەستى بەلسان كەرد:

(براىانى خوشەرىست بەسلامەتى پىشۋاى بەرزو براىانى خوشەرىست جىزىنى چىل و يەكەمىن سالى مەشروۋىتى ئىران دەكەمە...) ئاۋى ئەرەكەسەرى دەۋات تادەلنى: (ايسقا لەسايەي نەرتى مەقسى كوردستان و لىزىباچاندا سەرەلەنۋى وەخجە ھاتىن مەشروۋىتىمان بەتەرەۋى مەنا لەئىراندا دەمەزاندە... ھەتە، ئىنجا بەدوۋىرەزىنى لەسەر قەسەكانى دەۋات تادەلنى: (قانونى اساسى ئىران مەھترىن قانونى ئىنمەيە كەمەمچ و جەھىك گورىرەن قەۋل ئاكاۋە ھتى مەجلىسى شورەي مىلى و دەۋلەت و پاشاش ئاتولەن ھىچ يەك لەمۋاد و اصولى ئەر بگورىن. ھەتە" 43

زىاتىرىش لەۋانە: پىنەمچەن لەگەل مۆرگەرنى پەيمەنەكەي ئىۋان تاران و تەۋرەزدا، ئازەرىكان كەۋتەنە ھەۋلى بەئازەرىكەرنى ئاۋچە تىكەلەكان كەجىگەي ئاكاۋىكى و مەلەلەننى ھەدوۋ كۆمار بوۋن، پىشەۋا لەۋتارەنكا بەرەزىنى باسى سەردانى بۇ ئەر شونىنە دەكات تەخەلەكەي ئارام بەكاتەۋە. كەدەمىن لەلايەن ئازەرىباچانەۋە لەرمانىيان پىندەلەيت كە ئىتر ئالەي كوردستان بەرەنەكەنەۋە، چۈنكە پىشەۋا لەباسى سەلەرەكە و قەسەي بۇ خەلەكەكە و ۋەلامى دانىشتوۋان دەلنى: خەلەكەكە گوتىيان: (ئىمە الاي مەقسى سى رەنگى كوردستانمان ھەل كەردە كەلمەسىبەرىدا خومان و ھەمە كوردىكى دىكە بەمەسىنەۋە، ھەتە قەترەيەك خوين لەبەدى ئامەدا بى الاي مەقسى ايمە ئابى ئەرەي بىت...) ئىنجا پىشەۋا لەسەر قەسەكانى دەۋات و باسى بىنىنى پىشەۋەرى و گەمەيەكانى و ۋەلامى خۇي دەكات كەچۇن (خەدۋەتلى خارجى كوردستان و لىزىباچان لەتەۋ كوردانەۋە....) دەپارەزى 44 .

ئا لەم رۇزگەرەدا، ۋەك دەرىكەرى. ئىك ھەر باسى كۆمارى سەرىەخۇ، بەلەكو باسى كۆمارى خەدەمۇختارىش لەنارادا ئامىنىت، تەنەتەت دەرۋەشى خەدەمۇختارىش بەرەبەرە دەخرايە لاۋە. قەسەكانى رۇزنامەي كوردستان بەرەۋىنى و پەۋانى ئەرەيەي يەكەلەردۇتەرە بەلەگەي سەلەمىنەرى بىن مەشۋەم ئەر بۇچانەنەن.

بۇ زياتر رووناكى خستىنسىر مەلۇمىتى كۆرد لىو بارونۇخە بەدوۋە، باش واپە نامازە بۇ لىو تەلگرافى، پىشىرا بىكىمىن نەزىرەى پىكىمىنانى ئىنتىلاڧ كىمەم ھۆرمە:

تاران- جنابی اشرف قوام رحمہمیری عزیسی دیموکراتی ایران۔

روزنوس - جناب آقای دکتر کشاورز رمهبری حزبی توده‌ای ایران.

یونوس- جنابی اغای صالح رهنبری حزبی ایران.

یونوس۔ تجریز جنابی اغای پیشروی رمبیری لرقہی دیموگراتی لزیایجان۔

یونوس- تاران اغای یادگان معاونی هنری فرقه‌ی دیموکراتی آزادی‌یجان.

به احترام مرده حزبی دیموکراتی کوردستان امامی خوی بو ائتلاف دهگل اهزابی
لژا دیخوژا دموکرات ایران، توده ایران، دیموکراتی لژیابجان، حزبی ایران)
را دهگهینی و نه ائتلافه موجبی سعادت و عزمتی ملت ایران دهزانم و بهم وسیله
جنابی اغای صدری قازی له‌ایمن حزبی دیموکراتی کوردستانهوه بو گفتوگوی
میوست و امرای ائتلاف نامه به‌نمایندهمی مهرلی دهکم.

رہنمائی حزبی دیموکراتی کوردستان

45,630 محمد

[illegible]

بۇ سەلماننى ئەرە، چاڭ واپە رووناكى بېغىنە سەر سەفەرىكى تىرى پىشەرا بۇ تاران كەلەنمەي دوۋەسى ئوكتۇيەردا يۈر:

"له 16۷۱ څو کتوبر حکومتی ډیران چهند کسمیکي له پیاوه ناسرلومکاني موکریان
 یو گفتگو له سره علومو مرحی لوسای کورنستان بانگ کړد... قازی بهیدوا یو

حكومتى ئىيران ھەندى كارى باش لىكوردستان بىكا وەكو: كرىنەوى قوتابخانە بىزمانى كوردى، نەخشخانە رىگاوبان... 46

وەك نەخشخانە لىكوردە بەدولە باروۋخەمەكان ئالۇزتر، بىن ئومىدتر دەپوون... تاران بىم مافە سامو ئاسايىيەنەش رازى نەدەپو، ئىتر مەلەندەكەى جەمھورىيەت لاۋز دەپو، ژمارەيكە لىسەركە مەشەرتەكان ئاشاۋ خان و خەلكانى لاۋز، دوور دەكورتەمە داندەشتەن، ھەپو دىلەسۇزى خۇى و ئامەدى ھاۋكارىشى بۇ ئىرتەش نىشان دەدا... بەلام پىنەشەۋ زۇر لىسەركەمەكانى حەزەب و جەمھورىيەتى كوردستان، بەھپوۋو بەنومىدى مانەۋ، بەرگى، لىسەرمەندى سۇقىت، ھاۋپەيمانى لىكەل ئازەريايچان، نەريان و چاۋەروانى ئايىندەمەكى ئادەپارن دەكرد.

لەباسى سەرىمخۇ يا خۇدموختارىۋونى جەمھورىيەتى كوردستان-نەپى ئەۋەش بلىم كەدامەزىنەرو مەرتەگەكى، مەبەستەم حەزى دىمۇكراتى كوردستانى ئىرانە، زۇر بەناشكراۋ بىن پىچوپەنا خۇدموختارىۋونەكە دەسەلمەننىت. لاشم واپە ئەر حەزە، نەدوئىن و نەشەپ، نەپوۋستوۋو ھەلى نەدولە پاستىيەمەكانى ھاۋپەنومە بىم باسە بىشۋىنن و بەجۇرتكى تە لىسەرى بىۋوسىن، ديارە ئەمەش بۇ خۇى دەلىل و بەلگەمەكى گرىنگە بۇ ئەر باسو بۇ گەمىشتە مەلەندى راستىي.

لەسەركەن لىسەرى ئەر باسو نەپوۋنى بېرىرتكى رەسمى و ياسايى بۇى، ۋەلەناۋ بېرى تۇ بلىنى لىسەرتەى دامەزەندەكەدا بېرىرتەك لىسەرى سەرىمخۇۋون-بەماناى جىابوۋنەرو لىئىران-دراپىن و تائىستە نەكەرتىيەتە بەر دەست يا ھەۋتابىت وەياخود بېرىرتكى زەركەى ھەپوۋىن و تۇمار نەكرابىت، ئەۋەم وەك پەرسىيارى ئاپاستەى مامۇستا (شىنخ غەزەدىن ھوسەينى) كەك بەمچۇرە پاگانى نەرخست:

مامۇستا شىنخ غەزەدىن ھوسەينى دەلىت:

"لەپاستىدا بېرى سەرىمخۇۋون كۇنە، بەتاپەيتى لىسەردەمى شىنخ ھەپەيدولقۇرە بەرمەرە جىنگەى خۇى دەكەرت. كاتىن ئىرتەشى سۈور ھاتە ئاۋچەكەو دامەزەگەى پەزاشا پەۋشا فەزايەمەى ئازاد خۇلقاۋ خەلەكى بەناشكرا باسى سەرىمخۇۋون و ئازادىيان دەكرد، كەكۇمەلەى (ژاد)بىش دامەزە زىاتەر جىگىجە. بەرىلەۋتر بوو، چۈنكە

ئامانچى (ژ.ك) سىرىيەخۇيى ھەموو كوردو دامەزەندىنى دىھولەتى يەكگرتووى كوردستان بوو، ئەمە تەئسىرىتىكى گەورەى لىسىر بىرى دامەزەندەرانى جەمھورىيەتى كوردستان كرد، لەناو دىل و دەروونى خەلكدە جىنگەى خۇي كەردەمە.

لەگەل ئەمەشدا سىرىيەخۇيوىن بەماناى جىبابوئەمە لەئىزان ئەمەبوو، چونكە دامەزەندەمەكەى كە (ح.د.ك) بوو، ھەر لىسىرەتەو لەبەيانى دامەزەندەن و لەپۇگرامەكەشیدا ئامانچى خەمەمەختارىس تەسپىت كرد. لە ھىچ كاتىكىشدا ئەمە ئامانچەى ئەمەزەندە، ئەمە ئەسەندەى لىسىرەتەو گوترا گۇزەنپان تىادا ئەمەكرا، بەلام ھەزى دىمەكرات و جەمھورىيەتەكەش بەمەواىدا، لەناو دوو ئەندىشەى كۆن و نۆن، سەبارەت بەمە ئامانچە دەرپا و لەگەلەشیدا بەردەوام بوون، ئەمەش ھەر سەبارەت بەمەزەندەى ئامانچى سىرىيەخۇيى و دامەزەندەنى دىھولەتى يەكگرتووى كوردستان بوو كە (ژ.ك) كەردەبوو ئامانچى خۇي و خەباتى بۇ ئەمەكرا بەمەمەختارى لەناو سەنورى ئىزاندا".

دەوا وشە بۇ ئەمە پاسە بۇ رووناكى خەستەسىر ھەلوئەست و دىدەبۇچوونى جىبابىاى يەكەتتى سۆفەت و دىھولەتانى خۇزەئاو تەرخان ئەمەك: لام وایە سۆفەت بۇ ئەمە كارى ئەمەك كەلەئىزاندا بەمەنەتەمە، كەگوشار و فەشارى تاران و ھەردو زەلەزە ھەو پەمانەمەكى، ھەنایانە سەردەرىارى چۆلەكەردن... تەلەلەى لىسىر بەرەمەمەندى سەرت و مۆرەندى پەیمان چەكەرد، ئەمە راستىيە لەمەزەندەن و رووخەندەنى جەمھورىيەتى كوردستاندا باش رەنگ ئەمەنەمە.

خۇ ئەمەك يەكەتتى سۆفەت جۆرە بەرەمەندەبەكەى لەمەكوردستان و لىسىر مەسەلەى كوردە ھەبووین، كەبەلەى ئەمە ئەمەك ھەشەبووین و ھەر لەمەمەلەدا بوو- وەك دىپلۇماتە ئەمەرىكایەكەن بۇ ئەمەچوون لەمەكوردستانى توركىيا و عىراقدا بوو. ھەر وەك ئەمەنە، ئەمە دوو دىپلۇماتە لىسىرەمەكەدا باسەى جەمەچۆلى سۆفەتەكەن ئەمەكەن، ئەمە دوو ئەمەكەمەى ئارەستەى و مەزەتەى ئەمەمەى و لەئەمەكەن كەردەبوو:

1) ئەمەلەگەراسى كونسول ئەمەرىكایى (Rossow) لەئەمەزەندەى بۇ مەزەرى ئەمەمەى و لەئەمەكەى، دەواى ئەمەى باسەى جەمەچۆلى ھەزەمەكەنى سۆفەت ئەمەكەن، ئەمەكەنەسەر: (سەرمەى ئەمەش لەمەمەبەنەمە راپۆرت ھەتووە كە كوردەكەن خۇیان

ئامادە ئەمگەن بۇ ئىمىلانگىرنى مافى خۇيان لىكوردىستانى توركىيادا دەپلان دانىرىن
بۇ دەپىنكىرنى كارى سىريانى بىم زوولتە... 47

بەلەي ئىمىرە، تەقەلاو خۇئامادىگىرنى ھىر بەمىستى ھوسىگان بىو.

2) دىسان بەرئىمىرى كاروبارى سىلارەتى ئىمىرىكا لىمىكىتى سۆلىت (Krynem)
لەتەگىرامى 17 ئازارى 1946 يىدا بۇ ھىزىرى ھىرە دەلى:

"... ھىرىرى ھىراق، ھىلوتىست ئۆد ھوون ئىيى، لىزە چەند بەلگەيىك ھىن
كەنىشانى ھوونى جوولانەمىكى كورد دەندىن كەلەلەيىم سۆلىتەم ئاراستەگىروم
چەمكى پىندراو، ئىمىش بۇ گىرتىنى وىلايەتى موسلە لىگەل ھىزە ئامادىگىرومىكانى
سۆلىتەدا بۇ پىشتىگىرىكىرنى ياخى ھوون لە ھىلومىرجى لولود... ھەتە 48

ئۆزى تىر لەو دىپىلۇماتانە لىتامىر تەلگىرامىكانىيادا ئىمىش ئاشكرا ئەمگەن كە چۇن
ھوسىگان لىسەرمەدا گونىيان لىمىچ چۆرە دلەيىك ئەدەگىرت كەپىئەندى بەناردىنى
ئىرتەشى تارەمە ھىوون بۇ ھەندىن لەو ئاچانەي كوردىستان. ۋەلەمكى ستالىن بۇ
پىشەمىرى كەلەشۇننىكى تىرە باسكراو، دەلىلىكى تىرى لەو بۆچۈنەن.

بۇ ئەم باسە، ھىيان بەلگە ھىوونەي تىر بەمىستەمىن ۋە پىئىستەم نەزەنى ئەم
باسە لەو دىرئىتر بىت. زىاتر لەو سىرجەمى پىزەسى ۋەتوئىز لىگەل تاران تەنھا
لىئاو دلەي مافى كورد لىئاو سىئورۇ چورچىئەي ئىئىراندە بىو. ۋەلەمىچ
بەلگەنەمىكىدا پىچەنەنى ئەم راستىيە باس ئەمىروم نەبىئىرە كەنەمىش خۇي
باس ۋە لىكۆلىنەمىكى تاپىيەتى گەمە.

مەبەستەم لەو ھەرخىستىنى ئەم راستىيە كە سۆلىت بۇ كورد، ۋەلەمىرىكا ۋە
بىرىتانىيا ئىئىران بۇ يەككىتى ئىزە مىللەتى ئىئىران، خاۋەن بىرىارى چارەمىسەمەز ھوون
كەمىچ كامىيان ئامادە نەبىوون ئەم خەدەمۇختارىيەش قەبۇل بىكەن، ئەك سىرىخۇيى،
بىگىرە ئىشى ھوون ھىر ئەلەنىش ھۇي سىرىكى ۋە راستەمۇخۇي روخاندنى كۆمەر
ھوون. كەمىرو باسكىرنى سىرىخۇيى كۆمەرگە بىدەر لەوانە، بىن ماناۋ دورۇ
لەمىستى دەپىت. ۋە ھىرومەك لىئاو كىزۇلۇچىسى ھووداۋو باسەمىكانى لىمىرى
خەدەمۇختارى لىئاو سىئورۇ ئىئىران ۋە سىرىخۇيى لىئاۋىرىياچان ئەمەمەنەت، بىن
ئەمەي بىئاننىت تاسەم ھىچ كامىيان بەمىست بىئىنىت.

پەراوێز و سەرچاوەکانی پاری یەکەمی بەشی پێنجەم

1- هینمن، سەرچاوەی ئاویرو، ل 17 و 18.

William Eagleton, OP. Cit, p.23 -2

3- ژەنێرێل سلیم ئەمەتکەشیوف. فەرمانبەرێکی سیاسیی سۆفییەت بو، لەسەرەتای ھاوێشی لەشکرێ سوری بۆ کوردستان... پەنێپرسراو لەپەڕیوەندی نێوان ئازەربایجان و کوردستان لەگەڵ یەمکێتی سۆفییەت دانرا. شوێنی دانێشتنی ئەمۆرێز بو، بۆ سەرپەرشتی کارەکانی زوو زوو سەری لەمەخاباد ئەدا. ئەمێش لەگەڵ جەفر باقرۆفدا لەسێدرە درا.

William Eagleton, op. Cit, p.33 -4

William Eagleton, Ibid, p.44 -5

William Eagleton, Ibid, p. 45-6

William Eagleton, Ibid, p 45-7

8- هەر لەسەرەتای دامەزراندنی کۆمار... چی لەسەر زارو چی بەنوسین بەچەند ناویەک ئاویرو وەک: کۆماری دیموکراتی کوردستان، کۆماری عێلی مەخاباد، کۆمە... هتد

بەلام لەپۆژنامەی رەسمیی و لەسەر پۆژنامەی کوردستان بەجەمھوریەتی کوردستان ئاویرو نووسراوە. لەنێوشم (وەزارەتی فەرمانگ) ئەوەتی جەمھوری کوردستان، نووسرا بو.

9- بېروانە : *William Eagleton, OP. Cit*

10- بېروانە: احمد شریفی، عەشائری یارزان و رەجران انھا

11- علا، الدین سەجادی، شۆپەمکانی کورد و کوردی کۆماری عێراق پەمدا 1959.

12- علا، الدین سەجادی، هەمان سەرچاوە.

13- بېروانە: *William Eagleton. Op. Cit.*

14- نەجفلی بێیان، سەرچاوەی ئاویرو.

15- بېروانە: *William Eagleton. Ibid.*

- 16- بۇ زانىيارى لىسەر ئەم لايىمە بېروانە : مەحمود مەلا غەزەت، بىرگىمىكى د. ج. ك - بىرگى يەككەم دۈھەم سىتھەم (1992، 1995، 1997).
- 17- دىسان بېروانە: مەحمود مەلا غەزەت، ھىمان سىرچاۋە ، بىرگى يەككەم.

پىراۋىزۇ سىرچاۋىمىكى پازى دۈھەمى بەشى پىنچەم

- 1) لىمبەرنەمەي ئەم باسە بۇ راستكىرنەمەي دۈر بۇچۇرنى ھەلە نەرىيەرى (ناۋ) مەسەلەي خۇدەمۇختارى و سىرچەمۇيى جەمھۇرىيەتى كوردىستان تەرخان كىرلەۋ، بۇيە لىرەدا لىناۋبىردىدا ئەم ناۋە مېئۇۋىيە بەكارھىنلەۋە.
- 2) 1-22-1-1946 تا 12-17-1946.
- 3) لام وايە زۇر لىنۇسسىران كەلە ناۋانەيان لىمبەرمەمىكىيان ناۋە، ھەر بۇ ناۋى بىرەمەم دۈسەين بۈۋە، ئەك ۋەككۇ ناۋى مېئۇۋىيى، بۇ نەۋىنە بەندە ھەر كىتىب و باس و لىكۇلەنەمەيەكك لىسەر ئەم ئەزەمۇنە بەناۋىكى تايەتەتتەيەۋە سىرەنپۇر باس كىردە، لىۋانە: كۇمارى مىللى مەھاباد، دىۋەلەتى جەمھۇرى كوردىستان، جەمھۇرى مەھاباد، كۇمارى دىمۇكراتى كوردىستان، كۇمارى مەھاباد... تا.
- لىرەدا زىاتىر قىسەم ئاراستەي دۈر ناۋە: (كۇمارى دىمۇكراتى كوردىستان) و (كۇمارى كوردىستان). چۈنكە نۇرسەرى ۋەھىيە دىيەنئ ۋەك ناۋى مېئۇۋىيى قەۋارەكە بىسەپىنئ و دىۋاش دىككات كە ھەر ئەۋە بەكاربەنئى، گۈايە ھەر ناۋىكى تە ھەلەي مېئۇۋىيە، بۇ زانىيارى زىاتىر بېروانە: كىتىبى دىۋەلەتى جەمھۇرى كوردىستان و ھەلەي سىرچەمىكى رەخەمگىرەك، رۇژنامەي كوردىستانى نۇئ ھەلەي، ژمارە 339 و 340 و 341، رۇژنى 18-11/1993.
- 4) بېروانە: رۇژنامەي كوردىستان، ژمارە 8، 1-28-1946.

تىبىيىنى: لىرەۋە ئەمەر جىنگەيەكدا ناۋى رۇژنامەي گۇڭلارى كوردىستان بىرئ بە(پ.ك)، (ك.ك) ناۋىيان دىھىنەم كەلەسەردەمى جەمھۇرىيەتى كوردىستاندا بىلۇكرانەۋە، گۇڭلارى (ھەۋلە)ش ھەر لىم سىرچەمەدا بۈۋە.

5) پروانه: محمود مهلا عزت، کوماری میلی مهاباد، 1984، 1986، ل 79،
فلسی سینه خالی 8.

6) پروانه: پ.ک، ژماره 5، 6ی جوقردانی 1325.

7) کوفاری مهلا ژماره 3 بانمیری 1325.

8) پروانه: محمود مهلا عزت، دولتی جمهوری کوردستان، برگی سینه،
بلگنامه ی (453).

9) پروانه: محمود مهلا عزت، همان سرچاوه، بلگنامه ی ژماره (552).

10) پ.ک، ژماره 11/56 ی ژوینی 1946.

- میثا ئیل تیوانو فیچ کالینین، لندامی مکتبی سیاسی سر بهکومیتی
ناوهدی حزبی کومونیست و سرزکی لندومانی بالای شورای یکتیتی سولیت ی
پیش سرمدی کومار بوو.

- بزرگاتر سرمدان لندومانی سرچاوه ی بهکارهتانی ناوی (حکومستی
کوردستان) بۆ نمونه پروانه: پ.ک، ژماره 19، 20، 23، 27، 28، 33، 36، 38...

11) پ.ک، ژماره 53 و 54 _ 6، 4 ی ژوینی 1946.

12) بۆ نمونه پروانه:

- پ.ک، ژماره 17، 19، 21، 43، 52، 53.

- گ.ک، ژماره 3، خاکهلیوه ی 1946.

- کوفاری مهلا، ژماره 1، پشمه ی 1324.

13) پ.ک، ژماره 11-113/1946.

14) پروانه:

- محمود مهلا عزت، د.ج.ک برگی 2، 1995، پوری دهره ی برگی دواوه.

- نجفکی پسیان، از مهاباد خونین تا کرانه های ارس، آرمه 1328، تهران.

- لندومانی زوری بلگنامه گانی نووتونی بهرگمگانی د.ج.ک دا، لندومانی لندومانی
نامگان دهمینری.

15) محمود مهلا عزت، ک.م.م ل 79. میژوی دپشتنی نیشانه که و جوری، هر

لندومانی باسکراوه، پندچن لندومانی سرچاوه ی سازکردنی لندومانی تابلویه بیت
کما ئیستا رووناکنی لندومانی سر میژوی سازکردن و لندومانی لندومانی.

16. پ.ك.، ژمارە 47-25 يىللىق پانئەمىرى 1325.

17. پ.ك.، ژمارە 54.15 يىللىق چۆزمەردانى 1325، دىسان ژمارە 330 57.

ئەخمەدى ئىلاھى سەزۇكى ئىدارەى مالىيەى كوردستان(ھەزىرى مالىيە)ھو.

18. پ.ك.، ژمارە 2، 13 يىللىق 1946، لىم كۆيۈنەمەى بۇ ئاۋىشئانگە ئى بەرپەمەردانى چاپخانىمۇ رۇژنامىمۇ كوردستان سازگرا، ئىم كاردەش بەسەدە مەخمەدى ھەمىدى سېزىرا، سىبارەت بەرە وتارمەكى خۇندىبۇە.

19. ژمارەى وتارىيىژان 19 كەس بوون، بېروانە : پ.ك.، ژمارە 10، 4/2/1946.

20. پ.ك.، ژمارە 14، 13/2/1946. ئەقلى سۆندەمگە لەشۈننى خۇندا دەپىنرنت.

21. بېروانە : مەخمۇد مەلا غەزەت، د.ج.ك. بەرگى 102، بۇ نەمۇنە بەلگەنامەى ژمارە 22، 24، 25، 32، 54، 80، 83، 87، 95، 116، 160، 161، 171...

22. پ.ك.، بۇ نەمۇنە ژمارەكانى : 17، 20، 27، 29، 30، 31، 56.

23. پ.ك.، ژمارە 8، 1/28/1946.

24. ھەرچەندە ئەم ھىزە رىكخراوتىزىن و بەلومىدەترىن ھىزەكانى جەمھورىيەت بوو، بەلام دىسان ئاكرى ئىم راستىيە لىبخرىت كەكشەنەمەى ئىم ھىزە بۇ ئىم بەشىى كوردستانى ژۇر دەسەلاتى ئىزان، لەناچارى و گوشارى ھىزى سەرىزى و ئاسمانى عىراق بەپالپىشتى بروتانیا بوو كە بارىزنى ئاچار كورد كوردستانى عىراق بەجىيىلى... ئەك لىم دىدە ئەمەلەيەتتەى ھىندى كەس پىمان خۇشە باسى بىكەن، چۈنكە ئەگەر بارىزنى ئەرفەتى ئەمەى بۇ بىلەيە كەلەسەر شەرى دۇ بەداگىر كەس بەردەوام بوایە واناۋچەمۇ بەشە كوردستانەكەى خۇى بەجىن ئەدەھىشت و لەسەر شۇپش بەردەوام دەبوو... ئىم راستىيەش ئەزۇلى مېژوۋىس بارىزنى و ئەسەرەلەيزان و بەتواناكانى ئاۋ لىم ھىزە كەم ئاكتەمە، وەك ھىندىك بەمەلە بۇى دەچىن.

25. بەتايەمەتى لەپەيمانى (اتحاد) 1/22/1942، كۆنگرەى (تاران) 27-12/29 1943،

كۆيۈنەمەى (پۇتسدام) 17/7/1945. بېروانە:

مەخمۇد مەلا غەزەت، تېخوۋانىيىكى سەردەم لەكۇمارەكەى مەھاباد، رۇژنامەى

كوردستانى نوئ، ھەلەيز، ژمارە 592 20.593-1994/8/21.

ئەشەرىوان مەستەلە ئەمەن، ھكۆمەتى كوردستان، كورد لەگەمەى سۆلەيمەنى-1۵

1992، 24 و 25.

(26) بۇ زاتىيىرى زىياتىر بېرلەن.

William Eagleton, The Kurdish Republic 1946, London 1963. P.44.

-مەحمۇد مەلا غەزەت. ك. ۱984، 1986، ل. 94.

(27) بېرلەن:

-مەحمۇد مەلا غەزەت، ھەمان سەرچاۋە، ل. 77 ۋ 79.

-عبدالرحمەن قاسىمى، چىل سال خىيات ئەپىناۋى ئازادى، 1985، ل. 23.

-نەوشىرون مستەفا ئەمىن، سەرچاۋە ئاۋىرلو، ل. 87.

(28) بۇ زاتىيىرى زىياتىر بېرلەن: پ. ك. ژمارە 1 ۋ 2، ل. 13-1-1946.

(29) پ. ك. ژمارە 14، 13-2-1946.

(30) پ. ك. ژمارە 30، 12 خاكتەپىۋەي 1325.

(31) گۇلار ھەلەلە، ژمارە 3، يانۋەرى 1325، ل. 4-7.

(32) پ. ك. ژمارە 6، 5 جۈزەردىن 1325.

(33) بېرلەن: مەحمۇد مەلا غەزەت، د. ج. ك. بەرگى 1، بەلگىنامەي ژمارە 132، ل.

149. مېژۇۋى نامەكە 13-4-1325 بۈۋە، نامەكە ئاراستەي جەنەپال ھەمەرشىد خان

كراۋە كەلمەندەي ھىزى يۈكەن ۋە مەنتەقەي بۈۋە، يەككە بۈۋە لىر كارىدەستەنەي

كەلسەر يەك خەت دىرى كارىدەستەنەي تاران بۈۋە چۈنكە ھىچ جۈزە مەنەيەمكى

پىيان نەبۈۋە.

(34) پ. ك. ژمارە 69، 20-4-1325. پىشەۋا بۇ ۋەتەن سەفەرى تارانسى كەردەبۈۋە، بە

پىس رۇژنامەي كوردەستان لى 28 يۈۋەشەپەرى 1325 دا لى (دەرىسەند) دىدەننىيەكە

كەردەبۈۋە، تەۋاۋى گەلتۈگۈزى دىدەننىيەكە ھەر لىئاۋ بازەنەي پىۋەندەي كورد بەنئىران ۋ

ئازادى ۋ دىمۇكراتىيەۋە بۈۋە.

(35) پ. ك. ژمارە 47، 6 جۈزەردىن 1325.

(36) بېرلەن:

* نەوشىرون مستەفا ئەمىن، سەرچاۋە ئاۋىرلو، ل. 234-233.

-Howell, Jr. Wilson N, *The Soviet Union and The Kurds A Study Of National Minority*, 1965, p. 188

پ.ک، ژماره 52، رۆژی 2 ژوین 1946 باسی (په‌یام نوسی لژانسی فرانس-زیکیل
 تاپلیون) ی کردوو به‌ی نوه‌ی دیدمنیه‌کاش پیتش‌ه‌واو نه‌و باسه‌ی بلاوکره‌بیت‌ه‌وه،
 ته‌ئا ئاماره‌ بۆ دیدمنیه‌کاش پیتش‌ه‌واو لیت‌رس‌راوان ده‌کات.

37) به‌وانه: گۆن‌ناری هه‌لانه، ژماره 3، سالی یه‌که‌م با‌نهمه‌ری 1325، ل 7.

38) به‌وانه:

* جعفر مه‌دی نیا، زندگی سیاسی قوام السلطنه، تهران، چاپی دوم، تابستان
 1366. ل 339.

* نه‌وشیروان مسته‌فا نه‌مین، سه‌رچاوه‌ی ئاویرلو، ل 227.

39) پ.ک، ژماره 59، 18 ژوین 1946.

40) پ.ک ژماره 60، 20 ژوین 1325.

41) وشمه‌که هه‌ر ئاوا نوس‌راوه.

42) پ.ک. ژماره 60.

43) پ.ک، ژماره 75، 11-8-1946، ل 1 و 2 و 4.

44) پ.ک، ژماره 76، 22 گه‌لاویژ 1325.

45) پ.ک، ژماره 85، 21 خه‌رماتان 1325 (11-9-1946).

46) به‌وانه:

* نه‌وشیروان مسته‌فا نه‌مین، سه‌رچاوه‌ی ئاویرلو، ل 232.

* فریده کوهی-که‌مال دیه‌کردی، کوماری کوردستان، دامه‌زوان و پوه‌خانی، 1986.

ل 45-46، نه‌مانیش له‌ئهرکیلی بریتانیا ده‌ریان هه‌ناوه.

47) ژماره‌ی ته‌له‌گرام: 546-9/3-761، ته‌رویز، 5ی ئازار، 1946، 1ی دوا‌ی

نیوه‌ژ (6ی ئازار، 6، 25ی پاش نیوه‌ژ).

48) ژماره‌ی ته‌له‌گرام: 1746-3/24591، 861، مۆسکۆ، 17ی ئازار، 1946، 9ی دوا‌ی

نیوه‌ژ (17ی ئازار، 37، 3 د.ن).

"Foreign Relation Of The United States Diplomatic Papers 1946, Volume VII"

بەشى شەشەم

توێژینه‌وه‌ی سروشت و خەسلەتە نایەتیەکانی جەمەلە سەید ئەلەيھى ئەس-سەلام

پاری یەكەم:

– هەڵسەنگاندنی چینیایەتیی سەرکردایەتیی حزبی دیموکرات و جەمەلە سەید ئەلەيھى ئەس-سەلام کوردستان.

1- قازی محەممەد لەناو روناکیی میژودا..

2- رۆلی میژویی سەرکردە.

3- گفتوگۆو خودمۆختاری.

4- دیپلۆماسیەتی کورد لەناو سیاسەت و نۆتقەکانی پێشەوادا.

پاری دووھەم:

– سەرەك و وزیران و ئیبرسراوانی تر.

پاری سێھەم:

– سروشت و خەسلەتە دیارەکانی جەمەلە سەید ئەلەيھى ئەس-سەلام کوردستان.

لەبەر ئەوانە بوو کە نۆزەیی نۆزى پانتايەمگانى زەوى بەدەست ئەم چىنەرە بوو، (لە 66-70. زەوى كوردستانى ئىيران لەدەست دەرەبەگمگاندا) پووە (1)، نۆزەیی زەویە نەرمەنەگانی هە چەند کەسێکی شەپەرە کوردە کەلەتارن و پارێس و لەنەمەن دانەنیشن^{*}

لەبەرەمەبەر پەو چینی جوتیار بەهەموو بەش و توێژە هەژمەکانەرە کە نۆزەیی هەرە نۆزى کۆمەڵى کوردەواری بوون... (زیاتر لە 60٪ ی خێزەنە جوتیارەکان، ئەکەم و ئەزۆر زەویان ئێپەر لە 33٪ یشان کەمتر لەهەنگتاریکیان هەپەر لە 56٪ زەویەمەکان لەدەست لە 1٪ ی دانەشتوانى لادى دایە...) (3) ئەو لە 15٪ پەپى کەمەمەنیشەرە و زیاتر لەهەنگتاریکیان بوو، ئەم بەشە ئاوەراستەى ئەم چینه کەم کەسیان زیاتر لە دە هەنگتاریان هەبوو.

بۆیە ئەم چینه، خاوەن دەسەلاتى ئابووری بوو، ئوتەری دەسەلاتى سیاسیش بوو بۆتە پایەگای دەسەلاتى چینی کارەمەست. دەستبەسەرلەگری پێوەندى و ئامرازى بەرەمە هێنەر و خولقینەری چەند جۆر پەپوەندى دەرەبەگى بوو بەتایبەتیی لەشیوێ بەرەمەنیشانی کشتوکال، بەخێوکردنى مەرەمالات و ئازەل، وەشێوێ تێکەل لەو دوو جۆرە بەرەمەنیشانە.

لەنەجامى بۆژەنەوێ بازاری شارو شارۆچکەکان و گەشەکردنى بازارگانى، چینی بۆرجوا سەری لەقا پیلەگەى خۆى دەرەهەنەو لەناو مەلانی سەستیمى دەرەبەگیدا بەرەو خۆبەرخستەن و سەلمانەنى بوونى خۆى دەچوو، دواوەدەوشى چینی کارگەریش بەپێى گۆرەنە ئابووری و کۆمەلەیتى و سیاسییەکان ئەجولەو لەگەشەکردنىکی زۆر لەسەر خۆدا بوو، بەلام هێچیان ئەو هەلوەسەجەنەیان بۆ ئەدەخولقا کە وەك چینهگانی نەتەوێ کارەمەست و لەناو هەمان بارودۆخدا، ئاسایى گەشەبکەن و زۆلى خۆیان بپێن، بۆیە بێتوانا و بێدەسەلات نەمانەوێ زۆر لەسەر خۆگەشەیان ئەکرد.

لەناو ئەو کاروانى گەشەکردنە ئاساسی و بەدەر لەیاساگانى مێژوو، بەشە خۆبەدەرەوێ لەناو بازنەیمەگى ئەسکدا بوو، چونکە، مەدەلەگانی جوتیارو هەژمەرانى کۆمەلە نەدەیان تەوانى ئەو رۆگەپە بگەسن، ئە ئەو دەرەست و رۆگەپەشیان پێدەنرا کەبەخۆین...

* پەوانە: عەبدولرحمن قاسم، حەسەن سەرچاوە.

ئەرە وئەنەيەكى بېجۇڭكراۋەي كۆمەلگەي كوردەۋارىي سەردەمگەي دۈرەم جەنگى جىپھان و سالانى ئولتۇرىش بۇر، لەئەۋ ئەر بارۇدۇخ و ھەلۈمەرچانەداۋ لەسەر ئەر زەمەينەيە، ھەزىي دېمۇكراتىي كوردەستان ۋەك سىراتگىرىي سىياسىي كۆمەلەي ۋەك پىنكەينىرا، لەئەۋ ھەمان ھەلۈمەرچەدا سەركردايمەتتەكەي بەرەلەد بۇر، جەلەۋى سەركردايمەتتەي ۋ... جەلەۋى بەرەنەبەردىي جەمھۇرىيەتتەكەي پىنسىپىزىرا...

ھەرچەندە ئاكۇكىي و مەلەلەن ئەنئەۋان ھەردەۋ جەينە ديارو ئاشكەراكەي كۆمەل، چەينى جوتيارو ھەزىران، چەينى دەرەبەگەي كۆمەلگەي خەلەمكى، بەھۇ ئەر بارۇدۇخ و ھالەتە ئانا سايىئەمە، قوۋل بۇرەۋىن، جىپاۋلەيىمەكان زۇر گەۋرەۋ ئاۋەلەتتەيىمەكان چاۋنەيى بۇر، لەگەل ئەۋەلەشدا ئاكۇكىيەمەكان ئەۋەتەقەينەۋ، چەۋساندەۋمەكان ئاسان و بىڭرەۋگۇل دىمەكان، چۈنكە چەينى يەكەم ھەرچەندە زۇرەي ھەرە زۇرى كۆمەلەش بۇر، بەلەم ھەلۈمەرچە خۇيەي ۋەكەتتەيىمەكان ئەۋەستىكىدا نەبۇر كە دەستەبەرى ئەر ديارەيەي تۇندۇتتەۋگەينى مەلەلەنئەيەكە بىن، زىاتەر لەۋەش نەسەلەتە سىياسىيە خۇمالەيەكەش لەئەۋاد نەبۇر، بۇرەۋى نەبۇر.

چەينى لەۋەنەۋەي نەۋەۋەي كارىيەدەست زىاتەر يارەمەتتەي مائەۋە بەردەۋامىي ئەر ھالەتەي ئەۋا...

ئەۋەش بۇ خۇي ھەم دىۋەۋە ھۇي زىاتەر لاۋازىي ۋەكەتتەيەي ۋەكەلەيى چەينى بۇرچاۋ، ۋەك سەرنەجامىكى ئەر ھالەتەش مائەۋەي چەينى كەۋىكار، لەئەۋ بازەنكەي خۇيەدا، خۇ ئەگەر ئەر راستتەيەش لەۋەچاۋ يىت كە زىاتەر ئە 95% كۆمەل ئەۋەندەۋەر يىت ۋەكەيەنكى تەرى زۇر ئانا سايى بارۇدۇخە كۆمەلەيەتتەي ۋەكەيەيەكەمان بۇ ئاشكەرا دەيىت...

جا سەركردايمەتتەي ھەزەۋ جەمھۇرىيەتتەكە لەئەۋ ئەر كۆمەلەۋە لەدايەك بۇرەۋ ۋەكەۋەدەكراۋەۋ بۇرەۋە كارىيەدەست، بۇيە باش ۋەكە رۇۋناكى بۇغەينە سەر جىڭگە شۇنەي كۆمەلەيەتتەي ۋەكەلەي ئاۋەۋى ئەر سەركردايمەتتەي، تا لەئەۋ ئەرەۋە بۇۋەلەت ھەم نۇخاندەۋ ھەم تۇۋۇنەۋەي سۈۋەش چەينەيەي سەركردايمەتتەكەي ھەزەۋ جەمھۇرىيەتتەكە بىكەن، بۇ ئاساتەركەش ئەر كەۋەش باش ۋەكە لەشۇۋەۋ ۋەكەيەلەي كۆمەلەيەتتەي ھەزىرەۋەكە، لەۋارى ئاۋەۋى ۋەكەمەتتەي ھەزىرەكەيان بىكەين، بىن ئەۋەي ئەر نۇخاندەۋ تۇۋۇنەۋەيەكەكەسەيتتەي ھىچ يەكەكە

لەئێڤر سەرلۆمکان کەم بگاتەوه، لەهۆلی دڵسۆزانە و نیشتمانپەرەیان و ئێڤر سەرلۆمکان کەم بگاتەوه، بەپێچەوانەشمەوه، ئەو ئێڤر سەرلۆمکانە ئێمە تێکۆشەرانی، کەڵەسەرەمجا دا، بۆوه هۆی شەهیدبوونی ژمارە یەکێیان، نیشانی دڵسۆزی و بەرمەھانی و نیشتمانپەرەییان بوو.. بەتایبەتی و هەر وەک ئەسەرەوه روونکرایەوه، ئەوه سروشت و کەرەمەتارەکانی کۆمەڵکە خۆی بوو کە ئەو حالتانە خۆیاندا بە ٧٠ یەنە بۆستەتی و ئێگەتەتەکانیشەوه..

قازى مەھمەد ئەلەو رووناكىي مېشۇردا

جېنگى خۇيتى لىڭدا لەخسەلتە تايپەتتەمگانى سەرگردايمتى حزب و كۇمار
 بولۇن، روناكى بىغىنە سەر كەركەقارە كۆمەلەيمتى و ئاستى چىنايمتى و جېنگى
 پلەر پايسى لىڭسراو سەرگىيەمگان لەكۆمەلگەى ئەر بەشى كوردستانى
 رۇڭلەلەتدا، لەبەرئەردى قازى مەسەد رۇلى سەرگى و ھەستيارو تارادەيەك
 چارەنوسسازى لەرئانى خۇى و بىنەمالەكەى و مەھاباد و ئىنجا لەخزى دىموكرات و
 جەمھورىيەتدا بىشى، بۇيە لەجىنگەى خۇيدايە كە چەند بگرنى قەسەى لەسەر بگەين و
 لىنجا بىنە سەر لىڭسراوانى تر.

1- لازمی محمد، پینشوای گل و سرؤکی حزب و سرکؤماري کوردستان.

لەبەر رۆژی گەڕنگو هەستیارى، هوشيارى سياسىي و خوێندەوارى و زانينى گەلى زمان... بەپيويستى دەزانم، كەمن بەررۆژى لەسەر پيشەوا بدينم، مەبەستە بدينم هەرچەندە لەزەدا جینگە كۆمەلايەتیی و چينايەتییەكى ئامارە بۆ ئەكەم، لەگەڵيشدا ئەوەش دەردەخەم كە ئەو بوون و ئاستى دارايى و دەرامەتەكەشى هەر بۆ خزمەتى كۆمار و مێللەتەكەى تەرخان كرد، خواوێنى چەندین دى و دەرامەتێكى چاروێنى هەبوو، لەچەند بەلگەنامەيەكى بەرگى سينيەمى دەولەتى جەمھورى كوردستان (ستوكھولم 1997) دوا لەو سينيەتنامەكەدا، كەلەجینگەيەكى تەرجەمىنەت، بەهەق پيشەوا ئەو توانای ئابورى و داھاتەى هەر بۆ خزمەت و كارى گشتى بوو.

پنښموا لمينون بؤگانو سمرلو عياندولدا چمندين ديني همبوء وءه ديني ئاغليان كه زياتر حملتوكى تندا حمزلوء.

رۇلى مېژۋىيى سەركردە⁽¹⁾

يەكەن لەنگىرتىن ھۇر ھۆكارە چارەنوسى سازمەن لەپىزى سەي زىگارى و
سەرىمخۇيى ھەر گەل و نەتمەيەك. سەركردە سەركردە يەتتە، چۈنكى
ھاۋىيەمەندىيەكى توندۇتۇلۇر گىزىلارنى بەسەرچەم ھاكتىر ھەلومەرجەمەنى تەرە
ھەيە. ئەم ھۇر رۇلەي بۇ كورد و گەلانى ھاۋىيەنى كارىگەرلەتەر خۇي دەنۇيىنى،
سەبارەت بەر ھۇيەنەي گەلەي خۇيىنەر شارلارە نىن. ھەر لەمەر خۇيى ئەر ھۇيەنەشە
كە نىرخ و سەنگى رۇلى مېژۋىيى ھەر سەركردەيەك و سەرنەجامى خەبات ھەر بەتمەنە
لەسەركەتەن و زىگارى و گەيشتەنە ئامانچەدە نىيە. ھەر ئەم لايەنە بەتەكە پىۋانە
ئازمىرىنى. بەلگۈر ھاۋشان بەرە لەپىچەمەنەكەشىدەيە، لەسەتەكەنى ئوشىستى و
شەكىستىدەيە، لەۋەشەدەيە كەلەبەردەم يان لەناۋ كارەساتى ژۇرگەتەندەت تا چ
نەندەزەيەك گەل لەسەرنەجامى بارو دۇخەكە، لەكارەسات و نەھامەتىيى ناۋ
كارەساتەكە سەرفراز دەكەن، وزە ھىزۇ تۈتەنەي لەتەكۈپەنەكەشكەن لەدەرنى و بۇ ھەلۇ
دەرفەتى تەدەپارەتەن.

ئەگەر لەۋانگەي ئەم بۇچۈنەمە سەرنەجەكى وردو بابەتتەيەنەي ئالەبارى
جىۋىۋىلەيتەك و جىۋىستراتىجى ھاۋپەيۋەندە بەر زەمىنە كە كۆمارى كوردەستانى لەسەر
دەمەزە، ئاپەسىيۋى ھەلومەرج و غەردى ئامانە نەبۈر، ھۇر ھۆكارە ئاكامە
خۇيەمەن، فرەدەۋرەن و رۇلى خراپى زەلەزەكەن، نەبۈنى دۈستى ستراتىجى، ئالۋىزى و
گەرفە سەرمەلدەمەكەنى رۇزنى پىش روخاندەن كۆمار... ھەتدە بەدەين و، بزانن ئەۋانە،
لەيەك سەتەدە رۇبەروپى پىشەۋە قازى مەمەد، ۋەك سەرمەككۆمار، بوۋىن، پىشەۋە
لەدەمەزەندەن و سەرمەمەندە رۇلى سەرمەكى و بىچىنەيىيىيى، لەرۋەزنى پىش
كارەساتىشەدە، لەبەردەم سەرنەجەنەكى يەك لەيەك تارىك و ئۆتەكتەدە سۈۋە. دەپو
راستەۋخۇر سەرمەمەندە بىرەيى خۇي بەدەت، بىرەيەك كە كۆمارو تىكۋەشەرنە
دەسۋەزنى نەخەستە بەردەم رۇبەروپەۋەنەكى خۇيەنەندەم: لەناۋ ئەر ھەلومەرجەنەدە
بەرگەرى لەكۆمار بەكەن، يابەكشەنەمە خەك بۇ ئەتەش بەجىن بەيەن، ۋە يان خۇي
بەدەستەۋە بەدەت و بەمەزەنەي خۇي، گەل لەكارەسات و مەھاباد لەۋرەنەكەن زىگەر
بەكەت، بەلەنەكەي خۇشى بەر جۇرە بەيەنەتەدە.

هملېزې د نړۍ رڼگې سښم، د یار دیمکې هڅه هسټیارو نامؤ بوو که دېښ زیاتر لیکولینموی لاسر بکړیت، ورماسی رزمه مندی ژور پرسپار بدرنتموه. بؤ نړۍ پښموا بناسې، لمرؤلی سیاسي و دینو بؤچوونی بگمین لمدوا بپارو چارمنوسمکې حالی بېن، دېښ باسو لیکولینموی بابیتیانم هه مه لایمنی نزمونمکې مهاباد بکړئ، دېښ لمرؤلی پښموا: نایینی، کؤمه لایمنی، سیاسي و دیپلوماسي، رؤشنیږی، سربازي، باری سرمنچ و بؤچوونی نتموه یی و نیشتماي شارهزا بېن، چونکه هر بمرنمش نرغاندنې زانستیانې رؤل و جینگو بپارمکاني دکرئ.

بؤ ناسیني قازي محمدهو زلنایاری سره دای ژبان و شینوی پسروردهو پینگه یشتنی باجاری پمنا برینه بر سرچاوهی رهمنی سردهمهکه (رؤژنامهی کوردستان) بابزانې لمر وروموه چی تۆمارکراوه:

(حضرتی پښوای کوردستان محمد قازي کورې اغا میرزا علی مرحومه لمانممر (لردیبهشت) 1279ه شمسی برانبر به 2 محرم 1318ه ق لشاری مهاباد لمدایک بو. نم زاته ژور بهچاکي لمرؤر دمستی بابو دایگی دا پسرورده کرا... دواي خویندنې چن رسالینکی کوردی و فارسی دمستی بهخویندنې سردای نهور صرف کرد همرو ادمای بهخویندنې تالعهلومي معقول و منقولدا: نحو، صرف، منطق، بلاغه، اصول، فقه، کلام... فارغ التحصیل بو... بېن وچان لمرؤی خویندن و زیادکردنی معلومات و لیروونی زماني بېگانه دکر، توانی بهوسیلې مامؤستای تاییمتی زباني انگلیسی، روسی، فرانسې بخوینن و بېجگه لمر سن زمانه و زماني زگمکي خوی که کوردیه، زماني عربی، فارسی و تورکیشي ژور باش دزمانی.

حضرتی محمد قاضی پښوای کوردستان هرله مندالیمره خاومنی گیانیکی برزو بهیژو نیشانی گوره یی، شجاعت، لهخویردن نوری دایاری ددا... بېن وچان لهخوای همور کوردیک بهتاییمتی هرزان و ئی لمروان لمرمور جینگایه دا دلمای کردروم دیک، بطوری کلسی رشتی کاروباری مهاباد، سیاسي، کؤمه لایمنی... حتی ده نهوری دیکتاتورې رضا خاندا ده دمستی دا بو... کاروباری حکومتمیش بېن مداخله یی حل ندمکراو چن بهچن ندمبوو...

اموركاران و شاگردانى مدارس بىرەمسىلەي رەجىرى خۇيان مناسىباتى سىياسىيان دىگەنل اىزادىخوئاكانى عراق، تۈركىيە، سۈرىيە، بىنيادىنا، ومختىن كە رىشا خانى فاشىست لىكروستان نەۋى پەيدىكردو بىرەمسىتۈرى مىقاماتى فاشىستى لىسەرىكى فرەنگى لابرا... جىناپى مەمد قانى دىگەنل دوزمىنانى شەخسى خۇي بىرەمدراو دىگەنل دۇستان بىرەفايە پەلۇم ناتوانى لىمقابىل دوزمىنانى نىشتەمىندا مدارا بىۋىتىن. (2)

دىسان (رە) و گەنل نوسىرى بىيىنى و فارىسى، ھىندىن غىسەلت و رەفتارى، لىورىان باسكردىوۋە كە : شارەزى مىسەلمەكانى ئاين، سىياسى، ئابۋورى، كۆمەلەيتى بوۋە.

پاش ھەلسەنگاندن و لىكۋلىنەۋە بىرپارى خۇي ئەدا ئىتر دىۋى ئەۋە نەيدىمەگۈپى... مالىكىيان پەنگەي ھەموۋ ئەۋ كەسانە بوۋ كە دىگەنتە ئاۋ كەشەۋ گەرتەۋە. زۇر لىە كچ و ژنانەي تۈۋشى كەشەۋ پەزىرەۋ گەرتە دىبۈۋن پەنپان بۇ قازى مەمەد دىبەرد، كەسنىكى بىرەمەۋ زەمان... پەتەۋ تاپەدەيەك دىكەنتاتۇر، لىمىنىندا بىرەمبەركەي ئاچار دىبۈۋ رىزى لىبەگىرئ. ئەۋەنەي لىزىكەۋە بىيىبۈۋىيان بىبەشى بۇيان دىرەكەۋتەۋ كەچى شەخسىيەتلىكى ھەيە، ھەۋەھا فرە زۈۋ تىگەيشەتەۋۋن كە ئەۋ چۈن لىەمەۋۋ جىنگايەك بۇتە سىمبۇلى كوردەيەتتى، لىسەرخۇۋ مەتىن، بىئارامى قەسەي دىكەرد. (3) پىنش ئەۋەي باۋكى ئىچازەي قازىتتى بىداتىن سەرىكەيتى مەعارىف و لىۋقالى مەھابادى لىسەستۇدا بوۋ. (4) پىۋىۋىكى ئاگادارو بىرەۋىشتە ھىمەۋ دانا...

لىخىزىۋىۋىكى ئاۋدار... پىۋىۋىكى سىياسى بوۋ... مىۋىۋى كۆنى كوردەستانى خۇيىندىۋەۋە. (5) تا ئەۋ سەردەمە ھىچ سەركەدەيەكى كوردەك ئەم تەپىۋى بىلۋكەردەۋەي خۇيىندىن و خۇيىندەۋىرى ئەۋەۋە، رۇشەنچەۋ زەنپايانە، ھەر پىنش بىلۋكەردەۋەي دىمەزەننى كۇمار. لىئار ئەۋ قەۋارە خۇدەۋختارىيەي ھىنرايە ئارۋە، زەمانى كوردەيى كەرنە زەمانى خۇيىندىن، خۇيىندىنى قوتابەنەي بۇ كەۋۋ كچ كەرنە زۇرە مىلى: (لەۋ تارىخەۋە تا 10 رۇۋى دىكە ھەر كەسنىك كەۋۋ كچى ھەيىن كە عومىرى اتىۋى خۇيىندىن بىكا ھەيىن بىيىنەرنە مەۋەسە ئەلپەتە ھەر كەس لىە ئەۋە رۈۋ ۋەرگەپىن بىتۈندەرتىن سەزات تەنىبى دىكەپى: (6)

بۇ سەردەمە رۇۋىگارىۋىكى ۋەك ئەۋ دەمەي كۆمەلى كوردەۋىرى، لىزەنپەيەكى ئاينىيەۋە بىرپارىۋىكى ۋا ھەستىيار، ھەنگاۋىكى مەزەن بوۋە، بىە جۇرە خۇاستى بوۋ كە كوردەمەخۇيىندەۋىرى رىزگار بىكات، پىنشەۋ قازى مەمەد روناكەيۋىكى ھەلەكەۋتەۋ

هوو که ونه‌ی له‌وژگاری له‌و کاته‌ی نه‌تووی کورددا ژور کم به‌دی همکرا... گولیک
هوو له‌سمه‌را روابوو، به‌لام دیسانه‌که له‌گه‌ل خۆی نژیک هوو... دهره‌و نازارو هیواو
ناواتمه‌کانی ژور باش تن‌گه‌یشتبوو... له‌مرنه‌هه‌ غۆشه‌ریست هوو... که خه‌لک خۆی
نازناوی پێشه‌روای پس‌ده‌بوو... (7) دیسان هه‌ر قاسمه‌و ده‌نووسن: "شه‌خسییه‌تی
قازی محممه‌د پێوه‌یستی به‌لیک‌وژینه‌وه‌ی زیاتره‌هیه‌، له‌و شه‌خسییه‌ته‌ مه‌زنه‌
له‌میژووی گه‌ل کورددا په‌له‌و مه‌قامیکێ تایبه‌تی و به‌رزی هیه‌، قازی محممه‌د
له‌شارسه‌تانه‌یه‌ت و زانسته‌ی تازمه‌و سه‌روه‌ها وه‌زوه‌و روودوه‌مه‌کانی جیهانی
ته‌واو شارمه‌زا هوو."

رۆلی دهرکه‌وتووی قازی محممه‌د و شیاوی بۆ رابهر، له‌و کاتانه‌وه‌ باشتر
دهرکه‌وت که هه‌لومه‌رجی که‌من له‌بار ره‌خسا بۆ پێکه‌ینه‌تی دامه‌زگای خۆمالی بۆ
خۆیه‌ر نه‌وه‌بردن، پێش له‌و ده‌سپێشه‌فریه‌مه‌ش، هه‌ر له‌وای داگیرکردنی هه‌ندێ ناوچه‌ی
ئێران، مه‌هاباد که‌وته به‌ر مه‌ترسی هه‌یرش و تالانی هه‌ندێ تیره‌و هۆزی کورد خۆی،
له‌و له‌مه‌وه‌و که‌س زیاتره‌ به‌په‌ره‌وش هوو. له‌دانیه‌شتنه‌که‌دا له‌گه‌ل (مامۆستا مه‌لا
ره‌حیمی عه‌به‌باسی) و قسه‌و باس و په‌رسیار له‌سه‌ر بارووه‌خه‌که‌و ساتمه‌کانی له‌و
روژگاره‌ له‌م سه‌ر گۆزه‌شه‌یه‌ی له‌زمانی حاجی سه‌مه‌د عه‌ل حه‌سه‌ن په‌وره‌
بۆ باس کردین:

شه‌ریکی له‌مه‌رگا ده‌را... که کردمه‌وه‌، روانیم قازی محممه‌د بۆ خۆی هوو، پاش
سه‌لام و هه‌وا په‌رسین، گوته‌ی: تله‌نگه‌هیه‌؟ گوته‌ی: به‌لی، گوته‌ی: نه‌ هه‌سته‌ چیه‌ت
هه‌یه‌مه‌که‌ش هه‌یه‌ هه‌لیان به‌گه‌وه‌و بابه‌ژین، گوته‌ی: بۆ کوێ؟ گوته‌ی: ده‌لێن له‌شه‌وه‌ مه‌نگه‌وه‌
ده‌ینه‌ سه‌ر مه‌هاباد. پێکه‌نیم گوته‌ی: بۆچی پێکه‌نه‌تی؟ له‌زمان ده‌لێنی قازی... ئێمه‌
به‌دوره‌ تله‌نگه‌ چیمان پێکه‌نه‌کړئ... ئه‌جا گوته‌ی: ده‌سا خۆت... چونکه‌ له‌وان به‌شه‌وه‌
دین... که ته‌مه‌ رووبه‌روویان ده‌بین، له‌وان نازلێن ئێمه‌ چه‌ند تله‌نگه‌ین...

وا ده‌زانن پێنج سه‌د بۆیان دانیه‌شتوون... له‌و شه‌وه‌و چوین، به‌لام هه‌یج رووی نه‌دا.
بۆ سه‌به‌ینه‌ی که‌ پێشه‌وام ده‌توه‌ په‌رسیم: که‌چی کرده‌وه‌؟ گوته‌ی: بۆ له‌شه‌وه‌ی سه‌ن
سه‌د چه‌نگدارم هه‌یه‌. (8)

ژور مه‌به‌سته‌ی هوو ئاره‌وه‌ ئاسایش بال به‌سه‌ر کۆماردا به‌کێشن، هه‌ر زوو په‌ولیس و
پاریزه‌رانی ئاساییش بۆ مه‌هاباد ره‌خه‌ران.

چەند گەلەنگەي خۇش دەۋىست ھىندەش بەتەنگ گەلانى ترمە بوۋە، چونكە:
 "چولرچىۋەيمكى لىكىرى نۆد بەرىرىنى ھەبو نىۋە تەۋەيى يىرى دىكرەۋە، ھەبو
 نەتەۋەكەنى دىئاي خۇش دەۋىست." "ماۋەيمكى نۆد بۇ زامان ۋەتەنچىلىكى كوردى
 داناۋ بايەخىكى نۆرى پىدا، رەنگە ۋەجود دەۋرى چالاكانەي نەۋ شاعىرى گەنج،
 ھەزرى ھىن، لەر ھەلۋىستەي قازىدا فرە تەلىۋى ھەبوۋىن." (9) بۇيە لاي مەبەست
 بوۋ كە زامانى كوردى پىش بگەۋى ۋە پاكۇ بگىن، بۇ پاكىرەنەۋى زامەنگە لەرۋەي
 نەۋ زامانەي لەرۋى دىگىرەن ۋە سەپاندەي كەلتۈرىكى نامۇ بەگورد كارى خۇيان
 كرىبەۋە سەرى، كۆپىكى دامەزەندە تا ۋەشەي فارىسى ۋە غەربىي بەرۋەي
 كوردى بگۈرۋىن.

ھاتتە مەيدانى سىياسىيەۋ:

سەرەتاي چالاكى ۋە ھەستى نىشتەنپەرۋەرى ۋە خۇشەۋىستى نەتەۋە لاي قازى
 مەھمەد ھەر بە سۆزىكى سادەۋ دور لەچالاكىيەۋ نەۋەست، بەلكو بەھۋى
 ئەۋەتەۋ سەبارەت بەۋە كەلەخىزانىكى ئاسراۋ نىشتەنپەرۋەردا پەرۋەردە بوۋە،
 ھەر لەسەرەتاي ژيانىيەۋ تىكەلى چالاكى سىياسى بوۋ. "لەسەلەكەنى 1927-1930دا
 كۆمەلنىكى نۆد بچوۋكى سىياسى كورد دامەزەۋو كەلەگەل راپەرۋى ئارارات ۋە
 خۇبەۋىن پەيۋەندى ھەبوۋە، ۋە لەگەل كوردەستەنى عىراقلىش جارىبار پەيۋەندى
 رادىگرت، ئەۋەتەي لەبەرۋەردەنى ئەم كۆمەلە بچوۋكەدا ئاسراۋىن بىرىتى بوۋن لە:
 (قازى مەھمەدى شەھىد، شىخ ئەھمەدى سىرلاۋ، قازى كاگە ھەمەي بۇكان، مەلا
 مەھمەد ھاداقى قىزلىجى ۋەلا ئەھمەد لەۋزى) (10)

ئەۋ جۇرە پەيۋەندىيە سىياسىيەت، لەگەل رۇژدا فراۋانتر دىۋىۋن، زىاتەر لەسەر
 گۆرەپەنى تەسكى سىياسەتى ئەۋ سەردەمەدا لاي رۇشنىۋان نەۋەگەۋت، بۇيە
 ھەندى لەرۋىشنىۋانى كۆمەلەي (ژ.ك- كۆمەلەي ژيانەۋەي كورد) كەۋتە سەر بىرى
 خۇنۇۋىگەردەۋە لىنى ئالەۋكەتۋەرى 1944دا لەكۆۋەۋەۋەمەكى نەۋىنى ۋە تايىبەتى، بوۋ
 پەندەمەي كۆمەلەۋ ئاۋى نەۋىنى(بىيەنىي) لىنرا. "ھەرچەندە قازى مەھمەد ئەندامى
 كۆمەتەي ئاۋەندى نەۋى، بەلام رابەرۋەمەستى كۆمەلە ھەر ئەۋ بوۋ. (11)

ئەۋ ئەۋ رەۋەۋە، ژ.ك گەشەي چاۋىنى دەست پىگەرد، دىۋىشتۋانى شارۋ
 دىۋەتەي ھەر لەسەۋەۋەۋە تا شۇۋە ئەۋەدەۋ بۇكان ۋە سەۋى سەۋز كەۋتە سەر بىرى

ھاۋىيەش كىرىن، نۇرلىتىرىم ھۆرمەكەن بەھاندانى سىرۋىكەكەنلەن ۋەك-دا بولۇپ
ئەندام، پەيۋەندى بەھشەكەن تىرى كوردىستانىمۇ زىاتىر دەپتۇ، لىقى كوردىستانى
غىراق كەپتەن سىرلەۋىتى مامۇستى ئىبراھىم ئەھمەد دامەزىپۇ، چالاكىيەكەن زىاتىر
دەپتۇ... بەتنامەيەكى تايىپەتى پەيۋەندى بەھارزەننى، كە رابىرى شۇپشەكەن بارزەننى
دەكرد، كىرلەپتۇ. تالەمىرامو مەپەستى بگەن، بۇ نەخشەنى ھاۋىكارى و پارمەتنى .

لىق سىرەمەندە كە چالاكى و ھاۋىچۇ زىاتىر دەپتۇ، قىسىم باس لىسىر
دامەزەندىنى كۆمەرنى بۇ كورد گەرتەر دەپتۇ، سۆلىمەكەنلىش ئامۇزگارىيان كوردپۇ
كە كاتى ئەۋە ھاۋىو لەجىگەن كۆمەلەن ۋەك حىزىنكى دىمۇكرات دابەرنىزىننى. ئەم
بىرە لەۋا رۇشنىچەننى كۆمەلەشدا قىسە لىسىر دەكرا. ھەر ۋەك ھىمەنى شاعىر
باسى نەكەت:

دەستەيەك لەپۋەنەكەرنەن ئەندامەننى كۆمەلەن ۋەك ھاۋىتە سىر ئەۋ بېۋايە كە
جىيەجىنكەرنى بەرنامەننى كۆمەلە لەۋەلمەمەرجى ئىستەن جىيەن و كوردىستاندا ئىمەكەن
كەمە، بۇيە بەرنامەيەكى كورد و ئونىيان كەلگەنل ھەلومەرجى ئەۋ سىرەمەندە
دەكۈنچە گەۋلە كورد لەپۇشنى سىنى خەزىلەۋى 1324-1945 يەكەم كۈنگەرەننى حىزىنى
دىمۇكراتى كوردىستان لەشارى مەھاباد گىرا. " (12)

رۇلى قازى مەھمەد لەخەمەلەندىنى بىرى دامەزەندىنى حىزى دىمۇكراتى كوردىستان،
بەپەستىنى يەكەم كۈنگەرە داپشتىنى بەرنامەننى ئوسىنىنى ئاگادەرنى لەمەن دامەزەندىن،
نۇر دىيارو كارىگەرە پۇر. بەتايىپەتنى ھەمۇر لەبەردەم گۆپەننىكى گەۋرەتەردا پۇر،
جەمەۋەرنى ھەزىمەكە رىكەشتەكەننى، بەجۇرنى بەرنىن پۇر كە ئەندەتۈنرا بەمەۋەيەكى
كورد بىيانگەرە ھاۋىش، داۋخۇزىيە: كۆمەلەيەتنى، ئابۇۋى، رۇشنىچەننى و سىياسىيەكەن
رۇۋن و ئاشكەرتەر كىران، قازى مەھمەد ۋەك رابىرى ھەزىب جىگەننى پتەۋترو
خۇشەۋىستەر دەپتۇ، ئەۋ گۆپەننى كە ھەمىشە جىگەننى رەخەنەن مەشتۇم پۇرە
"ئامانچە مېۋىۋىيەكەننى نەتەۋەننى كورد" كە كۆمەلەن ۋەك كوردپۇرە تروشمۇ
ستراتىجى خۇي، "يەكەرتەنەۋە سىرەمەۋىنى كوردىستان" گۆپەنرا. ئەگەر لەپۇرە
بارى ئىۋە دەۋلەتەن، ھەلۋىستى يەكەتنى سۆلىمەن، بارۇدۇخ ھەلومەرجە خۇيەكەن،
جىۋىۋىلىتەك و جىۋىستراتىجى لەمەن كوردىستان، رۇنى تاران ھەلۋىستى گەل فارىس
بەرامبەر مەلى چارەنۋىسى كورد، بىرۋەننى حىزىنە ئىرنەيەكەن بەچەپ و

پېنشىكوتىنخولزىمكەنئىشەرە... ھەتتە ئەگەر بەلبەزىرچاۋگىرتىنى چۆرى سازانى ئەوانە
 ئەگەل ئەمە گۆزەنە، ۈك ھەنگاۋى ئەۋەدەستەيتەننى مەلە ئەتەۋايمەتتەكەن، ئەمە
 ھەنگاۋە بۇ ئەمە گۆزەنە، بىرخىنئىزى، ۋا بۇ ئەمە سەردەمە ھەر دەتولار ئەۋە بىگىزى،
 چۈنكە كاروبارو رۈۋادەۋمەكەن ئەۋەدەست كۆردەدا بۈۈن ۋە ئەۋەدەستى كۆردە دەسەر پان.
 بۇزە تاقىزە ھەلەكە ئەكرابو كە زىانى گەۋرە ۋە راستەۋخۇل ئەجۋالەۋەرە نىشەتمەنى
 كۆردە كۆۋار بىرئى، بەلەم ھەلەي گەۋرە ئەۋەدەۋو كە ئەمە گۆزەنە كرا بەستراتىجى
 جۈۋالەۋەرە، ئە ئەمە كاتەمە تانەۋىن گۆزەنەكە بەسۋەگۈنچەندىن بىۋە ئەگەل
 ھەلەۋەرەكەندە. بەتايىبەت ئەۋە زىاتەر ئەۋەتەمە ئەپەۋسەي گەلتۈگۈدە ئەۋەدەست،
 بەلەم ئەۋە مەمەلەۋ ئاۋكۆردەدا: جەمەۋىيەتتى كۆردەستان بەدەۋەدەگەي ۋەزەرت ۋە
 بەسەرۋەبەردىن، سەۋپا ۋە ھىزى چەكەلەر، ئەلەي سەن رەنگ، مەمەلەي سىياسى ۋە
 دىپلۇماسى ۋە پەيمەنەبەستىن، ۋەتۈۋىز ۋەكەلەي ئۈۋەسى خاۋەن قەۋەرەيەكە ياسايمە ۋە
 مەمەلەي، مەدەي ۋە رادىۋو چاۋپەستى، زەمانى كۆردەي كۆردە زەمانى خۇنئەندىن ۋە
 رەسى... ھەتتە ئەۋە ھەمەۋى ئەۋە دىدەي سىياسەتەدەلەرنى رۇنەيشەرە، ئۈۋەۋەۋە
 ئەۋەدەۋەختارى... زىاتەرىش ئەۋە ھەر ئەۋەكەم كۆنگەرەي ئەمە ھىزە تازە بەۋەلەدە
 بۈۋە، ئەۋەگەدەرىيەكەي ئەۋە كۆنگەرەدە دۈۋە ۋە ئامانچە سەستراتىجىيەكە زۇر بەتاشكەرا
 تۇماركەۋە دەنى پەندەۋەۋە، رۇنەۋەي كۆردەستان-ئۆزگەنى ھىزى دىۋەكەرتى
 كۆردەستان ئەۋەرە (302) ئەۋەر سەرىياسى ۋەتارى سەۋەكەيدە:

تەۋەرسۈۋەن پەنجەمەن ۋەزى ھەۋەلەن كۆنگەرەي ھىزى دىۋەكەرتى كۆردەستان
 ئۈۋەسەۋەتتى: پەنجە ۋەزە ئەۋەبەر دە بەۋەۋەي 2۷ سانگى خەۋەلەۋەدە ھەۋەلەن
 كۆنگەرەي ھىزى دىۋەكەرتى كۆردەستان ئەۋەۋەۋەي مەۋادە بەتاشكەرتى 270 نەۋەر
 ئۈۋەلەرنى تەۋەي چەنەكەنى كۆردەستانى مەزەن ساز بۈۋە... ۋەكى مەلۇمە ئەۋەۋەۋەۋە
 ئەۋەۋەي كۆردە ئەۋە دەۋەدە دەرۋەۋەن دەكەردە گەۋەۋە يەكەتەي ئەۋەدە مەۋەۋە
 ئەۋەۋەي كۆردە دەگۈۋەن دەرۋە... بەلەم دىۋەنەكەيش ئەۋەدە يەكەتەي خەۋەي پەس
 ھىزە ئەۋەلە ئەۋەدەستانى دەرۋەكەۋەي سۈۋەۋە ۋەۋەۋە تۈۋەكەدە چەند ئۈۋەلەرنە بۇ
 ئەۋەكە كۆردە دە كۆنگەرەدە، ھاتتە مەۋادەي، ئۈۋەلەرى كۆردەستانى دەرۋەكەۋەي ۋەۋە
 دە كۆنگەرەدە رەي گەۋەندە "كەدەمەن تەۋەي كۆردەستان يەكە كەۋەت مەۋەي ھىزى
 دىۋەكەرتى كۆردەستان رەۋەكەۋەۋە تەۋەي كۆردەستانى دەرۋەكەۋە... ئۈۋەلەۋەۋە

کوردستان سورہ گوشتی کہ: ایہہ بہتہوای ہیزی خومان حازرین کہہ مگوڑہی مرامنامہ ی حزی دیموکراتی کوردستان تہ بکوشین و نمن سٹوی گہرو گوی دانیشتوانی کوردستانی سورہ لویان بہملکی قارہمانی مہاباد بہ نوینہرانی کۆنگرہ راندگہیہ... پیشہوای شہیدی نتمہی کورد قازی محمد نمر کۆنگرہیہدا نٹقی کردو لہپاش بہخیزہیانی نوینہران و دون لہم نمر مہبستانہی ژوروی رای گہیاند کہ.... ہتہ بہ ہمولین کۆنگرہی حزی دیموکراتی کوردستان دا ریزہ قرارین قبول کرا... ہرہما کۆنگرہ لہپاش تمولکردنی کاروباری خوی لگادرییکی بلوکردہ... ہمولین کۆنگرہی حزی دیموکراتی کوردستان لہپاش چہند رۆژ سکا بہاشترکی نوینہرانی تمولی نتمہی کورد نمر نتیجہی و ہدست ہینا کہ نمن کوردستان رزگارو سرہست و بیٹ.. نہایت کۆنگرہ ہسمرؤکایہتی لاسی محمد کومیتہی ناہندی ہلہلڑو پڑی نسیارد کہ لہوردا مگوڑہی مرام و نظمی تصویب کراوی کۆنگرہ ہست بہکار بکات. (13)

لہودا نمرہکوی کہ نمر دامہزاندنی حزی د.ک لہجگہی ژ.ک، نمرہو ہزی ولانانی یہکارہکی و پچانہوہی ستراتیجہکہ. نمرہی نااسایی و بہزیان ہووہ لہ کاردا نمرہ ہو کہ خودمختاری لہوای کۆماریش کرا بہتموؤیکہ و خرایہ گہردنی جوولانہوہی نیشتمانی کورد، دواپی تریش وشہی ئیران یش لکینوا بہپاشکۆیہو، کارہ خرابہکہ لہودا ہو کہ کوردستانی عراقیشی گرتہوہ، بہجۆری کہ تانیستاش نمتوانروہ نمر لہوہ بشکینری و ہیچ لایہک تمولو خوی لی رزگار نمرکردوہ.

نمر دامہزاندنی ح.د.ک لہجگہی کۆمہلی ژ.ک بہخواستی ریکھستہکہی ژ.ک نمرہوایہ، تمناعت بہخواستی ئیرسراونیش نمرہوایہ، کارؤکی نااسایی و سہپینراو ہوایہ، وادہووہ نمر ناہزیانہی ناو کۆمہلہ ملیان بڑ نمر سہپاندنہ دانہنواںدایہ، یا کاریان نمرکردایہ.

یادہووہ پاش لیکہلہوہشانندی کۆمار بیوزایہتموہو بکوتایہتموہ خہبات، نمرہو حزی دیموکرات بہوخایہ و جاریکی تر سہری ہلنہدایہتموہ، ہر وک چۆن ژ.ک سہری ہلنہدایہتموہ، کہچی وک نہزانچ نہوانہ ہیچیان روویان نہدا، بہلکو پچہوانہکشیان روخساری جوولانہوہی نیشتمانی کورد ہوون، بہلام بہتموہکمرہ.

قازى مەھمەد وتۇرۇپكەن. ئىمە بەتمەلەي بۇمان روون بوو كە رۇشوننىكى كۆمارى رۇكە پىكى كورد وچودى ھەيە... ئىمە بەدىتتى قازى مەھمەد ھەستمان كورد كەناوېرلو ئۇلۇز بەرپىزىكىمكى كارىگىرى ھەيە لەنىو ئۇدەي گەلدا... قازى پىاۋىك بوو خاۋەنى جەسارەت و ئازايمەتى و بەكارى يەكى بىزۇنە، خاۋەنى سەتتىق و وتارەمىكى كارىگىرو بەرپىشت بوو و بەتمەلەي ھىزى خۇيسە تىدەكۇشنى رۇشوننى كوردستان لەسر بىچىنەيەكى پتەرو قايدو خاۋەنى دىموكراسى، بگۇپۇت. (14)

-(لەكۇلان و شەققامەكانى مەھاباد بەناشكرا مەكرا گىۋى بەدىتە رادىۋىكانى ئىستەمىل و لەندەن، بەلام لەتەورۇز گىۋىدان بەم رادىۋىانە ئاۋاننىكى مەن بوو سزاي مەركى بۇ دانەرلەبوو. (15)

مامەلەي دىپلۇماسى لەتا و ھەلومەرجىكى ئالۇزدا:

جىۋىپۇلىتىك ۋەك ھاپەيەمەندى ئىۋان جوگرافىيا و سىياسەت، ۋەك زانەستى لىزانىنى ھۆر زەمان و شىۋەي كارتىكەرنى فاكتەرە سىۋىتىيەكان لەسر جىنگىر دەورەيە لەمامەلەي دىپلۇماسى، كە تاپەدەيەكى دەور كەناپاستەكلەي رۇلى (يەكە) جوگرافىيەكانە لەمپىاردانى سىياسەتى دەۋلەت. ئىم لەقو لايەنە ھەستىارە تەۋلەكەمەكى (جىۋىستراتىجى) كە ھاپەيەمەندى فاكتۇرە جوگرافىيە كارتىكەمەكانە لەسر ستراتىجى دەۋلەت دەستىشان و پىنئاسە مەكا... (16)

لەمەرە دەتۋانەرنى بگۇتەرنى، رادەي راست و تىۋىستى بىرەيىرى سەركەدەو سەركەدەيەكى لەكىشەي ھاپەيەمەند بەۋانەرە، تاپەدەيەكى دەور بەستەرەي ئاستى شارەزايى و تىگەشەتنى بارى جىۋىپۇلىتىك و جىۋىستراتىجە.

ئەگەر ئەر پىرنەسپە گەشتىيەنە لەگەل تايەمىتتىيەكانى جىنگەي جوگرافىي كوردستان بەگەشتى و كۆمار بەتايەستى سەرنج لىبەرنىن، ۋا تۈند و تۇلتر ئەر ھاپەيەمەندىيەنە خۇيان دەۋىنن، يەكتر دەگەرن و زىاتر روۋدەۋەكان، لە مامەلەي سىياسى و لەپۇرسەي دىپلۇماسىدا لەۋلى خۇيان دەگەن... بۇچى؟ ئەرە سەبەرەت بەگەل ھۇي تايەتە مەكوردستان، لەۋۋى: دابەشبوۋن بەسر چەند دەۋلەتلىكدا، فرە دەۋمەن و ئابلۇقەي كوردستان، دابەشبوۋنى ھىزى مۇۋلى و ئابوۋى و زەمىنى كوردو ئىشتەمانەكى، كە جگە لەكارى پىر لەزىيانىان، بوۋنەتە ھۇي زەمىنە خۇشكەرنىش بۇ

دەرىجىسىدىن رۇلى فاكتىرى كورد، ۋەك ھىزىكى مۇلى گەۋدە، رۇلى خەسەتە ستراتىجى و ئابورىيەكانى كوردستان، لەناو ستراتىجى زاپىزەكان لەناۋچەكەدا... سىرىارى شىۋاندىنى سىۋىتى گەشەكەردن و رۇخسارى جۈۋانەرى نىشتەمانى و ئامانچەكانى . ئەم دىارەيە ھەر لەو سەردەمەي پىش كۇمارەكەۋە، تانىستاش يەككە لەو ھۇ گەنگەنەي كە كىشەي كوردى لەۋز لاۋە زىاتر ئالۋزۇ داپىۋو بىن دۇستى ستراتىجى كوردە، بەجۋرى كە تەنەت لەمىۋىۋى جەنگى سارد، بەشىۋە كلاسىكىيەكەي، ئاكۇكى و مەلەن ئۆيەكان، رۇلىكى ئەبىن يان ئەبىرىتىن، ياپۇلىكى كارىگەر كارتىكىرى ۋاي ئەبىت. (17)

ئەگەر ئەگەل ئەۋەدا، كۈي كىشە تەگەرە گەۋدە جۈۋانچۈرەكانى ئاۋخۇ دەۋرەپشت بەننىنە بەرچاۋ، لەبەر رۇۋناكىيان ئرخاندىكى بابەتتەيەي دىپلۇماسىيەتى سەركەدايەتى كۇمار بەگىن، بەرچاۋكەردى تەنە دەريازگەي ئازەريايان سولەيت، بەھەۋو گىرى و گۈل و كۇسەپەكانىيەۋە، لايەنى تاران و گەۋگۈ، كەلەپستىشدا، كۈپىيەك بۈۋ، دەشۋو ۋازى لىتەھىزىن، ۋەكەبەسۋودى تاران و چەۋشەكەردى كورد كۇتايى ئەھەت... ۋا دەزانىن كە مەمە دىپلۇماسىيەكە چۈن پىچەرلەۋى ئاۋ كىشە سەختە لەچارەسەر ئەھەتۋەكان بۈۋ.

گومانىش لەۋەدا نىيە كەلەۋى سەركەرتىنى سىياسەتن، مەمەلەيەكى دىپلۇماسى، بىرىارى سەرچاۋو ئەندازىارى سىياسى، زىاتر ھاۋسەيۋەندى خورتىسى ھىزۇ مەلەبەندەكەيەتى، دۋاي فاكتەرە نىۋەۋەلەتتەيەكە كە بۇ ئەم قەۋرەيە، سەرمەكى و بىچىنەيى بۈۋ. ئەگەل ھەۋۋەشە ھەۋمەرجانەي سەنگى خۇسان لەناكۇكى و مەلەننىكەدا ئەبىن.

ھەر لەسەرتەي دەرەزەندىنى خەۋەخەتارىيەكەي كوردەۋە (1942) لەو بەشەي كوردستانى رۇۋەلەتەدا، بە گەشتى و، لەدەرەزەندى كۇمارەكەۋە بەتاييەتى، سىرىارى ئەم ھەۋۋو گىرى و گۈل و كىشە ئالۋىيەنەي ئاۋخۇ، ھەرىمى و نىۋەۋەلەتەندەدا، ھەۋەك قەۋرەيەكى سىرىازى، تەمەنى كورتى لەناۋ كرتىسى سىرىازى، شەۋو پىكادان، ئەشەۋ ئەشتىدا بەرەسەر.

لەسەر ئەم زەمىنەيە لەناۋ ئەم ئاۋۋەۋەيەدا بۈۋ كە پىشەۋا مەمەلەي سىياسى و دىپلۇماسى خۇي دەكەرو دەجۋلا. رۇۋى سىياسى و رۇلى رابەرىنى قازى مەمەدە،

ھەر لەيەكەم سەھىرى ئۆيىنىرىنى كورد بۇ باگۇ(سەرمەۋىزى 1320) كە ئۆيىنىرىنى سۆڭەيتىمە دەستىنىشان كرابوون، ھەرگەت، كەزىياتر بۇ ئاسىيىن و ئاشنايمىتى بوو، ھەرچەند بىسەھىرى قەرىمىگى ئاۋ ھەبىرا، بەلام سىرۇشتى سىياسى شارائەت نەبوو، زىياتر لەۋە ئۆيىنىرىنى دانىشتۇنى ئاۋچەيەك بوون، بىن خاۋەن، لە روى ھىكۈۋەتتە، چۈنكە دامەۋەزگاي تاران يا نەسابو يارۇلى لەمەست دابوو، ئاۋچەيەكلىش بوو كەلەيىزمە رۇلى سىياسى خۇى بىيىبوو، ھەرچەند لەر سەھىرىدا ھىچ نەستىگىر نەبوو، بەلام دىسان كورد بىن ئومىد نەكرابوو، جگە لەۋە قازى مەمەد تاپانەيەك لەيىرۋاي سۆڭەيتەكەن ھالى بېو زىياتر ئاشنايمىتى پەيداكرىد.

لەگەل ئەۋەشدا قازى مەمەد دۇستايىتى خۇى لەگەل ئەۋ رۇئاۋايىانەى لەئاۋچەكەدا بوون باشتىر نەكرىد، بە مەبەستى دۇست پەيداكرىن و سۈۋنەرگرتن لەۋەلە رەخسىۋەكە.

"لەسپىتامبەرى 1941دا دوو ئەسەرى ئىنگلىزى و ئەمەرىكايى گەيشتەنە مەھاباد، بەھۇى رۇنىكى ئەروچىيەۋە، پلاننىكى ئادىار بۇ كوردستاننىكى گەۋرە خرايە بەردەمىيان، بەلام ئەسەرىمەكان ھىچ جۇرە ھانداننىكىيان ئانەرنەكەت، ئىتر ئاۋى ئەۋە بوو كە گەلگۈى سىياسىيانى كورد لەگەل رۈۋسەكاندا نەستى پىكرىد. (18)

"ئارچى رۇزۇلەت" كەلەسەرىنى مۇخابىراتى ئەمەرىكايى بوو لەسەھارەتى ۋەلەكەى لەتارەن، ھاتۇچۇى مەھابادى كوردبوو پىشەرۋاي بىيىبوو، ھەر لەبەر ھەمان ھۇر را ئەۋ پەيۋەندىيە ئاشكرا نەكات، ۋەكۈر لەۋايدى باسى نەكەن.

ھەلىنىكى تىرى راستەخۇى پىشەرۋاي قازى مەمەد لەگەل ئىنگلىزەكان بوو، دوو ئۆيىنىرى خۇى ئارەدە تەۋرۇز تا كونسولەكەيان بىيىن بۇ ئەۋەى لەتەندەدا پەيۋەندى رەسەى بېيەستى، بەلام "ئەبدالرحمەن زەيىخى" و "ئەلى رىھانى" ۋەراسىنىكى ئادىارو بىن ئومىدىيان نەستىگىر بو. (19)

ھەرچەندە پىشەرۋاي رەبىرى ئاينىش بوو، بەلام لەگەل گەشەكرىنى شارەستانىيەت بوو، ئاسۇى بېرو رۈۋەنگەى بۇ جىيەھان كىراۋە بوو... "ھەر لەسەرمەۋە چەند پىروستانتىنىكى ئەمەرىكايى و دىكتورىنى ئەلەمانى دۇستى بوون لەمەھاباد". (20)

همیشه لگال نمی بینید نهی کلمه سخت و ناروختا دیدنی معنایان دمکرد
گه بی بی زموه رفتاری لگال دمکردن، دوسه تایتی لگال
دمریکایه کاندایه گم دو" (21)

کاتس پيشهوا لمتاران دېچې بؤ وتوويؤ لنگل سمرک ووزيران قوام ولسملتمنه لديدنچيئيمکي رؤژنامهي (رهې) لمتاو پرسيارمکانيدا هم پرسيارمش دهکات: "بؤچي فرانسوي راجع بمسئلهي کورد زؤر علاقه دمنوي شي و ايا شو خبرهي فرانسوي بزمانی تجوه گوئويه:"ايمه سر ومختيک که کهيلمان لي بن کرماشان ودهست همگوين" راسته يان نا؟

و ه ل ا م م ن پ یم و ا ی ه فرانسوی د م گ ل کوردان نژادگی خراپیان نیه، ل سوریه نوردی لدمستیان هاتبی کومکیان بکوردان کردو. راجع به خبری کی مخری فرانسه لزمان منوره گتویه، هرول نورهیه که نهم قسویه بژ نیستاکه ایمه لاجیری نورهین مسئله بهمسالمت حل بی مریوت نیه، نورهیمیش نهمیه که منظر ده دوست گرتیکی غاسبانو امپریالیستی نبیوه بهلکو مقصود لژادکردنی بهشیک لهاونیشتمانان و کوملنکی پتر بهژاد تهاوی ایران بیوه. دیسانیش تعلیموه کهدمولتی ایستا نو جوره نظریانه که هی زهمانی حکومته ارتجاعیمکانی پیشوه لئناو دها. " (22). کیشی گهری بهردم دیپلوماسیمتی پیشهوا قازی محممد، هر نوانه نبیون، بهلکو ئالوزتر لهوانه لهوه دا بیون که دوستکانیشی لهناو جوری لپیلان و نواکردن و لاولکردنی کوماردا بیون، نک هر لهووی سیاسیمیه بهلکو لهووی نابووی و چک و نازوق، سیاسی و یاسایی، کیشمروستکردن، ناکوکی و مللانی لسمر سنوور، بهتایبتهی کاتی کهکازمرکان پنیان لسمر نوه دادمگرت که شارمکانی (خوی، سعلماس، میاندواو ورمی) کورد نیچ و نبی لهناو سنووی کومارکمیاندان، ب، گفتوگوو دانیشتن و دوچار سطریم پیشهوا بژ تعویز بی نهمام کوماسی بهماتن.

دیاره ئەمەش ھەر لەتاو بەشێکی ئەخشی پاشەقۆژ سەیری دەکرا. بەتایبەتی سیاسەتی روسەکان چەند سەری یووێ یۆ ھەر لایەک ئامانجێکی دیاری یۆ دانراوە: رۆی سیاسەتی روسەکان بەرامبەر بەئێران دوو لایەتی و نوو ھوو یوو، مولوتوف، وەزیری دەرەو لەگەڵ سادەجکوف سەپیریان لەتاران لەگەڵ ھەرگرتنی

نیمتیازی دھرمینانی نعمتی سرووی نیران۔ "یریا" دستہ پستی ستالین و باقرؤف سگرتیزی یکمسی حیزبی کؤمؤنستی نازمربایجانی شوروموی جارمھا قسسیان لیسر پیئولکسانی نازمربایجانی نیران بتمہعیری نیران "نازمربایجانی خواروو" بےبشمکھی سروو کردوو۔" (23)

لەگەل لەر بارو دۆخ و گوشارو تا ئازارامییە ئەرە ھەلو یست و سیاسەتە ئەرەکاندەبوویان:

خالی سەرنج پانکیشەر لە حکومەتەکە ئازای محەمەد ئەرە بوو کە ئەرە دەستبەردانی کاروباری ناوخی رووسەکان لە کوردستاندا کەمتر بوو بە نەیسەت نازمربایجانەرە. ئازای هیچ کاتێ ئەرە پەرەیی خۆی دوول ئەبوو، لیسر جێبەجێکردنی ئەرەکانی ئازای خۆی لە ھەموو ھەلو مەرجێکدا رۆشتوو، ئەمانەت لە کۆبوونەرەکی پاکۆدا، بە ئامادەبوونی باقرؤف لەناو پاس و گەفتوگۆدا، لە کاتی ئۆزدا، داوای لێبواردنی کردوو و ھەستاوہ نوێی خۆی کردوو۔" (24)

پێشەوا بەسەر و خۆپاگرا ئەرە مامەڵە و واقیعە تالەمەکی ئەکرد، ئەرە ھەلو نەستە خراپ و گەرەمگرتانە بێ تاقت و بێ ئومیدیان ئەکرد. کاتێ لیسر راسپاردە رووسەکان چۆتە تاران، بۆ گەفتوگۆ لەگەل قوام السلطە، سەھارەتی سۆلیت دەووەتی ئەکەن، وەک پێشەوا چاوەڕوان بوو، وە پێشوازی ئەرەکان، زیاتر، ئامۆزگاریان بۆ ئەرە بوو کە لەگەل لێپرسراوانی تاراندا ئەرە لیسەر خۆ بێ. ئەلەمکی دی. گەمیی ئەرەشیان لێکرد کە لەگەل نازمەکاندا رەھتاری باش نییە.

بەرەبەر ھەر قوام و ئەرەکانە زێرە و فیلبازانە لیسر چەند پەتەن یاری ئەکرد، سەرھەری: گەر ئەکردنی پەتەندی لەگەل رووسەکاندا، گەشتی نیمتیازی دھرمینانی نعمت، ئەخشی گوشار خستە لیسر سۆلیت تالەمەکی سوور بکێشێتەو بۆ و شگرتە لیسر چاوەری ھاوکاری و یارمەتی بۆ کرد و ئازەر، لیسر رەبازی ئازەرمانەو بەگرتە لیسر ھەروو کۆمارەکش کاری خۆی ئەکرد و پیلانی ئەگرتا، بەتایبەتی ئەپۆسە گەفتوگۆدا، جاری ئەگەل ئەرە بێدەپەری مەھاباد و گوێنەدانە کرد، جاری ئەھاندانی کرد بۆ ئەگرتە لیسر و شەرھەلگەسان، "ئەدانیشتنێکی مەھالی کەریمی، وەزیری ئەرەکان، لەگەل سەرھەنگ، لیسر سەرھەنگ پزیشکیان

كەلتۈرۈۋەتۈرۈپ، دۆستلەردە گەپتۈگۈزۈپ، پىشتىيارىيان كۆرۈپ كەپتۈرۈپتە كۆرۈپ
 ۋەك تەۋرۈپ خەللىكى ئىران لىدىرى رىئەت ئازىزىيان بىلەن ئاۋ شەرقىيە. (25)

سەرەپى ئىدى پەيمانى سەريانى لىنىيۈن ھەردىۋ كۆمەركەي كۆرۈپ ئازىزىيان
 ئىمىزلىكرا بولۇپ (3 يىل ۱۹۳۵) دىسان ئازىزىيان ئاسىيۈنالىستىكان لىناۋ بىلەن كۆرۈپ
 خۇزۇ گەپتۈرۈپتە مەبەستىكانىيان نەچچۈۋان، كاتلىك ۋەلىيەت...
 بىلەن كۆرۈپتە "پىشەۋىي گەپتۈرۈپتە تاران كە" ھەمە ھوسەين خانى، سەيلى "تازى"
 ئۆيۈنەي كۆرۈپ بولۇپ، ھەممە ئىدى دىنىيەتتە لىگەل "قوام
 السلطە" ۋە "سادىچىكۆل" دىسان ئۆيۈنەي كۆرۈپ بىلەن كۆرۈپ (8 يىل ۱۹۳۵)
 دىسان كاتلىك ۋەلىيەتتە تاران كە 25 يىل ۱۹۳۵ دىسان بىلەن كۆرۈپتە
 "مۆمەلەرى لىمىز" گەپتۈرۈپتە تەۋرۈپ لىكۆيۈنەيكانىيان ئازىزىيان لىكۆرۈپتە
 ھەردە بىلەن ئازىزىيان ھىسابى كۆمەركەي كۆرۈپ كۆرۈپ.

كاتلىكەش لىگەل ۋەلىيەت ئىدى سەلەمدا پىشەۋىي لىگەل چەند لىنىيەسەۋىيە تەۋرۈپ
 كۆمەردە چۆرۈپ تاران... لىنىيەشدا قوام لىسەلەتە بەلەي كۆرۈپ دىلىشكاندە، بىلەن
 مەرجەي كە تىكچۆۈنى پەيمەندى كۆرۈپ ئازىزىيان تىلە مەۋكەرە، ھەردە ۋەك
 كەمىكى تەۋرۈپ روناكىيە نەخەيە سەلەم لىيەت.

سەرەپى ئىدى ھەممە ھەلۈيەتە ئازىزىيان كۆمەردە ئازىزىيان، پىشەۋىي قازى
 مەمەند بىلەن بولۇپ بولۇپ بولۇپ سۆيۈنەي، ھۆشيار بولۇپ لىيەلەنەي تاران، بۆيە،
 بۆيە سەتلىش، بىلەن لىمە نەكەرە كە كەلەي ۋەك كەلەي
 ئازىزىيان، لىيەشەۋە.

گەپتۈرۈپ خۇدەمۇختارى

بىر لى خالە گەلگەنەي كە ھەمىشە جىگەي شەۋەرە ھەلەم سەلەم بولۇپ،
 ۋەلىيەت خۇدەمۇختارى بولۇپ، چۈنكە لىسەلەم ھەردىۋىيان لىناۋ بازنەيەي بولۇپ
 ئازىزىيان بولۇپ، بولۇپ خالە مەلەن كە ھەردە بەلەيەي پىشەۋىيەي
 خۇدەمۇختارى تەۋرۈپ رەيلىشە، تاران لىيەمۇنى بولۇپ ھەمەلەم، بۆيە
 بىلەن سەلەمەلەمەي پىلەنەي يەكە يەكە نەكە مەبەستى خۇيەن، لىناۋ

دیپلوماسییه‌ی زیرمکانه‌ی پهلوی ساخت و به‌مبست و نامانجیک‌ی رونی بین گری و گول بود.

بؤ لای کوردیش: پیشه‌وا قازی محممد، لئاو مامله‌ی دیپلوماسی و تالیکردن‌مکانی لئاو ماوله‌ی، لبردم لئاو همو گرفت و کلین و کیشانه‌ی، لبردمر که تیشک‌کیان خرایه سر. کورتبوه سر لئاو باورم‌ی که دبن هملی جیدی هر بؤسلماندن لئاو خودمختاریه بیست که داسزا بو، هر وه گیشتوبیت لئاو سرمنجایه که لئاو تا که دبرازگیموه دتولنری شتی بؤ کورد بکری. بویه سیاست و مملوئستی لگلتوگزا هر بؤ لئاو مبسته بو، راستگور بدل کاری تیا دکرد، هرچنده لئاو وتارو رانگیدا نمیده‌توانی تلوو بچو ناسوی بینینی بؤ پاشم‌وژی نتموه‌ی کورد کیشم‌کی و خواست‌مکانی خوی بشارت‌موه، لهماان کاتدا، لئاو مامله‌ی سیاسی و دیپلوماسیدا، نمیده‌یست و نمیده‌یشت کیشه لئاو زیاتر بؤ کومارکه بخولقیت. دور نییه هر لئاو دیدو بؤچونش نبوبیته گرفتاری رنگه‌ی بیری رزگارکردنی ناوچمکانی تر. (26)

لئامه‌یکدا بؤ جمنال حمه رشید خان زور بوردی خانه‌ی کیشه‌ی کورد لئاو گرفته گموره جیهانییه‌یکدا بمستنیشان دمکات:

هر کاریکی جزئی نمکن دبنی لگتل نوحاع بین المل تطبیق بکری چمبای کاری مه که کلیه لبردم‌ی لئاو مجبورین لئاو صلحه تا ممکن بین ناتولنن بیری دی دا بروین لئاو تاخیره‌ی می ویه دئا لئاو به پلتمتر. (27)

به‌لام لکاتی پنیوست و چنگه‌ی خزیدا، سریم‌خو نازیانه رهفتاری دکرد، لشم‌مکانی سالحاوا، قاروا، سرا، مامشادا... هر وه سرکردیم‌کی سربازی ده‌چوولا و بریاری دئا، ده‌چووه بمرمکانی چنگو وتاری بؤ پینشم‌رگهان دئا. (28)

کاتیکیش دوژمن به‌م‌م‌شو گورده‌شه کورتبیته سرباری گوشار خستنه سرکزار، واپن‌شو ورامی پر به‌پنستی هر‌م‌م‌کی دئایم‌وه: "لئدای شمری سالح ناوا له‌لایمن هیزی پینشم‌رگوه زیریم‌کی پشت شکین یان وی نمکویت... تن‌دشکین و ژماره‌یم‌کی زوریان لی به‌م‌خسر دگر‌دین جا لبرام‌بر هر‌م‌شه و گور‌م‌شی رزم لئاو قازی محممد نامیم‌کی بؤ لئاوین و لئی دگن‌ر‌م‌وه

كەمەست لەشەر ھەلاييساندن و براڭكۆڭى ھەلبەركىت و لەرىگەي و تووڭزەمەو بەدانانى
بەرزى بۆ يەكتىرى مەسلىكان جەن بەجەن بەگەن... كوردان لەمەشەر گورمەشە
ناترسن و كاتىك باسى ھۆردى ئۆزان و بەتايبەت باسى سەرۆكەكانى ھۆردو ئەكات
ئەو شىعرەي لىرەئوسىي و يە دەخاتەو كە بەم جۆرەيە:

اگر سەرسەر تەن بەگشتەن دەيم

ئۆزان بەگەكشور بەدشەن دەيم

ئەو ەك نەوشىش لەسەر بازگەكاندا ھەلواسرا بۆو... پىشەرەو سەدرى قازى
وايان بەمەسلىھەت ئەزانى كە ئەو شىعرە بەم جۆرە لىبەگەن:

ھەم سەرسەر بەدشەن دەيم

ئۆزان كە خوردا بەگشتەن دەيم

جاسولىمانى ح، پەسيان (نەققلى پەسيان) و ئىگەلتون دەلەن: قوام و لەسەلتەنەو
رەزمەراي سەرەك ئەركانى ئەرتەشى شا بەو دەھرى دەبن و قىنىكى تايبەتى لەو
ئەنە ھەلەگەن. (29)

زىاتر لەو ش: كاتى قازى مەھمەد بەگۆرەي داخووزى قوام سەھرى تاران
ئەكات و لەوئى لەگەل ھەمە رەزا شاشدا و تووڭزىكى دەبىت... "ھەمە رەزا شا گەلەك
بەشاخ و بەلى ئەرتەشدا ھەلەلەن و لەقازى ئەگىرئەو كەلەبەرامبەر ئەرتەشدا
خۇڭاگرى نەمۆنەن، ئەنا ئەتوانى تەراوى كوردستان لەخویندا بەگۆرەي... قازى
مەھمەد زەردەخەنەيەكى دىتەن و لەو لەمى شادا بەسەرەتەكەي ئەرتەش
لەسەردەشت ئەگىرئەو، ئەویش بەم جۆرە بۆو كە: رەمارەيەكى زۆر لەنەسەر
سەريازەكانى ئەرتەش لەسەردەشت تەسلىمى پىشەرەگەكانى كوردستان دەبن،
پىشەرەگەكان ئەمەشا ئەگەن ئەو ئەسەر سەريازانە و پەراي دانانى چەكەكانيان
جەلەكانىشيان دانەكەن، پىشەرەگەكان نەھىلەن و دەيانەن بۆ مەھاباد... جەيان بۆ
ئەگەن و لەرىگەي سەقزەو بەرەو تارانين ئەنئەنە. (30)

يەكەن لەو پەسانەي ئەناو پەرسەي گەلەگۆزدا باس كراو:

دەيارى كوردنى ئۆستانىكى ئۆي بۆ بەناوى كوردستان، كەلەسنورى سولتەو تە
ناوچەي كامىرانى نەزىك كەمەشان دەرئەبەتەو... لەرەو چاودىرى كارەدەستانى
كۆمارى كوردستان وە قازى مەھمەد بۆ ئۆستاندىن گەشتى دەيارى بەگۆرە... گوايا

قوم و ملت منہ نہر پشتماری قبول کردہ ہمعجن کہ دکتور سہامولا چاودیر
نوستانداری نازمرباچان دئی نمرستہ، دیارہ مہمستہکی سرہک و مزید
نقد دون ہوو۔" (31)

دیسان کوپی رہش (عل کوپی قازی محمد) باسی ہمان پروژہ دمکات و دہلیت
نہر ہلگنامہ میشتی ہنیمزاکرولی لایہ (32)۔

چچوکی و تورین، چ لہگل تاران و چ لہگل تورین، کہ میکی ہدمرہوہو نڈو
لہدریہی باسو گلتوگڈکان، پروتوکول و رنگوتنمکان شاروہی ناو لہرشیفہکان
لہگل نہرہشدا چوونہ ناو وردہکاریمکانی نڈوی پندہوئ و لہباسینکی وا کورتد
جینگہیان نابیتسہ۔ ہمرہک لہپشیشہمرہ نامازہمان بڑ کرد۔ پشسوا ہپروا
ہمناشتی و پنگہرہ ژیان ہہبوو۔

بڑیہ ہہہروہو ہیوہوہو گلتوگڈی کردہ، ہمدل و گیان ہمولی سرخستنی دلوہ..
ہمرہک خوی گوتوویعتی: دہبن نہوہی بزائین کہ ہہموو کاتیک کارمان ہہشہو
خوین رشتن سرناکہوئ، دہبیت لہرووی سیاسہتیشہمرہ کاری خومان ہہروہو پشہر
ہہرین، گہلیک جار ہمناشتی و پنگہاتن نامانجمان پشہ دمکہوئ... (33)

خو لہگل لہروئی پشہوایعتی قازی محمدہموہو ناو لہہلو پایہی کڑمہ لایعتی و
نایینی و نابوری و روناکیری ہہمین، و ہہموو نہر لایمانہ روناکییان خراوتہ سر،
جگہ لہ لایمن نابوری.. پشسوا خاومنی چہندین دئی ہووہ، سرہوت و سامانہ
خوی ہہبوو۔ و مسیتنامہکی نہر راستیہ دہخاتہ ہہرہست کہ پشسوا ہہر خوی
ہو میلہتمہکی سرخان نہکردہو، ہلکو سرہوت و سامانیشہ
لہخزمہتی کڑماردا ہوو...

دہلنامہ سیہتی کورد لہ ناو سیاسہت و نوتقمکانی پشہوا دا

ہو نہوہی نہر خسلہت و سروشتانہو سیاسہتمکانی چہمہوریہتی کوردستاز
زیاتر روونہگرہنہوہ، کہ ناشکراو ہن پنج و ہما لہقسو نوتق و چالاکیی و دیدہنیی و
سہراندہکانی پشسوا قازی محمد، سرؤکی ح. د. و سرہک کڑمارو نہخشہکیشہر
سیاسہتی کڑماردا ہہرہمکون، وا لہزہدا چہند نمونہیک لہنوتق و دیدہنیی و

مەمەد رەھبەرى مىللەتنى كورد يەكتىيان دىت و گەلتوگۇيان كورد. بۇ ئاگادىرى خۇندەلورە بەرمەكان يەك يەك پىرسىيىرى ئەوان و وراسى جەنابى قازى دەنورسرى:
پىرسىيىر: ئەتارن دەلەين كوردن بەرمەبەرى جەنابت جوى بوونەرمو ئىستىقلاي كوردستانىان دەوى، ئايا راستە؟

وئام: خۇير راست نىيە، لەبەرنەوى كە ئىمە لەدەولەتى ئىيران ئىجراي قانۇنى ئىساسىمان دەوى و دەمانەوى بەخودموختارى لەزىر بەيدانى ئىراندا بۇرىن، و خودموختارىشمان وەگىرەكەوتورە.

پ: چەند وەختە ئەنگۇ خودموختارن؟

و: چوار سالە خودموختارى داخلىمان ھەيە.

پ: چلۇن خودموختارى خۇتان ھەلمەسورەنن؟

و: لەو وەلاتەي كە تولىموانە خودموختارى نىو خۇمان ئەكار بەمىن ئەگەل ئونىئەرائى گەورەي مىللەتنى كورد كەچەندىك لەوى پىش لەمباباد حازىرەون ئىنتىخاباتمان كورد ھەيئەتەئىكى(9) نەلمى بەنىوى ھەيئەتى مىللى ھەلبۇزىران و سەزۇكى ئەو ھەيئەتە بەخۇمە.

پ: ئەتارن دەلەين جەنابت چەند كەست بۇ باكۇ ئاردەو لەوى چاپخانەو كاغەزو ئىسەمەيان ھىناو و تەشكىلى حىزى كۆمۇنىستور داو. ئايا راستە؟

و: ئەم قىسانە كارىدەمەكانى لەشكىرى بۇمان ھەلمەبەستەن، ئەوانە راست نىن، كاغەزو چاپخانەمان لەتەورەز كرىسو و ئىومش دەتوانن لەو جىنگاي لىمان كرىسو ئاگادارىن، تەشكىلى حىزى كۆمۇنىست نرۇيە، شتىك ھەيە ئىمە لەكوردستان دا ھەر وەكوو قانۇنى ئىساسى ئىران ئىجازە دەدا خەلك بەتەلوى مەنا ئازادى عەلىدەيان ھەيە حىزىئىكى بەناشكرامان ھەيە ئەرىش فەرقەي دىمۇكراتى كوردستانە.

پ: مومكىن نەبىن كە سەراسى فەرقەي دىمۇكراتى كوردستانمان بۇ بەيان بىلەرموى؟

و: بىلەن مومكىنە. بەمكورتى سەراسى فەرقەي دىمۇكراتى كوردستان بۇنگۇ بەيان ئەكەم:

1-مىللەتنى كورد لەئىراندا لەمەلسورەنن و پىك ھىنسانى كاروبارى جىنگاي خۇيە ئازادىن و لەسنورى دەولەتى ئىراندا ئازاد بۇي.

2- پىتوانىن بىر زامانى كوردى بىخۇشنىن ۋە لەرەلەتتى كورد لەكوردستان كاروبارى نووسىن لەئىدارەكانى دەولەتدا بەكوردى بىن.

3- ئەنجومەنى ئەيالىتى ۋە ۋەلايەتى كوردستان ۋەككورد قانۇنى ئەساسى دەلىن جىن بىمچىن داندېرى، لە ھەممۇ كارەكانى ئىجتىمائىي ۋە دەولەتدا چاۋەدىرى پىن رابگا.

4- مەنئومورنى دەولەتى ھەر دەپىن لەمەلىكى مەھەل پىن ۋە بەپىنى قانۇن لەنئىو رەمىيەت ۋە مالىكىدا سازش بىمچىن بىن، كەدراۋۇشى ھەردووكيان تەمىن بىرى

5- ھىزى دىمۇكراتى كوردستان سەمى بگا كە مىللەتى ئىزان ھەممۇ بەبرايتى ۋە بەراپىرى پىزىن ۋە بۇ خۇشەبەختى ۋە تەملى مىھەنى خۇيان سەمى بىكىن...

پ: ھىزى دىمۇكراتى كوردستان لەمەممۇ ۋەلاتى كوردستاندا تەشكىلاتى ھەيە؟
و: لىقەى دىمۇكراتى كوردستان لەمەممۇ جىنگايەك كە دەولەتى دىكتاتورى
ئىرتىجەك ئىجازەتى...

(لەر نوسخەيەى كەلەرمارە 2 بەدەستەرەيە تەراۋ ئىيە، بەشىكە لەم ۋەتوۋىزە ناتەراۋە)

(ئەمبارى ئىۋو خۇمان)

- رۇڭى 1324، 12، 4 جەنابى پىشەراى كوردستان لەساتى بەيەنى بۇ پەزىرايى لەناغايانى كە بەھوزۇرى شەرەپلىيەپ تا ساتى 12 لەسائۇنى ئەنجومەنى لەرەمەنگى ھازىر بوو ئەندامەكانى كۆمىتەى مەركەزى، ھەيئەتى رەئىسەى مىللى ۋە روھانىيان ۋە تۇجباۋ موھتەرەمىن ۋە ئوئىنەرانى لىكە كانى ھىزى دىمۇكراتى بەھوزۇرى موشرەف بوون.

- رۇڭى 1324، 12، 4 جەنابى پىشەراى كوردستان لەمەزگەرتى جامەئەى مەباۋە پاش ئوئىكى جومە لەبابەت ئەھمىيەتى يەكەتى كورد ۋە ئازەربايجان ۋە قىسمەتى ئەزافەتى عومومىي ۋە تەئىنىنى ژىاتى ھەزراۋ ۋە خۇشەندى پىارو ۋە ئۆز كورد كچى

* رۇڭنامەى كوردستان رە. ھى 1-2، 11، 13-1-1946 (20 1324/10/22)

* ئىپتىپاقى: ئەۋەتەى رە. 2 (بەلگەلەرەتەرە لەمەزگەرتى كۆپەكەى ۋە ئوئىزەتە ناتەراۋە.

* كوردستان ژمارەى 19 سالار بەكەم ئورۇنەمۇ ھى پەشەۋەى 24، 1، 25 ۋە فېۋرەيەى 1956!

تۈركىيە ئاپرات قىياميان كىردۈ چىنىسەد ھىزىر نەفەر لىم قىياماندا لىمناوچوون و
 نەتىجە بىدىمى نەھات و ئەم راد مەردانە گشتيان لىسەر ئازادى مەردن-ئەمجا جىناپى
 پېشەوا مەسئەلى ھىزىرى ھىنا پېشەوا:

كەئائىستە چەند ھىزىپ لىمكوردىستاندا بىنياد ئىزلەپ بۇ ئازادى كوردان ھەولبان
 دەرەو ئەمانىش لىم پېناۋەدا چەند سەدەھىزىر قورباڭنىدا، لىدىار بىگەر دوسەد ھەزىر
 كوردى بىناۋپانگيان كۈشت و ئەم مەلىيە لىمكوردىستاندا ھەۋاسى بىو تارەختى
 كەئەرتەشى شەھەنشاهى لىمەھرىۋەرى 1320 بىلۋېو:

بىلۋېو بىلۋەى (بۈنى) دۈۋىر ئاگاھى بۈ بىلۋەرتەشى شەھەنشاهى
 لاۋان و گەنجانى مەھاباد ھەسىيان كىرد بىكارو مەراسى موقەدەسىيان تەغلىپ كىرد،
 لىمەن ئەشكەمەتەن، لىشىۋان و خانۋان بەدىرى خېرەبۈۋەنەمە قەمەلىيەتەن بىغەرجەدا تا
 لىكى خۇيان لىمەۋى كوردىستاندا كىرەھەمە ھەمەو كوردىكىيان بۇ كار ئامادەكەردى
 خۇشيان بەھىز كىرد تاۋىۋە چەندە لىمەۋىر مەراسى دىمۇكراتىيەن بەدىنە گەمەندە
 تەقازاى خۇمۇختارىيان لىمەدۈۋى دەرەلى ئىزان بەجىنۋە ھەپەشە بىتەنكە تۈپ
 ھەزىكە ۋەلامى دانەۋە. لىزىمەندە لىمەۋى:-

دەنيائى لىمەۋ دىنيائى تەنەۋەى بىقايە ھە نەتەۋەيكە دەيەۋى بۇ خۇى سەرىست
 بىن، ئەى نەتەۋەى كورد، ئەگەر كوردستان بىيەۋى لىمەۋى پىندۈۋىستە چەند ھەزىر
 لاۋر گەنج و مەسەلەج بىكا بۇ دىقەق لىمەنىشتەنى خۇشەۋىست ئامادە بىكرىن ئايا كورد
 ئەم ئىستىدەدەى ھەپە كەكۈۋ خۇشەۋىستى خۇى بۇمەيدانى كارزا بىنۋى؟ لىم
 ئانەدا نۈنەرنى كوردستان يەك دىنك ھاتتە ھەۋاب.

1- ئاغاى مەمەدى ئانەۋازادە لىمەندەى پۇلى كوردستان ۋتى: ئەمەن ھەمەدەلەم
 كە ھەمەۋ لاۋانى مەھاباد بۇ گىيانبازى دىقەق لىمەنىشتەن ۋەك ھەمەشە ھازىر
 ئامادەمەن.

2- ئاغاى سەدىقى ھەيدەرى ۋ غەل خۇسەرۋى لەلەيەن مەسەسەنى ھىزىرى
 دىمۇكرات و لاۋانى كوردستان گۈتەن ئەمە لەلەيان مەسەسەنى ھىزىرى دىمۇكرات و
 دەستەى لاۋانى كوردستانەۋە كەمەشتە خۇنىنى خۇيان نەپشتەۋە قەۋل دەدەمەن كە
 ھەمەۋ ھازىرەن لىمەنى نىشتەمەندە بىرەن.

3- تەھرىر خان كۆپى سىمايىل ئاغا ۋە ئىمىر خان كە 50 سالە بۇ سىرىستى كار ھەككا وتيان: نىمە ھازىر ۋەك باۋەك باپچى خۇمان سىرومالمەن لىمىنى كوردىستاندا بىخت كىمىن.

4- شىنخ جەلالى دەرىند پىوانە وتى: ئەي ئاغايان سىن شت نۇر بۇ كوردىستان پىۋىستە: 1- پۈرۈل، 2- پۈرۈل ۋ 3- پۈرۈل نەبىن لىسىن شت دەستەلگىرىن ۋەككو كەدەستەن ئىلگىرتۈۋە: 1- تەماق، 2- خۇخۇرى، 3- خۇخۇشى، ھەر ۋا نۇر كەس لىسەرن ۋ ئۆتەرنى كوردانى جەلالى، مىلانى، شىكاك، ھەركى، دىبۇكرى، مامەش، مەنگۈپ ۋ تەلۋى ئۆتەرنى كوردىستان ھەر لىۋىستا را لىۋى فېدكارىئانداۋ لىۋى خۇيان بىسۈند قايم كەرد.

ھەرۋا جەنابى پىشەرا لىبابەت ۋ سۈلى مالىتەۋە بىياناتىكى قىرموۋ. دىسان شىنخ جەلالى دەرىند ھەستەۋ وتى:

ئەمەن سەد ھەزەر تەمەن دارابى ھەيە بىچكە لىمەك جۈۋت گاۋ يەكەست پىنخەف ھەمۋە نەزىر ھىزب ھەكەم كىن نەنۋىن ۋەرى گرىۋ لىمۋومۋىشەۋە نەنگى ئىتەمەت بلىند بوۋ. دىسان جەنابى پىشەرا لىخسۈۋسى برايتى ۋ بەزىانى كوردى خۋىندىن ۋ كەسبى زانست ۋ كەمال قىرمايشاتى ئىدەمە پىندو كەلىماتى خۇي بە: بۇي بەزىانىكى ئەبەد ئىۋ ھەلەتەۋ نەتەۋەنى كە بۇ ئازادى نەتەۋەنى ئىقەۋماۋ ھەلە نەدەن"....

"جىۋىنى شىركەتى تەپەقلى كوردىستان لەلەيەن بەزىزان بەۋنەنى سىرىخۇسى ۋ ناساندنى پىشەراى كوردىستان"

بەۋنەنى جىۋىنىكى كەلەلەيەن ئەمەزەي شىركەتى تەپەقلى كوردىستان ۋ تەبەقەنى بەزىزانى مەبادى بەۋنەنى ئازادى ۋ سىرىخۇسى كوردىستان كرابوۋ ساتى 3ى پاش نىۋەۋ مەجلىسى جىۋىنىداير بوۋ ۋ ھەزەتتى پىشەراۋ جەنابى سەيد ۋەبەدۋى شەمەزىنى ۋ جەنابى ھاجى سەيد باباشىنخى سىيادەت ۋ ھاجى بايز ئاغاى ئىلھانى زادەۋ تەبەقەتتى ۋەلەماۋ ئاغاىنى ۋەشاپىر ۋ تۈجاۋو موختەپەمىنى شارى تەشرىفلىان بوۋ.

..... لەپاشان ھەزەتتى پىشەراۋى بەزى خىتاب بەموزار قىرموۋى: "يەگانە ھەمەلى دۈرۋەن ھەمەلى ئىقتىسادىيەۋ ھەمىشە خىرىك نەبىن كەلەۋ رىنگايرە

ئىنقىلاب دىخەنە نىۋو مىللەتى مەسەلەن مەسەلەى تووتن كەمەولەتى ئىزانى خەرىك بىو و مەسالىلى نىفاق و دووبەرمەكى لەنىۋو كوردانداپىك بىننى، لازىمە كە نەمە رىڭايمەكى ئىقتىسادى بۇ خۇمان بگىنەمە. شىركەتى تەرقەلى دەپن تەوسىيەى پىن بىرى و لەرمەبىتتى تەجارەتى لەمەمەو كوردستاندا بەقەرار بگىرى. ھكۆمەتى كوردستان ئىقتىسادىي زۆرە دەپن ھەزەى خۇى ھەكۆ دىنەى شەپۇ تەغىر بەدا. مەسەلەن قەمەنگ، قەلاھەت، كارخانە جات كەمەپن دىتەوسىيە و تەرقەلى ئىجادى ئەلە دا سەمەى جىدىيەت بگىرى...

لەسەر ژىانى كۇمار رۇتائەى كوردستان بەم جۆرە لەسەر قازى مەمەد دىنوسىت:

ھەزەمەتى پىشەرەى كوردستان مەمەدى قازى كۆرى ئاغا سىزا ەل مەرحۇمە، لە 11 بانەمە(ئوربەنەشت)ى 1279 ھىجرى شەمسى بەرانبەر بە 2ى مەھەرمەى 1318ى ھىجرى قەمەرى لەشارى مەباد لەدىك بىو. نەم زاتە زۆر بەچاكى لەژىر دەستى باب و دايكى دا پەرمەدەكرا، لەتەمەنى 7 سالىدا دەستى بەخوئىندىن كەرد و دىواى خوئىندى چەمەد رىسالىكى كوردى و فارسى دەستى بەخوئىندى سەردەى نەھو سەرف كەرد، ھە و لەدەمەى بەخوئىندى دا تا لەلەلۇمى مەقۇول و مەقۇول دا: نەھو، سەرف، مەتتىق، بەلاغە، ئوسول، قىقە، كەلام فارىف و تەھسىل بىو و بەھەندە خوئىندە دلى ئارام نەپو و بىن و چان لەدوى خوئىندى و زىادەكردى مەلۇومات و فىزىوونى زمانى بىگانە دەگەرا تا تەوانى بەھەسىلەى مامۇستەى قايىمەتى زمانى ئىنگلىسى، روسى، فەرانسە بخوئىنى و بىجگە لەم سىن زمانەى زمانى زگماكى خۇى كە كوردىيە زمانى ەرمەپى، فارسى و توركىش زۆر باش دەزانى.

ھەزەمەتى مەمەدى قازى پىشەرەى كوردستان ھەم لەمەندالىيەمە خاومەى گىيانىكى بەرزو بەمىز بىو و نىشانەى گەرمەپى، شوجاەت، لەخوبووردن دەویدا دىيارى دەداو خۇ و پەوشتى دەگەل ھەمەو تەبەقەمەكەرى كەتوومە تىكەلى دەگەل ھەمەوان ھەپە، لەرەزى كەسەپە، مالىك، شىخ، مەلا، جەمەل، پىرو كارمەدەستانى ھكۆمەتدا دەپىندىرى و ھەمىشە ھەكۆو باب و باپىرانى خۇى سىمەتى رىياسەتى روھانىيان و زانايانى مەباد و دەروپەرى بىوومە ھەپەتى و بىن و چان لەھقۇوقى

ھەممۇ كوردىك بەتايىمىتى ھەر ئران و لىقەرموان لەھەمۇو جىڭايەتدا دىفاعى كىرەدۇمۇ دەيكاو بۇ پىنكەيتىنى كارتىكى نۇر چىڭلەي كەسىك زەھمەتلىكى نۇرى قېۋول كىرەدۇم. بەتئورى كوللى رشتى كارو بارى مەھاباد: سىياسى، كۆمەلەيتى و... ھەتتا دە نەورەي دىكتاتورى رەزا خاندا دە نەستى بۇ، سەھەلە كە گىرنى كارتى خەللى بەھەسەلەي وى نەكرەيەرە كاروبارى ھىكرومەتلىش بىن موداخەلەي وى ھەل نەھىكرەو جىن بەجىن نەھەمۇو.

سىفائى نىشتەنپەرستى و مىللەت پەرەزى دە جەنابى مەھەدى قازى پىشەسەي كوردەستاندا كۆيۇتەمۇ پاشىكەرتنى ھاۋخوئىنەكانى لەھەرەنگ و شارىستانىيەت ھەمىشە دلى وى بىرىندار دەكا بۇيە ئىكەسەرى وەختى تەمەنى خۇي لەھەنەماي مىللەتەكەي بۇ شەقامى خۇيىندىن، زانست، تەمەدون بەخت كىرەدۇمۇ نەھەنەماي واندە لەم پىڭايەدا زەرىك كۆتايى ئاكاو بۇ دانانى مەدرەسە لەسەر ئوسۇلى دۇنيائى تازە لەمەھاباد نۇرى ھەلداو چەند سال بۇ خۇي عەھدەلەرى سەزۇكى ئىدلەرى لەھەرەنگ بۇر ئەرە ئەدى لەتاقەتدا بۇر دەرسى نىشتەنپەرەستى بەمەندەلكانى مەدرىس فىزىكرد تا واي لىھات مەھاباد لەم پىڭايەدا نۇر وەپىش كەوت و نامۇزگاران و شاگردانى مەدرىس بەھەسەلەي رەھبەرى خۇيان مۇناسەباتى سىياسى يان دەگەل نەھزەبە ئازادىخوئەلكانى عىراق، تۈركىيە، سۈرىيا بىيادنا، تاوەختى كەمەزە خانى فاشىست لەكوردەستاندا نفۇزى پەيداكرەد... بەدەستۈورى مەقاماتى فاشىستى لەسەزۇكى لەھەنگەيان بەر كەنار كىرە بەلام دىسان كاروبارى لەھەنگ بەدەستۈورى ئەم نەبایە ھەلنەھەسۈرە.

ئەم زاتە لەسيفاتى: وىقار، راستى، فەزل، شوچاەت، ھەيا، زانست، تىڭەيشتىن، ھەيلىم، تەۋزۇع، روھم، نىشتەنپەرەستى بەتئورى مەنى بەشدرە، بۇيە ھەمىشە لەپىش چارۋى مىللەتى خۇي خۇشەويست و مەھبۇب تەماشاشا كىرەدۇم تەماشاشا نەكرەي.

جەنابى مەھەدى قازى دەگەل دۇرماننى شەخسى خۇي بەمۇدلار دەگەل دۇستان بەھەفایە، بەلام ناتوانى لەمۇقابىل دۇرماننى نىشتەندە مۇدلار بىنۇيىن، ئەمەن لىرەدا وەخت ئىجازە ئادا وەكۈو پىۋىستە سىفائى موشەخەسەي ئەم پىاۋە بلىندە بىنۇسەم ئاچار بەجەند شىعەرتىكى مەرحۇمى مەلا مەرووف كۆكەيى لەمەدەھى ئەم

زاتمداد کوتوویستی و هیچ موبالمغی نموند و ده هیئت لئوحوالاتی زاتی وی
بمیان دمکا لیژدها دمئینه پیشچاوی خویندهوارن، لئامسیدیکی عمرمی دا دملن:

من کان ذا حصه من علم او شرف
یحب ان لا یری شیئا من الاسف
فلیات محکمه بنیانها شرف
والفضل یتظهر فی الجدران والاسف
هذا بناء علی التقوی مؤسسه
ولایقاس علی مافی شفا جرف
..تاد

لئوالمسیدیکی فارسیدا لئواریفی جغتایی قازی و سمدری قازی برابیدا دملن:

(قازی) و (سدر) که هر دو گهر یک صدفند
مالک مملکت عزم و قارو شرفند
واقع و عامل کسند علی غیر قیاس
در عمل واحد و در خط عمل گفتند
واقع رتبه آنانکه طرفدار شدند
عامل کس به آنانکه بایشان طرفند
..تاد...

هزرتی محمدی قازی هرچند ساره‌ی 20 ساله لئو میلمستی خزیدا
سیمستی رهبری همه دیسان لئووی رتبه‌دانی 1324دا له لایسن نوینشرانی
کوردستانهوه پهمسن به پیشروایی کوردستان هلبژیردر او بهیعتی دمگل کرا*.

نوروزی ناوگمش تازادیی

جیژنی نوروز له مهاباد

نورسینی: هاشمی خلیلزاده

"رؤی گشموو همرلی سانی 1325 کاتیک کههتا و له پشت کپوه جوانمکانی
کوردستان گهرنی بهرز.... لئو کاتمداد که قوتایی و سمبرزماکان و خعلکی شاری

* ر.ک-ژماره، 25، 17مارسی 1946(26شعبی 1324) لئو نویسنه بهزنی جیژنی لئوایکبرنی
پیشرو، بگورلوهره.

مستی طبیعی نازادی و جیڑنی نوروزو هاتنی لسانی بھار بھون لسانی خببردارو دھنگی سہامی رسمی موزیک کتشریف ہینانی سرداری محبوب و پیشہوای معزنی ٹیلام دکر وہ خببر هاتن۔

زاتی موالدھسی پیشہرا لہ پاش گوئدانی گوزارشات کہہرہسیلہی فرماندہی ہیزرا داخلی ناو کڑمکی مدرسہکان بور: ہمرہل بکچہکان و کورمکانی فرموو شاد بن کچہکان، شاد بن کورمکان (خلک بگوئی لیوونی نو دوو وتیہ لہبر شادی فرمیسکیان نہڑند) ہر ہم جورہش بازیدو شادباشی لہ پیشہمرگہکانی ہیزی کوردستان و بارزان فرموو دواپی هاتہ پشتی تریوون پلوسٹاوتلگنی ہمتینی ئیراد فرموو۔ پاش پنیچہوزو رورباشی رورنی تاریخی نوروزی کورد فرمووی:

(نہم رورنہ تورکیا و ئیران و عیراق خہریکی گلتوگن و دیانہوئی پھیمانی مہنوروسی) (سعداباد" کہامدیمکی ہیزیانی کوردانہ ئیستاش ہر بؤ دورمانیہتی کوردان تازہ بکھنومو برزنن نو معاہدہنہ وکرو لہپیشدا کاغز پارہیک پتر نہبوو ئیستاش کاغز پارہیک زیاتر نییو لہنیو بیاناتی خویدا فرمووی: رما ش، مستہا کہمال، ملک لہیصل کہ بؤ دورمانیہتی کوردانیان پھیمان ہست لہماوہیک کہمدا خودا لہنیوی برن و ئیستاش ہومیدیان لہخودای ہرئ نومیہ: کہ نو کہمانہی کہخہریکی ہستنی پھیمان ہمدورمانیہتی کوردان بن ہمدستی خویان قہبری خویان ہلہمکن۔۔۔ و لہجہنامی مہلا مستہا زعمیمی بارزان بختیر هاتن و سیاسی فرموو لہہیزی بارزان و ٹفسہرائی نعرشہدی نو ہیزہ روری قہردانی کرد۔"

(سہریہخوی و ناساندنی پیشہوای کوردستان)

"ساتی سینی پاشنیوہوی روری ہمینو 12 رژیمندانی 1324 بھوی بانگہیشتنیک کہ لہایمن ناغای جہطہری کیری بھیتیارازی و سہریہخوی و ناساندنی پیشہوای کوردستان کرابوو جیڑنیک لہالونی لہجہومنی لہرہنگی گیرا... پاش تہلو بھونی خیتاہی ناغای جہطہری کیری حہرہتی

پێشمو سپاسی لێکردو فرمووی: "ئاغای چه عفری کمریمی ئیشاڤمیککی بمرهزعی کوردستان کرد کملتیحتیاجی معاریفو قشووئه نعبین هه موئاغایان لسه وختی تهنزیمی بوودجهی معاریفو قشووئ هزوریان بین.

نەپۇز كەڭەشمە ئىستىقبالىلارمان دەرىجى پىۋىستە كەڭەشمۇ كارىكە خۇمان جىن بىمىنى
بىگىمىن. ئىمىلى ئىدىيىسى خۇمان كىرە كەڭەشمۇ دەرىجى ئىمىلى ئىراندا خۇد موختارىمان
دەرىجى ئىران ئىختىمالى مەرقەم بىكار مىللەت كارى بىكار.

دو دهغه له لاسه نازم ریاچانوه یو تهریزیان بانگ کړم له ناز ریاچاندا
گريمان هېن لمن پېشنه یادی وانه قبول نکړد چون میللته کورد چور سانه که
خودموختارمو د لوی نیستی لالو تیځستنه وې تعروای خاکي کوردستان دمکا،
نژد پڼ گران بوو کلهو حلقی دمست هلبگیرئو نیحساساتی نڼوه مانیعی نه وې
بوو کهنیمه به خودموختاری رازی بڼ چونکوو که موده یی شوچند روزه یی که جینن
گیراوه نیحساساتیکي نڼوه نواندو تانه وینه یکی حساس و کامیلو هېن دنیا
بزانن که کورد له لاسه نیستی لالو سره خوښی هیه."

کوردستان ژماره‌ی 43 سالی یکم شهمز 14 ی بانهمه‌ی 1325 ، 4 ی مه‌ی 1946
بمگ و باس

تشریف میناندرودی حمزہ عتی پیشہواری کوردستان

شەمەری 12-2-1325 ساڵی 9 حەزەرتی پێشەوای کوردستان کە مەوانێک بوو تەشریفیان بۆ بەستنی موعامەداتی سیاسی و ئیقتیسادى دەرگەڵ حکومەتەى میلی ئازەربایجان بردیووە تەوڕیز لەکاتیگدا کە ژمارەیکى زۆر لەئەندامانى کۆمیتەى مەركەزى و کارگەرانى هیزى دیموکراتى کوردستان تا گۆنگەتەپە لەپینچ ماشین دا بەپیشوازموو چووویون بىمەودەقییەت و شانازێكى تەواو مۆراجەعیى فرموو کاتیگ کە گەیشتە پێش دەرگای شارەوانى لەئێو ئیحصاسات و ەست نواندنیکی تەواوێ خەلگیدا دابەزى بئێند گۆی ئێزەهاری لوتف و میهرەبانى دەرگەڵ ئەمانى کە بەپیشوازموو هاتموون فرموو دیسان تەشریفى سواری ماشین بوو و وێدە وێدە

ماشین حمەكمەتى كرد تا گەيشتە كانگای حیزبی دیموکرات و لەوی دابەزی پاش ساتێك تەرەلوف لەكانگای حیزب بۆ لای مەنزێل تەشریفی بۆیشت.^{۲۲}

لەرۋىزنامەسى ئازەربايجان

بۇلۇش ھەيئىتى 6-2-1325 سائىتى ۋىيەننىڭ ئىستاتىستىكىلىق ھۆكۈمەتى مىللىي ئاۋىر يايچان بىرەسسىمى كرايىمىزغا بە شائازى ئىمى مۇھەققىيىتە بىرايىنى ئازىر يايچانى ھەستىكى لىمىتلازىمە بىرەيىن ئولتۇر.

چونگوو جەنابی ناغای پیشەوری سەر و زێری حکومەتی میلی ئازەریاچان کەسەلەتی هەبوو رادیۆ تەمەسوتی جەنابی ناغای شەبۆستەری رەئیسە مەجلیسە میلی نیفلتیاچ کراو نوێتێکیان ئێرا دەرەو کە بەچوار زمان (کوردی، فارسی، روسی، فرانسە) بەهەموو دنیا راگەیانداو بەرنامە ی جێژن لەنێو هەست نواندن و هورا کێشانکێ لەئەندازە بەدەر لەساتی گەوازی هات.

حەزەرتى محمدى قازى پيشەواي بەرزى كوردستان كە دەجىزنى شو برا
خۇشەريستانەي نازەريايجاندا شىركەتى فەرموو يوو بەهۆي كوردنەوى رادىوى
نازەريايجان ئوتقىكى شىراد فەرموو كەمەرگەراوى شو ئوتقە لىزىرەوى بەسەزى
خۇيىندەوارانى خۇشەريست دەگا:

نیمستا که نیستاسیونی رادیوی حکومتی میلی نازمربایجان بمره سمی
بمکرتنموره لوقوژی دلموره پنچرؤمر مبارکبادی بهگشت میلیتی رهشیدو
نازادیخواهی نازمربایجان عمرز بکهمو چونکورو وخت دیاری گراوه کله لایمن
کوردستانیشموره قسه بگری به پیوستم زانی که نهم کردنموره به میلیتی کوردیش
تمریک بکهم.

ھومىد دەمدەم كە پۇرۇز بەرپۇز يەكەتى. دۇستايەتى ئەم دوو مىللەتە نەجىيە بۇ
 ۋەچەنگ ھىنانى ئازادى مەككەتىر قايمەت دەمىت ئەسايە يەكەتى. پرايەتى دا بۇ
 ۋەچەنگ ھىنانى ئازادى ۋەلگەرتىن ۋە پارىزگارىۋى پىنكەۋە پىارۋە ھەۋل دەمدەن
 ئەسەت يەكەتى ئەمىر جۈرە كۆمەدە يارەمتى كۆتەس ئەمىن، باقى ئەمەلىيەتتى

²² راجد، ژماره 30، الصبر، 1946 (2) خاځه لنه، 1325

ئىجتىماعى و مەدەنى بىمارمەتى يەكتى لىنىيەن ھەلەمگىرەن و نۇر بەتالووكە بۇ لايىن كانوونى سەئەدەت و خۇشبختى دەپىنە پىش.

ومەسا سەمى و كۆشش بەخىرج دەمەين كەلەمىللەتە سەركەتوتومكانى دىنيا نەمىنەنمە. ھەزرى و ھەلەرىيەك كەلەمەر بىن خاۋەنى دارىن گىرى ئىمە بېوۋ بەھزى عىلم و سەنئەت لاي بەرىن.

بەپوختى، لىم دوو مىللەتە بۇ ھاۋكارى و برايمەتى بانگ دەكەين و لىمەلەقە ئىستىلەتە دەكەم لىم مەسئەلە ۋەپەدەنەمە كە دىيائى لىمەزۇ لىسايەى زانست و مەرىفەتە زەمى و ئاسمانىيان تەسۋىر كىرەوۋ ئىستە بەدۇزىنەمەى لىسەرلەى ئىستىزان خەرىگەن، كەلەوۋ رىگەى رىگەى ئىنە(كوردى و ئازەربايجانى) فەرىوۋنى عىلم و مەرىفەتە، لىم سەپەتە ھەزرى مەتەنە لىمەزۇگەى و مەچنە ھىنەنى عىلم و مەعارىف و باسەۋادكەندى خۇتەنە خەزرى بىكەن و دىلەيان كەبەلەزەۋى كۆنى خۇتەن دەكەن.

دەمەى مىللەتى كوردەم مەسئەلە خەبەردەر بىكەم: لە ماۋەى لىم چەند رۇزەدا كەمەتوۋە تەۋرەز دەكەل سەزەنى ئازەربايجان پىشەمەرگەخانە مەمەسەن و كارخانەم چاۋپىكەتوۋە، مىللەتى ئازەربايجان لىمەزۇگەى بەزىوۋنەمە خۇشەبختى خۇيانە ھەنگەۋى گەۋرەيان ھەلەنەۋە دىتەم كە بۇ بەشدار بىوۋ لىم تەۋەقىياتە لىيەقەتىان ھەپە. لەتەۋرەزۇ باقى گوندەكەنى ئازەربايجان بۇ لاپەردى نەۋالىسەتى سادەى و مەنەۋى و بالاپەردى سەتەى ئىجتىماعى و ئىقتىسادى چوۋلانەمەى گەۋرە دەپىنەن.

ئوتلى خەزەتى پىشەۋى كوردەستان لەپىش رادىو

رۇزى 12-2-1325 ساتى 6ى پاش نىۋەزۇ خەزەتى مەمەدى قازى پىشەۋى موعەزەمى كوردەستان ئوتلى رۇۋەى بەھزى رادىو. بەگۋى دىلەشتەۋەنى كوردەستان كەپاندە ھەلەندەزۇ ھەۋكەرىمە:

براپەنى خۇشەرىست: لەدەمەزەندەنى دەستگەى رادىوۋ لىم مەۋەقەتەى كە دەستەن خەستەۋە تەۋرىكەتەن لىم دەكەم. چەنكەۋ لىمەختى كەدەمەى دەستگەى

* كوردەستان ژمارەى 44سالى يەكەم نوۋەمەز 16ى بانەمەزى 1325 - 6ى مەى 1946 .

ھېزى مەزۇر كافىيە بۇ ئىستاندىئەرى ۋاقتى خۇمان و تۆلە ئىستاندىئەرىمان لەسر
ئەمەشەمە ئەمە خەرىكىن كەمەرىگەيەكى سولخ و مەسەلەمەت خەلۋاقى خۇمان
ۋەمەرىنەمە، ئەمە مەتو ھەمە مەسەلەمەت ئەمەلمەن ئەمەت و ئىدىيەى ئىكەمەن
قەبۇل ئەمەد كە نەمەيەندەى كوردەستانى ئازاد بۇ ئەمە جامەيە ئەمەتەن مەشغۇلى
مەزەكەمەن، ئەمە ۋەختى مەمەيەدى خەدەى بەگەشتى ئەلەمە بەتەيەستى بەمەلەمە
زەلمەكەنى ئۇدەگەى ئەمەن نەشان ئەمەىن كە كوردەچەندە بەمەزەمە ئىيان مەلەمە
ئەمەىن كە تۆلە ئىستاندىئەرى چەلۋەن ئەمەن.

ئەمەنەلى ھەلۋە چەلۋەندەنى تەلۋە ئاغەيان و ئىسەسەستى گەمەى دەنەشتەلى
ئەبەد ئەمەشەستى پەشەمەى مەمەزەم تەلۋە ھەمە ۋە ئەلەمە ئاغەى ئەمەلۋەئەغەى
بەمەزەدى بەمەنەرى ئەلەمە سەمەنى ئىكەى مەگەزە ئەمەلەمە ھەزەمەتى پەشەمەى
نەتەكەى بەتەن ئەمەد كەلۋە قەلەبەندە بەگەيان و مەلە تەلەخە بۇ پارەزەگەرى كوردەستان
ھەلۋە بەمەن و چەن سەمەنى قەبەلە گەشتە مەزەى سەنۋە ھەمەى ھەزەمەتى
پەشەمەيان مەچ كەدە خەدەلەفەزەمەن ئەمەد.

ھەتەمەى ھەزەمەتى پەشەمەى كوردەستان

رەزەى 20-2-1325 سەتى گەى پەشە نەمەزە پەشەمەى كوردەستان و
جەتەبەى ئاغەى ھەجە سەمەد پەشە شەنخ رەمەسى ھەمەمەى رەمەسى مەلەى كوردەستان
ئەمەزەزە گەمەمەمە ئەمەكەگەى ھەزەى دەمەكەستى كوردەستان دەمەزەن. ھەزەمەتى
پەشەمەى ئەمەلۋەنى ئەمەمەنى ئەمەمەنگەى كەرىمەمەستەنى ھەزەى دەمەكەستەى
سەمەكەدەنى كوردەستان ئەمەتەكەى كەمەسەرى خۇشەئەى ۋەمەلەقەبەستەى ئەمەى چەۋەنى
ھەزەمەتى پەشەمەى دەمەزە شەمەلەفەبە ھەمەى پەشە نەمە سەمەتە ھەمەمە نەتەى
رەمەمەى ئەمەرەنەمە (ئەمەن) ئەمەد ئەمەمە:

* رەزەنامەى كوردەستان سەلى ئەمەمە شەمەى 21-ئەمەمەى 1325-11-ئەمەى 1946
زەمەى 46

دۆڭمىنى كورد ۋايان شۆرەت دەدا كە دەۋلەتى كوردىستان ئىسسىكى ئىيىمى بەرۋىنى ھىزى سۈر تىك دەچىن. دىۋ بۈۋىنى ئەم ئىدىيەيىمى گۈزى پۈۋچانە زوۋ ھاتىمىن ۋ كورد ئىمتىھانى خۇدا. دەم چەمىد رۇڭمىدا كەلمۇرەۋى سۈر خاكى ئىزىنى چۆل كىرە سەد ھىندى جاران كورد ۋەجۇشش كەتۈرۈم ھەزەرلە كەس لەخۇبۇرەۋان لەسۋورى كوردىستاندا ئامامەن تا ئاخىرىن تۇۋىكى دۇۋا بەن ئەسرىنى كوردىستاندا بىرۇن. دەمىن ئەم جار ئەم دۆڭمىنە بلىن چى، دەمىن ئىيان مەلۇوم بىن ئەگەر زوۋ ھەقى كوردى ئەمەن بەرۋى ئەسەلەمە دە ئىستىنن. ئەقەت رادىستانى ئىمە ئەم رۇڭمىدا بۇ ئەۋەپە كە ھەقى مەبە بىن ھەرلە پەمۇسالىمەت بىرۇن ۋەپىمان خۇش ئىيە بۈۋبارە لەدىيادا ئاۋرى شەپى مەلگەمىرە. ئەمۇر كورد سەمەلە دەتۈلەن ھەقى خۇ ئىمىزىنى بىستىنن بىلگۈ دەتۈلەن ھەقى خۇ لەدىيە بىستىنن.

ئەگەر چى پىۋىست ئىيە كەمەن فەداكارى ئەمەۋى كورد لەدىيادا باس بىكەم چۈن جىنى لىنكارى دۇستو دۆڭمىن ئىيە. غەپەت ۋ مەردەمگى ۋ گەپنەزى ئەۋەمە نەجىبە لەمەلەمدا پەسبۈت گەۋە. ئەمەپى پىشۋو شەخ سەمەدو شەخ ئەبۇلقار كەچەمىدەسەن ئەگەل تۈرگان بۇ ۋەچىگ ھىنانى سەمەۋىمى بەشەر ھاتن ئەگەر دەستى ئىستىمەم يارمەتى تۈرگىمەيان ئەدەپا كوردان ھەقى مەشۋەى خۇيان ۋەمەست دىئا.

دەسان شەپى تازەى بارزان، ئەگەر دەستى ئىستىمەم كۆمەگى بەمەراق ئەگەدەپا ھىزى بارزان بەناسانى قايق دەپۋ ۋ بەمەپامى خۇيان كەسەمەۋىمى كوردىستانە ئەگەپىشتن.

ھەمەھا قىيامى سەمەل ئاغا، ئەگەر دەسان دەستى ئىستىمەم يارەدەر ئىزەنەيان ئەدەپا، ھىزى ئىزەنە ئەمەدەتۈلەن ئەمەمەم سەمەل ئاغا پەمەلەرى بگات. سەمەل ئاغا ئەمەگۈت ئەگەر بىتۋو ئەقەت ئەمەن ئەمەپەتى جەلەپم ئەگەل بىن زۇر بەناسانى قەۋۋىنى ئىزەنە تىك دەمەم ئەمەۋى كورد رىگار ئەمەم.

دە سۈرەتتىكىدە ئەمۇر پەمەپەتى كورد ئەمەلەل پە تا شەكەد ھەركى ۋەزەرا، مەمەش، مەگەۋو پەران ۋ تەۋەى ئەمەپەرى مەپادى دەمەزەۋو غەلى رەشىدى بارزانىش ئەگەل مەن ۋ كوردى چىۋوب(لە) كەمەشان ۋ سەمەش ۋ بىلەمەمە

تولوي كوردولوي پشتيواني موزو دنگل مه هاودنگن، ناي ا بمر ونييه چلون
بسمه دولتماني، خودماندا لايي تايين.

ئەمۇڭ دۆلەتتىكى مىللىي كوردىستان ئۆز بەھىزە تا چەند رۇڭ ئەمۇي پېتىش كەڭشورنى سۈرۈر ئەلئىزانى بۈرۈ مەنمۇرۇنى ئىزانى دەھاتن ئەنئەمەدا بىراى مەيان بەگىرت دەل ئەمان ئەتۈزنى پلېن بۇچى دەيگىرى و ئەسەر چى ھەبىسى ئەگەن دەل بەپچەمەنەي ئەو رۇڭە ئۆيىنەرى كوردەلەتارن بەسەرىمەستى ئىدىيەي ئازادى كورد ئەگەر ھىوادارم كەندىناش چىدى چاۋى ئەقۇۋچىنن ۋەھلى خۇمان بەدەنەمەست خۇمان و لەبەر ئەمۇ كە پىمان خۇش ئىيە شەپئ بەگەن كەبىرايىنى ئىزانى بەزۇرى ۋە جەبۇرى ھىناۋىاشن لەبەر مەبىر مەيان رەگەتۈۋن بىيان كۆرۈش. رۇستە ئۆيىنەرى خۇمان ناردەۋەتە تارن بىن شەپ ھەلى خۇمان بەدەنە مەست ۋە جەبئ ئەمۇي بزانن كەنمۇڭ يەككىيەتى كورد دەگەل ئەتەمۇي ئەجەب ۋە فەيداكارى ئازەربايجانى ئۆز بەھىزەم ئەو بەينەي كەنمەن ئەتەمۇڭ بۈرۈ لەمەمۇر كارتەدا ئاگامان لىك بۈرۈم ھىچ تەۋاۋەتەن ئەمەندە ئىيە. ھىچ رازى ئەبۇۋن ۋە نەيان ئەھنىشت بەگەتەمۇر ھازىن ۋەك مەكە خۇمان بۇ فەيداكەرن ئەپەگەي ۋەندە ئامادەكەردەۋە ئەۋلەنىش ۋا بۇ مەھازىن ۋە مەرد ۋەكەن خەرىكى بەر قەرزى ئازادى ئەسەرتەسەرى ئىزانىن دەل لەبەر ھىندىك قەسە كەبىستەۋمۇ يەككىش بۇ بەخىزەھىناي ئەو بىرايەنە كەلەرنى دورا بۇ فەيداكارى ۋە گىيان بازى ئامادەۋىۋن ۋە تەشۋىلىيان ھىناۋە گەپەمۇمۇ ئۆمىدەۋارم كەبەيارمەتى خۇداي ۋە فەيداكارى ئەشاپىرۋەكۇپنى كورد بەزۈرەمكى زۇو ئالاي سىن رەنگى كوردىستان ئەسەرتەسەرى كوردىستان ۋە ھەتتا تەۋلۇ ئىزانى ئەۋرەتەۋە.

نوتى ھەزمەتى يېشەۋاي كوردستان ئەمىتىنىكى رۇقى

1325-2-21

حزبەتە پێشەواو رەھبەری کوردستان رۆژی 21-2-1325 لەمییەتینگە ئێوە
 رۆژەدا گەتەواوی سەرمان و سەرکردان و ژەنەران و مەزنانی کوردستان و چەندەزار
 کەس پیاو و ژن و قەڵەخوێ و چووتە حوزوریان بۆو ئەم نوقسە ئێرەوی خێتاب
 بەهەژان ئێراد فرەوو:

* کورستان ژماره 47، سال، به کرم 4 شهز 25، مانده مهري 1325 - 15 مهري 1946

برا خۇشەرىستەكان. مەلۇوم تەسدىقلى دەلىلەرمۇن كە دەگەن ئىش ھەممۇ ئىختىلاف دۈبەرەككىيە كەدە نۆۋ كورداندا ھەبۇر كە نۆۋان ناخۇشى ۋاى ئى ھاتبۇر تەلىسىرى دە خانەوادانىشدا كوردبۇر نۆۋانى براپانىش تىك چوۋ بۇر ۋەمەتتا بابۇ كورپىش پىنگەۋە يەك نەبۇر. پىشپەلتى كارو دانانى تەشكىلات چەند موشكىل بۇر ۋەل چوئىگۇر لەمەردان كار عاسىيە نابۇر مۇر بەسەر ھەر جورە چەمەت ۋە چەلمەمەندە لايىق نەبۇر بەھۇرى رەنچ ۋە مەمەت ۋەمەل دانى چەند كەسى ساحب ئىمان ۋە راست تەشكىلاتلىش سازكار ۋە نەزۇم تەرتىپلىش نەبۇر مەمەكتەدا بەرەلەر كرار دەمەتلىكى كەدە ئىختىلافات ۋە ناتەبائىش دۈۋاى پىشپەل تۇخۇداكەى چ شامەد ۋە دەلىلىك لەۋەى گەۋرەتەر، ھەر لەۋەندە كەشەبەرى خەتەرىك لەجەبەى سەلۋى ۋە سەردەشتى ۋە تەجاۋەزى نۆۋمەن بەخاكى كوردستانى سازاد بەگوردان گەمەشت ھەممۇ پىنگەۋە لەۋەرتىن ئوقات كوردان خۇيان گەمەندە حدودى ۋە ھەرگە لەتەرەف ھەكۇمەتى مىللى كوردستانەۋە ئىجازەيان با ۋەك شىۋى ژيان دە يەك سەمەتدا تەلۋى نۆۋمەنلىان ۋەنچە ۋەنچە دەكرەمە تا شارى كرماشانى ۋەك ھەزرىبەى نەمان ھەرچى ھاتبا پىشپەل ھەلىان دەلۋوشى.

ئەگەر ئىش دۈبەرەككىيەى جاران مابا چلۇن لەبەر يەكتىرى دەيان ۋەرا مەلە خۇيان بەجىن بىلۇن ۋە بىست مەزۇل لەمەلە خۇيان دۈۋرەنەۋە. دەجا دۈۋمەن تاكەنگى نەبۇر چاۋى خۇيان بۇرۇچىنۇن تاكەنگى لەسەر نەقامى بۇرۇنەۋەنى، كەتەنىستە كورد ھەر زىللەت ۋە بەلبەختىيەكى بەسەرىندا ھاتبىن لەبەر ناپەككى ۋە ناتەبائى بۇۋە دەنا ئەگەر كورد رىك كەۋى ۋە تەبا بىن كىن پىش دەۋىرەن. پىش ۋەيە دۈۋمەنى خارىجى دەۋەى گەمەشتۈن بۇيە ۋە ۋەجۇۋەلجۇۋى كەۋتۈۋن ۋەلىان لەۋەۋەۋەنى ناۋە، بەلام دەستگەى دىكتاتۇرى ۋەرەنى ھىندىكىان ھىندەيان خۇيۇن خۇاردۋە كە بىنەۋشىيەكى ۋە دای گەرتۈۋن نەلەنەنەن، نازۇش دىيا چ بەسە.

ھىندىكىان بەنەنەن. ن تەرىك سەرخۇش ۋە عىدەيەكەش مەستى ئارەق ۋە شەراب لەگەن دۇبەرانى مەمۇر. خەرىكى. عەيش ۋە نۇش ۋە دەلۋىن:

ما را بجهان خوشتر از این یکدم نیست

كۆنەك ۋە بەندەشە ۋە از كس غم نیست

بهرانچی غمیری تارانی، مرکزى لاسادو شهرارت و چندمبارى، نمریدی هموو خراب بپن. هیشتا لبر لوشتانه کمرزم کردن موتو دجیبه کارى کوردان بچاکی نمبون معنا لپاش نمری کلمه لیستقلال تادو تهماسی خۇشمان بدمست هینا بؤره لىکومستى مرکزى معلوم بگمین و بعدنیامش نیشان بدمین که نمه کلمه کارانسان کرونوه لبر موخالفت لگمل مستگای دیکتاتوریه نمینکی کورد لبرایستى فارسان حاشا بگا یابمیزانیستى خۇی نیفتیخاری نمکا به لا نمر نمری که مستگای حکومتى تاران چ لپیش رعا خان دلو چ لزممانى رعا خانى دلو چ لپاش رعا خانى دلو به بگوردان چمنگیزو موغولیش لگمل کسی نمکردوه.

کن بن نمیبستبن کبه چ فیل و نامردیستى لزممانى لمراندا جعفر ناغای شکاک لمرورنئ کووردا. کوشتنی حمزه ناغای منگووهر هزران نمرالى وایان نمیبستبن؟ کن بن نمیبستبن که به چ ناچولن مردیستى قشونى رعا خانى پملمرى چون ومختیله کمارلالتى گمرى شمرى لگمل تورکان بوون چ ناپیاوانمر ناجوانمردانه ونیوژن و مندالى کوردان کمرتن، نمرورویلا چیان بمر هینان چیان ئی کردن، جه لالی چون هموو بارکران و لگمل هزران مالى کوردی لای وان مریکمی بؤ نوقتیکى ئیرانى بران، نملایش بهشى زوریان کس نمیزانى چیان ئهات وچون تعلف بوون. نمر نمری دایان بهگله بغیان کمرستانى باریان کردن سدها مندالیان نمبفریدا قریوون و پیاوان مستو پنیان سمرابردی و گمیندرانه شارنى همر دورى ئیرانى و پملمشمدى عزاب بهشى زوریان تعلف بوو، همتكى ناموسى و بن عیلمتیستى که نمر هموو کاراندا بمر کوردا هات شمرن دمکم شمرى بدمو تانموبؤ بمر نمیکردوه.

کارى نمینیان چى ئی بلیم، سمرتاسمرى ئیرانى دؤست و دؤمن شاهیدى لمرایع و جینایات و همتكى ناموسى وانه، همتا لمرورزان بمرپیاوان دمکرد. شمره بانى و نمریمیهان سده لمرنیه خراپتر، عدلیه مرکزى تالان و برفو روتاندنمری خملکی بوون لمرملموان و پملمبانى شمرى شمریور مانگن کدمشانی وندا هاتوه:

همه سر بمرپشت بدشمن دهمان ان به کخود بمرکشتن دهم

ھىندە ھەۋاي تەڭمەبۇر. غەزەمەت و گەۋرەمىيان لەسىر ئۆيمە ئۆيىدەدا بەدەرەجەي خودلەۋەندىش رازى نەبۇرۇن و كەسرى شائىيان دەزانى دەئا ئۆيدىھەي ئولۇھىيەتپان دەگەردو ئەۋەي سەرتىپ ھۆشەند بەسىر بانەو ھەزەمان و مەروانى ھىنا دىئا بېستۇرە.

لەبەر ئەۋە چاۋترساۋ بۇرۇن ھازد بۇرۇن ھەۋو خۇمان بەگوتت بەمىس و ئىتەمەت و لەرمانبەردارى ئەۋ دەزگايە ئەگەين دەئا ئەگەر بېتۇۋ ئازادى لەئىزاندا بەرگەرلار بىن چ مانەيە ھەي ئەۋى لەئىزاندا دەزىن تىگەر دەستى برايمى بىدەن بەمەكتى. بزان شۇرەۋى چل پەنجا دەۋلەت و مىللەتتە كەۋەنە بەرا، ئامەركا چل و چەند جەمھۇرىن، سۈيس دۈۋىيەكەن، يەك پەۋج و گيان پىگەرە دەزىن. بۇ ۋەي كەنەمە ئىشان بەمەين دە ۋادەي خۇماندا راست گۆزىن، باۋسەلى ۋەي كەلەگەل ئەتەرانى دى ئازەربايجانى ھىچ شەتتەكەن يەك نەبۇرە، چۈنگەۋ ئەۋانېشېۋنە ئازادىخاۋ دىمۇكرات ھەردەك بۇرۇنە يەك بەمەكتەيەك كەزىان و مەردەنەن پىگەرەيە (جە ۋەنەي بادام- دۈۋ مەغزۇ يەك پۇست) و بۇ ۋەي كەلەسەيىر ئەتەرانى دىكەي ئىزانىش مەلۇوم بەگەين كەبەرايەتپان لەگەل ۋانېش تىكە نەدەرە دۈۋ نەفەر نۇمايەندەمان مەلۇوم كەرد لەبەر دەردە ئاستانەي ۋان ھازد بىن و يلىن خۇتان نەگۆزىن و تەشكىلاتۋ دەكەنە دىمۇكراسىي چۈن ئەنگە دەلىلن برايمەتۈ دەكەين و ھەرگا خۇتان نەگۆزىن و تەشكىلاتىشتان ئەكەنە دىمۇكراسىي دىسان ئەمە زىدبەيەتپان لەگەل ئەنگۆز نېيە برايمەتپان برايمەتپان كېسەمان جۈدەيى ئەمەش سالاھى سالاھ بۇ ئازادى ھەۋلى دەمەين پىۋاي چاين چىدەكە بەتەنەك و تۇپ و تەپارە لىمان ئۆيە مەمەن، ئەمەش بەشەرىن، ھەققىكەن نەبەشەرىيەتدا ھەي چ مىللەتتەك غەمىرى مە دە ئەسەرەت دا ساۋە؟ چىدەكەمان قىل لەجاۋىيەۋە مەنەن ۋەكەمان دەگۆزى مەنەن. ئەۋانەي ئەۋەۋو كارخانىە ساجىپ غەزەمەتەنەيان دۈۋست كەردەۋە ۋەۋ ھەۋو شەتە ھەجەب ھەجەبەنە ۋەدەر دەخەن، دەمەكسى ۋەك تەمىرى بەمەۋايدا دەفەن ھەر ئەۋەندەي چاۋلىك دەي مەشرىق دەچن بۇ مەغزۇپ، چارەك ۋەك ماسى ھەر ئەۋەندەي بلىي يەكۈنەۋە بە بىن ئەۋەيەندا ئەۋسەر ئەۋسەرى دۇنيايە دەكەن، كىۋانەيان ھەۋو بەتۈنلەن پەرە پەرە كەرد بەرەي ئاسندا مەدەتەۋە ۋەتاق كەشارەككى ھەلەكەن پىئاندا ئەۋەۋو ئەۋەۋى دەكەن.

نوٲو مېيلى بېينىڭ تاتكى تاماشا كەن و سەرئچ بەدەن رادىئو لىتىنىگراف و
تەلەپفونى خورەد بەنەو كە لەسزاران سەنئەل پەنە قەسە بەيمەكترى دىگمەينىڭ چرا
بەرالى جاۋ لىكەن چۇن شەوى گەردەوتە رۇڭ.

[illegible]

ئىستاتىكىلىق چىقىرىم: سىياسەتتىكى ئۆزگىرىشنىڭ نەتىجىسىنى ئۆلچەش ۋە سىياسەتتىكى ئۆزگىرىشنىڭ نەتىجىسىنى ئۆلچەش ئۈچۈن، ئىستاتىكىلىق چىقىرىم ئۆلچەش ئۇسۇلىنى قوللىنىش كېرەك. ئىستاتىكىلىق چىقىرىم ئۆلچەش ئۇسۇلىنى قوللىنىش ئۈچۈن، ئىستاتىكىلىق چىقىرىم ئۆلچەش ئۇسۇلىنى قوللىنىش كېرەك.

دیشی پن تاو مدان دعبن ئیدی چت دعویٰ لکوردی پورتا و موه؟ دیسان دهلیم، بلین سمرانی کورد، بلین سمردران بلین برا جووتیرمگان و زعمه تکیشکان بلین چ بگمین و تکلیف چیه؟

دوای شهوی بهیاناتی حوزةتی پنشهوا لکاتیکدا تمولوی حازرین پنجهری دلیان بۆ حالی بوون تاو له کردبو و گوییان لهو فرمایشاته پاگرتبو و سنیو چه پلیریزان و هوپراکشان و بژی کورد و کوردستان تمولو بوو و تمولوی گومرو چکۆلهی حازران یه کمهنگ و یه تاوازا هاتنه جواب و لهو لای حوزةتی پنشهواي محبوبدا گوتیان: ناوری نیشتمانپرستی و نازایفولعی ئیمه کورژاندن شهوی بۆ نییه، ئیمه مرامی، موله دمیسی (یاسرگ یا نازادی) مان وه پیش گرتوو و نازادی خۆشمان وه چنگ میناوه، ئیستاش هاسانه که نازادی خۆمان زۆر مردانه و پیاوانه ده پاریزین و رای دهگیرن، ئامادهین نازادی گشت نهمه و گانی دانیشتووی ئیزان تهمین و پایسدار کمین و لهوان لهریزووی دیکتاتۆرانی خوین مژو خوین ریزمهریزین و وه خۆمان له نازادی بهشداریان کمین، بژی کورد و کوردستان، بژی نازادی و دیموکراسی بهیستی.

نوێتی حوزةتی پنشهوا راجیع به جەنگی مامەشای سەقز

شهوی 30-3-1325 حوزةتی پنشهواي کوردستان که له تهریز را بۆ پێراگه یشتن به مەلەبەندەگانی جەبە تەشریفی چوو بوو گهراپهرو بهیانی ساتی لگ عیمارەتی پنشهوايی حازر بوو و بەکارەگانی بەردەستی راگه یشت و له ساتی 1ی دوای نیوهرۆ بۆ به جیهێنانی شهریزه و دوومه چوو و مرکزەتی سوور. دوای ئوێژ تەشریفی برده سر مینبەر و نوێتی ئیر. ههروهر. له پێشدا حوزةتی پنشهوا له بابەت پهیمانیکهوه که له نیوان نازمیرایچان و ئاراموه به ستراوه گه لێکه دووای پتری ههروای پهیمانیکه تەشریح ههروو و به تاید تی ئیشارەي به مامەدی 13ی پهیمان کرد که دهلن: (دهولەت موالهقه ت دهکا که کوردانی ئیت شجینی نازمیرایچان له سهزایای له م موالهقه قنانه

حەزرىتى پېشىۋا قەرمۇۋى: سىقارنى ئىم پەلامارە لەۋىرى چۈمۈش پە لەدىنى خەيدەرەمە لەپۇستى مېرەدىش پە پەلامارىيان بۇ ھىزى كوردستان بىرەبۇ، ھەرچەند لەجەبەھى خەيدەر پېشىمەرگەكانى ئىمە لەبەر كەمى لەمەلەرە پاشەكشېيان كوردوۋە بەلام سوردانى ئاغاي ئەحمەد خانى قارۋالى بەھىمدەيانەرە ھاتوۋە بېلەمتىچە لەمەلەرە جەبە نۆزىن بىرەك تەلەنگە لېشەكى بەجىن ھىشتوۋە عېدەھىكى كۆزۋە داۋە ۋەلەتوۋە لەجەبەھى مەھەدىئە مەھەد ئاغاي شەلۋىف شەرىھى شەھەنەتتى چىشتوۋە.

لەمجار حەزرىتى پېشىۋا ھاتە سەر تارىقى ئىلى قارمەنى بارزان و قەرمۇۋى: ئىم ئىلە ئازاپە دەگەل ۋەش كەنىشتەگى خۇشەرىستىيان بەجىن ھىشتوۋە ھەمەل لەمال و مەدەلىيان نۆزىن و گەل تارمەھتى دىكەشيان ھەمە زەمەھەك لەگىيانى لەمان تەلەسەرى نەكردوۋە پۇز بەرپۇز لەنىشتەمانەپرەستى خۇشەندا بەتەتەن تەنە داھى كەمەيانە ئەۋە بۇ پەلامار بۇ سەلەز بەرن و دالگىرى بگەن بەلام ئەمە مەنەم كەرن، شەرىكە كە ئىلى بارزان كوردوۋەنە لەمەلەۋەدا ۋەنەى نېيە دەگەل ئازاپى پۇستەم و لەسەندەيار.....

بەرچەمەند ناكەرن. لەسەر ئىمە ھەمەمان پۇيۈستە كەمەمال و دارايسى مانەۋە لەكۇمەگ بەھەمەل ئىلى بارزان بەتەبەھتى ئەۋەنەى كەلەجەبەھى پەى دەبۇرن و بەتەبەھتى ئەۋەنەى كەلەم شەرى پەىدە قارەمانىيان نواندوۋە لەنۇ ئەۋەندا ئەۋەنەى لەشەرىدا بىرەندەر بۇرن نېسەبەت بەخۇمان و ئۇ مەدەلىيان كۇتەپى نەكەن و بەلگەۋ ئەۋەن لەخۇمان و ئۇ مەدەلىيە خۇمان لەپېشتەر بۇرنەن.

موسا جەبەى نۆنەرى رۇژنامەى رەھبەر لەگەل پېشىۋاى مەزنى كوردستان

ۋەرگەن: قەلجى

رۇژنامەى رەھبەر دىنۋەسەن: پېرەگە سەھاتەى 6۷ دۋاى نېۋەزۇ ئاغاي قورەمىشى ئەندامى ھەيەتتى نۆۋەسەرەنى رەھبەر لەۋىلاى ژمارە 5 ۋاقىع لەدەرىمەند لەگەل جەتەبى قازى مەھمەد رەھبەرى حەزرى دىمۇكراتى كوردستان كەدەپۇز پەرە بۇ كەتۋەگۈ لەگەل

دولەتنى مەركەزى ھائۇتە تاران موساھابى كىردۈرۈپ، شەرقى ئەرەب موساھابىيە لەمخۇرەمە بەنەزەرى خۇندەلەن دەگا:

جەنابى قازى مەمەد كۆت و شەلۋارنىكى ساكارى لەمەرداپور و زۆر مەجھۇب و بەرىقار و بەنۇبەت دەپىندرا، چەند نەپەر لەمۇتەنەپىزۇ گەورە گەورانى كورد كەلەر مەجلىسەدا ھازىر پۈۈن ئىھتارەنكى زۆر نىسبەت بەرەمبەرى ھىزى دىمۇكراتى كوردستان قايىل پۈۈن. جەنابى قازى دىۋى ئەرەبى لەمەلقازى ئىمە راجىيە بەموساھابە لەمەرف رەمبەرمە ھاگادار پۈۈن زۆر بەمەيل و ئىشتىيا ھازىر پۈۈن جۈبى پىرسىارەكانشان بەمەنە. جۈبەكانيان كورت و موختەسەر و سەرىخ و لەپەرى ئىمان و قوۋەتى قەلمەدە پۈۈ:

پىرسىار: مەلەبەند و قەلمەمەرى ئىستى ئىھزەتى دىمۇكراتى كوردستان تا كۆن دەپ؟

ولام- مەلەبەندى نەسۋى ھىزىنىكى كەبەنا و كۆمەلىكى زۆر و زەمەندەدا پلاۋىۋىتەمە زەھمەتە مەلۇوم بىكى. بەلام ئىھزەتى ئىمە راستەمخۇ كوردى دەۋرىبىرى ماكۇ، شاپۋور، خۇي، پەزائىيە، شىۋ، سىندوس، سەقز و سەردەشت كەنزىكە ھەسەت ھەشت سەد ھەزەر كەس شارەزىي و رەمبەرى دەگا.

پ- ھىندى لەسابىقە و پەردەرى تارىخى ئىھزەتى خۇتان شەرخ دە.

و- ھىزى دىمۇكراتى كوردستان سەرمەنى لەمەزەۋمى و ئاپەزەپەتى قەدىم و كۈنەمە، ھەرچەند سابىقە زۆر بەلام لەنۇ مانگ بەم لاۋە دەستى پەلەھالىيەتى مەمەل كىردۈرە (كۆمىتە مەركەزى ھىزىپ لەمەپانە). دەست پىكىردەمە ھىزى ئىمە پەلەھالىيەت مەمەلەمەل زۆر بۇ ھىنانى دولەتەنى مورتەجىيە كەلەپىش دولەتى ئىستادە لەسەر كارپۈۈن و دەپانەرىست دەگەل ھەمەۋ ئىھزەتنىكى لاگىرى ئازادى و ئىستىقلا ئىران پەرىمەكانى بىكەن.

پ- ئىقدا مائىكە تائىستە لەو ئاھىيە مەتلىقەدا كىرە؟

و- كارنىكى ھەرە گەورە كە ئىھزەتى ئىمە لەمەلەبەندى دەستەلاتى خۇي كىردۈرە ئىجادى گىيانىكى سەمىمىيەت و يەكەتتەمەكى بىن نەزىرە لەنۇۋان چەند سەد ھەزەر نەپەر برايانى ئىرانى ئىۋەدا.

ۋ-ئەمەن چەتئەللىك ئەگەل ئاغاي موزەلىرى قىرغۇز مەنەسى سىياسى ئاغاي قەۋم و سەلتەنە سەركە و مەزىرە ئاغاي سەركەشكەر پەزىم ئارا و دوچار ئەگەل جەنابى سەركە و مەزىرە مولاتا كەردەۋە. نەزەرى ئاغاي سەركە و مەزىرە ئۇر تىكەل مەھسۇنى زەن و چاك نىيەتى دىۋە. داخەكەم بەرەستىكى كەگەلگۈزى نىيەتى و مەواخەست نەخۇشى جەنابى ئاغاي قەۋم و سەلتەنە پەزىر، لەخۇدام تەلەپە زوۋتر چاۋبەنەرتە مەزكەرە مەخىرە خۇشى نەپەق و قازانچى ئازادى دىۋىيىت.

پ-ئايلا لەو ئاۋەدا چەتئەللىك موزەلىرى پاشەكەشەكان قابىلى تەمەجۋە و ئۇ دىۋا بۇن نىيە؟

ۋ-رەختىكى ئىرادە مىللەت و مەلەت تىكەلگەنكى سەمەت چاۋدا پەك كەرى
 ھىچ شەن ئاتۋان پەشى ئېگەن.
 مەن ئاتىيەكى ئۇر چاك تەپەننى دەكەم و ھىۋادەم مەلەتى مەركەزى بىۋاننى
 دىۋەكەسى مەھمۇر ئىرادە پەزىكەتە.

پ-نەزەتە دىۋەكەتەكى كوردەستان تا چ ئەندەزەكە يارەتە دىۋەكەسى
 ئاتىيە ئىران دەدا؟

ۋ-نەزەتە ئىيە ئەندەزەلەننى تارەنە ئىلھامى گەكەت، ئىيە شەمەزەكى
 مىللى مەنەۋىيەتە ھەيە مەنەۋىيە ھەزەر كە قەسەدەكەشى ئەۋرەنەمەي پەمەردە
 چاپ كەردەۋە. لەم قەسەدەدە كەتەۋە "ئىيە بەشەشەر ئەۋان بەقەلەم"، ئەمەن ئەمە
 قەسەدەي و بەمەن دەكەم كەقەلەمە ئىۋەلەتەن كەرى سەد شەمەزەكى ئىيە
 لەمەنتىقەي خۇمان كەد. مىللەتى ئىيەزەرىيەن دىۋەنەزەتە ئەندەزەلەننى ئىرادە
 رۇنەمە ئەندەزەلەننى تارەن بەشەشتەيە مەخۇرەنەمە تەد و لەمەنت ئەۋرەنەمەي
 ئىرادەيە و پاشەكەشە دەكەن.

پ-لەۋمانگەنەي دىۋەدە ئەندەزەلەننى مەركەزى و نەزەتە كوردەستاندا
 بەرەستىكى و بىۋەكە ئەمەلەن ھەزەر دىۋەكە ئەنەك بەنەمە رەكە كەنەن پەن ئەۋ؟
 ۋ-پەشە مەلەتى جەنابى قەۋم و سەلتەنە ئەمە چەۋە بەرەستەنە ئۇر بۇن بەلەم
 دىۋە ئەمە كەمە مەلەتەتە سەركە، مەلەتى مەركەزى ھەۋە و تەلەلەي دا بۇ رەكە
 كەۋەن و سەزەن.

پ- بۆچی فرانسوی راجیع به مسئلهی کورد زۆر علاقه نەوتن و ئایا ئەر
خەبەرە ی موخبیری فرانسوی بەزمانی تۆوه کوتووێه:" ئێمه هەر وختێک که
کەیفمان ئی بن کرماشان دەست دەرکین" راستە یان نا؟

و- من پێم وایه فرانسوی دەگەل کوردان نەزەرێکی خراپیان نییه، لاسو، یه
نەرمەدی لەمەستیان هاتبێن کومەگیان بەکوردان کردووه. راجیع دەخەبەرێکی
موخبیری فرانسە لەزمان مەزموکتووێه، هەرل ئەریه کەم لەسە بەنیستە کەنێه
لاگێری ئەوەین مسئله بهسوالەست حەل بن مەرپوت نییه. دوومیش ئەمەیه
کەمەزۆر دەست گرتنیکی غاسبانەر ئیمپریالیستی ئەبۆوه بەلکۆر مەقسوود
نازادکردنی بەشێک لەهوانیشتەمانان و کومەگیکی پتر بەنازادی تەرلوی ئێران بۆوه
دیسانیش دەنێمەرە که دەولەتی ئێستا ئەر جۆره نەزەریاتە کەمی زەمانی
حکومەتە ئێرتیجاییەکانی پیشووه ئەتاو دەیا.

نوتقی حەزەرتی پیشەلوی موعەزەمی کوردستان

جەنابی قازی محەمەد لەکاتی بۆیشتن بۆ وەرێ

رۆژی هەینی 4-5-1325 سەعاتی 11 پیشەلوی موعەزەمی کوردستان حەزەرتی
قازی محەمەد لەکاتیکی خۆی نامەکردبوو که بۆ پێراگەیشتن بەهەندێ کاران بۆ
لای وەرێ و مەلەبەندەکانی کوردستانی باکوڕ بچێت بەحەزەرتی ژمارەیکی زۆر
لەئاغایانی مامەش زەزەل ئەندامەکانی حیزبی دیمۆکراتی کوردستان و ژمارەیسکی
زۆر لەخەلکی چاری نوتقیکی بەتەسینی ئێراد کرد. حەزەرتی پیشەلوی کوردستان
لەسەرەتای نوتقەکییدا ئەم ئایەتە موبارکەکی خوێندەوه:" کتب علیکم القتال وهو
کره لکم و عسی ان تکرهوا شینا وهو خیر لکم الخ" لەدەلوی خوێندنەوهی
ئایەتەکەنوتقی بەتەرتیبی خوێندەوه دەست پێکرد:

ئەلەبەتە هەمووتان ئاگادارن که کورد لەرێگای نازادی دا زۆری نیهزەت کردووه
لەموقابیل ئیستیعمار و ئیستیسماردا مەلەو موبارەزە دەرمان پێداوه من نامەری
ئێستا میژووی نیهزەتی کوردانتان بۆ بگێڕمەوه چونکۆو کورد میلەتێکە کەهیچ
وەختی بەریرەکانی ئیستیعمار و ئیستیسماردا مەلەو موبارەزە دەرمان پێداوه من
نامەری ئێستا میژووی نیهزەتی کوردانتان بۆ بگێڕمەوه چونکۆو کورد میلەتێکە

کەمەج و مەختی لەبەر بەرمەگانی ئیستیمیارو فاشیستان دەستی نەگێڕاوەتەرە. بۆ
خۆتان ئەزانن لەعێراق چییان بەسەر کوردان هێنا. هەرچەند تۆپ و تانکیان بەهەروی
کوردانەرە دەکار کرد نەیان توانی هەستی ئازادیخوازی کوردان بکۆڕژێننەرە
شاھیدم (ئێشەرە) بەدەست کرد) جەنابی سەلا مستەفاو قەومە دڵنێرە
بازانییەکیەتی کەسەر بیری پاکی ئازادیخوازی وازیان لەھاو نیشنگای خۆیان
هێناوە. دیسان لەمەمەلیاتی کۆیانە ی تۆرکەکان ناگادارن کەچیان بەسەر کوردان
هێنا کەئێستا مارەم نییە لەجایەکی گیانبرێژن و دلقرجینی ئێوانتان بۆ بگێڕمەرە. ئەو
میلەتانە بەهۆی یارمەتی هێندێ لەمیلەتانی بیگانە ی دیگە داوەن خەریکی
شپەزمەکردنی کوردان بوون، بەلام میلەتی کوردی ئازاد نەبەزو شەپکەر و تەجەربە
دیتوو ئەو هەموو ئەردو ناخۆشیانە ی بەبازانی و پۆژ بەرپۆژ پتر دەنگی خۆی بلێند
دەکاتەرە لەمیلەتانی دیگە ی دەرگەیی ئێن کەحەقی ژمانی هەیە تا ماڵێ لەئازادی
دەست ناکێشێتەرە.....

بەلن ئەر زۇلم و كۈشتۈ و بىئادىيە ھەمۇ كۆيۈنۈمۇ بۈيۈن بەمەرسىمەك فېۋرى
پشتى يەكتى گرتقى كرىدىن و ئاگاڭلرى كرىدىنمۇ بۇغۇنچىن، دوۋىرەكى لاۋىرىن،
خىيانەت بەكۇمەل و يەكتى ئەمەين، ئەسەر تەمەك يەكتى ئەھاپىن، دۇست و دۈشمەنمان
بىناسىچ، دۈشمەننى كۈرد واپىان ئەزانى كەمەكۈشتن دەرۋازىن گېمانى
ئازادىخۋازىمان بەكۇن.

[illegible]

ھەممىسى ھەر دەيان دىنى، بەلۇم ئىگەر بلىم بۇ خۇندىنىان دەنىزىم پۈي خۇيان گىرۇ دەكەن و غوزى ناموجەم دىننەرە، ئىگەر پىنىان بلىم مەدرەسىيەك لىدىيەكانقان بىكىنەمەمات دەپن، ئىر كارە پەستەنەش سەبەبى ئەرەپە كەمىشقا لىبەرى خۇندەمورىان ئەخۇلرەو، نازانن ئىنسانى بىسەواد ئىگەر پۇستەم بىن بەكارى دوو شاپى ناپن. ئەمەشاي مىللەتى پۈوس بىكەن، سەرنج بەدەنە سىياسەت و پىشكەرتىيان بۇتان دەرەكەرى كەبەزى زانست و ھونەرە كەسەد قونتاغ لەپىش ھەموو مىللەتلىكى پۈي زەوین. لەرمایشى پىشەمبەر سەلەھوو غەلەپھى و سەلەم "ئوتتەلەمىلەم مەنەلەمەد يەللەھەد" يان بەكارھىناو ھەر ئەوان دەزانن مەعنای چىيە... ئىمە وادەزانن كەباسەوادى ئەرەپە كە پتوانن چوار ھاروئەو كالىك كۆيەكەنەرە، ياكالىھەو بۇخۇندىنەرە كورد سى شى گەرە لىزىيانى دا زۇر پىوئىستە : 1-خۇندەمورى، 2-تەرىپەي باش، 3-لەيدىكارى. بەلۇم سەد مەقەبەن كەماو ى ئىمە نەرەنە وەكۈو غەرو ئاسمانە.

دەپن مانای تەرىپەت سىز بىن و بەكارى پىننەن و سەركەدەكانمان دەپن مەلۇوماتى نىزامى زۇر كۆكەنەرە، دەپن شارەكانمان زۇر پاكە و خاۋىن پەگىزە كەمىللەت لەنەخۇشى و ھەزرى دا نەمەن، پىوئىستە كارو ئىدىيەمان وەكۈو يەك بىن... نازادى بەلەسە و ھەلەش و مەنەگىز بەماندو و پۈون و لەخۇبۇردن پايەدەرە.... ئەى خۇشەرىستەكانە و مەقەت مىللەتى كورد بەختىار دەپن كەنەمە و لەمەنەفەي شەخسى بەپىن... ھەر وەكۈو كارى خۇمان جەنەمەن كەرى مىللەتلىش و ابخەنەمەن، كارى شەخسى وەپىش كارى غەموومى نەخەمەن.

سروستكار ئەو كەسەپە كە پۈول و مۈلك و مەقامى مەزۇر دەپن، جا تەكام واپە كە چىدىكە چاۋقان لەمەنەفەي شەخسى ئەپن، مەدرەسە لىدىيەتەكان بىكىنەرە بىمارستان نروست بىكەن، يارىدەى ھەزىران بەدەن، كارخانىە بىكەن... دىنا پىنچ و دى پۈزىنگە، پۈول ئىۋى ئىنسان بلىند تاكا بەلگۈو خەزەت بەمىللەت و نىشتەما، ئەستىفەرى سەرشانى ئىنسانە. بۇ خۇتان دەزانن كەلەمەن بۇ مەگەرتىنى خەلۋالى كورد شەو پۇز وچانە ئەدەوئەزەمەتەش بەلەفەر دەزان، تايەك پۇز لىدىنا مەپە دەستەلەيدىكارى ھەنەگەم بەھەموو كەسەتلىكى دەسەلەمەن كەكورد شاپەنى ژيانا ودىسان بۇ خۇتان دەزانن كەلەپىشدا ئىمە بەھەج جۈرەك داۋاي تەجەزىيە شىنا

ئەمگەردىمۇ تەنبا مەھەستەمان ئازادى خۇمان و پاراستىنى دىمۇكراتىيىسى. بەلەم
 لەپىشىدا كارىمەستەمانى ئىزان بىجەگەلمەردى جەلبەيان ئەدەبىيەتتە شۇخىشىيان بەدەلەي
 ئىمە كەردى ناچارىيەردى ھەكۈمەتتى مەللىمان دەرەزەندە ھەيىزى خۇمان لەمبەرنەبەر
 ئەمەلدا تاقى كەردەم. ئەمەل كەرسىستان لەمە بىتتە پىش، ئىمەش لەمەل چەيىنە
 پىش، ئىستاق لەمەل ھەزەردە پەيىن پاشەكەش بىكەن، ئىمەش ئا ھەيىن
 پەكشىنەمە. ئەمەل دەرەزەمان ھەتتە بەرە پىيەمەتتى ئىمەش گەيىيان بۇ پەمگەيىن.
 لەمبەردى تەزەندە دەرەزە ئاھەي قەمەلەستەنە زەرد گەلگەگە كەرد ئاھەي
 قەمەلەستەنە ئەزەردىكى مەسەيىدى دەرەزە كەردەن ھەيە، پەزىكە ئاھەي قەمەلە پىش
 گەت: ئەمەل ئىمەش پەيىنەمەلەمۇكراتىيە ھەيىزى دىمۇكراتىيىسى ئىزانمان دەرەزەندە
 ۋەبەش ئەزەنە كەيىيە ھەيىزى دىمۇكراتىيە كەردەستان بىگەيىن ئىيە بىنەن ھەيىزى
 دىمۇكراتىيە ئىزان، مەيىش ۋەمەلە: كەمەن بەيىن تەسەيىبى كەيىيەتە مەركەزى ھەيى
 كەردىكى تەكەم چەكەمۇكراتىيە مانەي ئەمەلەكەشەخەس ئاتەنە مەسەلەستە
 مەلەتە بىن مەشەمە بىگەتە دەستە خەيى. ئاھەي قەمەلە دەندە بەرەدە ھەيى
 كەكەردەستان شەيەن تەقەدەمە مەلەتە كەردە ئامەدەي ھەمەلە جەزە لەيدەكەيىيە بۇ
 كەيىشتەن بەمەزەندە دىمۇكراتىيە كەتە: "ئەزەتە دىمۇكراتىيە كەردەستان
 بەپەشتەيەنەكە گەمەردە خۇمان ئەزەنەن ۋەمەلەمان ئەمەلە كەمەلەمەيى ئىيەمە
 دىمۇكراتىيە ئەمەلەيى ئىزاندا بەلەيىتەمە."

ئەلەن لەمبەلەيى دەستەن كەردەم بەمەلەمەزە كە دەستە زەردەلە ئەمەل خۇمان
 ئەزەنەن، ئىمە ئامەدەن بەمەلەيى ئىزان كەمەلە مەكەيىن ئەمەلەيى ئازادەيەلەيى
 ئەزەلەيى پەيىستەيان بىن ۋەمەلەمان ئى بۇلەن كەمەلەيان پەنەكەيىن بەلەكەمۇ بۇ
 يەمەتە ھەمەلە ئازادەيەلەيى دەرەزە ئامەدەي لەيدەكەيىن.

ۋەمەلەمە ئەمەلەمەيى مەيىش ئەزەنەن: بۇ خۇتان ئەزەنەن كەمەلەمەلەيەيەن بەرە
 پەشتە پەمەلە ئىمەن ۋەمە پەزەنە بىيەستەمە كەمەلەتەلەيى ۋەمە ھەيىندە ئەمەلەكەن
 ئەسەيەيى زەمەتە ھەيىندە ئەمەلە ئازەمەلەيەيەكەيەن ئەمەلەمە ھەيىنەمە ئازەنەكەيەن
 كەمەلەتەمەلەن، ئەمەلەكەيى بىگەلە خەيە، مەمەلەن نەيە تەمەدە بەمەلەلەيى ھەيى
 ئەزەنەكە ئازەمەلەيەن يە كەردەكەيى، بەيىنى پەمەلەيى ئىزانە كەردە ئازەمەلەيەن
 خەيەنە بەمەلەلەيى ئازەمەلەيەن خەيەنە بەمەلەلەيى كەردە، جە ئەمەلە بەزەنە

مەبەستیان لەم جوړه کاره ئاخرانه چیهیو بۆچی وادەکەن. برائاکان وەکوو بیستوومه گەلی کەس پریشووت بەخۆن، گومرگ دەستێنن نای دهن بەمالیه. شتی نەگهژن بەتەمەنیک دوو تەمەن لەسەر حکوومەت دەنوسون، خیاڵەت و دزی کردن لەپێسترون دەرەدی میلەتە. نەجین لەو خۆوه پێسانه خۆتان بپارێزن و هومێدم هەیه کە هەموو پێکەره شعور پۆژ بۆ مەسلەحەتی میلەت تێکۆشن، پوولتان مەنزور نەبن، بوغزو دووبەرەکی بەرێنن تا بتوانن دەدەنیای ئەرۆدا کەتەرەقی گەیشتۆتە رادەیک بێجگە لەبەرق دەیانەوی ئەتۆم بکەنە ئارنچیک مەسلەکەتێکی پێ گەرم دایێنن یا بیکەنە شوینیەک نیشتمانێکی پێتیک دهن، بگەینەرەزی میلەتانی دیکە^{*}.

ئوتقی خەزەنی پێشەوای کوردستان

هه‌ریانی خۆشەڕیست ئەوسەطەرەنە کەمن دەیان کەمو لەوختی هاتنەوه‌دا تەواوی ئەمالی لەهرووی ئیجساساتی نیشتمان پەرەستییەرە ئیجساساتی خۆیان دەنوێنن و گەرەو چکۆلەیان دین بەپێشەوایەرە هەموو مائەدووی و زەحمەتێکی سەفەر لەبەر دەباتەرە. ئەوەی کە عەرزو داکەم زەحمەتی سەفەر لەبەر ئەوەیه کە مەشهورەکە زەحمەتی هەیه دەتائەن هەر سەفەری کە کردبێت یاییکەم هەر چوێکۆو لەرێگای میلەتی دایە بەسوێتەهای سەعادت و خۆشەبەختی دەزان، بەلێ زەحمەت نییه بەلکۆو لەزەتە. ئەو سەفەرە دوايش کەمن کردو و لەزێندا شارەکانی ورسن، شاپوور، خۆی و ماکوێ دیون، کوردو مەلەبەندەکانی کوردستان گەرام بۆ ئەوە بوو کە برا کوردەکانی خۆم لەزێکەرە ببینم و ئاشنای ڕووحییە ئەرمان بوو پێم کوێن ئێوه بۆ خۆتان ئەزانن کەنێمە ئێهەزەتێکی گەرمەمان کردووەو لەم ڕێگەیدا زۆرمان زەحمەت کێشامو گەلێکمان فیداکاری نواندووه، ئێستاش ئێوه ئەگەر ئەم کارمان لەبەر گرانی هێچ مانەیک نییه، مومکینە کوردی هەر مەلەبەندێک دەرێ ئەو شارەنی ئازەربایجان کەلێیان نزیکە هاوکاری بکەن. مەسەلەن کوردی دەورو بەری ورسن دەرێ ورسن و کوردانی دەورو بەری شاپوور خۆی ماکوێ دەرێ ئەو شارە هاوکاری بکەن و ئێمە دەرێ ئازەربایجان هێچ جیاوازیمان نییه.

^{*} ڕۆژنامەی کوردستان - ژمارەی سێهەم 8ی گەلاوێژی 1325 - نووینی 1946

له‌وه‌لامدا كوتيان ئۆيمە ئالاي موقەددەسى سەن پەنگى كوردستانمان ھەل كەردووه
كەلسەيئەرىدا خۇمان و ھەموو كوردىكى دىگە بەسەينەوه، ھەتا قەترەيك خوێن
لەبەر بەدەنى ئۆيمەدا ماين ئالاي موقەددەسى ئۆيمە نابەن ئەوى بێت. ئۆيەش لە ھەمدى
خوداوه ئالاي موقەددەسى كوردستان لەتەلەوى نوقاتى كوردستان دا لەلەرىتەموو ھەر
دەبەن بەلەرىتەموو. ئەو ئالايە تەنيا ھەر ئى ئۆيمە نىيە بەلگەو ئالاي ھەموو كوردانەو
ئەوانىش چاويان لەو ئالايەمەو بەھەمىندى لەرىشەوى ئەو ئالايە دەژىن و لەو
چىگايانەدا كەدەپێشدا لەسەر خاكە موقەددەسەكەيان لەلەوتەموو دەبەن بەلەرىتەموو
لەگەر شتىكىش تالەوژ لەئۆيمە بىنەرايىت لەبەرئەوہە كەئۆيمە تالەوژ مەدارىسمان
نەبوو و لەخوێندن و شارستانىيەت نوور كەوتووينەوہ و لەسەر و بارى ھەكوومەتى و
تەشكىلاتىش بىن خەبەرىن، ئەنا ئۆيمە ھەموو كوردى خوێن پاكين و گشت لەرىنگاي
كوردىيەتدا دەمەرىن. جەوابى كوردەكانى ئەو ئاوجانە بە من ئەوہ بوو كەمەزم كۆرن.

لەم سەفەردا کەمبەشارەکانی ورسەن، شاپوور، خۆی، ماکو دایەردەم، بێرانی
 ئازەریایەکانی لەفەرماندەرەو بگەرە تا پەنەسای ئیدارات و کارمەندان و خەڵکی شاری
 تەچەند لەرسەخی پێشوازیان لەئێمە کرد و هەر کە دەگەشتینە ئێو شاری بۆ
 پێشەڕەگەخانەی خۆیان بانگ دەکردین و لەچوون و گەڕانەودا گاردی ئیختەرامیان
 لەئێمەدا بۆ داوەن و ئێمە لەشاریش دەهاتین بپۆین دیسان گاردی ئیختەرامیان
 ئەناردە دەری شاری و لەسەر پێگانیاکان پادەگەرت بەلام لەم قەسەمەدا نەم
 ئەکردن و پێم خۆش نەبوو ئێوان زەحمەت بکێشن. لەهەموو شارەکان توانیم
 بگەم بەلام لەشاری خۆیە نەم زانی لەو هەختی حەرمەکەتیشدا گاردی ئیختەرامیان
 دا. بۆ. ئیختەراماتیکی لەو قۆڵەکانەیان بەجێهێنا، بەرستی ئێو ئیختەساساتە
 ئازەریایەکان لەم شارە نەبێت بەئێمە نواندیان دەتوانم بۆم لەگۆردیش ئێو
 ئیختەساساتە نەبێندرەو و لەورەیش مێهەمانی جەنابی فەرماندەری وێ ناغای پەلەیی
 کەیمەکە لەمەشخاسی ئێت سەرەت بەیەک ئەنەزە سەعی دەکا بۆ ئێوان خۆشی کۆرد
 ئازەریایەکانیان بووین، ئۆد پەزیرایەکی چاکیان کردین. لەم سەفەردا کە
 براکۆردەکان چاوی پێکەوت مەودەق بووم کە مێشێ ئیختیلافات کە دەنیویاندا بوو
 لای بەرم. مێشێ لەناغایانی هەریکی دەگەڵ تۆری بەگی بەگزانە بەشەپ هاتبوون،
 چەند بیاویەک لەبەردا. ئ. ژا. بۆ توانیمان لەو قەزەبەش خەمۆش کەیز و رێکمان

خستہ و مویشیتلافاتی کۆن و نۆیمان ھموو لعتیوان پاک کردنووہ و لەخۆی و ورمی ناغای پیشموری سەدری فیرەقی دیمۆکراتی ئازەریایانم مولات کرد.

ناغای پیشموری راجیع بەبرایەتی کوردو ئازەریایان زۆر دەستووری لێموروو وتی: ھازرین ھەرجی لێمان بخۆن کۆمەگ بەکوردان بکەین و ئازەریایانی ئامادەن لەسەر کوردان خۆینی خۆیان بپۆژن، فەقەت پیشموری گلەیی لەمێندێ کوردەکانی ئەتەرفی ورمی کرد منیش جوابم داوہ کە کوردانیشت ھازرین بەگیان و مالیان لەئازەریایان دیفاع بکەن و فەرەقە لەبەینی کوردو ئازەریایاندا دانائین، چەند مانگ ئێمە قشورێمان لەئەتەرفی سەقزو بانەو سەردەشت راگرتوو ئەر لەشکرە تەنیا بۆ پاسەوانی کوردستان ئەبوو، بەلکوو بۆ پاراستنی سنووری کوردستان و ئازەریایان بۆو ئەلغانیش ھەووداتی خاریجی کوردستان و ئازەریایان لێبۆ ئەتەرف کوردانەرە پاس دەکەن، دیسان لێموروو لەتەمەن ئێمەش بۆ ھموو خەزەتیکی پێویست بەکوردان ئامادەین و لەبابەت گلەییەکانیەرە جوابی لازم داوہ.

ئەمن لەسەلمەرەدا ھێندێ کارم ماوو کەچی بەجیان بکەم بەلام چونکوو بیستم کەسێ نەفەر لەموحەسەیلینی ئێمە کەلەباکو دەخۆن بۆ سەردانی وڵات ھاتووئەرە تالووگەم کرد کەچاوم پێیان بکەوێت و لێنتیزاریم ھەبوو کەلەرەختی ھاتووئەری ئەواندا پێشوازیکی زۆر چاکیان لێکەن چونکوو ئەوانە ھەول موحەسەیلێک کەلەکوردان چوو بۆ خاریجە، مێللەت دەبێ زۆریان لەسەردانی لێکا، بەلام داخەکەم لەم خەسورەسەرە وەک پێویستە تەرجوھی لازم و پێشوازی شایانیان لێئەکراوہ. ئومێدەوارم کەھموو سالیکی مووھەق بێن ژمارەیکە زۆر لەموحەسەیلین بنێرین بۆ خاریجە کەبەھەول و قوویتی خودا مووھەق بێن بەھۆی عیلم و زانست کەشتی کوردستان بکەمێنێنە ساھیل و خواھیش لێم دانیشجوو خۆشەریستانەری خۆمان دەکەین کەلەماوہی ئیقامەتی خۆیان لەمھاباد موشاھەداتی خۆیان لێم بەنووسین و بەگوێن بۆ خەلکی بۆین و بنووسن کە مێللەت ئاشنا بێت کەمیلەتانی دیکە چلۆن بەقوویتی عیلم و زانست و لێرەو ئاسمان، سەردەریا و ژێرەریایان مووسەخەر کردووہ، لێرە زیاتر زەھمەتوو ئادەم و لێزەھماتی ئێوہ تەشەکور دەکەم و لەخودا دەخۆزم ھەر پێش کەس و ھەر پێوژ بێ.

تىلگرافنىڭ بەشمىنمۇنى رۇس مەھەلەلەيىن جەنابى ئاغاي قازى مەھەلە
 پىشەنراۋ مەھەلەيىن جىزىيى دىمۇكراتى كوردىستان موخاپەرە كرلە.
 تاران- جەنابى ئەشرەف ئاغاي قەوام پەھەلەيىن جىزىيى دىمۇكراتى ئىران،
 پوونووس جەنابى ئاغاي دوكتۇر كەشاورەز پەھەلەيىن جىزىيى تۈۋەي ئىران،
 پوونووس جەنابى ئاغاي سالىح پەھەلەيىن جىزىيى ئىران
 پوونووس تەمىرەز جەنابى ئاغاي پىشەنراۋ پەھەلەيىن جىزىيى دىمۇكراتى
 ئازەربايجان، تاران- ئاغاي پادگان معاۋىنى سەدىيى قەلەيى دىمۇكراتى ئازەربايجان.
 بەنچەتەرەمەھەلەيىن جىزىيى دىمۇكراتى كوردىستان ئامادىيى خۇي بۇ ئىقتىلاڧ ئەگەل
 ئەھزەبى ئازادىيەتچىلەر(دىمۇكراتى ئىران، تۈۋەي ئىران، دىمۇكراتى ئازەربايجان،
 جىزىيى ئىران) پادىگەمىيىنىۋ ئەم ئىقتىلاڧ بەموجىيى سەئادەت و غەزەمەتى مەلەتەيى
 ئىران ئەزانمۇ بەم و سەيلىمە جەنابى ئاغاي سەدىيى قازى ئەلەيىن جىزىيى دىمۇكراتى
 كوردىستان مەھەلەيىن جىزىيى دىمۇكراتى ئىقتىلاڧ ئەمە بەنومەيەنمەيى
 موعەرىڧى ئەمەم.

پەھەلەيىن جىزىيى دىمۇكراتى كوردىستان
 مەھەلەيىن قازى*

* پەنجىرە شەخىم 85 پەنجىرە شەخىم 21 خەمەنەيى 1325 سەپتەمەيى 1946

پىارى ئوۋىدەم

سەرىك ۋەزىران ۋە ئىپتىسارۋانى تىرى ھەزەب ۋە كۆمۈر

دەۋى ئىسە باس ۋە رۇلى پىششەۋا، باشاۋىكە ئەجىگە كۆمەلەيتى ۋە چىنايەتى
ئىپتىسارۋانى تىرى ھەزەب ۋە كۆمۈر، بەدىئەۋە، بۇ ئەۋەى بىتۈرۈت شەخەنمەكە گۈنجاۋ
لەگەل ۋاقىتەكەى ھەرىكەى ئەۋ ئىپتىسارۋانە يەككېگەنەۋ....

2- ھاجى بابە شىخ: لەشىخەمەنى بۇكان ۋە پىاۋىكى مۇسلمان ۋە شەخسەيتىكى
ئايىنى بول. لەسەردەستى زاناىانى ئايىنىدا لەمەنى زانستى ئايىنى خۇندەۋ.
خاۋەن مۇلك ۋە پەلىمەكى كۆمەلەيتى بولە، لەتۈرۈلۈ سەرىكەى كۆمەلەكەدا جىگەى
خۇى ھەبۋە، ھىمىنى شەخىر دەريارەى ھاجى بابە شىخ گۈتۈمەى:

"پىاۋىكى نۇر كۆنەپەرسەت ۋە كەلەپەرق ۋە خۇپەرسەت ۋە ئاشارمەا بولە، بەلام نۇر
راست ۋە پاك ۋە ئازالە بەمەۋەپەا بول. بەمەۋ جۈرۈك تالانى خەيەنەتى پىۋەمانوسى.
لەمەنى ۋە تۈرۈر لەگەل نۇرەنەنى ئەۋلەتى مەركەزىدا دەۋر ئىە قىۋەى خۇلەبىن ۋە
بەمەۋ چۈپەن. بەلام لەرۈگەى راست لاي ئەۋلەۋ..." (4)

لەگەل ئەۋلەۋە رەئىسى ھەيئەى رەئىسەى مەللى (سەرىكى ئەنچۈمەنى ۋەزىران)
بولە. بەلام ئەسەلەتەكى ئەۋتۈزى ئەۋلەۋە، لەمەۋەردەن لەسە ھەندەن كىشەى
ھەۋپەۋەنە بەنەيەن ھەنگەۋى ئاۋە لەجىگەى ياسا، ھەسەيەن بۇ كەۋە. بەگشەى
پىاۋىكى خۇشەرسەت ۋە خاۋەن رۈز بول لەۋا كۆمەلەكەى كۆرەۋەردە گەلەكە ئەۋ
بەريارەنى پىۋەندەيەن بە رەۋكەۋەن ۋە زى ۋە خەنەت ۋە دەۋە كۆمەلەيتەمەنى تىر
بەناۋى ئەۋلەۋە لەۋرۈنەمەى كۆرەستاندا بۇلۇكەۋەتەۋ.

3- ھەمەد ھەسەن سەيىف قازى (ھەمە ھەسەن ھەسەن سەيىف قازى) ژەنرەل ۋە
ۋەزىر جەنگ بولە، ئەۋزەى پىششەۋا قازى ھەمەدە، لەمەۋە جىگەى تەيەمەى
خۇى ھەبۋە ئەۋ پەلىمەى لەۋمەۋەدا ۋەگەۋە، ئازالە خاۋەن پەلىمەكى كۆمەلەيتەى ۋە
سەريازى بولە، شۈزەن پەيەمەكى گەنگەى ھەبۋە...

خاۋەن مۇلك ۋە مال ۋە زەۋىزە بولە، لەنەزە مەۋەلەۋە خاۋەنى دە دەۋەزە دىنى
بەپەت ۋە بەرەكەت ۋە بەۋەۋ ئەۋلەمەن بولە. لەۋەلەمەنى د.ج.ك. دا زەۋەزەۋەزە
لەسە ئەۋ لەيەنە ھەن.

4-مەھمەد ئەمىن مەيلى: ئەسەرەتاي ئوھم جەنگدا، ئەم خاھەننى گىراج بىو، ئوئى ئەمەي وئى ئەمەي، بىو بىبازىگان، كاتىك ئەتەشى سۈرۈش چۈرە مەھاباد ئەم پەيۋەندىي خۇي ئەگەل بازىگانە روس وئازەرمەكان بەھىزگەرد، ئەم كارە نۆئى مەلەبەندى كۆمەلەيتىي ئەم وەزىرەي گۈستەمە بۇ چىنى ئوھم، يان چىنى ئاۋەندى كۆمەل.. ئوئى ئەمەي بۇ سولەيەيتىيەكانىش ئەركەمەت كە ھاۋكارىكى باشە ئىتەر زىياتر مەتەنەيان پىنى بىو، تا كرا بەتەلقەي پىۋەندىكەردن ئەنئولن ئىتەر سولەيت و ھەيى دىمۇكراتى كوردەستان.

5-ئەھمەد ئىلاھى: كوتال قوش و بازىگان بىو، جىگە كۆمەلەيتىي ئەمەي چىنى ئاۋەندىي كۆمەلدا دىمەننى، شارەزاي كاروئارى بازىگانىي و كاسىبكارىكى زىرەك بىو، ئەم وەزىرە خۇيەندەلور ھوشيارىيەكى سىياسىي سەۋەبلىرى ھەيۋە...
6-كەرىم ئەھمەدیان: ئەنئەكەيەمە خەمى پىشەوا قازى مەھمەد بىو. پىش كۆمار ئەمەنەبەرى ھەكۈمەتى بىو. ئەمەي وئە بىوئۇ ھەساب ئەكەننى، پىۋەندىكى دىلپەك وەزىرەكى كەم مەسەلات بىو.

7-ھاجى ئەبەدولەھمان ئىلخانىزادە: يەكەنە بىو ئەسەرەردە ئاۋەندى خۇيەندەلورەكان، خاھەن و مەلەك زەمەي زەرىكى زۇرى ئاۋچەي بۇكان بىو، ھوشيارىيەكى سىياسىي دىيار خاھەن بۇل بىو، ئەگەمەلەي ئەۋە چالاكەيەكانى، ئەنئەسەن ئەگەلەرى نىشەتەندە ئىتەر سەۋەبلىرى ھەيۋە پەيۋەندىيە بىو، نىشەتەنەپەروەرىكى دىلەسۇز بىو، ئەمەلەيتەندى كۆمار و بىۋەتەنەمەي كوردەيەتەندە ئەمەت وئە بەھشەندە بىو... وەزىرەكى خۇيەندەلور ھوشيار و زىرەك بىو.

8-ئىسماعىل ئىلخانىزادە: ئامۇزاي ھاجى ئەبەدولەھمانى ئىلخانى زەھەيە، سەركەندەيەكى تەرى ئىلخانىزادەكان بىو، خاھەن مەلەك زەمەي وئە بىو. خۇيەندەلورەيەكەي خەپ ئىبىو، دىئەننى بىو، ھەر ئەمەي پەيۋەندە بىو ئەمەي ئىلخانىزادە.

9-مەنەف كەرىمى: بازىگان وئە مەلەك بىو، خۇيەندەلور بۇشەنچە بىو، ئەمەي چىنى ئاۋەندىي كۆمەلدا ھەساب ئەكەننى.

10-خەلەل خەسەمەي: ئەمەلەيتەندى ئاۋەندى مەھاباد بىو، بىبازىگانەيەمە خەمەك بىو. ئەمەي ھەر ئەمەي ئاۋەندىي كۆمەلدا خۇيەندەيەمە.

رىڭخىراي نىشتىمانىي كورد بىۋە لىئاۋچەي مەھاباد، كەچى ئۆيىنىرايىتىي
 ئاۋچىمىكانى ۋەمىن ۋەمىنى سىردىشت سىقز خرابىۋىتە پىشتىگۈي... (5)
 لەرى شۇقۇي زەمىنەي سىياسىي ئىم كەسانەي لەئىۋ بازىنە لىئىرسىراۋىدا ئاۋىان
 برا، ئەمەد شەرىفى دىئوسىت:

"زۇرىيەي ئىم كەسانەي ئاۋىان برا لەئىچومەن ۋەمىزەرتى كوردىستان: ئىستا
 لەرىاندان ۋەمىشادۆست ۋە نىشتىمانپەرسىتىن خەلقى مەھابادى ئىستان... زۇرىشىان
 لەندامى لەئىچومەنى شارى مەھابادى... (6)

دىيارە ئەمەد شەرىفى بىچاۋىكى دۆلىتىدە سىيرى كۇمارو سىرەنچامەكىي
 كوردىۋە. رابۇچۇرەمىكان زىاتىر شاپەرىستانە بىۋە، گەئى بوختان ۋەمىزى ھەلبەستىۋە،
 بۇيە ئىم قىسەر بۇچۇرەنە جىگەي پىرسىيان ۋەمىن بىن گومان ۋەمىن شە سىيرىگىزىن.
 لەئا ۋەمىدەمىكانى دىرا روخاندنى كۇمارو داگىرەمىدەي مەھاباد، ئادەلسۇزىي ۋە
 راپىي ۋەمىدەمىستەمەدان ۋەمىنەمىكانى ھەندى شەي، دىيارەمىكى چاۋىنى بىۋە،
 لەسەر ئىمە ھىمەن دىگىرەتەۋە:

"بىلۋە پىندانى گەمەۋىي لەرى سىقز سىردىشت ۋەمىزى خۇپە... پىنەندىيى
 بىمەسەلەمىكى قورۇ ۋەمىننى سىياسىيە ھەيە كە لىرەدا جىگەي باس كوردى نىيە
 باجائى دىرخونەي لەسەردىن... (7)
 ئىم لايەتەنە بىشىكىن لەمەنچامى ئەقلى سىياسىي كورد ۋەمىستى تىگەمىشتىنى
 لەمەدەمىكان ۋەمىزى مەمەلەي بۇيان.

(شىروان) لەمەمىلەمىكىدا بۇچۇرەمىكانى خۇي بىم جۇرە دىخاتە پىۋە:
 (سىرۇكايمەي بىرەنەمەردىنى كاروبارى كۇمەلە بىمەست دەرەبەگى مەلەيەنە
 بىۋە... ئەمەش ھەم دىگەمىرەتەۋە سىر ھەلۋەمىجى ئىم كاتەي كۇمەلەي كوردەمەرىي ۋە
 ئەمەندەمەرىي ۋەمىكەتۋىي گەمەمەكان. ئەمەس لەم بارەۋە رەخەنەي تۈندە ئەكۇمەلە
 ئاگىرەي، لەمەنەمەيە كە پىنۋىستى ھەلۋەمىجى ئىم دىمى كوردىستانەن لەمەچاۋىي،
 دىخا ھەلەي كۇمەلە ئەمەدا بىۋە كە سىرۇكايمەي كەتۋەۋە دىست خان ۋەمەبەگى

* بۇ زىاتىر شەمەزەبۇر لەمەدەمەرىي بىرە خەلەگەن ئىم بىرە بىرەتە، مەمەد مەلا غەزەت، بىرەگەلەي

مەلەكان و نۇرىيە ئەر دەرەجەگەنە لەدوا رۇزدا يانى لەسەردەمى كۆمارى دىموكراتى مەمبەدادا دەورى خەيەنەتكارى خۇيان گىنۇرە لەگەن دوزىستانى گەل كەوتىن... (8)

شەيوان، زىياتر لەسەر بارى چىنئايەتى سەركەردايەتى حەيزىبو كۆمار دەدوئىت و باشتر شوئىن و جىنگەي ئاشكەرا ئەكەت و راستى بارى كۆمەلەيەتى ئەمەست نىشان ئەكەت و ئەلئىت:

"بەداخەندە ئىگەر پەپاشكاۋى و يەمبەستى دەرس وەرگرتىن لەجولانەردى
 سالماكانى 1945-1946ى كوردستانى ئۆزىن بۆكۈلەندە، دەپن بلىن بارى چىنايمى
 ھىزىي ديموكراتىي كوردستان بەلەي ئەرەبەگو سەرزەك غەشەرت و
 ۋەدە بۆرۈلۈزى شارەا بو... (9)

لەر استىيدا ھەلسەنگاندىنكى ھەل بابىتە، پەرەپاۋەنەردى ئاستى پېشكەرتى ئابورى و كۆمەلەيتى و سىياسىيەكان، جۆزىك لەتۈندەمىس تىندا دەپىنئى، چونكە زەھمەتە لەكۆمەلەيتى دواكتەمەنەخۇندەوارو ھەزرى وەك كۆمەلە ئىو سەردەمەى كوردەوارى، شتىكى ترو سەركردايتىيەكى زۆر كامەتر لەوە بخۇلقى، لەلەيمكى تر گەورەى كىشەكان، لاسەنگىي تەرزوى كورد لەگەل داگىرەى، مەلەلەن و مەنۇلەرى سىياسىي و سەريازى زەپەزەكان.. كىشە گەنگەكانى ناوخۇ، سەروشتى خىلەكىي و سىستىمى دەرەبەگى و زافىسى، ئەمەلەمەنە جۈلەو تەمەنەت يەركەندەو سەركردايتىي كوردى سەنۇردار كەربەو، ئەگىنا، وەك لەشۋەندىكى تەردا باسى دىكەرى، سەركە كۆمار لىزان و زىرەكانە جۈلەو، گەلە سەركەردەكانى پەسەركەردە سەريازىيەكانى ئاۋ سۈپاكەى كوردىشەو لىكەندەو بۇجۈۋى تەبەئىي باشىان ھەبەو... بەلام ئەو ھەلەمەج و خەسەمە تەبەئىيەنەى سەركەردايتى كۆمارو سەروشتەكانى كۆمەلەگەى كوردەوارى رىگەرى كۆرەنى بەرەتتى بۈۋى، نەدەتەنە بەرنامەبەكى وادەنەرى و بىنەجەن بەكەرى كە كۆمەلەگەى كوردەوارى، شان بەشەنى كۆرە سىياسىيەكە، لەيەنە ئابورى و كۆمەلەيتىيەى لىكەرىيەكانىش پېشكەرتى چارۋەنە تىندا روۋدەن...

نەگەر بىرنامە يەمكى اينۇنلار ھەققىدىكى كىراۋەتەر لىسىمىز گۆھىر ئىكەن لىغانو
سىمىز كىراۋەتەننى كۆمىمىز، بىنا بىنا بىنا لىسىمىز كۆمىمىز، ھەممە، ھەممە

بىتۇنلارايە ھەندىك ئەو ھىولو خۇاستاھە بەدى بەيىنلارتابە، چۈنكى گۆزۈرلانى بىنەرمەتى و رادىكالانە كارىكى مەھال بوو بەتايىبەتى تەمەنى كۆرتى كۆمارمەگى پىلانمەكانى دەورى كىشەخۇزى نەرمەگى و ھەرنەمىيەكان، ھۆكۈمەتمەگى كۆمارى كۆرەسو بەھكۈمەتى جەنگ، چۈنكى نۆزىيە نۆزى و مەزەتمەكانىش ھەر بەكاروبارى جەنگ و بەرمەكانى شەرمە خەرىك بوون يگەرە نۆز لەومەزەتمەكان رۆلىكى... جگە ئەوانە گەلى ديارەدى تىرى نامۇ دەيىنران، ئەوانە:

پىنگەھاتنى ئەنجۈمەنى و مەزىران و مەزگەكانى تىرى جەمھۈرىيەتمەگە لەسەر بەنچىنەيمەكى كۆمەلەيتى و ئاومەندىيەكانى مەسلەت بوو، ھەردى سەركردايەتتەمەگە ھەزب و كۆمار جۆرە تىكەلەيەك لەكارو فرمان و پىنگەھاتەمەكاندا ھەبوون، ئاومەندى مەسلەت جۆرە لەشپۇزەيى تيا دەيىنرا چۈنكى پىشەوا وەك سەرمەك كۆمارو وەك سەرمۇكى ھەزب وەك پىشەوا سەرجاۋە مەسلەتمەكان بوو، لەگەل ئەمەشدا سوپا، سەركردە خىلەمكىيە بەمەيزەكان، ھەزمەگە كوردى عىراق و بارزانى... ئەنجۈمەنى و مەزىران و سەرمۇكەمەگە، ئەوانەش لەدانانى ياسا و بەياردان و رۆلى سەركردايەتى و بەرئومەردن و ئاراستەمەكەرنى بەرمەكانى جەنگدا جىگەر سەنگە ھەسابى تايىبەتتەيان ھەبوو... ئەناو ئەوانەشدا مەسلەلەتى راستەلەينە دوا پىشەوا ئاومەندى سەرمەك خىلەمەكان بوون كەمەكۆمەل و لەكاروانە گەشتتەمەكاندا رۆلى كارىگەرى خۇيان دەيىنى، وەك كەسپتتەش، ھەرىكە دەورە تەسۋىرى خۇي لەسەر بەرئومەردن و شەرو گەلەتمەكان ھەبوو. نۆز جارو بەناشكرا بەرئومەندىيە تايىبەتتەيى و خىلەمكىيەكان دەخراشە سەرو دەستكەمەتى كۆمارو مەللەتمەكە... ئەزۇر جىگە سەرانەو بىگارو باجە نەرمەگەيەكان بەرئومەم بىوون، گۆزۈرلانى ئابورى و كۆمەلەيەتتەيى و چىنەيەتتەيى بەزەھەمەت نەرمەكى پىنەمەكان....

كىشەي ئاۋ خىلەمەكان و ئاۋكۇكىي نىۋان سەرمەك ھۆرمەكان و بەرئومەكانى لەسەر دەستكەمەت و رۆل و مەسلەت زىاتر دەبوون، ئەوانەش خراپەتر گەلى لەسەرمۇك ھۆرمەكانى نەرى سەنورى كۆمارو ھەندىك ئەوانەي ئاۋ سەنورى كۆمار كە جىگەكانى خۇيان بەجىن ھىشتەبوو، لەگەل رۆنى شادا ھاۋكارىيان دەكردى بىۋەنە دارەمەستى ئەتمەش بۇ گۇشار خىستەسەر كۆمارو شەپ قوشتن پىنى، گەلەنكىيان غەجەم پەرسەت بوون.

ئاۋكۇكى لەسەر زەمى و پاۋانكەرنى ئاۋچەي زىاترە ھەندى جار تالانى، بەرئومەكانى و شەر لەسەر دىنەت و دەست بەسەرداگەرتن... ھەبوو...

لەناكۆكىيە گىرگەن:

ناكۆكى نىۋان ھەمە رەشىدخان ئېلىخاننىڭ

ھەمە رەشىدخان ۋەلا مەستەغا...

پىنومەندىيى چەند ئاغايمەكى ئېلىخاننىڭ پەلەتەشى تارەنە

بەتايىمەتى ئەلى ئاغا ۋە كۆپى مەھمۇد ئاغا... ھەروھە ھەمە ئاغا ئەپاساغا لەسەن.

ناكۆكى نىۋان شەكە ۋە ئومەر خانى شەرىفى لەگەل نۆر لەسەرەك خىلەكان...

ناكۆكى نىۋان زىرۋەكە ۋە شىخ ئەبۇلئەلى شەمەزىنى.

ناكۆكى نىۋان ئاغا ھالەتى سولتان پەناھ ۋە مەھمۇد خانى سولتانى ۋە ئاغا

گەلباخى ۋە تېلەكۆ ھەمە رەشىد خان ۋە ھەمە ھەدىق خان.

جىياۋزىمەكانى نىۋان ئەلە ھەمە ۋە ھەمەرىكە بەجۈرەك لەگەل سەركۇدايەتى

ھەزە ۋە كۆمەر بەگشەتتى ۋە پىشەوا بەتايىمەتى، كە لەنۆر ھالەتدا ھەمە ۋە ناكۆكىيە

كۆمەلەيەتى ۋە چىنايەتتەكان بوون...

* بۇ زاتىيە زىيائىر بولۇپ: مەھمۇد ۋەلا ھەزەت، دەرۋەشى جەمەئەتى كوردستان، پ 1 ۋە 2.

پارێ سەنەم سەمەن خەسەنە دەرەمەکان جەمەوریەتی کوردەستان

لەگەڵ ئەو پێکھاتەو سروشتانەی سەرکردایەتی ھەزب و کۆمار، دامەزراندنی کۆمارو کاروکردەمو ھەنگاو بەرھەمەکانی، پلەیمەکی نوێ بوو لەخەباتی نەتەرەو کورددا کە ناسیۆنالیزمی کوردی گواستەرە بۆ سەرھەم و پلەیمەکی نوێ، سەرکردایەتیەکی قازیمەکان بەتایبەتی، خۆبەھەر و رووناکبەر و شاعیر و ئەفسەر و مامۆستار و سەرک خێلە دڵمۆزەکان بەگشتی دڵسۆزو نیشتمانپەرورەکانە کارێان دیکردو ئەرکەکانی سەرشانیاوی راندەپەرناد...

لەگەڵ ئەوەدا کە جەمەوریەتی کوردەستان رووبەرەوی کۆمەڵیک کێشە خۆیی و ئاڕچەیی و ھەرزەیی و نیوھەولەتی بوو بوو، لەگەڵ ئەوەنە کورد و کەمەر لەیەک سالەکی، ھەرچەندە ھۆکومەتەکی ھۆکومەتی جەنگ بوو، چونکە ھەر لەسەرەتارە تاپوخاندنی لەتار و شەر و پێکدادان یان نەشەر و نەشتیدا ژیا... لەگەڵ ئەو بارە کۆمەڵایەتیە دوایەتوو ئاوەھەوا ناسازی دەوری کۆمار...

لەگەڵ ھەموو ئەوانەشدا ئەو جەمەوریەتە خاوەنی کۆمەڵن تاییبەتی و خەسەنە بوو کەبەگشتیی ھەم دامەزران و مێژووەکی و ھەم روخان و سەرھەمەکانی، بەپلەیمەکی نوێ لەخەباتی نەتەرەو کورد دانھێزێ، بێ ئەوەی ھەموو بۆشاییەکان سەرکردایەتی ھەزب و کۆمار لەراستی ئەو بۆچۆنە کەم بەنەرە...

پێوانە یاریکردنی سروشت و خەسەنە گرتەکانی جەمەوریەتی کوردەستان، جۆری دامەزراندن، سروشتی سەرکردایەتیەکی، ئەرھۆم و ئامانجە نەتەرەوییەکانی، کارو کردەمەکانی، لاسەروو رووناکبەری و کۆمەڵاسەتی، قازانجەکان، دەر و پەندەکان، ھەلوئەست لەجەمەوری چەسار و خەلکی زەحمەتکێشیش، ھەلوئەست لەگەڵ و نەتەرەکانی سنووری ئێراز، ناسەتی پێوەندییان، یان ھەلوئەست و جێگە لەبۆتەرەو دژ بەداگیرکردن و ئیمپریالیزم و چەسەندەرە...

-جەمەوریەتی کوردەستان کۆمارێکی نەتەرەویی بوو...

بۆ یەکەم جار لەمیزۆی ئەو ناوچەیە کورد خۆی بەرێوەبەری تاییبەتی خۆی پێکھێنا، بۆ یەکەم جار لەسەر ئەو بەشە کوردستان سەلمێنرا کە کورد وەزو تەوانای خۆ بەرێوەبەری هەیە، ئەرمش سەلمێنەری ئەو راستییە بوو کە ئەو ئیدارە خۆی و خۆمەلێیە ئێرەیی نەتەرەیی کورد بوو کە وەک نەتەرەکانی تری درۆسن و دنیا مافی ئەوەی هەیە کە خاوەنی خۆی و نیشتمانی خۆی بێت... ئەو خاوەندارییەتیە کە لەمیزۆمە خەباتی بۆ ئەکردو قوربانیی لەپێناویدا ئەدا، بۆیە کۆمار لەرگە یاندەنمە کۆیۆنە، بێست هەزار نەتەرەیکە یەوێ رێبەندان بوو بەهێوای نەتەرە کورد، سەرەتا ناوکی بوو بۆ گەشتێن بەتامانجە نەتەرەییە گشتییە... وەک هێزی رزگاریخواری نەتەرەیی سەیری ئەکردا، هەرچەندە لەسەر بەشێکی بچوکی پارچەیکە کوردستان داسەزایوو، ژۆریە کەو کردەوکانیشی هەر لەمەخت لایەنە نەتەرەییەکان و بۆ گەشتەکردنی نەتەرە کۆلتورەیکە بوو، ئێتر هەر لەزمانی کوردی کردنە زمانی رەسمی، بۆ گەشتەکردنی بۆنە دیارە نەتەرەییەکانی وەک نەروۆز، هەڵکردنی ئالای نەتەرەیی، بۆ گەشتەکردنی زمان، ئەدەب و میزۆی نەتەرە، نوسینی وتار و شیعەرەکان بۆ هوشیارکردنەوێ تاقولکردنی هەست و نەستی نەتەرەیی کورد... هەموو نیشتمانپەرورانی کورد لەهەموو پارچەکانی کوردستان کۆمارەکیان بەمی خۆیان دا، سەرووی نەتەرە (ئەو رەقیب) و (سەرووی میللە نیشتمان رەنگینە) تەمبیریان لەوێرانی نەتەرەیی و خواستەکانی مرۆفی کورد ئەکرد.

کۆمار سەروشت نەتەرەیی بوو، چونکە لەسەرەمەکانی ئا روخاندنیشدا بوو بەنەزەم و بێرەوێمەکی نەتەرەیی ئەوتۆ کە هەموو سالیکی یادی داسەزاندن و روخاندنی بکریتمەو بوو بەهۆیەکی گەشتە پێکردنی گیانی کوردپەرورەیی خەسەت نەتەرەیی، چونکە بوو بەزەمینە یەگەتی خەبات و یەگەگەشتی نیشتمانپەرورانی پارچەکانی کوردستان، بوو بەنەزەمێکی نەتەرەیی و کە هەموو کوردی هوشیاری فیزی دەرسێک کرد کە چۆن نەبێت هەموو لەمەخت دەستکەوتێکی نەتەرەیی و گەشتەکان، ئەزەمێکی نەتەرەیی بوو چونکە کورد ئەو بەشە کوردستان (تەمبیر) ئازادی چێشت و بەزمانی زگمەکی خۆی و لەقوتابەکانی دەرسی خۆی، سەستی نەتەرەیی لەسەر لاچوو وەکەسی خۆی چارەپێکەوتن... (10)

كۆمارسىمۇي بەدەب و نىرىتە و چىلو بەرگ و كولتورى خۇمالى و نىرىتە
ئەتىمىيەكان دا...

-جەمھورىيەتى كوردىستان.

كۆمارىكى نىشتەمانىي بۇ، چۈنكى بۇ جىگىر كىرنى مافە نىشتەمانىي و خواستە
پەلەكان داسەزا، جەمەت لىسىر لىو داوايانە دىكرا، رەك مىللەتىكى خاومەن
نىشتەمانى خۇي دەيوست لىو پىناسە گىرنگەي خۇي بېۋىننىتەمە تا بۇ ھەمۇر
لايەكى نەرىقات كە ئىمە خاومەن نىشتەمانى خۇمان بويىن و خاومەن نىشتەمانىي
خۇمانىن، بۇيە داواكانى لىسىرى كۆمارى مەھاباددا قەتەس نەدىكرا، ھەرچەندە
دامەزاندەكەي پىۋەندىيە ھەزىمىيەكان و گوشارى سولەيت لىسىر سىر كىردايەتى
كۆمار ئاشكرا بۇ، بەسەپانمى نىرىشى ئوتونومى و قەتەس كىرنى ئامانچەكان لىو
سىرەدا، سەپاندنى سىراتىجى بەرگى و يىرەكەندەمەي لىفراوانكىرنى سىرور،
لەگەل ئەلەمەشدا خەللى كورد بەنوسىرو شاعىر و لىپىرسىراو جەماۋىرى ھوشيارمە
چاۋيان بېرىۋە نىشتەمانە گەورەكە، بەي پانتايە تەسك و بەسۋە رازىي نەمەيۋن...
گەل كورد لىو بەشەدا بۇر بەخاومەن نىشتەمانەكەي خۇي و ھەمانپەۋىسى خۇي
لىسىر دامەزاند، نەسەلاتىكى نىشتەمانىي و نىشتەمانىپەرور پىنگەھات و ناۋچەكەي
بەرىۋەبىر. كۆمارىكى نىشتەمانىي بۇر چۈنكى بەرۋەندىي دانىشتورلى دەپاراست،
مافى كولتورى و روناكچى گەمىنە ئەتىمىيەكانى رەك: جو، نىرەن دەپاراست و
يارمەتى دەدان و ھانى ئەدان بۇ بۇرۋەندەي كولتورى خۇيان و گىرپانى ئاھەنگ بە بۇنە
تايەتتەيەكانىانەمە...

جەمھورىيەتى كوردىستان كۆمارىكى دىمۇگراتىي بۇر: چۈنكى ئازادىيەكى چاۋىنى
ئى بىلەنچام ھات، بەبەرورد لەگەل سىرەمەكانى پىشودا، نەرىستى بەئازادىي
نوسىن و تەمەي لىمۇچۈن و خواست و داواكانى خەللى ھىزارىيە ئارادە، رۇننامە
گۇفارى بۇرۇكرادە، سىرىستى بىرۋاۋ قەسكەرن، لەئارادە بۇر، رىز لەمافى گەمىنە
ئەتىمىي و ئاينىيەكانى ئاۋ سىرور كۆمارەكە دىكراۋ بەزمانى خۇيان دەپانخۇيىند.
سىرىستى ھاتۋچۇر بۇرۇكرەندەي كۆيۈنەمەي يىرەمەيى و ئاھەنگ ساز كىرن ھەمۇر،
رىكخراۋەي ژان و لاۋان دىمەزاند، دىرگا بۇ ژان كرايەمە گە ھەم لەدەيەمەكاندا رەك

كارمەند كار بىكەن، ھەم لەمبۇرى ھىزىيەتى و رىڭخىراي خۇياندا چالاكىي بىنۇئىن و كۆپ كۆپۈنمە سازىكەن، كۆمارەكە دىموكراتىي بۇ، چۈنكە بىۋە كۆمارى ھەمۇ چىن و بىش و تۈزۈلمەكەن كۆمۇلى كۆرەمۇرىي، كۆمارىكى دىموكراتىي بۇ، چۈنكە سىرچەمى خەلىكى كۆرە بىكۆمارى خۇيان داھىنا و بىرگىرىيان لىدەكرد و ھىۋاي گەشمەكردن و چاكىكردنى ژيانىيان لىدەكرد... دىموكراتىي بۇ چۈنكە بۇ خۇي رىڭخىراي بۇ، ھەمى بىرگارى ھەمۇ گەلانى دىنا دىكرد، ھەمى بىرەيەتتىي و ھاۋكارىي ھەمۇ گەلانى دىكرد "لىكوردىستان و ئازەربايجاندا واپايەگاي شۇڭىگىرې دىرۇست بۇ كەلمەۋايدا بۇۋنە پايمەگاي جۇلەنمەۋى دىموكراسى لىمەمۇ لىزان..." (11)

جەمھۇرىيەتى كوردىستان كۆمارىكى ئازادىخۇلۇ دۇستى گەلانى بۇ، لەمبۇرى دىموكرات و ئازادىخۇلۇ بۇ، لەمبۇرى گەلانى بىرەيتى دۇستايەتى گەلانى ئاۋ ئىزان و ئاۋچەكە دىنادا خۇي دىيىنەۋە، لەڭرى دىگىرگەن و چەۋساندەۋ بۇ... لەمبۇرىيەۋى يەككىتى سۇلفىت رۇلى سىرەكىي لىدەمۇزاندەيدا بىنى، بۇيە كۆمارى ئازەربايجانى بەدۇستى سىراتىجى داھىنا، لەگەل ئەمەشدا ھەمۇلى دۇستايەتتىي دىۋەلەتەنى خۇرناۋاش لەئارادا بۇ، ھەرچەندە كۆمۇنىزىم دىۋەلەتەنى سۇلفىت كارىگەرى خۇي ھەمۇ، دىسان لەڭزىب و ھەمى كۆمارەكە نەسەركردايمەتتىيەكەي خۇيان بىكۆمۇنىزىم نەدەۋەنى، مەيلى ئەۋەشيان نەۋە رىۋەرى سوسىيالىستانەي ۋەك ئازەربايجان ئەنجام بەن.

جەمھۇرىيەتى كوردىستان: بىرەمى تىڭۇشەنى خەلىك و ئاۋاتى جەمەۋە بۇ، بىرەمى بىۋەتەنەۋى كوردايەتتىي بۇ، خاۋەن بىرنامەۋى ھەمى دىموكراتىي كوردىستان بۇ كە بۇ بە نۇتەرى خاۋەستە كۆمەلەيتتىي و نەۋەلەيتتىي و نىشتەمانىي و چىنايەتتىيەكەن، پاپەنوسىنىش بىت، داخۇلەيتتىيەكەن خەلىكى كوردى تەبىر لىدەكرد.

ھەرچەندە بىرەلمەۋى ئاۋ كۆمەلەيتتىي خەلىكى و نىمچە دىرەبەگىي و نىمچە شارىستانى بۇ، بەلەم كۆمەۋە كار ھەنگاۋە دىۋەلەتتىي و ھەمەتتىيەكەن تارەمەك شارىستانىي و رۇۋە شارىستانەيت بۇ ھەنگاۋە ئەن... بەتايەتتىي و بۇ يەكەم چار لەمبۇرىيە سىياسىي كوردە ھەمىكى خاۋەن بىرنامەۋى سىياسىي و كۆمەلەيتتىي بۇ.

جەمھۇرىيەتتەكى خۇدوموختار بۇ، پەناشكراو لەسر زارى لىپىرەسراون و لەناو خواست و بەرنامەى گفتوگۇزكاندا جەمەت لەسر ئەم لایمەندەمكرا، ھەرچەندە وىسترا ئەم خۇدوموختارىيە بەخۇدوموختارىيەكەى ئازەروپاچانەمە بېستىرتەمە، بەلام سەرلەنى كورد ملیان بۇ ئەم خواستە ئەدا، لەسرەنچامیشدا لەپووى پراكتىيەكەمە جەزئى لەبەستەنە زۇرى ئىرادەى تەوئىزى بەسەردا سەپىنرا بەتياپەتى لەپووى پارەر پولو، پارمەتتەمە، لەپووى سىياسىي و ئورشم و ئامانچ و ستراتىجى سەريازىيەمە، سەركردايەتتى كۇمار بەپىنى پەيمانى مۇزكراو لەئىنولنايدان بەپىنى ھارچەنوسىي و ھارخەياتى سەيرى پەرامبەرەكەى ئەكەرد، بىن ئەمەى سەل بۇ خواست و سەپانەنى دلوا ئارەواكان دابەنەئىت...

پەراوئىزو سەرچاوەگانی بەشى شەشەم

1- بۇ سەرنەدان لەلایمەنى ئىگەتتەلى رۇلى سەركردايەتى كۇمار، بېوانە "تەپروئىنەكى سەردەم لەكۇمارەكەى مەھاباد" بەشى ئازەمەمە رۇژنامەى كوردستانى نوئ، ژمارە 592 و 593 لە 21-1/22/1994دا بۆكراوەمە.

2- رۇژنامەى كوردستان، ژمارە 25، 17ى جانیوهرى 1946. ژمارە 47، 4مەى 1946، نووسینەكەى ئەم ژمارەيەى دوايى (47)، بەزەى 46مەین سەلەى لەدايەبوونى پێشەواوە بووە، كەمە سەلەمدا رەگەوتى يەكەى ئایارى كەردووە، بۇيە وئەى پێشەواو ھەلبەستیشى بەم بۇنەمە بۆكردەبۆوە.

3- رۇژنامەى كوردستان، ژمارە 25.

- ئارچى رۇژئەلت، كۇمارى كورد لەمەھاباد، خالیدی عەزیزى لەئىنگلیزەمە كەردووەتى بەكوردی، 1991.

- ئەفەلى پەسيان، لێ مەھاباد خەونێ تا كرانھای فرس، تەھران 1328.

- جەفر مەدی نیا، ژەنگى سىياسى قوام السلطنة، چاپى دوم 1366.

- تەبىئى: ھەرچەند ئەم دوو نووسەرەى دوايى، رۇژمەست بوون، ديسان ھەر ئەمانتوانى ھەندى راستى بشارتەمە.

ئارچى يانارشى رۇزقىلىت يىش ئەلەسىرى مخابىراتى سەفارىتى ئەمىركايسى ھاۋكارى رۇن بىر، بەلام گەل رۇدو راسىتى گىرنگى لەنوسىنەكانىدا خىستۇتە رۇ، ۋەك ھەندىك لەم لىكۇلىنەرمەيدا ھەيىنرۇت، نوسىنەكانى بونەتە سىرچاۋەمەكى گىرنگ بۇ لەم لەنمۇنە.

4- بابا مەدۇخ رۇھانى، تارىخ شامىر كىرد، بىش نۇم، جلد سوم/ تېران 1371، ل

[602]

5- نەجلىقى پىسيان، سىرچاۋەى ناۋىراۋ. ل5.

6- رۇزنامەى كوردىستان، ژمارە 10-11 جانيۋەرى 1946.

7- عبدالرحمن قاسىلو، چل سال خىبات لەپىناۋى ئازادىا، 1985، ل73.

8- ئەس دانىشتەنە ھەمادەبۇونى دىكتۇر ئەمىرى ھەسەنپۇر، كاك زانگۇس ۋە بىندە لەمالى مامۇستاي نۆۋىراۋ لەشارى قىستەمۇش سازكەبۇو، گەل زانبارى بىكەلكەمان لەمامۇستا بىست ۋە لەلايەن كاك ئەمىرەۋە تۇماركران.

9- ئارچى رۇزقىلىت، سىرچاۋەى ناۋىراۋ، ل37 ۋ 38.

10- كىرىمى ھىسامى، كارولنىك لەشەھىدانى كوردىستانى ئۆران، 1971، ل10-11.

William Eagleton, The Kurdish Republic 1946, London-1963.-11

P.133.

- مەھمۇد مەلا عىزەت، كۇمارى مىللى مەھاباد، كوردىستان 1984، سۈيد 1986،

ل70. ئەلى ئەس سىرچاۋەمەيە.

12- ھەيىن، تارىك ۋە رۇن، 1974، ل22-23.

13- رۇزنامەى كوردىستان، ارگانى ھزى دىموكراتى كوردىستان، ژمارە 302،

شەمموۋە خەزەلۋەرى 1329.

- نۆى رۇخانىدىن كۇمارى كوردىستان، ئەس رۇزنامەيە ۋەك لاپەرى چورەمى

رۇزنامەى ئۆزبايجان لەباكو بىسەرپەرشتىي كۇمەلن لەمۇشنىجىرانى كورد بەتايەمى دىكتۇر رەھىمى قازىۋ دىكتۇر ھەل گەلاۋىژ، لەچاپ نەدرا. يەكەم ژمارەى 2

رۇزنامەى ئۆزبايجان 14 نۆى 1326، 5 نۇفامبەرى 1947دا بىۋە.

چەندىن سالى نەوام كىرەۋە.

14- دۆڭتۆز رەھىمى قازى: باسىك ئەمەي موھاكىمەي پىششەرا قازى مەھمەد،
ل45و 46.

15- ئارچى رۇزائىت: ك.ك. ئەمەلەپاد، ل43.

National Encyklopedin-Band7-Hoganas1992.-16

-مەھمۇد ئەلا غەزەت، سەرىنچىن لەشۋېش و دىپلۇماسىيەتى كورد ئەناو بارى
جېزىۋىلىتىكى كوردىستاندا، گۇلارى پەيى، ژمارە 7، ئادىرى 1988، ل781-791.

17- جگە لەكوردىستانى فېدرالى، ئەمەش بارىكى ئاناسايى ئاۋچىكە، مەمەشەي
ئاۋچىمىي و شەرى كۆيت، خواستى خۇئاۋا، بەسەرۋاگايەتى ئەمەرىكا، بۇ خولقاندنى
ئاۋچەيەكى ئارام بۇ پاراستنى كورد ئەمەشەي ئەناۋىردىن، دىۋى كۇچەرەۋە زىاتىر
لەندو مىلۇنىيەكى سەرەتاي بەھارى 1991 خولقاندەۋىيە، دىيارە ئەمەشيان ئەناو
بەريارو ئەمەشەيەكى دىيارو چەندىن كىشەي خۇيى و مەرىتىمى ئىنو ئەولەتەندا دىۋى و
مەمەشەي چەند لايەتەي بەردەۋام ئەسەرە. كە مەرە گەۋرەكەيان ئەو شەپە ئاۋخۇيە
كە ئەس سەرچاۋەنەرە دوست بۈۋە گەۋرەتەين مەمەشە ئەسەرى.

Ferideh Kooli-Kamali Deh Kord. The re public Of Kurdistan- Its-18
Rise and Fall-1988-P.24.

19- جەفر مەدى نىا، سەرچاۋەي ئاۋىرلو، ل500.

20- جەفر مەدى نىا، مەمان سەرچاۋە، ل490.

21- كورد ئەياداشتەكانى اقوام السلطنة، رۇزنامەي مەرىم، ژمارە 27،
1993/6/10.

-مەھمەد موكرى، ئەو بەشەي ئەكتىپى "زەنگى سىياسى اقوام السلطنة" چاپى دوم،
تەھران، 1326، ئە نۇرسىنى جەفر مەدى نىا، ۋەزگىۋەتە سەر كوردى، بەلام ئەزىز
ئەس سەرچاۋەدا.

22- بېۋانە رۇزنامەي كوردىستان، ژمارە (69)، 30 پۈۋشەپەي 1325.

23- بابەمەردىخ رۇحانى، سەرچاۋەي ئاۋىرلو، ل604.

24- بابەمەردىخ رۇحانى، مەمان سەرچاۋە، ل518.

25- جەفر مەدى نىا، سەرچاۋەي ئاۋىرلو، ل518.

[illegible]

27- مه محمود مه لا عيززهت، بولتتي جمهوري كوردستان، نامهي دو كوميونت،
برگري، يهكم، سويد 1992، ل 194، نامهي ژماره 132.

28- يروانه رۇننامەكانى كوردستان.

— محمود مولا عزیزت، د.ج.ل: 55، 62، 63، 64 و سرچشم لخوا نامانی
په موندن د پخوانیو هیو.

29- دوکتور رحیمی قازی، بایسک لومې مەھاکامەي پېشەوا قازی محمد، مهاباد، 1359 ل، 12.

- مانای شیعه‌ها: نه‌گنر سمر لاسمر بنیچین و پشت لدریمن بکه‌مین لعه باشره
تاقه کاسن به‌کوشتن مده‌ین.

30- دكتورہ حمیدہ لاری، همان سرچا، ل 13.

31-عبدالرحمن قاسمىلو، سەرجاۋەي ئاۋىراۋ، ل 56-57.

-جعفر مہدی نیا، سرچاروی ناوبرا،

—تاریخی یۇزلیكت، سىرچاۋەدى ئاۋىراۋ، ل30.

– پېښهوا قازي، وهك نارغزايي لهو ريښكوتنه ينيون تارانو تعوريز بهو سغهره ههستاو لهو پرژههيهي خستهبردم سهرهكوزيراني نيران. ههيه دهلن نهوهي پرژههيهكي قوام السلطنة بهوهو دهيوو نوستاندار لسنهوه سرپرشتي نوستانهكي بگرديه.. گوايا پېښهوا رهغزي كړدوه.

32- رۇزنامەى كوردىستانى نوئى، ژمارە 390، 5/1993، 17.

-لام وايە كوپى رەش(عەل كوپى پىشەوا قازى) غەدر لەو دوگومىنتە گىرگە
 دىكات ئەگەر لەو زياتر بە ھەپسىگراوى بىھەيتەسەرە. دىھسان بۇ
 وەسەتنامەگە پىشەوا.

33-بەوانە: دىكتۇر رەھىمى قازى، قازى مەھمەدو مەسەلەى خودمۇختارى
 كوردستانى ئىران 1356 ل 32.

-بۇ زياتر زانىارىسى لەسر وتارو دىدەنىي رۇژنامەو نوتقو سەردانەكانو بېيارو
 نامۇزگارىيەكانى پىشەوا بەوانە: (پىشەوا لەسرەھمى سەزۇك كۇمارىيدا، مەھمۇد
 مەلا عزەت) گۇلارى رايون.

به‌شی‌ده‌و‌ته‌م

ده‌ستکه‌و‌ته‌کانی
جه‌مه‌وریه‌تی‌کوردستان

جمہوریہ کی گوردستان :

* نورمحمد گونېترين له زمين و همدې ده غساوو څو پاڼې سپاسه وې وړونکي له ښاغلي ښوونکي سره
سپېدي ناسته وکړه.

* هاندلر و بز و تفری بورا لکھدی، میژوو لکھدی و زمازو هیلر و فھر هیلر لکھدی

* تیار و معائنہ کیلئے کردہ سفر ناموں پر کسی نا اوجھ کو ہونے والی معمولی بات چیت یا جملے۔

* دامروزانگونی لوم قهواره کوردییه خومالیه، متممندی به توانای نیرادی سیاسی و ئهتدوسی خوتاند

* از وقتی هست بدین روز منجمه گزیده آید و چنانچه کالی گزیده بود.

*پوراندہی دوستو دوستو نہ تھوڑی و گہلی نیشتمان بددوری نہ ہموں پارچہ گلی گورستان۔

* بیکوئنتانی، سویلو، هنزی چنگلداری، بیشمورگه توانای سربازی کوردی سفالاند.

* بیکهنگانی نه نهمه‌نی، ویزیران (هه‌یه‌نی ره‌یه‌نی مه‌نی) بو و مرارتو دادو دهرنگه‌نی . توانای خو

بمركزه في مدينة الكويت.

* بز و تخم مرغی، جملہ مرغی، لاون و زٹان، بھر کھراوے، دیار جیہ کی، لونی، ناو، کڑمہ لگی، کیر، دھواری، بھو.

* پستانداران و پرندوں کے جسم میں ہڈیوں کی تعداد ایک سو چوبیس ہوتی ہے۔

جەمھۇرىيەتى كوردىستان، پەلەمىكى ئوڭى بىو لە بىز ئىسەرىمى كوردىيەتى .
 جۇلانىمى نىشتىمانى و بىزگارىخۇلۇزى كوردى. ھەرچەندە كۆمارەكە بە سىزى .
 پانتايى و بە ژمارەى دانىشتوان، بچوك و كەم بچون، لە گەل ئىمەشەدە .
 سىياسىي و مەنەئىي و ھەستى ئىمەرىيەمە، كوردىيەتى لەر پەشەدە لە قانۇن .
 سىزى داخراۋەكەى دەرھىئا، لەسەر مەلۇمەتلىكى و ئىناۋەتە خەستىيە سەر شانۇزى
 ھەرىمىي، بۇ يەكەمجار بىو لەر ئاۋچەمەدەر بۇ ئىۋەمجار بىو لە ئىۋەى يەكەمى
 سەدەى بىستەمدا قەلەرە ھەرمەنەرەۋايەكى خۇمالى بىرەخسىنەرت، بۇ يەكەمجار بىو
 لە شىۋەى كۆمارىدا قەلەرەى كوردىيى پىكەبەنەرت. تا ئەمە ئاستەى كەنەك ھەم
 دەرەندەكەى كارو كوردەمەكانى بىتە لا پەرەمەكى گەش لە مىنۇۋى كوردىدا، بەلكو
 پىوخاندەن و لە سىنەردەندەى سەر كوردە گەل ئىنەرسەلە، بچون بە داستانىكى ھەمىشە
 زىندەى كە بەردەۋام ھۇى بىزىنەرو گەشەندەى تەۋەى كوردىيەتى و سەرچاۋەمەكى
 گەنگى دەرەى بىندەن.

دەستکۆتمەکانی بۆن بە سامانیکی گەورەیی مینۆوەکە ی گەل کورد.
دەتوانرێت قازانج و دەستکۆتمەکانی جەمەوریەتی کوردستان بەکۆرتی و پوختی
لەم خاڵەیی خۆڕەدا دەستەمەشان بکۆرن.

* نڀاى نهزمونه ميژويدهكهى حوكمداريى و مهليگيه تيبهكهى شيخ مه حمود (١٩١٨ - ١٩٢٤) گهورمترين گوڙاني سياسيى و پوډاواى نه تمويهى بو نه ميژويى كورد به گشتيى و لمو به دهى كردستاندا و تا نهو سهردمانه به تايبه تى.

هه‌وای خاموشیه‌کی دووێو نرێژ له رۆژه‌لاتی کوردستاندا، هه‌وای نه‌مه‌ی بژوتنه‌مه‌ی نیشتمانیه‌ی کوردستان کهوتبووه ناو بازنه‌یه‌کی داخراو و پهن جوله‌و چالاکیه‌وه، نه‌ر هه‌واده‌وه گرنگانه‌ی سالانی دوهم جهنگ و پێکهێنانی کۆمه‌له‌ی ژا‌و ئینجا له‌ شوێنه‌واری نه‌م داسه‌زاندنی حزبی دیموکراتی کوردستان، به‌وێن به‌ نیشینه‌یه‌کی هه‌ستیار و گرنگ، بۆ وشماربوونه‌وه‌ی خه‌ڵکی کورد، که نه‌ته‌مه‌ی

كوردىيان خستە بىرەم وەرچەرخانىكى گەرمو پاشە پۇرۇنگى پووناك، نەك مەر لە پووى ئەو سەرلارزىيە بە سئورم ئەو قەلارمىرە، بەلگولە پووى خەباتى گشتىي و ئامانچ و داخولزىيە نەتمەيى و بوشمە مېژوويەگەشمە، بانگولزمگى دوى رېبەندان گەتائىستەك پىئويست گرتنگى و بايمەگەي ئەو بىرمارە چەماومىيە بەرنەخلارە، دەرولەي رىگارەي و خۇكرەنەو پو لىسەر هەموو كورد، ئامرازو رىنگەي خەبات و سەرىخۇيى بۇ هەمووان نەستنىشان كورد. هەل و مەرجىكى سىياسى ئوئ و لەبارى ئەو پارچەيدا رەخساندوو پووە گەرمەرتىن هيو بۇ ئايندىمەكى گەش ترو گشتى تر، بە تايبەتى ئەو كۇمارە پووە قىيەلەنمايمكى سىياسى و گەشانەمىمكى بەرلاروانى كوردايەتى بەرلارود لەگەل رابىروداد و لەگەل سەردەمى پېئىش كۇماردا.

*** ھاندەرو بزوئەرى بوژانەموى مېژوو ئەدەب و زمان و ھونەر**
قەرەنگى ئەتەرە پو.

سەردەمانى دالگىر كەرد و چەرساندەنەرە كۇتايى پېئەيترا، دىژەدان بە شىواندىنى مېژوو ئەدەب و زمان و كەلتورى گەل كوردا كۇتايى ھات، لە خوئىنەن بە زمانى خۇ، نوسىنەموى مېژوو جوگرافىيەي خۇ، يېئەشكرارە، تا ئەو كاتەر لەوبەشى كوردستاندا مەرفەتىكى وا بۇ كورد نەرخسا كە ئەو لايمەتە نەمەلنى و پەوتى ئاسايى ژيانى كولتورىي خۇيى بگرتە بەر. بۇيە پىكەيتاننى جەمەرىمەتى كوردستان خولقاندنى ئەو ئازادىيە، كوردى خستە بىرەم بوژاندەنەرە سامانى نەتمەو خۇ رىگار كەرد ئەو پاشا گەردانىيە، كارى گرتنگى سەرشانى لىپىرسلوان ئەو پو كە ھەنگاوى باش و چاوپنى ئەو مەيدانەدا بىئىن، سەرك كۇمار خۇ ئەو پورانەدا گەل ھەنگاوى گرتنگى ئا، ھەندىكىيان بۇ كۇمەلگەي دواكەوتوى ئەو سەردەمەي كورد، بە ئازاو بوژانە بەدەرتە قەلەم. بە تايبەتى كەردنى خوئىندنى مەدالان بە كچانەشمە بە خوئىندنى زۇرە مىلى، ئەمەي پىچەموى ئەو بىرمارەشى نەكرديە، سەزادەترا، رۇژنامەگەرىي و ئازادىي نوسىن، نوسەرو شاعىران ئازادانە ھاتتە مەيدانى نوسىن و بلاوكرەنەموى نوسىن لىسەر مېژوو كولتورىي نەتمەيى و بوژاندەنەرەي بىرەمەرىيە نىشتەمانىمەكان بەتايبەتى ئەو رۇژ، دانانى ئىزگەم بلاوكرەنەموى كۇلارى ھەمەجۇر دانانى سەرودى (ئەي رەقەب ھەمراو قەمەي كورد زمان) بەسەرودى مىللى لەگەل

بەرزیت، ئەمە یەكەم رۆژنامە بوو كە لەمەوێمەكی كەمدا ئەو ژمارە زۆری
لێدەركرابیت، رۆژنامەكە وەك لەسەرە نووسراو (بۆلۆگەرەوێ بیری خەزى
دیموكراتى كوردستان بۆ) ⁽¹⁾

**گۆڤارى گەلاوێژ لە ژمارەى نەهەهە 1946 دا بەم جۆرە لەسەر
رۆژنامەى كوردستان دەنوسیت.**

(كوردستان رۆژنامەمەكی كوردییەو بە شێوەی مۆكری بە زمانی كوردی رۆژێ نە
رۆژێ لە شارێ مەهاباد بە هۆرەتێكی رەسمی دەرەچیت، باسو خواستی ئەم
رۆژنامەمە چۆنەتی كوردەوێ كوردەكان و هەلسۆرانیان، كۆبونەرەیان بۆ كرانەرەوێ
چاپخانەى كوردستان، نووسینی باسو زانیانی كورد، وەرگرتنی دەرەو باسو
دەرەو بە هۆی رۆیتەرەو، ئامانجی قەرمی، وتار. كۆبونەرە بۆ هاندانی خەلك بۆ
كردنە باوێ خوێندنی كوردی لە هەموو قوتابخانەكاندا، هەموو جۆرە شیعرە
ئەدەبیاتی كوردی و گەلێ شتی تر، بەراستی ئەم رۆژنامەمە یەكەم رۆژنامەمەكی
كوردییە كە لە هەموو ئاتەوێمەكی كوردەوێمەو قەسە بگات و خەزەتی خۆی
بەهەموو لایەك بگەمەنێ. ⁽²⁾

ئەوای رۆخانی كۆمار رۆژنامەكە پەكی كەوت لە ئەویدا لە باكوو ئێنجا ئاوبەناو
خەزى دیموكراتى كوردستانى ئێران بە نەیتنی دەرەو.

ژمارەكانی ئەم رۆژنامەمە سەرچاوە بەلگەنامەى رەسەن و گەنگ و مێژوویی بۆ
لێكۆڵینەرە لەسەرەمەكە، گەلێك نووسەر و شاعیر و وەرگێر لە ئەوێ رۆژنامەكە
كۆبونەرەو نووسینی جۆراو جۆریان تیا بۆدەكردەو.
یەكەم ژمارەى لە 1-11-1946 روناكی بێنێ.

گۆڤارى كوردستان 1-

بۆلۆگەرەوێ بیری سیاسی خەزى دیموكراتى كوردستان و كۆمار بوو، یەكەم
ژمارەى لە 6-12-1945 دا چاپكراو بۆلۆگەرەو، لە مەهاباد دەرەو، بەرەو
لێدەرەوێ مەلا قەدری مودەرسى بوو، وادیارە لەتەمەنى كۆماردا چۆل ژمارەى ئی
بۆلۆگەرەوێ چۆنە هەر ئەو چۆل ژمارەمە كەوتەتە بەردەست.

رۇنى شا ئابلۇقەي خىستېوۋە سىرناۋچەكە، پەتايىيەتى قەدەملىرىنى كرىنى توتىن لە جوتياران بۇ بىرىسى كوردنى ئاۋچەكە بەلام (سۆلەيت توتىنى ئەمىسالى كوردىستانى كېرى بەم (80.000) پامون. (8).

ھەرچەندە ئازەربايجان سىياسەتلىكى ئابوۋرى سۆسىيالىستانى پىيانە ھەكرد، كەچى سىرگىدايەتى كۇمارى كوردستان كەمۇ زۆرىرى لەمە ئەمەكردەمۇ پىنەمۇسى سىياسەتلىكى لەمۇ جۆرەي ئەمەكرد. بۇيە ئەمۇ خۇي دورۇ خىستەۋە لە دىلەشكەردىنى زەمۇي و زار بىسىر جوتياراندا، ەك ئازەركان كوردىان. يەكەك لەمۇ ھەلۋەنى كە ئەرا بۇ زىاتر گەشە پىنكەردىنى ئابوۋرى، ھەمۇلى سىرەك كۇمار بوو بۇ كەردەمۇى بانكە دواكەردىنى لە خەككە كە ئالتون و پارەكانىيان ەك قەرز لەمۇدا دىلەنن، بىن لەمۇى سىرگەرتەن بەمەستەن بېھنەت. دىسان زەرىيە ئەمەندىن خىزانى ئەمۇلەمەندى ەك خىزانى شافىي ئەمەھاباد كەبىرىمەكانى كۇماريان ەكرد، ەمەكەرا (9).

*** دىمەزەنلىنى ئەمۇ قەۋارە كوردىيە خۇمالىيە مەمانەي بە تۈنۈۋ ئىرادەي سىياسىي و نەتەۋەيى خولقانە.**

نەمۇنى ئەمۇۋىنى ھۆكەمپانى خۇخۇبەرنەۋە بىردىن، سەپاندىنى ھۆكەمۇ ياساۋ كۆلتۈرىكى نامۇ بە كورد، دىنۇخايەنىي ئەمۇ ھالەتە، دىاردەي ئاتاسايى لاي خەلكى كورد خولقانە بوو، دىاردەيەككى جۇرى لە رازى بوون بەم بارۇنۇخانە، دىاردەيەككى نەمۇنى تۈنۈۋ ھىزىكى ئەمۇتۇ كە كورد بىتۈنەت ۋاتى خۇي بەرنەۋە بىبات، بۇيە خامۇشىي ئەمۇ ئاۋچەمەي كوردستانى گرتەبۇۋە. بە دىمەزەنلىنى ئەمۇ قەۋارەيە، كوردىيەتى بوژبۇۋە، سىرەخۇي سىياسىي، ھەرچەندە يەك لايەنە و تەنھا دىلاكتۇيەك بوو، ھىنايە ئارۋە، كىشەي كوردى لەمۇ بەشەدا زىندۇر كەردەمۇ ھىزرايە سىر شانۇي سىياسى، ئەمەلىكى چەمساۋە زىر دەستەۋە كە سادەترىن ھافىشى زەمۇت كرابوۋ، بوو بەخاۋەنى قەۋارەي سىياسىي و نەتەۋەيى و ئىدارەي خۇي، بەردەۋامىي ئەمۇ گۆپەننە، مەمانەي كورد بە خۇۋ ئىرادەي سىياسى خۇي، بە تۈنۈۋ خۇ بەرنەۋەردىنى ۋاتى خۇي بەھىز كەرد، كۆپۈنەۋە بىست ھەزەر نەفەرىيەكەي دورى زىبەندەن، رىفەراندۇمىكى نەتەۋەيى بوو بۇ مەمانە بەسەركەدايەتى كۇمار، بۇ دانانى دىمۇ دەزگاي بەرنەۋەردىن، بۇ زىگار كوردنى كورد لەمۇ كۆنەك بۇن.

جەمھۇرىيەتنى كوردىستان بىزىنىڭ ھەستە بەرگۈمىنىڭ كۆمەلەيتى و چىنايەتتە كەلى كۆمەل بىو

شان بەشەننى گەشەكەرنى لايىمى سىياسى ، لايىمە كۆمەلەيتى و چىنايەتتە كەلىش گەشەيان كەرد، ھەرچەندە لە سىزىڭكى نۇر تەسكە و لەسەر خۇ بىو، ئەمەش ھۆكەرى تايىمى خۇى ھەبۇو لە چەرسەندەمۇ داڭىر كەردى سەدان سالدە خۇى دەنۇند، بۇيە جەماۋىرى جوتيارو خەلىكى زەمەتەتەش، كۆمارەكەيان بە ھى خۇيان دەرنى، چۈنكە تا رادەيكە زۇلم و نۇر ۈمە چارەن پەيادە نەمەكرا، خەلك بۇيان ھەبۇو شەكەيت و داۋا داخۇازىمەكەيان بگەيمەن.

تەنەت پەشەوا قازى مەمەد رۇگە شۇنى تايىمى بۇ ئەم جۇرە ديارەنە دانا بوبەتەيتە رۇگە گەيەندى نامە دىگى ھاۋالاتيان بەخۇى، ئەنەش دەرئەنجامى دەرەندى كۆمارى كوردىستان بىو چۈنكە:

*گەشەكەرنى بىزىنەمە كوردەيتە كەتە ناۋاۋاڭىكى نۇۋە كە بىو لايىمە كۆمەلەيتەكەن باشە خۇيان دەرەخەن، پەيۋىستى گۆرەكەرى بارى كۆمەلەيتە و گۆرەرنى خەلك لەبەرچاۋ بگەرن.

*ئەو نەمچە سەرىخۇى و رۇگەرى و خۇ بەرۋە بىرەنە، چەرسەندەمۇ سىياسى و ئەمەرى و زۇلم و نۇر داڭىرەرنى نەشەتەو، دەرگە لەسەر رۇگەرى كۆمەلەيتە كەمە. بەلام نەبۇنى نەشەتەكە لەر بابەتە، نەبۇنى داھات و بىمەى ئابۇرى دەۋلەتى، نۇرى كەشە گەتە جۇرەجۇرەكەن، بۇنى ھەمەشە بەردەوام لەلەين ھىزەكەن رۇمەمۇ خەرىكە بۇنى ئىپەسراۋان بەكەرى پەشەمەگەى و پەيدەكەرنى پەيدەستەكەنى شە... لەبەرەنە نەمەتۇنرا كەرى گەرنى لەر بابەتە ئەنەم بەرەت.

*دەرەندى كۆمار بىو ھۇ ئۇندە تىزەكەرنى مەملەتنى لەنۇۋان نەتەرى كوردە چىنى دەسەلەتەر، لەناۋ خۇشدا قاغاۋ سەۋكە خەلگە وىستەكەن بەرۋەنەمە بىۋەنە جۇرەكى تر لە گۆشەر(ھەم) بۇ سەر كۆمارو ھەم بۇ سەردەنەشتەۋان.

پىنكەينانى سوپاۋ ھىزىكى چەكلەرنى پىشەمەرگە ، تواناۋ گىيانى بەرگىرى كوردى سەلەند ..

بۇ يەكەمجار بوۋ كە سوپاۋ ھىزى پىشەمەرگە لە ئاستىكى باشدا رىڭبىرىن،
بەچەكى سوك پرچەك بىرىن، يەكەكانى ھىز كە لە بچوكتىنەرە بۇ ھىز سوپا، بوۋنى
دەيان ئەلەسەرى لىۋەشاۋە دەرچوۋى كۆلىچ ۋە ئەكادىمىيە سىرىزى، بوۋنى پەلەي
جۇرۇ جۇرى سوپايسى ھەر لە چەكلەرنى ئاسايىرە تا پەلەي جەنەرلە ۋەزىرى
ھىزى بەرگىرى، رىڭخەستى ئەوانە لەۋزەرتىكى تايىت بەچەنگە بەرگىرى لە كۇمار
بۇ ئەۋ سەردەمە، كارىكى ئاسان نەۋو، لەگەل ئەۋەشدا ئەۋانە بەجۇرە كران كە
ھىزەكان بەردەۋام لە ھالەتى ئامادەيىدا يىت بۇ شەي، لەچەندىن شەۋ پىنكەيدان ۋە
نەۋەيدا ئازايەتى ۋە توانايسى سوپاكەيان سەلەند.

لەۋەش گىرگىز، سوپاكە ھىزى پىشەمەرگە، ھىزى مىللى بوۋن، لە پىناۋى
پارىزگارەكردى كۇمار ۋە بەرگىرى لەگەل، رىڭخەۋ بوۋن، بە پىنچەۋەنى ئەرتەشى
رۇنى شاۋە كە ئەرتەشىكى فرە رەگەز ۋەزەۋە مىلى دامەزلىۋو.

ھەرچەندە كۆمەلگەكە گىيانى خىلەكى تىدا زەق ۋە كۆمەلگەكى نىچە دەرمەگى بوۋ،
گەل لەۋ سەرمەك خىلەنى ھەۋلى سەپاندنى خواست ۋە ئارەۋوۋى شەخسىان دەدا،
لەگەل كەۋ كورتى پىداۋىستى سىرىزىيەكان، ھەر لەپىشەكى ئاسايسى ۋە ئازۋەۋە تا
چەكى قورس، لەگەل ئەۋەشدا مەۋەلى لىۋەرساۋنى سوپا لەگەل پىشەمەرگە
چەكلەرمەكان جۇرنىكى تىرى شارىستانىان نىشان دەدا چۈنكە بەتەنگىيەۋە ئەۋەتەن ۋە
ھەۋلىان ئەدا پىداۋىستىيەكانىان جىبەجىبىكرىن، بوۋنى ئەلەسەرە لىزانەكان بەتايىمەتى
ئەلەسەرنى كوردى عىراق، لىۋەشاۋەيى ۋە شارەزايى سەلىقە كوردىيان لە
مەيدانەكانى سوپا ھىزى بەرگىرى ۋە چەنگە دەردەخست. ئەۋانە مەتەنە ۋە پەرۋا
باۋەرى خەللى كوردىيان بە كۇمار ۋە سوپاكەكى بەمىزىتر كەرد.

هه لېږاردنی سهرک کۆمارو خولقانی سستی می کۆمار، پیکهینانی نه نجومه نی
 ووزیران ههینه ته رهیسهی میلی اودانی حاجی بابیه شیخ، به سهرۆکی، ریکهستی
 دام و دوزگاکانی وزارتمکان

بوونی سهرچاوه بۆ یاسادانان و بریار، هرچهنده هره سهرچاوهش بوو،
 خولقاندنی ئامراز یهزیوهردن و ئیهرسیهوه له خهک و چارهسهر کردنی
 کیشهکانیان و بایهخدان به قوتابخانه ی کوران و کچان و خویندن به زمانی کوردی و
 بهئیزامیی کردنی و سزادانی ئهوانی مندلهکانیان نهعتارده قوتابخانه، کردنهوی
 پۆل بۆ نهخویندهوران، بایهخدان بهتندروستی گشتی، چارهسهرکردنی کیشهی
 نیوان تهره خهلهکان، ئاوردنهوه له کهمینه نهتوایهتیمکان له پوی بهزیوهردن و
 هاوبهشیکردنیان و کردنهوی قوتابخانهی تایهتی بۆیان. ئاوردنهوه له ههسوو ئه
 لایهانهی ژبانی خهک وه له پیکهتهی وزارتمکاندا نهرمهکون کهتولای خهکی
 ناوچهکه نهرمهکن سلهماندیان که دمتوانن خوێان بهزیوه بهن وتواناکان بخهنه کار.
 بایهخدان بهتندروستی گشتی، چاودیری شوینه گشتی بهکان،
 شهمامکان و رووناککردنهویان، به ههمام و چایخانه چیشتهخانهکان و پاک و
 تمهیزیان و چاودیرکردنیان.

بیکومان ئهگر سویدیان له تواناکانی خهکی کوردستانی عهقیش وهزگرتیه
 ههوهک چۆن له پوی پيشمهراگایهتییهوه سویدیان لیوهرگر، ئهوا بهزیوهرتییهکی
 باشر نههینرایه ئارهوه.

لهگه ئهوا ئهتالوی و بۆشایی و گرقتانی دهوی کۆماریان دابوو، لهگه
 لاوزی و کزی باری ئابووری و گوشاری نازهربایهجان بۆ بهستنهوی مههاباد
 بهتوهرتیهوه، ئهفکردنی کۆمار له پوی ئابووری و سیاسیهوه، سهرههزی سهپاندنی
 ستراتیجی بهرگری کردن و پهکخستنی ههولی فراوانکردنی سنور، وتوهرتی بۆ
 بهههم، و سهڕهشپوان، لهگه ئهوهی ئهستی سیاسیی و خویندهواری زود
 لهئهرسهران و کهم ئهزمونیان، لهگه ئهوانهشدا بهزیوهرتییهکی تارامیهک باش و
 ریک و پیک بوو.

بزوتنه و مین جه ماورمین لاوان و ژنان و کساری ریکھرا و مین، دیاردیه کی نونسی ناو
کۆمه لگهی کورد موار ی بوو.

له پیش هه موو بزوتنه وه جه ماورمه کان، بزیمکه هجار ریکھراوی پایان و لاوان
خولقا، دیسان بزیمکه هجار بوو که کچان و ژنان له کۆرو کۆبونمه وه ماورمه کان
ئامانده بوون و تاریمان دهخوینده وه، له دام و دهزگا و دایمه رکاندا کاریان نه کرد
ماورستایانین له قوتا بخانه ی کچاندا ده رسیان دهوتنه وه، به وهش نه ریته کۆمه لایمتیه
کۆن و بارنه ماورمه کان خراشه لاوه، به تایبته هه ر پیش نه وانمش مالی پیشه ورا قازی
مه مه د لانه ی نه و ژن و کچانه بوون که بهر زولمی پیشه و کس و کار ده کهوتن،
خانواده ی پیشه ورا پیش هه موون له مه دانی خه باتدا بوو. یه کیستی جوانانی
کوردستان بهر هه میکی تری کۆمار بوو، نه م یه کیستیه چالاکانه هه ده مسوولو نه رکه گانی
سه رشانی نه مه جام نه دا.

یاسا دانان و هه ولی جینه جن و پیدا مه کردنی. دیمه نیک ی شارستانی کۆمار بوو

هیچ ده ولت و حکومه تیک باش و سه قامگیر و عادیل ناییت نه کهر یاسای بو
داننه رن، هیچ کۆمه لگه یه کهش بن یاسا شارستانی ناییت. هه رچه نه ده سه رچا و مه گانی
یاسا دانان فره لایهن بوو، هه ر له پیشه ورا سه ره ک وهزیرانه وه تا کۆمیتیه ی نه وهندی
هزیی دیمو کراتی کوردستان و هه ندی سه رچا وه ی سه رپازی وه وهزیری هیزی
دیمو کراتی کوردستان، له گه ل نه وهشدا له ما وه یه کی کورتی وه که ته مه نی کۆماردا،
جینگه ی سه رنجه که نه هه ولانه نه وون و ویستی نه مه جامه دانیان له نه ارادا بووه. نه و
یاسایانه هه ر له ده ره ده کۆمه لایمتیه گانی وه که تلیاک کیشان و به ده مه ستی و شه و
شه و کیشمه گانی چوتیاران و ژنانی ده گرتنه وه تاهمه سغه ی خیا نه ت له نیشتمان،
هه رچه نه ده هندی له یاساکان له گه ل ره وتی شارستانیته دا نه ده گو نه جان، له گه ل
نه وهشدا دیسان نه وانه نه و ده نه وه یه که بو یو چاره سه رکه نی کیشمه گانی ناو کۆمه ل،
به پینی ته قلیبته ی بارو ده خمه گانی نه و کاته.

پیش نه وه ی کۆتایی به م به شه بینن چاک وایه نه رخانده که ی کۆنگره ی سینه می
هزیی دیمو کراتی کوردستانی نه ویران به خینه پیش چاو:

"تەمىنى كۆمار تەنيا يانزە مانگ بوو بەلام ھەر لەر ماوۋە كوردەدا بەشىكى گىرگە
 لە ناۋاتەكانى گەل كورد ھاتەدى، گەل كورد چارەنوسى خۇى بەدەست خۇى
 ۋەرگىرت، زەمانى كوردى بە زەمانى رەسمى ناسرا، ھەرھەنگى نەتەرايەتى كورد بە
 خۇرايى دەستى بە پەرە ئەستەند كىرە بۇ پەرەردەكەردنى كاسر ھەندىك لە لاۋان بە
 دەرەۋە ئىزىران، چەند رۇژنامە گۇڭارنى كوردى بەرىكە پىڭكى پۇڭكەنەۋە، تىناتىرە
 كوردى پىڭ ھات، ژنى كوردى لە ژيانى سىياسى ۋە ھەرھەنگى دا بەشدار بوو(ھىزە
 مىللى) سۇپاي گەل كوردستان پىڭ ھات ۋە شۇنەنەرنىك لە پۇلىس ۋە ژاندرەكانە
 زۇردلەر نەما، كۆمارى كوردستان پەيۋەندى دۇستايەتى ۋە ھاۋكارى لەگەل ھكۈمەت
 مىللى ئازەربايجان كە ماۋەيەك بوو پىڭ ھاتتەۋ دەرەندە بەرەمكى بەرىن لە ھزى
 پىڭكەرتەۋەكانى ئىران پىڭ ھات كە ھزى دىموكراتى كوردستان يەكەك بوو لە
 كۆلەگەكانى ۋە بەمچۇرە كوردستانى ئىران بويەكەكى ئازادى ۋە جىنى ھىۋاي ئازادە
 خولزانى ئىران.

كۆمارى كوردستان ھەر لەر كاتەدا نىشانەى ھاۋدەردى ۋە ھاۋكارى نەتەۋە
 كورد بوو لە ھەمۋە پارچەكانى كوردستان، كوردستانى ئىران، تىڭكۇشەرنى كورد
 عىراق ھەمۋە ھاخەباتكەرنى كوردى تۈركىيا ۋە سۇرىيە لەباۋەش گىرت، كۆمار بەدەلە
 پىشۋازى لەر مىۋانە دەكردو رۇزى لىدەگىرتن، بەلام لەبەردەم ئەۋ ھەلە مېژۋەيە
 مىۋانەكان نەبۋە ھۇى ناتەبايى ۋە ئازادە دەست ۋەردەنە كاروبارىك كە
 لىپىرسراۋانى ھزى ۋە ھكۈمەت لىنى ئاپازى بىن. بەلكو ھەمۋە تۈانە ھىزەكانىيا
 خستەبەردەم سەركردايەتى كۆمار ھزى. بەم چەشەنە جەمھۇرىيەتى كوردستان بويە
 ېكەكى ئازادى ۋە جىنى ھىۋاي نەتەۋە كورد لە ھەمۋە پارچەكانى كوردستانىش.^{10۱}

پەراوێزى سەرچاوەکانى بەشى حەوتەم

- 1- ھێمن، سەرچاوەى ئاویرو، ل24.
- 2- د. کەمال مەزھەر ئەحمەد، ټینگەبەستنى راستى وشوێنى لە رۆژنامە نۆمى کوردیدا، چاپى بەغدا/ 1978، ل83.
- 3- گۆڤارى گەلاوێژ، ژمارە/ 3 سالى (7) - مارتى 1946، ل26.
- 4- د. کەمال مەزھەر ئەحمەد، سەرچاوەى ئاویرو، ل 238 و 239.
- 5- د. کەمال مەزھەر ئەحمەد ھەمان سەرچاوە، ل83
- 6- د. کەمال مەزھەر ئەحمەد، ھەمان سەرچاوە، ل82
- 7- op. Cit. P.10 Eegleton, WILLem
- 8- Ibid .p. 88 Eegleton, WILLem
- 9- Ibid , P.100 Eegleton, WILLem
- 10- کۆنگرەى سێھەمى ھیزى دیموکراتى کوردستانى (ئێران)، ئىلولى 1973، ل11.

بەشى ھەشتەم

جەمھۇرىيەتى كوردستان لەمەيدانى زۇرانجايدا

پارى يەكەم :

- * ئالتۇن يەكەملى چولپەمورى كۇمار
- * پىلانمەكلى دوزىن ئەمەزى كۇمار
- * پەيمەنلى ئەمەت ئە ئىيوان ئىيران و يەكەملى سۇقۇمەن.
- * كوردستان و ئازەربايجان ئەمەك بەرمى يەكەملى ئىيوان
- * رۇزۇ سەلمەكلى دوتىن و كەرسەت.
- * كوردستانلى ئىيران دوتى رۇخەنلى جەمھۇرىيەت

پارى دووھەم :

- * ئەمەزەك كۇمارىيەمە پۇ ئاى زىندانلى داگەكەم.
- * پىشەمەزى گەل ئەمەزەم مەكەمەلى (پەمى سەرايى مە)
- * پىشەمە ئەمەم مەكەمەلى
- * بەرمە سۇنارەمە وسىيەمەلى پىشەمە

پارى يەكەم

ئالۋىزىيەكەنى چواردورى كۆمەر

ئەم بارودۇخ ۋە ھەممەرجانەنى جەمھۇرىيەتنى كوردىستاننى تۇندا بەرەلەد بىر،
ئاسايى ئىپوون، پىرپوون ئەمەلۋىزى ۋە مەملەتنى ۋە ئاكۇكىسى، چ ئەسەر ئاستى زەلەزەمەكان ۋە
چ ئەسەر ئاستى ئىپوخۇزى ئىران. ئاكۇكىيەكەنى ئىپوون يەكەنىنى سۈلەيەت ئەلەيەكە ۋە
ئەمەرىكا ۋە بىرىتانيا ئەلەيەكە تىر ئەسەر بەرەزەمەندىيە نەوتى ۋە ئابورى ۋە جىگەنى
ستراتىيى ئىران ۋە مەملەتنى ئايدۇلۇجى ۋە سەرمەنى جەنگى سارد بىر، ئەم دىاردانە
نەخشە پىلان ۋە مانۇفىرى سىياسى ۋە سەريازى لاي ھەردىر بىلۈكەكە خۇلقاند... ئەم
بەيىزى بەرە خۇنداۋاۋا لائىزى خۇرەلەت، ئەمەركەلىكە ھۇ كە گرەنگەكەيان زەمرە
زىانى گەردە جەنگەكەنى ئىروم بىر، تۈانىان نەخشەكەنى خۇيان جىيەجىن بىكەن ۋە
بىگەنە ئامانچ...

جەمھۇرىيەتنى كوردىستان ئەدايەكبۇرى ئاۋ ئەم بارودۇخە بىر، زىاتىر ئەوانەش،
كىشە ھەمەجۇرەكەنى ئاۋخۇ گۇشارەكەنى ئەمەلەتنى ھەرىم زىاتىر بارودۇخەكەنىيان
پىر ئەمكىشە ئەمكەرد...

ھەر ئەمە ئەم ھۇيانەش بىر كەمكەمەتەكەنى كوردىستان زىاتىر بەھكۇمەتنى شەپ
دەچۈر ۋەك ئەمەنى كەمكەمەتنىكى ياساۋ شارستانى ۋە خاۋەن بەرنامەنى رىفۇرم بىت...

پىلانەكەنى ئورۇن ئەلۋىزى كۆمەر

رۇئىسى شاۋ ئەمەلەتە ئىمپىرىيالىستەكەنى ھاۋكەرى، بىپوونى جەمھۇرىيەتنىكى
خۇدۇمۇختارى كوردىستان ئانئارم بىر، ئەمەرنەرنەنى يەكەم: جەمھۇرىيەتنىكى كوردى
بىر ۋە دائىرە بەمان ۋە گەشەكەرنى، ھەرىشە ئەسەر ھەمۇر رۇزەلەتنى كوردىستان
ئىرەست ئەمكەت ۋە ئىنجا بۇ سەپپارچەكەنى تىرىش.

ئىروھەم: ئەمەرنەرنەنى سۈلەيەت ئەسەتنى ھەمۇر ئەمە دىمەزەندە، بۇيە ھەم
بەكۇمۇنىست ۋە ھەم بەرەبەستەنى ئەمە دائىرە كەمەلەش بۇ خۇنداۋا ئامەقبۇلۇپوون.
ئەمەرنەرنە ئەچەندىن رۇگەۋ، نەخشەنى ئۇ بەكۇمارو بۇ رۇخاندەنى
دائىرەۋا بەتايىيەتنى:

* ئەرەبى سىياسىي و گەمەر مائۇلارى سىياسىيەمە.

* ئەرەبى ئابدۇرى و ئابدۇلھەي ئاۋچەكمە.

* ئەرەبى مائۇلارى سەربازى و گوشارى ھەمە لايىمە ئەبەرمەكانى چەنگدا.

* تېكىندانى رىزمەكانى گەل بەلدەنمە و رەكئىشانى سەرمە خىلەمەكانى،
پەيۋەندىگەن بەلئىرسىراۋانى پىشمەگەرە بۇ رەكئىشانىان و بۇ ھاۋكارىگەن لەگەل
ھىزمەكانى رۇئەدا....

بۇنى ھىزمەكانى لەشكىرى سۈر لەئاۋچەكمەدا كۆسەپى ھەرە گەمەرەي بەرمەمى
رۇئەسى شا بىرە كەنەيلىت بىر لەچارەسەرى سەربازىي بەھىرش ئاۋچەكمە
داگىرەكەتەرە، لەم مەيداندا رۇئە ھىزۇ تولۇنى سىياسىي خۇي خىستەكار تا روسەكان
رازىي بىكات بۇ گەمەنەمەي ئەرمەشى تاران بۇ ئاۋچەكمە، بىن نەمەي بىكاتە
لەنجامىكە... ھەولە بەرمەمەكانى لىپرسىراۋى سىياسىي و سەربازىي تاران بۇ
رازىگەندى لىپرسىراۋانى روس بۇ ئارەبى ھىزۇ مەھاباد، بەيئانۇ مەبەستى جۇرۇ
جۇرۇمە، بىنلەنجام مانەمە نەتوانرا رەزامەندىي ئەقسەرنى لەشكىرى سۈر وەرەگەن
بۇ ئارەبى بچوكتەن يەكمە سەربازىي...

دىار بو ئەرە پىۋەندىيان بەنەخشەيەكى تىرى مۇسكۇۋە ھەبۇر كەكارى لەسەر
دەكرەل كەوتبۇرە ئاۋ پىرۇسەي كارى دىپلۇماسىيەمە...

مائۇلارە سەربازىيەكانىش، گوشارى بەرمەكانى چەنگە ھىرشى لەناكاۋو كوتۇپ،
شەرى پىۋەگەندەم ساپكۇلۇجىش نەيان توۋانى مەبەستەكانى تاران بەنەنجام
بگەيىمەن، ئەم شەرىلەش كەلەبەرمەكانى سەقۇ كران بەتايىمەتى لەشەمەكانى مامەشاۋ
قالاۋە، سەركەتەن بۇ ھىزمەكانى كۆرەبۇ، بۇيە سىياسەتەمدەرانى تاران گەيشتەبۇنە
ئەم باۋەمەي كەجائى كاتى چارەسەرى سەربازىيانە نەھاتۇرەم باشتر وايە رىگەي
سىياسىي بگىرەت... لەبەر نەمە تولۇكان زىاتر لەم بولەردە دىخەرنەكار... ئىتەر رۇئەم
پىۋەستى بەھىمەنى و ئەنجامدانى لەسەرخۇيى نەخشەكەي ھەبۇر، پىۋەستى بەھەولۇ
جىنەبەگەندى پەيمان و رىكەوتلەكان ھەبۇر، ھىزى دەرلەتەنى داگىرەكە ئاۋچەكمە
بەجىيەيەنلەن، ئەمەش كارتىكى ئاسان نەبۇر، پىۋەستى بەمائۇلارى سىياسىي ھەبۇر،
ئەرەمەش چەند مەبەستەكەيان ئۇ بەنەنجام دەھات:

دۇنيا كوردى روسىمەن لەجىئە جىيەكردى دىلور داخولزىيەكانى حوزە سىياسىيەكان و
پىنكەننى بەرەى يەنگرتوو...

* ھەلى جىيا كوردى ھەردى كۆمەرى كوردستان و ئازەرىيان لەيەكتى تا ھەم
ورەى خەلەك و گىيانى بەرگەرى پىن لاواز بىكات و ھەم ھاۋكارى سەرىازى و
بەرگەرى كوردى نىۋانىيان تىكەدات تا بىكاتە خالەتى كەشەرو ئازەرىيان لەنىۋاندا
بىخولقنىت، ئەو پەيمانى بەرگەرىيە لەنىۋاندا ئىمزا كرا، كەلەجىگەيەكى تەردا
ئەلەكەى دەپىنرۇت - بەتال بىگرتىرە.

قوام ولسەلتەنە كەوتە جىيە جىيەكردى ئەلەكەكانى ئەو نەخشەيە.
پىشەمكى فرمانى كوردى ھەردى دەرگەى سەرىستىيە دىمۇكراتىيەكانى دا، چالاكىي
سىياسىي ئازاد كەرد، بانگى ھەمۇرەزب و رىكخەلەكەكانى كەرد كە سود لەم كەشە
دىمۇكراسىيە ھەرىگەن، يىنە مەيدانى چالاكىي ئاشكراۋە... تا بەرەنە راستگوزى و
نىيەت باشەى خۇى بىسەلمىنىت...

ئىنجا دىلە سىياسىيەكانى ئازاد كەرد، دەرگەى سەرىستىيە چالاكىي ئاشكراى
ئەلەكەكانى كرىكارانى خەستە سەرىشت.

پىشتەر ھەم بەگوشارو ئىنجا بەمەبەستى دۇنيا كوردى ئىنگلىزو ئەمەرىكا يىمەكان
جاسوس و پىاۋانى سەر بەلەلمانىا گىرابوۋ و لەزىندان توند كرابوۋ... بايەخىكى
چاۋىنى تەرا بەگرىكاران و جوتياران و جەماۋەر، جىيە جىيەكردى ھەندى دىلور دا
مانگانە باشكردى شوۋىنى كار لەكارگەى كارخانەكان، لە 18 مەيسى 1948 دا
ھۆكۈمەتى قەوام ولسەلتەنە ياساى ئىشكردى دانا بەپىنى ئەم ياسايە سەمەتى
كار كەردى كەرد بە 48 سەمەت لەھەفتەيەكدا، ولسەدا (35) ى رۆژنەش دانرا
بۆلۈشكەرنى سەمەتى زىدانە ولسەدا (38) ى رۆژنەش لەسۋقى ھاۋكارى (تەۋانى)
دەپىن كەلەسەدا يەكى لەگرىكارو ولسەدا دىۋى لەمۇرەن كار بىستىنرۇت. ھەردەھا
بەر ياسايە پشۋى ھەفتەنى دانا پشۋى سالانەى كەرد بەمۇر ھەفتە بەرۆژنەى
تەۋلەمۇر، ئاپارى كەرد بەجەننىكى رەسمى. رىگەى داسەزەندى ئەلەكەكانى دا،
و لەمۇر داسەزەندە لىكى تا بىستى دانا بۆلۈكۈلەنە ھەرى شكايمەتى كرىكاران
لەمۇرەن كارەكان... (1)

جگە لەۋانە بەلگىنى بەگەلانى ئىيراندا كەلسەرتاسەرى ۋەلات ھەلپۇزىدىكى گىشتىيى ۋە ئازادانە بىكرىت، بۇ ئەۋەى خەلگ دىموكرات ۋە ئازادانە ئوئىنەرنى خۇيان ھەلپۇزىن، بەگۇمەلانى خەلگ رادەگەيەنرا كەلپىر رۇزنى دىكتاتورىت بەسەرچو، رۇزنى سەرەستىيى ۋە دىموكراسى دەستىپىكرىۋە... قىوام ۋە دەرەخسەت كەلە ھەنگاۋانە سەرەتەي گەيشتەنە بەر بەھەشتەي بۇ گەلانى ئىرانى دەرەخسەيىت...

قىوام ۋەلسەلتەنە، ئوئىنى رۇزىيە رۇزى خەزب ۋە رىكشەرۋە سىياسىيەمگان ھەلپەلەتەنەن، بۇزە ئاسان ۋە بەپەلە بەدەنگىيەۋە چەۋۋە، بەھزى تودەيشەۋە، فرىۋان خۇلردو كەۋتە تەك ئەس ھۆكۈمەتە دىموكراتە ساختە ۋە كاتىيە... بەلام سەرگەدەيتىي ھەردو كۇمار ھەلۋىستەيان لەبەردەم ئەۋكارانەدا كەرد، پىنەۋەى نەخشەى گونجاۋ لەبەرامبەر دىبەن.

لەمەمان كاتەدا خەزى تودە كەۋتە دۋەي بانگەۋەزەكە، قىوام سىن ۋەزىرى لەۋىنەرنى خەزى تودە داتا، بەم جۇرەى خۇلرەۋە:

- 1- دكتور يەزى ۋەزىرى لەۋرەستى.
- 2- نىرەجى ئەسكەندەرى ۋەزىرى پىشەۋەزى.
- 3- گىۋەزى ۋەزىر ھەمەنگ.

ئەس ھەنگاۋانە بۇ نەخشەكەى قىوام ۋەلسەلتەنە سەنگىي سىياسىي خۇى لای روسمگان ھەۋو، جگە لەۋەى كە خەزى تودەى بەتەۋەلۋى لەبەرى ئۇپۇسزىۋەن دەرەخسەنەۋە بۇ بەرەى رۇزىۋە كەۋتە ھاۋكارى ۋە رىكشەن ۋە يەكشەننى ھەلۋىست. كارەكە ھەر بەۋەۋە نەۋەستا، بەلگە سەرگەدەمگانى خەزى شىۋەى سۇقەيت ۋە سىياسەتەدەرنى يەكەتتى سۇقەيتش كەۋتە ئار دەرەكەى قىوام ۋەلسەلتەنە، ۋەك لەۋىنى خۇيدا لەۋەمەكەى (ستالېن)دا دەپپەن.

نەريارەى ئەم مانۋەرە سىياسىيەنى سەرەك ۋەزىرنى ئىران دوكتورەمەدە ھەسەن ئەلەيت:

"بەلى رودەۋەكەنى دۋەيى نەريانخەست كەلە سازشكارىيەى ھۆكۈمەتى قىوام ۋەلسەلتەنە تەلەكەبازىيەك بوۋ مەپەست لىنى خۇئامادەكەردن بوۋ بۇ ھىرش بىرەنە سەر رىكشەرۋە دىموكراتىيەمگان ۋە ھەمو جۋانەۋەى رىگارىخۋانەنى سەرتاسەرى ۋەلات، ۋەبەكەردەر ھەر ئەسالى 1948دا دەستىكەدە پەھىرش بۇ سەر رىكشەرۋە

بەر پىنەي سەرەۋ ئىم پوۋنوۋسى رىڭكەۋتەي خورەۋە گرا بۇ داسەزاندنى
كۇمپانىيەگى ھابەشىيى ئوتى روسىي-ئىرانى، لىبىرەۋە ھەر دەۋلەتلىك ئونىنەرى
خۇي ئىستىتىشان كورد بۇ دىئانى ئىم بەندەنەي خورەۋە:

لەبانی دەرۆڵەتی روسیا-سادجیکۆف- سەفیری یەکیێتی سۆڤیەت لەتاران لەبانی دەرۆڵەتی ئێران-جەریز قوام و لەسەلتەنە- سەرەك وەزیرانی ئێران پاش شەوی نۆڤەنەری هەر دەرۆڵەتە ئێو یەلگەمانەیی دەرخواست كە نوێنەرایەتی ئێسەمەینۆ و دُنیا بۆن لەویەلگەمانە و مەیاراندا كەلەم یەمانەیی خۆرۆمە داننن:

[illegible]

دامرزىنىڭ كۆمىشلىك ئىكەنلىكى:

لای یەكەم : وەزارەتی دەرەختی یەكێتی سوڵەیت كەنێشەكەیی دەرەختانی نەوت و پەتڕۆڵە بەناوی نەوتی ستالین-هەو، وەكۆمپانیای گشتیی یەكێتی سوڵەیت كەناوی كۆمپانیای نارێنە دەرەختی نەوتی سوڵەیت.

لاي دورهم لمحاولتي فخران.

به پیتی لیم پیمانه لعاوای سن مانگدا کومپانیایکه دانمیزیت، لعاوای لیمو
هریرو بولمتکمش لیمزای نمکن لیمو لکونته کار...

[illegible]

بدات وه نسيئت كرتكارى روسيا و ولايمتكانى يميئتى سوليت ههلى كاربان
لهينش ههموو كرتكاركي تر لهجهاندا ههيت.

ماده‌ی حقوقی: دولتی نیزان کومپانیا له‌مموو باجو ره‌سمو زه‌ربیه‌یکه وه‌صل و هممو باهیکه مالی عطف نکات.

مادہ ۱۱: ماہی نام پیمانہ لہرڈی دستکردن بہ جیہ جیہ کر دینیہ
بہنجا سالہ.

ماندى نۆھم: پاش تىرلو بوونى ساودي پەيمانىگە، ئىيران بۇي ھىيە ھەموو سەھمەكاشى روسيا بېگېتتە، ئەگەر خولزىارېش بوو وا ئەتوانىت ساودي پەيمانىگە بىرۈڭىگاتە بىرەزەمىندىي ھەردەولا.

ماده‌ی دهم: هر به‌خیزاگردن و ستماندنی پیمان‌گس و شیمزاکان له‌ایمن
نم‌ج‌وم‌ن‌و، پیمان‌گه حتم‌جن د‌گ‌ریت.

نعم پیمانہ اہلکاران بعدوؤں نوسخہ نوسراوہ یگہمیان ہرمائی روسی و دوہمیان ہرمائی شیرانی، ہمدوؤں نوسخہ مکش لہرووی ہروا پیکردنہوہ وک یکن... (3)

مایمده سر لهره‌ی که بزاین چۆزو که‌ی نم پیمانانه نه‌خړتیه ناو بازنه‌ی جنبه‌ه‌جکړدن و خستنه کاره‌وه؟

عبداللہ مدین سے جادی لہی بارہیہ رو نکلتی:

لەم تارىخىيەدا تەواىي (7) مانگ ئەر پارلەمانىي كەڭىشەستە لەڭىزانا ھەمە بىخات و پارلەمانىيىكى تر دوست بىكاتەو بۇ ئەر پارلەمانە تازەيە پەريار لەسر دانی ئەم ئىمتىيازە بەدات، لەڭىشقا بەمەواوہ روس لەشكرى خۇي لەئاوچەي نەوزى ئىزان- بەتابەتە تازەرياپچان و كوردستان- بىكىشىتەو بۇ ئەرەي لەكاتى ھەلېزەردنى نائەبەكاشى پارلەمانى تازەي ئىزان ھىچ دىنگىيى بىگانە لەر ناوەدا نەمىنن... وەلەر مەرجانەش كە كارەمەستانى روس لەر رەوہە دايان نامو ئەمانە بوون:

1- به‌همو مه‌نایک ئه‌ین هه‌ل‌به‌هه‌رگه‌ن سه‌ر به‌سه‌ت به‌ی له‌هه‌مو ئاوچه‌کانه‌ی ئه‌ی‌زانه‌او
 ئه‌ین ده‌می به‌نگانه‌ی له‌هه‌ج لایه‌ک له‌م وه‌وه‌ی وه‌ته‌ی ئه‌وه‌ به‌ته‌.

2-مسئله‌ی نازم‌رایج‌ان و نوروپیری ثمنین به‌منمنی و سیلم یجرتقره... (4)

بىر جۈرە سىرەك ۋەزىرائى ئىيران ھەنگاۋىكى گىرنگى تىرى نا بىرمۇ تامانچە
سىرەككەيىمكى نەخشەكە...

بىتايىمى گەلى رۇگەتۈن ۋە پەيمان لەنىۋان ھەر سى زەلەيزمكە ئىراندا ئىمزالىغا
بىر كەلەمەسۇيدا چەخت لەسر پارىزگارگىردى يەككىتى ئىرىزى ئاۋى ئىران ھەكرا،
بەلۋىن برا كەشمىش مانگ ئاۋى كۆتايى ئوۋەم چەنگ، ھىزەمكە ھەرسى ئەۋلەتە
گەۋرەكە ئىرانىيان چۆل كىرەيت.

"كۆنگەرى تاران بەسترا لەبەينى (ستالېن ۋە رەزىلەت ۋە چىچىل) كە بەگۈرە ئىرە
بىرارىيان دابو كەۋاى بىرەنەۋى شەپ بەشمىش مانگ ھەم ھىزى بىگەنە چەنە ئىرە
بەن دەست لىدان لەستورى جوغرافى ۋە كىيانى سىياسى ئىران..." (5)

بىرارىە ئىم پەيمانە سىر رىدەر پۇلارد بىم جۈرە ئىسىۋە:

"...بەگۈرە ئىرە پەيمانە ئىران يارمەتى ئەۋلەتەنى ھاۋەپەيمان ئەدەت ۋەچى
پىۋىست بىت بۇ ھاۋچۇ لەشكرو كەرسەى شەپ لەۋلەتە ئىمىكات ۋەھەر
كەلەپەلنىكى ئاۋخۇ ئىرانىيان پىۋىست بىت ئەخىرەتە بەرەستىيان ھەرمەھا رىگە برا
بىم ئەۋلەتەنە كە ئىرە ھىزانەى بەپىۋىستى ئىزانن لەنىراندا بىيەلەنە، بەلام ئىرە
ئەۋلەتەنەش پەيمان ئىدەن كەھىزەمكەئىيان بەكشىنەنە لەۋەيەكدا كەلەشمىش مانگ
ئاۋى تەۋرەۋىنى شەپ تىيەپ نەكات..." (6)

لەمەپ سىياسەتى قەۋام لەسەلەنە بۇ رازىكردن ۋە ئاچارگىردى يەككىتى سۈلەيت بۇ
كىشەنەۋى لەشكرى سور.

جورج لىنشوفسكى گوتى:

"قەۋام لەسەلەنە... سىن ئىمتىيازى گىرنگى دا بەسۋەيت:

يەكەمىيان لەمى ئىسەنى 1946 دا پەيماننىكى بەست بەپىنى ئىرە كۆمىيانىيەكى
سۈلەيتى-ئىرانى ھاۋىمىش پىكەنرا.. ئوۋەمىيان : قەۋام لەسەلەنە ئاگادلىرى ھىسەن
عەلە-ئى ئۆنەرى ئىران لەنەتەۋەيەكگىرتۈۋەمكەنى كىرە كە شىكاتەكى ئىران كەلەۋىيە
ئەنچەمەنى ئاسايش بەكىشىتەۋە...

سېنەم: لە 2۰۱۰ ئايدا سىن ۋەزىرائى بۇ شىۋەيەكەن تەرخان كىرە..." (7)

هرچند امکاتی پیشکشکردنی شکاتگی نیزان بهمنجومنی ناسایش، سواییت رایگمیانددو که مردو لا گمیشتونته نمنجام، بن ثووی نوینمیری نیزان شتنگی بنجوانهی نو قسمیه بلت.

بۇ زياتر مۇلقەكرىنى ھەلۋىستى يەككىتى سولەيت و جىگە لىزگىرىن بەلەشكىرى سور، ئەمىركا يەمكەن بىلۋىان كىرمەك كەلەزەمكەنلەن لى 13كانۇنى يەككىسى 1945ۋە لىزىنلەن چۈلگىرىدە، سولەي بەرىتەنلەش رايگەمەند كەلە 2-ى نازىرى 1948ۋە لىزىنلەن بەجىنەشەتۋە.. ھەرچەندە نۇرەي ھىزەمكەن ھەرىدولەيان شەۋىنە ستراتىجىيەمكەن خۇسان گىرەبەو بۇ ھەرىدەو بولەمەي ھەرىدەمكەنلەن لىزىنلەن لىزىنلەنلەنكى نۇنى سەرىزى لىزىنلەن يەككىتى سولەيت ۋە ھەرىدەمكەنلەن تە.. لىزىنلەن بىلەنلەن بۇ يەككىتى سولەيت نەمەبەو كەلەشكەمكەن لىزىنلەنلەن.. بەتەيەمەن چەند مانگىكە بەسەر مانۇرە سىياسىيەمكەنلەن تەبەرى كىرەبەو، كەلەمەش رىگە خۇشكەرىن بىرە بۇ دەمەزەندەن خەدەمخەتەرىمكەن نازەرىيەجان و لىزىنلەن بەلەمەبەو نى كۆمەرە خەدەمخەتەرىمكەن كوردەستان، ۋەك دىفاكتەمكەن ھەم نىزەمەن نازەرىيەجان ۋە ھەم بۇ لىزىنلەن...

بۇيە سولايتمكان هم حسابى ئىرمەيان كوردىبوو كه ئىمىتيازى نىمىتى خۇيان
 ومىرگىرتىروم هم ئىمىر قىلارمىش ھاتونىمىتە ئارارە كه ومىر كوشارو كارتىنىكى
 ئىمىستان سىودىيان لىئومىر دىمىگىن... لەلايىك، روسىكان لىمىش ئىمىرسان كه
 پىروپىروپونىكى سىرپازى، بىھۆى مىللىن و ئاكىكى لىمىر ئىران، بىخولقن كىمىدوى
 چىنگە بىزىكىنمىر كه ئىمىتوان بىر مىنگارىس بىكەن لەلاى دىوهم...

بىر جۈرە زەمىننى ئىلگىمىكى گىرگ يان گىرگىتىن ئىلگىنى ئىخسەكە خۇشكرار
يەككىتى سولەت ھىزىمكىنى ۱۹46 ۋە ۱۹۵۱ يىل لىئىزان كىشايە...

بەي شىنويە سەرەك ۋەزىرلىكى ئىلگىرى ئىسسىقخۇ ھەنگاۋى دىئا، كۆسپى رۇنگەي تەخت ئىگىدە، چاۋەزلىرى دولەتلىك بولۇپ...

په ارمېر به مېترسيه روو په روو پوهانه، کمزياتو لکښانو دې لښکري سودا
خوې دېښي، همدو کوماري نازمريايجان و کوردستان په يمانکي سريزيان
ليزلکرد، بې لږگريکرد له خو و لښکري کاتي همدو گڼل، کله چې گي ترد
زياتو لښکر دوه لښکر و پښه کاتي دڅه پښه ځاي...

بەلام، قوام بۇ يېڭىيەشكەردى ئىم پەيمانە، يەككەيەنە پىۋەندىيى لىگەل تەۋرەندە سازگەرد، پەيمانىڭكى ئىو قۇلىيان مۇرگەرد، ھەرچەندە لەپەيمانە ئوقۇلىيەكەي ئازەربايجان و كوردستاندا جەخت لىسەر ئىمە كرەبىو كەمىن رىگەستىن و ھاۋكارى يەكتىرى ھىچ ھىنگاۋىڭكى لىم بابەتەنە نەئىت، بەلام ئازەربايجان ئىم كارەي بىن ئاگادارىي كوردستان كورد، ۋەك لەچىگەيەككى تىرە زىاتىرونەككى دەخەيەنەسەر ئىم لايەنەش.

ئىم ھىنگاۋەي تەۋرەندە كوردى زىاتىر شىيگەران كورد، ئاچارى كورد كەپاشەكشە لەنەندىن نەستەگەت و بەرەمىي خۇي پىكات... بىن ئىمەي ئىوانە بىنەھۇي تىڭدانى پىۋەندىيەكەن، بەتايىبەتتى كۇمارى كوردستان پىۋەستىيى بەرە حالەتتى تەبايىيە ھەبىو....

ھەرچەندە بارى گەزىي و شەرو پىكادان لەبەركەننى روۋىيەروۋىيەندە روۋيان ئەدە، بەتايىبەتتى لەسەقزى سەردەشت:

"لەم جەبەدە دوزەن پەلامارى ھىتابو، بەلام زۇر خراپ شىكابو و زەبىرى نەستى پىشەمەركەي كوردستانى چىشتەتو..." (8)

بۇيە لەمەيىدا جەنرال زەمارا سەركە ئىركەننى نەرتەشى ئىيران داۋاي لەمەھاباد كورد كەنۇنەرى خۇيان بىنۇن بۇ وتۇنۇرۇ چارەسەرى كىشەكەننى بەرەكەننى ھىزى روۋىيەروۋى... لەمەمان كاتتا كەمەفەدى كورد لەسەقزى ئامادەبىو، ۋەفەدىكى ئازەربايجانىش گەيشتە ئىمەي و ھەرسىن لا لىسەر ئىمانەي خوارەۋە پىكەتەن:

"1- ئىم ئىيرانەنە بەتايى ھىكومەتتى خۇيانەنەخەبەر بىنۇن بۇ ئىم ھىزانەيان كەمان لەبەرامبەرى ھىزى ھىكومەتتى ئىرانەنە بۇ ئىمە شەرو بىۋەستىيىن، ۋەكە چۇن ئىم لەرمانەنەكەتتە سەر ھىزى ئىرانەنەكەنىش شەرو بىۋەستىيىن تا ئاخىر قەسەي پىشەسەيوانى ھەرسىن ھىكومەت نەرتەكەي.

2- بۇ ئىمەي ھىچ تەنگە چەلەمەيەك لەبەيىنى ھىزى ئىرانى و كوردە روۋەدە، كوردەكان (4) كىلۇمەتر لەمەۋرى سەقزى- سەردەشت و سىن كىلۇمەتر لەشەمال جادەي سەردەشت بىگىشەنەنە دولەۋە لە وبارى سەقزى زەرىنەروە نەيەن بەم لاۋە) كوردەكان و تىيان بىرەيدان لىسەر ئىم بەدە لەدەسەلاتى ئىمەدە نىيە، نەتۋەنن تا سەۋە 24 سەعات ئىم قەسەيە بىگەيەنەن بە. ابلاغ بىزىنن ئىمان بىرەن نەدەن يان ئام؟

3- نەدەستەى ئىيران نەمىزى كورد حەقى ئەمەيان نىە ئەو ھىزانەيان كە ئىستە لەمەيدانى شەران و سەنگەرمەكانى خۇيان گەرتەو پەشتىوانيان بەگەن و ھىزى تەريان بۇ بۇن، تا گەلتوگۇزى پەشەواگانيان ئەبەرتەو، ئەمەندە ھەيە فرۇگەى ئىزانى ئەتوانى تا (4) كىلومەترى شىمال سەقزەو جەنەى سەقز-سەرمەشت بەگەن، ئەمەش بۇ چاودىرى كاروبار ئەمەك شتى تە.

4- بۇ ئەو كەوا ھەرمەولا دۇنيابەن لەبەر ئەنجام گەياندى ئەم پەيمانە تا گەلتوگۇزى پەشەوايەكان نوایى دىتە سەن كەس لەلەيەن حەكومەتى دیمەكراتى كوردستانەو دابەرنىت، يەگەن لەسەقز، يەگەن لەبانە، يەگەن لەسەرمەشت كەنەمانە لەگەل لەرمانەكانى ئىزانە ئەو شوونانەدا ئەگەر تەنگەو چەلمەيەك لەنەوا چانەدا روىدا بېچەننەو*.

5- مەفھومى بەندى دووھەمى ئەم پەيمانە بۇ ئەو جەنى خۇى بەگەن تا پۇژى 28ى مايس درىژ ئەبەرتەو... (B)

لەرەستىيدا لەناو ئەو بەلگەنامەو دۇگۆمىننەنى تانىستا كەوتونەتە بەرەمەست، بەلگەيمەكى لەو بابەتە ئەگەرتۆتە پەش چاوا، كەبەوونى رەگەوتنىكى وا بەسەلمىنن داخەكەم نوسەرىش ئامارەى بۇ ھىچ سەرجاوەيەك ئەكەردووە كە جىگەى مەنەمەو دۇنيابى بىتە. ھەروەك رووداوو سەرجاوەكانىش دەرىدەخەن ئە رەزمارا و نەھىچ لىپەرسراونىكى تەرى ئەرتەش و حەكومەتى، بەو چۆرە نەرمونيانى و ئەو شىنەوى قەسەردنە مامەلەى سىياسىيان ئەكەردووە، مەبەستە سەرمەكەيەكانيان تىپەكەردنى پەيلانەكانيان بوو...

لەگەل ئەرانەشدا ئەو ماوەى نەشەرەو نەناشتىيەو گەژى بەرمەكانى رووبەرەو بوو، ئاوەچەكە ئالزۆو خەلكى كوردیان ھىلاكەتەر دەكەرد... پەشەمەرگەكانى بىزار دەكەرد، بەتايبەستى ئەمەر كەرابوو كەنابەيت ھىزەمەكانى كورد بچوونىتەو نەابەيت چاويەن لەزەمەوى دەگەركە بىت...

* بۇ زانیارى زىكەر لەسەر بەرەدەخى بەرەكەتى شەرە نەبەردىيەكان بەرەتە سەھەو سەلا عەزەت. بەرەگەكتى
 1992-1995-1997.

مستەلما خۇشناۋ فرمانىدىكى لىكى دىۋى ھىزى بارزىنىيان ئەمەلىيەتلىك بۇ جەنرال
 ھەممەشەيدىخان فرمانىدىكى ھىزى بۇكان و مەتتىقەي لايەننىكى ئەس سىياسەت
 سىرىيازىيە دەرىجىلەر ۋە ئەلنى:

بۇ فرمانىدىكى ھىزى بۇكان مابۇرۇنرال

1-لۈە دوشىمەن ئەسەر قىلاي مامشە قىلاكونىكە لۈەدان ئەكائىرە ئىزىكىكى (150) ئۇر
 ئىشى تىدا ئەكات.

2-زۇر رجا ئەكەم مەساعىدە بىرەمۇ ئەشەر ھەممەتىكىيان بۇ بىيەن ياسىرىيان
 ئەكەپىن و ياخۇد ھەلەمەقەننىن ئە جىنگاى خۇيان لىمە سەنگەر لۈەدان ئەكەپىنە.

3-زۇر مەنۇن لىن خەرىتىگەن ھەبى بۇ لىدەسى خۇدىمان باھەمۇشاشاكر ئەپىن
 بىرەمبەر دوشىمەن ايتەر امىرى گەمۈرەيتانە

مستەلما خۇشناۋ

فرمانىدىكى لىكى 2 (10)

ھەندى لايەنى پىلان و نەخشەي دوشىمەن ئاشىرا بۇرۇن، ئەو كەسانەي كەمبۇردىي
 سەرنجى لۈەنە ئەدا جەنرال ھەمە رەشىد خان بۇرۇن، زۇر ئەمەلىيەتلىك ھەلۈمىستى
 گۇنجاۋ دوشىمەن ئەم پىشان ئەمەن.. مېزىا مەمەد ئەمەن مەنگۈپى كەمبۇر سەمۇ
 ھەندى جەر جىنگىرى جەنرال خان بۇرۇن، ئەمەش لىدەپشتىنى نامەو نوسىيەمەننى
 فرمانىدەيىمەكەداو ئەو بىرەمۈرەيەنەي ئەم دۈلەيدە بىرەمۇ بىرگە بىچاپ گەمبۇرۇن
 نەرخۇلۈە. بىرەردى ياسى بارۇنۇخەمەن سەردەمەكە ئەكات و رۈنۈكى ئەفەتە سەم
 گەلۈ لايەنى گۇرنگ. جەرى وئاش ھەمۇر كۈمىتەي نەمەندىي خەزىي دىمۇكراتىي
 كوردىستان پەردەي بىدەنگىي نەدەپىي و ھەندى لىدەستىيەمەننى نەخشە پىش چاۋ
 يەككە ئەو نامەنەي كۈمىتەي نەمەندى كەمبۇر نەمەندىن ئەم نامەيەي خۇلۈمەيە:

1325-3-8

خەزىي دىمۇكراتىي كوردىستان

مەھاباد

كۈمىتەي مەركەزى

نۆيىنەرنى پەرزى خەزىي دىمۇكراتىي كوردىستان

لەجوابی نوسراوی ژماره 2دا ئەرە قەراریکە کە لەکۆمیتەی مەrkەزی حزب دیمکرات کوردستان... لگا داریتان لەژێرەو دەنوسری:

1- عەدی مە ئەر مودعیە سەرخود هیچ جوهر تەجاربو عمەلیاتیکی نکردهو تا لەتەرف عەدی حکومتی مرکزیوه تەجاربو حملەیک بو سەر عەدی مە نکرابی. پاش تەجاربو حملەش عەدیە مەجبور بوو بو وی کەنێلی عەد تەجاربوکار دەفعەیکە دیکە ئەر جیگایەیی بەدستبوه بو بیکاته مەداو حملە تا ئەرێ ئەرێ نەگەر خویان بخرن.

2- قەسمەتیکی مەم لەعەدی مە عەشایرن وەکو افرازی نرانی دیسپلینە نین هیچ مەکن نیه کە لەئەرێ وی عەبانی کرا لە اتاعتی خاڕج نەبن چون نەبی مامورینی حکومتی مرکزی فکری وی نەکن کە تیاره بچیتە سەر ئەرەن بەمەسلەلان دایان گری. لیان بکوژیە دیسان ئەرەن بامیدی واهی مزاکراتی سولعیە مەجریان دایە حملەی مەقابله نەکن ئەرە شتیکی غیرە مەکنە.

3- چون نەبی ئەرەنە خەجەلەتی ئیان گری دەر وەختیدا کە دوتیا بیزانیوه کە مزاکراتی سولعیە نەمایین دایە وە دەر وەختیدا کە نەمایندەیمە چوتە بەر دەرکە و استانی وان ئەرەن شەرمی نەکن لەجەبەیی سەلژ سەردەشتی تەرایی عەدیە و ژنومندالی دیهاتیان کەهیچ جوهر زەدی هوایان نیه بەمەسلەلان دایان گرن و تەلفاتیان پی بدهن.

4- نازانین مامورینی حکومتی مرکزی تا کەنگی دەست لەدەسیسی و نەنگی خویان مەل ناگرن کە نەلەنەنە کە بەجەبرو زور توانیوه ایە بەکشینەرە دووایە بەهیلەر تەزویر خەریکن...

نەگەر مەقصوریدان ئەرە نیه کە ئەر جیگایانە دووبارە تەصەرف بەکەنەرە حازرین هەر چەندی ئەرەن... امەش بەکشینەرە، بەساعت نەلین. بەفرسەخ نەلین. بەمەزل نەلین کە ئەرە قەعیدەیکە بین لەمەلی. یە. ایدی کەس نییستوه لایەک بەتنی بەکشیتەرە.

5- فیللیکی دی ئەرەیه کەبەهانی خوار بارەرە خەریکن رێگایان بەمە چول نەکن کە دە سورفەتیکی لەر مەنتەقەنە کە دە دەستان دایە خوراکیان هەیه و چاترین شاهیدی ئەر سەربازانەن کە ئەرەن گیرا و نو فراریان کردووه نەلەن حازرین.

6- ایە نازانین ئەر بەهەنە و بەهەنەراشی چیه ئەرکشانەرە مەلەتو اسروو فردا بوچی نەگەر حکومتی مرکزی راست نەکا وەلح نەکا لەدەمانگ مزاکەرە زیاتر؟

خۇ مەسىلىنى وتتۇرۇش، ھەر لىسەرتاۋە بىن ھۈدە بوۋ، مەبەستەكانى تاران
 لەۋە لىرلەۋە نەپۋە... ئەمى باسەرنىچ لەۋە پەرىدەكانى وتتۇرۇۋ لىنچامەكانى بەدىن
 لەزمانى سەركە كۆمار خۇزىۋە.

رۇۋنامەنى ئىران ما و رەھبەر ناۋەروكى وتتۇرۇش رۇۋنامەنوسانى خۇيان لەگىل
 رەبەرى پارتى دىمىكراتى كورد قازى مۇھەممەد كەلە رەگەرتى 3ى سىپتامبەر لىت رەزى
 كىرلەۋە باقۇرەنەۋە... قازى رايگەمەند كەرتوتۇرۇش ئىۋان ئەۋ و ئىران لەتاران بەھۋى
 دۇيەمى دەرۋەستەنى مەسەلاتلارنى سوپاى ئىران راگىرلەۋە...

ئەۋى ئەۋە رۇۋنامەكە قەسەكانى قازى لەسەر لىپىرسىراۋانى ئەرەش باس دىكات
 كە چۈن ئى دىمىكرات مەجۇلەنەۋە... ئەۋەسەنت:

قازى رايگەمەند كە پىش گەلەنەۋە لەتاران بىرلەر ۋەۋە كە ئەۋى پىنچ رۇۋنكى
 تە بۇ رەزىرە پىندەن بەۋ وتتۇرۇش بەگەرتەۋە تاران. بەۋام وتتۇرۇش بەبەشەلەرى ھەندەك
 لەسەركەكانى سوپاى بىگەلەك بۈۋە لەبەرەۋە لەرەشتەنى سەركەلەنۋى بۇ تاران
 چاۋپۇشەكەردە. ئەۋ رايگەمەند كە كوردەكان باۋەرىيان بەنپازىياكى قەۋام ۋەسەلتەنە
 ھەبە، بەۋام لەتاراندا ھىندەك كەس ھەن كەھىرلەن دىمەن قەۋام ۋەسەلتەنە لەكوردەكان
 دۈۋەرخەنەۋە وتتۇرۇشەكان بىچەرتەن. تا ئەۋ كاتەنى ئەۋ كەسانە لەپۇستى خۇبەندە
 بەمىنەۋە بەنچام كەشتەنى ئەۋ وتتۇرۇشە رۇۋ دۈۋە دىۋەنەن، بەۋام سەرمەۋى ئەۋە
 وتتۇرۇشەكان بەمەكجەرى رەنەگەرلەۋە ھاتەنى ئوتتەرنەنى ئىران بۇ كوردەستان بەم زۋانە
 چاۋپۇشەكەرت.

ئەۋە ئەۋەشەۋە پەلانى دۈۋەن بو، بۇيە ھەر خۇرا رەۋمارا پىنشىۋارى كەرد بۇ بىنەنى
 ئوتتەرنە مەھاباد بەتايەمەنى پىنشىۋا قازى مەھمەد. بەللى پاكى و نىيازچاكى و دۈۋە
 لەتۇرۇشەۋە نىياز مەبەستى تاران، پىنشىۋا پەرمو (سەرلە) كەرتەرن، ھەرچەندە
 ئاگاۋەلە كەلەۋە چۈنە مەترىسى دۈۋەست دىكات لەسەر رىۋانى... پاش گەلەۋەگۈ لە 17
 ھۈزەيرەندە ھەر دۈۋەك لەسەر ئەۋ پەيمەنە رەكەتەن:

"1- ھەكۈمەتى كوردەستان راي ئى بىن ھەكۈمەتى ئىران لەسەلەۋە خۇلەدەمەنى و
 بەرگە بىنەن بۇ ئەۋ ھىزە ئىرانىيەنە كەلەمەردەن و باۋە سەردەشت لەلەيەن ھەكۈمەتى
 كۆمەلەۋە ئاۋلۇقە دۈۋەن، ئەۋەش بەمەرجەك ئەۋ شتەنە ۋەختەكە دەرەيان ئەۋن كەلەلەيەن

پېشىمىمى، ھۆكۈمەتى تاران رەزامەندى خۇي نىشاندا بەرامبەر ھەم ئو رۇگىم شۇنۇ ھەنگاۋاننى ھەردو كۇمار، ھەپپار ئرا كەمەستورەكە ئىران بىرۈتتە كار كە بو پېئە ئىبىت پەرلەمانى ئاۋچەمى لەمەمۇ ئىراندا دابەمىز ئىرۈت (ئەنجومەن) ھەم ھىزە سەريازىيە مېللى يەكەن بېمىشەك لەمەشكى شامەنشاسى دانران، بىم جۇرە پەيۈمەندى ئىۋان تاران لەلايەك ۋە سەھابادو تەۋرۈز لەلايەكى تە خرايە پەلەمكى ئۈنۈ... (15)

تاران بىم جۇرە ھەنگاۋى ئەمەل ۋەلەمەستە جىگە پېئى ئو ھەنگاۋاننى خۇش ئەمەد... شامەلەمەستە جاسوسىيەكە ئىنگىلىز ئەمەرىكاش بىمەردى سەرنجى شىۋە جىبەجىكەرنى نەخشە پىلانەكەنەن ئەدە، رۇۋانە ئامۇگەرى تازەپان ئەمەردەن. مەيەمە سە ھەنگاۋىكى تە... مەيەمە سە ھەلەلەن بۇ جىاكەرنەمە ھەردو كۇمار لەيەك، پېئىش ئەمەلى چەمەكە كۈشەنەمەن ئارەستە بەكەت... بەمە جەرنى سەرنجەكى ئەم رەۋە رەۋەلەمەكەن بەمەن بەزەن ھەردو كۇمار لە چىدەن چۇن خۇيان كۈلەكەنەمە بەرامبەر تاران ۋە نەخشەكەنە، بەمەگەرنەمە سە نەخشە ۋەلەمەستە سەمە ۋەزىرەن.

كوردستان ۋە ئازەربايجان لەيەك بەرەلى يەككەرتەۋە

بەرامبەر مەترەمى ۋە پىلانەكەنە تاران، سەھابادو تەۋرۈز بۇ خۇرۇكەستەن، زىاتەلەمەك نۇكە ئەمەنەمە، ھە پېئىش كەشەنەمە لەمەشكى سەۋر خۇيان ئامەمەردە كەتەنە مەيدانى ھاۋكەرى سەريازىيە ۋە پەمەنى بەرگەرى، بەمەپەتە:

"ئازەربايجان ھۆكۈمەتنىكى گەۋەرتە بەمەرتە رۇد تەمەرتە پە چەك تە بو لەمەردەستان، خەتە دىۋەلى ئازەربايجانىش رۇد قەيم تە بو..." (15)

سەۋرى ھەردو كۇمار چارەنوسى ھەردو لا بو، چۈنكە ھاۋسەۋر بون ھەردو پېئەش ھاۋ چارەنوس بون لەمەرامبەر يەك نۇمەن، كە ۋەبە ئىبىت لەمەس ئو سەۋرە يەككەرتەۋە پېئەمەمە لەيەك بەردە بەلەكە لەيەك سەمەردە پەريارى ئو چارەنوسە بەدەن، يان خۇگەرى بەرە ئازەربايجەكى ھەمەشەمە... يان سەلەمەن دىگەنەمە چەسەندەمە گەرتە كۈشتە.

بۇ ئەم ئامانچەش ئەمىر پېشىمكى كىشىمۇ ئاكۇكىمىكان چارمىسەر بىكەن... گىروگرافىيە
ھۇزۇ خىلەمكىنى سىر سىزورىيان، شىۋەي بىرئۆمبىردىنى شارە تىكەلمەكان كىمكوردو
ئازمىر كىمىنەي تىرىش كەلە: خۇي، شاپور، ورمىن، ماگۇ ۋە ميانداۋو پىنگەمەنئىيان،
چارمىسەر بىكەن، ئەم گىروگرافىيە كەمەندىن چار ئەم شارو ئەم شار، پان ئەمئۇن ئەم
ھۇزى كوردو ئەم خىلى ئازمىر ئەمە ۋە ئازمىر مەترىسى ھەلگىسەندىنى شىر ئەمەينى
ھەردو كۇماردا... كاتىكىش ئىپىرسىرلانى سۆلىمەت دىركىيان بىرەمكەرد، كەرتنە
ھەردان بۇ كۇكرەنەمەي ئۆنەمەننى ھەردو لا بۇ رىگەستىن پىنگەتلىيان، بۇيە
بىرەردا ئەمەرىز كۇبىنەمە:

كۇمارى مەھاباد ۋەقەمكەي بەم جۇرە پىنگەنئىنا:

- 1-قازى مەھەد.
- 2-مەھەد ھىسەن سېنى قازى.
- 3-سەيد ھەبەب گېلانى.
- 4-ھەم خان شىكەك.
- 5-رەشېد بەگ ھەركى.
- 6-زىيۇ بەگ ھەركى.
- 7-قازى مەھەد خۇزى شۇيى.

ھەمەن بىرەم تەمەرىز كەمەنئى، ئەمەن ئەمەل ئەمەمانى ۋەقەدى تەمەرىز
ئەمەستىيانكەرد بىكۇيۈنەمە، ۋەقەدى تەمەرىزىش بەم جۇرە بو:

- 1-جەفەر پىشەمەرى.
- 2-ھاجى مېرزا ھەي شىستى.
- 3-ھاجى بادگان.
- 4-سەلام ھە جاۋىد.
- 5-مەھەد بىرە.

دەۋى گەتۇگۇل ئە 23/ نىسانى 1946/دا ھەردو لا گەيشتەن سەم رىكەمەتەنى
خوارەمە:

مادەي يەك: ھەم كاتىك ھەم دوو لا بەپىۋىستىيان زانى، ھەم يەكە ئۆنەمەي خۇي
ھەمەن ئەۋلاتى ئەمەي تەردا.

مادەي دوۋەم: ئەمەچمەكانى ئازمەريايچاندا كەمكوردى زىاتەر بىن ئەمەركە، كورد
ئەمەيەمەكانى ھەكۇمەتدا داپنەت، ئە كوردستانىشدا ھەم بەم جۇرە بىكەت.

مادەي سىنەم: ھەردو ھەكۇمەت ئىزەمەمكى ئابورىي پىك ئەمەنئىن بۇ چارەكەردى
كىشە ئابورىمەكان، ۋەبىرەمەكانى ئەم ئىزەمەي ئەمەن سەمەركى ھەردولا
جەن بەمەيى بىكەن.

مادەى چۆلرەم: لەكاتى پېۋىستىدا ھەردولا پەيمانى سەربازى ئەبەستى و دەمەرىمكە پارمەتى ئەوى تەلەت.

مادەى پېنجەم: ھەمو جۈرە وتوۋىزىك لەگەل تاراندا تايىت بىكرىت پەرمزاسەندى لاگەى تەلەت.

مادەى شەشم: ھۆكۈمەتى ئازەربايجان ھەنگاۋى پېۋىست ئەنەت بۇ ھاۋىمەشى لەپىشەستىنى زىمان و رۇشەنچى كوردەكەنى سەنورى ئازەربايجان، و دەمەرىمە ھۆكۈمەتى كوردەستانىش بۇ ئازەرى ھەمان ھەنگاۋ ئەنەت.

مادەى ھەتەم: ھەركەسنىك ھەمەل بەت يەكەتتى مېلۇسى و ھاۋكارى ھەردو گەل تىك بەت يەكەتتى نىشتەمانىان لەتاۋ بەرىت ھەردو گەل سزەى ئەتەت. (16)

لەپەستىدا ھەقى پەيمانىكە لەگۈلەرى ھەلەلەدا بىلگەلەتە، بەلام جۈرە جىاۋازىيەك لەنەۋان بەندەكەنى بەدى بەكرىت، وەك لەپىگەيەكى تەردا خەلەتە پېش چاۋ.

كاتىك تاران بەر رىكەتەتەى زانى، ئاپەزەبى و تەپەبى خۇى ئاشكەرا كەرد، نەك ھەلەبەر پەتەبەن و بەمەنى ھەردو كۇمارو پىكەمە بەستىنى چارەنوسىان، بەلگە لەبەلەمەش كەمەردو لا وەكو دوو دەۋەتە سەرىمەخۇ ئەو پەيمانىەيان بەست و نىمەزەيانكەرد. وەكو دوو دەۋەتە جىاۋەۋە لەتاران-بۇيە قوام ولسەلەتەنە خەتەر كەتە ھەنگاۋان بۇ تىكەدەنى ئەو يەكەتتە، بۇ ئەمەش ئەپەست كەك لەناكۇكەكەنى نەۋان ھەردو كۇمار و ھەرىگەن و كىشەكەنى سەنورى ئارە تىكەلەكەن زىاتەر قوۋل بەكات و بىنە ھۇى ئازەۋە جىاۋەۋە، لە لايمەكى تە ھەمەلى ئەدا پىكەتەنى سەختە رىكەتەتەى دوو لەگەل ئەم كۇمارىا ئەو كۇماردا رىكەخەت بىن ئاگادارى يەكەتەى، وەكو ئەو رىكەتەتەى لەنەۋان تاران و ئازەربايجان كەلەتەۋەز كەرا بىن ئاگادارى مەھاباد. ھەمەھا پەكەستىنى ئەو ھەمەل و ئەقەلەيەى قازى مەمە ئەدا بەنەزەى گەپەشتەن بەمەمان ئامانچ. چۈنكە قوام ولسەلەتەنە لەر باۋەپەدا بۈگە سەركەتەن لەپەنگەى ھەرىشى سەربازى، جەزى كاتى ئەمەتەۋە، بۇيە شەپەكەنى سەرمەلى حوزەبەران وەستەنەن و كەرى سەياسى دەستى پىكەريەۋە كەمانگەكەنى حوزەبەران و تەمەۋو ئابى گەتەۋە... ئەو مەۋلە ھەمەۋى بىرىتى بون لەمەتەچۈكەرن و

وتوونر بى نەرى ھىچ شتىك دەستگىر بېيت و ئەنجامىكى بەكەلنى
بۇ كۇمار ھەيت...

كاتىكىش لەسرەتلى ئابدا قازى محمد چو بۇ تاران و لەگەل رىمارا و قوم
ولەتەنە كۆيەرە، قوم پىشنىارنى خستە بەرچاوى قازى محمد كە
بەم چۆرە بو:

"ھەموگوردستانى ئىران بەسنەشەو بابگىرت بەيك ھەرىم وەلەپايتەختەرە
ژەنرالنىك دابىرى كەھوگى ئەر ھەرىمە بگات كەبەپنى ئەم بەرپارە بارى كوردستان
وەكو ئازەربايجانى ئىدىت، وەبىن گومان دەولەتى ئاوەندى يەكەم ژەنرال كە بۇ ئەر
شونەنى دالەنەت ھەر قازى محمد ئەيت..." (17)

ھەرچەنە ئەر پىشنىارە ھەر مەبەستى تىكدانى پەيوەندى مەھاباد و تەورىز بو،
دىسان نىگەلتن لەسرە ئەرە ئەلەيت:

"لەگەل ئەوھشدا قازى محمد بەلای ئەرەدا چو كەبەر پىشنىارە رازى بىت بەلام
ئەرى لەبەرچا و بو كە كارىكى و او گۆرەلنىكى ئەو بابەتە لەپەيوەندى نىوان مەھاباد و
تەورىز رەزەمەندى سۆلەيت ئەو شتىكى بىچىنەبە..." (18)

بەلام قازى محمد ھەر لەسرەتارە بەلای ئەر چۆرە پىشنىار و كارانەدا نەچەو
رازى نەبەو، چونكە بىرى ئەو ئەكرەتەرە پشت بگاتە تەورىز، دلسۆزو بەرەلە بوو
بۇ بەلەن و سۆندەخورەنەكە كەھەمىشە شانازى بگات بەيەگىتى كورد و ئازەرى،
جگە ئەوھش، پىشەو ئەر راستىيە لەبەرچا و بوو كەلەيك كەرنى ھەردو كۇمار يا
روخاندنى يەكەنكىيان، ماناى نەمانى ئەر تەرىشە. بۆيە پىشەو بى ئەنجام
كەپەرە مەھاباد.

علا، الدىن سەجادی باشتەر تەقەلای تاران ئەو رەوہ ئاشكرا ئەكات و ئەلەيت: تاران
پىشنىارى كەد كە:

"ئەگەر بىتو قازى و ھكومەتى كوردستان و ز لەوۇستايەتى و ھاوگارى
ئازەربايجان بىن، ھكومەتى ئىران ھەرچ ئاوجەمەكى كوردەلورى لەئىراننا ھەيە وازى
ئىدىن بۇ ئەر ھەموى يەكەيتە سەر ھكومەتى كوردستانى قازى محمد..." (19)

لەپ ئاستىشدا دىسان ئەم ئوسىتانەي غەلەمدىن سىمجادى، لەمىچ سىرچاۋىيەكى تۇردا، بىر جۆرە ئىمىنزاۋىمۇ خۇشى ئامازەي بۇ ھىچ سىرچاۋىيەك نىمىزىدە كە ئەم بېرگەنەي لىۋىرگىز تۈرە.

بەلۇم سىمبارەت بىرە كە چارنوسىيى ھىردىو كۇمارىگە بەيىگىرە بىستىرلەۋىر، سىرگىردايمىتى ھىردىو كۇمار باشتر ھىرلۇ تەقەلەي قوامولسىلەتە پان بۇ رۇن دىمبۇرەم لىمىبەستى گەيشىتن، بۇيە باشتر لىيەك نۇزىك بۇنەۋ... لە 18 يىتشىرىنى يەكەمى 1946 دا پىمىمانى سىرىيازى لىئۇنۇن ھىردىۋلادا مۇزىكرا بىم جۆرەي خۇلەۋە.

1- سىرۋىستىرلەش لىشكىرىكى ئازىرى كوردى كەشۋىنى تەۋرىز بىت.

2- ئاردىنى لىشكىرى نىزامى ئازەربايجان بۇ قۇلى (سەقن) لىكوردىستان ۋەئاردىنى لىشكىرى غەيرى نىزامى كوردىستان بۇ "ئازەربايجان" لىگىر پىنۋىست بو.

3- دىئاننى "جەنرۇل غەزىمى" ئازەربايجانى بۇ سىرۋىكى گىشتى لىقۇلىمگەنى "سەقن" "سەردەشت" لىكوردىستان ۋە لە "ھولاسۇر ھوشار" لىئازەربايجان.

4- دىئاننى مەلا مستەفا بىسىرۋىكى گىشتى كوردى ئازىرى لىئاۋچەي "سەقن"

5- ئاۋچەي "ھوشار" لىئازەربايجان لىۋىز چاۋدىرى "مەمەد حىسەن سىلى قازى" دا بىت.

6- قازى مەمەد سىرۋىكى گىشتى ھەرە بەرز بىت لىسەر ھىزىمگەنى ئازەربايجان- كوردىستان، بەلۇم لىۋىز رەنگ رىشتى جەنرۇل غەزىمى دا.

7- "پىشەۋىرى" سىرۋىكى ھەرە بەرز بىت بۇھىزە شەپكەرمەگەنى كوردى- ئازىرى لىئازەربايجان.

8- ھىزى كوردى ھەر يارىمىتىمىكى تىرى ۋىست "ئازەربايجان" دىستى بۇ لىرۇز بىگات... (20)

ئىس پىمىمانە سىرىيازىيە كەلەۋىز ناۋى (كىمىسىيۋنى دىفاع مىشكىرى ئازەربايجان ۋە كوردىستان) دا بۇر، ھىۋاى ھىردىۋ لاي بىمىۋىز تۇرگىد، لىبىرىلەيەك دىبىرىن ۋە ئاكۇكى ئانەۋىم جىياگىرلەۋە، زىاتىر لىيەك نۇزىك بۇنەۋە چارنوسىيانى پىنكەۋە بىستەۋە.... بۇيە تارلن، گەلەيەۋە سىر شىر بىلەنلە ساختەيەي كەندىۋى بىگەلانى لىۋىرلنۇ يەكىتى سۇلىيەت، ھاتە سىر مەسلىي ھەلۋىرگىرىنى پەلەمانى تازە، ئىس ھەلۋىرگىرىنى

بەقمۇراددا كەمەلېزگەردىن لىكوردىستان لىبارىدۇختىكى ئازاد دېموكراتىدا بەرپۇتە دەچىن. ئەمۇ رايگەمىياند كەناردىنى سوپاى ئىزان بۇ ئاۋچە كوردىنشىنەكان ھىچ پىنۇيىست ئاكانات لىبەرنەمەيى نەبىتت ھۇي دوپىيات كرىنەمەيى روودولمەكانى ھەلېزگەردىنى نەمەيى چولرەمىيىنى مەجلىس، سەرمەيى ئەمە ئامانەمەيىنى سوپا نەبىتت ھۇي سوگايەمەيى. كوردىن بەمكورد.

ئەمۇ رازى نەبۇتە بىن كەلەك بو، چۈنكە پىلانە رىك غرلەم، نەخشەمە سازگراۋە. نەبىتت نوا ھەنگاۋ ۋەكە ئەمۇنى تىر بەرپۇتە ئامانەيى رۇنىسى شا ۋ لىمپىرەللىمى ئەمەريكاۋ بىرىتانيا بەدى بەپىنرۇت بۇ دالگىرەمىنى كوردىستان ۋ ئازەربايجان...

لەمەر بەمەيىزى كۇمارى ئازەربايجان... ديار بو تاران ۋاي داناۋو كە پىنشىكى نەبىتت پەلامارى ئەمۇ بەرپۇتە... بالىزەدا(ھىمىن) ھاۋكارو ھاۋزىنى تەمەنى كۇمارو يامورى پىنشىمە ساتەكانى روخانى كۇمار بابزانىن پىنشى كارمەسات چۇن باسى ئازەربايجان مان بۇ باس نەكات:

"ئازەربايجان ھكۈمەتتىكى گەمەرتە بەمەيىزەترو زۇر تەمبارترو پەچەك تىر بو لىكوردىستان، خەتى دىفاعى ئازەربايجانىش زۇر قايم تىر بو، زىاتر ئەمە ھەساب بۇ ئازەربايجانى سۇلەيمەتتىش نەكرا كە پالېشتىكى گەمەيە بۇ ئەمۇ بەمەيى تىرى ئازەربايجان. كەۋابو كەم كەس بەمەيالى دا نەكات لىرىكەي ئازەربايجانەمە پەلامار بۇ سەم جولانەمەيى رىزگارپۇتەيى گەلانى ئىزان بەپىنرۇت..."

ماۋەيەك بو بۇ ئەمەيى كارەكانى ھىزىب باشتىر رابىمەن پاش ئەمەيى شەۋانە پىنشىمە كە زۇر شەم تەدەمگ لىدەقتەرى ھىزىبەدا نەماۋە دەچىۋە مالى خۇي، كاسرىكى ھىزىيى لىدەقتەرى ھىزىبەدا نەماۋە بۇ ئەمەيى راپۇرتى خولەۋە نەگەر پىنۇيىست بو بەپىنشىمە رابگەمەن ۋ دەستورەتتى پىنشىمە بۇ خولەۋە بىنۇرى. ئەمۇ شەۋىن نۇرەيى مىنى تازە زاراۋا بو...

لىدەقتەرى ھىزىب دانىشتىۋوم خەرىكى نوسىنى مەقالەيەك بوم بۇ "كوردىستان" نەمەسەرىكى بچوك... ھاتە ژور... دەستى بۇ رادىۋەكەي سەرمەيەكە برد... لەمپىر شىتىكى وامان گوئى ئى بو كەۋەختا بو پىنمان بەمەزەۋە ۋشە بىن.

رادىيو تاران تەلگرافى پىچۇنچىيىسى دوكتور جاويد ۋەزىرى ناوخۇنى ئازەربايجاننى مەخۇنىدە كەبىزىنى گەپلەندۈرى ئىرتەشى شامەنشاھى بۇ تاراننى ئارەبى. بولايە خەبەرى رادىئونى "موتەجاسسىن"نى رەگىيەند... دەس بەجى بەتتەلىقون ئەم خەبەرم بەپىشەرا رەگىيەند... ئازەربايجاننى ۋەتەنارو پىچ چەك لەشكىرى سازو پەرداخ ۋە ئەرمەندە ئۆزەكەنئەمە بو ۋا ئۆو تەسلىم بوو؟ كارامە شۆپشگىنرو كۆنە پىاۋو ئازاۋو رابەركانى تىرى ئازەربايجان بو ۋا بەپەلە رايان كىرد؟ پىرسىيارىكە كەس بەتتەلىقونى جوابى ئەداۋەتتەمە مەشەس جوابى بۇ ئادەتتە... (22)

ئەلەمدىن سەجەدى روخانى كۆمەرى ئازەربايجان ۋە ئۆزەنئەننى ئىپىرسىراۋەكان ۋە مەيدان چۆل كىرىن ۋا باس ئەكات:

"بەجۆرىكى كۆتۈپىرى لەشەرى (11 ئى كانۇنى يەكەمى 1948)دا ئەناكاۋ-بەلاغىكى لىزەننى مەركەزى خەزىسى دىمۆكراتى ئازەربايجان-دەرچو كەلەن شەپكەردىن ئەگەل حكومەتى "ئىران" بۆستىنئىرى ۋە ئىتەر جەنگىيان ئەگەل ئەكەرى... (23) ئەى مەلۇنىستى يەكەتتى سۆلىقەت؟ ئەى ئەگەر پىشتىگىرى ئازەربايجان ئەكات ۋە ئەمەتە پىشەمە، ئەگەر يارمەتى بۇ ئەنئىرىن ۋە ھەمەشەى مەستىئەردەن ئەكات... ئەى ئەمەن چى بكات...؟

"ئەى روخانى خەتى بەرگىرى ئازەربايجان ئە(مەنە)كە ئەمەرال غلام يەئىسى دىنشەيان سەركەردەيتى ئەكەرد ۋەلە 12 ئى كانۇنى يەكەمەدا ھەزەكانى ئىران چۈنە ئەى شارۋچەكەمە، ۋەدىار بوو سۆلىقەت زانىيان كەمەردەن بۇ ھەشتەنەرى رۇنىسى ئازەربايجان ئەى پەلەمەدا رەدەلۈنكە دەست تىئەردەن ئەمەننى. ئەگەل ئەمەشدا ئەى ھەلى دىپلۇماسىيەنى دا. ئەى 13 ئى كانۇنى دەرچەدا سەلىرى سۆلىقەت دەرچە كەرد چارۋى بەمەد رەزا شا بەكەرىن بۇ ئەمەى ئاگادەرى بكات كە حكومەتى سۆلىقەت ئاتۋانى سەبەر بەگەرىن بەرەمەر رەدەلۈ ئازەردەكان ئەسەر سەئەرى بەلام شا ئەى ھەشت ئەسەر قەسكەى بەرەمەم بىت، بەپىشان دەنى بروسكەى (جاۋىد) كەتەسلىم بونى تىا دەرەمەت، قەسكەى پىن بەى، ۋەدىار بو سەلىرى ھەچ ئاگادەرى گورەنى ھەلۈنىست بەر جۆرە ئەمە، بۇيە بىن ئەمەى ھەچ قەسكەى بكات بەرەى ئەمە شۆنەى بەجەن ھەشت... (24)"

ھەرچى چۈنكى بىت دىۋى وردىشىمى كىمچى كارىيان نەكردە سىر روودا لومكان، و بۇ پىنشىمە چۈنى ھىزى تاران.... تەورىز دىگىچى كراۋ كۆمىرى ئازىرمايچان روخىنرا، لىپىر سىرلوان نۆرىمەيان ھەلەتەن و مەيدانىيان چۆل كىرد.... جەماۋىرىش كەوتە بىردىستى ھىزەكەنى رۇنى شا، گرتن و كوشتن و لىسىدەردەن و راوروت دىستى پىن كىرد.... لىماۋ لىم كارمەستەكى گەل ئازىرمايچان تىپىدا دىمزا... بابىننىمە مەھاباد و بىزانچ چۈن سىر كىردايمىتى لىم ھەۋالە ۋەرىمگىزى... و بىزانچ بىرەمبىر بىر مەترىسە چى لىمكەت و چۈن ھەنگاۋ لىنىت؟ بابىگىر نىنمە لاي (ھىمىن) تا ساتەكەنى لىم رووداۋە... يا لىم ھەرس ھىنانەمان بۇ بىقاتە پىش چار، دىۋى ۋەرىگرتىنى لىم ھەۋالە رادىيۇ تاران... ھىمىن لىنىت:

"نەسبەجىن بەتىلىقون لىم خەبەرەم بە پىنشەۋا راگەياندا گوتى بۇ خۇت ۋەرە ئىرمە بەلەۋانى تىرۈش راگەيمەنە يىنە ئىرە. بەدىۋى لىمان دا نارد و بۇ خۇم چوم بۇ مالى پىنشەۋا. سەدى قازى بىراى پىنشەۋا كەتۈنەرى سەجلىس بو لىم تاران و بىرۋالەت نەدىو لىم ۋاقىمە بىرەس، لىم ھەمۇ كەس پىر شەلەزىبو. لىم نەسبەجىن گەرۋە بۇ تاران...."

بەلى كوتوپ تەورىز گىراۋە كوردستانىش لىمەمۇ لاۋە گەمارق درا. پاش لىمەى سەدى قازى، نازانم بۇچى بەرەم تاران گەرۋە، رابىرانى حىزى دىمۇكراتى كوردستان لىمەلى پىنشەۋا كۆيۈنەمۇ لىم شەى روخىمە ھەمۇ كەس نەتوانم بلىم باش بو. شورى جەنگ بەسەرۋىكەيتى حاجى بابە شىخ پىنك ھات و سورەت جەلەسەى يەكەم ئىمزا كراۋ قىرلىرى بەرىمەكەنى درا. بەلام ھىشتا مەركەبى بىرەر نامەكە وشك نەبىۋە كەخەبەر ھات يەكەك لىمەندامانى لىم شورايە راي كىردەۋە بۇ بىمانى ۋەزە گۇپاۋ بىرارى بەرىمەكەنى ھەلۋەشايمەۋە بۇ پىنشەمگە نەستور درا بىن نەستىردەنەۋە پاشەكشە بكاۋ رىگا بۇ نەرتەش بىتال بكاۋ خەلك نەستىكى كەوتە لىملاى و يەكەنكى كەوتە لىم لاي.

پىنشەمگە نەجەبەى سەقزۇ سەردەشتەۋە بەرىكۆپىنكى پاشەكشەى كىرد. بەلام فەدايىمەكان كەلمەندەكەنىيان رايان كىردىو رەك دىرى بىن شەان بىلۋوبون.. لىمەندەى نەرتەش بىن ھىچ زەجەت گەيشە گوندى ھەماميان و پىنشەۋا لىمەى دىتى. لىم

ماۋەدا مەن ھەمىشە ئەگەل پىشەۋادا بوم. ديارە ئەگەلنى نەچمە ھەمەيان. بەلام ئەشارى بەجىم نەھىشت.

نەم دىت پەشۇكا بو. بەلام ئەگەل ئەترەن، بەلكە ئەداخان و ئەبەر ناھومىدى...
 رۇزى 26 ى سەرمەۋەزى 1325-1848 ئەرتەشى شەۋشەپىنۇى شاھەنشەشى تەۋر
 سالە ومختىك پاش ھەلكرەنى ئالاي كوردستان شارى مەھابادى كرتە... (25)
 مەھاباد بەرجۇرە گىراۋ كۆمارىە شىۋە، بىن شەۋ بەرىرمەكانى كەوت، كىن
 چاۋەرەۋان بو رولەۋەكان بەر جۇرە بىن. بەجىمى كىن دا نەھات سۇپاۋ چەكەرە دامو
 نەستگاۋ لىپەرسراۋان بەر جۇرە مەيدان چۆل بىكەن بىن ئەۋەى جارى شەۋ پەلامار
 نەست پىنكەت و تولنا تاقى بەگرتەۋە. ئوۋى پىرىاردانى بەرگى... كىن پىرىارى شەۋ
 نەكرەن و بۇۋە پىنكرەنى داۋ بۇچى؟ ئەپەستىدا ئەمانى كۆمارى ئازەرىپاچان، بىن نەنگى
 يەككىتى سۇۋەيت و ھەلەندەنى لىسەرنەزەرىپاچان.. بوشەۋى و رەبەردان و نەست
 بەردەرىۋەن لىكۇمار. ئەمانە ھۇن، بەلام ھەمو ھۇر تەپتىيەك نىن.. ھەر چەندە لىر
 كاتانەشدا ژمارەيەك لىپەرسراۋ سەركەردەكان كەوتتە چالاكى و ھەلەلەن بۇ
 بەرەكرەنەۋى و رەى سەركەردەكانى تە بۇ تەۋست كەرنى ھىزى بەرىرمەكانى، بەلام
 بىن سود و ئەنجام بو.. چەند ھەلەش درا ئەگەل پىشەۋا بۇ ئەۋەى خۇى بەدەستەۋە
 نەدات بەلام بىنكەك بو.. بۇچى؟ سەبارەت بەجى وازوۋ ھەروا بەناسانى رىنگەى
 خۇىدەستەۋەدەنى كەرت و چەۋ بەدەستى دوزەن، سەبارەت بەجى پىشەۋا ئەۋ
 ھەنگاۋەى نا...؟

"بۇ خۇم لىم بىست گوتى ئەسەرمەنەۋە ئاچەن و ئەمانەكۆن، بەلام پىم خۇش نىە
 گەلەكەم بەجىم بىلەۋ نەمەۋى ئەناۋ ئەۋلەدا بەرم... (26)"

مەسەلەى روخانى كۇمار پەيۋەندىي بەھۇ ياكىنەشەيەكى ديارى كراۋەۋە نەبۋە
 بەلكرە كۆمەلەك ھۇى خۇىي و نەركى... راستەۋخۇۋ ئاپەستەۋخۇ دەۋرىسان لىر
 روخانەدا بىنى، ھەر ۋەك ئەشۋىنى خۇىدا پەسىيان ئەكەن.

ئوۋى ئەۋە تاران ھەناسەيەكى ئارامى داۋەۋە، ۋەكە نەخشەيان بۇ دانا پەلەنجام
 گەپشەن، ھەردەۋ كۇمارە مەللىمەكە ئەناۋەرەۋ ئاۋچەكانىيان داگەركەدەۋە، پەپەزەن
 بەلەن و پەيمەنەكانى اقوام ۋەسەلەتەن، ھەنگاۋە دىمۇكراتىيەكان، ھەلەزەردى ئازاد و
 سەرىستانە، پەيمەنەكەى نەۋت و دوستايەتى ئەگەل يەككىتى سۇۋەيت، پەپەزەن
 ئەۋلە چىيان لىپەسەۋەت...؟

کوردستانی ئێران دواي روخانیی جمهوریەت

دوای نەوێ مەهاباد داگیرکراو تاران لەمەترسی نازدیی و پامەگای شۆپشگێپی
 بێگاری بو... هێزمەکانی نەرتەشی کەوتنە بەکارهێنانی شاگرو ناسن، بێ نەوێ
 شەپنەکردن و خۆیەمەستەو دانسی پێشەوای زۆر لەسەرکردەکان بێنە هۆی
 کەمکردنەوێ توندوتیژی و زۆلم و زۆر... لەمەهابادو شارەکانی تەرجەست کرا
 بەسپێنەوێ شوێنەواری کۆمارو گرتن و راوانانی نیشتەمانپەروران، حوکمی عورفی
 دانرا، هەزاران نیشتەمانپەرور دەریدەرکرا، سەدانی تەرجەن بەدایگای عەسکەری،
 بڕیاری خنکاندن پێشەوای سەیفی قازی و سەفیری قازی تەرجەن لە 31 نازاری 1947دا
 لەمەیدانی چوارچەرا لەسێدارەدران... دادگاییکردنی پێشەوا رووداوێکی گەرمە
 لەسنۆی کورددا بۆیە لەتەدا بەدرێژی ماس لەو رووداوو وردەکاریەکانی ئەکەمن.

- همدینگی تر کهنه هاوکاری تر تمش و نامادهوون بؤ هیزش
بودنسر دیوگوات.

-سرلشکر همايونی هيزنكي لاسنگوپو مامشو د پيوكړي كمېشنريان هر لاسرغاوه لگول تاران پوښ، خامدو پر جت كړه.

هر دوای کویونورمکه‌ی مزگرتی عباس خانغا کمتیایا پهریاری دامنه‌زاندنی شوورای هرگری و هرنگارکردنی شرتمش درا:

—سیدزا پەجمەتی شافعی، شیخ حەسەنی شەمسی پورھان، عەل ناغای ئەمیر
عەشایەری و ھە تێریش خۆیاندا بەجەست ئەرەشەو.

— مهلا عبداللہی موبہر پیسی و مهلا حوسہینی مہجدی کھواتنه باقر کرشمہوی
ہندو ناوی ہنسووی ہریرہگانہ و شہری نعرہ کش۔

-همدې لومړنۍ مهالې مرکزونه مهالاد وځايان يو نڅرتهش پرې.

[illegible]

ئەر پۇنى گوتۈ: پاستىيىمكەي ئەرەبە كە پۇتېرانى فېرقەي دېموكرات ھەمويان
 ۋەلاتوۋىز ئىتر شىتەك بىناۋى فېرقەۋ ئەسارە... ئىرتەشى ئۇرۇش ھەر لەۋ دوو سىن
 پۇرۇندەدا تەۋاۋى ئازەربايجان داگېر دىكا، جا ئۇستا خۇتەن بېرىار بىدەن! خېلى بارزان
 ئۇرە مالىكى نىيە كىمبەرگى لىبكا، ئۇمە لەپاستىدا لەھۋادا ماۋىنەۋ، ئۇۋەش ئۇستا
 ۋەزىنكى ئاۋاتان ھىيە ئاتۋان خۇتەن بىگىيىننە تەۋرۇز، دۇى شۇپش لەپىگادا ھەر
 نەبىن بۇ ۋەرگرتىنى چەكەكەنتان ئۇۋە ۋەبەر گۈللە دىدا، ئەگەر بىسەلامەتتىش بىگەنە
 تەۋرۇز لەۋى پۇۋن نىيە چەن بىسەردى، تەنبا ئەركى ئۇۋەۋ ئۇمە لەكاتى ئۇستادا
 پاراستىنى گىيانى خۇمانە، جا بۇ خۇتەن بېرىار بىدەن بزانن چ دىكەن، ئۇمە بىرەر
 مەھاباد باشەكشە دىكەن. ئەگەر ئۇۋەش بىتەن خۇشە دىگەن ئۇمە ۋەرن... ھتە.

دوای ئىمەى ئاۋىراۋ بەسەن رۇژ دەگاتەرە مەھابادو لەۋى ۋىستۈۋىمى پىشەۋا
 بېيىن، پىيان گوتەرە كە چۈە بۇ ميانداۋ تا پىشۈۋىزى لەئەرتەش بىكات، ئىنجا سەيلى
 قازى دەيىن ۋە ئەلەن: ئەر گوتى: ئۇمە بۇ خۇشمان ئازانن چ كىارمىن، بەلام
 بەيۋىۋاۋەرى مەن مائەۋى ئۆۋە لەمەھاباد مەسلىمەت ئىيە، چۈنگە ھەردەم لەۋانئە
 ئەرتەش بىتە مەھابادە" (3)
 زىاتەر لەۋانە:

لە 15 دىسامبەر ئەسەندۇف ئىمانىدەى بازىرگانى پەۋسەنگان، مەھاباد بەجىن
 دەمىلن ۋە خۇى دەگەيەنئە ۋەرن.

سەرەنگ شىقارى ھەر رۇژنەك دوای ھەرمەسى ئازەرىپاچان بەھىزىنگەرە دەگاتە
 بۇكان، غەشايرى ئاۋچەكە كەۋتە پەيۋەندى ۋە ئامادەبۈۋى خىزمەت بۇ رۇژن...
 ھىمەنى شاعر لەباسى رۇژگارەكەدا ئەلەن:

لەۋ مائەدەدا مەن ھەمىشە لەگەل پىشەۋا بۈۋ، ديارە لەگەلنى نەچۈۋە ھەمەيان"
 بەلام لەشارى بەجىم نەھىشت دەمدىت پەشۇكا بۈۋ بەلام نەك لەترسان، بەلگۈۋ
 لەداخان، لەبەر ئاھۈمىدى... (4)

ئىت بارو ئۇخەكە بەى جۇرە شەقا بو، پەۋخانن لەئارادا بۈۋ، بىھىۋاى، ترەسى
 گەرەنەۋى ئەرتەش ۋە ترەسى كۆشتە ۋە بۈس، ھەرەشەى غەشايرە تالانى ۋە
 تۇلەسەند، پەۋدەلەگەنى تەۋرەن ۋە ۋەۋىۋى... ھەۋۋەساتىك لەبەرچاۋدا لەبەر
 كەردەر چارەۋانئەدا ھۇش ۋە گۆشى داگەركەبۈۋ. كۆرت ۋە پوخت قاسىلو ۋەتەنى:

"پىشەۋا ھىچ ھىۋاىەكى بەتىكۆشان يايارمەتى ھىزە دىمۇكراتىەكانى ئىزان
 نەماۋ... پىشەۋا قازى ھاتبۈۋە سەر ئەۋ پەۋاىە كەكۇمارى كوردستان تۈۋان
 بەرىۋەكەنى بەرامبەر بەدەۋەلەتى مەركەزى ئىيە، بۇيە تەنبا مەبەستىكى كەپىشەۋا
 قازى پەۋزى بۈۋ رىزگارگەرنى خەللى مەھابادو دانىشتۈۋاننى قەلەمەۋى كۇمارى
 كوردستان لەكۆشت ۋە كۆشتار بۈۋ. (5)

"لەۋا ئەۋ مەترەبىيەنى ئەۋ بىھىۋاىەدا، ھىچ لەبەرەم پىشەۋادا نەماۋ
 جىيەجىگەرنى بەلئەكەى نەبىن، بۇيە لە 16 دىسامبەردا بەتەلەۋن پەيۋەندى
 لەگەل ھەيۋەنى كەرد، دوای تەلەۋن لەگەل ھاجى بابە شىخى سەرەك ۋەزىران ۋە
 سەيلى قازى ۋەزىرى جەنگ دەچنە ھەمەيان ۋە خۇيان دەدەن بەدەست ئەرتەشەۋ..."

دوای قىلىشنى ئەگەل ھەيۋىتى، پىئىيان دەلىل كەلگەنچە مەھاباد، بىر جۈرە ھەم كوردان ھېچنەم ھەم مەترىسى بارزائىيەكان و ئىمەشايەرلەنى تا ئىمە كاتە ملىيان بۇ ئىرتەش ئەدەبىي، ئورۇن مەخاتەرە.

كە پىشەوا مەگەرتەرە مەھاباد، بارزائىي خۇي ئەگەيەننىتىن و چاۋى پىنى ئەگەرتى، تا ۋايلىنىپكات مەھاباد چۆل بىكات و خۇي ئەدەت بەدەستەرە، ھەمان ئىمە قىسەيە كەلەر چەند رۇزەدەمىگوت و ھەر ۋەك بەھەندى ئەسەرگەدەكانى ھىزىيىشى كوتىبو، كاتىن باسى پاشەكشە بۇ سۆلىمەت يا بۇغىيالى ئەگەل ئەمەن، دەلىل:

نەزەم ئىسانم ئەگەرتەرە مەترىسىيەرە بەلام قەيدى نىيە، خەلەك بەجىن ناھىيەم.. ئەباسى ئىيانىشىدا، باسى ئەمەگەر بو كە پىشەوا پاش ھەلەسەنگەندەن و ئىكۈلەنەرە، پىريارى خۇي ئەدە، ئىتەر دوای ئەمە ئەمەگەرتەرە "ئىمە پىريارەش ئاسايى ئەبىر ئەدەيگەبۇ ئىمە ساتە ئەبىر، بۇيە ئەبىر خۇشى ئەپىئادا دابىنى. ئەنەنەت ھەرۋە كۆرۈر پەش ئەزەمى "مىنا خانىمى" دايەكەمە مەگەرتەرە كەلەرگەرتىن كۆتەيىدا: -ئەلەمەتى شۇرەۋى وتى ئامەن ھەتە كەسكى مەلىشت بۇ ھەلەگەرتىن ھەمە شىتەك بۇيار بەكەن.

-قونسولنى ئىنگلىز ئەمەرتەرەز دوای كەرتە بىتە عىراق و ئەرتى عىراقە بىتە ئىنگلىستان.

-ئەمەرىكايى يەكەنىش چاۋيان بەقازى مەمەد كەرتە دوایان ئىكەرتە بىتە پەنابەر ئەمەرتەرە. (6)

بەلام ھىچيانى قەبۇل ئەمەرتەرە ئەراستىدا ئۇچىكى رەۋىي رۇدەلەمەن نىشانەي پىريار ئەمەرتەرە ئىمە سەن ھەلەۋىستەي ئىمە سەن زەھىزە دابەنەت، ئەمەرتەرە راست بىن.

بەم جۈرە دەرۋەزى كۇمار - رۇزى كەرسەتى ئەتەۋەتەي ۋەمەنى كۇمار ھەتەرتەرەم. ئەمەرتەرە ئەمەرتەرە 17 دىسەمەرتەرە 1946 دا دوای ئەمەرتەرە سەرتەرەكۇمار و مەستەيەك ئەمەرتەرە سىيارەن ھەۋەشەنى كۇمار لە "كۆكتەپە" پىشەۋى ئىرتەش رۇزى تارەنەن كەرتە، ئەمەرتەرە چارەكى تەر عەجەم مەھابادى دەلگەرتەرەمە كۆتەيى بەسەرتەرەمەنى كۆرتى ئازادى، بەلام ئەمەرتەرە ھەمەشە ئەيادا، ھىندا. سىمبۇل ئازادى و سەرتەرەخۇي كۆرتە بەدەستەي دۆزەن ھەرتەرە پىنەنەرتەرە، ئەمە "ئاشەمەتال" ۋەك ھەندى ئەمەرتەرەنى كۆرتە ۋاي ئاۋا ئىدەنەن. (7)

بەلام "رودولف مەکان پەوتی خۆیان بەمەینی پێوا، هیچ کارسات و دژمەردەوێکی
لەم چەشنە نەقەرما." (11)

(دیاره کەمەبەستی لەرودولف مەکانی ئازەریاچانە) مەحکەمەی بدوی سەحرای
بەسرۆکایەتی (سەرەنگ پارس تبار) و دادوەری گشتی (سەرەنگ فیوزی) دەستی
بەسکاری خۆی کرد. "تاوانەکان" زۆر بوون: دامەزراندنی جەمھوریەت و بوونە
سەرۆکی، بەزرکردنەوەی ئالای سن پەنگی کوردستان، بەرگی جەنرالی پۆشین،
گۆڕینی ئالای ئێران و لاوەندی نیشانی شیرۆ خورشید، کوشتنی ئەفسەر سەربازی
ئەرتەش، گۆڕبوونەوەی قەسەردن لەگەڵ بێگانەو چوونە باکو، بەلێنی ئیمتیازی ئەوت
بەرۆسەکان... هتە.

بەلگەش سەرچەمی پۆژنامەو باڵوگراوەو وتارو دیدەتی و ئەو نامەو وێنانە بوون
کە کەوتبوونە دەستیان.

پێشەوا قازی محەممەد ھەر زوو پوونی کردەو کە ئەم دادگایە نایاساییەو
دەستەلاتی ئەوەی نییە موحاکەمەیان بکات، چونکە سەربازییەو ئەمان سەفیلن،
لەپووی "پارتیزەر" و "ماوە" نایاسایی، بەلام گۆی لەو قسانە نەگرا... نەخشەییەو
دانراوە... مەحکەمەی بدوی سەحرای ئەبێن ھۆکمی خۆی بەسەر قازییەکاندا بەدات،
ئیتەر یاساو بەرگری و پارتیزەر پۆلیان نامێنن. بۆیە لە 23 ی جانیوەری 1947 دا پیریاری
لەسێدەرەدانی ھەر سن سەرکردەکەیی کورد درا.

بەئومێدی ئەوەی لەتاران موحاکەمە بکەن، داوای چاوپێاخشاندنەوە دادگای
"تەمیز"یان کرد، چونکە پێشەواو ھاوڕێکانی وایان سەزەنە کەن بۆ کەنەگەر لەوێ
بدرێنە مەحکەمە لەئێدەم پزگار ئەبێن.

مەحکەمەی تەمیزی سەربازی بەسرۆکایەتی (سەرەنگ عەتایی) و دادوەری
گشتی (سەرەنگ ئەگۆژە) و پارتیزەرەن: (سلازم صلح جی) و (سلازم نبوی) لە 28 ی
مارسی ئەو سالەدا دەستی کرد بەمەحکەمەکردنەوەی پێشەواو ھاوڕێکانی. دادوەری
گشتی "تاوانەکانی خۆینەدەو، ھەمان کۆنەکان و "تاوان"ی نوێش: پاپەڕینی
چەکدارانەیی دژ بەدەولەتی مەڕکەزی، بەسووکی پوانینە ھۆکومەتی مەڕکەزی،
سووتاندنی مالی ھەرمانیەرنی دەولەت.

توانبار نیومن نیک قیمه... نیومن که ولایتان لی دگل کردوین و هیرشتان هیناومه سهرمان.

"لمجیاتی نامہ کی کہ ٹیوہ بگدرین و محاکمہ بکرن و، ہاتون لسانی خدم
نہنقان گرتووہو لگرتوخانہن ہاویشتووہ... تہاو نہم ہمسہراتہ کی کہووی دلوہ
نہنجامی سیاسی دلگیرکرائی دولتہ... نگہر دولتہ تہاو کوردان بہخاین
نہزانی نہست لہو ملہنہندہ ہلگری و نگہر ہنیشتمانیہوریشیان حبیباب نہکات
باہنلن بق خویان کارویاری خویان بگرہ نہست خویانہوہ۔"

قازی محمد عبدالستواری پښتو ژبې د محکمې د ژور پوهنې د نندارې د
سرپرستي وټارې ددلو جاري کړې دي. د دغو پوهنې د نندارې د
خوځې مکتب (14)

[illegible]

ساته کالی نیوان بریارو جینه جیکردن

"بېگومانه که موخاکمه کردنی سرکردگانی جمهوریهتی کوردستان سمرنج
پاکیشترین و نامؤترین موخاکمه‌ی سیاسی بوو که له میژوی نویی لیژاندا
نووتنه بوو."

”جعفر مہدی نیا“ ی تاراندؤست بحر جؤره پیناسه ی موہاکمہکے ی پینشہو لو
ہاورنگانی لہکا.

له‌استیڤدا، ساتمکانی ئیوان پرمارو جیبه‌جێکردن، خودی جیبه‌کردنه‌که، پرماروون له‌وودای سهرنچراکێشهر و نه‌گه‌مهن، بگه‌ره نامۆتر له‌موهاکه‌مه‌که، هه‌یچ گومانیشی تێدا نه‌هه‌و که‌مخۆلقنه‌ری نه‌وانه، هه‌ردو لای سهر شانۆ سیاسه‌مه‌که

بوون، لايىھەگەر: پىشەنراۋ ھارپنىڭ كەلەمەلەبەندى نىشتەمان و نەتەرەپەرەمى،
 وىزىرەن و ياساۋ دادەمەرى، خاۋەن گەلت و بەلەين و پاستگۇزى، ئارام و ئاسايىش و
 ئازادىخۇل، مەلۇمەست و زۇلمەتگەر، نىشتەمان و مەل زەتەرەمە ۋە قەتەريان ئەمەرد.
 لايىھەمەش: پۇتلىق تارەن و سەرەن، كەتەرە ۋە پەنجەرەنەمە بوون.

بەلەردە، كۆرت و پوخت، چەند نەۋەنەك لەر پاستىيەنە بەنەنە پەنجەرە چاۋ:
 پۇتنامە "جەھان پاك" دىۋى ياقۇبىۋەنەمە ۋە پەنجەرە ئوۋسىيەۋى: "قازى مەمەد
 سىلى قازى و سەدى قازى كە بەنەمە مەكۇم كەن اعلەى ھەزەت بۇ دىۋانىسى
 كۆرەمەن غەلى كۆرەبوون." (15)

لەر نەۋەنە پۇتنامە سەرچامەكە سەرەك ۋەزىرەن و شەي ئىزان بىۋە. كەتەن
 سەدى قازى پەنجەرەگە، خۇي نەگەنەنە تارەن، تا قوام بىيەن بەلەكە بەلەين و
 ۋەنەمەن ۋە پەنجەرە، ھەمە دىۋەنەكە دىتە سەر شەۋە كەمەكەن بەلەكە
 نەنەنەنەمە مەھاباد، چۈنكە لەر ئىنەمە ئەمەرد.

قوامەش دەلەن: "دەنەنەت كەمەكەش سەرەنەمەن زۆرە، نەگەر تۇ نەچىتەرە
 مەھاباد ۋە خەپ تەنەمەن كە مەن پەنجەرەنەمە بەلەنە دىۋەكەتە ئازەنەنەمە
 ھەمە، بەشەر ۋە تۇ بەنەنەمە مەھاباد تا مەشە لىزە بەكەنە ئازەنەنە ئىۋە
 ھەستە." (16) شەۋە لەكەتەنە سەرەك ۋەزىرەن دىۋەنەسى چى ئەمەرد و چۈن
 پەنجەرەمەن دىۋەنەنەنە، ھەر خۇشە دىۋەنەسى لەر سەنەنەشە چاۋەنەنەنە ئەمەرد
 كەسەدە يەنە دەرەنە بىگەنە.

بەلەسەك ۋەزىرەنەمە بىيەنە لاي شەۋەنەنە شەۋە چۈن گەلت و بەلەنە خۇي
 دىۋەنەنە ئازەنەنە مەنەنەنەمە لەر نەنەنە نەنەنەنەمە.
 ئەرەپە يۇنەنەنە نەنەنەمە مەنەنەنەنە سەنەنەنەنە ئەمەردە لەتەرەنە
 لەنەنەنەمە خۇيەنەنەنە:

"چەرەنەنە قازى مەمەد زۆرە ئەنەنەنە. ھەر سەكە قازىمەنەنە لەنەنەمە، لە
 23 جەنەمە، لە مەكەمەنەنە سەكەنەنە ئاشەنەنە مەكەمە كەنەنە ۋەنە
 ئەنەنەنەنە. لەكەن ئەنەنەنە، جەنەنەنەنە ۋەنەنەنە ئەنەنەنەنە دىۋەنە،
 لەنەنەنەنە كە پەنجەرەنەنەنە لەرەنەنە، جەنەنەنە ۋەنەنەنە ئەنەنە
 شەۋەنەنەنەنە لەنەنەنەنە يەنە سەرەنەنە ئەنەنەنەنەنە:

ماۋمىيەكى كورت بىر ئەۋى لىفېرىۋىرى 1947دا تاران بەجىيەنلەم، ژىرال رىمارا چۈۋ بۈۋ مەھاباد، ئەمىن ۋاى بۇ چۈۋ كەمبەستى ئەۋ سەفەرە بۇ چاۋدىرىسى ئىعدام كىردى بىرايىنى قازى بىن. جا بۇيە ئەمىن بەپەكە خۇم گەياندە لاي سەفەر "جۈرچ ئالەن" بۇ ئەۋى بىزانم ئەۋ لەم بارمىۋە چى لىدەست دى.

جۈرچ ئالەن پىنى گوتى: "ئەتۇ بۇچى ئەۋەندە بەتەنگ چارەنۋىسى قازىيەكەنەۋى؟ ئەمىن لىمىرمان ئەچىن كە ئەۋان لەتەك شورۋەيەكەندا ھاۋكارىيان دەكرد. " ئەمىن رەۋام دايەۋە: "ئەمە راستە، بەلام ئەۋان لەۋانلەۋە ناسىۋنالەست بون ۋە بۇ باشتىكىردىنى ۋەزىسى گەل خۇيان ئەۋى لىدەستىيان بەتەبا دەيان كىرد، ئەگەر ئەۋان ئىعدام بىكرىن، لەچاۋى كوردە ناسىۋنالەستەكەندا لەمەۋو شۇنەنگە ئىمە ۋەك بەشىك لەم دېندەيە دادەنرىن.

"پاشە، ئەتۇ دەلىتى ئەمىن لەم بارەيەۋە چى بىكەم؟"

"مەن پىن ۋايە ئەتۇ ئەمىن داۋا لەشا بىكەيت كەلمەن بەدا بە "رەمارا" بۇ ئەۋى قازىيەكەن بەنرىن بۇ تاران ۋە داداگەيەكى عادىلانەۋ كىرۋەدا مەكەمە بىكرىن.

لەمەۋىستى سەفەر، ئەستەبەجىن كاتى پىندرا كەچاۋى بەخاۋەن شىكۇ جەمە رەما شا بىكرىن، لەم دىدەنەيەدا شا ھىۋاى دەرېرى كەدادىگا ئەشەرەتتەيەكەن باشتى بەرۋە بىچىن ۋە لەمانە مەكەمەۋى كوردەكەن. پاشان ئالەن بەشاي گوتىۋ، ئەگەر چى قازىيەكەن ھاۋكارىيان لەگەل شورۋەيەكەندا كىردۋە، بەلام ئەۋان كىرىكى زۇررىشيان بۇ بەرۋە پىشېردىنى خۇنەۋەۋى ۋە پىرۋەردە كىردۋە، شا قەسەكى پىن ئەمىن ۋە بەزەيەكەۋە دەلىن:

"ئەۋە دەترەسىنى قىرمانى تىرەپارەن كىردىيان بەدەم". "چى ترەسى ۋات ئەمىن ئەمىن ئايان كۆرۈم."

لە 31ى مەرسەدا قازىيەكەن لەشەبەلى بەياندە بەلمەۋەنى "خاۋەن شىكۇ شاھەنشا" لەدار لىران.

مىۋىۋ بەم ئاكەمە دەگا كەلمەۋەيە ھەر دۋاى ئەۋى كەسەفەرەكى ئىمە چۆتە دەرۋەۋە دەرگەي لەمەۋە گالە لىرۋە، قىرمانى ئىعدام كىردىنى قازىيەكەنى ئارەبىن. (17)

بىرەر سىنارو وسىيەتنامەنى پىششەوا

پودولومكان بىر جۇرە گوزىرىان پىششەوا. كۆمەر پووخىنئرا، سەھاباد داگىرگىرە، ئاۋچىكە خرايىرە ئاۋ زىندانە گەرەككە، پىششەوا سەھىيە چاۋەرلەنى ئىنجامدانى بىرارى مەھكەمە دىگەن، نەياندەزلى كەي و چۇن! جار جار تروسكايسى ھىوا ەك بروسكەيەك لىئاۋ بىرە ژىكاۋمگاندا گوزىرى دىگەن، بىرە گىيانىيان شىكەتلى ئاۋ مەھكەمە ھەلىقەتلى ھۇش و لىش پىۋون لىدەركەردارى دىرەپەندىنى پىستەي "گوزىرى سەگ سىفەت" بىرەۋى پىششەوا، جارنى مەركەبى بىرارى ەك نەبۇر پىۋون نەياندەزلى ئىش شەۋى 30 ئازىرى 1947، ھەر ئىش رۇزە، شەۋىزىلىكى ئىش رۇزە، دىۋا شەۋى ژىيانى دىبىت و لىرەۋەر بىرەبەيلىنى رۇزى 31 ئىش مانگەدا، كاتىكە خەلىق سەھاباد لىشەۋىنى خەۋدا دىبىن ژىيانى سەركەمگانىيان كۇتايى پىندەھىن. لىپەر بىر نىۋەشەۋە يەككە خۇي كىرە بىرەۋى زىندانەكەياندە: خۇتان ئامادە بىگەن، چۈنكە دىۋەلت بىرارى دىۋە بىزىرەۋىن بۇ تاران. ئىش ھەۋەكە ھەمىشە بىرى داگىرگىرەۋىن، بۇ ئىش سائە ەك مۇشە سەھىيە سەھىيە ۋا پىۋون بۇ ئىران. كەۋتە ئىلاۋە ئىلاۋە يەككىرى ماچ كىرەن، دىۋايان كىرە رىگەيەن دىبىن دىۋاۋى پىۋون بىگەن بۇ خەرجى، ەھەم دىرەۋەكە دىۋەلت بىرە ھەۋەستىن.

پىششەوا ئامادە پىۋون، بىرەبەۋە، سەۋىرى لۇزىيەكى پىر لىچەكدار كىرا، گىۋاۋا دىبىن ئا كەمە لىكۇلەنەۋەر پىكۇستى پىۋىستى سەھىيە سەھىيە، لىبەر بىنەيەكى چەند ەھەك لىكۇشەيەكى چەۋچەۋدا، دىبەزىنئرا. بۇ خەۋەرگە بىرا، پىۋەر ئورۇنكى پىۋوناك. كە كىرا بىرەۋەدا، ئىتەر تىگەيىشت كە لىدەۋاساتىشدا دىۋايان لىگەل كىرا. "مەلا ەدىق ەدىق" لى پىشت سىزىك كە قورئاننىكى لىسەر دىنەۋىسە، سەۋىكى تەندىرەستى، سەھەنگ نىگوزامە ھى تىرەش ئامادە پىۋون. نىگوزاد، بىرەۋەگە مەھكەمە خۇنئەۋەر گوتى: بىرەۋەشە كە دىبىن ھەر ئىستە ەۋكەمەكە ئىنجام دىرە، بۇيە ھەر دىۋاۋە وسىيەتلىك ەيە بىنەۋەسە.

لىسەر وسىيەتنامەكە پىششەوا، چەن پىۋاۋەتلىك باس دىگەن. لىبەر ەندى لىئاۋەۋىكى "چەۋەر مەۋى نىا" ۋ "رۇزنامەى مەرد اسرۇز" ئوۋسىۋىۋەنە كەبەشەكە لىۋەسەتەكە: تەرخان كىرەنى بىشەن لىسامانى بۇ دىۋەست كىرەنى قوتەپخانە

نەخۇشخانىە بۇ خەلكنى كۆرۈپ لەمەھاباد تەرەخان بېگىنى، كوردى نەسىھەت كەرد بەيمەكىتىنى شىلىسى بىلەن بابەتەنە.

ھەرچى ئوكتۇز پەھىمى قازى ھەيە دەلنى: بەگۈنرەي وئۇلۇي ئەلمەسەرمەكان قازى مەھمەد دورەسىيەتنامە ئەنۋوسىيەت، يەمەكان لەمەي مالى مەندال و ئەمەي تەرىش لەمەي مەسەلەي سىياسى. ئەمەي كەلمەي مالى مەندالە ئەيىدىن بەغىزەلى قازى، بەلام ئەمەي دىگەيەن ئەدەبۇ ئىستاش مەلۇم ئەمەي كە قازى لەرئە چى ئورسىيە. لە مەسىيەتنامەكەي لەمەي مالى مەندال كەپۈرۈرۈسەكەي بەدەستى ئىمەمەيە چەند دىنەركى مەبەستى سىياسىي تەدەبەي كەمەلەزەمە ھەرچەننىكى كەنۋوسىيەتەي ئەمەيەنە پىش چاۋى خۇندەمەلەن: "...بە ھەمە ھەمە كەلمەيەتەي مەندە بۇ ئەگەر شەمە كەردە پەنگە بۇ تەنەشكەن، بەلام بۇ ئەمەي كەمەھاباد وئۇرەن نەبىتە بۇ خاتەرى تەدەنەچۈرۈنى خەلەك شەمەن نەكەد.

بە ھەمە ماشىنە ھەلەنەي كەلمەيەتەيەدە ھەمە ئەمەتەي لەمەھاباد ھەلەمە دورە چارىش لەمەتەمەكانى خۇمەدە بەمەلەكە مەھابادە گەت، ئەمەن ئەمەلەي ئەگەر ھەلەمە نەزەش وەكەو تەمەزەي ئەمەتەش و توشى كوشتارە تالان و پەزە ئەمە. ئەمەن بەمەنەمە رەگەيەندە كە، پەنگە بەگەن و بەمەكەن، بەلام بۇ ئەمەي ئەمەسەي خەلەكە پەزەزەنەتە تالان ئەمەتە ھەلەنەمە خۇمە بەقەريەي ئەمە ئەمە. ئەمە ئەمەن بەمەمەي خۇمە رەلە ئەمەمە تەلەستاش لەمەزەدە ئەمەتەرە كەسەكە ئەلەكەريەكەي وەي كەدەنەت. ھەلەتە ئەمە ئەمە پەزەستە نەسەتە بەمەزەمە كەسە كەري مەن رەلەدە بۇ تەلەي مەشەستەنە. (18)*

* ئەلەي بۇلۇرە ئەمەي مەسىيەتنامەكەي پەشەلە كەلمەشۈنەي خۇمەدە ئەلەكەي ئەمەنەتە، ئەمەمەكەي كەمە ئەمە ئەمە مەسىيەتنامە ئەتە... پەشەمە وەيە ئەمەكانى تەرى بەمە ئەمە مەسىيەتنامەيە، ئەمەلەكەي ئەمەتە... چەنگە پەشە ئەمە ئەمەتە جەيەجەكەنەي ھەكەمە ئەگەدە بېگەن، رەي تەنەجەتە ھەي ئەمە مەسىيەتنامەيەكە نەسەتە... ئەمەكەي ئەمە مەسىيەتنامەيەشە بەكەتە بەمەشۈەي نەسەي ئەمە مەسىيەتنامە ھەي ئەمە بۇچەنە ئەمەلەنە.

ئەلەيەدە كەتە جەيەجەكەنەي پەشەشۈنەي ئەمەلەتەي بۇ خۇمە ئەمەكەنە مەدەنە. ئەنچە ئەمە ئەمە مەمەدەي چەلچەدە بۇ ھەتەيە ئەمە، ئەستەمەخۇ

چاوي به مرسن سیدلرکان کښت، گوټی : سیدلر له نیسلا مډا مکره وهر
گولته بارانم بکن. وهرامیان: ډیرار هر سیدلریمو د هېن هر وا بکړئ.

لسمعات سڼو نه د عقیلې پوروو به یانې 31 مارچي 1947 لاشې پښه وای
نمعه وې کورد به سیدلر ووه شؤږ ووه، دوی سڼو چوار د عقیلې ک گیانی نهمی
پورو به مېشتې نهمې هملرې، دوی پږویشې به ممری و میژوی پږ لمانازې بؤ
کورد مایوه.

به ممان ږنگه شوڼ سیمې قازی به و سیدلر به یې کړا، هر که پښې نایه هم
دیو دمرگای سر زهوی چوار چراو لاشې پښه وای بیښی کښت په لامارو
نهمه... دکه شیر هاواری دمرگ: بڼې پښه وای کورد، بڼې سریمخوښی میله وای
کورد. دمرگوتږی ژور له دمر وپشته، له نهمه وای سیمې و دهمې هاتن. دوی پمې
سیدلر له لمل کردن و به د نهمو، پم دهمچې...

به لام زوردر به ووش وازیان لینه مینا، سریان خسته و سر سیدلر و نهمیش
به گیان و ناو شانازی و پښویشې پښه وای هملر.

سمری قازیش به وچړی توانی له گل کړا به ممان شوه له سیدلر د راو ناو
میژوی ژبانی به شانازی و بؤ کورد به جینشت و گمشته ناو کاروانی شهیدان.
دوی له تراجیدیا پږ له نهمه وای و روخان و له سیدلر د نمانه، دهمینت و سر
پرسپاریک که نارچی پږ لیل له کوتایې باسکه و له سر مهاباد بؤ نایده و کوردی
به جینی هینشتو دملن: دهمې دهاو نهمان بؤ پوون بکات و کمانیا له شونینکدا
که مملکه و مریو لایه نگرې پښه وای مزمه وې و سمر وک عیش و ممان و
ناسیونالیزم بؤ سان دیار دهمی که نمانسراوه، جولانه وې کوردی شتیکی
پراکیتک و گونجاوه...؟ (18)

پرسپاریکی له و گونجاوه له گل سره ممانی یک له وای یکی پاپه و
شؤږ ممانی کورد. به لام کام جولانه و؟ یان کام شونو و پښای خبات؟ چونکه هیچ
گومان له و نه به کښو بار و دهم خراپه و کوردی تیا له مکره و، به یې بونی
کورد خوی، بڼ خواست و ویست و خبات و ورشو و نامانجی خوی، بؤ خوی، گډان
نایه ناروه. بویه هم بونی و جولانه و به بؤ له گډانه و که دهمې کورد
بگوزنت و بؤ مملکه و نازادی و سمرانی و دملی له وای خوی، ژور

پېئويست و پراكتىكىشە، بەلام چۆن و لەسەر چى رېئازو ھەلومىرجىن؟ خۇ ئەگەر مەبەستىش لەرە جوولانەرەي چەمگەرلر شۆپشە، شۆمەر رېئازى خەباتە وانىستا پاش لەرەي پرسىيارەكە لەسەر سەرمىجامى روودەرتە كرلرە كە زياتر لە (55) سالى بەسەردا تېئەرپوومو تازە بەھمان شۆمەر بۇ ھەمان مەبەست رووبەرپوومان ئەبىتتەرە، لەباردۇلخى سەردەمدا پرسىيارەكە پېئويستى بەھلۇنستەيەكى ھۆشيارانە ھەيە. سەبارەت بەر ھەموو زيان و كارەساتانەي سەرمىجامى ھەر يەك لەم جۇرە جوولانەرەنە بوون، دەپن ھىزە سىياسىيەكانى كورد، لەئاو لىكۆلەنەرەيەكى ھەملەيەنەي وردو بابەتى و زانستىيانەي پابەردودا، بگەنە سەر رېئازى دانانى ستراتىجىكى يەكگرتوو بۇ جوولانەرەي نىشتەمانى كوردستان. بەرپەخساندەن بەرەيەكى يەكگرتوو سەرتاسەرى، بەتىگەيشتەننى واقىيى ھەر بەشە، گونجانەننى خەباتى پەلەيى، دروشم و ئامانجى پەلەيى لەگەل جوولانەرەي سەرتاسەرى و ستراتىجىيەكەيدا. ئەمەيە كە دەپن ھىزە سىياسىيەكانى كورد كارى بۇ بگەن و ئەيەلن لەرە زياتر كات بەسەرپەن ئەيەلن لەرە زياتر ھىزۇ تۈانا بەھەمەر بېرات، ئەيەلن لەرە زياتر كورد تووشى زيان و كارەسات و شەكستى و ھەرەس بېيت. بەتايبەتى بۇ ئەمپۇي كورد كە لەكوردستانى عىرالدا ھەلىكى مېژوويى تىرى بۇ پەخسەيتەرە، و لەئاو ھەمان سەرچاوى بېرى پرسىيارەكەرە، كورد خۇي ئەك نۆرۈنەكەي خەرىكە لەئاو شەپى خۇكۆرۈدا وەلامىكى پۇستەتلىق دەداتە دەست پرسىيارەكەي ئارچى روزلەت...

ۋەسىيەتنامەكەي پېشەوا

بۇ زياتر روناكەي خەستەنەسەر دۈساتەكانى ژيانى پېشەوا قازى ھەمەمەدو لەرە ۋەسىيەتنامەيەي لەرە دۈساتەكانەي پېش لەسەيدەرەدانىدا نوسراۋە، لىرەدا دەقى دەقە نەسلىەكەي تايپىكرلوي ۋەسىيەتنامەكە دەخەينە پېش چاۋ....

اين ۋەسىيەنامە، در دەم فروردىن 1326 بمزور اينجاپ عەمد صديق صدىلى گفته اند:

يك پارچە يا دو پارچە قالى ياقالىچە سید رحيم پسر سيدجامى با اسبابهای منند، بدهيد بخودش و او هم پولی به من مقروض است، اگر داد خوب و اگر نداد عتار است.
گفتمى كەدر تشبیت بودەست و مال من است اگر داود بگيريد.

مورقی که مرا بازداشت کردند پنجه‌زارو دوست تومان در جیبم بوده، از من گرفتند و یکصد پنجاه و سه تومان هم یک فقره ده‌هزار تومان هم سروان شریف به نام حق الوکاله از عیال من گرفته آن را هم پس بگیرد.

معینی سه هزار تومان چیزی زیاد یا کم بمن مقروض است و او هم چیزی داده‌است و ساعت که بعنوان هدیه برای من نوره داخل دفتر شرکت کرده من با شرکت طرف نبوده‌ام. سید سلام نیدام هشت هزار تومان یساجیری کمتر طلب بر سرم دارد، هرچه خودش گفت به او بدهید.

تلفون را برداند تعقیب نماید.

اتومبیلی که از بابا شیخ گرفته اند اتم مال شخصی خودش است.

چهار جیب که بشخص خودم و در اختیار من بوده آنها هم مال شخص خودم میباشند.

چون سروان شریف زحمت در حدود سیصد تومانی به او بدهند.

اگر آن پاتره هزار تومان بالا اخذ شعبه هر یک از سعید همایون و میرزا رحیم که خدمت کرده‌اند یک هزار تومان و به محمد لچوزه خانم هم پانصد تومان بدهید.

خواهر خود هستند غیر از اغلیان که بنظم خودم ثبت شده، در همو ترکه پدرم حق دارند، ایشان را راضی نماید.

عیالم مادر بچه‌ها وصی باشد اطفالها سرپرستی بکنند ملا عبدالله ناظر باشد.

مطبخه هم خودم خریده ام مال من است.

مام عزیز قریب افا کاری کبر سرش آمده به خیالش بتقریک من بوده‌است اگرچه بی خجیم، اما کاری بکنید که مرا آزاد نماید.

میرزا رحمت یادگیری هرچند از کشتن نجاش دادم اگر از من چیزی در دل داشته باشد ازادم کند.

نوکرها که این مدت خدمت کرده‌اند زحمت با من کشیدند، نیکی به ایشان کرده و ایشان را راضی نماید.

بعد از چند هزار تومان برایم اسقاط و تهلیل نماید.

شب 10-1-1328

امضاء

محمد قاضی

شب 10-1-1328 ملا صدیق صدیقی و قاضی محمد.

9-مىڭا رەھمەت: خۇدا ئى خۇشبوو مىڭا رەھمەتى شافىيى، يەنىڭ بىر
ئەكسايەتتە ئاۋدۇر ديارمىڭا مەھاباد.

10- ئاغلان: ئاۋى دىمىگە ئىچىرىۋېتىلىپ،

با لیزر د با ګرځېدونکو واسطو ګانې سیاسي رژیمي شا ټراکټر په ګورډو بېلڼو
په پام وړ وړودو ګان...

بۇ زياتر چاۋاترساندن و سەرگوتكرىنى كۆمەلانى خەلك رۇنى شا چەندىن
تىككۇشەرى تر به خنكاندن هوكمدا لهولنه:

له 7ي نيساندا، حميد مازوچي، رسول نغمهجي، ملازم عبدالله رهوشن ليکړ
 وملازم محمد لاکسي لسمه ياد کړان پسيږدول. هر لږ وړاندا لسمه ياد نه ماني
 خواړه لسيږدول: ښځه ادين کس نيزان، ناغا صديقي يازي بلاغي، علي
 ناغاي تمبوته، نه محمد خاني فاروقي، عولاخاني فاروقي، حمه خاني فاروقي،
 رسول ناغاي مرمدي، حسين خاني کاني نياز و عبدالله ممتين.

وله بزرگان: علی بیگی شیرزاد، محمد بیگی دانشور، نوح محمد خانی کلنگه، محمد خانی پایه خان بیگ و محمود خانی تورگمان گهندی، کران به پستی سندرهدا. (28)

سەرەرای ئىكەن بەدىئىيان لىپىرسراۋ سىركىردەي كۆمار لەزىندان توندكران و دەيانى تر خۇيان ئەدا بەدەستەموو ئىرائىيان بەجىن هېشت ياخۇيان شارەدەو.. ئىتر چەسانەموو ئازاردەن لەخراپترىن شەودە دەستى پىكىرد، گەلىنىكى شكاو، بەكاتىش بىت، بەگەرتە بەردەست ئورۇمنىكى كۆنە پەرسىتى خۇيىن رىژ، ئەبىت زىيانى چۈن بىت؟ سەرەك وەزىرائى ئىران- احمد قوام ولسەلتەند- ئەو دەورەي پىنى سىپىرا بو پىنى ھەستا، نەخشەكەي بەتتەچام گەياند، ئەوسا فەرمانى پىزىكرا كە ئىستەقالەي خۇي و ھەزارەتكەي بىنشەكش تەختى شا بەكات و ھەر خىرا جەن بەجىن كىرد.

دوای روخانی هر دو کۆمار، بعلیتنگانی قوم لاسقلمنه و پهرلمان و سهریستی دیموکراسی و مافی کرنگاران و نازادی بیجی و چالاکی پارتی و ریکخراوهکان و نویسنهانی توده لوموزارت و تاد... چیان لی بسمه هات؟ ثوانه و مگو هلم چوون بماسمانا و نک هر شویتنموریان نعا، بملگو ریژی تارن کومتقلاچا کربنی همو بیجی و جنگ و داوایمکی نازادی، سهر لیموئی سستم و ژورداری سهرانسیری نیرانی گرتوه.

لەشۆنشی خۆشیدا، دواى ئەوانە، ئاوارىگە لەپەیمانەكەى ئێوان سۆفیت و ئێزان بىعەنەمە بزانن كۆمەنناى هاوېشى نەوت چى لىبەسەرەت:

پاشا شمردی حکومتی قوم ولس ملت ته بهیارمستی نینگلینو شمیرکا له جولانمردی رزگار یخولانته ی نازمربایجان و کوردستانی دلو لهگومو خویناوو خولدا نلومو کردن، رنکخراوه کانی حمزیی تودمو یهکتیمکانی کرنگارانی لهناویرد...

ئەوسا لەتشرىنى يەككىسى سالى 1947دا پەيمانىكەى سۆلىت و ئىزلىنى خىستەبەردەم پەرلەمان... پەرلەمانىش رەفرى كەرد... (29)

بەلى نۆىكە روانىچىن و دورىكوتىسەو لەتنگەيشتىنى سىروشتى رۇنىم و چىنىسى دەسەلەندە... ئەبۇنى بېچىنەى زىلىت لەشكىرىنەو سىروشتى رۇنى قازان، ئەرك ئەمكەرن بەپىلان و ئەمىشەى مۇرمانە بەرلەبەر دوو گەل ئازادىخۇز و دوو قەلەو سىروشتى خۇدەمۇختار... ئەبىت ھەر ئەو ئەمىشەى بىت.

ئەگىنا زۇر ئاشكەرا بو كە رۇنى شا نۆكىرى ئىمپىريالىزمە، لەمىش ئاشكەراتر ئەو بو كە ئىمپىريالىزمى بەرىتانيا ھەر لە سەرەتاي سالى 1920 و جەمەزى (كۇمپانىيە پىترو سىروى ئىزان) ئەمىتى بەسەر سەرتى ئىزاندا گەرتىبو، ئىمپىريالىزمى ئەمىرىكاش ھەر لەمۇتاي سالى 1921 وە بەمۇزى (كۇمپانىيە سەندەلەرد اوسل اول ئىوچەرسى) بەو ھارەبەشى ئەمىتە بو... لەمىشەى ھەمەو سەرتى ئىزان كەرتە بەرەستىيان، ئەى چۇن دەست بەردەرى ئىزان و ئەمىتەى ئەمىن، چۇن رىگە ئەمىن رۇنى تارن روو بگاتە لایەكى تەرىان رىگەى ئازادى گەل بەدات و جىگەمىان پىنلەز بىكرىت؟ بىگۇمان سىروشتى ئىمپىريالىستى ئەو دوو ئەمىتە ھەرگىز رىگە بەرەنە ئادەم، ئەو راستىمە زۇر ئەمىتە ئاشكەرىو بىر لىكەرنەو سەرتى ئازادى.

پەراوئە سەرچاوەكانى پاری يەكەمى بەتەى ھەشتەم

- 1- د. حسن محمد، مسأله النفط ومؤامرات الاستعمار في ايران ترجمة احمد عبدالكريم، طبعه بغداد- ص 15 و 16.
- 2- د. حسن محمد، همان سەرچاوە، ل 15 و 16 و 17.
- 3- سليم طە التكرىتى، معركة النفط في ايران، بغداد 1951، ل 109 و 110 و 111 و 112.
- 4- علامەدەىن سەجادی، شۆرشەكانى كوردو كوردو كۇمارى عىراق بەمەدا 1959، ل 304 و 305.
- 5- ب- ئەمەلى، زنجیره روداوێكى گەنگ... رۆژنامەى ئەنگلى كورد ژمارە 48 سالى 1960.
- 6- رەدەر بۆلارە سەرچاوەى ئاویرو، ل 192 و 193.
- 7- جورج لىتووفسكى- الشرق الاوسط في التزوين العالمية، ج 1 ترجمه جعفر طباطبائي، بغداد 1964 ص 246، 247.
- 8- ھەمىن سەرچاوەى ئاویرو، ل 22.
- 9- علامەدەىن سەجادی، سەرچاوەى ئاویرو، ل 287 و 288 و 289.
- 10- ئامەمەكى ئەمىت خەمى مىسلى خۇشناو بەنەمەزى خۇى. بېوانە مەحمود سەلا مەزەت، ئەمەلى جەمەورى كوردستان، بەرگى يەكەم- سەنگەم 1992.
- 11- 12- ئامەمەكى تاپىكەرو. بېوانە، مەحمود سەلا مەزەت، همان سەرچاوە.

12- علام‌الدین سجادی، سرچاوه‌ی ناویرا، ل 290 بعداخره کمه‌ی سرچاوه‌یه بؤ
ثم پیکهاتنه دستنیشان نکراره لئو پهلگه‌نامه‌کانی سرده‌مه‌که‌شدا شتیکی وا ناگه‌وتنه
بهره‌ست که‌باسی لئو ریگه‌وتنه بکات، هه‌روه‌ها بؤ ریگه‌وتنه‌کانی تریشی که‌مه‌لا‌له‌مین
سجادی باسیان دهکات و ژماره‌یه‌کیان لئو‌ده‌دا ده‌ییرین.

13- ب. شعلو‌ده‌ی، زنجیره‌ی رودی‌تیکی گرتگ... رۆژنامه‌ی دهنگی کورد ژماره‌ی 69
سالی 1980 لئو سرچمه‌ی لئو پهلگه‌نامه‌ی رۆژنامه‌ی لهرده‌ستان، ژماره‌ی بؤ کارتیکی
لهم بایسته نکراره...

14- ژانا، بیروهری داهه‌رواندنی کۆماری کوردستان له‌سه‌ه‌باد، رۆژنامه‌ی خه‌بات ژماره
413/ په‌فدا/ 1980.

15- هه‌یمن، سرچاوه‌ی ناویرا، ل 26.

16- به‌گه‌شتی پینه‌ی هه‌ینانی وه‌دی هه‌روه‌ولا ناوه‌ریکی لئو پیکه‌وتنه له‌کتیبه‌که‌ی
لیگه‌تسه‌وه وه‌گه‌را، که‌ه‌گه‌ل لئو ده‌له‌ی له‌گۆلاری هه‌لا‌ده‌دا با‌قو‌کرو‌مه‌سه‌وه جه‌ره
جیا‌رو‌زییه‌ک له‌نیۆلانی‌دا هه‌یه، وه‌ک له‌جیه‌که‌یه‌کی تر‌دا رووناکیی خرا‌وته سه‌ر.

17- William Eagleton, op. Cit, p. 106

18- William Eagleton, Ibid.P. 106

19- علام‌الدین سجادی، سرچاوه‌ی ناویرا، ل 296.

20- علام‌الدین سجادی، هه‌مان سرچاوه، ل 308 و 309.

21- علام‌الدین سجادی، هه‌مان سرچاوه، ل 308.

22- هه‌یمن، سرچاوه‌ی ناویرا، ل 26 و 27.

23- علام‌الدین سجادی، سرچاوه‌ی ناویرا، ل 310 و 311.

24- له‌په‌راوه‌ریزی کتیه‌که‌ی لیگه‌تن که‌ جه‌ریس فتح الله وه‌ریگه‌راوه بؤ
هه‌ره‌ی، ل 195.

25- هه‌یمن سرچاوه‌ی ناویرا، ل 27 و 28.

26- هه‌یمن، هه‌مان سرچاوه، ل 28.

په‌راوه‌ریزی سرچاوه‌کانی یاری دووه‌ه‌ی به‌شی ده‌شتم

1- بؤ سه‌ره‌ج‌دان له‌ده‌لی په‌یمانی نه‌وت، به‌روانه: مه‌موده‌لا عه‌زه‌ت، ه.م.م. چاپی
1984 و 159-162.

سه‌لیم طه‌ التکریتی، سه‌رکه‌ النفط فی ایران، په‌فدا، 1951 ص 108-112

2- عه‌بداله‌رحمن قاسه‌لو، سرچاوه‌ی ناویرا.

3- له‌به‌وه‌سه‌نی ته‌له‌ره‌شیان، پاشه‌که‌شی یاری‌انه‌یه‌که‌کان له‌کوردستانێ لئیران، وه‌ریگه‌ی
هه‌سه‌نی سه‌یله‌(قازی) 1987، ل 16 و 17. لئو نووسینه به‌شیکه له‌کتیبه‌ی (قیام الهه‌سران
خراسان) 1977، که‌ناویرا نووسیه‌وتی، لهم خو‌ی له‌هه‌سه‌ریکی کۆماری ئازمه‌ریه‌جان به‌وه،
له‌گه‌ل جه‌ند له‌هه‌سه‌ریکی ترو دوو تو‌پ نئیرا‌به‌وه‌ن بؤ کوردستان بۆ به‌هه‌زی‌کردنی به‌ره‌ی جه‌مه‌که‌.

يەشى ئۆلەم

- 1- نیمه پریا پزمو و کوله پرسی...
- 2- دامن زانلی کزمار لاسر زمعنمیک پیتمو و هالومرجی رسو نمبو...
- 3- لاوازی هستو نمستی نلنومویی و کزی هوشلری سلی...
- 4- پیگ نمبوئی غمبالی یمنگرتویی گه لانی لیران و نمبوئی پرناممیک هاونش...
- 5- غوبدمستومدالی پیشوا لاری محممد و هاوریکانی...
- 6- پاش نلناسینی دؤستو دوزن و زو یاورکردن بعدالک کمر...
- 7- ناکوکی و نلنمایی ناو ریزمکانی گدل...
- 8- مانموی ریژی دبریدگی و سیستی خیلکی و نواکنوتویی کومه لگی کورنستان...
- 9- لامنگی له چک و ناز و قو تقالی پیوست و لروی نابوری و داهاتوره...
- 10- سیاستی چوئی یکیستی سولیت و کشانموی لشکری سور له لیران...
- 11- پلناسانی روخالی کوماری نازنریا یجلن...
- 12- سوبورنمگرتن لستوانی نابوری و سزایی ناو چمکالی لری کورنستان لیران و همدو...

جینگەي جوگرافىيىسى كوردىستان لەڧزى ھەلاتى ئاۋەرىستىدا شوئىنىكى سىتراتىگىيە جینگەي سىرنىچ و پايدىخ و تىمىخەي ھىزە ھەرقىممەكان و زەلھىزەكانى دىنياش بىۋە، سىبەرەت بەداڭگىر كىردىن و دىبەش كوردىنىشى بارى جىيۇپۇلىتىك و بارىكى جىيۇسىراتىجىيى ھەستىيار و ئالۋىي بۇ خولقۇنرا، كەكۇمارى كوردىستانىش دىمەزىنرا سىنۇورەكانى عىراق و تۈركىيا ئالۋىتەر بىۋە، سىنۇرىشى لىگەل كۇمارى ئازەربايجانى دۈست و ھاۋىيەمەنىدا بىن كىشەو گىرەت نەبۇو. بەرەكانى رۈۋبەرۋى ئىرتەشى رۇنى شا-ش بىرەھوام ئالارام و مەلەبەندى ھەمەشە شەۋ پىنگادەن بىۋە، واتە ئوۋلاى سىنۇرى بەھەمەشەي ئاۋ مەلەلانىيى ئوۋ ئوۋمىنى ئاسەركىيى و سىنەمىشى بىسەر يەشەۋ چولرەمەش بەھەمەشەي راستەخۇي ئوۋمىنى سەركىيەۋە گىرەبىۋە، ھۆكەرى سەركىيى كەلەۋ ھىزانەي يەك پىنەگىرەتەۋە مەسەلەي كوردىۋونى پارچەيەكى كوردىستان بىۋە. سىنۇرى جۇلگرافىيىش بۇ ھەرىكەتەيان و ئاينەدى كورد، دەك ھەمەشە سەۋرى دىگە...

نەوانە، ئەر ھەمەشە ئالۋىزىانە سەرچاۋە خولقاندنى ھۇۋ ھۇكارمىكانى
مەترىسىيە روخاندنى كۆمار بوون... لەگەلەشياندا رۇلى يەككىتى سولەيت
لەدامەزاندنى جۇرى مامەلم ھەلوئىستى كىشانەۋەي لەشكىرى سورۇ رىكەوتن
لەسەر نەوت، لايەتلىكى تىرى گۈرگ بوون لەدىارەي روخاندن...

بەگشتىيى و لەگەل ئەوانىدا ھۆيىمەكەنى شەكىستىيى و روخاندنى كۆمەرى كوردستان نۆزىن، ھەندىگەن خۇيى و ئەوانى قىرمان دەرمەكىن، بەدەر لەنگەندەمەو بۇچۈنە كلاسسىكىيەمەكەن كەمەمەشە ھۆيە خۇيىمەكەن بەسەرەكى دەرمەكىيەمەكەن بەناسەرەكىيە دانراون، لەم ئەزمەنەي كۆمەردا، ھەر وەك ئەزمەنەي ھۆكەدەرىيى و مەلىكەيەتتەمەكى شىخ مەحمۇدى ئەمەر لەباشورى كوردستاندا، ھۆيە سەرەمەكىيەمەكەن لەخۇيى و لەدەرمەكىشدا خۇيان دەپىننەمە، بىرە ھۆيە دەرمەكىيەمەكەن كارىگەرە بەتەنەسەرەتەر بىوون لەروخاندەنكەدا، لىرەدا ئامارە بەگەلىك لەم ھۆيە سەرەمەكىيەنە دەمەكىن كەپەستەرخۇ كارىگەرەمەن لەسەر روخاندەكە ھەمەو:

-۹-

نېمېريالىزم ۋە كۈنە پەرسىيى

بەرئومەندىيە ئابورىيىسى ۋە بازىرگانىيەمگان، سىرتاتىجى زاپىزەمگان ۋە نەخشىيان بۇ دەستگرتن بىسىر ئاۋچە جوگرافىيە ھەستىيارەمگاندا، سەقامگىر كىردى ئاۋچە تاپىۋن لىبىرەم ھەم شە گىمىرەمگاندا، بازىر دۆزىنەم، مىلانى لىسىر نەموت (۱) سىرچاۋە كىرەسەى خاۋ بۇ پىشەسازىيى... ئەوانە ھۇى سىرەمگىن لىنەخشەى دەولەتە سىرەمەيدىلرۇ زاپىزەمگانى دىيادا بۇ دەستىبەسىرگىرتن ۋە دىگىر كىردى ئەم ۋلات ۋە لىم ۋلات... كوردىستان يەمگىك پىۋە لىم ئاۋچە گىرەنگەى گىلەك لىم بىرئومەندىيەنى لىم زاپىزەنى تىدا بىنلرۋە، يان چاۋمىرەلنكرۋ بىمى، ھىر لىمىزىشەمە مەيدانى مىلانى ۋە شەم دىگىر كىردى ۋە لىشكر كىشى پىۋە... لىمىۋى يەمگە جەنگى جىيەنىش، لىم بۇچىۋن ۋە نەخشە ھەۋلە بىرىن ۋە زىاتىر بىۋىن ۋە زۇرانبازىيەمگان ئاشكرۋ توندوتىز تىۋىۋىن... كاتىن بىۋىتەمەى نىشتمەنىي كوردانىش سىرى ھەلدۋە، بىمىۋى بارى دۇخە ھەمىيەمگانەم، بىمەمەشەمە بۇ سىر بىرئومەندىيەمگانىيان دائىرۋە، بۇيە راستەخۇ بىرەمگارى بىۋىن ۋە لىمىۋى ۋەستەۋىن بىۋە ھۇى سىرەمگىي لىمىۋەندىن ۋە لىمىۋەندى راپىرىن ۋە شۇپش ۋە قەۋرە ئازادەمگان.

دەمىزەندىن جەمەۋىيەتى كوردىستان، سەبارەت بىمكات ۋە شىۋىن ۋە جىۋى دەمىزەندىن ۋە بۇ راستەخۇمگان، بىمىۋى مىلانىيى زاپىزەمگان لىسىرەمەمگى نۇر ئاسكە جىگەى نۇر ھەستىيارە، كەسەردەمى سىرەمەى شەمى سارد بىۋى، شىۋانى رىۋىسەۋى يەمگىتى سىۋىيەت كىرد كەلەپشەشەمە ھەمىۋى زاپىزەى خۇرناۋا بىرىتەنىيا ۋە بىلەتە يەمگىرتەۋەمگانى لىمىۋىكا پىۋە.... لىمە ئەۋلە ئەم كۇمارە كىۋە ئاۋ بازىنى دىمەمگان، بىمەمەۋەندىيەمگانى لىمىۋىكا ۋە لىنگىلىزىشەم، بۇيە كارىۋى چاۋمىرەلنكرۋىش بىۋى كەسەستەخۇ پالپىشتى رىۋىمى كۈنەپەرسىتى تاران بىن، نەخشە لىمىۋى ئىمەرمەگەنى دابىنىۋ ۋە ھەمىۋە جۇرە يارمەتەمگى بىمىن... ۋەك نەۋىيەك:

"سىمىۋى لىمىۋىكا لىمەتاران ج. لىن لىگەل (رەمەمە) سىرەك لىمەمگانى گىشتىيى لىمەتەمى ئىۋىرە سىرى لىمەمەگەنى شەم ئەمە لىمەمەمگان..."

جەگە لىمە:

"پشیمانی لشکری بریتانیا به سرکردیهتی (میچر نوکشادا سزدا) یارمتهتی
بمسلائی سمریازی لیجانی شیدا بسق دامرکاندنمودی جولانمودی یزگاری
خولزی گورد..." (2)

ئەلەمىي يارمىتىيى ئۇچىستى و گوشار خىستىنە سىر روسىكان بۇ كىشەنەمەي
لەشكىرى سور، مانۇفۇرە سىياسىي و سىرىيازىيەكان، ھەمەشە بەشەرىكى نوئ، نوئ
ئىروستىكىنى بۇمىيى ئەتۇم ئەلايەن ئەمەرىكاو، ئەلەنە پالېشىتىكى گەمەو بوون بۇ
تارەن كەمەستەمۇخۇ لەشكىرى كۇمارەكەي كۆرەن..

دەريارەي سياستەتەكانى ئىنگلىزو ئەمەرىكا ئەمەلى كورد، لىنگدانەمەي ھەزى
 دىمۆكراتى كوردستان ئەسەردەمەي ھۆدە بەم ھەزە پور:

"ئىنگلىزەگەن بەتايىمىتى لەۋە دەترسان لەچسپاندىنى كۆمارى كوردستان لەئىزان تەشۋىر بگاڭە سەر كوردستانى عىراقىش كەسمەرچاۋەى نەوت بو، نەوتكەش زياتر بەدەست شىركەتكەكانى ئىنگلىزمۇه بو ئەمرىكا يېكەكانىش ھەم بەگشتى دژى پەرمە ئىستاندىنى رزگاربخوزى بوزو ھەم بونى بىڭگەكى ديموكراتىي وەك كۆمارى كوردستانيان لەئىزان بەزىانى نفوزى خۇيان لەناۋچەى رۆژھەلاتى ناومەستدا دەزلانى، بىجگە لەۋە شىركەتكەكانى نەوتى ئەمرىكا يېشىل لەنەوتى كوردستانى عىراقدى بەشدارىيون. بۇيە ئەم دوو واتە ئىمپىريالىستە بەھموو ھىزبان رۇنەيسى كۆنەپەرستى ئىرانىيان بۆ لەناۋبەردىنى كۆمارى كوردستان ھانداد لەھەمو بارىكەمە براۋو چەكو مۇستەشار مارەمتيان يەن كورد....(3)

نامه‌ی محمد علی خان (وهاب خان‌ای جندیانی)

21-2-325

گورم جنابی آقای محمد رشید خان

عرض و تقدیم

دوستان ماچ دمکم واحوال شریفان دپرسو ایمش باشین بلام گورم نس
طله‌ی کمین لیدی آلتونی سرو دمکم تالیستا عجم نیگروو نگمر وایه فرق
لیمینی منو امنیه چیه؟ صد خوزگم بهمنیه.

1- نم دیه 10 ماله چوریان دایکی همتیون.

2- لس روزموه کماتومه ایره اهالی نره نعامست و ندویان خورنوه...

3- پیامکانیان یان نان بو پوست نعن یان دردمشکین یان لیدیا ایشی تریان پی دمکم.

4- ژنمکانیان یان نان سروست دمکم یان چیشیت لی دمنین.

5- خانومکانم خراپ کردن چند مال ایستا بی سکنی ماون.

6- گویندیرمکان دالم له ایشن.

7- حیوانیان نیه 10 شمکم لی ستاندون.

8- هر مالیک 15 نفرمان لی دلتاوه جیگای صاحب مال نیه لی دانیشن.

9- نوینه‌کانیان دلگیرکراون نوینیان نیه خویان پی بخون.

10- منجهلو دیزه‌یان هموای ایمن نیانه چیشتیان تی بخون.

گورم وجدانم زور نارحمته حتی نانش بهراحتی ناخوم لیمبر لهو ناله‌ی
پیرمژنو مندلو گورم چوک یعنی نم نارحتیه‌ی اهالی نم دیفتیدا کسی تیدا نیه..

نگمر هر نعبیت امر بفرمون که کاکه مصطفی توالو نقلی حلقه‌ی بکات بلکی
60 نفریک لیسیدلوا تامین بکم یان مساعده بفرمون 60 نفریک له دی آلتونی خورلو
دابنیم ایتر چاره‌یک نفرمون اهالی بشمو دمکونه کیوانو لمریر نم زولمه راندکم.

بویه برسمی عرض نمکردی چونکه ناموی کس حمی نم زولمه بکات. ایتر امر
امری جنابی عالیخانه گورم.

پچوکی مغلستان

محمد علی (مؤلف)

نەئەس دەرلەتەي ھەبو، چۈنكى ئەر مارەيەي بەدەستەيىو ھەبو كەمتر لەسالىك بو
نەئەمكەن ئەرەي ھەبو...

مدیرکل ایمنی و بهداشت و محیط زیست سازمان تامین اجتماعی:

"هیزی پیشمرگه نعلباری سیاسی و نعلباری عسکریه
 یسومره نگران..."⁽⁸⁾

گوسان لەمەدا نىيە نۆز لەماتەراو يەكەنى دەگەرنەمە بۆ ئەم پىنگەتەم
خەسەلەتەنى ئەم حەزىم شەمىش ئاوينەى كۆمەنگەى كوردەورەى بو كەلەناو
جەرگەمە هەلقولە بو.

لاوازي ههستو نهتهوهي و کزي هوشيارى سياسى

مانەۋى رۇنى مەرەپكى و نېمچە مەرەپكى و خېلىمكى، گيانى ھۆزۈ خېل پىرستى بىسىر گيانى نىشتىمان و ئەنەۋ پەرورەي زاكردىو، نەخوندىۋارى و ھەژرى و دواكوتوى و چوساندەۋى ھەمە لايمەنى سەدان سال ھۆى كارىگر بوون بۇ خولقاندنى كەموكورتيى و بۇشايمەكانى ناو كۆمەلگەى كورد... حازى ديموكراتى كوردستانى ئىران لە كۆنگرەى سىنەميدا تيشك دەخاتە سەر ھەندى لايمەنى ئو بوچنانە ئالنت:

"پاشكورتىنى كۆمەلنى كوردەۋارى ئىمۇ سەردەم رىڭگى ئىدەدە! جولانمەي رىڭگارېخولازى گەل كورد قولتار بىن و بېيىتە ھۆى گۆپاننىكى بىنەرەتى كۆمەلەيتى، ئىمۇ بۇ خۇى يەمكىك لە ھۆمەكانى تىڭشكانى كۆمەل دىمۇكراتى كوردستانىش بو بېراستىش لىبارى كۆمەلەيتىيەمە جولانمە زۆر پىش نەگەرتىمۇ ماۋەى نەمۇ پىش كەمۇئى نەمىزىب و نەگۇمار تروشمى شۆپشگىنېى واپان ھەلنەگرتىبو كە جوتىياران يانى زۆرەى دانىشتوانى كوردستان بۇ لاي خۇى رابىكىشنى و بىانكاتە پىشتىوانى شىلگىنرى كۆمەل مەياد...." (10)

رۆژمه‌لاتی کوردستان پێش دووهم جهمگی جیهان نیشتمانیکێ تارابه‌یه‌ک
خامۆش و به‌سوور له‌چالاکیی سیاسیی و خهباتی نیشتمانیی و نهموویی پوو.
هرچهنده رێکخراوی سیاسیی پێکهینراو چالاکیی سفور ته‌سکیان هه‌بوو، به‌لام
نهموونه ئه‌و ئامرازهی خهبات که زهمینه‌ی بزوتنهمه‌کی نیشتمانیی باش و سازاو

بېرىمىسىنىڭ، ئۇك-يىش ئەپىرى بوشىم ئامانچ و چالاكىيەتە ھەنگاۋى گەۋرە گەۋرەى نا، بەلۇم رىئازى خەبات و ۋەلاۋەتلى خەباتى چەكلىرى بۇ ئىس سەردەمە ئەپىرى تىۋىرىي و سىرۋىتىي تىۋىزۋىشنى سەردەمەگە، ئەمگەۋىچا ئەگەل سىرۋىتىي داگىرگەۋى رادەي ئامانچىي بۇ دان ئان بەمەندى مافى كوردە... ئەگەل ئەۋەشدا نەبىت بلىيىن كەلايەنكىي پوسەتلىق و ھۆشەندەنەي ئىس رىئازە ئەتىگەيىشتىنكى ھوشيارانەي سىرۋىتىي كۆمەلگەي كوردەۋىرىي و داگىرگەۋى لاسەنگىي ھىزۋ كەرمەي چەنگەۋە بۈۋە...

ئەم رىۋىزۋەتلىش بۈۋە بۈۋە ئامانچى سەرمەكى دامەندەننى كۆمەرىي كوردەستان، چۈنكە ھەر ئۇك بۈۋە كەۋىزىي دىمۇكراتىي كوردەستانى ئەسەر دامەندەۋ ھەر ئەۋىش بۈۋە بەسەرگەدەيتىي پىشەۋا قازى مەسەد بەدەمەندەننى كۆمەر ھەستان...خۇ ئامانچ و خۇستەمەننى ئۇك ئەدەل و ھەۋۋىي خەللى كوردى روناكچىۋ ھوشيار ھەر بەرمەۋام بۈۋە... ھەر كۆمەلەي رىۋىزۋەتلىش بۈۋە كەۋىزىي بۈۋە بۈۋە ھەستەرى سۈر ئەۋەچەكەۋى مۇكرەندە جەۋۋەۋى و چالاكىيەكى باشى بەخۇمەۋە بىنىي و بۈۋە سەرمەي پىزۋەكە ئەسەر زەمىنەي ئەۋەكۆمەلگەي ئەۋە ئىس بارۋەنخاندە ھەۋىيا، بەرمەۋە نەچۋە.

-4-

جىگىر نەۋەۋىي خەباتى يەككەرتۋىي گەۋەلى ئىزان و

نەۋەۋىي بىر نەۋەۋىي ھەۋەش

ھەۋەش و كۆۋە كۆمەلە سىياسىيەمەننى ئىزان، ئەۋەست ھەستىيەرىي رۈدەۋەمەن نەۋەۋىي، ئەۋەست و نەۋەۋىي خۇيان ئەمگەيىشتەن، نەۋەۋىي بەرمەيەكى يەككەرتۋىي پىڭكەيىن... كە كۆمەرى ئازەرىيەۋە جەمھۇرىيەتى كوردەستان دامەندەننى ھەركىيەن بەۋەۋەۋىي سىياسىي و كۆمەلەيتىي و نەۋەۋەيى ئىس ھەۋەش نەۋەۋەش ھەۋەش ئازەرىيەۋە، ئەۋەستىيە پىڭكەيەمەكى ھەۋەش بەرمەۋە گىيەنى ھەۋەش بۈۋە...

"ھەۋەش بەرمەيەك ئەۋەش ھەۋەش ئىزاندا ھەۋەش ھەۋەش ئىزان، ھەۋەش ئۆۋەش ئىزان و ھەۋەش دىمۇكراتىي كوردەستان، ھەۋەش دىمۇكراتىي ئازەرىيەۋە

حیزبی سوسیالیستی و حیزبی جنگل پٹکھاتیو شو برہیہ لہارہی لیکریموہ تلمسجیگی زڈی کردبہوہ سہر و مزعی سیاسی لیزان و کڑمہ لانی خملگی سرانسمری لیزانی لہاری سیاسییموہ وریاکردبہوہ بہ لام بہداخموہ رڈژنک کہپیویست ہو نام برہیہ بہممو ہیزیروہ بیٹہ میدانی خہبات بن دنگ و ہستاو ہو بہتاشاچی روودامکان....⁽¹¹⁾

رنگہ نامگر ہر بیڈمگ و مک تماشاکریش بہانایہتہرہ، قوام ولسلہنہ نہیوتوانیبایہ نمخشمکانی ہو جڑہ نہنجام ہدایہ۔ بڑیہ تیگزاشانی ناشکرلو شو نیمچہ نازادیہ خملک فریونہ، و مزیدانان و نعلابہ نازاکرین، ناسان حزبی تودہیان خستہ نار دلوہکموہ کلہدوایدہ باجمکشی لہسر گہلانی لیزان زڈر کہوت، لہولہش سرہنجامی جینگہنہبوونی خہباتی یہکگرتووی گہلانی لیزان و نہبوونی بہرنامہیگی ہاوہش ہو، نیشانہی لاوڑی ہوشی سیاسی ہو، بڑیہ لہدوایدہ:

"ہوژمن بہتاکتیکی زیرہکانہی خویہوہ توانی لہیک ییکی نام حیزیانہ زہریہ ہوشینن، ہیزہکانیان پلویکا و رنگای خویاراستنیان نہداتی....⁽¹²⁾

لہاستیشدا بہویوچونی ہلہ، رنگہی نالروست، بہرو لیکنانہوہ نازلہستانہ، تینہگہیشتن لہخو لہبرامہرو لہوژمن، تینہگہیشتن لہیاساکانی گہشہکردنی کڑمہل و گڈہانہ میژوییمکان، سرہنجامیکی پیچہوانہو دڑ بہخواستہکانی گہلیان لہبہنہنجام دیست و روودامکان دڑ بہخواستہکانی جہماوہرو رہوتی میژو و ہرہچہرخینرین۔ خو شو ناتہابیہ ہر گہل و حزیمکانی ہری کوردستان و نازہریاجانی نہگرتبڑوہ، بہکو تہانہت لہنیوان نام دوو کڑمارہ نازادہشدا ناکوکییمکان شارراوہ نہبون، مک لہجینگہی خویدا روونکرلہتہوہ....

-5-

خۇيەدەستەمۇدانى پىنشىۋا قازى مەدەندۇ ھازىركانى

تائىستاي بىروردىي ھۇي خۇيەدەستەمۇدانى پىنشىۋا دىرئەمۇراد، ياروون و ئاشكرا ئىم ھۇيانەي پالى بەپىنشىۋە نا بۇ ئىم ھىنگاۋە، ئامازەيان بۇ ئىمگرومۇ رووناكىيان نەمۇرەتەسەر، مۇكارمەكان ھەلئەمىنچراون.

بۇيە ھەلۇنىستى ئىمىسەركەدەيە لىمۇۋى كارمىسات و ئاخۇشىدا، خۇيەدەستەمۇدانى، مەسەلەمەكى گىرنگە لىمىۋى كۇسارو نەتەمەي كوردىشىدا، چۈنكى چارمەۋى ھەلۇنىستى لىم جۇرەي ئىنەمگرا كە بوو بەمۇيەك لىمۇكانى روخان و ھەمىسى قەلارمەك، لىمەرنەمە كىراستەخۇ كارى كىرە سەر ورمۇ مەمانەم گىيانى بەرەرمەكانىي كۇمەۋنى خەلك، بەلكو گىيانى بەرەرمەكانىي و ۋەي پەك خەست، بىرۇ بەخۇ بەمۇۋى خۇ روخا و گىيانى بۇۋەپىنكرىن و خۇياراستىن بالى بىسەر خەلكىدا كىشا، تا ئىم ئاستەي كەتەمانەت گىيانى بەرەرمەكانىي لى خەلكە خۇ ئامادەكرىۋەكەش بەرەت... ئىوانەي بىرۇان لىمەركىيە دىمەرمۇ بەناچارىي ولىزان ھىنا... ھەرچەندە لىمۇ كۇيەنەمۇدا بۇ بىرۇارى چارەنوسىاز، نۇرە لىگەل بەرگىي بوون كەچى نۇرە نەمەرد گىيانى خۇيەدەستەمۇدان بۇۋەيۋەمۇ، پاشەكشەمۇ رەكرىن لىستى پىنكرى، پىنشىۋاش بىرۇارى خۇيدا، بۇچى ئىم بىرۇارى دا؟ لىمەرجى نەراي كۇمىتەي ئاۋەندى وەرگىرت و نەبەقسەي كەسپىشى كىرد؟ بۇچى كۇنى لىدەنگى مەترىيى چۈنە بەرەستى دوزەن نەگىرت؟ كە تەنھا ۋەلەمىشى! "لىسەر مانەمۇ ئاچن و دىمانگۇن، بەلۇم پىنم خۇش نىسە كەلەكەم بەسچىن بۇلۇم دىمەمۇن لىمۇ ئىواندا بىر... (13)

ئىم ۋەلەم لىم سالتەندا لايەك لىجۇرى بىرەردەمەي پىنشىۋا شىدەكاتەمۇ، چۈنكى دىو ئىلتەناتىلى تىرى لىمەردەمۇدا بوو، ئىمىش ياكشەنەمۇ بۇ خۇدەمىزانكرىن، پان بەرەرمەكانىي چەكەلەنەمۇ رىنگەكرىن لىنەرتەشى شا كە مەھاباد داگىر بگاتەمۇ...

ھۇ مۇكارمەكانى دىيارەي خۇيەدەستەمۇدانى پىنشىۋا نۇن و رەنگە ھەر كەسپىكى تىرى تىگەپىشتىۋ لىمۇرۇخەمۇ ژىۋاى ئاۋ روودارمەكان، لىجىنگە ئىم بوايە ھەر ئىم رىنگەيەي ھەلېرگىرايە، ۋەك روونتر لىجىنگەي خۇيدا باسپىي دىكەمىن... بەلۇم نەمەي

لېزىدا پىئويستى بەگوتىنە: پىئىشەوا پەيمانەكەى خۇى بىرەمسىرو لەگەل گەلەكەيدا مایەمە... ھەر ەك چۆن لەكاتى پىئويستىدا لەمخەباتدا بوو، لەمەيدان چۆلەكردىنىشدا لەگەل خەلەكەكە مایەمەو خەيانەتى بەمەلەين و خەلەك ئەمەرد، لەو رۆگە ھەلەبۆرەندەشدا كەمەيزانى و دەگوت "لەسەرمانەمە ناچەن و دەمانكۆن" دوا ھەتاسەى لەسەر سىندلرە دايسەمە دلى گەمەرى لەلەيدان خرا. ئەو خۇبەختكردە، ئەو رۆل و بىرەو رىگەو كرىمەپە، ديسان ھەر كارىكى شۆرەگىزەنە بوو ئەگەر تارىگىستانى ناو بۇشايبى و ھەلەو ناكۆكى و لەسەنگىي و خەيانەتەكان و ئاينە ناديارەكە لەگەل ھۆكارەكانى تردا رەچا و بگرتن... رەنگە ھەندى كەس و يەك لايمە كەرەكە بىرخىن و سەرەنچامەكانى ئەلەرناتەپلى دووم ئەمەينىتە پىئىش چار، بەلام بۇ گەمىشتە راستىيەكان دەپىت بارەنۇخەكە بەرەمكارىيەكانىيەمە، ھەلەمەرجەكان كەمەوگورتى و بۇشايبەكان ھەمەوى لەبەرچاوبن... بىگەمانىشە كەمەر لايمەنىكى لىكەلەمەكە بۇ مەمەكە بگرتە وا لەمەچ بارو خالەتەكە لەنىشتەمەنپەرومى و دلسۆزى و نازايەتى پىئىشەوا كەم ناكەتەمە ئەك ھەر لەبەر گيانى خۇدانان و قورىانەپە گەمەكە، بەلەو لەبەرەمەش كە وەلەلەر بىو بەمەلەين و بەمەلەتەكەى (سەرەمەنگەلەمەر پەرومىزى) لەرمانەدى رەندلەمەرى مەپاد، چەند سال پاش شكانى چولەنەمەى كوردستان و نازەريەپجان، لەسەر شەمەاسى قازى مەمەمەو ھەلەمەكانى لەگۇلارى ژمارە پەنجەى اخلەمەسى مانگانەى چاپى تارەندا ئوسىيوى: "دەرۇلەپىئىش لەلەردانى قازىدا، چەند كارىمەستى پايمەمەزى بالەوزخەنەى ئەمەرىكا لەتاران، لەگەل سەرەمەنگ (پارسى تەبار) ئەلەسەرى قشونى ئۆزەن دەچنە لاى قازى مەمەد، كارىمەستانى ئەمەرىكاىي بەلقازى مەمەد ئەلەين: (ئەگەر مەسەلەى كورد بەگوتەرى سىياسەتى ئەمەرىكا بەرئەمەرى، و سىياسەتى ئەمەرىكا لەناو كوردەكاندا پەلەيكەنەمە، لەكوشتن رزگار دەپى) قازى مەمەد ئەوەلامى ئەمەرىكاىيەكاندا دەلئى: "مەن دوو پونەم، چاوشەم چاك دەپىنن، مەن ئەزانم ئۆو چىتان لەمەن دەلئى، بەلام مەن بىرەو مەسەلەكى خۇم ناگۇم، مەن ناتەم خەيانەت لەنتەمەكەم بەكەم لەو رىگايەى كەگرتەمەتە پىئىش ناگەمەمە" (14)

ئارچى روزلەت ئەلەسەرى موخابەراتى لەسەلارەتى ئەمەرىكا لەسەرەمەدە، رىوايەتەكى تەدەگىنەتەمە، ەك لەشونى خۇيدا دەپخوئىنەمە، كەلەمەدا ھەلە

بىن مەرجى خۇي و سەلىرەكە باسدىمكات و نەرى دەخات كە چۆنىش بىن ئەنجام بۈرە
جگە نەرى شا گەلىرى دىۋىشى پىندابورن...

گۇلزارى "رۇڭگارى نىۋى" لىمۇمارە 15 ى مانىكى نىسانى 1947 چاپى
مۇسكۇ نوسىپىۋى:

"جاسوسىمكالى نىستىمىمى لىنگىلىزى لىمىرىكا لىگىل قازى مەمەد گەلىكىيان
ھەلەلدا، بەلام كاتىكە كە دىتىيان ناتوانن قازى بۇ لاي خۇيان رابىكىشنى و بىكەنە
خالىنى نەنەرى كورد، لىمىمى كوشتىيان دا..." (15)

رۇڭنامە لى نىۋىلىستىي سولفىمىتىش لىمۇمارە 20-ى نىسانى سالى 1947 بەبۇنەى
خىنكەندى پىشەرو ھاملىمكالى نوسىپىۋى:

"رابىرى ھەرە بەرۋىزى بەنلۇزى كورد(قازى مەمەد، سەلىرى قازى، سەلىلى قازى)
بۇزە كوزدان، چونكە ئامانەنەبۈرۈن كەنەخەشەى نىستىمىمى لىمىرىكا و لىنگىلىز لىمبارەى
كوردستان قىبول بىكەن.

لىمىرىكا بىيەمكەن بۇنەرى نەخەشەكەندىيان نەنەكەمىۋى بۇ كوشتىنى قازىمەكەن
بەپەلە بون..." (16)

لىمى سۇزۇ پەرىۋەشەى رۇڭنامە رەسىمىيەكەى سولفىمەت لىگىل سىياسەتە
پەمىرەمۇكرامەم شىۋەى كىشەنەرى لىشكىرى سۈرۈ پەمىمى نەرت و ھەلەندەن
لىسەردەگىرەنەرى مەمباراد و قىمەكەن ئاۋ نامەكەى ستالىن، كەلەجىكەمىكى تىردا
دەپپىرنىت، ئاگۇنچىن...

لىسەرىلەندەكەش، لىمە بۈر كەتەران بەمەبەستەمكالى خۇي گەپىشت و رەلىزى
قەبۇلەندى پەمىمى نەرتى كىرد، بۇزە لىمە دۈر ھالەت و ھەلۈنەستە ئاكۇلە و دۇ
بەمەمەن و زىاتەر لىمەزەمەندىيە تەسكە سىياسىي و ئابورىيەكەنەرى سىرچاۋەيان
ھەلگەرتەبۈر...

لىمەش كە(سۈرە) بەدرا و تارى پىشەرو لىقەلمەى دۈرۈ لىگۇلارى روناھى دا
بىلۋى كىرەتەرى، لىمە و رۇڭنامەى كوردستان و بەلگە نامەكەن كەتەنەستە بەرەمەست
كەتەتۈرۈن ئابىرنى و لىشۋەى نوسىنەكەش گۇمان پەيدا دەپپىت... (17)

زىاتەر لىمەنەش رۇپەرى رۈدۈلەمكەن لىمە نەرىمەخەن كەلەو رۇڭگەردا گۇلرەنە زۇر
كوتۇپەمكەن بۇ ھزىسى دىمەكرات و بۇ سەركەردىيەتى كۇمار بەشۋەيەمكى چاۋمەروان

ئەمگەر بون پىنشىمرا ماۋەي ئەۋەي ئەمبۈرە كە وتارىكى لەۋياپەتە بۇ كۆمەلانى خەلك بىدات، چۈنگە ھەر دىۋاي كۆيۈنمەۋەي مەنگەتتى سۈر، ھەر زوۋ خۇيەمستەمەدانو گىيائى ئەستەبەردەريوون لەمەرگىيى بلاقوبوۋە، دورۇ ئىيە ئەم گۆرۈلەنەنە ھەلۈنستى كۆيۈنمەكەي پىن پىنچەلەنمەكەي... ھەرچى چۈنئەك بىت پىنشىمرا قازى مەمەد، لەگەل ئەم ھەنگاۋو ھەلمەمەشدا، پىنشىمرايەمكى بىۋىنەي سەرمەمى خۇي بىو، لەمىداكارىشدا ئەستەبەمەكەي گەمى ئاسمانى كوردستانو سەر كاروانى شەمەيدانى رىگەي سەرقرانزى ئەمەۋەي كوردە. لەمىانيدا پىنشىمراي ئازادىخوۋو تىكۈشەران بوۋ، بۇ مەنىش رابەر پىنشىمراي شەمەيدانى رىگەي سەرقرانزى بوۋ.

-6-

باش ئەنەسەينى دۇستو دۇشمنو زوۋ باۋەرگەردن بەدۋۇش

بىزۈتتەمەيەمكى رىگارىخوۋى شۆرەشگىنەنە، دەيىت خاۋەن تىۋىرەيەمكى زانستىانە ستراتىجىيەككى لىكۈلەرۋە بىت، رىكفراۋەيەمكى لەۋ بابەتە لەباردۇخى ناۋخۇ ھەرىم جىيەن دىگاتو ئەزانىت جىگەي مەملەنن و دوشمەن ئامانچەكانى بىزۈتتەمەكە كۆيىمە چۈن مەمەلە لەگەل ۋاقىمەكەدا ئەمەت. لەمخۇي و رەمخىۋىي ھەلۈمەرچەكانو دۇستو دۇشمنو ھارەيەمەنەكانى دىگات، دۇشمنى سەرمەكى و لاۋەكىيەكان ئەنەسەيت و بەي پىنى ئاسىنە نەخشە تەكتىكەكانى خۇي دىلەپىزۇت. سەرگەردايەتتى كۇمارو ھىزى دىمەكرات بەتلىكەردەنەيەمكى ۋادا تىيەپ ئەمبۈر بون، ئەزمۇنى ئەم جۈرە مەملەننىيەيان ئەمبۈر، شارەزايەمكى ئەتۈيان لەمەلەي مەملەنن ئالۇزۇ گەنگەكاندا پەيدا ئەمەكبۈو...

"بىن ئەزمۇنى كارىمەمەستانى كۇمارى كوردستان لەۋەدا ئەرەمەكەي كەپاش ئەم ھەمە تاقىكەردەنە تالە مېۋىيەيە كەگەل كورد بەسەرۋىيى خەبەتتى خۇي ئەستى كەتتۈ، تارەمەيەمكى زۇد فرىۋى قەسەر ۋادە بەلۋىنى ھەكۈمەتتى كۈنەپەرسەتتى تارەنيان خولرد، كە گوايا ھەكۈمەتتى شا ۋەزەي كوردستان تىكە ئادا..." (18)

لەم كاتانەشدا رۇنى شا لەگەل ئەنەسادانى نەخشە پىلانەكانى خۇي خەرىك بو، ئاشتى و گەلتوگۇ لاي ئەم بۇ كات بىرەنە سەرۋ بۇ پىنچەيدانى ھەلۈمەرچى روخاندنى كۇمار بوۋن، خۇ ئەمەستىشدا تاران ھىچ جۈرە بەلۋىن و گەلتىكى ئەمەدا

كەپتۇمىدىي بەداخۇزىيەكانى كوردىمۇ ھەيىت، كەچى سەرگىزدايەتى كورد، لەناو
بىرۈيۈچۈنى خۇي و گوشارى روسكاندا، لەناو ھىوالا ئاۋاتى بىن بىچىنەدا ئەرزا،
بەدلىپاكى و نيازچاكى دەجولايەم، بۇ سەلماندى ئىمە با سەرنجى يەككە لەنامەكانى
پىشما بەدەين كە بوو بوو بەستراتىجى سەرگىزدايەتى كۇمار:

۱۳۱ گاي لەماندە ھىزى بۇكان و منقلەى سىرا ھەر كارىكى جزى ئىكەن لەگەل
لەمخاچ بىن لەملىى تطبق بگرى چ جاي كارى مە كلىە لەبەرئەمەى ئەمەمبۇرىن لەرى
صلەمە تامەكەن بىن ئاتوانىن بەرئ دىدا بۇرىن ئەر تاخىرە اى وەيە دەنا ئەمەن لەمە
بەلەتەر. لەماتەن مائەلە گەلەك خوشامەك كە بەسلامتى نجاتيان بوە لەلايەك شەگىنەم كە
تا كەنگى كورد دەبى مالكى جى گاي خۇي نەبى خدا رەھمىكى بگا ۱۳۲

ئەھد قاشى

ئەم نامەيە بۇ جەنرال ھەمەرشىد خان لەماندە ھىزى بۇكان و مەنقلەى سىرا
ئىزرا بوو، ئەم لەماندەى چىۋار لەقە سەرمەكىيەكەى ھىزەكانى بارزانىيەكان و
ئەلسەرانى كوردى عراق و چەكدارانى خۇي دەكرد، ئەم بەردەوام ئەم جۇرە گەلتوگۇزىيە
ئاپازىي و ئالارم بوو، بەنامەم سەردان ئەم ئاخەزايەتتەيەى خۇي بۇ ئەرجۇرە
گەلتوگۇزىيە لىۋفېلى دەستەم دايەرى شە، بەرۋونى دەردەخست... چونكە ھەر
لەساتەكانى و تۈۋىزدا، ئەلسەرانى ئەرتەش لەگەل كارى دۇ بەناشتى و بۇ روخاندى
كۇمار خەرىك بوون، بەنامەم بەخەلەك ئاردەن، پەيۋەندىيان بەلغېر سىراۋ خەلكى خاۋەن
ئەلۈزمە دەكرد تالەخستەيان بەرەن، تاپەمەرشەم گورەشە يان بەكەرىن رىزەكانى كورد
تەكەبەن... ئەيان نامەى: سەلشەكر رىمارا رەئىسى ستادى ئەرتەش، سەرتىپ
ھەمپونى لەماندەى لەشكەرى چىۋارى كوردستان، سىروان سىۋار مەنسۇر پۇر،
سەرمەك غەبارى و گەلەكىكى تر، ئەنئەردان بۇ ئەم لىپەرسراۋى پىشەمەگەم سىياسىي و
ئەم سەرمەك تەرەم خېل، بۇ ئەم مەبەستەى خۇيان، سەدان جاسوس و بەكرىگەرۋيان
لەناۋچەكەدا بۇۋەكردەمە.

باش دەستىنىشان ئەكەردن و تەنەگەيشتەن لەسۋشت و كەرمەكتارو ئەقۇل و نەخشەى
بەرامبەر ھەر ئەم خالەتە دەخۇلەتەن كەلەساتەكانى ئاتەمەنى كۇماردا خۇلە...

-7-

ئاكۇكى و ئاتەبەيى ئاۋ رىزەكانى گەل

يەككىتىيى بىرۈ كارو ئىراجەو ئامانچ و رۇبازى خىبات، لەھەر ھزىكىدا، چەند سەرجىكى بىچىنەيىن بۇ رىان و گەشەكردن بىرەو پىنچىچوون و سەركەوتن، ھەر بۇشايبەك لەۋاندا ھۆيەكى ئاسان ئىكەتەرلەنسى ئىۋىزىيە دەھىنەتە ئارەو، ھارەشەيى بىرۈمەندىيە ئىشتەمانىي و سىياسىي و ئابورىي و ئەمەۋىيەكان بىھوشيارىي سىياسىي و ئەمەۋىيى.

بىنما گەلەكانى ئىۋ يەككىتىيە لەھزىب و كۇماردا لەرەخسان گە لەو سەدەماندا پىنەگەيىون، كۇمارەكەش لەسەرنەجامى خەباتىكى دۈۋىرۈشۈ بىلەنمەن ئەھاتىۋە ئارەو، بۇيە تىكۈشۈرۈ لىپىرسراۋانى ھزىب و كۇمار لەناۋ بولەي خەباتىكى وادا ئەھاتىۋە مەيدانەۋە كەنەيەلەن دەستەكەۋەتەكەيان و ئاسان لەدەست دەرىيەن. لەبەرەۋە گەلەكەشە كۇمەلەيەتى و ئاكۇكىيە خىلەكەيەكان بىن چارەسەرى بىنەرتىيى مانەۋە، ئەدەتۈنراۋ ئىۋ دەرفەتەشى نەبۈۋ گەلەكە ئابورىيەكان چارە بىكەن، شەۋ ئارۋەو مەلەلەننى ئاۋ ھۆۋۈ خىلەكان و سەركە ھۆزەكان ساردى و دۈۋەلى و ناھەزىي و دۈۋىرەكەيى و دۈۋەنەيەتەيى، شارۋە نەبۈۋ. چەند ئاۋەندىكى ھۆۋۈ قورەت لەدەرى سەركەدەيەتى ھزىب و كۇمار رۇلى چاۋىننىيان ئەيىنى لەناۋچەكانىاندا، لەدەرىۋەدان بەناكۇكى و مەلەلەن و ھەۋلى جىگەكەردى ئىۋۈۋ دەسەلەت و دەستەكەۋەتى خۇيان. ئىۋ ئاكۇكى و ئاتەبەيەنە لەۋرۈشۈ دۈۋىي و كۇتايەكانى تەسەنى كۇماردا بەزەلى دەرىكەۋەت. ئەگەر سەركە ھەسەبى خىلە تەرىكانى دەرى بازەنەي كۇمارەش بىكەن كەچۈن سەرقالى كۇسەك بۈۋن بىرۈشەي ھەمەزە شاۋ لەۋرۈ كۇمارە ھۆۋە ئىشتەمانەۋەرەكان كارىيان ئەكەرد، وا زىاتەر مەترىيى و ھەمەشەي ئەمەلەكەرمەن بۇ دەرىكەۋەت...

بۇ باشتەر ھالى بۈۋن لەمەندەي لايەنى ئاكۇكىيەكان سەرنەج ئەمە ياداشتەي سەركە كۇنەۋلى سۈلەيەت لەماكۇ بەن.

22 ئاگوستى 1948

ياداشتى و تۈۋرۈكى سەركە كۇنەۋلى يەككىتى سۈلەيەت لەماكۇ سەلەۋىي و. ي

۲) ناگوستی شمال سرۆکی دولتی کوردستان قازی محمد لعل نژیکی چل نهمر که زۆریان پیاوی تایینی بوون، هاته ماکۆ، بۆ رۆژی دوازی قازی هاته کۆنسلخانم لوتوژا، بگورتی مەبەستی گەشتەکی خۆی بۆ ناوچە ماکۆ راگەیان، مەبەستی شو بگورتی ناشنا بوون لعل کاروباری پارتی دیموکراتی کوردستان^۱ لئاوچەکی چارەسەرکردنی ناگۆکیکی گەرمیە کەلمەنیوان سەرکردە میزەکانی کورد هەیه.

هەرما چەند کۆبونەمیەک ئامۆزگارێانە بەبەشداری سەرۆک خێڵەکانی کوردو لێرسراوانی رێکخراوەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان سازدەگات. وە قازی محمد رایگەیان بەداخوە تانیستا زۆری پیاو و ئاودەرەکانی کورد هەست بەلەری سەرشاری خۆیان ناگەن و هەر خەریکی گەرمیەکی شێوان خۆیان بۆ بەشکردنی دەستەلات و دەست بەسەرگرتن کەلمەخۆبوردنکی زۆری دەوی بۆ کەمکردنەمو لابردنی شو ناگۆکیانە. بەلەپیشچاوەگرتنی شو کە ئاسۆی بێکردنەویان تەسکەو بەگشتی نەخویندەوان و کارکرد لعلیان زۆرگەنە....

دوازی نژیەدان بەسەکان:

راگەیان و وەتەکانی قازی محمد لعل کۆبونەمەدا بوو بەهۆی ناپەزنی بوون و بێ باوەری هیندی گەرم پیاوی کورد کەلمەبەرنەو هاتبوون بۆ کۆنسلخانە نیە بۆچوونەکانی قازی بوون بگرتنەو شتیکی سەرشتیە کە کاربەدەستانی کۆنسلخانە، پێشنیار و ئامۆزگاریان کردبوون کە سەبارەت بەو پرسیارانە بچە لای دولتی کوردی خۆیان، جگە لەرە سەرۆکی دولتی ئێستا لەشاری ماکۆیە.

دوازی ئانی نیوهرۆ... خاتوونی تەمیوری بەشانا زیمەو لەبەرەتانی قازی محمد میواندەریەکی رێک خستبوو. قازی لە ۴ ناگوستی رۆشتەو بۆ شارێ خۆی. کاتی هاتنی قازی محمد بۆ ماکۆ هیچ هەراوەرییەک لەلایەن ئازەریا بجانێیەکانەو روی نەدا.

کاربەدەستانی خۆجێیی ئازەریا بجان لەکاتی هاتنی قازی هەموو هەولی خۆیان بەکارهێنا تاکو پێشوازی و هاتنەکی قازی محمد بەرێزو بەشکۆو بێت.^۲

^۱ لێرە لەبەرەتانی تر مەبەستی وەرگێڕ لە "پارێ دیموکراتی کوردستان" جزی دیموکراتی کوردستان.

^۲ بێرەنە نەفرەسەر هەواسی، حەسان سەرچاوە، گەزەکی ژمارە ۲۵- ۱۹۹۸.

-8-

مائىمۇنى رۇنى دەرەخىگى و سىستىمى خىلەكى و

دواگەتووى كۆمەلگەى كوردستان

كۆمەلگەى كورد لەسەردەمى كۆساردا، نەخوئىندەلرو ھەزىرو دواگەتووى بوو، زياتر لەسەدا نەمەدى بېسەوانو ھەزىر بوون، قورسايى رۇنى دەرەخىگى و سىستىمى خىلەكى و نەرىتە كۆنەكان لەلايەن نەمەستە كەمەى كۆمەلگەمە بەسەر دانىشتوانى جوتيارو خەلگى ھەزىردا سەپىنرا بوون.. نەمەسلاتى ھىزەكانى زۆر لەخاغا و بەگ و خان و خاوەن مۆلگە گەورەكان و سەرەك ھۆزەكان، نۆنەرى رۇنى شا بوون، بۇيە نەمەسلاتە-سياسىي و ئابورىيەكانيان لەنەستەدا بوو، لەبەرلەمەش كە كۆمەلى كوردەلورى دالگىكرارو چەوسارە بوو، ئەوانەش لەمەرى بازەنى پەيوەندىيەكانى ناو كوردەلورى بوون، وابەستەى بەش و چىنە پالادەست و حوكمەرەنەكان بوون، بەفرمانى ئەوان نەمەسلاتەمە.. بۇيە چەند جۆر چەوساندەمە بەسەر زۆرىيەى ھەرە زۆرى كۆمەلگەى كوردستاندا سەپىنرا بوون، ھەر لەنەسلاتى زەوتكەرى ئىمپىريالىزمەمە تا بەش و تويزۇلى سەرمەوى چىنى نەمەسلاتدارو دەرەخەگەيتى و عەشەرەتگەرىي ناوخۇ. كە ئەوانەش ھۆى سەرمەكىي نەخوئىندەلرو ھەزىرو پرىسيكرەنى خەلگەكەمەبوون.. بۇيە لەبارودۇخىكى ئاوادا زەحمەت بوو نەستەكتەوتىكى نەتمەمىي وا گەورە بپارزىزىت و بەرامبەر دالگىكەر بىزىزە بەخەمەت بىزىت، بۆلەندىي جەماوەم بۆ كارىكى واتشۇپشگىنەر گەرنەگ ھەر موعجىزەى گەرەك بوو نەك شىتىكى تىر. بەتايبەتى لەمەلمەمەرجىنەدا كە ئەمە ھۆر ھاكتەرەنى تىرىش لەنارادا بوون.

-9-

لاسىنگىيى لەچەككە ئازۇقلەۋ تەقلى پىئويستو لەپرى ئابورىۋ داھاتىشەۋە

ھەرچەندە يەككىتى سۈلەيت پالپىشت و يارمەتتەھرو ھۆى سەرمەكىيى دامەزئەندە و ژىياى كۆمارى كوردستان بو، بەلام ئەوانە لەسنورنىكى زۆر تەسكدا بوون، لەۋەش خراپىش، ئەۋە بو كەتاپادەيەكى زۆر كۆمارى كوردستان لەپرى ئابورىۋ يارمەتتەيە بىنچىنەيىمەكانەۋە ئەۋالى تەۋرىز كرابوو، لەزۇرىيەى زۆرى ھالەتەكاندلو تەئانەت بۇ پىئولويستە بچوكمەكانىش دەپوو روو لەئازەربايجان بگرتت... ئەۋەش كە دەگەيشتە دەست سەرمەكەيدەتتى كۆمار كەم بوون، چارەسەرى كىشە سەرمەكىيەكانيان پىئەدەمكرا...

بۇيە لاسەنگىيەكى گەۋرە لەننۇن تاران و مەھاباددا ھەبوو، بەبەرئورد لەگەل كۆمارەكەى كورد، ئەۋ پچ چەك و تەفاق و پارەۋ پول و چەكى قورس و دەستبەرەلا لەپرى مامەلەى سىياسى لەگەل ئازەربايجانى سۈلەيت و لىپرسراۋانى رووس، ئەمىش لەھالەتتىكى تەۋاۋ پىچەۋەندە بوو... بۇيە ئەرك و زەھمەتتەيەكى زۆر كەرتبوۋە سەرشانى جەۋامەرى شارو دىھاتەكان، ئەپوۋى چەكى پىئويست و بىن تەقلىيەكى زۆر لەسوپاۋ روزمەكانى پىشەمەرگەدا ھەبوو، پىئويستتەيەكان لەۋ ئاستەدا ئەپوۋن كە لەمەلەلەننىيەكى ئىزۇخايەندلو بىچىن پىشتو پەمە كورد بەرامبەر ھىزەمەكانى داگىر كەم بوستتت، ھەرچەندە نەبەردىيەكانى بەرە گەرمەكانى شەۋر بەچەندىن سەرمەكەتتى كورد كۆتايىيان ھات، بەلام ئەوانە لەپاروۋۇخىندا بوون كە ھىزەمەكانى تاران ئەمیانەتتوۋانى ھىرشى تەۋاۋ بۇ داگىر كەردنەۋەى پاتەمەقتى كۆمار بگەن، دىيارە ئەۋەش زىاتەر لەترەسى لەشكەرى سور بوو، چۈنكە لەشكەرى سۈۋر رىگەر بوو، داخولزىيەكانى ئەفەسەرانى ئەرتەشىيان رەتەمكەردەۋە بەتايىيەتى نەخشەۋ پىلانەكانىش ئەگەيشتەبوۋنە دۈۋەلەى ھىرش. كۆمارىش سەمچاۋەيەكى داھاتى ئەپوۋ كە ئەۋ پىئويستتەيەنەى پىن داپىۋىشۇرۇن، ئۈۋاۋا كات و زەمىنەۋ ئەقلى خۇلقاندىنى ئابورىۋى دەۋلەتتەش ئەئارادا ئەپوۋن... ئەگەر سەرنىچىكى خىرا لەپەۋى روۋدەۋەكان و

بەرمەکانی جەنگ و کار و کردەوی و مەزەمتەکان بەدەین و بەلگەنامەکانی سەردەمەکە بخوێننەوە، وەرەستیی ئەو بۆچوون و لێکدانەوانەمان بۆ دەستمان*

-10-

سیاسەتی چەوێی یەکیێتی سۆفیەت و کێشەنەوی ئەشکری سور لەئێران

لەپێڕسە و دامەزراندنی جەمھوریەتی کوردستان-دا پەیوەندیی چارەنووسسازی یەکیێتی سۆفیەت و بوونی ئەشکری سور لەناوچەکەدا، روون و ئاشکرا بوو، هەر ئەوەش بوو کە پێگەری ئەرتەشی تاران بوو بۆ ھێرش و جەنگێکی رووبەر، زیاتر لەرە حکومەتی قووە و لەسەلتەنە کاری بۆ ئەنجامدانی نەخشەکی دیکرد، تا لەسەرەنجای نەخشە سیاسییەکان و بۆ ئەنجامدانی داخوارییە نوێی و ئابورییەکان بەمەبەستە سەرەکییەکە، بگات چوونکە لەو مواعەلە سیاسیی و ئابورییە گەشتبوو کە کاری دیپلۆماسیی سەرەتاو زەمێنە خۆشکەرە بۆ دوای کار کەمەوی سەریازییەو کۆتایی بەناارامییەکان دەھێنێت، و شکرانی سەرچاوەی ئابوری و ژبانی ئاوە لەو قەرەمەو کێشەنەوی ئەشکری سور بەنامانجی سەرەکی دانەنرا..

کاتیەک پەیمانی ئەوت ئیمزەکران دەستکرا بەکێشەنەو، ھێچ جۆرە نەخشەو یارمەتیەک نەبوو، ئەکە هەر چەکی و وا بۆ ھەردوو کۆماری کوردستان و ئازەریایجان بەجێ نەھێلرا تا بەرگری پێبکێت، بگرە ئەو چەند تۆپەش کەمەبوو بەنازەریایجان، لێیان وەرگیرایەو..

دەشگوتێ، گوا یا ئۆتۆمەری بازوگانیی روسەکان لەمەھاباد (ئەسەدۆف) لەکاتی چۆلکردنی ناوچەکەدا ئەو لاسی ئەو دا کە پێی گوتراو: "لەمێتان لەمەھاباد لەو کاتە ئاسکەدا خیانەتە ئەکورد... گوتویەتی" باری کۆماری مەھاباد ئێستە بۆتە کێشەییکی ئەولمەت (20)

* - بێرەتە مەھمەد مەلا ھەزەت بەرگەگانی د. (3 و 2) 1992, 1995, 1997.

- پەیمان بێرەتە لەفریاد مەھمەد، گۆڤاری گۆرنگ.

ئىت ئەر ھەلۋىست ۋە بىر يارە ئەبەر گۆھرىنى بارىۋېتىشى ئىران بىت، ئەبەر پەيمانى نەرت ۋە بېلىنمەكانى زەھىزەكان بۇ چۆلگەردىكى ئىران لەۋىسى جەنگ بىت، يان ئەبەر تەرسى شەرىكى ئوئۇ ھىلاكى سۇقەت ۋە ھىزەكانى بىت كەلەسەرمەنجاسى جەنگە ۋىرانكارىيەگە ھىتەر ئوچارى بويۇ، يان ھەر ھۆمەكى تە بويىت، ئەمەبۇ ئەر ئو كۇمارە ۋە ئاسان ئەبەردەم ھەمەشى نەرتەشى شاۋ زەھىزە ھەپەيمەنەكانى بەجىيەتلىرىن.

نامەكى ستالېن بۇ پىشۋەرى جەخت لەسەر ئەر بۇچۈرۈنەنە دەگەن كە دەگۈرتا ھۇي كېشەنەۋى لەشكەرى سور: پەيمانى نەرت، سەركەرتى دىپلۇماسىيىتى قەۋام ۋە سەلتەنەت ھەلەلەتەندى رۇسەكان، ئىنەگەشتى سۇقەتەكان لەۋرەۋىلى سىياسەتەندەرنى تاران بۇ...

لەكشەنەۋى لەشكەرى سور لەۋىزان ۋە خۇلقانى ھەمەشى رەستەۋخۇ لەسەر ئازەربايجان، ديارەگە پىشۋەرى رەختە تۈندى لەۋ ھەنگاۋە گرتىيىت، چۈنكە ۋەلەمەكى ستالېن بەرگى لەكشەنەۋى لەشكەرى سور ھەلۋىستى سۇقەت دەكات. لەبەشى دۋايسى خالى سىنەم ۋە لەخالى چۈرەمە نامەكەدا ستالېن دەلت:

"... تاكتىكى ئىمە لەۋ كەينۈيەندە دەپن چ بىن؟ مەن ۋەبەكەمەۋە كە ئىمە دەپن لەم تىكەلچۈنە كەلە ۋەرگىن بۇ ئەۋى قەۋام لەۋ بىر يارە پاشگەز نەبىتەۋە. دەپن پىشتى بىگىن تا لايمەنگەرنى ئىنگىلىسى ۋەلاخىرنە ۋەم چەشەنە ھىندىك بۇ دىمۇكراتىزەمگەرنى ئىران پىك بىئىرت. ھەمۇ ئامۇرگارىيەكانى ئىمە بۇ ئىۋە لەۋ ئەسەسە سەرچاۋە دەگىن، بەلەم دەگىن تاكتىكىكى دى بىگىنە پىش: ۋەز لەمەمۇ شتىك بىئىرت ۋە پىۋەندى لەگەل قەۋام بىچىرت ۋەم چەشەنە سەركەرتى لايمەنگە كۈنە پەرسەكانى ئىنگىلىس سۇگەر بىت، بەلەم ئەۋە تاكتىك نىيە بەلەكە نەزەنە، ئەمە لەپەستىدا خىيانت بەگەل ئازەربايجان ۋە دىمۇركاسىي ئىرانە."

"چۈرەم: ئىۋە لەۋەنە بىلەن كە ئىمە لەسەرتەدا ئىۋەمان گەيەندە ئاسمان، بەلەم دۋايسى پىشتەمان بەردان ۋە رىسۋامان كەردن. ئەگەر ۋەبىن، جىنى سەرسۈپەنە، بەلەم لەپەستىدا چ روى دۋە؟ ئىمە لىۋە شىۋە دىسارىگەلۋى شۇپشەگىنەمان بەگەرىنەۋە كەلە ھەمۇ شۇپشەگىنەك رۈۋن ۋە ئاشكەرىيە، بۇ ئەۋى پتۈنەن خۇمان لەگەل ئەۋ ھەلۋەرجە ئىران بىگىنەن ۋە لەم، كەم، داخۇزەسەكان، مۇۋەتەمە

جىيەجىن بىكرىت، پىئوستە لەداخوۋى كەمەرو دەست پىن بىكرىت و پىشپەمى بىكرىت و بۇ ھۆكۈمەت مەترسى ئروست بىيىت و پاشەكشەي پىن بىكرىت، بەلام راکرىتتان بۇ پىشپەم، لەباروۋىخى ئىستاي ئىراندا رىگەتان پىن نەگىرئى بەم داخوۋىيە بگەن كە ھۆكۈمەتى قەوام ئىمپۇكە ئاچارە جىيەجىيان بگات. ئىمە ياساي بىزوتتەمەي شۇرەگىرئەمە، بەلام قەمى رىسواكرىنى ئىئو بەمىچ شىئەمەك لەگۇرئە ئىيە. جىنى سەرسورپەمانە ئەگەر ئىئو ۋەپىرەگەنەم، كە ئىمە ئىتر ئىئەمان رىسوا كرىئو. بەپىچەمەنەم ئەگەر ئىئو ژىرانە بىجولئىئەم، بەپىشتىولئىنى مەمەمى ئىمە بەم داخوۋىيە بگەن، كە ئامازەم پىن كرىن و ئۆرەمەن لەمەلومەرجى ئازەمەپاندا ھەمە، ھەم ئازەمەپاننىيەكان و ھەم ئىراننىيەكان ۋەك پىشپەمەننى بىزوتتەمەي پىشكەتوئوخولز-دىموكراتىك لەپۇزەلەتى ئىئومەستدا ئوعاى خىرتان بۇ بگەن.

ى ستالىن 8 مائى 1948*

ئەم بۇچوۋن و بىرەس سەپاندەمەنى ستالىن ئەم بۇچوۋن و ھەمە ھەمە ئىستىيەمارگەرى و سەپاندەنى خواست و بەرئەمەندى ئىئو ھەمەمەنجرىت:

1- نەمەتتەمەنى ئەت بەم پەمەنەنى _ لەشوننىكى تىرى ئەم بەرەمەندا نەمەكەى خراۋەتە پىش چاۋ. بۇتە سەمەرى سىياسەتى يەمىكىتى سۇلەيت بەرامبەر بەمىزان و ئازەمەپان و كوردستان....

2- لاخىستنى بەرئەمەندى گەل چەسارەمە مىللەتەنى داگەكرەم، لەگەلىشىدا پالپىشتىكرىنى ھۆكەمكى كۆنەپەرىستانەنى ئەتۇزە كە ستالىن خۇى ھەمە خالىى سەمەمەنى نامەكىدا بلىت: "ئىمە كىشەمان بگەل ھۆكۈمەتى "قەوام" و لايمەكرەنى ئىنگلىس ھەمە، كە كۆنەپەرىستانەتەن دەرەمەستەن لەئىراندا. رابىرەمى كۆنەپەرىستانەنى قەوام ھەمچۇنەك سەمە. ئىمەتتە ئەم ئاچارە بۇ بەرگەرى كرىن لەمەمەندىيەكانى خۇى و پاراستنى ھۆكۈمەتەكەى، ھىندىك رىفۇرمى دىموكراتىيە بگات و بەدۋاى پالپىشت لەمە ھىزە دىموكراتىكانى ئىراندا بگەرىت..."

* بەدەنە نەمەسەل ھەمەمەنى كۆلەرى گىزىگ ژمارە 13

ئەمەش بەيچەنلەي بۇچۇنەكەي ستالېن، خۇي ئاشۇشگىنلەي بىرە
كۈنەپەرستانەش بىو، ئەمەش زىاتر پىشتىكىرنەن ورساكرىنى ھەردىو گەل
ئازەرو كورد بىو.

3- ئەمە نامەندەلەي ئەلەكەنەمەي ئاينىدەي رىودەلەكەنى ئاۋ ئىران و چارەنە...
گەلەنى ئىران، ئەدەرو نەك باس ئەكورد ئاكات.

4- رىستەمەي دىكتاتۇرلە رابۇچىۋون و بىرەكەنى بەسەر پىشۋەرىدا
بەسەپىنىت، ئا ئەمە ئاستەي كە پىچەنلەي ئەسكەنى ستالېن خۇي بەلپانەت
بەگەل دابىنىت...

5- ئەمە ھەلۋىمەي كە بىرەرى پالپىشتىكىرنەي بانگەشەي ھەردىو كۇمارى
ئازەربايجان و كوردستانى ئەدەرو بىو، ئەمە مائۇرە سىياسىيە بىو كە تەنھا بۇ
گوشارخىستە سەر تاران بىو ئا ئاچارى بىكات مەل بۇ خواستەكەنى مۇسكۇ
دەنەۋىنىت و ئىمتىزى ئەۋى بەلەن.

6- ئەمە ئامۇرگارىيەنى ستالېن... مانا ئاۋى رەستەخۇيە بۇ ھاۋكارىي تاران
كەلەستىدا تاران بەگەتر لەخۇتەسلىمەكرەن رەزى ئەدەرو.

7- ئەمەش ھەمان ئەمە بۇچۇنەنە ئەسلىمەن كەدەگوترا: مۇسكۇ ئاگادەرى
تەۋىزە مەھابادى كوردە كەلەھاتنى ئەرەش تاراندا، پىشى پىنەگەن.

8- ئەكشەنەمەي لەشكىرى سۈرۈ ۋەگرتەنەمەي ئەمە چەند چەكە قورسەي
بەئازەربايجان دابىو، بۇ بىيەنەكرىنى ھەردىو كۇمارەكە بۇ لاۋزكرىنى گىيانى
بەرگى بۇ خۇتەسلىمەكرەن بەتاران و مەجەكەنى بىو...

9- ھەمان ئەمە سىياسەتە ئەزەرىيەي ۋلاتانى تەردا پىچەمەكرا، بۇيە بىزۋەنەمەي
نىشتەمانىي و رىزگارىيەۋىي نۇر لەگەلەنى چەسەۋە لەبارەرو ھەكەي دىكتاتۇرىي
بەئاز نىشتەمانىي رەۋاجى پىندرا، لەگەلىشىاندا پەروپالى بىزۋەنەمەي كۇمۇنىستى و
سۇسالىستىي لەزەۋ ۋلاتاندا كرا، لەگەلىشىاندا ھەيەكە گەنگى ئاۋ ھەيە
بىچەنەيەكەنى رۇخانى يەكەتتى سۇقەت سەريان ئەدەمەن.

بەئاساسىي روخانى كۆماری ئازەربايجان

ھەردوو كۆماری كوردستان و ئازەربايجان خولقاوى ئاۋ يەك بارونۇخ و ھەممەى نىۋەھولەتى و زەمىنە رەخساۋى ئاۋ يەك ئاۋچەن، بۇيە لەبەرىم ھەمەشەى دۆڭمەنى ھاۋبەشدا يەك رىياز يەك چارەنوسيان ھەمەو، بۇ ئەۋەش بوۋ پەيمانى سەريازىيان ئىمەزكەردو لەۋى ئىۋرىشەۋە زىاتەر پىڭكەۋە گرىندران، بۇيە لەگەل گەمىشتەنى ھەۋلى روخانى كۆماری ئازەربايجان، شەئەزەن و بىن پىشت و پەئانەى بانى بىسەر خەلگەكەس سەركەردايمەتى كۆماردا كىشا، چۈنكە بەتەنھاۋ لەناۋ كىشەكانى خۇيدا ھەمەو بەرمەنگارى چارەنوسىڭكى سەخت بىت، بۇيە ئەتوانرەت ئەۋ روخانى ئازەربايجان بەيەكەكە لەۋىيە راستەۋخۇكانى روخانى مەھاباد دابەرەت.

چۈنكە راستەۋخۇ لەۋەو گىيانى بەرەرمەكانى ھىنايە خوارەۋە، شەپۇزى ۋە روخان لەلايەك و ھەمەسەتى شۇڭشەگىڭىۋى و خواستى بەرەرمەكانىى دۋە لاى كۆمەلانى خەلگە و ئىپەرسراۋانى گرتەۋە، بەتايەمەتىى دۋەى كۆيۈنەۋەى مەزگەۋى سۋە تەۋەۋەۋى دانىشتەكە بەمەريارى بەرەرمەكانى و خۇڭاگرەسى، ئەۋ گىيانى خۇبەمەستەۋەدان و ۋە روخاندە ھەمەو لايمەكى گرتەۋە.

نەمەش بۇ خۇى يەكەكە بوۋ لەۋەيمەكانى خۇبەمەستەۋەدانى پىشەۋە ھاۋپەنگانى.

سۋە ۋەرنەگرتەن لەتۋانەى ئابۋەرىس و مەۋلى ئاۋچەكانى تەرى كوردستانى ئىران و

ھەمەو بەشەكانى تەرى كوردستان

جەمھورىيەتى كوردستان تەنھا سىيەكى زەمىنەى كوردستانى ئىرانى گرتەۋە، ئىتەر ئاۋچەكانى تەر لەۋىزەسەلەتى بۇڭمەنى شادا بوۋ، كۆمار لەھەمەو يارەمتى و داھات و تۋەنەى خەلگە ئەۋ ئاۋچەنە بىيەش بوۋ، زىاتەر لەۋەش لەۋرىشى بەكار دەمەندران. كەمەر لەسەرەتاشەۋە ئەۋە ھۇيەكى گەنگى لاۋزىي كۆمار بوۋ.

زىاتەرىش لەۋە مەھاباد لەيارەمتىى ھەمەلايەنەى بەشەكانى تەرى كوردستان و لەسۋە ۋەرگەرتەن لەدانىشتەۋەمەكانىان، لەيارەمتىى پىۋىست بىيەش بوۋ، ھوشيارىي سىياسىي و گىيانى نىشتەمانپەرۋەرى ھىندە كەزە لاۋزە بوۋن بوۋلى خىستەمەگەرى تۋەنەكان زۇر بەسۋەركەمەۋەن، بەتايەمەتى بۇ كوردستانى تۈركىيا و سۋىيا...

پەراۋىز سەرچاۋىسى بەشى ئاھىم

- 1-د. عبدالرحمن قاسىم، سەرچاۋى ئاۋىراز ل108.
- 2-زىلدا، يېرەمۇرى دامىزلىنى... رۇژنامە خىمبات-بەفدا-ژمارە413/1961.
- 3-ھىزى دىموكراتى كوردىستانى ئىران، سىن كورتە باس لەسەر سىن رۇداۋى تارىخى لەكوردىستانى ئىران/ ئاگوستى / 1978 ل8.
- 4-ھىزى دىموكراتى كوردىستانى ئىران، كۆنگرە سىنەم / 1973 ل15.
- 5-لەئامىيەكى دىمىست خىمىتى ئاۋىراز مۇرەككەپ. بېرۇنە مەھمۇد مەلا عىزەت د.ح.ك.
- 6-د. عبدالرحمن قاسىم، سەرچاۋى ئاۋىراز ل116.
- 7-د. عبدالرحمن قاسىم، ھەمان سەرچاۋە ل108.
- 8-ھىزى دىموكراتى كوردىستانى ئىران، سىن كورتە باس ل2.
- 9-ھىزى دىموكراتى كوردىستانى ئىران، سىن كورتە باس ل3 و 4.
- 10-ھىزى دىموكراتى كوردىستانى ئىران، كۆنگرە سىنەم ل14.
- 11-ھىزى دىموكراتى كوردىستانى ئىران، سىن كورتە باس ل5 و 6.
- 12-ھىزى دىموكراتى كوردىستانى ئىران، كۆنگرە سىنەم ل15.
- 13-ھىمىن، سەرچاۋى ئاۋىراز ل28.
- 14-كەرىم ھىسامى، سەرچاۋى ئاۋىراز ل25.
- 15-كەرىم ھىسامى، ھەمان سەرچاۋە ل26.
- 16-كەرىم ھىسامى، ھەمان سەرچاۋە ل26.
- 17-سوارە، روخانى كۆمىرى ساۋاى كوردىستان، گۇلزارى رۇناھى بەفدا/ 1960 ژمارە 7 و 8.
- 18-ھىزى دىموكراتى كوردىستانى ئىران، كۆنگرە سىنەم ل14.
- 19-يەكۈك لەئامىيەكى قازى مەھمۇد، بەخىتى خۇى.

بەشی دوھەم

دەرس و پەندەکانی نەزموونی
جەمھوریەتی کوردستان

-2-

که شکری را دوست داشته و دوستی داشته و

هۆشیاریی سیاسیی بنیادی سەرکەوتن

يەنىكە لە ھۆزە ھەرزە گەزگە و بېچىنەيىمەكانى سەرنەگەرتى كۆردە لە خەباتى نىشتەمانى و نەتەوەيىدا، لاوازى ھەست و نەستى نەتەوەيى و گەزى ھۆشيارى سىياسىي ھو، چونكە ئەوانە ھەرجى ھەركەت بۆ ھالى ھوونى ھەماوەر لە رۆلى خۆى، لە ئەركەكانى سەرشانى، بۆ تىگەيشتن لە كىشەي سىياسى و ديموكراسى و نىشتەمانى و نەتەوەيى مەللەتەكەى، ھالى ھوون لە خۆى و ھەروەستى و لەھەزە ھەرمەيى و جىھانىەكان و رۆلى ھەرمەكەيان لەناوچەكە ھەلوئەستى ھەرمەكەيان لە نۆزى كۆرد، لە تىگەيشتن لەناستى پىگەيىوى ھەلوەرجەكان و رەھى نامادەيى ھەماوەر، لە تىگەيشتن لەنەخشە سەراتىجى ھەرمەكە جىگەى كۆردە كىشەكەى لەسەرشانۆى سەياسى و سەريازى و ھەروەستى و لەناو مەللەنەيەكاندا.

لەوانەشدا لەنەما سۆزى رووكەش و قەسەر گوتار نوسەين بەس ئەين، بەتەنەها شانازى بە خۆووە كردن بەتەنەها كورد بوون و ئامادەيى بۆ خەبات بەس نەيە، بەئەكو ئەمە ھۆشيارى و ئىگەيشتەنەي كە موزلى كورد بەخاتە سەر رەبازە دروست و مەژووبەكە، كە تەكۆشەر ھۆشەند بەكات و بەزاننەت بۆچى خەبات بەكات كە خەلكانى تەكۆشەر و سياسىي ھۆشيار بەخاتە ئەمە ئاستەي كە بەزاننەت چۆن مەتەنە ئەدات بە سەرگەرو سەرگەردايەتي خۆي و چۆن ھەليدەبەژنەت و لەگەلي بەمەيت و لە كاتى شەكستىي و كارمەساتەكاندا چۆن ھەلوئەست و ھەرمەگەرت...چۆن ھەست و نەستى نەتەمەيى بەزوتەنەو بەخەلقەين، كۆمەلانى خەلك بەبەزەينى بۆ وەدەستەينانى پەتەسەي نەتەمەيى خۆي،چۆن ئەوانە ھۆكەري گەنگەي رەگەرين... لەقۇناغى رەگەريشا لەدەسەزەندەي ھەلەمەي نەتەمەيەدا... ئەمە ھەلەمەش بەبەتە فاكەتەري زياتر كەمەتەر خەلقەندەي بەنەماكانى نەتەو، بەرەو شارستانەيت، ئەگەر لەسەرەتەرە مەسەلەي ديمەكراسى بەشەيكە بێت لەپەرۆسەي رەگەريي و ئىنچا لەبەيناي ھەلەمەي

...بەسەرەمەدا..

-3-

مەدەنىي نەتىجىسى گەلى كۆردى لە زىگارى چىنە زەخمەت كىشەكان و سەرچەم چىنە
 نىشتەمەنپەرۋەرەكاندا خۇي دەپىننىتەمۇد.

قۇناغى زىگارىنى نىشتەمەنى بۇ نەتىجەسىكى دابەشكروپى داگىر كىراۋو
 چەوساۋە ماف زەوت كىراۋى ۋەك نەتىجەسى كۆردىكى لە كىشە ھەمە ئالۇزۇ پەر لە گىرى
 كۆزىمەكانى ئاۋچەكە جىھانە. ئەوانە بونەتە ھۇي ئەۋمەخاۋەن خەسەلەتىكى
 تايىبەتى ھۇي بىت... ئەۋ تايىبەتتەش بۇتە ھۇي ئەۋە كە كىشە خەبەت و
 سەرلارزى لە قۇناغەكەدا كىشە خەبەتى ھەمۇ چىن و بەش و تۈزۈلەكانى نەتىجە
 بىت، ئەك ھەر سەبەت بەۋە كە ھەمۇيان، جگە لەر تۈزۈلۈلۈ كىرپانەسى لە پەلە
 جىاجىياكاندا دەپنە ھاۋكارو دارەست و داگىر كىر، چەوساۋە زولملىكراۋو ماف
 زەوتكروپى نەستى داگىر كىر، بەلكو لەبەرنەۋەش كە چارەنۇسى ھەمۇيان پىنكەۋە
 بەستراۋە، ئەزەمۇنى خەبەتى دورۇدەرنى كۆرد، بەتايىبەتى لەنىۋ سەمەى رابىرەۋە،
 ئەۋە دەسەلەمىن كە تەنەت ھاۋكارانى رۆزەكانى دەۋلەتى ئاۋەندى لەشەرى
 چەكەدەردە، ئەۋ ھەمەشەمەۋا چەپۈكى كۈشەندە ئەۋەندىش دەگىرەۋە، چۈنكە
 چەوساندەنەۋەكە چەند لاىەنىيە راستەخۇكانى نەتىجەسى و ئاۋۋورەى و كۈمە لاىەتىن،
 ئەۋەندەش، بىن بۈۋەردەن، ھەمۇ لاىەك دەگىرەۋە، بىلەين و بەلەين نىشتەمەنپەرۋەرە
 ئازادەۋ دىمۇكرات لىيان قوتار ئاۋەن، دىسانەۋە ئەزەۋەنەكانى شەرى چەكەدەرى و
 بۇتەنەۋەى كۆردەيەتى لەمەۋەۋە، ئەۋەيان سەلمەندەۋە كە ئەركى گەۋەى خەبەت
 لەسەر شانى جوتياران و زەخمەت كىشەنى لادىن و بىۋەزى شار بۈۋە، ئەگەرچى
 ئەمۇر گەلى لە ھەل ۋەمەرجەكانى خەبەت، بەتايىبەتى چەكەدەرى، ۋەك جاران نەمۇۋە
 گۇۋاۋى گەۋەى بەسەردە ھاتەۋە، لەگەل ئەۋەندەشدا تارەدەيەكى زۇر ئامانچى
 خەبەتى ئەمۇرۇش كە سەرلارزىيە ھەر لە زىگارىنى ئەۋەندە خۇي دەپىننىتەمۇ لە
 سەركەۋەندەشدا دەگىرەت دەستەگەۋەكانىيان و بەرۋەندەيەكانىيان رەچاۋ بگىرەن و بۇيان
 دابىن بگىرەن، لەگەلىشىدا پىۋەستە خەسەلەت تايىبەتەكانى پەلەكانى قۇناغەكە لە
 پەۋى چىنەيەتى و كۈمە لاىەتەكانەۋە لەبەرچاۋەن و لەر راستىيە ھالى بىچىن كە تا

پایه‌گاکانی داگر کردن و ناگزیه‌گاکانی ناوخیان به‌هیزتر دکرد، دژ به‌منقنی شارسقانی و پینشکوتن بوون، لغناو مانووی لمر رژیوم و سیستمعدا یان تعانعت لغناو مانووی شوینمورمکانیاند ا مولمتی نمتووی دنامزیت، ناسیونالیزمی نوئی کامل ناییت، خعبانی یمکگرتوو نایمته دی، دیموکراتی و ژسانی فره حزبی و پهرلمانی و یاسایی شاخولقین یان شکر باروونخیکی تایبعتی یارمعتیدهری خولقاندنی بنت و ا سقامگیر ناییت و همیش له بردهم هررشی ناوخودا دمیبت.

-6-

ستراتیژی یکی نه تهودی و یک گسستی هیزمکانی گه
ره خساندن بهره ده کی نیشتمانی.

سرماتیه بۇ خەباتىڭى گونجاۋى ئاۋ ھەل ۋە مەرجى رەخساۋ لەسەر رېئازىڭى
 سۈست بۇ ئامانچە پەلىمى ۋە ئورخايەنمەكان، ئولمەش لە تەبائى رىزەكانى گەلمە، لە
 نەركىردن ۋە ھەست بە لىپىر سىراۋىمى كۆرەنمە دىنە ئاراۋە، بىن ئو سىراتىچىم بىن
 ئو بەرەيە، سەركەۋىن زەھەستەر دەيىت بەگەرە نشۈستىي ۋە شەكىستىي ھەر مەشە
 لەدەستكەۋەكەنىش دەكات، لەۋنەشدا دەيىت تاييەتتەيەكانى ھەر پارچەيەك،
 جىيەۋلۇتىڭى كوردستان، دەستكەۋەكەن لەبەرچاۋ بىن، ھىزەكانى ھەر پارچەيەك لە
 ۋەدەكارىەكانى ئومەسەلەنە بەگەن ۋە بەپىن دەستكەۋەكەن بچولنەمە،
 تەماۋ سازاۋ ھاۋكارىن...

-7-

له خوږه دوزمڼ گه‌یشتن و دیار یکرښی دوزمڼه سهرمکی و لاسه‌رمکیه‌کان

[illegible]

-9-

بەلۋىزىدە تەسۋىيى كىرىش كېلىشى كېلىدۇ ۋە تېگىشلىق
لە بارىدۇغە سىياسىيەتچىلەر

دەرىزىمەكى گىرە ئەبەردەم رىزگار بولۇدا ئەمگەتەرە، ئەمەزۇ زىاتەر لە ھەمە
رۇزۇكى تەر بايەشى نىۋە ئەتەرەيى كىرىش دۇزى كورد ئەبەرچاۋە، ھەلۈكۈشۈشى
سىياسى ۋە خەبەتتى دىيىلۈماسى بۇ باش جىگىتەر كىرىش ئەم نىۋەتەرەيى بولۇپ،
بايەخدان بەدۇزى كورد كىشى ئەتەرەيى كورد يەككە لە شا رۇگە گىرەگەكەنى
خەبەتتى ئەم قۇتالغىيە، ئەبەرەمە ھەلۈ خۇيىدەتەرەيى بارىدۇغە سىياسىيەتچىلەر ۋەلى
زەلەزەمەكەن زۇر گىرەگە، چۈنكە لەمەدا خانەي كورد لەسەر شانۇزى سىياسى نىۋە
دەلەتتى دىيىلۈتەرەمە ئەتەرەتتى بەپىنى جىگەي نۆزەگە ۋە تۈنەۋ ھەلۈ كۈشۈشى
كورد ئاراستە بىگۈت.

-10-

شۇرش چەككەن ۋە ھالى بولۇپ لە بارىدۇغە سىياسىيەتچىلەر.
بۇ دانەنى نەخشە شۇرش خەبەت

ئەمەزۇ زىاتەر لە ھەمە رۇزۇكى تەر بايەشى خەبەتتى سىياسى ۋە دىيىلۈماسى
دەركەتەرە ھەندى لايەنى ستراتىيى شەرى چەككەر زىاتەر دەركەتەرە، باش لە
زىانەكەنى سەردەمى شەرى سەپىنەرەمە بەسەر كوردە دىگەن لە قودەتتى ھەزۇ
دەلەتەكەن دىگەن، لە زىانەكەنى شەرى ئابەرمەرى دىگەن.
بۇيە ستراتىيى شەرى سەريازى نۆي بە ھالى بولۇپ لە كۆي ئەم ھۇ ھۇكارانەي
راستەمۇخۇ ئاراستەمۇخۇ بەستەرەي نەخشە ۋە شەرى چەككەرلەرنى زۇر گىرەگە، با
دەرس ۋە پەند لە ئەزەمەكەنى رابىردۇ ۋە رىگىرەي ۋە ھۇ ھۇكارەكەنى شەكستىش
دەستەندەش بىگۈت.

بۆ ئەوەی ھۆترو نوێتر بچینە ناو تێکڕای ھۆدوومکانی کۆمارەو چاکتر وایە لە تیروانیینکی سەردەمەو بچینەو ناو کۆمارەو بەلەبەرچاوەگرتنی رۆل و کارتێکردنی ھەلومەرجەکانی زەمەن و زەمانە جیا جیاکان. باشیش وایە پێش دایەزاندنەو بچینە ناو ھۆدوومکانەو تاپاشتر لە ھەرس و پەندەکانی ئاشنایەن و بێنە رێنمایی ئێستای ئێندە.

دایەزاندنی جەمھوریەتی کوردستان لە بەشینکی کوردستانی ئێزاندایە ھەل و ئەزموونی مێژوویی ئەوتۆیە کە تا ئێکۆلینەوێ لەسەر بکەری زیاتر بایەخی ھەرمەگەوێ و پتر سوود بەمش دەبێ، بەتایبەتی تانیشتاش زۆر لایەن و ھۆدووی شارەراو، سەرچاوەی سەردەمەو ئەفرامەتە خۆمەت ئەو نوسەن و پاس و ئێکۆلینەوانە ئێستا کراو... یان لە سنوونکی ئەسکدا سوودیان لێوەرگیراوە... سەنگی مێژوویی ئەم ھۆدووە چەند لایەنە، ئەوەی پێویستە لێزەدا ئامازەوێ بۆ بەکەم:

بەکەم: ئەزموونێکی سەردەمی ئازادی و ئێمچە سەردەمەوێ بەشینکی ئەتەوێ کورد، ھەرچەندە ئەمەن کورت بوو، بەلام پێر لە ھەرس و پەندە.

دووەم: بە ماوەیەکی کورت ئوای ئەزموونێکی مەزنی تر خولقا، مەبەستم ھۆکەمداری و مەلیکایەتیەکی شێخ مەحمودی نەمرە، پێش ئەوەی کوردستانی باشوور بێکێرنێت بە مێسۆپۆتامیاو بەدەستی بێرێتانیو دژ بە خواستی مێللەت، ئەم ئەولەتە عێراقیان ئێ دایەمەزێت.

سێم: ھوێ گە ئێ دیاوەی یەکانگێر لەیەکچووی گە ئێ لایەنی ئەو ھەل مێژوویە ئەگەل ئەم ئەزموونە ئێستای کوردستانی عێراقدا کەلەپەرین و ھەلێزێردنی پەرەمان و کوردستانی فیدراڵەو، ئەست پێدەکات... بۆیە ئەو تاقیکردنەوێە گەرنگیەکی تری سەردەمی ھەموو دەبێ زیاتر ھووناکی بھێتە سەر.

بەشى كوردستانى ئىيرانى گرتىمى، وەك سىرمىنچامىكى ئىمى بارودۇخە
نۇتپە، لەوانە:

× لە سالماكانى 1942-1948 بىرئومبىرايمىكى خۇمالى لە ئاۋچەي موكرىان و
دەورۇبىرى دامىزا بە سازگودى دەستەي چىمكى، دادو دىزگاكانى بەرئوۋە بىردى،
چاپخانە دامىزاندى كۆمەلى ئىلىقۇلۇتر ھىزى دىموكراتى كوردستان... ھەتد(1)
× لە سالانى 1941-944 ھەمە رەشىد خان ئاۋچەكانى بانەو سىرمىشتە سىمىزى
خستە ئۆر دەسلەتلى خۇي. سىرمىنچام ئىرتەشى تاران بە ھاندانى ئىنگىلزمكان و
پارمىتى ھەندى عەشايىرى كورد ھىزمەكى ئاۋىرلويان لە كەل خان شىكاندو
بىناچارى پىماي بۇ عىراق بىرد(2).

× لەبەھارى(1322-1943) تىرەو ئىلىمىكانى ئاۋچەي ورسى بىسىرگىرايمىتى
عومىرخانى شىرىلى، زىرو بىمكى بەھادورى رەشىد بىمكى جىھانگىرى وەتەمە بىمكى
ھىركى بە ھەندى داخۇزى عەشايىرى و نەتىرىمىرە دىتەي ئاۋچەمكىيان گرتە ئۆر
دەست و ئابۇلقەي شارى ورمىيان دا، تا رۆسمەكان كەتتە ئاۋىرلى و لەگەل تاراندا
رىكىيانى خستەم.

× لە18ى ئىلىۋى 1942 كۆمەلى ئۆن-كاف دامىزىئىرا، بە دۆرشمە نەتىرايمىتىپە
مىئۇرىمىمىرە(رىزگارگودى كوردستانى گىمىرە)ھاتە سىر شانۇزى سىياسى كوردستان،
لە دىۋىدا ھىر لە شۆنەمىرى ئىم رىكشۇرە ھىزى دىموكراتى كوردستان دامىزىئىرا،
لەمەدا ھەندىك پىيان واپە تەمە ئاۋىرنامە گۆرىن بىۋە، ھىزىمە خۇشى دىۋى
سالىك لە ئالۇگۆرمەكە پىدى پىنچەمىن سالى ھەمىزىئىرا دامىزىئىرا كىردىۋە نەك
پىمىمىن... ماناى خۇي بە بىرئۆرە پىندىرى ئۆن-كاف دىنا.

دىۋى لىدانى ئىۋوزى ئىلمانىيا و دىنيا بىۋىن لە ساغ بىۋىنەدى ئىيران بۇ زەلمىزە
ھاپىمىمانەكان، بىرىتانىيا وولاتە پىمگىرتىۋىمىكانى ئىمىركا بە ھۇشيارى و گومانەمە
چاۋدىرى جىۋچۇلى لەشكىرى سىۋىر بىۋىرلەمىكانى ئازەربايجان و كوردستانىيان
دەكرد، مەبەستىيان بىۋى لەئا و نەخشەمىكى ھاپىشەدا ئىيران بە سىۋىرە جۇگرافى و
سىياسىمىمىرە بىپارىزىن، بىپارمىتى دانى رىئەمىمىرە ھەمىرەزا شا كە لەجىنگاى
پاۋكى دىئرا، بە جىنگىرگودى ھىزمەكانى خۇيان و ئىۋوزى سىياسىيان، وە بەلەقكردى
جىنگەي لەشكىرى سىۋىر كۆتايى ھىقان بىم ئالۇزىيەي تىندىسنى ياخىبىۋىن و

دىيارىدى پارچە پارچە كىردى ئىرانى ھىنا بىوۋە ئارلۇ، بۇيە ئاۋچىكانى رۇنر دەسلەپتى بىرىتانيا كە ئاۋىندىكى كىرماشان بىو بە كىشۋ ماتىو بە ئارام مانىو.

سىمبارت بىرلەشكەن جەنگ رەستىن ۋىق بىدەستەردانى ئىلمانىا، ئىو دىو دەۋلەت كەۋىلە سىر رىبانى گۇشار خىستە سىر پىوسىكان بۇ جىيەجىكردى خالىكانى ئىو پىيمان و پىوتۇكىۋىل و رىكەۋتتەنى ئىرىبارى ئىران سۇر كىرەۋىن. دىلۋىكانىش سادىو ئاسايى بىوۋى ھىر لىو سىۋىردا بىوۋى كە پىوسىكان بىلەنەكانى خۇيان لىكالى خۇيدا جىيەجى بىكەن، بۇ ئاسانكرىنى كارىكەۋ نەۋىشتىنى ھىچ بىو بىيانۋىكە، ھىزىمىكانى ئىمىرىكا لى 31 كىلۋىنى دىۋىسى 1945دا ھىزىمىكانى بىرىتانيا لى 2 ئى ئازىرى 1948دا لى ئىران كىشانىو.

بۇيە يەككىتى سۇۋىيەت بىيانۋىكى ئىوتۇى بىدەستەۋە نىمابىو بۇ مانىۋىو نەكىشانىو، لىكىدانىۋىيەكى زۇرىشىان لىسىر بىرىنگار نىبىۋىكى ئىۋى نەكىرد، ئىرانىش لى پىۋى ئىوت و سىراتىجى سىرىازىيەۋە، بايەخىكى بىن وىنەى بۇى ھىبىو، ھىرەك چۇن بايەخى سىراتىجى و ئىوتى بۇ و بىرىتانيا و لاتە يەككىرتۋەكانى ئىمىرىكا ھىبىو.

ئا لىو بارىدخە ئىۋىدەۋلەتەدا لىپىرسراۋانى سۇۋىيەت كەۋىتە سىر دەستىپىكردى يارىمىكى سىياسىي گۇشار سىۋىشت، بىئاۋەۋەۋە خۋاسىتىش بۇ بىدەپىنەنى بىرۋەندىمىكان بىو، بە دىمەنىش دەستىگىرتن و يارىمەتى دىنى دىو گەل ئازىرو كۆرد بىو.

ئىۋىبىو ئاگادىرى لىپىرسراۋانى ئازىرو كۆرد كىرا كە كىشى ئىۋە ھاتۋە سىردانى(بىكۋ) بىكەن بە داخۋازىمىكانىانەۋە، تا و تۋىۋى لىسىر جىيەجى كىردى بىكرىت. (3) پىۋىشكى زۇر ھىۋىل درا كە كۆرد بە ئازىرىياچانەۋە بىبەستىۋىتەۋە، بىن ئىۋەى بىۋانن رابىرانى كۆرد رازى بىكەن.

بۇيە پىۋىسەى دامەزىلەندى كۇمارى ئازىرىياچان دەست پىكرىلە لى 11 كىلۋىنى يەككىسى 1945دا بانگىۋازى پىۋىكرىيەۋە(4).

دىۋىسەۋى ئىۋە لى 2 رىبەندانى 1324(22 كىلۋىنى دىۋىسى 1948) دامەزىلەندى جەمھورىيەتى كۆردىستان پىۋىكرىيەۋە.

ئىنچىسىنى مۇسكۇلەلەيمىكى تىر، تا پەيمانى دامىزاندنى كۆمپانىيىسى ھاۋىيىسى
نەت مۇزىكا(8)، بىرەش پىرىمىكان ئاۋاتىمىكان بەدى ھات.

ئىسرىمىكاندا ئىرا پەشىلى ئىشكىرى سىۋىر لى 27 ئىنچىسىنى 1946 ئىنچىسىنى
بەجىنىش(7). ھىمىۋى ئىر چەتەل تەلەمىنىيە قورسەنى ھىمىۋىن ۋەرىن گىرەم،
ئىرانە ئىر ئىشكىرى بىن بۆمىۋى چىۋىر تۆپىسى كۆن كە ئىشكىرىنى مەتسىسى بۆ
بەجىنىشنى بىرىمىكان ئىشكىرىستان ئىر دائىمىي بۆ سەھاباد ئىشكىرى بۆ ۋەك كۆمىكى
سىرىيىسى(8) بىر چۆرە ئىشكىرىنى كە ھۆۋ يارىمەتەندە سىرىمىكىمىكانى
دامىزاندنى چەتئەللىك كۆچمەن:

بارىۋىشى ئىشكىرىستان ۋە مەللىنىيە، دىۋىخانى دىۋى ۋەزگەل ئىشكىرى تارن،
ئىشكىرى بۆنى بۆشەپ بىر ئىشكىرى، يارى ۋە مەللىنىيە سەلەمىيە مەللىنىيە مەللىنىيە
ھۆۋ تىرىش ئىشكىرى بىر ئىشكىرى بىر ئىشكىرى چىۋىنى پىرىمىكاندا دامىزاندنى كۆمىرى بۆ،
بەتەمىكى ھىۋى خەۋىسى چەتئەللىك كۆچمەن، بۆنى ھۆۋ دىۋىكىرى كۆچمەن ۋە
پىشەن قازى مەمەد بۆ.

بەلەم ئىرانە ھىمىۋى شىكىرى ئىشكىرى، زەمىنىسى رەمىۋى دامىزاندنى قىۋىمىكى
خەۋى ھەل ۋە مەرجى ئىران ۋە كۆۋى لى خۆۋىرىن ئىشكىرى، تەمەن بۆ كارى سىرىمىكى
سودىمىرىكى ئىر ھەلە مەللىنىيە رەمىۋى، لىبار بۆۋى، دىۋى مەللىنىيە مەللىنىيە
رەۋى پىرىمىكان ئىر كارى تىر بىرە، ئىر ھەلەمىكى تىر بىرە، ئىر بۆ ۋە ۋە
ھۆۋمەندى ۋە قولى لى خۆۋ لى بارىۋىشەمىكى ئىشكىرى پىرىمىكان ۋە مەللىنىيە
ھۆۋمەندى ۋە كۆۋى ۋە مەللىنىيە پىرىمىكان بىرەمىكى، لىبار ۋە مەللىنىيە
كارى خۆۋ قەيىم كىرىن دىۋى، سىرىمىكى پاشە ئىر دىۋى يارى ۋە پىرىمىكان
چەتئەللىك كۆچمەن بىرە.

بۆشەپ ئىشكىرى

ھىر ئىشكىرى بۆشەپ ئىشكىرى كەم كۆۋى ۋە دىۋى ۋە مەللىنىيە كۆۋىمىكان،
مەللىنىيە سىرىمىكى بىرە... جۆلە ۋە رەمىۋىمىكان... ھەتە... ئىشكىرى بۆۋى.
بۆ ئىشكىرى:-

× سال دىۋى ۋە سال دىۋى دىۋى دىۋىمىكانى كۆۋى بىن ۋە مەللىنىيە، لى ئىشكىرى
سالەمىكى 1942-1945 دا بىر ئىشكىرىمىكى دامىزاندنى، بىرەمىكى بۆۋىمىكى، بۆۋىمىكى

چەكدارلىقنى ئاۋچەي ۋەرنىڭ لە بەرۋەتمەندى تاران دوايى پېنھېنرا، كاتىن يەككىتى سۆزلىتەت ھاتە ۋەرام ئېتەر يارى ۋە مەبەستەكە زۆر شارائىت نەبوون.

« ھەر لىسەرمەتاي دىمەنلەندى كۆمارمە ۋەزىنرا لاسىنگى ھېزۇ چەك ۋە ئازۇقۇمى دىھات لە چ ئاستىكىدايە، كەچى ھېچ ھەنگاۋىكى كارىگەر نەدەنرا، بەتايىستى گوشارى سىريازى لىسەر مەھاباد ئاشكرا بوو، زۆر لىمەلگەنەمەكانى ئەر سىرەمە بارى خراپى سىريازى، لە پەوى چەك ۋە ئازۇقۇمى كەرسەي جەنگ ۋە ئابوورى سىريازى پەرونى ئاشكرا ئەكەن چەكى قورس نەبوو، ئەنەت تەلەنگىش لەنەستى پىنويستدا نەبوو، چار بوو چەكدار لىمەر بىن فېشەكى بەرەي شەرى بەجىنەشتوۋە، بۇ جەل پىنخەف ۋە پىنلۇو گۆرمەي، يارمەتى لىمەتتارار ۋەرگەرلە (8) ..

« ھەر لە سەرەتاۋە دىمەلەتەن خۇر ئاۋا، ئەك ھەر ئاۋەپان لە كۆمارەكە نەدەدايەرە، بەلكو بۇ پەروخاندەنشى نەخشەيان بۇتاران ساز دىگەردو يارمەتەن دىدا. بىر جۇرە لە پەوى سىياسى ۋە دىپلۇماسىيە، بە دىلەۋى، بە سوۋ ۋەرگەرتن لە بارى جىزىۋۇلتىكى ئاۋچەي كۆمار بە ئابلۇقە دىۋى ھىشتىيەنەرە، يەككىتى سۆزلىتەش ھېچ ھەنگاۋىكى بەرەسى نەتا، ھېچ جۇرە رىكەۋەتن، پەۋتۇكۇلى، بەلنىكى ئوسراۋ لىگەل كۆماردا نەكرا، ئەر نەبوۋى شەرىيەتە ياساىيەي نىۋ دىمەلەتان ۋە ئاۋچەكە مەترىسەكى ئاشكراي نىشان دىدا.

« ھەر لىسەرمەتاي پەۋسەي دىگەر كەرنى ئەر ئاۋچەنەي ئىزان، گەل پەيمەن ۋە رىكەۋەتن لىنىۋان دىمەلەتەن ھاۋەپەيمەن ۋە لىگەل تارائىش مۇركرا، مەبەستى سەرەكى ھەموو لايەك پاراستىنى سىۋى سىياسى ۋە جۇگراپى ئىزان.. ئىزان ۋە يەككىتى خاك ۋە مەلەتەن بوو، بۇ بەلەن دان ۋە دىۋەت كەرنەۋى چۆل كەرنى ئىزان بوو لە دىۋى چەنگ.

لە 29 كەۋنۇ دىۋەي 1942 پەيمەننىكى سىن قۇلى ئاسراۋ بە پەيمەن (الاتحاد) لىنىۋان (مەل سەيلى) ۋەزىرى كاروبارى ئىزان، (سىز رىسەر پۇلارد) سەپىرى بەرىتانيا لە تاران، (سەمىرئۇل) سەپىرى يەككىتى سۆزلىتە لە تاران ئىمەز كرا، لە ماددەي يەكەمدا ھەموۋان بەلنىياندا بۇ رىزگەرتن لە يەككىتى ئەرۋ سەردەرى ۋە سەرىخۇزى ئىزان لە ماددەي پىنچەمدا بىرەندرا كە دىۋى ئاگر بىر سەركەۋەتن ۋە رىكەۋەتن لىگەل نەلمەنباۋ ھاۋەپەيمەنەكانى لە ھاۋەيەكدا كە لەشەش مانگ تىنەپەرى، نەبى ھىزەكانى

خۇيان لە ئىران بىلەن دەرەۋە، كۆرۈرۈش ئىشلىرىنى ھەيۋەتلىك كۆرۈرۈش بىلەن (ئىلگىرى
ئىشلىتىش) بىلەن سەپارەت بىلەن بىرگە ئىشلىتىش (ھەممۇ گەل ئىشلىتىش ئىشلىرى
بىلەن كە خۇي ئىشلىتىش ئىشلىرىنى خۇي ئىشلىتىش) (10)

بمقدمه‌ی ویلسون و هیئرایره (هیچ گورانیکی ناوچمیس نژ به خواستی گه لان نمکری).

له راستیشدا هم پرگمینه یوایی له دستکوتی تاران و دژ بعبیرموندی کورد
 بډو، چونکه معیست له خواستی گه لان خواستی دولتمان بډو، بډیه هر
 ناوړوکی نهمشیان به انجام گمیانده، هر وکله چون له دوایشدا داسه زانندی
 ښکېلې نهمه ښکرتو وکان معیست لږی ښکېلې دولتمان بډو.

له 27-29 دېسمبرۍ 1943 کونگرهۍ تارن له نيوان روزفلت، چمرچل وه ستاليندا بستر، يکځ له خاله گرنگمکاني: پاراستنی سنوويو يکميتی نيوان و کشانوي هيزمکاني هرسي دولتمکان يو، له دوي برانوي چمک.

پېنگھاتنى تارلارنى مۇسكۇل سىر داسىزلىقنى كۆمپانىيىسى ھاۋىيىسى ئىمىت و
بلاۋكردىنەۋى دەقى پەيمانەكە، زىياتر لىۋە قوامو لىمىلەتەۋە پەيۋەندى ئىيول
ھەردىۋ پايتمەختى ۋاباش كرىۋو كە تەنەت بىكەۋە بلاۋكردىنەۋى بىندو باۋى
خواسىنى كچى ستالېن بۇ ھەمە رەزا شا كە لە دوايدە رۇۋنامەي كوردىستان بە
خۇشەيۋە ھەۋالى ئىۋىۋىنى داسىكە بلاۋىكاتەۋە.

كاتىن سىرانى ئىمىنلىقنى ھاۋىيەمەن ئە ۋەتەندەم كۆيۈنمە (11) بۇ دىيارىمىزنى چارمىۋىسى ئىلمانىياد دىيىشكەننى ئىستىگەنمەن سىمبەرت بە چۆل كەرنى ئىران دىۋى بىرەنمە ھەم ئىمىنلىق دىۋىيان دىۋىيارە كىرەم.

لە 29 ی ئازاری 1948 ئوردکیا و عیراق پەیمانی باش دروستیتیان ئیمزا کرد. مەبەستی ئەر ریکۆتتە ئۆز روون و ئاشکرایانە ئۆز دەرمان بەرەمبەر بە ئەر بونی هیچ جۆرە بەلگەنامەیمکی باوە پیکرەو لە لایەن سۆفیتەو بۆ کورد لەگەڵ ئەر بونی هیچ جۆرە یارمەتیمکی جیدی کە کۆمارکە بکۆتتە هیزیکێ خۆراگر. بەلکۆ ئامۆزگاری کوردەکان کرۆ تا پێ لە ئەرتمشی تاران نەگێڕ، چونکە هیزیکێ بچوک مەر بۆ جاردێری هەلەزێردن دیتە ئاوچەمکۆ لە دوایدا نەگشتەو...

دېيارىدى تىرى ئالماشتىرى

زىياتر ئەوانە ئەگەر سىرئەتچە ئەبارى ناوخۇسى سىئورى كۇمارەكى كورد بىمىن، ئەناو تىپوانىنى ھەرىتىسى، سىياسىي دىپلۇماسىيى سىرگىدايىتى ھىزىپ كۇماردا، واگەن دىيارىدى سىر تىرى سىرەمكەمان دىتە بىرچاۋ..

— كۇمەلگەسى كوردەھەلى زۇر دىكەتوتوۋ بىو، ئەگەر بىزىن ئامبارو رازى نەخۇندەھەلى دىۋا بىست سال 1966 ئە دىمەزلىن ۋە پوۋخاندنى كۇمار ئە دىھاتەكانى: مەھاباد 94% ئە سەقز 93.10% ئە سەنە 82.9% كىرماشان 88.2% بىو، ۋە دىتوانىن مەزەنى سىرەمكەكى كۇمار بىمىن، ئەم بارە ئالەبارو دەرە كۇمەلەيتىيە كوشندەمىيە، دىيان گىرگىزگىتى گىرگىزى ناكۇكى ئاۋ كۇمەلى رۇزگارەكى قوت كىرەبۇۋ..

ئىپىرسىرۋانى ھىزىپ كۇمارىش ھەلقۇۋو خۇلقۇۋى ئاۋ ئەم دۇخە ئالۇزەبىۋ، بۇيە چارەكەندىيان، تىگەيشىتىن بارە نىۋ دەرەتەمەكى دىپلۇماسىيەتە ئالۇزەمەكى دەرەست، كەبۇ ئەوان زەھەت بىوۋ.. بۇيە ئە رۇزى كارەساتىشدا ھەر ئەمە چاۋەروان ئەكرا كە پەۋى دا، بە تايىبەتى ناكۇكى ەمەشەيىرى ۋە يارەمەتى دانى دۇمەن، ھەلەلەن ۋە رەبەرى ۋە پال بىمەكەمە نان ۋە بۇرۇقەن بۇ پەرىشەمە بۇ بەرى دىگىرەكى، ئەپۇزىنى كۇتايىدا، دىمەنىكى كۇمەلگەسى دىمەنىيە بىرچاۋ...

ئەوانە ئاشارامى ۋە بىن باۋەرىس رەخساندەبۇ، ئەنجامى ئەمەش ئە رۇزگارى سەختىدا دەرگەت چەندە ترەسناك بىوۋ 12.

— سىرگىدايىتى كۇمار، زىاد ئەپىۋىست خۇى بە ۋەتەۋۇزى بىن ئەنجام بىستەبۇۋ، بىن بىناغە ئى بە ئومىد بىو، ھەرچەندە جۇزى ئە جىۋاۋى بە ئومىد بىن ئومىدى ئە نامەكانى كۇمەتەسى مەكەزى ھىزىپ (كەلەشۋىنى خۇيدا دىمىنىرەت) ئەلەيك ۋە سەرەك كۇمار ئە لايەكى تر دەرەكەتە (13). جگە ئەمە زۇر ئە ئىپىرسىرۋانى تر ئە بىۋايان بە تاران بىوۋ ۋە ئە ئومىد بىۋەشيان بە گەتۇگۇ بىوۋ ئە كاتىكدا رۇمى تاران ئەنھا بۇ كات بىرەنە سىرە دەستى دەستى، گەتۇگۇ كىرەۋە، خۇ ئىپىرسىرۋانى ئەرتەش ھەر بە ئاشگرا ئە نامەكانىندا گائەت بە گەتۇگۇ ئەكەن (بىۋانە ئەمەسەنى ئەرتەش ئە ب 1 د.ج.ك-دا)، بىگرە جارى ۋەبىۋە رەندەمەكان تەقەسى ئەمە خەلگە ئەكەرد، ۋەك ئەم

پوډولوى كه پېنځولويان له نوښتراني نازرو كورد كرد له تاران له گفټوگوى پانهمې 1325د، 2كوژدلوو 3بريدار لهجامى بوو(14).

-وهك پښيست به ليكولولوى يو دلناني نمځشه، مامله ي پوډولومكان نهمگرا، له لورمن له نمځشو گمه سياسيگان له ديپلوماسيېتي هاوپميو منډ به كېنځمې مسمله ي كوردموه نهمگيشتن، نهمگې جوري له تيگيشتنيش ههبايه وا دره كورلو نمځشو كاري بهرامېر نهجو.

-خو بېستنهوه به نورشمې خودموختاريېوه، نهمگاي پيكرنموي له نهمترناتيېكي تر لاسر داخستن، برياره ميژويېمكې دوي رېبنداني 1324 خرايه لاه، كه نيختيار درابوو نهمست كوميته ي مركزي و نهجو من بؤ به ئيستيقلاي توارو گمياندي كورد لهو جينگايانه ي ئي نهمزين.

نوه له كاتيكا بووكه زوريه ي زوري جهامور، زوريه ي كاريه نهمستان بهويان به نورشمكې يزگاري هجوو.

-خو بېستنهوه به ستراتيېي (سريازي) بهرگري... به خو ماسدان له سمنگرا بؤ چامرواني هيزشي دوزمن، كه نهمه وؤلى خوي له هيلاكې و ناوميندي له پهلامارو نهمپنځشمري و هلبزگري زهمان و زهميني جمنگا بيني، له كاتيكا نهمترشي ئيزان سريېستي جوللو مانولرو هيزش و پهلامارو كشانموي هجوو.

همچنمده جياولزيمكي گموره له نيوان هيزي چمكلرو چكو تعممېني و تلقاي جمنگو كمرمېي گواستنوه هجوو، بهلام له پوي تواناي شمې ورمو باوهرې گياني خو بهخت كردن بؤ نيشتمان به پيچوانموره بو، لېمېرؤموندې كورد بوو، بؤيه نهمگې لهو ستراتيېي پيچوهوكردني ناموزگاري لپيرسرلواني سؤليېت بؤ شمې نهمكردن نهبايه، وا رهوتي پوډولومكان به جوريكي تر دېوو يان هيچ نهمېن جوري نهممېي سياسي و مانولري سريازي و نهمزگرتن و شمې درويوني نهمست پيچمگرا.

-همول نهمان بؤ سنور اروانكردن بؤ سوود وهرگرتن له تواناي مويي و زهميني و نابورري ناوچمكاني تر، بؤ بېن بېش كردني دوزمن لنيان، بمتايېستي نابورري كؤمار زؤر لاوز بوو، خملكي زؤر همزېر بوون، كه نهمگي همنگانان بهرمو لهو رېبازه بهرزدېووه، گويان ئي نهمگرا، كمېموي نهمست لريكي دوزمنيېشوه پوډلوي بخولقينرايه، نمځشه ي سوود ئي وهرگرتن دانهمنرا، هم زو و هملكه

ئەمەست دەريا، ۋەك شەرقى ھىزىشى (سەررە سەرچامو مىل قەرىنى، دىمسان شەرقى مامشا).

شەرقى مامشا گىرگىيەكى تايىپتى خۇي ھەببە رۇۋنامەي كوردىستان بەم جۇرە
ئەسەر روۋدانەكى ئوۋسىي:
ئەمەبە

ۋەك ئەمەبە ۋەلام گەيشتۈۋە ئەم شەرقى ئوۋىي گەلە گەردى مامشا روۋى داۋە
ئوۋىن بە ئەمزار كەسەرە ھىزىشى ھىناۋە تۇپۇ تەيارە لە ئەرۋ ئاسمان
پىشتىۋانىان لە ئوۋىن كەبۋە تەنبا بە ھۇي 30 كەس لە برايانى بارزانى ئەستە مىل
قەرىنى بە سەزۋكى براى قارەمان مەستەل خۇشناۋ جۈاب دەرۋەتەرە لەلايەن
ھەزەمى پىشەرە ئەم سادىر بۈۋ كە 11 كەس لە شەرمەكان كە يەكە ئەۋانە براى
خۇشەرىست مەمە قەرىنى لە مەدەلەي قارەمانى پىشتىۋەت (18).

*زىاد لە سەۋرى پىشتىۋەت كۇمار ئەۋالى ئازەربايجان ۋە سىياسەتى ھۆكۈمەتەكى
كرا، ھەرچەندە لە رۇز روۋەۋە بىن سود نەبۈۋ. بەلام لە ھەندى روۋى تەرەۋ بىن
زىاننىش نەبۈۋە، بەتايىپەتى ئازەرمەكان رىيازى تايىپەتى خۇيان ھەبۋ، رابەرۋ
ئەپسەرەۋە ئاسىۋنالىيەستەكانى ئازەربايجانى سۆلىۋەتتىش لە ھەمۋە پەۋىيەكەرە
پارەتەدەريان بۈۋ، بە ئەخشە كوردىان ئەستەنگى ئەم كۇمارە كەبۋ، كاتى ئەم
رايە خرايە بەردەم پىشەرە كە گۈايە بۇ تەرۋى كوردىستان يەك ئۇستادار ئەبىت
ئەۋىش قازى ئەبىن (17). ھىچ جۇرە ئامانەيەكى ئىشان ئەدەبۋ بۇ قەبۋل كەرن، بىن
گۈمان ئەم پارەش بىن مەترەسى ۋە مەرام نەبۋ، كەچى ئازەرمەكان لە گەتۈگۈزى مانگى
جۇزەردەن 1325 ياندا ئەگەل رۇنم لە تەرۋىزە، ئوۋىنەرى كوردىان بەسەر كەردەۋە ۋە
ئەمەسەلەي ئەتەۋىيەتى كوردو كۇمارەكەشى باس كرا، ھەرۋەك بە ئەنقەست بىيائەۋى
مەسەلەكە خەفە بەگەن

*نەبۈۋى ئازادىي جۈلەۋ ئەستە پىشەرە، چۈنكە پەۋسەكان ئەچەندە
لايەنكەۋە سەۋرىان بۇ جەمەتۈلى كۇمار دانابۋ ئەۋانە:

ئەجۋان ئەبەردەمى شەردا بۇ بەرگەرى ئەبىن. خۇ بەستەنەرە بە خۇد موختارىيەۋە،
بەردەۋامى ئەسەر گەتۈگۈز، بەستەنەرە بە ئازەربايجانەرە... بۇيە بىر لە جۈلەي
سەربازى ۋە مانۋالەرى سىياسى، ئەمەرى ۋاقىع دۈۋەست كەرن، كارى جەمەۋەرى ۋە

جولاندى خەلىكى كورد لىئاوچەكانى دەرى سىزور ئەكرائىمە، نىبوونى ئەم ئازادىيە ئەم چاۋرونىيە، ئەم بىن ئەرامەتتەيە، بىن ئومىدى لە تاران، جۆرى لە بىن ئومىدى لاي خەلىكى خويىندەورو ھۆشمەند دوست كرىبوو، بىن ئەمەى سەرنجى لىبەرىئو بىر لە ھۆ جارەسەر بىكرەتەو.

لە سوچىنىكى تىرى تېئورەتتىن ۋە شەكىللەندۈرۈش، ئەمگەر سىمبولىكىنى ۋەردى دىيارىدى
خۇبەستەستەندەندى سىمۋول كۆمۈر بىر، بابەتتەنە ئىنى بۆلۈنۈش، ۋە ئەمگەمى
كە ھاندەرى ئەم دىيارە ئاۋاسىيە، ھەر تەنە بىلەن سۆيۈندەمى ئىمىو بۇ مانەم
ئەمگەل خەلىكى كۆرۈد، ۋەك ھەلىكى خاۋىرەندەمى ئىنى رىئەت تارەن بەرمەم بە
خەلىك بۇ تۆلە، ھەر سەمبەرت بە بىلەننى گەيەننى(سەمبەرت ھەمبەرت) بۇ پىشەم..
ئىمىو، بىلەك گەل دىيارەم ھۆى تەمبەرتادە بۆۈن ۋە ئەمبەرت بۆۈننى ئەم پىشەم
تۆلەن بىنى ئەمەن:

کشانمردی لەشکری سوور، بێ نەخشەی ھاوڕێبووندی بە چارەنووسی کۆمار.

* نامزدگاری روسه‌کان که شماری ندرت‌ش نه‌کمن.

*رووخاندنی کتوبری نازمربایجان و لاکردنی رابیرانی و شمیری خویناوی.

*نبیونی پشت و پمنا، مانعه بمتنها، بن چمکی قورس و هل و مرجی به هیژ
 بوون و داگوکی بهرامبر به هیژی دورن که ل و روزگاردا گه ل ههنگاوی
 و مرجی خنیری هل و مرجی که یابو، زهین زکانش یارمته نهری بوون.

*بېوا نېبېوونى قازى محمد بە جەنگو خوتىن رىشتى، بە شەپى بىن ھودە، خۇ ھەر لەسەرەتاوہ كۆمەلەي ئى-كاف رىبازى خۇي لە شەپى چەگدارو شۇرش ديار كرىبوو، دىسان نامە يارىزراومكانى بېشەوا تېشك دەخەنە سەر نام بۆجۈونە.

* گرفت و معلم یوشایی و لاولزی و مللانی، ناوختو کهم نمبون بهتاییستی:

- ناکوزکی و مملانی و رقعیاریمتی ننوان نفلو تیرمو برصیاب و یمگزایمکان.

-نەجۋىي دىسپلېنى يېزىست لەناو سۈيۈۈ چەكدارمەكاندا.

-لاولزی زۆر له سهرگرمهكانی حیزب و كۆمار، زوو وره بهردان كهنگه گهل ههندی
سهرهك عهشیرهتمیشدا كهوتفه دأوكوردنهردی گیانی خۆ بهستهوهدهان.

-تەنیا ھىزى جىڭەي ئومىد. ھىزەكەي بارزىنى و ئىسەرە لىھا توو مەكەنى
كوردستانى عراق بوو، پىندەجىن پىشەرا لای ئاسان نەبۇرىن ئەر ھىزە بىڭتە جەمىرى

پاراستىنى، بەتايىبەنى ھەر لەسەرەتتاۋە ئەمىر جېڭىمۇ ھەلە بۇ بارزانى ئەمخولقېنرا كە
 رۇلى خۇي بېيىن، ھەر ۈك ئامىككى خۇشى دەرى ئەمخەن كەمەر بە (فەرماندە كل
 ھېزى بارزانيان) ماۋەتتەۋ بە پەلى (ئەمىرلار) يەنە، دانانى بەشكى گىرنگ لە
 ھېزەكەي، لىكەككى 1۰۲۰۳۰۴ بەسەر كىرەيتى:

مستەفا خۇشناۋ، مىر حاج، بەكر عبدولكەرىم، ئورى ئەمەد تەھا، بەلمەرماندەيى
 ئەمىرلار ھەمە رەشىد خان، ئەمەش بۇ خۇي جىڭەي سەرنجە (18). لە ژمارەككى
 رۇژنامەي كوردستانىشدا شىتېكىۋا نابېيىن كە پىچەۋەلەي ئەم قەسەيە بىت،
 ھەرچەندە بارزانيى ھەندى چار لىگەل ۈزىسى ھېزدا (سەيىف قازى) سەردانى
 بەرمەككى شەۋ ھېزەككى كوردەۋ، رۇلى گىرنگى لە لاپەلا كوردىنى ئاۋۇكى ئەشايەرىدا
 بېيى، ئەم پەلىيە لىرىنگەكەتتە سەريازىيەكەي نىۋان كوردستان ۋ ئازەربايجاندا بۇي
 دانراۋ، جگە لە رۇلى ھەمۈ ھېزەكە كەلە كارەساتەكەشدا بە يەكگرتۈۋى لە
 مەيدانەكە دەرچەۋ، لىگەل ئەۋەتەشدا دىسان لە سەرچاۋەي بېرەۋە ۋەۋ
 ئەم رۇلەي ئەدرايە.

لىگەل پەرخاندى ئازەربايجان ھەندى سەركە ئەشەرەت ۋ لىيىرسراۋان خۇيان
 بەمەست ئەرتەشەۋە دا، لە راستىدا ھەر لىدۋاي كەشائەۋەي لىشكىرى سۈر، كەل لىر
 سەركە ھۇزانە ۋەمىيان بەردا، لە دۋايدىدا كەل لىيىرسراۋانىشى كىرتەۋ.

كورت ۋ پوخت زەمىنەي خۇيى ۋ بارۋۇخەكەي كۆمارى تىدا دامەزىنرا، رەسپو
 كامەل نەبۈۋن، بارۋۇخە نىۋەۋەلەتتەكەش لىسەر تەماح ۋ مانۋلەۋ بىرۋەۋەندى
 دىچولۋ ئاراستە دىكرا، دۈژمن ئامادە نەبۈۋ ھىچ جۇرە پىكەتەن ۋ رىكەۋەتنى بگات
 كە لايىنى كەمى مالى نەتۋايمەنى ۋ نىشتەمانى كوردى تيا بىت.

سەر كىرەيتى كوردىش لىم ئاستەدا نەبۈۋ كە بزانى ۋ بىتۈننى ئەلقە لاولەككى
 موعادەلەكەن بىۋىتتەۋە ھەلى گۆزەنى بەدات، ھەر لەسەر بەلۋىن ۋ چاۋەۋەنىيى
 ۋەركىتتى راسپارەد ۋ بېرەۋەكەن دەرزا، سەرنجى پەۋدەلەكەن ۋ پاشە رۇژ ۋ
 ئايىندەي چارەۋەسى ئەدەدا، جەۋاۋەرىش لەسەرەتادا ئەۋزادى ۋ بارى دىمۈكراسى
 كە رۇز گىرنگ بىۋىن بەۋەمىد بىۋىن، ئەدۋايشدا چاۋەۋەنىيى ئالەتتەۋى ئىنجا
 بەمناۋەندى دەرزا.. بەتايىبەنى ئەم ھەمۈ پەۋناكىيە سۈرەنە، دەرەكەۋەتن بىن
 ئەۋەي رابەرنى كورد بىۋەلۋىن ۋ بگەنە ئاستى پەۋدەلەكەن، پىكەتەننى تارن ۋ مۇسكۇۋ

پەيمانى نەت، كىشائەۋەي لەشكىرى سوۋر بىزەخساندىنى ھىچ جۆرە زەمان و
 دۇنيانىك، ئەوانە زەنگى مەترىسى و ئىشاندىنى سەردەمى وەرچەرخاندىن بوۋن.
 سۆڧىيەت بەمىراسى خۇي گەيشتېۋو، يارىمگەي بە ئىسھام گەمىاندېۋو،
 دەستبەردارى كورد بوۋ بوۋ، كەچى كورد لەسەر ھىۋالو چاۋەروانى و بەلۋىن و باۋەرى
 خۇي نەزىيا، سەمىرى رەۋتى ۋودلۈمگەنى نەگەرد، بەر بېۋايەۋە كە بەتەنھا ئاتۋانن
 كارتى بگات، كاتن ساتى بېيىرى پىنچەۋانەي رەۋتى مېۋو بوۋ، پىشەۋاش سەبارەت
 بەر ھۇ ھەل و مەرجانەي تىشكىيان خرايەسەر، خۇي كەردە قورزانى، كارۋانىكىش لە
 شەھىدان رابەرى كەرد، دۈۋر نەمبۈ، ئەگەر رىگەي پىنچەۋانەي ھەل بېرەدەيە مېۋو
 نەمبۇ بە جۆرنىكى تە نەنوسرايە، بىن گومانىشە كە رەۋتى ۋودلۈمگەن بە جۆرنىكى تە
 نەمبۈ، چۈنكە ئەر بېيەرە دۋا ھەل بوۋ، بەلام ۋەك ئىكەدانەۋەيەكى ئۈجىكى، ئەگەر لە
 ساتى ھىمەنى و لەسەر خۇيىدا زۆر ھەل ئەكىس دىرەن، ۋا دۋا ھەل لە بارۋدۇخىكى ۋا
 سەخت و قورسدا ھەر دەپن بەر جۆرە بىت كەمبۈ، دىيارە ئىتەر دۈۋمى دىگەن كەرىش
 بېيەر لەسەر چارەنۈسەكە ئەدات نەك خاۋەن كىشەكە.

پەراۋىز سەرچاۋىگە ئىشەنچى يەتمەيدۇ

- 1- پېئىش دىمىنىڭ كۆمۈر، پېئىش قازى مىھمەت ئە دىمىنىڭ كۆمۈر ئىسمىدا بولۇپ ئۇ خۇد موختارىيەت باس كىرد.
- 2- بولۇپ كۆمۈر ئىسمىدا كۆمۈر، (2011/12-11/12/1948).
- 3- ئە ئىسمىدا كۆمۈر، 1945دا ئە ئىسمىدا كۆمۈر، 200 سولۇڭمۇ خۇي گەيەندە مەھەبەد.
- 4- 26 كۆمۈر ئىسمىدا كۆمۈر، 1325 (17 كۆمۈر ئىسمىدا كۆمۈر، 1948) ئىسمىدا كۆمۈر، بە بىر ئۆمۈر ئىسمىدا كۆمۈر، 1325 (27 خاگە ئىسمىدا كۆمۈر، 1948).
- 5- 4 كۆمۈر ئىسمىدا كۆمۈر، 1948 كۆمۈر ئىسمىدا كۆمۈر، 1948 كۆمۈر ئىسمىدا كۆمۈر، 1948 كۆمۈر ئىسمىدا كۆمۈر.
- 6- بولۇپ پاشە كۆمۈر ئىسمىدا كۆمۈر، 1948 كۆمۈر ئىسمىدا كۆمۈر، 1948 كۆمۈر ئىسمىدا كۆمۈر، 1948 كۆمۈر ئىسمىدا كۆمۈر.
- 7- بولۇپ پاشە كۆمۈر ئىسمىدا كۆمۈر، 1948 كۆمۈر ئىسمىدا كۆمۈر، 1948 كۆمۈر ئىسمىدا كۆمۈر، 1948 كۆمۈر ئىسمىدا كۆمۈر.
- 8- بولۇپ پاشە كۆمۈر ئىسمىدا كۆمۈر، 1948 كۆمۈر ئىسمىدا كۆمۈر، 1948 كۆمۈر ئىسمىدا كۆمۈر، 1948 كۆمۈر ئىسمىدا كۆمۈر.
- 9- بولۇپ پاشە كۆمۈر ئىسمىدا كۆمۈر، 1948 كۆمۈر ئىسمىدا كۆمۈر، 1948 كۆمۈر ئىسمىدا كۆمۈر، 1948 كۆمۈر ئىسمىدا كۆمۈر.
- 10- ئەم ئىسمىدا كۆمۈر، 1941دا ئەم ئىسمىدا كۆمۈر، 1941دا ئەم ئىسمىدا كۆمۈر، 1941دا ئەم ئىسمىدا كۆمۈر.

- 12- زۆر له بىلگىنامىگىنى سىردىمىگە ئىش راستىيە باش پوون ئىكەنمە بۇ زانىيارى ئىم لايىمە بېروانە بىرگىگىنى (دىولەتى جىمهورى كوردستان)..
- 13- بېروانە بىلگىنامىسى ژمارە 97ى كۆمىتىسى مەركىزى، 132 پىشەموا قازى محمد، دىولەتى جىمهورى كوردستان، بىرگى يىگىم.
- 14- بېروانە ھىمان سىرچاۋە ل 309-328.
- 15- بېروانە دىولەتى جىمهورى كوردستان- بىرگى يىگىم- بىلگىنامىسى ژمارە 24- 30-32. ھىد.
- 16- رۇژنامىسى كوردستان ژمارە (80) رۇژى 1948/8/20.
- 17- بېروانە جىمىر مەمدى ئىيا، ژىنگى سىياسى قوام.
- × دىولەتى جىمهورى كوردستان نامىگىنى پىشەموا ژمارە 20-132.
- 18- بېروانە دىولەتى جىمهورى كوردستان بىلگىنامىسى ژمارە 50 دىيارە سىرچاۋە راستىيەنى بىرمارە گىرگىگىم بۇ ھىمور لىك دىستىگىنى ھىزى بارزىيان و ئىلىسىرانى ھىر بارزىيانى خۇس بو.
- تېپىنى: - ئىم لىكۆلىنمەيە لى رۇژنامىسى كوردستانى نوئى ژمارە 592-593 لى رۇژى 1994/1/21، 20 دى بۆكرومىمە لىمىر سىنگى نوسىنەكە بۇ يادى 52 سالى كۆمارى مەھاباد كە لى 1948/1/22 (2ى رۇبىندىنى 1324) دىمىر ئىنرول لى 17ى كانونى يىگىمى 1948 دى پووخىنرا لىمىشى يازمىمىدا دائىرا.

Abstract: -

Republic of Kurdistan is a historical event and of an important era of self-rule. The values of the studies and researches on its events are full of lessons and warnings for today and the days to come in the struggle of our nation and the experience of the self-rule. Moreover, that history was the second opportunity during the years of the first half of the twentieth century that emerged amid the international circumstances and become an opportunity through which the realization of the Kurdish historical right could be seen.

I have paid good attention to the events of the one-year Republic and the Mahabad experiment since I began my writings. I have been writing about the events and subjects of this history, holding seminars and panels for the last thirty years. The writings and studies published as books and booklets or articles in the newspapers and magazines in Kurdistan and outside have reached an extent to enrich the Kurdish library.

These three experiments which emerged through the three historical opportunities in the twentieth century. I refer to the rule and Monarchy of the immortal Sheikh Mahmood in South Kurdistan (1918-1924), Kurdistan Republic in Mukryan Region (22.1-17.12 1946) together with this experiment of the present historical opportunity which persists in Iraqi Kurdistan. Those events are three historical opportunities in such a political ground that many of their causes in their establishment and also the conflicts of their times have many similarities. The factors of the opportunities of the experiments, the level of the political geostrategic circumstances, the conflicts and the course of events are very important. The factor of pressure and its effects on the complications and plots, the role of the superpowers in the region together with other causes such as the internal threats are the main factors and causes which have similarities and could be studied largely.

The method of the studies are systematic and depends upon genuine documents of the time of the Republic and of the archives of the states concerned in the experiment and the conflicts on the region at that time.

I have divided this study into eleven parts with a short introduction and a gate through which we enter the world of the studies in the different times and sources and genuine documents.

The first part contains an objective writing of history. In the second part there is a quick view about the Kurdish society. There is a description of the confrontations and fightings, which took place in and for Kurdistan. Then the reasons are analyzed and the way they caused the backwardness of the Kurdish society. Later it sheds light upon the policy of the occupying and imperialist states.

The third part is about the Kurdish movement when the Red Army came. There emerged many favourable causes that directly affected the Kurdish movement positively. These created favourable conditions in the establishment of the Republic of Kurdistan. Then the main internal and external causes are focused on.

In the fourth part there is a short history of the foundation of the political organizations and their activities, including Kurdistan Liberation league, Gihandan league, Kurdistan Liberals Party, K.R. league and KDP. Then there is a description of the publications, activities and goals of each organization, with a comparison of the goals, the policies, the programmes and the strategy of each of these two organizations. In the fifth part the beginning of the political life, the activities and the relations of the Kurds with the surrounding world are reviewed, including the Bako visit, the start of talks and the Soviet attitude and their views, then the Kurds' determination on gaining their right to a self-rule republic and the type of the Ministries and establishments. Light is shed upon the historical name of the entity with the governmental and international names and with documents and analyses proving that the entity was a self-rule republic and not an independent one.

The sixth part gives a class and social evaluation of the leadership of the Democratic Party and the Republic of Kurdistan. We shed light upon the nature and characteristics of the Republic of Kurdistan.

The seventh part sheds light upon the consequences of the establishment and the collapse of the Republic through the achievements of the Republic of Kurdistan.

In the eighth part many studies on the events of the time are carried out. There is also a description of the conflicts and disputes, the complications surrounding the Kurdish society, the plots of the enemy

especially the army, which caused the foundation of the two republics in a political and military coincidence.

Then it describes how Tehran tried to keep those two republic away from each other, the emerging of the conflicts and the days and the last hours of the catastrophe, the detention of Qazi Mohamed and his friends, the trial and the death sentence and the way it was carried out.

The ninth part deals with the factors and reasons of the collapse of the Republic of Kurdistan, why it collapsed so easily and the internal and external reasons for that.

The tenth part reveals the lessons and warnings of the Republic in its establishment, collapse and the consequences.

In the end there is a thorough study of the five-year-old Mahabad experiment, the Republic of Kurdistan, which lasted nearly one year and a modern view about the Republic of Kurdistan.

The study should have contained many appendixes, especially of names, many documents of that time, many photographs and different maps but the limitedness of time and the immensity of the work were the two main reasons, which prevented the achievement of what we wished.

تعريف بالكتاب

تشكل جمهورية كردستان، حدثاً تلويحياً لمصر إدارة مطية عامة وحساسة في التطور السياسي لقضية الكورد الوطنية. إن أهمية البحث والدراسة في وقتها، تكمن في أنها زاخرة بالدروس والعبر لرائعين ومستقبل شعبنا، وتجربة العبرة الكردية، فضلاً عن كونها الفرصة التاريخية الثانية التي صنعت في سنوات النصف الأول من القرن العشرين، وفي ظل ظروف دولية، لنيل الشعب الكردي حقوقه التاريخية. لذا فقد توليت منذ بداية مسوّتي في مجال الكتابة، اهتماماً خاصاً بالأحداث التي وقعت في هذه الجمهورية، خلال عمرها الذي دام لكل من عام واحد، وتجربة مهابة التي ضلّت لنحو خمس سنوات. فمنذ ثلاثين عاماً، ولما تفرّس الأبحاث والدراسات وأقيم الندوات حول أحداث وسجلات التطور ومواضيع مختلفة لهذا الحدث في تاريخنا المعاصر، وقد وصلت نتائجتي ولبعائتي وأسديراتي سواء تلك التي صدرت على شاذلة كتاب أو كراس، أو على شكل بحوث في الصحف والمجلات والأسبوعات الأخرى في داخل وخارج كردستان، إلّ الحد الذي جعلت المكتبة الكردية غنية بها، إضافة إلّ كونها لرشها لسيلا لتلويح تلك الفترة الزاخرة بالأحداث الهامة.

إن التجارب والفرص التاريخية الثلاث التي صنعت لجزء من امتنا في فترة سؤونه في القرن العشرين، والصد حكومة الشيخ محمود العليدي في جنوب كردستان (1918-1924)، وجمهورية كردستان في منطقة موكرمان من أعمال شرق كردستان (1922/12/17-1946) محتويها تجربة مهابة 1946-1942 التي برزت إلّ الوجود بعد احتلال الجيش الأحمر السوفيتي لمنطقة موكرمان التي كانت مقدمة لظهور الجمهورية. مع التجربة والفرصة التاريخية الرائعة المستمرة في كردستان العراق منذ عام 1991، تختلف عوامل وأسباب بروز الواحدة منها عن الأخرى بسبب اختلاف الزمان والمكان والتحولات المختلفة في بنية المجتمع الكردي، كما أن هناك شياً كبيراً في العوامل والأحداث الإقليمية والدولية التي ساهمت في خلق كل منها، وبين المشاكل التي عاشتها كل تجربة في عصرها وأسباب التي أدت إلّ انهيارها.

إن الظروف التي تهيأت لخلق تلك التجارب، الأوضاع السياسية والجيوسياسية والصراع الدولي ومسيرة الأحداث... عوامل الضغط وتأثيراتها على خلق الأزمات وحبك المؤامرات... دور القوى العظمى في إدارة الصراع على القضايا الاقتصادية والناطق الجغرافية والاستراتيجية، قضايا الضغط التهديدات المحلية والإقليمية، إن كل ذلك تشكل عوامل عامة وأساسية ساهمت مع العوامل الداخلية، في خلق التجارب الثلاث مع الأخذ بنظر الاعتبار اختلاف المكان والزمان والمعادلات الدولية.

إن أسلوب كتابة المواضيع والدراسات التي يحتويها هذا الكتاب، منهجي، يستند على النهج العلمي في البحث والدراسة، علمي وموضوعي في التحليل... يعتمد على الوثائق المهمة والعبء لمعهد الجمهورية

وارشيف الدول ذات العلاقة بالتجربة وبالحلاف والصراع على المنطقة في تلك الحقبة. ان كتف (جمهورية كردستان) هو اخر حلقة من حلقات الكتب والبحاث التي رأت النور خلال العقود الثلاثة الماضية، ولهم دراسة تاريخية وتحليل سياسي للأحداث التي لاتزال تكتنفها الغموض.

لقد قسمت الأبحاث والدراسات التي يضمها هذا النتاج الى احد عشر قسماً، مع مقدمة و١٥٠٠٠ الدخول الى مباحث الكتاب.

الفصل الأول يتناول كيفية كتابة التاريخ بنهجها العلمي والوضوعي .. وفي الفصل الثاني هناك بحث قصير حول المجتمع الكردي ويتم الحديث عن الحروب والصراعات التي جرت في كردستان ومن أجلها.. ومن ثم هناك مناقشة وتحليل للعوامل التي أدت الى نمو المجتمع الكردي بصورة غير طبيعية، كما تسلط الضوء على سياسة الدول المحتلة والأمريالية. ويتناول الفصل الثالث الحركة التحررية الكردية، وكيف ازدهرت في عهد احتلال الجيش الأحمر لنواحي موكرمان في كردستان الشرقية، مع ذكر عوامل مساعدة أدت بشكل مباشر على تقوية الحركة التحررية الكردية، وكيف أن ذلك هباً الفرصة لتأسيس جمهورية كردستان. وفي هذا الفصل أيضاً تسلط الضوء على العوامل الداخلية والخارجية الأساسية التي أثرت إيجابياً على التطورات الداخلية للحركة الكردية. وفي الفصل الرابع هناك نبذة مختصرة عن تاريخ تشكيل التنظيمات السياسية، ونشاطات كل منظمة، بدءاً من جمعية (انقاذ) كردستان وجمعية (جيهانغاني) الى حزب ديمقراطي كردستان، جمعية ذك واخيراً الحزب الديمقراطي الكردستاني (حزب ديموكراتي كوردستان). ويتناول الفصل اسنادات ونشاطات وأهداف كل تنظيم، مع مقارنة لأهداف تلك المنظمات والتطورات التي حصلت على الهدف المركزي، وبرامجها، سياستها، واستراتيجيتها. أما الفصل الخامس، فيتناول بداهات الحياة السياسية ونشاطات وعلاقات الكرد بمحيطه.. الى جانب زيارة باكو، وبدية المفاوضات وموقف السوفييت واخر أفكارهم... ومن ثم اسرار الكرد على نيل حقوقه المتمثلة في تأسيس جمهورية تتمتع بالحكم الذاتي والحديث معهم حول سبل تشكيل للإسست والأجهزة والوزارات. ويسلط القسم الضوء على الاسم التاريخي للجمهورية، وهناك بحث تاريخي موثق يثبت أنها كانت جمهورية تتمتع بالحكم الذاتي وليست مستقلة كما يزعمها البعض.

ويكرس الفصل السادس لبحث وتقييم التركيبة الطبقة والاجتماعية لقيادة الحزب الديمقراطي وجمهورية كردستان. مع تسلط الضوء على طبيعة وخصوصية جمهورية كردستان. ويتناول الفصل السابع تأسيس ونهيار الجمهورية مع بيان المكتسبات المادية والعنوية التي حققتها جمهورية كردستان.

ويتضمن الفصل الثامن بحثاً حول أحداث بارزة في ذلك العهد، ويتطرق الى الحلافات والصراعات والأزمات التي كانت تحدث في المجتمع الكردي، كما يتحدث عن مؤامرات الاعداء، وعلى نحو خاص من

قبل الجيش الشاهنشاهي الذي تسبب بإبرام اتفاق سياسي وعسكري بين جمهوريتي كردستان و
 نروبايجان. ومن ثم كيف سعت طهران من أجل أحداث القطيعة بين الجمهوريتين... ومن هناك إلى
 ظهور الخلافات. ثم نحو لقول نجم الكيانين ومن ثم حدوث الأساس... اعتقال القاضي محمد ورفاقه
 واعتقالهم وصنوع حكم الاعدام بتهمة الوصية التي كتبت في آخر دقائق عمره ثم تنفيذها.

لقد كان من المفروض أن يتضمن هذا النتاج ملحقات عنه وعلى نحو خاص ملحق بالاسماء. وأن
 يرفق صوراً لأغلب الوثائق التي ألقيت الضوء عليها، وأن يحتوي العهد من الفرائض والصور المختلفة.
 لكن عدم وجود الوقت الكافي من جهة ضخامة حجم الكتاب من جهة أخرى كانا عاملين أساسيين
 لعدم تطبيق التطلعات التي كتبت أطمح فيها، ناركاً ذلك للأساتذة والباحثين الذين يواكبون كتابة
 تاريخ تلك الفترة المهمة في مسرة امتنا...

ليختى سەرچاۋىدىن

1- سەرچاۋە كوردىيەكان

- ھىممىتى قازى، روانگەي پىشما.

- سەيد مەھمەد سەھەدى، ئىككى كىتاب چىقىرىۋەتتى، ھەممىسى ئازاد.

مەھاباد 1981.

- غەلىمىدىن سەجىدى، شۆبەشەكەنى كوردو كۆمۈرى عىراق-بەغدا 1959.

- ئابدۇلرەھىم قاسىمى، چىل سال خەبەر لىپىنئەۋى ئازادى (بەشى يەكەم)

چاپى 1985.

- د. كەمال مەھمەد ئەھمەد، كوردىستان لىسالىكەنى شەرى يەكەمى جىھانىدا،

چاپى يەكەم بەغداد 1975.

- د. كەمال مەھمەد ئەھمەد، تىگەشەكتى راستى شۇئەلى لىپىنئەۋى مەھمەد

كوردىدا، بەغدا 1978.

- كەرىمى ھەسەن، كاروانىك لەشەكىدىكى كوردىستانى ئىران، 1971 بەغدا.

- مەھمۇد مەلا ئەزەت/ تىپوئىيىنىكى مەھمۇد لىكۆمەركەي مەھاباد.

سەئىدىيە 1999.

- مەھمۇد مەلا ئەزەت، دىپلۇماسىيەنى بىرۈتتەۋەي كوردىيەنى، سەئىدىيە 1973.

- مەھمۇد مەلا ئەزەت، دىۋەنەنى جەمەۋى كوردىستان

بەركى يەكەم سۆكۈلە 1992

بەركى دىۋەنە سۆكۈلە 1995

بەركى سەئىدىيە سۆكۈلە 1997

- مەھمۇد مەلا ئەزەت، كۆمۈرى مەھاباد، چاپى يەكەم 1984

چاپى دىۋەنە 1986

لە ھەمەد ئەھمەد ئەھمەد، ئىككى كىتاب چىقىرىۋەتتى، كوردىستان- چاپخانىسى

ھەمەد ئەھمەد.

- مەھمۇد ئەھمەد ئەھمەد، بەسەرھەتى كورد، بەركى يەكەم، سەئىدىيە 2000.

- نەزىر ئەھمەد، ھەمەد ئەھمەد، كوردىستان، كوردى يەكەمى سەئىدىيە

ھەمەد ئەھمەد 1992.

-هین، تاریک و روون (دیوان) چاپی بغداد 1974.

-کۆنگره‌ی سێهه‌می هه‌زی دیموکراتی کوردستان (ئێران) ئه‌یلوێ 1973.

2-سهرچاوه‌ هه‌ره‌یه‌کان

-ادموندز(سی. جی)، کورد و تیرک و عێرب. ترجمه: جرجیس فتح الله،

طبعة بغداد 1970.

-جلال طالبانی، کوردستان و له‌هرکه‌ له‌تحریریه‌ القومیه‌ الکوردیه، بیروت 1971.

-جورج لنشوفسکی، الشرق الاوسط فی الشؤون العالمیه، ترجمه: جعفر الفیاض،

بغداد 1964.

-حسن محمد(د.)، مسأله‌ النفط و مؤتمرات الاستعمار فی ایران/ ترجمه: احمد

عبدالکریم، بغداد.

-خالفین، آ (د.)، صراع علی کوردستان، ترجمه: د. احمد عثمان ابوبکر،

بغداد. 1969.

-سریدر پولارد-بریطانیا و الشرق الاوسط، ترجمه حسن السلیمان، بغداد 1956،

-سلیم طه التکریتی، معركة النفط فی ایران، طبعه بغداد-1951.

-شامیلوف، حول مسأله‌ الاقطاع بین الکورد، ترجمه و کتبه‌ مقدمه‌ وعلق علیه

الدکتور کمال مظهر احمد، بغداد 1972.

-عبدالرحمن قاسملو(د.)، کوردستان و الاکرا، طبعه بیروت-1970.

-محمد تولیق وردی، قافله‌ الشهداء الاکرا و الشعوب الایرانیه، بغداد 1972.

-مینورسکی، ن. ف (پروفیسور)، الاکرا، ترجمه: د. معروف خزندار،

طبعه بغداد-1968.

3-سهرچاوه‌ فارسیه‌کان

-احمد شریفی، عشائری بارزان و رهبران آنها.

-بابا مردوخ روحانی، تاریخ مشاهیر کورد، پخش دوم، جلد سوم، تهران 1371.

-جعفر مهدی نیا، زندگی سیاسی قوام السلطنه، 1366.

-نجفعلی پسیان، از مه‌باد خونین تا کرانه‌های ارس، از ماه 1328 تهران، 1949.

4-سەرچاوه ئینگلیزیه‌کان:

- Ferideh Kooli- Kamali Deh Kord. *The rePublic of Kurdistan-its Rise and Fall*. 1988.
 -*Foreign Relation of the United States Diplomatic papers 1946, Volume VII*.
 -Howell, Jr. Wilson N, *The Soviet Union and Kurds Astudy of National Minotry* 1956.
 -William Eagleton. *The Kurdish Repulic 1946* London 1963.

5-سەرچاوه سویدییه‌کان:

- Svenska Uppslags Bok Band 2 (ئینمسکلاؤپیدیای سویدی، بـەرگی 2 چاپی 1984).

گۆڤاری ڕۆژنامه:

- گۆڤاری پمیل ژماره 7 ئادری 1988.
 -پۆژنامه‌ی دهنگی کورد ژماره 69 - 1960.
 -گۆڤاری توده، رێنخراوی شۆرشگێڕی حزبی توده‌ی ئێران لهدهرمه‌وی ولات، ژماره 19.
 -گۆڤاری گه‌لاوێژ، ژماره 3 مارتی 1946.
 -گۆڤاری گزینگ، ژماره 13.
 -گۆڤاری گزینگ ژ. (17) پایزی 1997.
 -گۆڤاری گزینگ ژماره 18 زستانی 1988.
 -گۆڤاری گزینگ ژ(14) زستانی 1997.
 -گۆڤاری گزینگ ژ(13).
 -گۆڤاری گزینگ ژ(13).
 -گۆڤاری رێبازی نوێ، ژماره 21 کانونی یه‌کممی 2000.
 -گۆڤاری نوێکار، ژماره 3.
 -گۆڤاری ره‌بون، ژ(22) 1997.
 -گۆڤاری ڕوناکی، ژماره 8 و 7، به‌فرا 1960.
 -گۆڤاری مامۆستای کورد، ژماره 24 و 25 1945/25.
 -گۆڤاری نیشتمان، ژماره 3 و 4سانی 1322.

- گۇلزارى مەلۇمە، ژمارە 3 پائىمىيى 1325.
- رۇڭنامەى خەبەر، ژمارە 473 پەيدا 1960.
- رۇڭنامەى ئىمىگى كورد ژمارە 69 - 1960.
- رۇڭنامەى كوردىستان، ژمارە 10 ۋ 11 - 1946/2/6.
- رۇڭنامەى كوردىستان، ژمارە 8 ، 1946/1/28.
- رۇڭنامەى كوردىستان ژمارە 5 ، 6 جۇمەدىنى 1325.
- رۇڭنامەى كوردىستان ژمارە 53 ۋ 54 1946.
- رۇڭنامەى كوردىستانى ئۆي، ژمارە 1401(4/7)1997.
- رۇڭنامەى كوردىستانى ئۆي، ژمارە 390 ، 1993/5/17.
- رۇڭنامەى ھەرىم، ژمارە 27 ، 1993/6/10.
- رۇڭنامەى ئالاي ئازادى، رۇڭى 1995/12/10.

لەگەل چەندىن بابەت كەسودىيان لىئوگرگىراومو لەشوتىنى خۇيدا ئامارەمان بۇ
 كوردون، ئەمە نۇرىنى ژمارەگەنى گۇلزارو رۇڭنامەى سەردەمى جەمەورىيەتى
 كوردىستان ۋ چەند گەلگۇگۇ چاوپىنكەرتن لەگەل ئەوانەى شارەزاييان لەو بارەيسەو
 لاھەبەو.

لەبەرھەمە بۆلۆگراڤىكالى ئوسەر

يەكەم-ئوسىن و ھازىر،

1- دىپلۇماسىيىتى بىز تەنھەۋەى كوردايەتى، سىلىمانى 1973.

2- كۆمەرى مىللى مەھاباد.

* چاپى يەكەم: كوردستان 1984 (يەكەيتىي ئوسەرنى كوردستان بە چاپى گەياند).

* چاپى دووم، سىزۇكھۇلم 1986.

3- رەگدو رىشەى مىژرى ئەقەلەى بەغىراقىكرىنى كوردو مەسەلەى كوردستان. سويد 1987.

4- كوردو مىللەتنى و ستراتىجى ئاسايشى نەتەۋە، كوردستان-1988 (كۆمەلەى رەنچەرنى كوردستان چاپى كوردو بۆلۆى كوردە).

5- ئەمەلەتى جەمھورى كوردستان-ئامەو دۆكۆمىنىت-بەرگى يەكەم، سىزۇكھۇلم-1992.

6- ئەمەلەتى جەمھورى كوردستان-ئامەو دۆكۆمىنىت-بەرگى دووم، سىزۇكھۇلم-1995.

7- ئەمەلەتى جەمھورى كوردستان-ئامەو دۆكۆمىنىت-بەرگى سىنىم، سىزۇكھۇلم-1997.

8- بازەنگەلى مىللەتنى و ستراتىجى ئاسايشى نەتەۋەى كورد،

چاپى يەكەم، سىلىمانى-1998 بىنگەى ئەدەبىيى و رووناكەبىرى گەلەۋىز بە چاپى گەياندو بۆلۆى كوردە.

چاپى دووم، سىلىمانى-1999 (ئەسەر ئەرگى كىتەبخانەى سىلىمانى چاپ و بۆلۆگراۋەتەۋە).

9- كارۋانى بىن كۆتەى،

(مەزگەى چاپ و پەخشى سەرمە).

- چاپى يەكەم سىلىمانى-2000

(ئەسەر ئەرگى كىتەبخانەى سىلىمانى چاپگراۋە).

- چاپى دووم، سىلىمانى-2000

1- دىرونىشمكان بىدوۋى راستىدا ئىگەزىن، شانزۇگىرىمىكى سىياسىيە، نوسىنى: مستىلا خىلاچ. لىگىل نوسىنى پىنشەكىمىك بۇ نەقە كوردىمىكە.

- چاپى يىگىم، ئۇيىسالا-1983.

- چاپى دووم-سلىمانى 2000.

2- جۇلانەردى رىگارىيىۋالەنى كورد لىخەباتىدا بۇ سىرىمخۇيى نىتىرايمىتى و سىياسىي، نوسىنى: پىرۇفىسۇر رادۇفان پاشىچ، لىگىل نوسىنى پىنشەكىمىك و رىگىستىنى قىرەنگىلەمىك بۇ نەقە كوردىمىكە.

- چاپى يىگىم-سۆكۈلۈم-1985.

- چاپى دووم- كوردىستان-1986 (كۆمىلىسى رەنچىرانىسى كوردىستان چاپ و بىلۋى كىرمە).

3- كوردەنى مىژۋى قىلىسە-بىرىكى يىگىم-سويد-1988 لىگىل نوسىنى پىنشەكىمىكى 399 يىمىرى لىزىر ناۋى: " ئەم بىرەمىر قىلىسەلى و شەمىك بۇ جۇلانەردى نىشتىمانى كوردىستان و نىرخاندنى زانىستىانە" لىگىل رىگىستىنى قىرەنگىلەمىك بۇ لىكىدانەردى زاراۋە قىلىسەلى و سىياسىيەكان.

4- ئەپىتارۋى گەشەپىندانى ئىرشىلە نوۋى دامىزىراۋىكانى كوردىستان (چۇن ئىرشىلە دامىمىزىنرۇت) سلىمانى 2000.

سېتىم-بىرەمى ئىرى نوسىر گەشەۋىكى ئىرمە ۋاۋىگىرۋىلەۋە:

- خىمباتى كىرىكاران-سلىمانى 1973: بىناۋى يىمىكىتى نەقابەكانى پارىزىگى سلىمانى بىلۋىگىرۋىلەۋە.

چۈرەم-

لىگىل دىمىان دىدىمىنى و لىكۈلىنەمىر باسى بىلۋىگىرۋە لىگۈلارۋى رۇۋنامەدا، لىمانە: رۇۋنامە: خىمبات، ئىشور، بىرايمىتى، ئىشاخى، كوردىستانى نوۋى، ئاتىقاد، ئالۋى ئازادىيى. گۇلۋارى: رىگارى، گۇزىشگ، مامۇستى كورد، رابىسوز، نوۋىدەم، ئاران، پىمىلەن، ئىلار، رۇۋنامە: UPPSALANYATIDNING (بىرمانى سويدىي).

زنجیره کتبی چاپکراومکانی دمرگای چاپ و په خشی سردرم

سالی 2001

زنجیره	ناوی کتیب	نوسینی	وړگنې
94	خمرنه ترسانکمانی یوسف	بهرزاد قمره ج	
95	سمره کمانی سوسپولوزیا		شولن لعممد
96	عینی جاوران	د. مستطفا جمراد	۶. جمیل یوز بیانی
97	هینا گمری می		پیشرو حسین
98	دعروزه		ملکمرت عبداله
99	نوریا	نیکوز کازاترک کیس	رهروف ینگمر
100	بینای هونری چچوکی کوردی	پرویز سایر محمد	
101	نمرزم ینگمنی دعریا بییم	سهلاح گول لعمداس	
102	بزولنمری روانگر شیری نوی کوردی	شامان قمر حسن	
103	چچوکی ولاته نورمکان		حمره رشید
104	زمان و زانستی زمان		د. محمد
105	چمند شانوزنامیک بؤ منالان		فاروق هومر
106	شانوزگمریمکانی سلیمانی له سالانی (1926-1961)د	یاسین قمر بهرنجی	
107	گولاری (نیاری کورستان)	نا: رطیق سالیح	
108	وا بهار هات	حاجی جوندی	جهلال دماغ
109	لنگل لنگلی خورلارادا		ناراد بهرنجی
110	زمرهشت وای گوت	فرریک نیتشه	رهروفی لعممد تالانی
111	پیاره سپیمکه		خیمات عارف
112	نعلنری شیر	لعلان سه عددین	مههاباد صالح
113	بنساکمانی فسیولوزی موزف	لعمرم قمرمدانی	
114	والهی لعم سهیمیه	کارل پوپر	شورش جوانهزیس
115	کورمکان	حسن لمره ج	سردار محمد

محمد سالح سمعید	گهره‌ری دیرینه	116
هاوین باخ‌موان	تازی کورد	117
عزت‌نعمانی	شازاده‌ی کتاج	118
فاوت	نزا بۆ نارمین	119
دانا پهلوف	سترینبیری سۆناتایی تارمایی	120
ئەنور قادیر محمد	لیزیکای شاعیری گهره‌ی کورد	121
	مەرەمى 1806-1882	
مەريوان ئەمىنەگر	دەروازەکانى ئاين له نىوان زهوى و	122
هەلەبجەمى	ئاسماندا	
حوجەت مورتەجا	بالە سیاسەتکار لە ئێرانى ئەمەردا	123

* ل. 75، پۇچۇنمىكى سىد مەھمۇدى، سەرچاۋمىكى، كوردىستان ژۇرنالى 69.

* ل. 80 دىن 12: كۆمەلەي زۇڭى كورد ھەلەمە. راستىيەمىكى كۆمەلەي زۇڭىمۇ كورد ۋەك ئەو سەرچاۋىمىدا ھالەتتە، سالى داسەن ئىلتىمەشى 1942 ۋەك 1943 ۋەك ئەو لا پەرەمىدا ئاسازىم بۇ كورد.

* ژۇرنالى 12، 11، 10، 9 ھالەتتە پەرەمىزىم، پروانە: د. ج. ك. پەرەمى يەكەم سۈيۈ 1992 ژۇرنالى بەلگىلىمەكەن: 209، 97، 72.

* ل. 297-ژۇرنالى 13 ھالەتتە پەرەمىزىم، ئە ل. 290 ھالەتتەمىكى غلامەلەي سەدى-يە ئەك ب. ئەلەمى.

* ھەمەن لا پەرە-ژۇرنالى 14 x ب. ئەلەمى ۋەك زانا.

- ل. 298 ژۇرنالى 15 ھالەتتە ئوسراۋە، يەكەمەن، ئوسراۋە زانا يە.

دوۋەم، ئوسراۋە ھەمەن.

- ل. 327، بەش ھەشتەم ئەپەرى دوۋەم، ژۇرنالى 28 ھالەتتە پەرەمىزىم دىگەن 20.

سەرچاۋمىكى، كەرىمى ھەمەن، كاردانەك ئەشەمەنەي كوردىستان ئۇران، ل. 19.

- ل. 328، ژۇرنالى 29 ھالەتتە پەرەمىزىم ھەلەمە راستىيەمىكى 21 ۋەك دىگەن بەش دوۋەمىكى ئاۋ ھەمەن كوردىستان ئۇران يەن ئەو دىگەن، پروانە:

• ھەمەن، سەرچاۋى ئاۋراۋ

• غلامەلەي سەدى، سەرچاۋى ئاۋراۋ.

• ھەمەن ئەلەمى، سەرچاۋى ئاۋراۋ.

• ھەمەن ھەمەن، چەك ھەمەن ئەلەمى ئاۋراۋ.

